

33140 1/2

Charles LE POIS

GRP

1/53

CAROLI PISONIS, —LE POI
DOCT. PARIS.

CONSILIARII ET CUBICULARII MEDICI HENRICI II,
SERENISSIMI DUCIS LOTHARINGIÆ, &c. DECANI FACULTATIS MEDIC.
ACADEMIÆ PONTANÆ, ET DOMINI DE CHAMPEL, &c.

SELECTIONORUM
OBSERVATIONUM
ET
CONSILIORUM

DE PRÆTERVISIS HACTENUS MORBIS AFFECTI-
BUSQUE PRÆTER NATURAM, AB AQUA SEU
SEROsa COLLUVIE ET DILUVIE ORTIS,

LIBER SINGULARIS.

OPUS NOVITATE ET VARIETATE DOCTRINÆ UTILE
JUXTA ATQUE JUCUNDUM.

CUM PRÆFATIONE

HERMANNI BOERHAAVE,

QUOD

NOVISSIMA HAC EDITIONE

*Correctiùs multò, elegantius, notis marginalibus necessariis,
& triplici indice auctiùs prodit.*

AMSTELODAMI,

Sumptibus FRATRUM DE TOURNES.

M. DCC. LXVIII.

AUDITORIBUS SUIS
HERMANNUS BOERHAAVE

S.

ELAPSUM modò quadriennii spatium est, ex quo vobis è Cathedrâ Academicâ exposui, quinam inter eos, qui de rebus egerunt medicis, Auctores gloriæ palmâ decorati vestram præ cæteris attentionem mereantur. Quo equidem opere certò nobis constitit, paucissimos omninò haberi, qui in eâ parte Medicinæ excellent, quæ in exercitatione occupatâ Artis morborum historias ex dictamine naturæ conscribit, atque ex eisdem curatè perpensis dogmata medica prudenter elicit. Est profectò egregia hæc, est excellens particula Medicinæ, quæ meritò antecedit reliquas : etenim antiquitate, fide, usu, sed & industriâ imprimis requisiti huc laboris, eas antecellit. Quin etiam eodem tunc tempore, cùm recenserentur illi, qui rari hîc apparent in vasto Auctorum numero idonei, princeps assignatus fuit CAROLO PISONI locus. Ille enim Nicolao Pisone patre natus, acceptam ab eo Doctrinam medicam felicissimè promovit; dum

summorum in arte virorum præceptis deindè imbutus, neque minus instructus ab omni emolumento quod à lectione optimorum Auctorum sperari potest, propriis observatis singulariter inclauit. Hunc ideò virum nocturnâ versandum, & diurnâ manu commendavi vobis, utpote pulcherrima quæque & firmissima sapientiæ medicæ instituta animis vestris instillaturum. Laudabam scilicet eum inprimis hoc nomine, quod rerum exemplis abundans, eruditionis consummata auxilio suffultus, omnium maximè ostenderet ex incisissimis cadaveribus causam sedemque morborum, quorum priùs historiam ex amissis pinxerat. Effecit deindè candida hæc virtutum Pisonianarum commendatio, ut liber ipse statim quæreretur avidè, undè tanta bonorum copia acquirenda sperabatur. Sed venalia prostabant nulla exemplaria, licet tertiâ dudum vice essent recusa; quia spectata Auctoris dignitas subduxerat vulgo & Bibliothecis jam omnia adscripserat. Erat hæc ratio, quæ duxit Bibliopolas nostros, ut quartum jam subjicerent prælo hæc scripta, remque animo conceptum feliciter perduxerunt ad finem. Neque enim sumptibus pepercere nec curâ, ut prodiret liber quàm exactissimè perpolitus. Præter pulchritudinem chartæ Typique

elegantiam, spectabis Textus Hippocraticos veris adstrictos numeris, proprioque idiomate summâ cum curâ nitentes. Atque hæc duo, ut maximè ad perfectionem Operis requirebantur, ita tamen haud deprehendebantur in prioribus evulgatis: ideoque haud parum laboris exigebant & judicii ut suis digesta locis haberentur. Undè eò etiam majore beneficio Medicos sibi obstrinxerunt egregii Viri, qui liberaliter in se suscipere voluère hoc onus tædiosum & absolvere feliciter. Fuerunt equidem illi pari in ferendo labore constantiâ, quàm in exornando hoc libro successu, usi. Digni proin, qui innotescerent; sed prohibuit singularis illorum modestia, ne nominibus inclarescerent. Accipite ergo jam librum hunc vili vendibilem pretio, qui modò auro erat contrâ carior. Utamini eo & fruamini, placebit & proderit; neque, certus affirmo, vel decies repetitæ lectionis vos poenitebit. Valete! Lugd. 17⁸/₆ 14.

HENRICO II.

SERENISSIMO POTENTISSIMOQUE
DUCI CALABRIÆ, LOTHARINGIÆ,
MARCHISIO, DUCI BARRI, GUELDRIÆ,
MARQUIONI PONTIS AD MONTICU-
LUM, COMITI VADEM. ALBIMONT.
ZUTPHEN, &c.

Occasio pri-
ma Scriptio-
nis hujus
Libri.

Optimus mensis agitur, Serenissime Princeps,
& Clementissime Domine, ex quo Celsitudo
tua, cùm inaudivisset me in quodam celebri
Consilio à suis Archiattris super hystericiis
âffectus nuper habito nova quædam in me-
dium protulisse effata, quæ, quanquam à communi Me-
dicorum sensu longè essent aliena & prorsus paradoxa, ve-
rosimilitudinis tamen plurimum ipsa habere, & ab ingenio
solertiâque non vulgari esse profecta candidiores Collegæ ju-
dicarent; tum verò judicio eorum approbato, meipsum huma-
niter congratulata compellavit, sive potius pro summâ suâ
erga me authoritate imperavit, ut illa publicè evulgarem &
cum universo Medicorum ordine communicarem. Quâ sanè
benevolâ tuâ exhortatione cùm mihi nulla vox gratior jucun-
diorque aures ferire, tum nescio quo acriore gloriolæ garga-
lismo animum titillare potuit, quòd commendatio ei gratu-
lationi conjuncta, atque à sapiente judiciiue acerrimi Prin-
cipe profecta non posset non & mihi privatim perhonorifica

esse ac gloriosa, & imprimis publicè utilis. Neque enim tam vanus sum, aut imprudenter mihi blandior, ut hoc jussu unâ mei causâ à singulari tuâ humanitate propensoque in me animi affectu solùm emanâsse mihi persuadeam, sed potius quia è fama ac splendore Academiæ nostræ prudenter esse credidisti, ubi ubi gentium innotescere, & resciri non ignavos inertesque homines ac vulgares, sed strenuos ac solertes gravissimis in illa juventutem edocendi muneribus præesse; & non mediocrem eâ ratione liberalium artium, ingenuarumque omnium disciplinarum complemento ac perfectioni futuram accessionem, si quid cultores earum præclarum & utile ingenii vi diuturnâque meditatione adinvenissent ac excogitassent, illud publici fieret juris, & seris nepotibus amicè transmitteretur.

Sed enim verò ex adverso (nec enim dissimulare fas est) quanquam tua illa compellatio jucundissima meritò fuit, tamen non mediocriter animum suspensum sollicitumque tenuit: quippe qui aliàs à naturâ primâque institutione modestiæ studiosus & peramans, in eâ præterea semper hæresi fuisset (consciis quippe veriverbii illius,

In edendo
hoc Libro
sollicitudo
quædam.

Quàm magna ingenia sæpè in occulto latent!)

prudentis esse hominis in obscuro potius vivere, quàm dubiam aucupari velle famam, & suum nomen incertis fami-generationibus ac parum æquis judiciis, ut hoc ævum malignitatis & maledicentiæ feracissimum est, exponere.

Atqui hæc versantem animo diuque ancipiti distractum cogitatione tandem traxit (æquum certè ita fuit) impulitque eo summa tua in me autoritas, ut eam propria nominis mei existimatione contrà longè cariorē habendam esse duxerim. Ecce igitur tibi ultro pareo lubensque, Princeps Opt. Max. & primum ingenii mei foetum ad aram Majestatis tuæ sisto consecroque (nam & tu amabò æquiter feres, ut nostrum illum CAROLI III. optimi tui parentis Macarismum tibi pientissimo filio olim dicatum, quia alterius styli & argumenti quàm ejus, cui mea me addixit professio, quanquam fortè non inglorium & luce indignum hoc tempore dissimulem; & verò ego satis mihi

Liber hic
primus inge-
nii foetus est.

cavi , ne turpissimum plagii crimen quisquam mecum expos-
tulet , quod ut Plautina illa mulier ,

Alienos labores eam suppositum mihi.)

Isque omni-
bus membris
absolutus
Prodit.

Ratio & cau-
sa descriptionis

Primum , inquam , ingenii mei foetum affero offeroque
consilium scilicet illud , de quo antè , non futilem ac levem
hujusce totius operis sive occasionem sive materiam. Ad-
fero autem non tanquam rude , informe & indigestum
Κύμα , tanquam foetum jam suis omnibus membris
prorsus absolutum , informatumque & spirantem , atque
publicæ lucis avidum ac sitientem. Nimirum cùm in illo
consilio hysterica quidem vulgò habita symptomata non in
uterum , ut fert communis medicorum opinio ab Hippo-
crate & Galeno ad hæc usque tempora derivata , sed in
unum caput præter naturam malè affectum ceu parentem ,
capitis autem constitutionem à naturali alienam non in fa-
mosas illas cacochymix species , sed in aqueam sive sero-
sam colluviam à medicis prætervisam hætenus , certè ne-
gligenter oscitanterque consideratam esse refundendam de-
monstraverim , operæ pretium esse duxi ad majorem fidem
ac lucem iis novis addendam placitis quædam alia consi-
lia , sed multò plures observationes morborum ferè omnis
generis adjungere , & in unum veluti corpus componere
& efformare , qui morbi ejusdem serosæ illuviei essent ef-
fectus , aut diluvium illius humoris è capite in universa
reliqua membra depluentis consequerentur , & paradoxon
illud consilium mirificè illustrarent.

Adfero igitur hunc ingenii nostri foetum , ita excultum
perfectumque meâ sententiâ , ut ad hoc argumentum vix
quicquam desiderari posse amplius videatur ; sed cum eâ
fanè , Clementissime Princeps , de tuâ humanitate , fiduciâ ,
ut quoniam benignâ illâ exhortatione ei veluti materiam
atque semen , imo vitæ sensusque principium & entelechiam
simulque salutem , & in partu opem divorum Liberi , Vi-
tumni , Sentini , Diejovis & Nixii vice hætenus tribuisti ,
eduxistisque in lucem , eundem porrò grati veluti obstetri-
catus officia conferens suscipias , foveas tanquam Opis ,
& Levana , ad publicam utilitatem alas & instituas ceu
bona

bona Educa, educato sed adhuc balbutienti Vaticanus os aperias, sistentemque ad graviorum Censorum subsellia ab infantili liberes pavore; consilia, sententias & strenuitatem, quæ à Divis Paventia, Conso, Sentia, atque Strenua piæ matres suis expetunt liberis, inspires; denique amplam spem & constantem eutychem, atque à fortuitis adversisque immunem ceu Dea Venilia Fortunaque, & bonus Genius benignè impartias.

Enimverò cùm vehemens intentaque mentis contentio, atque assidua meditatio nihil non quamvis abditum, abstrusum, & altis immersum tenebris eruat ac in apertum proferat, nihil non quamvis difficile & impervium perumpat pervadatque, incredibile sanè dictu est & quantam illa benigna tua compellatio facilitatem atque subsidium contulerit in renovandâ penè intermortua memoriâ eorum, quæ ante tot annos in morbis, quorum Historia retexenda mihi fuit, observaram, & quantam porrò alacritatem ardoremque injecerit in suspiciendâ prosequendâque reconditæ & latentis eorum morborum naturæ causarumque indagatione, & exquisitâ symptomatum ad eam investigationem necessariâ consideratione. Cujus certè ardoris ceu vitalis cujusdam caloris à te tanquam benigno fidere communicati beneficio quia hic ingenii foetus integritatem vitamque est consecutus; habet profectò quod te parentem agnoscat & prædicet tot & tantorum bonorum, quæ nascentibus commemoratos illos Divos conferre credidit antiquitas.

(Assidua meditatio omne abditum in apertum profert.)

Quoniam autem salutari tuâ ope enixus communem gessit videre lucem, severiorum se dare in conspectum frontium, incertamque judiciorum subire aleam, tuum ante omnia supplex implorat patrocinium, tuam fidem, tuam præhensat auctoritatem, quî insolentem & inauditam novitatem ab omni monstri suspicione vindicare, quî gratiam vacuosque animos veritati à se propalatae mereri, quî denique vitam famamque suam ab invidorum calumniis fartam tectam tueri valeat.

Circumfremant namque mox haud dubito undique hinc morosi censores, qui in magistrorum verba jurarunt, vociferabunturque non ferendam hodiernam in scribendo ca-

Nulla erga Magistrorum in verba jurantes, aliunde

que generis
morosos cen-
sores aestima-
tio.

coëthiam, facinus arrogantiae plenum esse tot tantisque in dies libris sapientum obtundere capita, oculos fatigare; multo verò minus permittendam eam novitatem, quæ & antiquitatis oracula spernat & inauditorum dogmatum tanquam perniciosarum hæreseon jactet spargatque semina; illinc scioli & ardeliones, quibus nihil nisi suum quidquam placere potest, qui universas artes & scientias supercilio suo, tanquam cœlum humeris Atlantis inniti existimantes, ac omnes alios præ sese blennos, bardos reputantes labores nostros calumniis oppriment, nostraque sensa inanitatis damnabunt, & tanquam nugamenta seu ægri somnia fugillabunt. Atqui si contrà ad sapientum subsellia, & in primis ad sapientiæ tuæ tribunal, æquissime & cordatissime Princeps, provocemus, dieque dictâ sistamus, haud dubito voces illas hominum desidiam suam, vel invidiam specie recti velantium citius, quàm à levi vento prosteruntur folia farfari, ab hisce sapientiæ decretis iri difflatum.

Homines ingenui ad imperandum non servientium nati sunt.

Scilicet hominibus ingenuis & ad imperandum, non servientium natis hanc esse datam à supremo Principe ac moderatore universi honestissimam quidem, sed difficillimam vitæ circa Philosophiam & naturæ rerumque omnium, quæ cœli terræque ambitu continentur, contemplationem ac studium occupationem, ut ex illâ in notitiam sui creatoris venire, ad agniti cultum & amorem excitari, amatoque possent frui cum beatis illis mentibus, quæ

Immortali ævo summâ cum pace fruuntur;

Cujuscunque facultatis institutio & progressus.

& per eam porrò quæcumque societatis humanæ spectarent commoda sibi vi ingenii diuturnâque meditatione & labore obtinerent, siquidem facultas omnis à Deo instituta, adjuta, confirmataque planè, distinctè, definitè ex animi nostri sententiâ, ac evidenti causarum cognitione semper progreditur, quod ille totius ordinis ac universæ rationis opifex Maximus, ne aliquid contra ordinem ac terminos à se constitutos moliri videatur, τριβὴν ἀλόγῳ, ἀτέχνῳ, καὶ ἀμνηχάνει favere aut opitulari non solet. Idcirco ingens causarum desiderium hominibus à naturâ benè informatis inditum esse, quod Catonis sapientiæ Romanæ Coryphæi con-

fuetudo satis declaravit , qui adhuc puer omnium , quæ proponebantur , causam rationemque à Pædagogo semper exigebat.

Cùm autem natura rerum in obscuro sit posita , altisque veritas demersa tenebris , inde disciplinarum omnium atque artium principia esse rudia leviaque admodum , sed magnas fieri progressiones per additamenta , quæ singulis ferè sæculis præstantes ingenio viri à se inventa in commune contulissent : quo sanè è Republ. maximè est generoso quemcunque animo eam artem , ad quam eum natura institutioque excitavit , animo strenuo infractoque cum labore excolere , cum in omni genere artium labore & diligentia artis & consilii ,

Natura in obscuro posita , & veritas altis demersa tenebris labore eruendæ sunt.

(τεχνῶν γὰρ κρατῆμιν ὧν φύσει νικώμεθα).

moderatione temperatis veluti quodam cœlesti nummo aut fortunato Gygis annulo quidquid volumus ab eo extorqueamus ; Nam singulos homines artem aliquam ab ineunte ætate discere commune societatis bonum conservatioque iubent , & Græciæ Italiæque iudicio olim prudenter cautum fuit , cùm apud Græcos quidem inertes atque otiosi per totum vitæ spatium ἀτιμοὶ ac ignobiles censerentur.

Quoniam autem si qua in arte diligentia requiritur , in medicinâ certè maximè desideratur , quod longitudo cum difficultate in ea est conjuncta , atque ut in navi , aut exercitu semper in eâ aliquid de novo agendum cognoscendumque offertur , æquum est profectò omnes qui ex tam salutaris & nobilis artis exercitatione famam atque commendationem venantur , nunquam à divino Apellis instituto discedere , aut ullam diem tam occupatam agere , in quâ lineam ducendo aliquam artem suam non augeant , exornent ac locupletent. Quamobrem cùm addiscentem quidem credere æquum esse iudicavit Philosophus , tamen eum , qui in virum jam adoleverit , ut angusti inertisque animi est ad quamcunque de quâlibet re sententiam quasi tempestate fueris delatus , ad eam tanquam ad saxum adhærescere , teque primùm ante teneri astrictum , quàm quid esset optimum iudicare potueris : ita ingenuum est & dignum homine divinæ auræ particulâ , ac rationis lumine

In arte Medica summa diligentia requiritur.

Inertis est animi in arte aliqua quantenus progressu , nihil ultra moliri.

Ingennum est
à Majoribus
prolata veri-
tatis bilance
examinare.

Nihil temerè
credere, &
veritatem
omnibus re-
bus antepo-
nere.

Ex alienis la-
boribus glo-
ria non quæ-
renda.

Principum &
Magnatum
curi in arti-
bus excolen-
dissequitur.

nobilato vim judicii jam maturi in probandis, examinandis quæ à præceptoribus sive majoribus didiceris, & in veritate acri judicii meditatione indagandâ sese gnaviter exercere; & porrò in eâdem probandâ communicandâque liberalem, non invidum sese ostendere, semperque illud in corde reconditum habere, veneratione quidem digna esse à majoribus affabrè inventa, ingeniosè exculta ac sapienter dicta, sed nervos sapientiæ esse nihil temerè credere; quinetiam amicum quidem Socratem, amicum Platonem, sed magis amicam veritatem esse debere: denique ut eorum desidiam, qui vel specioso publicæ utilitatis & scientiarum compendii prætextu artium fines regere volunt, contentique majorem doctrinâ nihil dici hodiè, quod non splendidius antè fuerit dictum autumant, ac supersedendum accuratiori deinceps examine & morosiore causarum inquisitione jubent, omnino esse pestiferam, atque incremento & perfectioni artium perniciosam res ipsa satis loquitur; sic contrà nullus non, cui satis mica vel perexigua insit, videt, imo ridet *καταλοτεχνία* eorum qui ex alienis laboribus gloriam sibi quærunt, & tritis vulgatisque classicorum authorum effatis, sententiisque quanquam sub alio ordine & fortè non artis experte exscribendis ætatem omnem cacoëthiâ quâdam scribendi consumunt, atque omnem ingenii vim, quæ sanè perexigua est & tenui gloriâ digna, in rebus superfluis conterunt non Xenocratis, qui ut numerum syllabarum, quas elementa & litteræ Alphabeti variè inter se collocata componerent resciret, maximam vitæ partem in copulandis litteris & syllabis subducendis impendit operoso quidem, sed prorsus vano cum labore: cui enim bono tot ingentia medica volumina, in quibus præter Galenum ad nauseam recantatum novi nihil aut reconditi legas?

Itaque quo in posterum obnixiùs Spartam, quam quisque nactus est colat, prudentiæ & æquitatis Principum erit strenuis ac benè agentibus favere, honores, gloriam, præmiaque constituere, eosque ad benè merendum de Repub. novis & ingeniosis additamentis excitare, imprimisque eos securos ab omni petulantiore malevolorum & in-

vidorum sciolorum maledicentiâ reddere , quia ut plantæ omnes terram ingenio suo & naturæ congruentem semel nactæ , ac vivifico Solis calore repectæ & vegetatæ uberriores effundunt melioresque fructus ; simili modo navi fortesque homines honestâ quâdam gloriæ & ambitionis cupiditate tanquam solaribus radiis accensi , artemque aliquam ingenio suo ac moribus conformem veluti aliquem industriæ suæ campum adepti omnes animi & corporis nervos pro Reipub. utilitate facilius altiùsque explicant & contendunt.

Atqui si hæc Principis prudentiæ corculi paræneses , hæc-
 que decreta sunt expressæ Divæ sapientiæ voces & oracula ,
 quam fortunatum , ô liber te tanto patrono , tanto dicam
 iudice ! age rumpe moras & è cunis tam benigno Jovis af-
 flatu ceu Hercules adhuc vagiens elisis pestiferis invidiæ
 colubris & posito infantium ad arundinis strepitum , aut
 foliorum susurrum trepidantium metu felicibus auspiciis ac
 æquitate Judicis fretus , tuisque audax virtutibus celebriorum
 ascende pulpita scholarum , & doctiorum contubernio
 deinceps assuesce. Quis enim tam severæ , aut malignæ
 frontis qui te tam sapientis Principis authoramento muni-
 tum sigillatumque non hilari exosculetur vultu , non bene-
 volo excipiat sinu , non serenis juxtâ atque avidis legat
 perlegatque oculis ?

Laudes Ducis
Lotharingici.

Equidem ut stellæ in cœlo lucent hoc tantum ut lu-
 ceant , sic tu natura & inclinatione beneficus sine aliâ affec-
 tatione aut affectu. Sit ita sane. Veruntamen quod Seneca
 de Augusto prudentissimo Principe dicere solebat , malle
 se ejus judicium quàm beneficium , de te idem verius & ex
 animo dicere possum , sapientissime PRINCEPS , judicii sci-
 licet solidi , judicii constantis , judicii exquisiti egregia laus
 tota tua est , cùm fortuna magnificentiæ magnam partem
 sibi jure vindicare possit ; & cùm hujusce virtutis com-
 mendatione longo intervallo principes cæteros superes , ju-
 dicii certè & prudentiæ palmam etiam sapientiæ studium
 profitentibus præripuisse videaris. Sine enim per tuam te
 modestiam oro , sine me præterire , quantâ in omnis gene-
 ris litium , quæ quotidie in sacratiore tuo consilio discep-

tantur , contestatione mentis acie statum causæ pervideas ; quàm justâ rationis trutinâ cujusque causæ expendas meritum , quantâ providentiâ & sagacitate negotiorum civilium vel gravissimorum momenta eventaque subducas , præfagias ? Quanto denique judicio , quantâque sapientiâ in circumspiciendis & judicandis rebus omnibus valeas ac præcellas , ut jure sanè quam æquissimo te meritissimum consilii tui principem quanquam fortunæ beneficio natus non esses non solum tui subditi , sed & exteri sive populi , sive principes in dirimendis suis controversiis judicem ambierint & in dies exoptent atque expetant.

Sed filere ego non possum nec debeo , & verò non desinam mirari plurimum & deprædicare apud omnes quantâ cum animi voluptate juvat te audire vel in privatis velitationibus & umbratilibus pugnis hominum mei ordinis inter de se rebus Physicis Medicisve aut Mathematicis coram te laudabili de more Artaxerxis sive provocante , sive permittente horis subcissivis animique à seriis curis reficiendi gratiâ contendentium breviter acutèque pro veritate disputantem colluctantemque & verò repugnantes ac tergiversantes argumentorum numero & pondere revocantem cogentemque in rationis gyrum ! O si optioni votisque daretur locus , quàm lubens vellem tantum ab re tuâ tibi otii esset summa ut nostrarum controversiarum capita audires , audita tuo dirimerentur judicio ! quanta enim me spes teneret certæ omnium doctiorum maturiori tuo judicio adstipulantium approbationis ! quàm ampla grataque tot lucubrationum & meditationum merces ! qui animus stimulusque ad majora audendum urgeret , acueret ! quæ denique fiducia studium hocce meum ab omnibus candidis non iri improbatum ! qui (absit verbo invidia) Herculem Xenophontium (qui nullâ voluptatum aut blanditiis à virtutis & optimarum artium professione unquam avocari potuit) imitatus artem hanc meam vehementer hætenus adamavi , in eâque exercendâ unicè me oblectavi , ut eam semper ex veterum instituto pluris quàm domos , quàm villas , signa , tabulas , quàm aleam , cæteraque urbana vel rustica oblectamenta , quàm divitias denique , aut alia quæcunque stu-

dia fecerim. Fave itaque ut cœpisti te per tuam benignitatem, SERENISS. PRINCEPS, oro supplex obsterorque, fave cœptis, fave studiorum progressibus: ita verò tibi Eutychia, Charites, salusque astites perpetuò adsint, ferventque fortunatum & incolumen Academiæ, universoque populo, & mihi, qui æternùm vivo

VESTRÆ CELSITUDINI

*Addictissimus & humillimus
Cliens Servusque*

CAROLUS PISO.

CLARISSIMIS
ATQUE ORNATISSIMIS VIRIS
JOANNI DURETO, SIMONI PETREO
ET PETRO SEGUINO, Consil. & Medicis Regiis.

*D*ISSIDIUM mihi sed amicum sæpè intervenit ,
ô Clarissimi & Sapientissimi Viri , cum ce-
leberrimis Medicis de continente causâ plu-
rium præter naturam affectuum , eorumque cum
frequentium valdè tum gravissimorum , cujus census sunt he-
micrania , epilepsia , lethargi & apoplexiæ quædam , species ,
asthma , dyspnœa nocturna , palpitatio , cruciatus totius ven-
tris cum alvi segnitie conjuncti hystERICA vulgò habita
symptomata , dolores arthritici & id genus. Cum enim
eruditissimi illi Viri ejusmodi affectus ex communi Me-
dicorum sensu uni alicui è tribus famosis illis & ab om-
nibus scholis receptis cacochymix speciebus referrent ac-
ceptos , ego contrà potius accusandam semper putavi serosam
colluviem seu diluviem ab iis longè discrepantem sive humo-
ris ingenium , sive synathrisini ejusdem causæ fontesque &
occasiones spectentur. Quoniam ergo ex dissidentibus adeo re-
bus diversas agendorum indicationes erui debere ratio sua-
det , lis illa nostra non in titivillitio , sed in re maximi in
medicinâ momenti versetur necesse est ; quò sanè rem bonam
atque

atque utilem me facturum putavi, si quæ hæcenus super ejusmodi argumento consilia à me sunt habita, unaque singulares quasdam observationes mihi sedulò annotatas publicè juris facerem; ex quibus quippè evidenter unicuique candido & æquo rerum æstimatori tam clarum esset, quàm solis radii esse olim cum sudum est solent, omnia omnino signa indiciaque cùm salubria idiosyncrasiæ ægrorum, tum insalubria sive diagnostica cujusque affectus, sive epigenomena, sive prognostica resolvi regerique unam in serosam πλεονεξίαν à me detectam, & primùm lucenter deprædicatam. Nimirum ut delicati nimium, imò arrogantis est temerè & pro libidine à communi hominum & præsertim sapientum sensu abhorrere; ita contrà angusti pusillique animi esse judicavi semper communibus & vulgaribus dogmatis quanquam ratione revocante ita pertinaciter adhærescere, ut nihil novi licet accuratè præmeditati, & ad artis perfectionem inprimis conducibilis hiscere atque in medium proferre audeas. Nam si nihil simul inventum ac perfectum est, sed artes omnes perinde ac flumina progressu augentur, cur ab industriâ quisquam removebitur, ut ne quid ipse quærat, quasi illi omnia parata quæsitaque à majoribus tradantur? qui nos certè præcesserunt, ait Seneca, non præripuisse videntur quæ dici possunt, sed aperuisse, & non tam inventa quàm quærenda nobis reliquerunt. Ad quorum autem prætorium judicium, auctoritate ac sententia quorum tanta lis dirimi, meaque causa probari certiùs possit, lubentius aut securius sistere me debeo quàm ad vestrum, ô clarissima medicinæ lumina! singularis sanè sapientiæ vestræ multiplici eruditione & facundiâ conditæ constans fama, claritudoque non unarum Galliarum, gratissimi Musarum domicilii, finibus circumscripta, sed quocumque terrarum loco medicina floret, propagata & longè latèque emicant à vestrà exercitationum mearum ap-

probatione mihi magnam in mediam lucem prodeundi fiduciam, certamque apud omnes ultrò gratiam pollicetur : vestram autem pariter sive egregiam præceptorum in discipulum fidem, sive eximiam prolixamque in condiscipulum benignitatem si implorem, qui animus mihi esse debet vestrum ad tribunal confugiendi? Quod si per honorificum longèque meritis superius vestrum de meâ quantulâcumque industria, quoties incidit mentio mei etiam apud summos viros (testes vos appello inter alios Sanctissimi Cardinalis de Giuri manes) testimonium atque prædicationem memoriâ recolo, recolo autem sæpiissimè etsi non tam coram aliis, modestia & pudore ita jubentibus; quàm apud me solum idque tantâ cum voluptate, quantâ cum animi erga vos gratitudine & observantiâ, hoc est, summâ, quàm prolixa mihi æquitatis & benevolentiae spes inde affulget, quantaque confidentia magna illa vestra in me beneficia hoc uno, quod me ingratum mori sinat, abundè iri cumulatum. Agite ergo sultis amabò per antiquam vestram amicitiam & per gratissimum contubernium, quæ ex animo recolo, subcisivi ne denegate hisce lucubrationibus meis temporis tantillum, atque iudicium porrò rationemque censoriam pro vestrâ dignitate & prudentiâ tenete. Stat apud me, certumque est deinceps unam animadversionem vestram censuramque tanquam regulam & constitutionem veri, falsi, cogniti, incognitique habere, ita & vos, & me alma pax, concordia, atque musæ æternùm ament. Salvete & valete colendissimi atque amantissimi Præceptores ab eo, qui vos æternùm colit & amat.

C. PISO.

C. PISONI D. A. CHAMPEL

CLARISSIMO ARCHIATRO ET IN ACADEMIA PONTANA
Decano & Professori meritissimo.

AMDIU urbe abfui (CLARISSIME PISO) itaque defui
& officio & observantiæ in te meæ. En redux gra-
tiis tuis lito , utinam tempori & non invitis
gratiis ! folia tua quæ luci das immò nobis in lucem
contra hanc hydram capitum avidè legi : Nihil adolor ,
ita lucida ut aciem menti meæ perstringant , & lubens
in ea jurem. Si quis contrà censeat quòd extra com-
munem sensum , ille ipse in pravo sensu nec extrà censuram
melioris turbæ ; nec enim *ἱερήματα τέχνην* monumentis vete-
rum , sed rationum momentis æstimanda. Perge verò , &
quem parturis foetum auspicato ede & favente Panacæa.
Ego illi mea xenia quantulacunque voveo , mitto , quæ
fronte præferat : summitto autem priùs limæ tuæ , atque
etiam spongiæ , adde , dele , emenda , obsecro , & scito
nihil hac mihi scriptione aliud quæri (DOCTISSIME PISO)
quàm ut intelligas me unicè amare te & admirari , nihil-
que esse prius & antiquius quàm abs te tam charo &
claro viro vicissim ut amer. Vale , & ut quam Diis ho-
minibusque laudantibus & plaudentibus profiteris docendi
scribendique provinciam tueare , valetudini quam firmissi-
mam esse opto , diligenter inservi. Iterum , vale , me-
ritissime Professor.

Nanceio 5. Maii 1618.

Tuus ex integro De Móngéot.

C A R O L O P I S O N I,

D. A. CHAMPEL,

CLARISSIMO LOTHARINGIÆ ARCHIATRO,
Et in Academiâ Pontanâ Decano, Professori meriti-
tissimo, &c.

GABRIEL DE MONGEOT,
 Confil. & Medic. ordin. S. C.

T Am sero seris hæc serena nobis
 Et tam seria de sero latente,
 O tandem stygiæ ultor unus Hydræ.
 Da partam hanc cerebro tuo Minervam,
 Certusque ede tuos parens labores,
 Non Cornix aliis superba plumis,
 O dilecte Jovi, Diisque nostris,
 Piso Pæoniæ decus coronæ,
 Piso Hippocraticæ columna sectæ,
 Piso cui coma laureis avitis,
 Et Daphne propria revincta frondet.

Tu mystes tripode ex Apollinari,
 Natura, ingenio, sagax & usu,
 Rerum dogmata pandis abditarum,
 Ac nostris steriles fugare monstras
 Castellis Hyadas, magistrâ & arte
 Sic parvi reparas caduca mundi.

Pilo prome tuos diserte foetus,
 Et famâ vagus adde nomen astris.
 Tam tersus neque spongiæ nec annos,
 Nec momos labor horret acriores.
 At felix Genio, decus perenne

Et cedrum petit , entheasque lauros.
 Hoc nixu efficis , erudite Piso ,
 Ut sæcla invideant priora nostris ,
 Non sic Herculeis beata palmis :
 At lapso nihil invidemus ævo ,
 Palmis Piso tuis beatiores ,
 Dum diis (Hercule fortior) secundis ,
 Dum diis (clarior Hercules) secundis
 Morbosæ rediviva monstra Lernæ.
 Ut sol illuviem vagosque fontes
 Hydrarum & capitis fluenta ficas.

A L I U D.

MUtatis aliï promant antiqua lacernis ;
 Sunt hæc prompta tuo dogmata Piso sinu.
 Principis ô nostri columen , lumenque Lycæi
 Tam festum fausto numine profer opus.
 Sint paradoxa licet : sic hæc tamen auspice Phœbo
 Afferis , ut Phœbus nec paradoxa putet.

Ἄλλο.

Λιμναίην Λέρνην λείψασα τέρας κακόν ὕδρα ,
 ὧρσε νόσων στρατὸν εἰς ἀκρόπολιν βροτέων.
 Ὅργια δ' αἶψ' φοίβῃ Πείσων δέδαημεν , ὃν Zeus
 Δαφνοκόμῃ κλεινὸν παῖδ' ἐπέκλωσ' ἰατρῷ ,
 Τὴν γε τεχνῇ θείῃ φανεροῖ ἀλέειν καὶ ἀλέξειν ,
 Πλείστον τ' ἐκ τρίποδ' ὅσῃ χρησιμοδοτεῖ νοσεραῖς.
 Τίς δ' ὕδρας κορυφὴν καλαβάλλειν βέλτερ' ἀνδρῶν
 Ἐκ κορυφῆς , ἰατρῶν ἢ κορυφαῖ' ἀνὴρ.

Sic me mihi explicabam.

HOrrida contemnens Lernæas Hydra paludes
 Morborum iniecit nostro aciem capiti.
 At Piso, Phœbi cui sunt sacra cognita, quemque
 Laurigero illustrem fata dedere satum,
 Hanc docet arte sacra vitare aut tollere prorsum,
 Vera monens ægros & velut ex tripode.
 Quis caput hoc Hydræ melior depellere nostro
 Vertice, quàm sectæ qui caput est medicæ?

IN CLARISSIMI D. PISONIS,
 CELSITUDINIS LOTHARINGIÆ & BARRI DUCIS MEDICI,
 & in Academiâ Pontimontiâ Collegii Medici Decani
 Observationes.

A P O L O G E T I C U M.

Observata diu, medico nec cognita vulgo
 Profert in lucem dogmata Piso nova,
 Quæ firmis adeo momentis comprobant, ut jam
 Nil illis novitas demere jure queat.

Joannes Leurechon, Celsitudinis Lotharingiæ
 & Barri Ducis Medicus.

A N A Γ Ρ Α Μ Μ Α.

ΚΑΡΟΛΟΣ ΠΙΣΩΝ. ΑΛΚΑΡ ΠΟΝΟΙΣ.

Ἰητήρ πολλὰν ἀντάξιός ἐστιν Ομήρῳ.

Μοῖ δὲ Πίσων τάντων ΑΛΚΑΡ ἄπει ΠΟΝΟΙΣ.

ὁ αὐτὸς Ἰωα. Λεβρεχόνι. Ἀρχιατρός.

ἐπιγραμ. τῷ αὐτῷ.

Αχλύβεις μικρόκοσμος ἔτῃν καὶ ἀνήλιος, αὐτὰρ
 νυν νέος ἀνθρώποις ἥλιος ἐστὶ Πίσων.

Ὡς νεφέλης καθαρὸν κόσμον μέγαν ἥλιος, ἔτας
 καὶ ὀρρεῖ καθαρὸν μικρὸν ἔθηκε Πίσων.

Ἰωάνν Φάβρος Ἀρχιατρός.

IN tenebris microcosmus erat sine sole : sed istis
 Sol novus in tenebris Piso repente micat.
 Nam sol è magno detergit nubila mundo ,
 Nubilaque è parvo Piso Jerosa fugat.

I D E M.

LE petit monde étoit sans lumiere brillante.
 Mais le Pois est venu pour être son soleil.
 Phœbus chasse la nue aux rayons de son œil ,
 Lui la serosité vitieuse & bouillante.

Le même.

ANAGRAMMA.

CAROLUS PISO. SALUS CORPORI.

DOctrina felix ; & nova CORPORI
 SALUS in orbem prodit ; adest , adest ,
 Ignota priscis , at reperta
 Temporibus medicina nostris.

Reperta , sed quam nulla dies tamen
 Oblitterabit , non fuga temporis
 Obliviosi. Quid vetusta

Scripta , novis inimice , laudas ?
 Quæ scripta laudas cunque , recentia
 Olim fuerunt , quæ nova despicias

Antiqua laudabuntur olim.
 Nulla dies meliora reddet.

Petrus Barotus , D. M. & Professor
 Anat. & Chirurg.

IN NOBILISSIMI ET CLARISSIMI VIRI
CAROLI PISONIS OPUS
 TETRASTICHON.

Quid nova miraris medicinæ dogmata? non sunt,
 Quamvis hanc nemo triverit antè viam.
 Sunt nova quæ nullam possunt sperare senectam,
 Antiquum est quicquid postera fama colet.

Renatus Bodinus, D. & Professor Med.

A N A G R A M M A.

CAROLUS PISO. IS CARUS POLO.

Mortales servare Deum est, quod liberet imbre
 Clarus Apollo solum, carus Apollo polo est
 Dumque seri Piso microcosmum liberat imbre,
 Alter Apollo, solo CARUS IS, atque POLO est.

A L I U D E P I G R A M M A

Illuvie Pythona satum quod Delius arcu
 Fixerit, intonsis laurea sacra comis.
 Humoris morbos pellentem monstra serosi
 Num manet emeritis laurea certa comis?

A L I U D.

Quod senio Divos, quod liberet imbre Cybellem,
 Carus Apollo polo est, carus Apollo solo est.
 Dum senio, atque seri Piso nos liberat imbre,
 Nunquid Apollo solo est, CARUS IS atque POLO est.

C. De Mongeot, Doct. Med.

IN ILLUSTRIS VIRI C. PISONIS

OBSERVATIONES.

EXASTICHON.

CUr sua florescunt trinis insignia pisis ,
 Stemmaque Pisonis nobile nomen habet ?
 Scilicet Austrasius Piso prodiret ut oris ,
 Necdum pisa novâ piseret arte mala
 Morborum expurgans varias sortesque luesque ,
 Humida quas passim parturit illuvies.

Antonius Kremer S. Dominationis
 Amanuef.

SUR LE DISCOURS DES MALADIES

des eaux d'honoré Seigneur le Sieur Charles le
 Pois , Seigneur de Champel , Conseiller & Médecin
 ordinaire de son ALTESSE , & Doyen de la Faculte
 de Médecine en l'Université de Pont-à-Mousson.

QU'Hercule ait étouffé l'hydre , c'est une fable ;
 L'hydre a jusques ici fourmillé indomtable.
 Mais voici que meshui le Pois étouffera
 Le monstre à mille chefs , dont l'humeur hydropique
 Par sa sérosité aux drogues fait la nique.
 Il est enfin moqué , le Pois s'en bravera.

M. Samuel Phulpin , Botanique
 & Apothicaire.

CARMEN EPICUM

AUCTORIS AD LIBRUM.

*Q*ualis obit magnum subterlabentibus undis
 Oceanus mundum, & magno se corpore miscet,
 Materies cunctis ut sint, elementaque prima,
 Humida cum siccis; rerumque perennet eundo
 Ortus, & orta diu possint subsistere. Terra
 Namque immota manens stabilimine mixta tuetur,
 Et firmat; solidæque suo stant robore vires
 Cunctis: quæ malè junctæ forent aliâque soluta
 Pollinis in morem, ni lento glutine aquai
 Vincæ coërceret penitus sociabilis humor.
 Quin rerum quæcunque opifex circumfluus ignis
 Coxerit, & partu ediderit sub luminis auras,
 Illa fluunt ex se sine honore, nec usibus apta
 Humanis, rigido nisi frigore protinus humor
 Concreta induret, cogat, teneatque coacta.
 Jam quod dextra cumque manus ducta arte magistræ
 Navat opus, varios hominumque extundit in usus,
 Elixat tepidis, gelidis aut mergit in undis.
 Nonne vides fluit ut rivo stagnante metallum,
 Vulnificusque chalybs vastæ fornace liquecit,
 Ductilem & incurvæ falces conflantur in ensem,
 Cyclopes demum gelido stridentia tingunt
 Æra lacu, rigidus latè mox emicat ensis?
 Talis per totum qui decurrit microcosmum
 Particulis humor minimis non invius ullis
 Labitur: utilitas haudquaquam dispar & usus.
 Discretas atomos connectit scilicet humor
 Continuans: illæque vicissim pondere firman.
 Ingenito, viresque humori, robur & adflant.
 Cerea quin ossa, & molles ab origine primæ
 Indurat partes, laxataque frigore stringit
 Humor aquæ, solidata suis & idonea membra
 Muneribus reddit, cæloque vel erigit, alta.

Ut sapiant homines, versentque in corde futuras
 Sortes. Quid rebus jam natrimenta creatis
 Fercula quid memorem flammis torrenda latentis
 In nobis ignis, ni sese jungeret humor,
 Atque modum elixans assanti poneret igni,
 Temperiem & succis, molemque adjungeret æquam?
 Nimirum hos variis succos alimenta futura
 Partibus alma parens rerum natura paravit.

Qualis & incurvum latè complectitur orbem,
 Brachiaque & longis exporrigit Amphitrites
 Marginibus terrarum, alio sub sole calentes
 Ut ditet populos vectis, referatque vicissim
 Munera quæ regio ferat hæc, quæque illa recuset.
 (Namque Lybes frumenta ferunt, Campanus iacchum.
 Attis mel, Phœnix palmas, Lacedæmon olivum)
 Sicque licet toto divisos vinciat orbe
 Alternis donis, atque æquo fœdere amantes.

Talis abundanti microcosmum humore pererrat
 Ille seri liquor, & riguos perfluctuat artus
 Reflexusque trahens refluxos hinc inde per omnes
 Venarum anfractus interlabentia spargit
 Flumina, rimaturque meabilis ipse meatus.
 Vitalem succum ut cunctis, & amabile nectar
 Visceribus lentore alias tubulisque vel ipsis
 Hæsurum vehat, ac sitientibus ingerat ultrò
 Membris, effluviique rependat damna perennis,
 Edere qui valeant labentis munia vitæ.

Qualis & Oceanus sublatis aëra complens
 Halitibus largo fœcundis imbre, furentis
 Solstitii messes ardoribus, & pecus omne
 Defendit, mollique æstum contemperat aurâ.

Talis ab assiduo squalentia membra labore
 Internoque igni recreat depasta serofus
 Humor, spirituum flammæ hebetatque rotantes
 Orbe sub exiguo, perfundens cuncta benigno
 Rore, salutarique humectans corpora rore.
 Atque hæ sunt vires, miranda potentia, & usus
 Quos microcosmus habet, quos maximus orbis aquai
 Debet, ubi leges æternaque fœdera servat,
 Quæ rebus statuit magni regnator olympi.

At verò quas non turbas ciet, atque tumultus

Et quæ non secum trahit agmina sæva malorum,
 Infanum si quando fretis spirantibus æquor.
 Fervet, & adversæ feriunt jactantque procellæ?
 Quæ non seu pius Æneas, seu durus Ulysses
 Sustinuere olim tot tempestatibus acti?
 Cernis ut iratum curvato gurgite classes
 Tollat in astra mare, adverso mox turbine easdem
 Subductâ manes unda deturbet ad imos,
 Illidatque vadis, atque aggere cingat arenæ,
 Aut verò abreptas in saxa latentia torquens
 Dilaceret miseras ruptâ compage carinas?
 Aspicias ut pleno ore tumens effunditur æquor,
 Succubuit si quâ tellus, tumultumque furentem
 Undarum non passa ruit & miserabile visu.
 Sternit agros, sata læta simul, vicosque domosque,
 Cum stabulis armenta rapit, camposque per omnes
 Volvit, & insano contorquens vortice sylvas
 Proluit: ac tumulos immensa licentia ponti
 Obruit; atque latent pressæ sub gurgite vasto
 Arces, templa Deûm, turritaque culmina, & urbes.
 Atqui non leviora homini inter damna minatur
 Nec minùs intentat mala crebrescentia liquor,
 Liquor aquæ quoties seu morem præter abundat,
 Sive modum præter fervens incanduit æstu.
 Cernis aqualiculus propenso sesquipède exstans
 Visceraque ut tumeant multo distenta seroso
 Humore? aut lento macies arentia fato
 Conficiet membra, aut animæ via pressa coibit.
 Quid si pulmones, medium aut thoraca serosa
 Proluit illuvies? tum verò abrumpitur ægris
 Prima quies subito, captatur anhelitus imo
 Pectore sublimis, quem sibila colla remittant;
 Spemque metumque inter noctes vigilantur amaræ.
 Quid varias dicam species hydropis aquosi
 Queis membra aut totum suffusâ corpus ab undâ
 Intumuit, pallorque novus simul occupat ora?
 Nam graviora vocant ad se mala, quæ ciet humor.
 Si magnis stagnans venis mistusque cruori
 Aut vitium capiat, seu magno ferveat æstu.
 Scilicet hinc variæ febres mortalia corda
 Corrumpunt, sævique exercent membra dolores,

Horriferi & subeunt morbi, tristisque senectus.
 Vidi equidem si quando caput turgente serosâ
 Colluvie premitur, crudos urgere dolores,
 Noctes atque dies inopem somnique cibique
 Ducere. Vidi etiam cui jam vertigine tectum
 Ambulat, & geminis exurgit mensa lucernis.
 Est & cui exerrans delirat linguaque, mensque.
 Ast alios urget sopor, atque oblivio præceps.
 Quin etiam subitâ vi morbi sæpè coactus
 Ante oculos aliquis nostros, ut fulminis ictu
 Concidit, & spumas agit, ingemit & tremat artus;
 Desipit, extentat nervos, torquetur, anhelat.
 Inconstanter, & in jactando membra fatigat.
 Denique non parva intulerit mortalibus ægris
 Humida diluvies incommoda, finibus ipsis
 Vasorum quoties longè latèque redundat.
 Aures namque gravis subitò, nunc arripit acer
 Sæpè dolor dentes, violens modò concutit ægros.
 Tussis anghela senes, ac faucibus angit obesos.
 Evolvitque tonum membrorum stilla serosa,
 Aut ipsos artus tum vi tum sæpè cadendo
 Divulsâ quatiens tandem compage resolvit
 Exuritque acri languentia membra dolore.
 Ergo chare Liber dias in luminis auras
 Prodi, morborum palantiaque agmina coge,
 Ingenium quorum, mores, nec denique fraudes
 Detexere dulces, quos sæcula prisca tulere,
 Quos & nostra duces vidit sapientior ætas;
 Quorum dira lues posticâ occurrere sannâ
 Edocta elusit toties artemque manumque.
 Insidias aperi, technas, & robora primus:
 Multorum capitum domitor laudabitur Hydræ;
 Alter & Alcides auctor tuus audiet olim.

S E R I E S

CAPITUM CUJUSQUE SECTIONIS.

S E C T I O P R I M A

C ontinens Præfationem & argumentum totius Operis.	pag. 1
Theorema I.	12
Theorema II.	17
Theorema III.	19
Theorema IV.	38

S E C T I O II. P A R S I.

Morbi Capitis externi, ab Eluvie serosa.

CAP. I. <i>De Hydrocephalo.</i>	41
II. <i>De Genarum tumoribus, Parotide, Parasygnanche, & aliarum in ore & circa maxillas glandularum tumoribus ephemeris & aquosis.</i>	44
III. <i>De Odontalgia.</i>	47
IV. <i>De Dolore auris internæ cum odontalgia mixto.</i>	50
V. <i>De Debilitate visus & Hypochymate Quæsitum.</i>	53
<i>Responsum.</i>	55

S E C T I O II. P A R S II.

Morbi Capitis interni, à Colluvie serosa.

CAP. I. <i>De Hemicraniâ.</i>	68
II. <i>De Vertigine Simplici, sive Δίω.</i>	77
III. <i>De Caro.</i>	81
IV. <i>De Parapoplexia, sive Febre tritæoph. comatosâ.</i>	88
V. <i>De Apoplexiâ levi.</i>	99
VI. <i>De Lethargo periodicè repetente, sive hydrope cerebri.</i>	105

SERIES CAPITUM CUJUSQUE SECTIONIS. XXXI

- VII. *De Epilepsiâ , consilium , quo Symptomata hysterica quidem vulgò dicta ad Epilepsiam referuntur : Epilepsia autem ipsa capiti idiopathica esse demonstratur , non per sympathiam uteri aut viscerum ; ejusque porro causa continens detegitur , serosa scilicet colluvies fervore quodam concepto impetens violententerque distendens principia nervorum præsertimque spinalis medullæ & sexti septimique parium : denique methodica curandæ ejus ratio aperitur.* 115
- VIII. *Appendix seu Annotatio ad Consilium de Epilepsiâ.* 179

S E C T I O III.

Morbi Thoracis interni ab Illuvie serosa.

- CAP. I. *De Syncope Lethali & Ἀνελπίστῃ ab interceptione nervi cordi implantati factâ , scilicet à feri è capite in hunc depluvio.* 182
- II. *De Palpitatione Cordis.* 188
- III. *De Tussi.* 199
- IV. *De Asthmate intermittente. Consilium.* 212
- V. *De Asthmate continuo. Consilium.* 226
- VI. *De Hydropè Pulmonis.* 235
- VII. *De Hydropè Thoracis , & Hydatide Pulmonis.* 237
- VIII. *De Dyspnœâ gravissimâ , multiplicis variique morbi Effectu.* 244
- IX. *De Pleuritide & doloribus Lateris.* 249

S E C T I O IV.

Morbi Ventris inferioris , à Proluvie serosâ.

- CAP. I. *De Diarrhœâ serosâ : Vomitibus aqueis.* 260
- II. *De Doloribus totius ventris inferioris , aut certè quarundam in eo partium , ut coli , stomachi , vesicæ , ureterum , uteri & ejusmodi passim pro colicis , stomachicis , nephriticis , hystericis , sed perperam habitis , quippè qui fiunt per sympathiam principii nervorum , sexti septimive parium convulsorum , à seroso humore per febres in vasis magnis effervescente & raptò*

XXXII SERIES CAPITUM CUJUSQUE SECTIONIS.

	<i>in caput, & sistente in prædictorum nervorum principio, itaque violenter distendente.</i>	267
III.	<i>De Hydrope ascite.</i>	329
IV.	<i>De Tumoribus aquosis, sive Hydrop. particular. lienis & he- patis.</i>	355
V.	<i>De Hydrope uteri, & partu Lunæ, molæ specie.</i>	369
VI.	<i>De Ischuriâ memorabili cum sudore perreni.</i>	370
VII.	<i>De Hydrocele.</i>	372

S E C T I O V.

Morbi externi Habitus, à Diluvie serosa.

CAP. I.	<i>Consilium primum de Arthritide.</i>	376
II.	<i>Consilium aliud de Arthritide.</i>	418
III.	<i>De Doloribus partium externarum à diluvie serosâ, perioestia membranofumque genus internum dividendibus: ut & stupo- ribus sive paralyfibus ab eodem humore nervosum genus ma- defaciente.</i>	432
IV.	<i>De Hydrope sive aquâ intercute, & tumoribus aquosi habitus externi, à serosâ diluvie tam parvis & universalibus, hy- drois dictis, & exanthematibus aquosis; quàm magnis & particularibus, ut hydromphalo, hydrogonat. imo etiam ery- sipelate.</i>	437

S E C T I O VI.

Febres, quæ in serosâ Massæ Sanguinis parte ebulliente, vel etiam
putrescente, seu subjecto hærent, aut in quibus certè occasio putre-
dinis sanguinis ipsius est eadem serosa substantia.

444

SELECTIONUM OBSERVATIONUM ET CONSILIORUM

DE MORBIS AFFECTIBUSQUE

Præter Naturam, cum simplicibus, tum conjunctis cum febre, qui serosam colluviem aut diluviem, sive sinceram, sive cum arenulis terrenisve crassamentis, sive cum humorum ichoribus aliisve excrementis permixtam confusamque tanquam continentem causam habent,

LIBER SINGULARIS.

SECTIO PRIMA

Totius operis præfationem continens.

Multum egerunt qui ante nos fuerunt, ait Seneca, sed non peregerunt, multum adhuc restat operis, multumque restabit, nec ulli nato post mille sæcula præcludetur occasio aliquid adhuc adjiciendi. Quæ sanè sapientis animadversio si qua in disciplina, aut arte, pondus & authoritatem habet,

Senecæ animadversio
Medicinæ applicata.

Medicina
omni ævo
augmentum
aliquod ac-
cepit.

Causa ad
scribendum
impellens.

Scopus.

Veritatem
Ratione &
Experientia
confirmare.

in medicina ad incolumitatem mortalium retinendam nata habuit habebitque semper maximam : quod enim ævum tam rude aut incultum unquam fuit , quo non aliquod Medicina sive ab ingenio , sive ab arte , sive ab exercitatione additamentum , seu ornamentum , quo locupletior , quàm antè fieret , acceperit ? *Certè enim , ut verè M. Tull. recentissima quæque sunt correctæ & emendata maximè.*

Quò equidem non vana & illaudabilis animum meum hætenus incessit libido atque fiducia post tot atque tantas præstantium in arte medicâ virorum de rebus physicis atque medicis commentationes , & easdem res adhuc subobscuras ac dubias veluti sub incudem iterum reponendi , tentandique assiduâ animi meditatione ex iis , tanquam ex mutuo filicum attritu ignem , latentem adhuc veritatem elicere , denique elicitam à communi licet medicorum sensu abhorrentem tandem publici juris faciendi. Ut enim , si in senatu sedeam , non audiam tantum , sed examinem , & ipse rogatus sententiam dicam (nam *semper illam unius sequi* , argutè idem Stoicus , *non id curiæ , sed factionis est*) similiter mihi jam ab octo supra decem annos medicinam è suggestu in publico iatreio profitenti non religioni deinceps esse , aut vitio arrogantiae ab aliis verti debet , si eum in docendo moderationis cursum tenuero in posterum , ut aliis ac aliis super quovis medico argumento ex se dubio , aut controverso , sententiis sectisve diversas in partes animum trahentibus , uni districtè non adhærescam , vel pecudis instar sequar antecedentium gregem ; sed quid quisque dicat unicè securus , singulis dogmatis pensitatè examinatis suspensisque unam rationem semper intendam sedulòque consulam , in unam veritatem collineem , & in ea quamvis altè immerfa è rerum natura tanquam Democriti puteo , ducibus ratione & experientia , eruenda tandem omnem ingenii vim explicem contentamque. Qui namque variè & varios cum industria legit , cum judicio selegit , næ ille factionis expers veri consors facillimè reddetur. Quid autem , si bonis nostris benignius & liberalius citra reprehensionem nobis uti conceditur , cur

P R Æ F A T I O   O P E R I S.   3

non & nostris ingeniis, tanquam equis, quo lubitum est cumque vehi, campumque & planitiem nactis, non tam iis adducere habenas, quàm laxare & immittere citra arrogantiae crimen licebit?

Ingenium
hominis li-
berum esse
debet.

Dabis itaque facile mihi, *Candide Lector*, hanc pro tua sapientia & humanitate veniam, ut pro libertate, quam mihi natura iniecit, institutio adolevit, philosophari in omnibus ingenuè liceat, & vel à communi philosophorum & medicorum sensu deflectere ea lege ut, si veritatem proximè attigisse rationum lumine ac pondere constiterit, quod vehementer cupio voveoque, faveas gratoque excipias animo: sin contra me à recta ratione tantillum exorbitasse, quod humanum est, perspicacioris judicio tuo deprehenderis, tu amabe pro tua modestia tam amica benevolaque admonitione in rectam reducas viam, quam prolixum paratumque ad animadversionem tuam exosculandam me ultrò spondeo. Non enim prava quadam Pythagoræ aut Epicureorum æmulatione somnia quædam pro ^a *κυρίαις* *δόξαις* venditare animus est: aut tanta religione placitis nostris quàm Deorum immortalium oraculis, aut Juris-Consultorum responsis, assensum obligare tuum præsumo, sed hæc qualiacunque tandem mihi licet sedulò meditata tanquam dubia, ea tamen non levia aut futilia, sed ejusmodi in quorum explicatione non pœnitenda ponatur opera, è qua quippe veritas magis ac magis elucescat, proferri in medium à me censeas velim: & verò, ut Apelles ac Polycletus suas olim tabellas sive imagines celte malleumque manibus tenentes propalabant, ita ego cum spongia in manu tibi hæc offero, animo scilicet delendi oblinendique quæcunque correctione ac litura egere videbuntur, ut qui si non ^b *φιλοκαυρίας*, certe ^c *φιλοδοξίας* & ^d *φιλονικίας* notam maximè pertimescam.

Ad lectorem
allocutio.

a	Imperantib.	opinionib.	
b	Novitatum	} amor.	
c	Gloriæ		
d	Victoriæ		

Scripta Phy-
sica & prac-
tica nondum
evulgata.

In Magistri
verba juran-
tium fata.

Curatio ex
dignotione
causæ mor-
bor. insti-
tuenda.

Vulgi error.

Causarum
morb. in-
tern. duo à
scholis præ-
dicata gene-
ra : plethora
sc. & caco-
chymia, quæ
triplex.
Ex seri abun-
dantia pluri-
mæ morbo-
rum diffe-
rentiæ.

Seri in vasis
collectio.

Quanquam autem non pauca in physicis, & plura in practicis, eaque haud vulgaria, nec publica luce indigna argumenta privatim à me animadversa in manibus habeo, tamen quia Reipublicæ interest horum quamprimum tyrones in arte præmoneri, ut antequam ad eam exercendam seriò accedant, certius de latentibus morborum causis *judicium, quod^a Hippocratis monitu difficile est*, ferre valeant (nam qui vulgaribus imbuti dogmatis in verba magistrorum juraverint, eos à præoccupatis velle opinionibus distrahare, nimium sibi confidentis hominis esset, ne dicam parum prudentis) operæ pretium esse duxi licet *ὑστερον προ-τερον ὁμνητικῶς* quædam ad praxim attinentia ex hoc tempore evulgare, physicis in aliud tempus remissis.

Atqui cum in exercitatione medicinæ maximum momentum sit in dignotione causæ morborum continentis utpotè abstrusæ & latentis positum: siquidem ea nisi probè cognita curatio ritè & ordine institui nequit, in quo argumento nobiliore & utiliore nostra versari industria potest quam in *explicanda continente causa morborum alioqui & frequentissimorum & gravissimorum*, quam vulgus practican- tium prætervidit, aut certe negligenter oscitanterque examina- vit? enimverò causarum internarum morborum in universum ferè omnium duo passim genera medicæ omnes scholæ deprædicant, *plethoram scilicet & cacochymiam, at- que hanc triplicem duntaxat faciunt, pituitosam scilicet, bilio- sam & melancholicam*: ex hisce quatuor fontibus derivant deducuntque latentes omnium affectuum præter naturam causas. Verum pace omnium dixerim aut vana sunt experimenta quotidiana, aut plurimæ morborum & symptomatum differentiæ in *serosam seu aqueam* rejici debent *plenitudinem, sive colluviem aut diluvium* (nam cacochymiam eam vocare mihi religioni est cum aqua pura puta succi, sive chymi, alibilis scilicet substantiæ nomen sibi vindicare non possit, quippè quæ minimè nutrit.) Etenim in primis seri seu vehiculi sanguinis ^b *synathrysmus* collectiove in vasis,

^a Aph. 1. 1. 1. *κρίσις καλὴ*,

^b Accumulatio,

& præcipuè in arteriis , in toto corpore & potissimùm in capite necessarias ac inevitabiles propè causas habet , hinc scilicet quotidianam aquæ & potulentorum , quæ sunt aquæ genera , ut vinum ex ^a *Aristotele* , ingestionem , tum verò perennem generationem ex eliquatione seu conversione ciborum quatuor ex elementis concretorum in succum varium , sed ex prædominio aquatilem sive aqueum (tritis enim liceat uti vocabulis) illinc effluxum feri extra corpus perenni suæ generationi in visceribus factæ ut plurimum imparem & minorem cum præ densitate cutis eaque sive naturali , sive adventitia ratione ætatis , constitutionis , temporis & ejusmodi , tum præ obstructione renum ac meatuum suæ excretioni dicatorum conniventia , vel otio , similibusve causis. Si igitur affluxus aquæ in corpus ejusdem effluxu extra corpus major est , atque illa cæteroqui non impenditur in nutritionem , necesse profecto plurimum in corpore serum redundare. Speciatim verò cum è capite minus effluere possit ob cranii densitatem , quàm è reliquo corpore , majoris certè in capite serosæ colluviei causa est evidentissima. Quòd si adhæc vapores natura aquei è toto corpore , & præsertim è visceribus continenter sursum , id est in caput effumant (continens enim est corporis nutritio , proinde vaporum exspiratio) atque occursum cerebri sua natura frigidi calorem vapores efferentem necesse est remitti , ideoque eos sponte quodammodò congelascere , & ad nativum aquæ ingenium reverti ; per densitatem verò ejusdem cranii neque vapores antequam aquescant , aut jam in aquam reversi nequeunt expirare , neque penitus resolvi per loci teporem , capiplenii certè aquosi propè inevitabilis est necessitas.

Collectionis
causæ.

Argumentum.

Argumenti
probatio.

Ex Collectionis
seri in
Capite inevi-
tabili necessi-
tate.

Seri in cor-
pore stag-
nantis effec-
tus.

Præterea *serum* in corpore stagnans ob substantiæ tenuitatem & vernaculam fluxibilitatem varias sane alterationes & præsertim fervorem identidem induere , sive à calore in nobis actuali , sive ab externo quocunque & præsertim ambientis aëris , moxque deponere per recessum causæ calefacientis à natura primum esse , adinstar partis aquosæ in vino atque aliis succis vitalibus , quotidiana confirmat expe-

Seri varius
motus, sedes.

Propagines
vasor. serife-
rorum.

Serum facile
à sanguine
separatur.

Sponte sua
furfum mo-
vetur, & ca-
put invadit.

Duplex li-
quor in va-
sis.

rientia. Sed & varios quoque idem serum motus locales
sive sponte, sive ab alio pati natum esse evidens est satis :
ac cùm in vasis naturalem habeat sedem, primumque ex
truncis seu stipitibus eorum derivetur, ipsique vasorum sti-
pites multiplices in propagines deducantur ita, ut vasa sibi
sint quodammodò continua, eorumque extremitates singu-
la membra, tam interna quàm externa excipiant, adeo ut
nullum membrum expers sit vasorum sive venarum sive
arteriarum, & porrò *corpus omne sit conflatile ac spirabile*
annotatione ^a *Hippocratis* ob ingenitam ejus raritatem, se-
rum profectò huc illuc moveri impellique proclive est, &
irruere in omnia membra, atque non tantùm ex internis
invadere externa, aut è supernis vel torrentis in morem
confertim præcipitari ac decumbere in infernas & subjectas
partes, vel lentè depluere in easdem; sed contrario nisu
ex inferioribus supernas impetere ac in eas despumare; de-
nique ab extimis remeare in intimas, & ab uno latere in
aliud exundare latus. Atque quanquam serum cum sangui-
ne coit, tamen quia non nisi imperfectè miscetur & con-
funditur, ideoque facile separatur, atque ex alia parte
aquæingenita est propensio & ^b ὄρεμν̃ fursum quotiescum-
que rarior fit, inde serum ferverescens in vasis præter natu-
ram à quacumque causa facile sese exolvit à sanguinis per-
mixtione, eique supernatans & despumans sponte sua fursum
moveretur efferturque, itaque caput invadit tum per se quo-
ties fervorem concipit vel levem, qui immixtum sangui-
nem nondum fermentare & calefacere possit, tum verò ra-
pitur cum sanguine, si hunc semel fervere eveniat à ma-
jore scilicet calore fervore concepto, quod sanguini tenui
& bilioso maximè est familiare.

Quia verò contra tenuia fluxaque corpora & verò mini-
mè lenta viscidaque facile in sese invicem coeunt, *sanguinis*
autem utriusque, qui in vasis continetur, duæ sunt partes di-

^a Lib. de alim. p. 381. l. 39. ξύρ' ὅρια μία, ζύπνοια μία, ζυμπαθεία
πάντα, conflatio una, conspiratio una, consentientia omnia.

^b Ὁρεμν̃ animi appetitio, quâ ad id, quod visum est, movemur.
Fœsius Æcon. Hippocr. p. 280.

verso substantiæ modo affectæ, una scilicet tenuis liquidaque ichor vocata, altera crassa terrenaque, cujus utriusque quatuor sunt in genere differentię totidem elementis respondentes, serum sane inter decurrendum per vasa abstergit diluitque & sibi necessariò immiscet partem aliquam ex iis ichoribus quæcunque in massa redundaverit & separata fuerit (ut evenit separari sanguine putredinem contrahente) eamque sibi aspersam & affusam secum devehit & transportat quocumque feratur. Qua ratione idem serum perfunctum jam suis muneribus, è vasis capitis exiliens, & secundùm vforum spiras, substantiamque cerebri distillans, diluit inter decidendum sibi permiscet mucosa lentaque cerebri excrementa, à quorum permixtione lentorem contrahit, uti & per fervorem. Ferè autem semper confusum est serum cum arenulis seu terrenis crassamentis, quia nulla ferè aqua sincera puraque & à sordibus terrenis defecata in usum venit quotidianum.

Seri circulantis effectus per totum corpus.

In capite.

Seri commixtio cum crassamentis terrenis & arenulis.

Jam verò aqua quæcunque stagnans facilè putescit putrescitque.

Aquæ stagnantis effectus.

Et vitium capiunt ni moveantur aquæ,
inquit Poëta: Quò non mirum serum sive in vasis redundans præque copia haud liberè hac illac perfluens, sive extra vasa alicubi collectum & cunctabundum corruptelam & putorem quemdam contrahere, certè esse causam facilis putrefactionis: cujus signum est quod docet experientia omnia mixta à putredine præservari, si vel sale, vel igne, vel sole ita exsiccentur, ut humidum aqueum, quod est causa putrefactionis, eliciatur: exemplo sunt carnes animalium mortuorum, quæ facilè ex humido aqueo putrescunt; sed eo consumpto, sive sale, sive fumo diu durant, quia manet humidum oleaginosum, calidum natura ideoque resistens putredini, & continuans conjungensque partes simul.

Serum cunctabundum facilis putrefactionis causa existit.

Contra putredinem remedia.

Exemplum

Postremò quanquam tenuis fluxusque insit sero substantiæ modus, tamen in corpore humano si illud magna vi, compulsus trususque irruat confertim aliquo, id non mediocrem vim habere sive in comprimendis distendendisque

Seri substantiæ ejusque magna vi compulsi effectus.

Confirmatio
à simili, à
majori ad
minus.

violenter ac etiam frangendis corporis objectis fluxum
ejus cohibentibus ac sistentibus, sive in deturbandis secum-
que deportandis corporibus crassis ac gravibus verbi gratia
lapillis, nedum arenulis, sive in eluendis abstergendisque
lentis & apprimè hærentibus humoribus indicant manifestè,
si parva licet componere magnis, ruinæ riparum, agge-
rum terrenorum, & ædificiorum, quas fluminum diluvia
& inundationes invehunt.

Vidimus flavum Tiberim retortis

Littore Hetrusco violenter undis

Ire dejectum monumenta Regis

Templaque Vestæ. Horat.

Nam quid ruinas quas secum trahunt torrentium aqua-
rum præcipites ex alto casus cursusque necesse est memo-
rare?

Rapidus montano flumine torrens

Sternit agros, sternit sata læta boumque labores,

Præcipitesque trahit sylvas. Virgil.

quod si denique

Sæpius ventis agitur ingens

Pinus, & celsæ graviore casu

Decidunt turres. Horat.

an non aquæ in humano corpore commotæ impetu concuti
percellique & vehementer violenterque distendi possunt
membranosa corpora?

Aquæ & seri
in corpore
commoti in-
numera af-
fectuum ge-
nera.

Quæ cùm ita sint, mirum sane videri non debet innume-
ra affectuum genera hominem infestare à sero sive aqua ea-
que in parte, seu spatio, eoque naturali aut non naturali,
vel desubito & confertim invadente spontè aut ab alio
compulsa, sive sublata, sive detrusa depressaque, ac ea-
dem putrescente, aut fervente aliterve affecta, denique sin-
cera, confusaque ac permixta sive cum arenulis sordibus-
que terrenis, sive cum ichoribus humorum, qui massam
sanguineam conflant, sive cum aliis succis excrementitiis,
seu reliquiis ex nutritione particulari membrorum supersti-
tibus succrescentia. Scilicet cùm humanum corpus consti-
tuatur ex tribus ventribus, capite scilicet, thorace abdomi-
neque,

Corpus hu-
manum ex
tribus consti-

neque, & artubus: superiorem quidem ventrem sive caput, atque externum quidem serosæ colluviei effectus hinc pertinent affectus (liceat enim sequi ordinem, quem Autores practici passim observant à capitis scilicet affectibus ut labri communis aquæ in universum distribuendæ, iisque externis tanquam evidentioribus) *Hydrocephalos, parotis aquosa, genarum, gargareonis, & glandularum oris, ac maxillarum tumores diales, doloresque aurium, hypochyma, & similes: internum verò hemicrania, gravesque capitis dolores sed fugaces, & prænuncii graviorum morborum, tum vertigo, carus, apoplexiæ quædam species, Lethargus & epilepsia. Thoracem verò, sive medium ventrem premunt opprimuntque syncope, palpitatio cordis, catarrhi ac tusses, tum graves in spirando difficultates, & asthma, hydrops pulmonis, hydatides in pulmone hydrops thoracis dictus, denique dolores lateris pleuritici: Imum autem ventrem diarrhææ aquosæ, convulsiones intestinorum ac vesicæ, uterique, seu dolores totius ventris, renum ac ureterum, hydrops totius abdominis, hydrops particularis uteri, molæ quædam species, quæ partus lunæ dicitur, denique Hydrocele. Artus porro affligunt arthritidis plures species, tremor, stupor, paralysis, membrorum dolores. Postremò membra externa internaque simul, & totum corporis habitum afficiunt hemiplegia, cachexia, aqua intercus, febres variæ, mador totius continuus & fœtidus, tumores hydatodes, hydroa cironibus prægnantia, & exanthemata lata, pruriginosa, & ejusmodi.*

tituitur ventribus & artubus.

Ordo tractationis in sequentibus.

Morbi capitis externi à sero.

Capitis interni.

Thoracis.

Imi ventris.

Artuum.

Totius corporis habitus.

Tametsi verò non ierim ego inficias partem horum affectuum esse germanam quandoque sobolem alicujus è *cachymia speciebus*, ut affirmat communis medicorum sententia, tamen eosdem frequentissimè ab *una serosa sive colluvie, sive diluvie* foveri ex accurata pensitataque naturæ ægrorum, tum idæ, constitutionisque commemoratorum affectuum, atque accidentium quæ iisdem conjunguntur, contemplatione semper deprehendi: nec reclamabis, spero, candide lector, si priusquam judicium feras; ac censuræ gladium in unum caput distringas, non graveris (quod te per tuam humanitatem etiam atque etiam rogo) universum per-

Affectus hi speciei cachymia non adscribendi, sed soli serosæ colluviei.

Admonitio ad Lectorem.

Causam enu-
meratorum
affectuum
plenitudi-
nem serosam
esse proba-
tur.

I. A specie
humorum ,
qui à natura
& arte excer-
ni solent.

II. Ab Ex-
perientia è
propria &
aliorum ob-
servatione
desumpta.

III. Ab uti-
litate Ægro-
rum.

currere opus & singula rationum expendere momenta. Interea
verò dum figillatim enumeratorum affectuum *causam ma-
teriallem seu fomitem esse plenitudinem serosam* astruere & de-
monstrare non levibus argumentis instituo, hæc pauca ar-
gumenta novæ hujus doctrinæ communia & demonstrati-
va alioqui habeto & considerato, & *primum* hoc haustum
à specie eorum humorum, qui inurbationibus alvi sive
spontaneis, sive arte factis excerni solent. Si namque in
omnibus in universum, non tantum ægrotis sed neutris,
imo sanis cujuscumque temperaturæ, sexûs aut ætatis,
& quovis anni tempore (excipio autem cum malignis fe-
bribus correptos, in quibus sanguis quidem exustionem
aut corruptelam subierit, & viscera insigni intemperie ac
cacopragiâ laboraverint, tum aliis morbis, quorum men-
tio particularis à nobis non fit, qui sunt soboles plenitudi-
nis, vel cacochymix triplicis ab omnibus scholis duntaxat
receptarum) si (inquam) dejectiones quocumque modo
succedant, *aquæ* ferè sunt ex prædominio, & *serosam col-
luviam* præ se ferunt, licet modò reliquis fecum conspur-
catam, modo multa bile tinctam, *quæ dejectiones Hipp. di-
cuntur* ^a ὑποχωρήματα ὑδατέχλωρα, modò mucoso humore,
aut pinguedine permixtam, absterfis scilicet iis ab intesti-
norum parietibus, quos oblinunt secundum naturam, à se-
ro sive aqua per ea decurrente; tales namque *dejectio-
nes* à me hæctenus duntaxat ferè semper sunt *observatæ*,
& *observarunt observantque* pariter, nec diffitebuntur
exercitati quique & candidi Medici: sunt porrò ex dejec-
tiones *utiles* sive perfectam, sive certè imperfectam adfe-
rant solutionem, certè colligere est frequentissimam præ
cæteris morborum frequentium alioqui, qui sunt ii ipsi
quorum historiam meditamur, *materialem causam esse feri*
in corpore redundantiam, quacumque ex causa ea succreverit,
sive ob partium, hoc est, viscerum intemperiem calidam
immoderatè scilicet attrahentium atque ex cibis exugen-
tium aqueum & fluxum omnem liquorem, sive ob densi-
tatem cutis, vel vitium partium earum, quæ sero fecere

^a Coac. prænot. Aph. 134. egestionibus aquæ similibus.

nendo excernendoque extra corpus suam navant operam. Nam quid causari opus est *varias crises*, quæ per sudorem, aut per urinas copiosas, pariterque cum spuitione larga, aut votimu aqueo perficiuntur, quæ evidenter convincunt plurimos morbos à *serosa colluvie* generari & genitos conservari? Profectò *his & similibus experimentis* inductus *Magnus Hippocrates* ^a omnes morbos ab aqua & bile nasci prodidit, siquidem serum passim bili immixtum redundat in vasis. Quin ^b idem tantum momenti in *corporis exercitatione* ad retinendam sanitatem posuit, ut inevitabilem esse morborum necessitatem affirmarit nisi congruus labor cibo potuique accesserit. Quòd si exercitatio sanitatem retinet firmam & à morbis vindicat, non aliter autem id præstat quàm quia redundantem in toto serosam atterit absomitque humiditatem; quis hanc ipsam morborum dubitabit uberem esse materiam?

IV. A Criticis excretionibus.

V. Ab Autoritate Hipp.

VI. Ab Exercitio corporis intermisso.

Atqui quò clarius affectuum commemoratorum *serosa colluvies sive diluvies* intelligatur esse causa continens, decrevi particulares quasdam historias seu observationes easque selectas è magno numero describere, quia nimirum ex nativa ægrotantium temperie & particulari ipsorum affectuum idea & conditionibus, solutionis modo, ut & invasionis, ac specie excretionis, & cæteris conspirantibus & indicantibus plenitudinem feri demonstratio petita fidem luculentissimam & omni exceptione majorem est acceptura: itaque novitas nostrarum assertionum in lectorum animos facilius gratiusque sese est insinuatura, altiusque hæsuræ non sine magna ægrotantium utilitate, siquidem causa continente certa veraque constituta curatio ritè atque ordine procedat necesse est.

Decretum Autoris.

Causa morbi continente cognita, curatio bene succedit.

Quoniam autem de *sero* ejusque affectibus omnis disputatio à nobis instituitur, ne quid temerè & gratis nos in causarum discussione accipere vitio verti possit, ejus certè in

a Lib. de locis, aquis & aëre passim. lib. 4. de morbis in pp. νοσήματα γίνονται ἀπὸ τῆς χολῆς καὶ ὕδατος.

b Hipp. lib. 1. de diæta, Aph. 5. & δύναται ἐδίωξαι ἄνθρωπος ὑγιαίνειν ἂν μὴ καὶ πονέῃ. Homo edens sanus esse non potest, nisi etiam laboret.

Seri in corpore
us, Natura &
causæ, in sequentibus
Theorematis, tanquam
fundamenta dicendorum,
explicantur.

Syntaxeos medicæ
promissio.

Ejus necessitas & utilitas.

corporeus usus naturaque, tum verò causa seu fontes, id est, partes quæ ejus sive proventus & collectionis uberioris sunt opifices, sive distributionis principia & veluti termini, à quibus id in alias partes depluere solet, aperienda præmittendaque à nobis tanquam fundamenta enarrationum sequentium paucis quibusdam theorematis unà cum demonstrationibus singulorum theorematum, quæ theoremata ex Physiologia magnæ syntaxeos medicæ commodum repetuntur à nobis, quam syntaxin præ manibus habemus, qua universam ordine analytico medicinam, singulaque in ea argumenta ad instar mathematicarum disciplinarum singularibus theorematis, & demonstrationibus mutuò sibi connexis & colligatis complector, explicoque scientificè quidem sed compendiosè tamen, & ad usum docendi huic ævo gratiorem accommodatè, ut intra quadriennium solidissimam & perfectissimam auditores cognitionem totius medicinæ quanta quanta est haurire possint. Ad quod longioris quippe spiritûs opus exiguum hocce opusculum præincitamentum tibi esse volui, benigne Lector, idque non inutile (ut spero) futurum.

T H E O R E M A I.

Seri in corpore
us, Primarii,

Secundarii

&

Speciales.

Serum, coctionem
in ventriculo.

*S*eri seu aqueæ humiditatis sive cum cibis ingestæ per se, sive è cibis expressæ & affusæ chylo, sanguini utrique, nec non secundis quatuor humiditatibus primarii quidem usus sunt coctionem triplicem, quæ in visceribus & universo corporis habitu navatur, moderari atque ad elixationem adducere gratia melioris substantiæ modi, tum verò diadosin seu distributionem chyli & sanguinis utriusque per angusta vasa juvare: secundarii autem usus sunt humores ab inflammatione, membraque ipsa mobilia præsertim ab immoderata exsiccatione prohibere, atque motum eorundem juvare, denique speciatim gustus, vocisque instrumenta humectare gratia complementi propriorum cujusque munerum, & gratia incolumitatis totius retinendæ. Serum primam ciborum externorum coctionem, quæ in ventriculo navatur, adducere ad elixationem insinuat sitis, sive:

appetitus humidi aquei insurgens urgensque secundum naturam statim ab assumptis cibis solidis ac siccis, cui nisi potu & liquore hausto provideatur, ipsa invalescit, nidorque & amaror os infestant: hæc namque indicia sunt ciborum suâ naturâ quippè terrestrium, ideoque ad ustionem proclivium jam jam ustulatorum & aliquatenus affatorum; quorum sanè aversio à potu facta arguit cibos elixari beneficio humidi aquei immixti cibis.

adjuvare, indicat sitis;

Similiter hæmatosin in hepate ac liene factam beneficio seri ad elixationem referri signum est quod sero massæ utriusque sanguineæ per ardentis febres consumpto sanguis ipse facile uritur, & retorridus bilefcit, imò atrabilefcit, unde febres, quarum fomes sanguis, in tertianas & quartanas ferè degenerant, & aliàs observatione^a Galeni ipsæmet Synochi febres à sanguine inflammato aquæ potu jugulantur, incendio scilicet sanguinis ab aquæ humiditate coërcito.

Hæmatosin in hepate ac liene perficere, probat, sero consumpto, sanguinis exustio.

Denique tertiam & particularem, quæ in singulis fit membris, coctionem alimenti communis ejusdem seri affusione ad elixationem revocari testatur inprimis sitis, quæ aut sequitur absorptionem humidi roridi seu aquei illatam sive à calore membrorum insito, ut per inediaam & potûs defectum, vel per immoderata exercitia, sive ab extraneo calore causisque externis exsiccantibus ut æstivo aëre, aut quæ sequitur diversionem ejusdem seri sive ad renes ut in affectu diabete, sive ad alvum, ut in diarrhæa serosa. Præterea idem confirmant febres tum causi, tum hæcticæ, quæ^b Hippocratis observatione seri in corporis habitu consumptionem consequuntur præsertim in corporibus calidis, calore habituali secundas quatuor humiditates, solidaque membra sua humiditate exinanita facile occupante. Atque hæc argumenta non solum triplicem in humano corpore coctionem seri affusi beneficio ad elixationem evincunt adduci, sed humo-

Particularem coctionem in singulis membris moliri, testatur iterum sitis,

Et confirmant febres.

^a Lib. de sanguinis missione.

^b Lib. de rat. victus in morbis acutis. Aph. 35. Καὺς οὖν γίνεται ὁπόταν ἀναξηρανθῇ τὰ φλέγια ἐν δερμὶ ὥρῃ, ἐπισπάσονται δριμύτας καὶ χολώδεις ἰχώρας εἰς ἑαυτά. Febris ardens fit, cum resiccata venulæ hora æstiva acres ac biliosos serosos humores in seipsas attraxerint.

rum quoque omnium & membrorum temperiem in sua mediocritate conservari, & à præpropere vindicari exsiccatione.

Elixationis
& affationis
differentia.

Hominis na-
tura qualem
temperiem
obtineat.

Corporibus
terræ mixtis
& aquæ com-
munib. quid
accidat à ca-
lore vehe-
menti: Oleo-
sis & pingui-
bus, plurimâ
aquâ abun-
dantib.

Externorum
cibor. & san-
guinis venosi
Id. quatuor
humiditatum
& sanguinis
arteriosi na-
tura.

Affatio.
Elixatio.

Membra
mota in sic-
citatem in-
clinant:

Enimverò alimento cujuscumque gradûs mediocris substantiæ modus, sed fluxilis tamen ratione distributionis competit, qualis certè per *elixationem in omnibus succis comparari solet*, cùm per *affationem* alienus utique substantiæ modus inferatur; usta enim & igneam siccamque temperiem habent, & continuitatem non facilè retinent. Præterea cùm *hominis natura mediocrem obtineat temperiem* ex physiol. mediocris sanè quædam temperies in succis humano corpore alendo idoneis desideratur, siquidem similitudo quædam inter alimentum & corpus alendum intercedat oportet, quæ mediocris temperies non ab affatione, sed elixatione relinquitur, ut est per se notum. Quoniam ergo mixta terræ & aquæ communia ab actuali calore vehementius alterata uri assarique magis minusque pro terræ vel aquæ prædominio sunt à natura prona; pariterque corpora oleosa & pingua inflammationi sunt propiora; quæ verò plurimâ aquâ abundant emollitioni & elixationi, quæ universa in physicis sunt demonstrata: porrò *externi cibi* quidem magnam partem sunt mixta terræ & aquæ communia, ut & sanguis præsertim venosus: quatuor autem secundæ humiditates, & sanguis arteriosus oleosam sapiunt naturam, ut in physicis insinuatum, & suo loco uberius demonstrabitur, ergo ut triplex hoc alimenti genus non ad affationem, quæ est caloris sicci & urentis opus, sed ad elixationem, quæ est caloris humidi opus, ut ex physicis constat, adducatur, omnibus profectò humiditas adjungenda aquea fuit, cujus merito calor in nobis actualis coctionem alimenti ad elixationem promoveret, & propensionem sive sanguinis, sive quatuor humiditatum, sive etiam ciborum externorum ad ustionem & inflammationem coërceret.

Adde quòd membra in nobis & præcipuè quæ in continuo ferè sunt motu in siccitatem propter perpetuam rerum circumstantiam & exsiccantium viciniam inclinant, itaque perpetua quadam humectatione hæc membrorum propensio est retardanda: quò sanè membra omnia humi-

ditate quadam irrorari oportet ut ab immodica vindicentur exsiccatione : Quoniam autem aqua plurima assumitur per se, & eliquatur ex cibis solidis, non nutrit autem aqua, Quam serum avertit. meritò ii usus mandati sunt aquæ alioqui superflue. *Quamobrem meritò serum succis in corpore alibilibus, atque adeò membris affusum fuit gratiâ elixationis illorum utilis ad mediocrem sive temperiem, sive substantiæ modum : tum verò temperationis & humectationis intempestivam membrorum exsiccationem avertentis.*

Age verò à sero meabilitatem & fluxilitatem accedere chylo, utrique sanguini, & primis ex quatuor secundis humiditatibus cum ex se est evidens, tum ex his conjicere est : nam venarum sanguis ^a ἀκρᾶ & expers feri vix ac ne vix præ sua crassitie è venis exilire, nec nisi lento pigroque lapsu stillare solet, & quandoque duntaxat præmissa brachii aut cruris humectatione per fatus aut balneum defluit, imò quandoque ejus feri defectu increassatur in vasis præsertim ætate consistente, & in obeso habitu, ut immobilis & incuneatus sibi concreascit quodammodo & coaguletur, concretusque vitalis spiritus è corde ad caput influxum interceptat; à qua causa intervenit ^b *apoplexia Hippocrati dicta ab interceptione vasorum, sive syncope* : contra autem plurima feri affusio utrique sanguini frequentissima est ejusdem effluvii extra corpus causa, quemadmodum satis indicant hæmorrhagia & hæmorrhoides familiares iis, quibus sanguis tenuis ac fluxilis nimium est per feri copiam.

Enimverò quoniam & chylus & sanguis uterque præcipuè sunt corpora crassarum ac lentarum partium, ratione autem crassitie quidem haud faciliè possunt distribui trahique per flexuosa & intorta vasorum itinera, præsertimque eorum quæ acclivia sunt, partesque ad superas repunt; ratione verò lentoris faciliè adhærescunt : itaque neque faciliè trahi, neque pelli possunt. Ex parte alia porrò succos eos

1. Theorematis ultior assertio & confirmatio. Quoad feri usus primarios.
a. ex natura sanguinis crassi & feri experte,

(Apoplexia ab interceptione vasorum Hippocrati dicta.)

b. Ex lentore Chyli & Sanguinis.

a ἀκρᾶ & merus, sincerus, non mixtus.

b De rat. victus in morbis Aph. 37. τὸ δὲ, ὁφθαλμὸν τινὰ ἐξαίφνης γίνεσθαι, φλεβῶν ἀπολήψεις ποιεῖσιν. Ut aliquis derepente voce privatus fiat; venarum interceptiones faciunt,

c. Ex usus
necessitate
succorum
permeabi-
lium.

d. Ex sangui-
nis & Chyli
motu neces-
sario, putre-
dinem ar-
cente.
Aquæ natura
& efficacia.

facile permeare atque distribui per vasorum innumerorum angustias necessitas usus deposcit, ut & incolumitas propria non nisi minimam moram trahere permittit. *Siquidem sanguis (quippe aquæ genus) loco calido conclusus ni assiduò moveatur putrescit necessario, itaque fluxilitas seu meabilitas omnino necessaria est chylo & utrique sanguini; quam quia à natura non habent, aliundè accipiant necesse est:* quia ergo aqua est primum fluxile humidumque ex se corpus (nam aër ob mirificam tenuitatem elabitur nec cohæret, aut alteri consistentiam dare potest) aqua sanè cum chylo, tum utrique sanguini affundenda fuit gratia partim distributionis eorum facilis per vasorum angustias, partim propriæ conservationis eorundem, sive immunitatis à putredine.

2. Quo ad
usus secunda-
rios;

Ex necessi-
tate, ad mo-
tum anima-
lem, quem
humiditas
promovet,

Quod autem attinet ad *reliquos usus seri secundarios*, notum est satis ariditatem cum rigore conjunctam esse, humiditatem contra flexibilitatem consequi: atque hanc quidem ad motum animalemaximam adferre oportunitatem, hunc autem incommoditatem potius: itaque constat mediocrem quandam humiditatem ad motûs animalis facilitatem in membris mobilibus requiri. Præterea experientia docet eâ aquâ, quâ membranæ toto corpore, meningum scilicet cerebri apophyses, oblitæ semper conspiciuntur, & potissimum inania articularum spatia, in quæ perioestia & membranæ musculorum propriæ unâ cum nervis & tendinibus desinunt & terminantur, per febrium ardorem absumptâ, incessum motumque animale crurum & brachiorum depravari cum quodam ossium fragore & conquassatione ut in convalescentibus, & in quibusdam squalidis corporibus à lue venerea observare est.

Ejusque
defectus de-
pravat.

3. Quo ad
usus specia-
les;

Ex oris &
linguæ sicci-
tate: qua
gustus, lo-
quela & de-
glutitio læ-
duntur.

Similiter experimento constat aquâ, quâ unusquisque experitur, continenter & perpetuò ferè sibi os & linguam madescere, per diætam præsertim sudorificam, labores corporis immoderatos, sitis tolerantiam, & præsertim febrium ardorem exsiccata, gustum, loquelam, deglutitionem non mediocriter lædi, vocemque speciatim præ nimia siccitate oris & faucium clangulosam reddi; gustum autem depravari, scilicet cibaria amarescere aut falsuginosa judi-
cari

cari, si aqua illa linguam & palatum irrorans ichore bilioso aut falsâ pituitâ fuerit perfusa.

Enimverò quoniam universa membra, quæ motui animali inserviunt & præsertim quæ loquelæ & respirationi, ferè sunt in assiduo motu, à quo non mediocriter exsiccantur, & eò magis quò suâ naturâ in siccam propendent temperiem, & speciatiim lingua, & palatum gustus organa humiditate quadam irrigari debent, siquidem saporum medium est humidum, ut ex physicis constat, itaque membra mobilia respirationis, loquelæ, & gustus humoris perpetuo irrorantis & humectantis affluxu indigent. *Ex alia autem parte serum perfunctum suis primariis usibus multum superfluit in corpore, oportune certè illud derivari debuit & diffundi in artus membraque motui animali dicata & præsertim respirationis & loquelæ, pariterque in organa gustus: ut illa quidem à præpropera exsiccatione necessariò impendente atque usibus sive motibus eorum incommoda vindicarentur, hæc autem gustui accommodata organa sese exhiberent, & ita incolumitas eorum membrorumque ususque retinerentur.*

Præcipue
cum partes
istæ in assiduo
motu
sint.

Dictorum
conclusio.

T H E O R E M A II.

SEro insunt natura aquea, temperies humida, frigida, tenuis & fluxus substantiæ modus, & affusio sanguini utrique & toti corpori, denique commixtio bilis excrementitiæ propter utilitates partim temperamenti caloris coctionem omnem in corpore ad elixationem adducentis, partim vehiculi cum chyli, cum sanguinis per angusta vasa, partim refrigerationis sive sanguinis, sive humidi primigenii inflammationem utriusque impredientis, partim roris veluti cujusdam membra perpetuò ferè mobilia à præpropera vindicantis exsiccatione, & motum proprium juvantis, partim denique humiditatis gustui necessariæ.

Propria seri
indoles.

Quoniam usus seri positi sunt ex theor. superiore partim in caloris temperamento coctionem succorum omnium alibilium cujuscumque generis sive communium, sive etiam propriorum ad elixationem adducente, partim in quodam vehiculo eorundem succorum communium per vasorum angustos admodum canales,

Ejusque usus
brevis repetitio.

Coctio fit à
calore in hu-
mido :

Humidum
duplex ,
aërium , &
aqueum.

Succos cras-
sos fluxiles
reddit ,

Ad inflam-
mationem
propensos
refrigerat ,

Exsiccatio-
nem im-
moderatam im-
pedit.

Et lentorem
succorum bi-
lis sero affusa
detergit.

Difforum
conclusio.

*partim in sanguinis utriusque & membrorum omnium refrige-
ratione coërcente eorundem inflammabilitatem , partim deni-
que in irrotatione partium assiduò mobilium ; atque tempera-
mentum quidem caloris coquentis & elixare non affare nati in
humiditate positum est , siquidem elixatio est coctio quæ fit à
calore in humido ; humidum autem cum sit duplex , & aërium
inflammabile quidem ustioni , aqueum verò elixationi sit oportu-
num ; vehiculi ad hæc succorum ratio omnis cum in
fluxilitate viget , tum in correctione qualitatum motum re-
tardantium , crassitie scilicet , & lentoris , quarum illa trac-
tionem seu motum sursum potissimum impedit , hic mo-
tum utrumque tractum scilicet & pulsum , & illa corrigi-
tur attenuatione seu mixtione corporis ex se tenuis , hic de-
tersione : fluxilitas porrò succis additur commodè affusione cor-
poris ex se fluxi & humidi , qualia sunt aqua , vel aër , ex
quibus aqua melius cum aqua seu aquæ generibus , ut est san-
guis , coire potest quam aër , qui apprehensionem & confu-
sionem corporis crassiusculi effugit , & celerrimè elabitur :
Usus præter ea refrigerationis succorum insitam eorum propen-
sionem ad inflammationem sistentis in contrariâ igni naturâ con-
sistit , proindeque in humiditate crassa conjunctaque cum frigo-
re , qualis est in aqua ; denique remedium exsiccationis im-
moderatæ in humectatione ab extrinseco positum est , primum au-
tem humidum est aqua , quæ propter crassitiem actiuosa
magis est in humectando , quàm ipse aër , & crassitiem
lentoremque ratione fluxilitatis diluit , efficitur profectò se-
rum gratiâ multiplicis usus aqueum esse debere.*

*Quia tamen lentor deterforiam vim requirit , quæ vis bili
inest , quippe amaræ suâ naturâ , meritò sero affunditur nonni-
hil bilis excrementitiæ. Egit autem serum ad eosdem usus
humiditate quidem , & tenuitate ad omnes , sed frigiditate
ad temperationem sive caloris coquentis , sive sanguinis
præsertim arteriosi , sive humidi primigenii inflammationem
eorum prohibente : quoniam denique feri usus referuntur
ad succorum elixationem , temperationem & deductio-
nem , quos explere melius nequeunt , quàm si intimè iis
permisceantur , & undequaque attingant , certè serum meri-*

tò succis omnibus affunditur, unaque cum iis totum pervadit corpus, decurritque per omnia vasa.

T H E O R E M A I I I.

Lien est cùm officina sanguinis tenuis & calidi, qui in arteriis continetur, quem sanguinem ex tenuiore chyli portione attractâ generat, genitumque pulsu in universum corpus distribuit gratiâ reparandæ substantiæ in nobis carnosæ, tum principium radicationis venarum gastricarum & epiploicarum, nec non principium radicationis arteriarum, & substramen seu tomentum radicum eorundem vasorum, denique fons alter isque præcipuus seri in corpore necessarii dictos antè obusus.

Lien statuitur alter seri fons esse, & sanguinis tenuis ac calidi officina.

Quoniam venarum gastricarum, coronariæ & gastroepiploicæ ramuli lati per epiploium insertique in ventriculum, & nullam cum porta hepatis communionem habentes, sed partim ramo splenico conjuncti, partim per seorsim ipsi lieni implantati, pariterque vas breve immediate exortum è liene, ut gastricæ & epiploicæ, omnes (inquam) hæ venæ è liene vel immediate, vel mediate per ramum splenicum seu portam splenicam exortæ, & post longos pluresque anfractus tandem omnes ventriculi corpori variis in locis inseruntur, atque omnes deductioni alicujus materiæ suam navant operam, ergo per eas aut lien è ventriculo aliquid accipit, aut contrà lien in ventriculum aliquid refundit.

Venarum gastricarum coronariæ & gastroepiploicæ exortus & insertio.

Sed enim lienem à se in ventriculum reliquias succi melancholici, quem ex sanguinis massa in hepate genitâ secreverit atque repurgaverit, non refundere in ventriculum sive excitandi appetitus gratiâ, sive constringendi ejusdem ventriculi ad meliorem ciborum amplexum & retentionem juvandam hæc sunt argumenta. Nam in primis cùm alimentum externum suis inutilibus partibus, terrena scilicet & aërea seu flatuosa abundè expurgari in prima coctione cibi externi demonstratum antè fuerit, minimè certè pro-

Lienem non effundere succum melancholicum ab hepate attractum in ventriculum, probatur.

1. A differentia secretionis in prima (de qua ante) & secunda coctione.

ne (de quâ
nunc.)

2. A cavitatum in ventriculo & intestinis, commoditate flatuosæ substantiæ à cibis externis repurgandæ gratiâ.

Argumentum.

3. A difficultate deductionis Chyli nondum defecati ad viscera.

Conclusio.

4. Ab iniquitate fecem melancholicam appetitum excitare.

babile est in secunda ejusdem cibi coctione iterum easdem partes inutiles secerni & repugnari, sed igneas duntaxat & aqueas; nimirum partes alimenti terrenas prima statim coctione repurgari tum commoditas distributionis chyli ita postulavit, qui per vasa angusta non nisi defecatus & prorsus liber à partibus crassis, neque facile meabilibus potest per vasa admodum angusta, & in plexus varios intorta decurrere, tum verò idem desideravit facilitas deductionis chyli in fibras seu filamenta, quæ fit in iisdem vasis, nec perfici potest nisi secreta prius omni aliena substantiâ, quæ non facile coëat, cujusmodi terrena, inutilis & malè compacta; pariter flatuosam inutilem substantiam à cibis externis ante omnia repurgari certè cavitatum amplissimarum, quæ sunt in ventriculo & intestinis, permisit commoditas, quæ cavitates cum aliis nominibus essent necessariae, iis ex abundanti natura usa est ut utilitatem exhiberent conceptaculi flatuum, qui alioqui in pauca mole multum loci seu spatii ejusque liberi requirunt. *Quæ si ita sunt, nulla ratio est, cur portionis terrenæ inutilis à chylo denuò secernendæ & repurgandæ viscera alicui tanquam secundæ officinæ alimenti communis usum tribuamus, cum alioqui sanguinea ipsa massa terræ admixtionem desideret in sua mole seu corporatura, sed ejus edomitæ & benè subactæ cum humido, quippè quæ fibrosa est, ut ex anatomia constat.*

Non posse autem chylum adhuc immixtum terræ inutili necdum defecatum deduci ad viscera constat ex eo, quod oscula vasorum gastricorum, ut & meseraicorum admodum sunt angusta, & puncti cujusdam instar exigua adeò ut crassamentum terrenum nequeant admittere. *Quamobrem colligere est chylum à terreis particulis in secunda coctione minime denuò repurgari, atque ejus expurgationis nullam esse necessitatem.*

Ex alia autem parte iniquum fuit per fecis melancholicæ atquæ acidæ rejectationem è liene in ventriculum hominem obnoxium reddi importunæ fami, quæ fames dissipationis & effluvio substantiæ propriæ minimè respondeat, cui dissipationis perenni continens & naturalis membrorum

attractio æquius commodiusque satisfacere potest.

Sed & injurium fuit eundem ventriculum satis superque validum, & in retinendo firmum fibris nimirum, temperie, & conformatione ad retinendum accommodatis instrumentum excrementis alienis aggravare, & opprimere nedum roborare. Similiter insalubre fuit chylum illabentem è ventriculo & intestinis in viscera excremento immisceri & inquinari, quo mox ille sit liberandus.

5. Ab injuria ventriculum satis validum roborare.

6. Ab insalubritate Chylum excrementis immisceri.

Quid quod hujuscemodi excrementum atrum & feculentum, quale à liene perhibetur rejici, nusquam conspicitur postquam satisfecerit fictitiis illis usibus rejectari singulis diebus, ut bilis flava solet ex hepate, sive per ventriculum ipsum vomitione, sive per alvum dejectione, sive per renes cum sero humorum; aut verò affixum ventriculi parietibus nusquam per anatomiam deprehenditur? nam cum terreum excrementum exhalare & evanescere prorsus sit inopinabile, necesse est certè si è liene eructatur in ventriculum ac intestina, aut insensibiliter extra corpus rejici tandem, aut sensim aggestum illorum corpori in dissectis cadaveribus sese prodere. Atqui neque ventriculus cum intestinis usquam observatur atrore suffusus nisi aut à veneno urente ambustus, aut gangrena corruptus, ut sæpe evenit ventriculo ratione vicinæ in corruptelam tracto à vicinis visceribus sphacelatis; neque etiam ater vomitus limo aut pici fusæ similis, vel dejectiones similes usquam sanis contingunt, sed ^a cacopragiam visceris alicujus & corruptelam passim consequuntur. Quo sanè ex instituto naturæ limus terrestris ex liene non expurgatur, itaque commentitius est ille usus lienis adscriptus in expurgatione succi atri positus, ac proinde vasa castrica è ventriculo in lienem coëuntia & devehendæ materiæ alicui nata in eum usum non sunt constructa, ut è liene succum melancholicum secretum à sanguine in hepate genito refundant in ventriculum propter commemoratos illos usus.

7. Ab tali excremento nunquam in corpore reposito, tantominus dejecto.

a. Quia terreum excrementum exhalare non potest.

b. Ventriculus cum intestinis atrore nusquam suffusus reperitur.

Exceptio. c. Dejectiones limo similes nunquam sanis contingunt.

Conclusio.

Huc accedit quod conformatio lienis nulla ratione aptata est hujusmodi usui, neque etiam vasa particularia sunt, quæ

8. A conformatione lienis excre-

a Male habitum.

mento tali
excipiundo
non aptata,
neque dan-
tur venæ li-
mosum san-
guinem ab
hepate dedu-
centes.
Pro exemplo
vena portæ
describitur.

Sanguis lie-
nosus & he-
paticus.

Nulla lienis
cavitas.
Nulli ductus
aut concep-
taculum.

Neque arte-
riæ splenicæ
dictum suc-
cum absque
inquina-
mento spi-
rit. rejiciunt.

Neque hæ-
morrhoida-
les venæ con-
trarium af-
firmant.

Probatur
1. A conjun-
ctione rami
splenici cum
venis hæmor-
rhoidalibus.
2. Ab ipso
fluxu hæ-
morrhoi-
dum.

ex hepate privatim sanguinem limosum deducant in lie-
nem, per quæ vasa lien exugat ex hepate succum atrum
& terrenum excrementum, quæ tamen adesse oporteret,
ut ex analogia constat meatuum cholodochorum, qui
speciatim bilem flavam in vesicam fellis deponunt. Nam
per venam portam hepatis implantatam & communionem
habentem cum ramo splenico ex hepate à liene trahi par-
tem sanguinis feculentam fieri certè nequit citra & chyli è
ventriculo in hepar distributi & sanguinis vicissim ex he-
pate in ventriculum & intestina continente remeantis conf-
purationem, quam natura ferre nequit: & probabile est
per venam splenicam aliquam partem sanguinis laudabilis
communicati ei à porta hepatis in lienem nutritionis ejus
gratiâ particularis pervenire; lien enim eget sanguine cras-
so etsi paucò, uti hepar sanguine tenui per arterias delato,
quanquam ramum splenicum à meseraicis chyli aliquid te-
nuis & calidi materiem sanguinis calidi excipere est verò
simile. Neque porrò cavitas est ulla in lienis corpore, quæ
limi illius ad tempus asservandi capax sit: nec denique ul-
li sunt ductus, aut conceptaculum aliquod aliud appensum
lieni, per quos ductus in hujusmodi conceptaculum aut
extra corpus statim fex illa inutilis deponi possit. Nam per
arterias splenicas (quæ tamen solæ sunt præter portam sple-
nicam, quæ cum radicibus portæ splenicæ communionem
habeant, & confectam materiam excipere possint) rejectari
è liene succum illum fieri nequit absque inquinamento spi-
ritûs vitalis & sanguinis tenuis, quod absurdus dictu est.
Quod verò de hæmorrhoidalibus venis dicitur quasi ad
eum usum natis, commentitium illud esse hæc declarant.
Nam in primis cum lien ramum splenicum cum iis con-
junctum habeat, fex reflueret per eundem ductum, per
quem sanguis lutulentus est attractus, quod ridiculum est.
Præterea fluxus ille hæmorrhoidalis omni ætati, sexui,
tempori esset familiaris & communis, quod experientiæ re-
pugnat, cum ferè solis maribus, & in ætate constante &
iis tantum sive maribus, sive mulieribus, quibus splen ma-
gnus quidem & calidus est, & simul cutis densa, ideoque

corpus obnoxium plethoræ ad arterias eique serosæ: ut plurimum enim fluxus ille hæmorrhoidalis non est melancholicæ sinceræ, sed ferè sanguinis diuturnâ affatione denigrati per intemperiem æstuosam lienis, ejusque serosi ob magnam vim aquæ seu feri in arteriis redundantis, ab ea intemperie scilicet intemperantius attracti. Quoniam igitur in universum vasa seu conceptacula excrementis ad tempus asservandis adcommodata observatione Galeni cavum seu ventrem insignem habent, & ductus seu stomachos utrimque, alterum quidem alliciendo excremento, reliquum autem rejiciendo idoneum, quæ universa lienì desunt: & porrò absurdum est aliquam partem in hunc tantum usum à natura esse conditam, ut alterius partis excrementum absumat, atque in sui nutritionem impendat, cum potius consentaneum sit excrementa cujusvis generis in aliquo conceptaculo retineri, atque adeo certis ex intervallis excludi pro jussu voluntatis extra corpus, fatendum est sane lienem in hunc usum non esse factum, ut expurget à sanguinis massa fecem seu terreum excrementum; ex quo superest vasa superius dicta usum potius habere aliquid deducendi è ventriculo in lienem quàm contra, præsertim cum eas sint in propè innumerabiles surculos propagata, diffusos scilicet per epiploum eorundem sustinendorum gratiâ factum, quos surculos tot & tantos non esse factos ad deducendum in ventriculum paucum excrementum acidum, est omnino vero simile.

(Fluxus
Hæmorrhoidalis quis?)

3. A. Structurâ vasor. excrementis ad tempus asservandis accommodatâ quæ lienì denegata.

Concluditur: lienem in eum usum non esse factum, ut à sanguinis massa fecem seu terreum excrementum expurget.

At enimverò cum ex alia parte carnosæ in nobis substantiæ alimentum commune sit necessarium vitæ sustinendæ, eumque usum exhibeat sanguis tenuis & calidus atque arteriosus, diversus à sanguine venoso, crasso quippe & frigido, quæ sunt demonstrata ante, ejus autem ut puta alimenti communis non secus atque sanguinis crassi publica aliqua officina necessaria sit in corpore humano: tum vero lienis structura conformatioque ad utilitatem hujusmodi officinæ conformata & comparata sit egregiè; atque præter lienem nulla in corpore pars ad hanc utilitatem accommodata reperiatur, fateri profectò oportet lienem esse officinam alteram sanguinis tenuis scilicet & calidi, qui in arteriis continetur.

Ufus sanguinis arteriosi distincti à venoso.

Lienem esse alteram officinam sanguinis arteriosi, tenuis & calidi.

Minimè
Cor,

Probatur :
1. Ex materia
quæ ad cor
defertur, è
quâ sanguis
arteriosus ge-
nerari possit.

Etenim cor minimè esse officinam ejus sanguinis arterio-
si, huncque sanguinem generari ex parte sanguinis crassi in
hepate geniti sed attenuati & præparati à liene, ut *Clarus Ul-
mus* subtiliter magis quàm probàbiliter verèque excogitasse
& disputasse videtur, ex his perspicui satis potest: in primis
namque, ut altius rem repetamus, quia ad generationem
sanguinis in corde (ut vult adversarius) perficiendam ali-
qua desideratur materia, ea certè erit aut aër; quem è pul-
monibus cor continenter haurit, aut vapor seu anathymia-
sis sanguinis sive ejus quem cor dextrum è vena cava acci-
pit, sive illius quem arteriæ è venis exugunt, & per aor-
tam cor arripit, aut denique erit sanguis, quem lien ex he-
pate trahit.

a. Non aër,
non sanguis
vaporosus.

Atqui neque ex aëre puro, tenuissimæ & insensilis cor-
poreæ molis, neque ex vapore pariter tenuissimo sanguis
existens fibrosus, atque verum mixtum perfectum è qua-
tuor elementis, idemque sensibilis corporaturæ generari po-
test, cùm mixtum omne è miscibilibus suam crassitiem &
corporaturam accipere debeat; & quanquam ^a anathymia-
sis sanguinis è dextro in sinistrum ventriculum per cœca
illa spiracula, quibus septum cordis discriminans dextrum
sinum à sinistro distinguitur, trajici potest è dextro in si-
nistrum, tamen ea in sanguinem, qualis in arteriis est, mi-
nimè converti potest.

Probatur.

b. Non is
qui è dextro
in sinistrum
cordis ven-
triculum.

Sanguis autem integer nequaquam è vena cava in sinistrum
per hujusmodi spiracula traduci quiverit.

c. Vel qui
è venis in
arterias per
anastomoses
defertur:
probatur.

1. A vasor.
anastomosi
conjunctor.
sinibus.
2. A liquore.

Sanguinem porrò è venis ab arteriis per communes ea-
rum ^b anastomoses non illici ceu materiam sanguinis arte-
riosis colligere est, cùm quod vasa seorsim à se invicem dis-
creta incedunt per corporis truncum, nec conjunguntur
aut communicant suas materias nisi finibus seu extremitati-
bus suis implantatis singulis membris, quæ extremitates
sunt propè capillares & insensiles, & non tam sanguinem
continent quàm primam humiditatem ex secundis quatuor
dictis humiditatibus; in reliquo enim toto decursu vaso-

a Evaporatio.

b Osculorum apertiones,

rum

tum per corporis truncum quanquam se vasa perpetuò concomitantur & ferè contingunt, tamen crassitudo, densitasve propè cartilaginea corporis arteriæ, & præterea membrana communis venarum & arteriarum omnino prohibent sanguinis è venis in arterias appulsum & transitum.

Ad hæc quanquam è venis in arterias sanguinem ipsum trajici posse quocumque modo fateamur, tamen positio valvularum appensarum orificio aortæ interdicit sanguinem aditu ex arteriis in cor sinistrum, quippe quæ in diastole cordis, in quâ solâ potest cor aliunde aliquid attrahere, connivent adeò & clauduntur arctè, ut cor ab arteriis tum nihil prorsus queat accipere. Nam in systole cordis, in quâ duntaxat valvulæ aperiuntur & patent, cor in emittendo à se potius spiritu ante genito effundendoque in arterias incumbit, quàm in admittendo aut attrahendo ad se aliquid. Ad hæc neque aut arteriæ debuerunt sanguinem è venis elicere, cùm attractioni aëris externi motus arteriarum sit factus, dilatatio scilicet, quæ aëris attractio à sanguinis attractione prohiberetur; aut verò cor sanguinem ex arteriis accipere debuit, quandoquidem arteria coronaria addita cordi & per ejus corpus dispersa huic usui jam satisfacit, hoc est, attractioni sanguinis tenuis alimenti proprii cordis & necessarij ejus nutritioni.

Sanguinem postremò ex hepate primo venientem & attractum à liene attenuatumque non refundi in cor ceu materiam sanguinis arteriosi gignendi una convicit manifestè demonstratio superior à situ valvularum orificio aortæ appositarum ut supervacaneum sit alias inquirere.

Quæ cum ita sint, concludendum est cor nulla ex parte habere materiam, ex qua sanguinem tenuem generare possit, proindeque officinæ sanguinis arteriosi illud minimè utilitatem exhibere. Et confirmatur, quia cordis conformatio compositam non esse videtur ad sanguinis tenuis procreationem, sed tantum ad attractionem & distributionem alicujus materiæ, quæ utramque celerem admodum patiatur affectionem. Nam sanguinis tenuis coctio, distributioque minimè confer- tim, sed potius sensim & lentè fieri debet, ut effluvio sub-

3. A structura.

4. A valvulis aortæ appensis.

Valvularum effectus.

d. Neque tandem sanguis ex hepate à liene attractus, & in cor transmissus: quod Ulmus. Conclusio.

II. Ex conformatione cordis ad ejusmodi sanguinis procreationem non composita.

Sanguinis
coctio & dis-
tributio sen-
sim fieri de-
bet, tam ob
amplitudi-
nem ejus fi-
nus, quam
ob brevissi-
mam sangui-
nis ibidem
moram.

Generatio
sanguinis
tenuissimi
probatur ex
analogia par-
tium in qui-
bus materia
aliqua per-
fecta coctio-
ne elabora-
tur. Conclu-
ditur cor ge-
nerationi, te-
nuis sangui-
nis minimè
inservire,
Tamen esse
officinam
spir. vit. à
sanguine cor-
pulento ma-
ximè diverfi.

Lienem offi-
cinam esse
sanguinis ar-
teriosi, con-
firmatur.

I. Quia lien
maximè ido-
neam ad id
nactus est
materiam :
quod proba-
tur;

stantiæ nostræ non affatim, sed sensim & continenter facto respondeat; amplius etenim cordis sinus minimè est aptus materiæ crassæ conversioni in tenuissimam substantiam, & accuratæ unioni diversarum substantiarum, quæ non nisi lentè sensimque perfici possunt, ideoque diuturno tempore. His enim affectionibus repugnat brevis admodum mora, quam in amplo cordis ventre facere sanguini conceditur per alternantes, & contrarios diastroles & systoles ejus motus, quorum ille allicit quidem materiam, hic autem illec- tam mox excludit, cùm media inter eos motus quies, in qua morari sanguini crasso daretur, propè momentanea sit omninò impar perfectæ, diuturnæque ideò coctioni, quam generatio sanguinis tenuissimi & perfectè elaborati requirit, ut constat ex analogia hepatis, testium, mammarum, & similium partium, in quibus materia aliqua perfectâ exqui- sitâque coctione elaboratur, à qua partium conformatione cum cordis structura plurimum diffideat, *colligere est certè cor sanguinis tenuis generationi minimè inservire propter defectum aptæ conformationis, tum materiæ habilis converti in eum.*

Quanquam fatendum est revera cor esse officinam spiritus vitalis ex aëre in pulmone concepto, attracto & vitalitate dona- to, qui spiritus toto ingenio distat à sanguine corpulento fibro- soque, cùm constet ex substantia simplicissima, aërea scilicet duntaxat sive ætherea potius, ut suo loco demonstratum est.

Atqui cùm neque cor, neque aliud membrum ad id munus obeundum occurrat in tempore accommodatum, lienem tamen contrà ad illud munus omnibus esse instruc- tum conditionibus est antè demonstratum, & in primis maximè idoneam nancisci materiam in sanguinem arterio- sum converti paratam chyli scilicet portionem tenuiorem, & calidam hæc sunt argumenta. Nam in primis quod spec- tat ad materiam ex qua sanguinis tenuis, cùm natura uni- tatem rerum affectet, consentaneum in primis fuit chylum esse communem materiam ex qua utriusque sanguinis cras- si scilicet frigidique, & tenuis ac calidi, alioqui duplici officinâ primâ seu receptaculo ciborum communi opus ef- fet, cùm tamen unica sufficiat ut ante demonstratum. Cùm

igitur chylus fit mixtum quoddam ex quatuor diversis substantiis totidem elementis primis respondentibus, iisque imperfectè coalescentibus & unitis aggregatum, ex illis autem substantiis particulæ præsertim terrenæ & aqueæ sanguinis craffi & venosi, qui est aquæ genus, materia idonea sint, ut est demonstratum, reliquæ certè aëreæ & igneæ ex prædominio chyli particulæ opportunè sanguini tenui & calido materiæ usum exhibent, attractæ nimirum singulæ seorsim à duobus diversis membris similitudinem substantiæ cum iis habentibus, scilicet hepate & liene, & per diversas vias.

a. A substantia chyli aërea & ignea per proprias vias à liene attracta.

Nam imprimis ex anatomia constat venas gastricas, unâ cum vase brevi exoriri plerasque tandem ex liene & reliquas conjunctionem habere cum insigni ramo splenico seu porta splenica, & radicibus ejus per lienis corpus dispersis quibuscum communionem habere radices arteriæ splenicæ pariter anatomia docet; ex quibus vasis cum venæ quidem gastricæ omnino comparatæ sint ad deductionem portionis chyli quæ minimum immoretur in ventriculo, qualis est tenuis & liquida, tum verò præparationi ejus ad sanguinis tenuis formam; & radices in primis ejusdem perfectæ conversioni; arteriæ autem & radices tum in primis ramus splenicus jam confecti partim ulteriori elaborationi, partim ejusdem distributioni omnino sint accommodatæ, haud dubium est, chylum tenuem lieni ad manum veluti esse materiam idoneam converti in sanguinem tenuem, atque eandem jam conversam distribui in reliquum corpus.

b. Ex anatomia.

Adhæc caro lienis affusa prædictis radicibus tum venæ splenicæ, tum arteriæ, non aliter atque parenchyma hepatis adjunctum radicibus venæ portæ hepaticæ & cavæ, satis ostendit par esse in utroque membro officium, scilicet in conficiendâ aliquâ materia communi positum: quod constat ex analogiâ partium omnium, quæ generationi alicujus materiæ publicæ inserviunt, ut sunt testes, mammæ præter hepar, & ventriculum in avibus, quæ non nisi prædura femina coquunt, in quibus propterea plurima caro densa crassaque adjungitur primæ officinæ, in qua scili-

c. A naturali lienis constitutione, parenchyma hepatis æquantur.

cet carne uberior calor viget , quàm in corpore membranæo.

d. A similitudine substantiæ parenchymatis lienis , & sanguinis tenuis.

e. Ex utriusque congenerie temperie.

f. E lienis conformatione.

Confirmant porrò hunc usum partim similitudo substantiæ parenchymatis lienis , & sanguinis tenuis calidique , cuius utriusque substantia tenuis & spumosa est , & ex flavo subnigricans , atque rubore affato suffusa ; partim temperies utriusque congener , eaque æstuosa & præcalida , ut suo loco demonstrabitur uberius ; partim denique conformatio lienis non in cavitate aliqua insigni posita , sed in plexibus variis vasorum exilium & angustorum , quæ conformatio aptatur officinis materiæ alicujus sive succi utilis toti corpori , ut constat ex hepate , testibus , mammis , rete admirabili in cerebro , placentâ uterinâ & reliquis in corpore glandulis è miriadibus vasorum contextis , in quibus partibus succus lentè excoquitur , & simul sensim distribuitur.

g. E situ ejus hepatis opposito.

Denique situs lienis hepatis oppositus innuere videtur convenientiam utriusque in uno communi officio ; natura namque uni & eidem actioni seu muneri duo instrumenta ministrantia in plurimum destinare consuevit , eaque sibi opponere , alias si unicum duntaxat ad unum officium idque publicum destinat , ei situm in corpore medium concedit , ut ex anatomia constat.

II. Ex famis mor ab assumpto cibo sedatione. Hujus sedationis modus , Causa ,

Age verò hic usus memorabilis lienis plurimis , iisque non inutilibus argumentis hisce demonstrari potest , & imprimis ex famis sedatione , quæ certo experimento succedit ferè statim assumptis cibis præsertim liquidis & nutritivis , ut jusculis , vino generoso , & similibus. Etenim famis non aliter sedatur , quàm qui molesta & dolorifica venarum ad ventriculum pertinentium suctio os ventriculi corrugans & affatim exasperans quiescit , ut suo loco demonstrabitur , & fatentur omnes Medici , quod sanè evenit , quia pars ciborum fusa jam , & liquida ex se , atque prona sequi attrahitur , & defertur à vasis in viscera trahentia , sive hepar , sive aliud quodcumque , atque ita satisfacit tractioni eorum.

Locus.

Hæc autem suctio vasorum ad ventriculum pertinen-

tium intelligi debet aut venarum gastricarum, quæ ad ipsum ventriculum attinent & in primis vasis brevis, quod ejus fundo implantatur, quem in fundum cibaria ingesta primò descendunt, aut verò venarum meseraicarum, aut aliarum quæ ex intestinis ipsis immediatè chylum alliciunt.

Qui venæ gastricis adscribitur.

Atqui profectò fames non sedatur quia venarum exuctioni meseraicarum satisfiat ab assumptis statim alimentis, primum quia venæ meseraicæ non immediatè ventriculo implantantur, sed intestinis, itaque nihil ex ventriculo arripiunt, nisi quod prius fuerit in intestina delapsum, unde cum assumptis cibis pilorus arctè claudatur & conniveat per plussculas horas, itaque nihil in intestina è ventriculo descendat statim ab assumptis cibis, certè fames minimè sedatur, quòd hepar partem cibi liquidiorum per venas meseraicas alliciat.

Minimè meseraicis. Cur?

Et certè cum substantia in nobis solida & fibrosa non nisi tardè dissipabilis sit, reparationis ejus confertæ & celerissimæ nulla revera est necessitas, proindeque insignis & eximie attractionis venarum, & visceris sanguini crasso fibrosæ substantiæ alimento proprio conficiendo dicati nulla quoque necessitas, itaque minimè hepar aut venæ meseraicæ invexerint famem illam seu eximiam exsuctionem, quæ dolorifica est utpotè violenta & confertim facta; dolor namque non fit nisi cum natura confertim, hoc est, validè & celerrimè corrumpitur, ut est in Physicis demonstratum.

Quod probatur.

(Dolor. unde?)

Et confirmatur quòd fames quæ ab assumptione cessavit, ea denuò sex post horas circiter evigilare consuevit; quo tempore scilicet primum aperiri solet pylorus & chylus per intestina vasis meseraicis distribui primum, atque per ea hepatis porrigi: ex quo patet minimè ab hepate aut venarum meseraicarum suctione famem tum suscitari, sed ab alterius visceris, venarumque alterius generis suctione provenire, quandoquidem si ab hepate produceretur potius tum temporis sedaretur quàm acueretur, siquidem ipsa fames non nisi cibis assumptis cessare solet, quo tempore iis hepar saturari evenit, hoc est, frui chyli parte perfectè coctâ.

Et confirmatur à fame post aliquot horas iterum evigilante.

Concluditur, neque ab Hepate neque venar. meseraicar. suctione famem suscitari.

Ipfor. vafor.
famem fe-
dantium
constitutio,
efficacia, ef-
fectus.

Ex adversâ autem parte cùm venæ gastricæ & epiploicæ, & in primis vas brevæ ex portâ splenicâ tanquam trunco propagatæ, immò ferè ex ipso splene exortæ ipsimet ventriculo immediatè quoque inferantur, atque statim ea vasa trahere nata sint cibaria assumpta liquida, & fusa atque tenuia, quæ sunt materia proxima sanguinis tenuis; & hic sanguis tenuis materia sit proxima substantiæ in nobis carnosæ, quæ ut ferè sola unâ cum spiritali, & citissimè dissipatur, ideoque ad vehementem & celerem tractionem alimenti convenientis naturam sollicitat, probabile est profectò famem sedare statim ab assumptis cibis: quia suctio sive attractio vehemens lienis & venarum gastricarum quiescit, utpotè cui satisfit per liquidioris cibi præproperam in vasa & lienem distributionem.

Hæc proban-
tur ex lienosis
seu melancholicis.

Cui doctrinæ fidem ampliorem facit fames melancholicis familiaris sive lienosis, id est, quibus lien laborat intemperie calida, quæ intemperies magnum momentum habet ad exsuctionem vasorum vehementem & famis continentem causam? *nam observatione^a Galeni quotidianâ experientiâ confirmatâ melancholici sunt voraces.*

Argumen-
tum pro liene
tanquam fa-
mis causâ.

Si igitur lien est famis causa seu tractionis ciborum in primâ officinâ confectorum, non trahit autem lien è ventriculo chyli portionem aliquam, nisi ut eam in succum suæ nutritioni particulari convenientem, atque adeò utilem nutritioni totius corporis convertat, ut constat ex analogia hepatis, testium, cæterarumque glandularum, quæ omnes succum conficiunt non sibi soli, sed toti utilem (nulla namque in corpore pars eum solum usum habet ut sibi solum provideat & in peculiari ac familiari sibi alimento tantum conficiendo vacet & incubat, sed omnes omnino præter propriam providentiam alicui muneri excolendo navant operam, quod munus incolumitatem vel salutem reliquarum partium respiciat, alioqui frustrâ essent illæ partes) si, inquam, lien trahit chyli partem, ut eam in succum toti utilem convertat, *concludere est certè lienem esse officinam alicujus succi toti corpori necessarii, hoc est, sanguinis tenuis & ca.*

(Nulla pars
in corpore
sibi soli pro-
videt.)

Argumenti
conclusio.

^a Lib. de Atra bile.

lidi qui in liene arteriosoque genere refidet, ut ex anatomiâ constat.

Quod sanè comprobant hæc alia eventa. Nimirum observare est eos qui plurimum bibunt, præsertim si tenue vinum hauserint, quale est album, aut rhenanum, statim & vix dum è mensâ egressos multum meiere idque crudum & potui finitimum, aqueam scilicet in vino portionem; quia autem hæc mictio plurima statim ab assumptis liquidis minime fit tracto sero è ventriculo per pilorum, utpotè cum hic ad amissim conniveat, donec perfecta fuerit chylicatio, quæ non nisi plures post horas ab assumptis cibis complementum accipere solet, fit certè, quod unum restat, immediate è ventriculo per vasa gastrica vasque breve potissimum, ut celeritas distributionis indicat. Quia autem hæc vasa cum liene longè maiorem communionem quàm cum hepate habent, certè distributio illa præproperea potulentorum seu liquidorum tractu potius lienis fit, quàm hepatis.

III. Ex plurimum vini bibentium mictione.

Quò aquosa materia deducatur.

Quia porrò vinosa substantia & alibilis mictione non redditur, sed aquea tantum, verosimile est nutritiam illam vini partem in ipso liene restitare, atque adeò id finitimum succum ab eodem liene converti, qualis substantia est sanguis tenuis & calidus vino prorsus congener, atque iusculis aut potulentis v. g. alibilibus, aut potius similis parenchymati lienis rubore atro suffuso, qualis in sanguine emicat arterioso. Itaque colligere est lienem esse officinam succi alicujus communis.

Quò vinosa & alibilis substantia.

Quod confirmatur, quia melancholici seu potius atrabiles sunt salivosi observatione^a Hippocratis, quartanarii sudant meiuntque plurimum. Nimirum in illis lien æstuosus rapacissimus est liquidarum omnium rerum, quæ in ventriculo occurrunt.

Conclusio confirmata observatione Hippocratis.

Adhæc experienciâ constat lienis temperiem immutare ex parte & trahere ad sui similitudinem non solum sanguinis arteriosi massam, sed totius corporis habitum observatione^b Hippocratis, quibus lien deorsum vergit, his pedes &

IV. Ex affectu lienis effectus.

^a In Epid. Sæpius ut lib. 2. f. 2. 3.

^b In Epid. lib. 6. f. 2. Aph. 32. Οἷσις πλὴν ἐστὶ κατὰ ῥῆσιν ποδὲς καὶ χεῖρας καὶ γόνατα θερμὰ εἶς καὶ ὅτα ψυχρά· αἰεὶ ἄρα δὲ τὸτο ὅπου

Quod ex Hippocratis & quotidiana in splenicis affectibus observatione manifestatur. *genua calent, nasus & aures frigent. Liene phlogosi laborante sanguis arteriosus toto corpore æstuat & nigricans præ adustione conspicitur, cujus fervoris ratione arteriæ etiam saliunt cum murmure & strepitu quodam, qui in temporibus maximè percipitur propter viciniam organi auditus, pariterque aures tinniunt perpetuò propter pulsationem jugularium vicinarum, vigiliæ jugiter infestant, universus habitus uritur, & fuscedine quadam seu flavitie atrori commixta sanguinisque ambustioni attestante foedatur, nisi potius cutis palleat, vel plumbea lividaque evadat, unde splenici quasi mortui ambulare videntur, ut de incolis Cariae Stratonicus citharædus dicere solebat: sero scilicet in sanguine redundante plurimo in arterioso genere (sive per intemperiem lienis calidam & sitibundam, eamque intemperantius aqueam chyli portionem trahentem, sive per obstructionem renum minimè ut decet serum illud expurgantium, sive denique per habitus densitatem) atque ita fulgorem sanguinis & spiritûs vitalis offundente & obtenebrante. Quoniam igitur tinnitus aurium, pulsatioque arteriarum in temporibus, nec non æstus totius corporis maximè latus sinistrum in melancholicis infestant, cum quo lien rectitudinem habet, omninoque mutatio insignis in toto corporis ambitu temperaturæ lienis omnes potius quàm cordis, nedum hepatis censeretur debet, *concludendum est sanè lienem sanguinis ejusque arteriosi officinam alteram esse non minus, atque hepar sanguinis crassi atque venosi, cujus quippe hepatis temperationem observatione^a Galeni temperies quoque sanguinis crassi & habitus corporis sequi solet. Nimirum cum lien non aliter atque hepar immutet corpus per sanguinis arteriosi immutationem, quam certè non inferret nisi ejusdem foret officina propria.**

Concluditur lienem alteram officinam non minus esse atque hepar.

V. Ex liene tanquam fonte diversa.

Postremò confirmatur hæc doctrina de usu lienis quòd hoc viscus est focus frequentissimus plerarumque febrium sive

λεπλὸν τὸ αἷμα ἄρα φύσει τὸ τοιῶτοι ἔτοι ἔχουσιν. Quibus lien deorsum propendet, iis pedes, genua & manus calent, nares & aures semper frigent. Videndum igitur num iccirco tenuis illis sanguis inest, num vero & natura talem habent,

^a In arte parvâ.

continuarum,

continuarum, five intermittentium, quæ ex inflammatione maximè sanguinis tenuis, fervidi & atrabilescantis succenduntur, quæque febres adustionem sanguinis partim linguæ nigrore, partim urinâ fulgorem quendam emicantem præ se ferente demonstrant, ut ex dissectione cadaverum eorum, qui ab ejusmodi febrium violentiâ perierunt, nec non ex excrementis, atque etiam ex solutione ejusmodi febrium deprehendere est. In dissectis namque cadaveribus aut lien totus sanguine atrorem fulgentem præ adustione retinente carbonis instar turgere conspicitur (*ut sæpè alias, & nuper à me animadversum in Amplissimo Præside Michaële Bouveto, extincto à quartanâ continuâ, eâque conjunctâ cum phlegmone hepatis ex parte suppuratâ & ex parte in scirrum degenerante, cujus phlegmones hepatis initium quartanam præcesserat vel annum integrum antè*) aut verò ejusdem lienis parenchyma in succum quendam piceum ac fulgentem dissolutum cernitur, cujus particulæ quandoque per alvum rejici solent picem fusam substantiâ suâ & nigrore fulgente referentes, *ut animadverti quoque in mulieribus præsertim melancholicis à naturâ post diuturnas febres.* Denique solvuntur ejusmodi febres aliquando vel sanguine atro excreto per hæmorrhoidas, vel atris ichoribus cum urinâ rejectis *ex observatione^a Hippocratis, & nostrâ.*

rum febrium
quarum origo
& signa enu-
merantur.

Observatio.

Har. febrium
solutiones.

Atqui ut frequentissimus fomes febrium tertianarum est hepar, quod scilicet hoc viscus partim ex venulis sit angustis admodum intertextum, iisque obstructioni obnoxiiis, ob quam obstructionem sanguis per exilia vasa non facile meabilis ventilatione prohibitus putrescit facilè, partim quòd idem sit fons sanguinis venosi & crassi, eoque nomine si quando putredo in eodem concipitur quâcumque ex causâ, aut verò idem viscus phlogosi laborat, aut à quâcumque causâ sanguis è circumferentiâ introrsum truditur, ut evenit autumno & hyeme cum desubitò Aquilo perflat, tum sanguis venosus ad id tanquam ad fontem undè primum dimanavit sponte recurat sive continenter, sive periodicè prout

Ut febrium
tertianarum
Hepar fomes
est frequen-
tissimus.

^a Passim in Epid. ut lib. 2. f. 3. lib. 6. l. 5. Aph. 24. Ἀπὸ μελαίνης χολῆς, ὡς ὁμοίον αἰμορροΐδῃ in profluvio Hæmorrhoidar. aliquid bili atræ affine effluit.

Sic Lien
quartanar.
creberrimus.

Conclusio.

Tumorum
in liene origo
& causa.

Hor. solu-
tiones.

Dicta de lie-
ne affecto de-
monstrantur.
1. Ex propriis
signis.
2. Ex pro-
pensione lie-
nis in ob-
structiones &
tumores a-
quosos.

periodicè putredo serpit per partes, & impactus, sive incu-
neatus inflammetur pariter (*quæ est doctrinâ^a Galeni de
ratione periodici circuitus febrium*) idque sæpius repetat,
quoad putredo venis altius insita fuerit excussa, dissipata, seu
in cineres redacta. Ita sanè quia lien quartanarum febrium
& ejus generis est fomes creberrimus, atque ejusmodi fe-
bres ab eisdem causis fiunt & præsertim à spontaneâ incli-
natione & recurso sanguinis arteriosi in lienem, ut ex con-
tumacibus horroribus, qui principia paroxysmorum hujus-
modi febrium comitantur, arguere est; *fatendum est sanè
lienem esse fontem sanguinis scilicet tenuis & arteriosi.*

Quod autem de febribus diximus in liene focum haben-
tibus propter spontaneum sanguinis tenuis recursum, idem
de inflammationibus seu tumoribus calidis præter naturam
statui debet, qui fiunt ab eodem sanguinis recurso sive
spontaneo, ut per animi perturbationes vehementes, subi-
tum exempli gratia terrorem, imò mœrorem animi sensim
contractum, sive ab externo principio repulso, ut à fri-
gore boreali; & confirmatur quod hi tumores fluxu san-
guinis è nare sinistrâ solvuntur, ut hepatis è nare dextrâ
ex ^b Hipp.

Hanc denique spontaneam sanguinis arteriosi inclinatio-
nem in lienem, melancholiæ, pulsatio arteriarum, lienis
tumores, qui suppressis mensibus superveniunt satis testantur.

Demum lienem chyli portionem fluxiliorem sive frigi-
dam ut aqueam, sive calidam ut vinosam è ventriculo exu-
gere, & intempestivè rapere docet propensio lienis partim
in obstructiones, partim in tumores, aquosos (*quorum ra-*

a In lib. de febrilib.

b Epid. lib. 2. f. 2. t. 2. Ο πυρετός εἶχεν ἥν ὑπόσπλεος αἱμορροῖα
ἐξ ὠριστερῆς πύλης. Lien affectus suspicabatur nam sanguis ex nare
sinistrâ crebrò fluxit.

Lib. prænor. Ap. 73. Ἀντὶ δὲ τῆς καρδιάσσειν ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ
ἐπιλεξιά ἢ ἐπ' ἀριστερὰ ζυγνυμένα τι μήτε ζὺν ὀδύνη, μήτε ζὺν φλεγμονῇ
αἷμα διὰ τῶν ῥινῶν τέτοις ἐκκρίνεται προσδόνικον ἀντὶ τῆς ἐμέτης. Verum pro-
osculi ventris morfu, in præcordiorum dextrâ aut sinistrâ parte
aliquid tenditur, neque cum dolore neque cum inflammatione san-
guinem de naribus his pro vomitu fluxurum esse expectandum est.

tionem ^a Hippocrates lienem aquæ sedem esse in nobis affirmavit.)

Hi namque affectus non aliam ob causam crebrò lienem invadunt, quàm quia cùm passim hoc viscus impensè suâ naturâ sit calidum, celerioremq; hepate ideo faciat attractionem alimenti respondentem scilicet celeri carnosæ in nobis substantiæ effluvio, intemperanter certè cibum & in primis potum nondum confectum è ventriculo trahere primum est. Ex quo quia multa terrena excrementa arenosa seu lutosa cum aqueâ chyli portione per vas breve quidem sed amplum alioqui importunè in lienem veniunt, à quibus sensim aggestis radices quidem venæ rami splenici, nec non arteriæ splenicæ per corpus ejus dispersæ obstruuntur; quin etiam parenchyma ipsum suâ naturâ spongiosum, & præ calore bibulum ac sitiens superfluum liquorem multum ebibit atque imbibit, & ab imbibito intumescit. Itaque non mirum lienem opportunum esse & obnoxium tumoribus aqueis, nec non obstructionibus si præsertim ren sinister in attrahendo, secernendoque seroso sanguine sit ignavior; & tandem serosis humoribus resolutis scirros & hydropes, certè pedum inflationes illis lienis obstructionibus tumoribusque succedere, denique universi corporis tabem liene præter naturam in dies augescere, cui propterea Trajanus Imperator fiscum comparabat, quòd non aliter atque liene excrescente immodicè reliquum corpus solet deflorescere, ita etiam fisco ditescente populus depauperari consuevit.

Postremò superior doctrina de lienis usu comprobari potest ex eo quòd animantes frigidæ humidæ, ut sunt pisces, in quibus elementum prædominatur aqueum, liene carent, quippe qui non nisi sanguini frigido & crasso egent: à quâ etiam causâ fortè aves, quæ ex aquâ genus ducunt, quæque ova duntaxat, non autem vivum animal pariunt, lienem exiguum adeò habent, ut is sensum fugiat. Concludamus itaque lienem esse officinam sanguinis tenuis atque calidi, qui in arteriis continetur.

3. Ex indole hujus visceris.

4. Ex materiâ è ventriculo ad lienem propulsâ.

3. Ex ipso parenchymate.

Conclusio.

Lienis & fisci comparatio.

VI. Ex animalibus liene destitutis.

Conclusio.

^a Lib. 4. de morb. Aph. 3. τὸ δὲ ὕδατος ὁ σπλὴν πηγὴ ἐστίν. Aquæ splen fons est.

Argumenta
quæ: necessi-
tatem lienis
in corpore
humano de-
monstrat.

Enimverò quoniam sanguis tenuis & calidus est com-
mune & ultimum alimentum substantiæ in nobis carnosæ,
ut est demonstratum antè ; non potest autem ex alimentis
assumptis primò & immediatè sanguis ejusmodi generari
propter rationes antè adductas. Nimirum cùm in ventri-
culo seu primâ cibi externi officinâ amplum ventrem com-
plexa alimenta comparare eum lentorem , substantiæque
modum sanguini proprium nequeant , tum verò unâ &
simplici ebullitione non potest fieri secretio partium inu-
tilium in alimentis crassarum scilicet malè unitarum , &
tenuium exquisitiùs permixtarum & unitarum , sed in du-
plici saltem officinâ ea secretio commodè fieri potest ; vasa
porrò gastrica & epiploica sola per se non possunt sanguini
tenui ultimam perfectionem & complementum addere , at-
que eam ebullitionem promovere , per quam separatio fiat
partium in cibis dissimilium apprimè unitarum , itaque ven-
triculo & vasis gastricis & epiploicis adjungi debet sub-
stantia aliqua multo calore vicens quæ sanguini tenui per-
fectionem & veluti manum ultimam addat ; *ex quo quia
lien est præcipua sanguinis tenuis officina , is certè in humani
corporis structura fuit necessarius.*

Conclusio.

Lien pluri-
marum tum
venarum tum
arteriarum
alterum ra-
dicationis
principium
dictorumque
vasorum ra-
dices fulciens
substramen.

Age radices rami splenici , vasis brevis , & ejusmodi ,
nec non radices arteriæ splenicæ sustineri à parenchymate
lienis ex anatomiâ constat , ac proinde etiam *lienem esse
principium radicationis tum venarum plurimarum , quæ sive
incedunt solitariae , sive per epiploum in ventriculum tandem
terminantur , tum principium alterum radicationis arteriarum
statuere oportet.*

Enimverò cùm rami splenici sive venosus , sive arterio-
sus , vasque breve , & epiploicæ venæ divaricentur in in-
numera vasa tanquam filamenta exigua seu fibras , quæ si
per se & solitariae incederent , sibi mutuo implicari per
motus corporis & confundi facile possent , quod maximè
officeret liberæ sanguinis distributioni & decursui per ea
ita angusta , utile sanè fuit iis inferni vasis veluti quoddam
tomentum quod ea sustineret , & divisa suis in locis conti-
neret , ne temerè per motus corporis sibi invicem impli-

centur & confundantur. Quia autem ex aliâ parte lien necessario adjunctus est iis vasis, qui chyli partem tenuiorem attraheret & attractæ formam & perfectionem sanguinis tenuis imprimeret, opportunè lien usum quoque exhibuit substraminis fulcientis radices tum venarum, tum arteriarum suis quasque in locis.

Postremò quoniam lien ex superioribus demonstrationibus est officina sanguinis arteriosi, atque is magis serosus est quàm sanguis venarum, ut ex anatomiâ constat, in unâ autem eâdemque officinâ sanguis & serum generantur, *lienem certè alterum feri in corpore fontem eumque præcipuum statuere oportet*: quod pluribus argumentis confirmare est.

Lienem alterum feri fontem præcipuum esse confirmatur.

Nimirum lien maximè est obnoxius, ut experientia quotidiana docet, tumoribus aquosis, qui supra admirationem in immanem excrescunt molem. Deinde constitutio naturalis, in quâ lienis temperies ad calidam siccam vergit, est familiaris corporibus quæ morbis à ferosâ colluvie vel diluvie pendentibus obnoxia sunt, ut ex historiis sequentibus evidenter patebit. Scilicet intemperies lienis calida sicca omnem ferè ex cibis & potulentis humiditatem aqueam exugere & vehementer attrahere nata apta est, ideoque serosæ plenitudinis in toto est causa efficiens: cujus intemperantis attractionis argumentum est dura alvus splenicis familiaris.

1. Ex affectibus splenicis.

2. Ex constitutione ejus naturali.

Ad hæc annotatione ^a Hippocratis splenici perpetui sunt chremetes five salivatores, & eorum morbis familiares sunt sudores assidui; tum vero urinæ tenues juxtà illud, ^b *in longis febribus tenuibus erraticis tenuium urinarum mictus affectum splenem ostendit*. Præterea fluxiones omnis generis & affectus præter naturam, quorum causa materialis est serum, ut constabit ex historiis infra describendis, invadunt affliguntque præsertim sinistras partes: ex quo quia natura in his rectitudinem pro morè servat cum viscere, *quod est fons serosi humoris, hunc esse lienem, quippe sinistrum hypochondrium occupantem arguere est*.

3. Ex observatione Hippocratis.

4. Ex fluxionibus & aliis affectibus sinistras corporis partes frequenter affligentibus.

^a Passim in Epid.

^b Coac. præn. Aph. 594. Ἐν μακροῖς πυρετοῖς λεπτοῖς πλανώδεις ἀεπτῶν ὕδρων ἐχέσις σπληνώδεις.

5. Ex doloribus nephriticis sinistram renem potissimum occupantibus.

Denique experiëntiâ constat in omnibus nephriticis ferè dolere renem sinistram, in paucis admodum dextrum, *quæ est observatio Dodonæi & nostra quoque.* Quid ita? quia scilicet lien multâ turgens aquâ suam deponit & exonerat plenitudinem in renem vicinum, & sibi situ respondentem, quæ inter decurrendum per renem dimovet deturbatque sive arenulas, sive lapillos non sine acerbis sæpè doloribus. *Itaque concludamus serosi in humano corpore humoris fontem præcipuum esse lienem.*

6. Ex feri-
cibus,

Enimverò quoniam præcipui feri usus pertinent ad elixationem succorum atque temperationem, & ab inflammatione vindicationem, ut est demonstratum antè; portio autem chyli calida tenuis, ex quâ lien sanguinem conficit, propior est affationi à viscere præsertim calido suâ naturâ (lien namque in calore exuperat longè hepar, ut infra demonstrabitur) certè feri affusio maximè necessaria fuit in hæmatosi, quæ fit in liene, ut sanguis minimè assaretur sed elixaretur potius.

Concluditur:
lienem, esse
quoque præ-
cipuum sero-
si humoris
fontem.

Præterea quoniam idem sanguis jam genitus suâ naturâ præcalidus est, & ad inflammationem pronus; inde feri plurimi perfusione temperandus fuit, ut ab inflammatione vindicaretur. *Itaque consultum fuit lienem, qui esset sanguinis calidi officina, esse quoque præcipuum fontem serosi humoris.*

T H E O R E M A I V.

Capitis ap-
pellatio &
officium feri
omnib. mem-
bris distri-
buendi.

Caput est castellum seu labrum accommodatum distribu-
tioni feri, sive aquæ membra omnia, quæ animali cientur
motu, irrorantis ac humectantis, & speciatim instrumenta
gustus incolumitatis quidem eorum retinendæ, & causæ sine
quâ non gustus gratiâ.

Quod com-
probatur.

1. Ex madore
oris, linguæ
& reliqua-
rum capiti
subjacentium
partium.

Unusquisque in se experitur perpetuò ferè os, & lin-
guam sibi madescere aquâ sive purâ, sive albente, insi-
pidâ, falsuginosâ, aut amariusculâ; quin etiam membranæ
cerebri meningum apophyses universum per corpus disper-

ſæ aqueo quodam oblitæ humore conſpiciuntur , ut anatomi-
 mia docet , ut inania articularum ſpatia , in quos ſcilicet
 perioſtia ac muſculorum membranæ propriæ unâ cum ner-
 vis & tendinibus deſinunt & terminantur. Cùm autem ex
 adverſo caput internum externumque innumerabilia per-
 texant vaſa ſanguine utroque & ſero diſtenta , & arteriæ
 præſertim , atque ſanguis quidem in nutritionem capitis to-
 tus impendatur , aqua autem minimè , & præterea hæc
 aqua neque iter in vaſa , unde fluxit , relegere , neque per
 cranii denſitatem exudare ſenſibiliter , neque per loci tepo-
 rem reſolvi poſſit , itaque ſuperfluat neceſſariò , ſiquidem
 continenter appellit cum ſanguine ; deorſum porrò ipſa nu-
 tet , nec facilè loco declivi contineatur , veròſimile eſt pro-
 fectò illam ſenſim è capite ſecundùm ejus apophyſes , &
 adnata , id eſt membranas , nervosque gliſcere , & de-
 pluere in eorum extremitates membrorum , quæ aquâ ſcatere
 ſecundùm naturam reperiuntur.

2. Ex innu-
 meris vaſis
 caput per-
 reptantibus.

3. Ex aqua
 è ſanguine
 ſuperflua de-
 orſum de-
 pluente.

Quæ doctrina ex eo lucem capit , quod aquâ præter
 naturam in capite congeſtâ & cunctante quidem ſive ob
 meatuum ejus excretioni dicatorum inſarctum , ſive ob ex-
 pultricis impotentiam frequentiffimi affectus ſuboriuntur ,
 ut ſoporofi , epileptici , & ejus generis , ut ex hiftoriis aliàs
 deſcribendis luculenter conſtabit.

4. Ex affec-
 tib. tam ca-
 pitis, ex aquâ
 p. n. ibidem
 cunctante ,

Ab eâdem autem aquâ excretâ & è capite depulſâ flu-
 xiones variæ in diverſas partes ſive capiti adnatas , ut ſen-
 ſoria externa , ſive alias eaſque aut vicinas , aut etiam diſ-
 tantes ſuccreſcunt , quorum catalogus antè in præfatione
 deſcriptus & præſertim arthritidis genera omnia , atque va-
 riæ fluxiones , *quarum materia quidem eſt ſerum , terminus
 autem à quo ſeu pars mandans eſt caput.* Quod confirmatur
 quia hujusmodi fluxiones prævertunt quidem ſæpè ſternu-
 tamentum & motus convulſi , *gouttes , crampes vulgò dicti :*
 ſubſequuntur autem , ſubſiſtentibus fluxionibus , ut ætate
 jam ingreveſcente , ſoporofi & lethargici affectus , ut ex
 hiftoriis noſtris deinceps diſfuſè intelligetur. *Quæ ſi vera
 ſunt , ut ſunt veriſſima , certè concludere eſt caput eſſe veluti
 labrum ſeu caſtellum natum diſtributioni aquæ in varia mem-
 bra ejus uſus indiga.*

5. quàm ſub-
 jacentium
 partium ex
 ejus è capite
 deſluxu.

Materiam
 ſerum, & ter-
 minum caput
 eſſe confir-
 matur.

Theorema-
 tis IV Con-
 cluſio.

Quæ ulterius
affirmatur.

*Enimvero quoniam membra, quæ in nobis animali in-
viunt motui, & præsertim loquelæ, ac respirationi, nec non
gustui perenni alicujus humiditatis irrigatione indigent, atque
eam serum commodè præstat, alioqui scilicet e corporis nutritio-
ne superfluum: e capitis autem particulari nutritione seri
multum superfluit, quod præ copiâ & tepore loci haud facile
resolvi penitus potest, cunctari autem in loco quieto, & mo-
ram trahere non sine putredinis & corruptelæ periculo potest:
Ex aliâ autem parte aqua suâ naturâ deorsum descendere
proclivis est; capiti porrò ceteræ partes, quæ humectatione
egent, subjiciuntur recta, & præterea eidem adnascuntur con-
tinuanturque, meritò profecto hoc capiti minus tributum est,
ut esset veluti labrum & castellum quoddam aquæ perennis
sensim distribuendæ secundum adnata capiti in partes, quæ
irrorari à sero deberent.*

M O R B I
CAPITIS EXTERNI
AB ELUVIE SEROSA.

SECTIONIS II. PARS I.

CAPUT I.

DE HYDROCEPHALO.

OBSERVATIO I.

 NNO circiter XCVI. supra D. me in comitatu Serenissi-
 mi CAROLI III. suas ad Rosetum oppidum salinas
 perlustrantis honesta adit matrona filiam oculis or-
 bam manu ducens, miserabiliterque puellæ æurnam
 deflens meam fidem atque operam implorat. Ego in puellam con-
 versus frontem palpebrasque supra admirationem tumentes con-
 tueor, adeoque depressas & conniventes, ut eas sustollere ocu-
 losve aperire nequaquam illa posset; sed & calanticam sive redi-
 miculum capitis abjicere à me iussa, universum pariter caput im-
 maniter turgidum conspicatus, in eodem sæpiculè manu contrec-
 rato mollitiem ubique deprehendo insignem, & humorem sub cute
 fluctuantem, qui tactum subterfugiens quidem, sed mox refluens
 recurrensque evidenter se proderet: reliqua facies non secus at-
 que frons albedine insolitâ pallebat, quanquam solidus juven-
 culæ succique plenus habitus, cui scilicet jam vigesimum se-
 cundum annum agenti nondum menses è naturæ lege eruperant:
 cæteroqui niger pilus insinuabat temperiem ad calidam siccam
 propendentem. Porro tumor ille semel & iterum recurrerat jam
 ante, scilicet lentè subsidens vix dum exacto à primo decubitu
 mense & post brevi periodicè repetens, ac tum tertium sed major

42 MORBI CAPITIS EXTERNI

pertinaciorque solito reverterat, adeò ut interea dum detumescerent palpebræ, in puteum puella fortè obvium deciderit.

Hydrocephali signa
διαγνώσις
и др.

Causa
прич-
ина.

прихв-
атный.

Causa continens.

Curatio.

Age hunc tumorem capitis totius præter naturam aqueum fuisse (unde *Hydrocephalus non ineleganter vocari potest*) cum gravitas capitis, albens cutis color, tumorisque imprimis character & idea, tum subita invasio & periodica, occasioque ejus, insolatio scilicet, & verò solutio subsidenciaque lenta quidem sed perfectà per resolutionem paulatim factam, non per suppuratum seu abscessum evidenter demonstrarunt. Enimverò cum calida sicca corporis temperies serosæ in toto colluviei minimè obscura causa) *viscera namque æstiosa & præsertim lien omnem intemperanter ex ingestis cibis & potulentis aqueam rapiunt exuguntque humiditatem, ut superiori theoremate est demonstratum*) & liberalior aquæ potus puellis ferè hydropotis & maximè assiduo in labore corporis vitam trahentibus, eoque siticulosis familiaris materiam serosæ in toto redundantia præstitissent, non mediocre sanè hæc eadem incrementum accepit partim à menstruâ purgatione hætenus ex toto suppressa, partim à totius habitus densitate, cutis siquidem universa scabritiem quamdam veluti anserini corporis præ se ferebat, contractam, quippè ab ambientis algore, quod ferè nuda pectus & brachia ac reliquum corpus malè tecta incederet. Motui autem seu impetui feri redundantis fursum ad caput momentum dedit assidua insolatio, cui ejus loci incolæ maximam vitæ partem in hortorum vitiumque cultu transigentes vivunt obnoxii. Quo sanè verisimile fuit serum in capite redundans per sympathiam totius partim spontè, partim vapourationis è cerebri vasis exundasse, suturasque evasisse cranii, & cranium inter atque cutem collectum prodigiosum tumorem illum externo in capite excitasse.

Ego autem imperavi tum puellæ sirupum rosaceum solutivum cum catholico, sanguinis è talò detractionem, pilulas aggregativas septimo quoque die ingerendas, lixivium capitis ex herbis cephalicis cum seminibus carthami & agarico, tum cataplasma vel ex absinthio incocto & macerato in vino, vel ex cochleis integris, sed contusis cum vino pariter coctis, aut

in decocto artemisæ, stæchadis, calamyntæ montanæ, cucumeris asinini, iberidis, ebuli. Quibus sanè remediis caput detumuit, & palpebræ mox apertæ sunt, exacto tamen anno post nescio cujus vi morbi abreptam fatis audiivi puellam cessisse.

Eventus.

OBS. II. Præfectus Basilicis hortis villæ, cui nomen Salicarius Rivus ad primum ab urbe Nancæo lapidem, anno circiter millesimo sexcentesimo deploravit apud mesuam ærumnosam vitam ob pertinacem insomniam, quam gravis capitis dolor ei annum jam vertentem intulisset, qui dolor alioqui tactu exacerbaretur & de nocte ingravesceret.

De Hydrocephalo cum bile permixto.

Cum ego caput contrectassem, ac stagnantem sub cute humorem deprehendissem, & doloris præterea acerbitas pervicaxque insomnia suspicionem alicujus cacoëthias injiceret; ex adverso autem cum hominis jam viridi senectâ famam quidem integram, & ab omni inhonesti morbi labe alienam prorsus nossem, temperies verò ejus atrabilaris, vitaque perpetuæ apricationi exposita ob oculos obversarentur, tum sanè humorem tumoris illius continentem causam aqueum illum quidem, sed acri & bilioso perfusum esse ichore, qui insomniam doloremque induceret, sum suspicatus. Nimirum ab iisdem causis, à quibus in superiori puellâ, externum caput serosa eluvies opprimebat, pungebatque, & impetum ejus sursum juvabat plurima bilis excrementitia fero affusa & ab hepate præcalido, cui saturatus rubor in hominis vultu attestabatur, succrescens.

Signa

ελαγνωστικά.

Causa

προνυχμίνη, προκαταρτική.

Et continens.

Cum autem vir bonus omnia remediorum genera frustra se hætenus tentasse, eorumque vim pervicaciâ morbi elusam esse quiriraretur, jubeo ne desponderet animum, sed actutum postico occipiti cauterium inuri curaret. Dictum factum, aquâ virore quodam insigni, & bili^a prasinæ finitimâ ubertim per plures dies dimanante acerbam ille inquietamque vitam jucundissimâ statim quiete commutavit. Cujus beneficii memoria adeò illius hæsit animo, ut nunquam me obviam postea offenderit, quin tanquam soter a suum amplexaretur.

Eventus.

Gratitudo erga Medicum.

^a Porraceæ h. e. colorem porri referenti.

C A P U T II.

*De genarum tumoribus, Parotide, Parasyntanche,
& aliarum in ore & circa maxillas glandularum
tumoribus ephemeris & aquosis.*

OBS. III. **N**obilissimus vir splenicus, & sputator perpetuus
venationi ac equitationi plurimum addictus
cum fortè præcipiti vere, & de mero die exercitum plures dies
duxisset, gena illi desubito intumuit insigniter quidem sed in-
dolenter tamen: qui tumor iterum atque iterum in vitâ recru-
duit, sed fugax cæteroqui & dialis ferè.

Tumorum
serosorum in
genere,
Causa
πρηνυγ-
μην,

Continens.

Signa
διαγνω-
στικὰ.

Causa
προκαταρ-
κτικὴ;

Haud dubiè hujusmodi tumorum genus frequentissi-
mum & maximè familiare, ut experientia quotidiana me
docuit, corporibus quæcumque nimîa humiditate scatent,
& doloris dentium sæpè comes non flatum quidem (nam
unde tam copiosus irrepere, & inflare totas posset genas
flatus?) non humorem aliquem molis crassioris, sed sero-
sum seu aqueum è capite scilicet depluentem continentem
habere causam evidenter arguunt imprimis tensio durities-
que mediocris, sed tamen indolens. Nam aqua quia me-
diocriter in corpore tepet, & nullam mordacem qualitatem
habet inter membranas liberas ex se & extensiles facilè sen-
sim gliscens, itaque naturam minimè confertim corrup-
pens, nullum doloris sensum exhibet, quippe ab ambien-
tis ardore primum sensim attracta, sensimque mox in insig-
nem tumorem genas partesque vicinas attollens.

Præterea aqueum humorem esse fomitem probant cum
invasio non ita subita, sed lentè progressa per motum sci-
licet attractionis, ut modò dictum (cujus occasio apricatio)
tum resolutio lenta pariter sed perfecta citra reliquias sive
puris, sive alterius materiæ durioris, vel saltem quæ cum
plurimâ salivatione fiat. Scilicet hujusmodi resolutio uni
humori aqueo duntaxat contingere potest calore loci me-

diocri aquâ sensim extenuatâ & absumptâ, quemadmodum & facilè per se ac sensibilibiter per carnem raram introrsum refudat aqua, & salivatione excernitur.

Speciatim autem hanc de materiali causa tumoris in genâ sententiam confirmarunt argumenta particularis Nobilissimi viri nativa corporis constitutio ante tacta in serosam colluviam sive diluviam ex theor. superiore proclivis, & hæc sequentia, alvus scilicet liquidis semper diffuens excrementis, & frequentes in gulam fluxiones, quæ vel cibis viam intercluderent, quibus semper obnoxius vixit.

Et in præ-
sente casu in
specie.

OBS. IV. Hujus generis parotidis quandam speciem statuere oportet, quam à fomite liceat Hydroparotidem appellare, *cujus memorabile exemplum olim in quodam adolescente non sine animi stupore vidi: tumor namque non tantum partes in ambitu auriculæ obsidebat, sed per cervicem jugulumque in homoplatas & pectus medium usque descendens in prodigiosam excreverat molem, qui tamen brevi subsedit atque delituit.* Hos tumores aurium^a Hippocrates solvi scribit *tussiculâ cum sputationibus*, id est, vacuari converso in os aquoso humore qui parotidas fovebat. Fontem enim squalescere videmus deductâ aliò aquâ quæ in fontem decurrebat.

De Hydro-
parotide.

Solutio Hy-
droparotidis.

OBS. V. *Hi tumores sive genarum, sive glandularum auriculas circumjacentium, quemadmodum & glandularum colli indolentes, & paucas intra horas in immanem molem excrescentes, sed fugaces tamen & brevi evanescentes, atque alias frequentes adolescentibus præsertim apricatione gaudentibus, aut vero incautè primo autumnifrigori sive nocturno sive matutino sese exponentibus, ut observavi in plurimis hoc anno 1617. facilè tepore solo & moderatè calidis tegumentis, vel solo litu chamæmelini olei, aut rosacei completi superstratâ lanâ succidâ obliterantur penitus.* Nam calidorum usus, aut frictio partis tumori incrementum daret; repulsio autem à frigidis facta periculosa foret. Si enim cum gravitatis sen-

De Tumorib.
genarum &
glandularum
circa aures &
collum.
Causæ
πρὸν γὰρ
μὲν αἱ.
Curatio.

Quibus cali-
da aut frigida
nocent.

^a Coac. præn. f. 2. aph. 200. τὰ παρ' ἑς γὰρ ἅσσι βηχία μετὰ πλυσμῶν ἰόντα. Abscessus juxta aurem submovent tussiculæ cum sputationib. contingentes.

46 MORBI CAPITIS EXTERNI

Exceptio. su, doloreque & rubore, qui rubor calidorum actu remedium
mediorum minimè sequatur applicationem, conjungantur, nec diem intra naturalem resolvantur sive insensibiliter, **ἡρόνως.** sive cum multâ sputione, suppurationem sanè expectare oportet, quæ nisi tempestivè & ab initio sanguine detracta avertatur, tandem contingit, & introrsum rumpitur ut plurimum.

**De Parasy-
nanche, &
interni oris
partium tu-
moribus.** **OBS. VI.** *Postremò in hoc censu numerandi tumores in-
ternas oris partes, ut faucium musculos, paristhmia, garga-
reanem & alias ejusmodi occupantes, qui cum præcedentibus
ejusdem sunt indolis & characteris, & alias adeò frequen-
tes, ut particularia eorum exempla recensere velle hominis sit
otio abutentis.* Scilicet partes commemoratæ meatibus ex-
cretionis feri è capite seu communi labro depluentis inter-
venientibus è directo subjiciuntur, & porrò glandulæ omnes
cùm sint texturæ rarioris, aquæ imbibendæ sunt natæ
aptæ.

**Solutio na-
turalis,** Cæterum in tumores vel plurimâ continuâque salivatione
causæ fovantis indice, exhaustoque fluxionis fonte termi-
nantur, vel insensibiliter resolutâ extenuatâque aquâ tepore
loci & præsertim si hic juvetur à medicamentis actu sed
Artificialis. modicè calentibus (nam immoderatè calida plus satis
attraherent) quibus scilicet medicamentis os collui solet,
& quocumque modo solvantur, breve intra tempus termi-
nantur, quia deglutitio aliquo modo impedita, atque sitis
carentia, quæ partibus oris plus satis ab ejusmodi depluvio
humectatis contingit, occasionem præbent tenui & siccanti
victus rationi, quâ nullum præsentius remedium sistendo
hujusmodi tumorum incremento. Hujus autem brevitatis
beneficio ferè ægri medicorum operam non valdè deside-
rant cum præsertim indolentia iis conjuncta non cogat.

**(Medico-
rum fata.)** **Tumorum
ultra diem
nat. produc-
torum cura-
tio.** Nam si per insignem capitis serosam plenitudinem perio-
dicè scilicet depositam diem ultra naturalem tumores pro-
duci, magisque & magis attolli eveniat, ut notabilis noxa
vel in ingestione cibi, ut quando etiam maxillæ astringun-
tur, vel in deglutitione solâ sequatur, & parasy-nanche di-
cuntur, tum præmissâ venæ sectione in plethoricis & otio-

**1. Venæ sec-
tione, ubi
opus.**

lis corporibus , sed neglectâ aliâ præparatione : quâ serum plus satis fluxile nequaquam eget , purgans medicamentum utiliter salubriterque exhiberi potest , & à me in pluribus fuit exhibitum. Neque porrò metui debet catarrhus , quia exactis jam aliquot morbi diebus ratione tenuissimi victus fons fluxionis ferè est exhaustus. Cæterum purgationi universali quæ in formâ liquidâ esse debet , & ex hydragogis cephalicis constans , quorum formulæ (ne idem sæpius inculcetur) describentur in consiliis sequentibus , commodum succedere jubeo particularem purgationem , quæ fieri potest hydromelite , cui incoxerint passulæ , ficus , hyssopus , quo calido os jejuno stomacho sæpe collui debet. Nam ad hos repellendos tumores præscripta astringentia à vulgo practi-
cantium , aut potius è pharmacopolis (quorum opera neglecto medicorum consilio , quæ est summa hujus ævi imprudentia , primis fere diebus exquiritur) frustra exhiberi semper sum expertus. Cui enim ea bono , si depluens magnâ vi è capite aqua non magis potest fisti & coërceri , quàm nimbus Jove tonante præcipitans in aëre suspendi ; quorum tamen astringentium usum non improvaverim si eximius rubor phlegmones earum partium certum dederit indicium. Prætulerim ergo lentam exsiccationem seu resolutionem serosi humoris imbibiti tentatam per moderatè calida , quæ simul robur adferent , *cujus generis sunt mastice , tragacanthum , myrobalani , salvia , succus liquiritiæ condensatus , ficus* , quæ medicamenta haud ægrè tractari ore diu & versari possunt , & in affectibus gargareonis probaverim *passim usurpatum piperis , aut corticis myrobalanorum pulverem*.

2. Seri expurgatione.

a. Universali purgatione,

b. Particulari.

Medicorum quorundam error in usu astringentium.

Nonnunquam tamen probando si inflammationis signa adfuerint.

Curatio in hoc casu instituta.

C A P U T III.

De Odontalgia.

OBS. VII. **S** Ubit mihi in animum recordatio doloris dentium , qui me ante 18. annos per plures dies exercuit potissimum appetente prandii consueto tempore , quo scilicet ventriculus cibus vacuus undequaque è reliquo corpore sus-

Curatio per
assumptum
purgans me-
dicamentum,
subsequente
vomitu co-
piosæ aquæ
materiæ :

Quod experi-
mentum mul-
tis profuit.

Causa creber-
rima doloris
dentium per
salivationem
tanquam fig-
num

παροξυσ-
τικόν
declatur.

De Odon-
talgi. phleg-
mone genæ
complicatâ.

Dentium
dolor.

cos sequi pronos solet allicere. Ejus levandi ergò cum circa primam noctis vigiliam cœnæ loco (nam curationi affectus minimè gravis diem integrum dare religioni erat) *sumpsissem bolum ex cassiâ & diaphœnici 3. 1.* somnoque me protinus dedissem, sesqui-horam circiter ab assumpto medicamento evigilo defubito, statimque everso stomacho aquam ad libram unam & amplius eamque sinceram, ac puram putam, & à medicamento vel neutiquam tinctam, etsi nonnihil lentam reddo emovoque tanto cum successu, ut postea vel decem annis immunis prorsus ab hujusmodi dolore divinâ gratiâ vixerim. Quo edoctus experimento quicunque apud me sunt deinceps de odontalgia conquesti iis semper persuadere sum conatus ut intentatis neglectisque iis remediis, quibus vulgo os colluitur, primo quoque tempore ingerant medicamentum aliquod serum sive aquam educere potens in formâ sibi consuetâ & familiari; cujus consilii eventus semper votis respondit. Equidem quamquam non diffiteor dentium dolorem aliquando ab aliis posse suboriri causis, tamen ab eluvie ferofi humoris è cerebro decumbente eum creberrimè, imò ferè semper succrescere statuo, cum nulla temperies, nulla ætas, nulla vitæ institutio nullumque anni tempus detur, in quo caput non scateat aquatili humiditate ob causas nostrâ in præfatione declaratas; cujus sanè odontalgias fomitis & materialis causæ signum evidentissimum est assidua salivatio perpetua ferè doloris dentium comes.

OBS. VIII. Hic operæ pretium est affectus non simplicis, sed ex superioribus & præsertim phlegmone genæ alterius complicati non ignobile subicere exemplum, *quod observavi in religioso viro Societatis Jesu, annorum scilicet viginti quatuor, & habitu melancholico, cujus affectus historiam verbis ipsius eruditi ægroti potius quàm meis placet describere, quippe quam meo rogatu exaravit, ejus scilicet memoriâ & recordatione illius animo adhuc fidelius hærente. Anno, inquit, ille, 1611. acerrimo dentium dolore occupatus fui, qui cum diem illum tenuisset, sub mediam noctem sedatus est, ita tamen ut in mediocrem tumorem aspec-*
tabilem

tabilem eumque sinistrae partis erumperet, qui jam inde dentes ne liberius diduci possent cepit astringere: postero die ingentem aquae vim è cerebro uti similis vero est defluentis ejeci. Interea quatruidi spatio exiguum illud tuber, quod in alterâ genâ eminebat, usque eo extumuit ut à summa fronte ad infimum mentum pertinens non mediocris globi figuram expleret. Hic adeò ita compressi sunt dentes, ut os diducere non possem nisi quantum satis esset ad sorbillanda tenuiora juscula, quæ mihi summo labore in os infundebantur. Ipso quatruiduo medicis aliquot potionibus usus sum, semel atque iterum incisâ venâ, ac postremâ incisione sanguis multâ aquâ confusus atque perturbatus elicitus est, adhibitæque etiam ad pestiferos humores exprimendos cucurbitulæ. Cum autem eò ventum esset, ut cauterium judicaretur esse imponendum, quo tumor ille laxaretur, subito ipsum apostema se ipso diruptum est, ac primo quidem aliquot dies ingentem puris copiam effudit, deinceps autem confusam depravato sanguine saniem. Ac tribus hebdomadis ita solutus est, ac exhaustus tumor ut jam liberius deinceps paulatim distringere dentes cæperim. Haftenus vir eruditus. Scilicet credibile est serum in capite litterati viri assidui accubuique libris humanioribus evolvendis redundans quâcunque ex causâ commotum excussumque à cerebro magnâ vi secundum propagines nervorum tertiæ & sextæ conjugationum, quæ dentium alveolis implantantur, confertim irruisse invasisseque dentes, ac acerrimum illum inflixisse dolorem, cujus levandi gratiâ cum spiritus unâ cum sanguine per quosdam ramulos jugularium vasorum exteriorum ad genam maxillamque pariter attinentes pro more & lege naturæ accurrissent, tum sensim genam extuberasse sanguine cum spiritu è vasis in rariorem carnem longè latèque exundante: unde non solum tumor insignis universam mediam occupavit faciem, sed muscoli, qui motui maxillæ sursum attollendæ inserviunt, eodem prægnantes sanguine distenti adeo tandem & contracti sunt, & præsertim tendo crotaphitæ musculi, ut maxillam vel invito ægro sursum revellerent, nec permetterent diduci à se invicem dentes, osque aperiri, quanquam probabile est quo-

Aquæ per os
ejectio criti-
ca.

Tumor ge-
næ.

Curatio
φαρμακευ-
τική.

Χειρουργική.

Solutio.

Morbi hujus
causa conti-
nens.

Signa
διαγνω-
στικά.

Concluditur
observatione
quâdam ex-
perientiâ
comprobatâ.

que serum non tam è cerebro secundùm nervos ipsos de-
pluisse, quàm sanguine in capitis vasis occasione aliquâ tur-
gente serum primo exundasse & infiliisse in dentes, mox-
que sanguinem ipsum subsecutum genam in tumorem ex-
tulisse: nam experientia docet imminente inflammatione à
sanguinis è plethorico capite decubitu in vicinas partes,
serum, fluxum quippe ac tenue, atque à sanguine facile
separabile prævertere sæpè sanguinis defluxum. Hinc la-
chrymæ involuntariæ opthalmias præcedunt, & vesiculæ
aquâ plenæ scabiosa exanthemata.

CAPUT VI.

De dolore auris internæ cum odontalgia mixto.

OBS. IX. **N**obilissimam virginem splenicam, & habitu
gracili calidoque & sicco, vere & autumn-
jam sæpius hucusque acerbissimus auris internæ dolor exercuit,
atque aliquando dentes quoque in consensum trahens. Is autem
pervicax admodum unam aut alteram quoque septimanam af-
fligebat non continuò quidem sed interpolatè; ac tametsi vehe-
mens esset, solo tamen gravitatis & tensionis sensu, non punc-
tionis ulcerisve, aut pulsationis molestus tristisque erat, atque
febris deliriique & graviorum symptomatum expers; denique
sensim languescere solebat sine manifestâ sive per aurem, sive
per palatum puris seu purulentæ materiæ excretionem, sed spuitio
illi tum solitò importunior ac frequentior.

Causa.
προκαταρ-
κτική.

Quæ sanè doloris aurium acerbæ conditiones accuratè
penfitatæ satis arguebant causam ejus non quidem tempe-
riem partis nudam ac simplicem esse, sed alicujus violen-
tem irruptionem corporis ejusque minimè crassi ac corpu-
lenti, qualis est sanguis, qui è vasis effusus non potest partem
aliquam capiti adnatam atque contiguam impetere magnâ
vi sine corruptelæ suppurationisve periculo, atque adeò
febris & delirio ob necessariam propagationem materiæ
in cerebri membranas (ut observavimus in aliquot & no-

Observatio.

minatim in nobili adolescente Damiano de Mageron, cui auris post summum dolorem, delirium & convulsiones multo pure manavit & sæpius excreto toto unius anni curriculo) quale item est mucosum crassumque ipsius cerebri excrementum, quod autem altius irrumperere vix aut ne vix præ crassitie potest, & certè ubi semel obsederit non potest deferere sine immedicabilis surditatis certo discrimine, ut annotavimus in nobili altero studioso Gallo Francisco du Tronchay, cui surditas ab hac causâ immedicabilis supervenit, quæ tamen anno exacto D. Virginis Lauretanæ precibus, dum ipse vota solvit in ejus templo, curata est ex integro cum omnium admiratione. Arguebant (inquam) doloris condiciones irruptionem humoris non crassi sed tenuis potius fluxilisque atque evanidi, sive flatuosi, sive aquosi.

Observatio.

Quia autem multa gravitas caput auri limitaneum premebat, & de sibilo tinnituve nullæ, quod meminerim, fundebantur querelæ, & quanquam adestent, quia spiritus seu flatus in partem adeò reconditam & angustis admodum anfractibus perviam nisi ab aquâ rarefcente & intumefcente elatus illuc irruere non poterat, necessariò certè concludendum est causam hanc acutissimum aurium sensum adeò atroci ferientem dolore unum fuisse aqueum humorem è cerebro vi membranarum excussum detrusumque; cujus quippe colluvie non mediocri caput nobilissimæ virgini ferè semper laboraret, ut insinuabant familiares illi affectus serosæ plenitudinis indices scilicet hemicrania, insultu epileptici, assiduæque sive in dentes, sive in pectus, sive aliorsum fluxiones, & præter perpetuam salivationem non rari vomitus aquæ puræ ad libras vel in unâ vice duas, sive spontanei, sive medicamentorum caput expurgantium vi attractrice provocati.

Causa continens.

Signa antecedentia.

Atqui quoniam hujus fluxionis tam atrocis doloris parentis terminus à quo, seu pars mandans est caput, metropolis frigidi glutinosi, ut loquitur^a Hippocrates, id est

Causa προηγ-
μένη

^a Lib. de pp. & carnib. Aph. 15. Ὁ δὲ ἐν κέφαλῳ ἐστὶ μετρόπολις ἡ ψυχρὴ καὶ ἡ κολλώδης. Verum cerebrum metropolis (castellum) frigidi & glutinosi est.

52 MORBI CAPITIS EXTERNI

Curatio
1. Purgatio-
ne univ.
2. V. S.

3. Purgat.
part.

4. Anodynis
&c.

plenitudine scatens serosâ , cujus fomes seu causa anteceden-
dens est plenitudo ejusdem generis in toto , optimâ sanè
methodo utrique consultum fuit *partim purgatione per pilu-
las alioqui familiares illi semel & iterum instituta , partim
venæ sectione* , tum hoc nomine , tum alio scilicet avertendæ
fluxionis sanguinis causâ , qui sive ab usu calidorum topi-
corum , sive spontè ad partem dolentem alias solet magnâ
vi , utpotè quia natura est cœca , accurrere , & noxam
potius quàm levamentum adferre , phlegmone scilicet con-
citâtâ plerumque letali ex ^a *Hippocratis observatione*. Ad
quam universalem purgationem particularis accessit per
meatum facta ab aure internâ in os & palatum patentem ,
*in quem finem oris collutio ex hydromelite , in quo serpillum ,
thymus , salvia , hyssopus , passulæ , ficus incoxissent , & mas-
ticatoria similiaque sunt præscripta.*

Dolor autem oppugnatus est non tantùm illis , quæ hu-
morem illius fomitem sensibilibiter vacuarent , sed partim
distentioni violentæ contrariâ laxatione mederentur , & hu-
morem affluxum digererent , omninoque doloris vehemen-
tiam demulceret , quæ omni tempore usurpata , & primo
quoque utpote cùm dolor urgens ad se medici consilium
traheret. *Ejus autem generis fuere medicamenta lenientia &
temperata , scilicet partim litus sive ex oleo rosaceo , chamæme-
lino , oleo de vitellis ovorum , sesamino , vel amygdalino cum
aceto , sive ex medullis porci , vituli , & id genus ; partim
evaporationes ex ebullientibus herbis chamæmelo , meliloto , ab-
sinthio elatæ , nec non sacculi iisdem pleni , & cataplasmata ;
quibus lenientibus sensim admixta robur parti afflantia , &
magis resolventia , scilicet oleum laurinum , rutaceum , iri-
num , costinum , scorpionum , oleum è cepis torrefactis ; adipēs
anserinus , vulpinus : succi rutæ , rosmarini , porri , cepæ-
rum cuminum , origanum , sampfucus , laurus , pulegium ,
miliū , sal , castoreum , & piper cum tantillo opii.*

Atqui superiores sanè observationes cùm evidenter vel

a Lib. progn. Aph. 58. ὡτὸς δὲ ὀξείν ὁδύνη ξὺν πυρετῷ συνεχῆ
τε καὶ ἐξυρῶ δεινόν. Auris dolor acutus cum febre continuâ & forti-
horrendus est , &c.

De ista tan-
quam funda-
menta sunt
sequentium
dicendor.

sensibus ipsis eluviam serosam plurimum affectuum capitis externorum fomitem esse & materiale causam demonstraverint, commodum profectò viam præsternent & animos præparabunt ad fidem astruendam sequentibus observationibus internorum & latentium capitis affectuum, qui eandem colluviam serosam causam habent etsi minus evidentem, ad quos affectus jam accedemus, si tamen prius adjunxerimus affectum oculorum, utpotè qui in partium capitis externarum censu numerandi sunt.

C A P U T V.

De debilitate visus, & Hyppochymate.

Q U Æ S I T U M.

OBS. X. **C**onsilium petitur à viris in arte medicâ longo usu & doctrinâ præstantibus pro Nobiliss. viro ætatis 43 annorum, cætera sic satis sano, neque morbis alicujus momenti alias obnoxio, (si destillationes ad dentes, & vertiginem ab aliquo tempore, si præsertim stomachus cruditate, & mesenterium biliosâ impuritate laborans vapores capiti submittant, & eosdem calidi aliqui temperamenti curis, assiduâ lectione, & similibus amplius calefactum ad se trahat, excipias) alias in diætâ satis frugali & parco. Is quòd à puero assueverit in visus & oculorum functione solum fere dextrum oculum adhibere, & ad procul dissita uno conspicio concavo uti, cum in propinquis distinctissimè conspiciendis visu esset perspicacissimo, ita ut sinister oculus quasi in otio esset, videret autem dextro non rectâ lineâ, sed semper pupillam obliquè ad interiorem angulum contorquendo, ubi & conspiciillum admovebat, accidit ut jam antè decennium spectra quædam seu phantasmata instar linearum globulis quibusdam nigricantibus appensarum, & hinc inde ad oculi motum obvolitantium nata & oborta fuerint in dextro oculo, in multâ luce, & aëre aperto clariora, in obscuro aëre minora, quæ tamen ante pupillam vel externis objectis affixa, nisi in sublime magno opposito labore intueretur, minimè inhæ-

a Suffusione.

rebant , ac proinde visum ac obtutum neque hebetabant , neque caligine obsuscabant , & licet metu gravioris mali , in quod spectra seu idola hac commigrare solent , variè tunc consilia medicorum famâ celebrium conquistata fuerint , spesque non vana esset cum visa hæc longâ consuetudine neque nobilissimo viro molesta essent , neque pupilla tanto temporis spatio conturbaretur , fore , ut paulatim nimîâ visus acie ætatis decursu hebescente planè abolerentur , accidit tamen præter spem , ut nuper 17. Novembris , die , 1615. subito visio obtenebrari , & pleraque per nebulam ac fenestratim cerni , quædam etiam penitus obscurari cœperint è regione dextri oculi magis in luce majori oculis ad fenestram obversis : melius enim & distinctius omnia in luce obscuriori videt ; obrepunt etiam vesperi præsertim scintillantes oculo fulgores & alieni colores veris coloribus mixti in diversis objectorum partibus , litteras quasdam in scriptura legit reliquis planè obtutum fugientibus , & quod valdè molestum accidit nobilissimo viro , ita sinistro oculo , in quo jam olim spectra licet minora observavit , difficulter ob dissuetudinem videt , ut ob consensum dextri malè affecti ad omnem illius motum præsertim in majori luce perturbari & malè affici videretur , & licet pupilla dextri oculi nihil hucusque quod notari à pluribus insipientibus tam Medicis quàm Chirurgis queat à suâ naturali constitutione & luciditate seu colore & nigredine dimota & conturbata appareat , cum imago insipientis æquè ac in altero oculo claro conspiciatur , non immerito tamen suspicio medicos tenet futuræ suffusionis paulatim ac sensim aspectabilis , & manifestè cognoscibilis , ni Deus & remedia tempestitiva malum avertant eventuræ , cum hætenus materialis illius causa seu corpus opacum lumini externo speciebus visibilibus instructo impedimentum objiciens magis retro in albugineo humore latitare , nec dum pupillæ marginibus & corneæ , qui verus suffusionis seu cataractæ est locus , affixum esse videatur. Interim dum virorum doctissimorum judicia & consilia super hoc casu cum particulari remediorum tam intus quàm extra adhibendorum descriptione nobis adveniant , quod unice in tantâ & loci affecti & morbificæ causæ generationis obscuritate optamus , Medici Nobilissimi viri totius provisioni purgatione corporis re-

petitâ , interjectis præparantibus ac phlebotomiâ dextri brachii rarò alias fieri solita , nec non aliis revulsoriis & roborantibus auxiliis operam hoc tempore dederunt , cupiuntque intelligere à viris præcellentissimis , an in hoc dubio statu & motu suffusionis futuræ topica citra inflammationem , aut vim siccandi magnam attenuantia & dissolventia locum habere possint & tutò adhiberi , an potius certior factæ suffusionis cognitio & maturatio expectanda , quæ suo tempore manuali operâ curetur & extirpetur , etsi magna opinionum de hoc affectu sit diversitas , aliis^a ἀπαγωγῆν ex nervi optici aliquali obstructione hic conjicientibus , nec futurum hypochyma timentibus , quam rectè , aliorum esto judicium.

RESPONSUM.

UT consilii responsique super variâ , & cognitu juxta atque curatu difficili *Nobilissimi Viri* ægritudine oculorum , quod *Clarissimi Medici* qui ejus curæ præsumunt , à nobis expetivêre , suaque *Sereniss. Celsitudo Clementissimi nostri Domini* injussit , & cui pari cum *Illustrissimi* ægroti utilitate atque propensâ erga illum animi voluntate observantiâque ut quàm accuratissimè à nobis satisfiat , tum auctoritas imperantium tum postulantium amicitia conjuncta , tum officii nostri ratio vehementer suadent , imò jubent , ut (inquam) consilii nostri ratio apud sapientes viros possit constare , operæ pretium mihi facturus esse videor si antè omnia in naturæ & causarum propositæ multiplicis in visione noxæ , sive ejus quæ à longo tempore nobilissimum virum maceravit , sive ejus quæ derepentè non ita pridem irrumpit , & non vano cœcitatatis metu angit animum , investigationem paulo exquisitiorem breviter pro exigui temporis mihi ad meditando concessi angustiis excurrero.

Quod ut à nobis ritè atque ordine fiat , principiò ex *Physicis* supponendum visionem secundum naturam fieri exterâ luce speciebus oculorum , vel etiam reliquorum communium sensibilibum magnitudinis scilicet , numeri , & ejus generis affectâ tinctâque per oculos tanquam fenestras il-

Affectus præsentis implicati cognitu atque curatu difficilis investigationis ratio.

Et ordo.

Visionis natura ex Physicis proponitur.

Visio quomodo fiat Per quod medium.

^a Obfuscationem.

A quo ob-
jecto ad quod
subjectum
procedat.

Quomodo
mens objecta
recipit, re-
cepta cognos-
cit.

Dicta bene-
ficio sp. Ani-
mal. perfici
supponitur.
Conclusio.

Quod ulte-
rius probatur
à loco in
quem objec-
tum excipi-
tur :

Per & ad
quem deve-
hitur.

Concluditur,
visionem na-
turali aut
non.sp.anim.
constitutione
depravari aut
constitui.

lappâ in eoque illapsu firmatâ in crySTALLINO humore, extem-
plòque confluyente & trajectâ in commune sensorium, ut
illic ad sensus communis tanquam judicis tribunal sistens
unâ cum speciebus reliquorum diversi generis accidentium
à cæteris externis sensoriis pariter transmissis (quorum sci-
licet accidentium propriâ & singulari^a syndrome naturalia
quæcumque corpora individua distinguuntur à se invicem ac
dignoscuntur) conjunctim ab animâ recipi receptaque ju-
dicari & cognosci valeat, quæ cognitio in animæ assimila-
tione rei cognitæ consistit, & viget (*anima siquidem lapidem
cognoscens fit quodammodo lapis, ut loquitur Philosophus^b*)
deinde supponendum eam animæ assimilationem sive unio-
nem cum specie sensibili unius animalis spiritus, vinculi sci-
licet animæ & corporis, beneficio perfici. *Itaque primo lux
ipsa externa sensibili imbuta specie in ipso spiritu immediatè
recipitur servaturque (si modo objecto absente è quo dimanat
potest servari) & sinitu recepta offertur animæ in eodem spiritu
ceu primario subjecto residui haurienda imbibendaque, id est,
assimulanda & judicanda.*

Quin etiam spiritus animalis non solum ipsam speciem
sensilem in communi sensorio residens excipit fovetque,
sed eandem in primo quoque in oculum illapsu excipit ex-
ceptamque ad commune usque sensorium devehit continen-
ter, scilicet per nervum oculo sensorioque communi conti-
nuum trajectus; imò non hæc sola beneficia spiritus visioni
confert, sed etiam & oculum ipsum potentiâ diaphanum,
& speciem potentia visilem quodammodo informat actuat-
que adeò ut absque spiritus animalis illustratione sive tu-
nicæ, sive humores necessariam transmittendis speciebus ac-
tuationem perspicuitatem habere nequeant. Quæ si vera sunt
(ut vera esse constat ex nostrâ physiologiâ) *concludere est in
naturali, congruâque animalis spiritus constitutione vim vi-
dendi ferè esse positam, & contra pleraque in visu symptomata
non naturalem ejusdem consequi constitutionem.* Porro spiritum
animalem demonstratum est in physiologia ad visum con-

^a Concurfus.

^b In Lib. 3. de Anima.

currere æthereæ substantiæ modo, id est, quâdam mediocritate in substantiæ tenuitate & crassitie, sed & potissimum in moderatâ luce & fulgore, quæ qualitates copiam quoque ejus atque ubertatem desiderant cum puritate sive vacuitate ab omni opacâ & alienâ substantiâ.

Quibus ita positis causæ malè affectæ in *Nobilissimo Viro* visionis ab animali spiritu non secundum naturam habente meritò repeti debent. Nam quod spectat ad inveteratam illam à longo tempore in visu noxam, quæ *Nobilissimum Virum* etiam à puero coëgit ad procul diffita clarius distinctiusque conspicienda concavo uti conspicio, & eidem spectra linearum exhibebat obvolitantia tum oculis cum in sublime magno opposito labore intueretur, alias neque visum hebetantia, neque caligine obfuscantia, quæque noxa postea vehementius auxit, adeo, ut in luce mediâ deterius, nec nisi cum niçtatione videret, in luce autem obscuriori melius ac distinctius; ea fanè debilitas meritò imputari debet uni spiritus tenuitati cum paucitate conjunctæ, quippe qui cum ratione tenuitatis facilè diffuat, ratione paucitatis resolvatur, neque speciebus eminus venientibus oculosque illabentibus robur ac lumen necessarium afflare valeret, & qui magnam lucem externam quidem, & primariam sive meridianam ferre ac sustinere impotens ad extimum progredi oculum metueret, sed secundariam duntaxat & obscuram impunè ferat, ad eâ certè non dissipetur. Hanc fanè visus debilitatem ad *μωπίαν* referre placet, siquidem ex a medicorum classicorum consensu *μωπία* est, cum visus non omnino sublatus aut hebes, & obtusus ut in *ἀμβλυοπία*, sed diminutus ita ut propius admota etiam minima æger cernat & exactè distinguat, ad remota tamen & paulò longius diffita penitus caligent oculi: sed & sub noctem quam in meridie facilè videant, naturâque duce laborantes ad cernendum palpebras committant niçtentque, unde *δενδὲ μύειν*, hoc est niçtare palpebrasque claudere *μύωπες* (lusciosos vocat Budæus) malum sæpè à naturâ contractum, quo laborantes cum paulò diutius legerint, aut oculos aliquò

Sp. anim.
quo ad visum
substantia.

Repetitio
causarum
in præsentem
affectu,

Quæ expli-
cantur per
signa
ἀναμνησκᾶ

Causa continens.

Genus mor-
bi hujus
vocatur
μωπία

a Clar. Jac. Hollerii in Schol. ad cap. 29. lib. 1. de morbis int. & L. Dureti.

Μεωπῶν conjectos habuerint, exhausto spiritu tenuiori cæcutiunt, aut
Διόφθορος. limis semiclusisq[ue] oculis volitantia quædam in aëre corpuscula
 sese intueri putant.

Inquiritur, *Quid autem spectra linearum globulis nigricantibus appen-*
spectra ocu- *sarum volitantia tot annos impunè oculis obversantia, cum in*
lis obversan- *sublime oculos magnâ cum contentione tolleret? an phantaf-*
tia, an phan- *mata falsò illudentia, an potius vera simulacra, sed pilorum*
tafmata, an *palpebris adnatorum & per nictationem cum illâ in sublime*
vera simula- *oculorum elatione conjunctam incidentium in pupillam?*
era fuerint? *non improbable est sanè simulachra illa non tam vana*
 posterius af- *fuisse ab interno oculi vitio, quàm vera spectra rerum oculis*
 firmatur, *ipsis externarum, sed aliàs visum quidem fugientium,*
tum autem in visum incidentium ob errorem externum,
id est, palpebrarum depressionem in assiduâ illâ nic-
tatione, & concurrentem cum elatione oculorum in sublime
insueta.

& confir- *Nam cum ille à puero nictare palpebrasque propè clau-*
 matur: *dere, præsertim in luce clariore, aliquando autem oculos*
 1. Ex morib. *in sublime attollere, ad rerum scilicet capiti instantium*
 quos patiens, *conspectum cogeretur, quia certè diversis à principiis seu*
 adhuc puer *musculis palpebræ oculique moventur, simulque oculus*
 habuit. *attolleretur & superior palpebra deprimeretur, necessariò*
 2. Ex motu *in illo oculorum & palpebrarum contrario motu evenie-*
 oculor. & *bat, ut pili palpebrarum dimissi in pupillæ elatæ centrum*
 palpebrar. *incurrerent & objicerentur, itaque sui speciem immitte-*
 3. Ex conf- *rent, sicque quasdam veluti lineas alio tempore neutiquam*
 pectus figurar. *videri consuetas repræsentarent, quod scilicet pili in te-*
 insolitar. *nuem & oblongam molem efformati referant quodammodo*
lineas; sed & cum eorundem pilorum apicibus lippæ ali-
quid passim adhærescere soleat, & vel ipsi apices nonnihil
incurvari, hinc lineis ipsis, id est, pilorum speciebus
globuli veluti nigricantes quidam appensi videbantur. Equi-
dem ita statui non absurdè posse de iis spectris elicere est ex
disertis quæstiti verbis; nam hæc spectra eo duntaxat tempore
ante pupillam vel externis objectis affixa hærebant, cum ille
in sublime magno opposito labore intueretur: cur enim, si
 Concluditur *ab interno vitio, non semper? dein cur ad oculi motum*
 ex verbis *quæstiti.*
 1. Corollar.
 2. Corollar.

obvolitarent, nisi quia motis oculis & stantibus palpebris quæ scilicet in gyrum non movetur cum oculo, aliis atque aliis pilis in oculos incidentibus species ipsæ lineares ita moveri viderentur? Conjecturam adjuvat quod *Nobiliss.* Quæ solvuntur. æger propinqua exactissimè cernit, ut non sit mirum pilos quanquam tenues minimè aciem subterfugere oculorum, qui tamen passim in omnibus subterfugiunt cum vix è millibus unus simul utrique motui palpebrarum & oculi diverso assuescat. Denique eandem conjecturam confirmat quod hæc qualiacumque *spectra à decem annis importuna, minimè tamen visum hebetarunt aut caligine obfuscarunt:* quod tamen fecus esset, si à vitio oculorum interno, & à suffusione adeò contumaci dimanarent. Ut ut sit autem, de Et confirmantur. iis, *Clarissimis Medicis* præsentibus pro suâ sapientiâ judicandum relinquo, cum nullius ea alioqui momenti esse & errori potius externo, id est, motui illi depravato palpebrarum tribuenda esse, quàm causis intus latentibus eventus satis indicaverit.

Jam autem quid repentinam illam & formidabilem, quæ *Novembri mense supervenit, oculi non tantum dextri sed sinistri quoque obtenebrationem, eamque tam gravem, ut pleraque per nebulam & fenestratim cernat, quædam etiam non cernat, & in scripturis litteras quasdam legat, reliquis planè obtutum fugientibus?* quid obrepentes præsertim *vesperi scintillantes fulgores, alienosque veris coloribus mixtos in diversis objectorum partibus,* an non hæc omnia in adjunctam paucitati & tenuitati animalis spiritus, impuritatem ejusdem; id est, alienæ materiæ ac opacæ cum spiritu commixtionem meritò conjicere possumus & debemus? ita sanè est & Repentinæ visus obtenebrationis, & fulgorum scintillantium vesperi obrepentium causa est diminutio spiritus animi. insinuat pupilla oculi dextri, quæ nihil hucusque, quod à pluribus insipientibus tam Medicis quàm Chirurgis notari queat, à suâ naturali constitutione colore ac nigredine dimota aut deturbata apparet, in eâque imago conspicientis æquè, ac in altero oculo clarè conspicitur, ut omnino necesse sit corneam Quod probatur ex constitutione pupillæ oculi dextri. uveamque & aracnoidem, pariterque albugineum & crystallinum humores reverà extra culpam esse. Scilicet admixtis inequaliter & affusis spiritui animali nervo optico

Concluditur,

60 MORBI CAPITIS EXTERNI

delitescenti oculumve perlustranti universum, & præsertim antè pupillam frustulis seu flocculis, sive potius guttulis materiæ cujuscunque modo aliquatenus opacæ, quæque & à spiritu paucò, tenuissimoque illustrari & actuari nequeat, sed contrà potius illum unire & densare, & non facilè sui speciem in alienos diffundere oculos, sive ob aëreum colorem, sive ob spiritus actuantis defectum non possit, & quæ cæteroqui sit impervia trajiciendis speciebus sensibilibus externis, sed potius intercludendis aditu ad crySTALLINUM ob aliquam levem crassitiem nata apta, necesse est profectò eam visus læsionem contingere, quæ quidem respectu objectorum externorum nebulosa, sed internis tamen splendoribus & alienis coloribus sit perspicua præsertim vespertinis horis, quo tempore cùm aliena substantia in oculos diffluere solet, tùm spiritus ab ambientis frigore quodammodo cogitur.

Prognosticum I.

Atqui cum hujuscemodi in visu offensam, quæ ad ^a ὑπόχυσιν referri debet, *Nobilissimus Vir* patiatur, haud vanus est cœcitatis imminentis metus (nisi provideatur) sive ab integrâ pupillæ obstructione & hypochymate, sive ab infarctu & oppilatione nervi optici, quæ *gutta serena* dicitur. Nam ^b ἀμαύρωσις Doctiorum Medicorum in græcâ linguâ sensu est potius splendoris in crySTALLINO humore privatio, cùm scilicet is exaruit, splendoremque amisit senio aut calamitate morbi calidi ficci, quàm ^c oppilatio nervi optici.

Causa materialis pupillam obstruens:

Sed quænam est hæc materialis causa obstruens pupillam? sanè cùm malum derepente invaserit, nec statim subsederit, moxque recurrerit ex intervallis, sed continuò æqualiterque, non autem potissimum post partum obsederit, itaque altas omnino fixerit radices; ex aliâ autem parte nullæ in quæsito expressæ sint querelæ sive morsus oris ventriculi, sive febris urgentis, aut instantis crisis, sive affectus melancholici (quanquam suffusio hypochondriacis minimè est propria & inseparabilis) ut jure vapores accusari possint è ventriculo, visceribus, vel toto corpore elati, qui aliquando visa quædam visis suffusorum similia excitare

^a Suffusionem,   ^b Obfuscatio,   ^c Obstructio,

per intervalla solent, meritò concludere est materiam illam obstruentem sive intercipientem lucem externam coloribus rerum objectarum affectam esse potius humoralem, quàm vaporem, & eum humorem, qualiscumque sit, ab uno defluere capite.

Concluditur
caput ejus
materie fon-
tem esse.

Hoc profecto confirmat anamnesis tam fluxionum in dentes quàm vertiginis, quibus antea *Vir. nobiliss.* vixit obnoxius.

Quod confir-
matur ex sig-
nis antecedi-

Age ergo quis speciatim humor & ubi in oculo latitat? equidem non alium humorem esse quàm qui in capite redundare passim consuevit crediderim, aquam scilicet sive serum purum putum, nisi fortè lentius jam à mora factum, vel cui immixtum sit nonnihil mucosi illius & excrementitii humoris viscidique, qui à particulari nutritione cerebri superare solet; quem humorem aqueum fluxionis alioqui omnis materialem causam non tam ex vaporibus undecunque in caput elatis & ejus frigore aquescentibus (quanquam est communis medicorum sententia) colligi in capite statuo, sed potius affirmo esse serum illud quod utrumque ad caput deducit sanguinem, & eo munere perfunctum ex naturæ instituto ob memorabiles utilitates, quas brevitatis causâ omitto, decurrit in organa motus animalis. Hic ergo serofus humor quâcumque ratione redundans in capite quoties ab eodem depluit in subjectas partes, ac præsertim oculos, variis materiam fluxionibus præstat.

Serum è ca-
pite defluens
materialem
esse causam,

Concluditur.

Nec dubium est eum sive è ventriculis cerebri in opticos irruat nervos, sive è vasorum oculi & capitis finibus exprimatur in spatium interjectum inter crySTALLINUM & uveam obtenebrationem posse invehere, de quâ agitur, interceptis scilicet quadantenus speciebus visibilibus medio in itinere ab illo obstruente tanquam pariete objecto, spirituque animali intercepto pariter & simul densato, cujus spiritus interceptionis ratione aqueus ille humor intercipiens & in extremo pupillæ propè crySTALLINUM latitans, cùm sit tenuis fluxusque nec non densatus, & coloris sit aquei seu aërei à diaphano parum remoti, certè sui coloris, si color

Locus qui &
quomodo af-
fectus.

62 MORBI CAPITIS EXTERNI

(Spiritus ex
Æthere de-
libati natu-
ra.)

dici debet , speciem ad extrâ effundere nequit , ut ab aliis videatur , ideoque imperceptibilis est , nec pupillam ad aliorum sensum turbat , etsi ad sensum ægroti offuscat , imperceptibilis (inquam) est cùm lux interna eum minimè trajiciat ut neque lux externa actuare potest , quæ cùm nisi cono suo tanquam puncto crySTALLINUM feriat , certè ea quæ sunt propè illum , & ad latera actuare non potest. Sed enim ratione densitatis spirituum ab eodem humore coactorum & magis quàm antè unitorum fulgores sanè oboriuntur , siquidem ea est natura spiritus ut cùm sit ex æthere delibatus , is quotiescumque densatur & constipatur tum fulgorem seu splendorem ex se emittat. Densati ergo spiritus ab humore illo alieno refundunt quandam lucem in crySTALLINUM , variosque in uveâ colores actuates splendoribus & flammis diversisque coloribus totum perfundunt oculum & collustrant , obijciuntque spiritibus in nervo retrorsum delitescantibus , deferendos scilicet usque ad commune sensorium.

Difficultas
quædam ex
effectusoluta.

Quamquam autem hic humor aqueus pupillam obstruens latitat & imperceptibilis est alienis oculis sive ob dictam causam , sive ob substantiæ similitudinem cum albugineo humore , cujus similitudinis ratione externus oculus in ægro oculo alienum colorem à naturali albuginei non facile potest discernere , tamen haud dubium esse potest si lapsu temporis is humor versus pupillam antrorsum ab alio de novo affluente humore protrudatur , sibi què potissimum adjungat ichorem aliquem sive biliosum , sive atrabilem , tum sese citrino vel atro colore satis superque proditurum esse & aspectabilem redditurum.

Prognosticum II.

Quicquid autem eventurum sit , hoc tempore statuere oportet morbum esse suffusionem fientem seu primam hypochyseos speciem , quæ sedem habet in pupillæ extremo interno sive humori crySTALLINO contermino. Non dissimulabo tamen primo quoque tempore , quo splendoris fulgoresque legi , tum guttæ serenæ suspicionem animum meum pupugisse , quod istas flammulas observantes solere prævertere repentinam nervi optici sive oppilationem sive

inflammationem meminisssem. Sed cùm gutta serena cœcitatē perfectā ut plurimum & immedicabilem, nisi intra naturalem diem ei provideatur, inferre soleat, malè ominatis verbis parcere malo, & statuere potius hypochysin esse, eamque medicamentis & arte non superiorem.

*Ratum ergo esto firmumque propositas in visu noxas ad μω-
πισιν & suffusionem inchoatam, sive primæ speciei reduci
oportere, atque continentem causam illius quidem esse animalis
spiritus immoderatam cum paucitate tenuitatem: hujus autem
utrique adjunctam spiritus impuritatem, sive affusionem per-
mixtionemque humoris aquei cum spiritu, impedientis vide-
licet, ne hic illustret ut debet crystallinum & albugineum hu-
mores: quæ sententia de aqueo humore obstruente est communis
omnium medicorum, siquidem hanc suffusionem guttam nebu-
losam vocant.*

Summa dic-
torum.

Atqui quoniam hujuscemodi spiritus constitutio præter naturam suas habet causas, quæ nisi amoliantur, spiritus nativæ suæ integritati nequit restitui, ex profecto pari cum diligentia & brevitate sunt à nobis investigandæ. Quod ergo ad spirituum tenuitatem attinet, quoniam tenuitas in genere est effectus caloris, ut ex *Physicis constat*, necesse est tenuitatem illam spirituum calidæ capitis temperaturæ à Præstantissimis Medicis annotatæ esse effectum. Spiritus vitalis suo quidem ingenio mirificè tenuis, delibatus quippe ex æthereâ substantiâ, qualis per infimam sphæræ igneæ, aut potius supremam aëreæ sphæræ regionem pervagatur, ubi in cerebrum pervenit, tum vernaculâ ejus tenuitate cerebri frigore retusâ accommodatiorem quandam comparat sensibus crassitiem (quâ de causâ cerebrum cordis gratiâ factum censuit *Aristoteles*.) Quid mirum igitur si à præcalido cerebro minimè tepefactus spiritus, sed vernaculum retinens tenuitatem minus quàm par sit visus sensui congruus evadat?

Spiritus hu-
jus p. n.
constituti ul-
terior inqui-
sicio.

Causæ
ωρηνυγ-
αδινυατο

Age autem ejusdem spiritus paucitas evidenter cùm eidem capitis calori intemperatiori nimium ac nimium resolve nato, tùm vero edacibus curis, quæ Nobilissimum Virum miris agitant modis, assiduæque lectioni meritò tri-

Et ωρηνυγ-
ταρηνυγ-
αδινυατο

bui possunt. Quid denique impuritas? colluviei certè serosæ capitis, impuritatis spirituum fomitis intemperiem ejusdem capitis calidam esse indicem & parentem argumentum est propensio in fluxionum omne genus annotata ^a *Galeno: scilicet quibus sanguis fervidior est, iis ejusdem Galeni observatione & anatomiae fide vasa imprimisque arteriæ plurimo redundant sero*: quibus vasis quia innumeris caput est intertextum (gratiâ scilicet uberioris spiritus qui tot sensibus pro vitâ perpetuo excubantibus & tot sufficiat motibus) necesse est certè caput perenni scatere aquâ.

Cur aqua ex capite in oculos potius quàm aliorum depluerit?

Sed rogabis quâ fit ut aqua in capite perpetuò stagnans potius in oculos, quàm aliorum depluerit? scilicet oculorum præ cæteris sensibus in nobilissimo viro intemperanti addicto lectioni perpetuus motus perenni irroratione egens naturam alioqui cœcam tandem sollicitavit ad aquam in calido cerebro redundantem in ipsos deponendam sive per vasa oculorum nutritioni dicata, sive per nervum insigni cavitate insculptum, quanquam non desunt aliæ causæ pleonexiæ quæ aquæ in capite stagnanti motum in oculos dare valeant sive externæ, sive internæ.

Curatio triplici scopo instituta.

Quibus ita constitutis scopi sane curationis haud difficili meditatione, nec morosâ inquisitione egent. *Spiritus nimium nimia tenuitas ad mediocrem substantiæ modum incrassatione quadam, si fieri potest, reduci debet; paucitati ejusdem succurrendum; impuritas denique ac permistio aquæ à cerebro depluentis avertenda eluendaque est.* Quibus autem præsidiiis ea possumus consequi animus non est minutius velle persequi, sed intento duntaxat ad fontes digito summa capita indicare, nec passim obvia & satis clarissimis medicis nota attingere, quia etsi non sus Minervam (ut aiunt) tamen ineptè quisquis Minervam docet, *ut ait Marcus Tullius.*

Scopus I. consistit in correctione causarum antecedentium,

Ergo quod ad primum scopum attinet, quoniam nimia spirituum tenuitas est calidæ capitis intemperiei effectus, primum hæc intemperies quantum licet emendanda, certè ne capiat incrementum coërcenda hoc autem consequi optabilius est correctione causarum, quæ cerebrum suâ na-

a In arte parvâ,

curâ

turâ frigidum immoderatus calefacere possunt, quàm assiduo frigidorum usu remediorum, à quibus spiritus ipse detrimentum capere posset.

Quia ergo inter causas internas quidem præcipuè est sanguinis appulsus ratione consistentis ætatis jam atrabilescens: inter externas autem sunt vinum & curæ (vino siquidem vitali & propè actuali calore prædito nihil magis caput calefacere natum est, & à curis sanguis in capite magis magisque uritur) victus certè ratio ad moderatam frigiditatem vergere debet cum siccitate conjunctam, quæ sanguinis phlogosin, viscerumque & lienis præsertim temperet, serique influxum sistat; ex quo usus avium domesticarum, carnisque vitulinæ & hædinæ, & extremitatum præsertim animalium utpotè crassiorum partium unà cum jusculis endiviâ, buglossâ, partulacâ, lactucâ (quanquam vulgò & imprudenter damnatur) & ejus generis saporatis, omninoque aromatum & condimentorum acriorum expers familiaris & ordinarius deinceps debet esse; vini autem & generosi præsertim usus parcissimus, maximèque in cænâ, cujus vicem hydromel hyssopo alteratum, vel decoctum sarsæ aut sinæ esse poterunt: denique curæ acres, meditatioque animi, & seria omnis contentio maximè fugiendæ, quippè quæ sanguinem ad caput trahunt & non mediocriter urunt; itaque aliam tranquillitatem amabit hilaritatemque & otium. De lectione non quidem tollendâ, sed moderandâ supervacaneâ mea fuerit admonitio.

Quæ perficitur, tum victus ratione ad moderatam frigiditatem cum siccitate vergente,

Tum rerum non naturalium recto usu.

Jam quoniam animalis spiritus paucitas ab eadem causâ fluit, æstuosâ scilicet capitis affectione, superior sanè vitæ ratio accommodata tenuitati corrigendæ medebitur quoque ejusdem paucitati. Ex quo rerum odoratarum usus spiritibus reficiendis & augendis plurimum commendatus & æstui capitis temperando idoneus hic non erit infalubris, è rebus naturâ suâ frigidis ut sunt citria mala, aqua rosarum & acétum, petendus; nam odoratorum calidiorum usu caput magis magisque æstualet.

II. Scopus in correctione causæ continens iisdem remediis, additis tantum spiritibus reficientibus & odoramentis frigidis.

Postremò quod ad tertium attinet caput, impuritatem scilicet spiritus, ejus providentia potissimum habenda est,

III. Scopus, in correctione causæ ante-

cedentis &
destructione
materialis.

Quæ expe-
ditur ,
1. Siccâ vic-
tus ratione :

quippe quæ hypochifin fovet præsentem , & cataractam seu guttam serenam interminatur. Quoniam itaque ea impuritas est serosæ in toto & præsertim in capite stagnantis illuviei effectus , ea certè tanquam antecedens causa omni arte elui debet & corrigi , antequam conjunctæ causæ & spiritum in oculo obfuscati consulatur. Illud ergo consequemur tum siccâ victus ratione , tum diversionum & evacuationum aquæ præsertim in capite residis omni genere : victus rationis momentum omne in parcu usu liquidorum & potu positum est præcipuèque vini , quo nihil in implendo capite , serosâque plenitudine augendâ pro insito ejus sursum impetu , substantiæque modo aqueo potentius reperire est.

2. Universa-
libus reme-
diis, serosam
colluviem ab
oculis diver-
tentibus.

Remedia autem , quæ serosam sive in toto , sive in capite colluviem eluere nata sunt , itaque potenter ab oculis divertere , varia sanè sunt quæ adhiberi possunt : quædam namque aquam manifestè evacuant , *hydragoga dicta* , ex quorum magna copia *Prudentissimis Medicis* eligenda relinquo , quæ *Nobilissimi Viri* temperaturæ & anni temporis accommodatiora videbuntur ; suaserim tamen ea sæpius repetenda , si præsertim sint benigniora , qualia sunt , *manna* , *syrupus rosaceus solitivus & mel* , ut & *syrupus de cichoreo cum rheo* , quorum usum in calidis & biliosis naturis maxi-

3. Particu-
laribus.

moperè commendo. His autem adjungi magis particularia possunt , quæ è capite ipso aquam trahere nata sunt , ut sunt *mastiche & passulæ* , quæ cùm satis validè aquam eliciant , & ex oculis avertant , alvum præterea molliunt & suo vitali calore viscerum foveant calorem , atque adeò spiritus roborant. *Cucurbitulæ* occipiti admotæ vel homoplatiis , *cauterium* pariter occipiti , imò auricillæ imulæ , ut & *vesicatoria* suo jure ab omnibus probantur , ut & *sectio venarum ad oculi angulos* ; quæ omnia quia serosam in capite colluviem eluunt , non dubito quin à *Præstantissimis Me-*

4. Chirur-
gicis.

dicis hætenus fuerint usurpata. Idem momentum habent *sudorifica* si tempus permitteret , quorum tamen usum temporis inclementia mihi non videtur retardare debere ; nam si sudores non promoyent , saltem insensibiliter aquam stag-

5. Sudorifi-
cis.

nantem discutere & resolvere possunt: viderint sapientes medici, modo eligant quæ viscera & sanguinem non calefaciant. Huc denique pertinet exercitatio corporis manè inita, jejunoque stomacho in loco tranquillo & quotidie repetita. Porro quod ad discussionem spectat materiæ in oculo contentæ & primariæ causæ, (siquidem jam derivationis ab oculis spes omnis decollaverit, & in eum substantiæ modum humor concreverit, quod minus optandum, qui retrocessum in vasa aut nervos non permittat) certè discussioni ejus incumbendum, quam non injuria cum *Sapientissimis Medicis* metuerim non solum, quia cum non nisi calidis admodum perfici possit, ab eorum usu inflammatio tabesque oculi imminet, quam certè inflammationem successisse semper comperi, sed quia eadem calida nimiam spirituum tenuitatem *μωπίας* continentem causam fovere nata sunt. Ut tamen *Magnorum Virorum* & præsertim *Ludovici Mercati* auctoritate dem aliquid, leviorum usum aliquantisper tentandum esse reor, & præsertim eorum quæ intrò usurpantur, sive mastificantur, sive eduntur, ut sunt v. g. *fœniculi semen, euphrasia*, & quorum *luculentam sylvam Hollerius, Mercatus, & alii suggerunt*: quod si non successerit brevi & feliciter, viam contrariam, id est, maturandam incrassatione suffusionem censeo, quæ via unà quoque spirituum tenuitati accommodatior futura est. Atque hæc de naturâ affectus, & remediis pauca, judicio *Clarissimorum Medicorum* qui *Nobilissimo ægroto* adfunt, facio lubens, voveoque eidem meliorem valetudinem ex animo, & pari cum voluntate hanc paucularum horarum lucubrationem dico, dedico.

6. Nec non
exercitatione
corporis.
Discussio ma-
teriæ in oculo
contentæ
procuratur.

Vel medica-
mentis dis-
cutientibus,
iisque intus
assumptis;

Vel increas-
santibus.

Cæterum notabis, lector, Nobilissimum Virum convaluisse quidem ab oculis divino beneficio antequam per itineris longitudinem responsa accipere potuerit, ope scilicet medicamentorum caput à serosâ colluvie liberantium: eam autem fuisse munificentiam ejus, ut ter centum taleris imperialibus voluntatem egregiam sex duntaxat Medicorum, qui sive in turbâ, sive seorsim, in quorum ego numero, responderunt quæsito, compensavit.

Morbi even-
tus.

Munificen-
tiæ insignis
erga Medi-
cos exem-
plum.

M O R B I
C A P I T I S I N T E R N I
A C O L L U V I E S E R O S A.

S E C T I O N I S I I . P A R S I I .

C A P U T I .

D E H E M I C R A N I A .

O B S E R V A T I O X I .

Emini me nondum ephæbum Lutetiæ Parisiorum studiosorum causâ morantem insigni dolore capitis desubito fuisse correptum, eique deinceps toto illo cum Musis contubernio annorum quatuor supra decem periodicè circa omnes fere temporum mutationes recurrenti vixisse obnoxium & mancipatum. Is dolor anticum caput frontemque graviter premebat, contundebatque aliquot per horas, & nunquam nisi succedentibus copioso aquæ lentæ quidem, sed bile aliquandò affusæ vomitu, ac sopore languescebat & solvebatur. Etsi autem is, postquam in Italiam secessi & potissimum demenso per ineuntem autumnum æstuosum ut ferè fit Apennino ad nativum redii solum, primo evidenter mitescere cæpit, ita ut in posterum de acerbitate ejus nulla mihi querimoniæ justa satis causa esset, nihilominus tamen vomitus aquæ biliosæ, inclinatioque in soporem exhibere periodicè negotium non destiterunt; sed quod longè acerbius fuit hemicrania ipsa cum convulsivis sævisque admodum tum lumborum, tum totius abdominis cruciatibus commutavit, iisque recurrentibus autumno & vere præsertim, non tantum quoties Aquilo desubito sæviret, sed etiam serena aëris

MORBI CAP. INTERNI A COLL. SER. 69

constitutio in humidam ac pluviosam facefceret , imò quotiescumque nimbus tempeftasve præceps de cælo rueret , quorum dolorum historiâ in aliud tempus dilatâ , de hemicrania nunc philofophari fic liceat.

Enimverò cùm brevitafque doloris capitis , & vomitus ex parte biliofus videatur infinuare non aliam ejus extitiffe caufam , quàm vaporem quemdam ex ebulliente circa hepar bile , fuâque caput ferientem vellicantemque acrimoniâ ; ex adverfo tamen colluviem ut potiùs ferosam accufem vel in capite ante ftagnantem ac quiefcentem , fed per ambientis commotionem five obfcuro quodam lunæ fyderumque influxu , five à reciprocantibus ventis illatam , five aliter (*inferiora enim corpora à fuperioribus omninò certòque reguntur & moventur*) fermentatam , vel raptu quodam in caput delatam & fervefcentem , ideoque cerebri membranas violenter diftendentem divellentemque fuadent , hinc dolor non acer ac pungens , fed gravitate obtundens , non vigiliis diuturnis infeftus , fed in fomnum dulcem ac demulcentem inclinans ; illinc vomitus aquæ quidem femper etfi aliquandò bili immixtæ , fed ut plurimum finceræ puræque , lentæ tamen & albumen ovi quafi congelati referentis ; nam fi aquæ vomitum folutio doloris hætenus femper ex voto fubfecuta eft , neceffe eft profectò dolorem in hemicrania ab aquâ fuam repetere originem & incrementum. Ea autem aqua fputo & falivæ tam germana quam lac lacti unde , nifi è capite ? imò fi aqua hemicranicis evomi folita ipfiffima eft fpecie , quæ à medicamentis validis & hydragogis tracta vomitu paffim rejici confuevit , hanc autem omnes ab uno fluere capite , non è venis autumant ; quid caufæ eft , cur caput fontem aquæ vomitu in hemicraniâ redditæ non agnofcamus ?

Equidem cùm ratio diffuadeat aquam ex fe gravem è venis meferaicis gastricisque furfum ascendere in ventriculum vafis illis fuperiorem poffe , tum nunquam vidi , aut alium expertum effe crediderim , naturam ferosam totius habitus colluviem per ventriculum deposuiffe vomituque redditam fuiſſe , fed per inreftina in diarrhæâ aquofâ : cum contra nihil frequentius quàm

Hemicranice
triplex cau-
fa , (antece-
dens , conti-
nens
προκαταρ-
κτική)
ex ſuis ſignis
proponitur.

Corollaria.

Aquæ ex in-
ferioribus &
ſuperioribus
partibus pro-
fluentis di-
verſa excre-
tio.

70 MORBI CAPITIS INTERNI

particularem capitis pleonexiam in ventriculum deponi.

Bilis sero im-
mixta diver-
sus ortus ,
idem finis.

Quod pro-
bant.

1. Convulsi-
vi abdominis
dolores.

2. Contrac-
tiones me-
ningum ce-
rebri dolori-
ficæ.

3. Vomitus.

Quem inf-
tantem cre-
bra salivatio
prænuñciat.

Quòd si quandoque bilis sero immixta in hemicraniâ redditur, ea certè aut ex ipso capite simul cum sero diffluit) serum siquidem in capite ipso biliosum esse maximè mucus narium, seu mala pituita nasi viriditatem nedum flavitiem in plerisque & in me ut plurimùm referens etsi parca admodùm, & lippa oculorum auriumque cera manifestè arguunt) aut vero ex hepate primò in ventriculum eructare potest eo ipso tempore, quo aqua è capite in eundem depluit. Nimirum interea dum membranæ capitis in excutiendo sero molesto spontè contrahuntur, peritoneum certè ejusque soboles omnes unà quoque convellantur oportet; itaque vesicam cholidochum convulsam bilem in ventriculum exprimere effundereque necesse est, quæ actutum è ventriculo pariter quoque convulso aut etiam spontè resupinato per bilis irritationem vomitu simul cum aquâ deorsum è capite fluente rejicitur. Certè eam aliquandò meningum cerebri in hemicraniâ & præsertim in ipso vomitu contractionem persenssi, ut manifestè cranium à se ipso divelli, futuraque coronalis aperiri mihi propemodum videretur non sine atrocissimo dolore, quanquam aliàs tamen ferè absque ullo labore, & vix ulla molesta ventriculi sursum resupinatione vomitus mihi succedere soleat, quippè cùm ventriculus tum spontè, irritatus scilicet à bile sursum moveatur, tum quasi per vim, per ^a συµπαθήσει membrana-
rum cerebri primo contractarum sursum trahatur & tractus offendens aquam è cerebro distillantem, eam inter delabendum in medio cursu circa proprium orificium necdum in fundum delapsam abripiat; cujus argumentum est salivatio crebra jamjam instantem vomitum præcurrens prænuñcianisque.

Nam quod ventriculus à contractis cerebri membranis vi sursum convellatur aliquatenus luculenter demonstrant convulsivi & evidentes totius abdominis dolores, qui in me hemicraniæ succedere, sed in aliis eandem comitantur, ut ex sequenti observatione constabit.

^a Consensum.

Jam autem somnus five sopor quâcunque horâ diei omnibus hemicranicis sensim obrepens, doloris alioqui non injucundum carmen seu fascinus, à qua aliâ amabò causâ nisi ab humore seroso ex se^a ἀποίς, id est, irritantis qualitatis expertè suscitatur, in meatus scilicet sensuum expresso à membranarum cerebri compressione, & sensus tam diu devinciente quo ad loci tepore fuerit resolutus? ita sanè est.

Serum insipidum omnibus hemicranicis communis soporis causa.

Quoniam igitur ex quatuor humoribus sanguinis in massa contentis in capitis vasis, bilis quidem vigilias potius infert suâ acrimoniâ & siccitate; reliqui autem tres humores unâ cum excremento cerebri mucofo præ insitâ crassitie haud facilè possunt resolvi, itaque in meatus sensuum appulsi non levem, aut brevem somnum δυδιέγερτον, qualis hemicraniam comitatur, sed contumacem & verum soporem, certè δυδιέγερτον adferunt, serum autem sanguinis vehiculum cum naturâ suâ mulcebre ac frigidum humidum, tum præ tenuitate facile resolubile, proindeque somnum primi generis natum est excitare, & eum qui sit alioqui doloris præstantissimum remedium (nam somno progresso cum calor vitalis coactus majores quàm antè vires resumat, necesse est omnino serosam pleonoxiam ab auctiore calore discuti discussâque facessere dolorem) ex aliâ autem parte idem est de vapore bilioso atque de ipsâ bile judicium, relinquitur profectò serosum in capite humorem somni in hemicraniâ esse occasionem ac fomitem.

Bilis & trium reliquorum humorum in massâ sanguineâ contentor. effectus.

Serum somni causa.

(Somnus quomodo dolorem capitis demulcet.)

Postremò quoniam experienciâ teste hemicrania epilepsiam, gravissimosque capitis affectus soporosos præcurrere solet, hujusmodi autem affectus, ut infra demonstrabitur, serosam in capite colluviem continentem habent causam, statuere omnino oportet, *somnum hemicraniæ familiarem, atque adeo ipsam hemicraniam (siquidem amborum affectuum à se invicem inseparabilium una eademque causa constitui debet) exoriri ad eâdem causâ, humore scilicet aquoso, in capite redundante, sed agitato ac fermentato à subitâ aliquâ aëriâ tempestate & perturbatione.*

Atque hanc nostram tametsi novam de causâ hemicraniæ

Confirmatio nova Autoris

^a Insipido.

de hemicra-
niæ causa
sententiæ.

sententiam confirmat sanè non mediocriter instabilitas com-
munis & vulgo receptæ opinionis à bilioso vapore eam
arcessentis. Si namque à vapore è bile in hepate fermenta-
tâ commotâque elato hemicrania semper excitatur ,
quid causæ est cur vel in principiis paroxysmorum febrium
tertiani generis & præsertim in erysipelatis principio hemi-
crania ægros non vellicat ac pungit semper ? Equidem
cum erysipelas si quis alius tumor sit frequentissimus isque
cum bilis fervore necessario conjunctus , ut vomitus bilio-
sus , bilisque eruptio præter febrem indicant , tamen eum
quanquam in faciem bilis impetat hemicraniæ non conjungi
unquam , nec caput condolescere experientia quotidiana
docet.

Enarratio
causarum

πρωτοπαρ-
νικῶν

Hemicraniæ,
(quam Au-
tor adhuc
puer passus
est.)

Atqui , ut ad hypothesin veniam , ferosæque in me ple-
nitudinis & cephalicæ præsertim causas quæ vim quoque
signi causæ propositæ habent altius repetam , memini me
adhuc puerum non tantum nudo capite de nocte quidem
de die autem pileolo seu splenio ne mediam capitis partem
protegente , sed reliquum etiam corpus levibus rarisque sive
vestibus , sive stragulis tectum incedere , dormireque so-
litum , & benigno alioqui lumine seu tepore foci , quem
fasciculus aleret , rarissimè recreatum (ea enim vita in col-
legiis passim tum vivebatur) primum hemicraniâ fuisse
inopinato percussum , scilicet densatis toto habitu & capite
præsertim poris ab inclementiâ aëris : tum ab eo tempore
paulatim suppressum serum tandemque magnâ vi in capite
congestum sui sinathrisimi manifesta exhibere indicia &
turbas dare cepit.

Ut & signo-
rum.

Quid quod deinceps mihi totâ ferè vitâ spuitio uti &
emunctio nulla aut certè rarissima , & si ea aliquandò , aut
coryza dolorve dentium à decubitu aquæ è capite moles-
tiam exhiberet , tum verò induciæ cum hemicraniâ , imò
pax alta quoties præcipiti vere & æstate universum corpus
quotidianis & matutinis sudoribus spontè manantibus dif-
flueret , an non hæc clara sunt argumenta serum reliquis
anni temporibus toto corpore & præsertim capite suppres-
sum hemicranio occasionem dedisse , cujus levamentum

excre-

excretio alioqui adferret? Quid denique quod progressu ætatis hemicraniâ languente omninò vomitus & sopor nihilominus repetere periodicè per temporum mutationes, & unà cum his convulsivi totius ventris dolores, iiique acerbis urgere primò affligereque cœperunt?

Ita sanè statuendum aquam in capite residem, & susque deque à repentinâ ambientis commotione concepto veluti fervore agitatam, & longè latèque despumantem primò membranas cerebri impetere, violentâque earum distentione dolorem infligere, quoad ebullitio ipsa sensim conquiescere incipit per se, perturbatione externâ pariter sedatâ, tum eandem sive sponte suâ, sive compressione membranarum excussâ partim per palati latam viam rectâ in ventriculum decumbere, partim in nervi sexti paris principium deerrantem, implentemque ac distendentem viscera, præcordiaque, & partes abdomine contentas contrahere atque convellere non sine acerbis quodam dolore, partim denique in meatus cerebri sensorios irruere: quare errabundo illo varias in partes motu diversa symptomata paucas intra horas inferre, scilicet dolorem capitis hanc vel illam partem vellicantem, vomitum aquæ & bilis soporem non difficilem sed fugacem, dolorem denique alterutrius hypochondrii aut utriusque. Notandum est tamen fieri posse ut non simul hæc omnia hominem infestent, sed ex iis quædam uno tempore, alia alio, ut ex diversis observationibus infra explicandis constabit.

Quoniam porrò convulsivos illos abdominis & hypochondriorum dolores capitis dolor prævertit semper, at in me, aliisque sum expertus, & patebit in historiâ sequenti, obiter hinc elici potest caput per ^a ἰδιόπαδ'δεῖαν laborare, intestina autem, ventriculumque per ^b συμπα'δεῖαν capitis.

Age enim quanquam hemicrania respectu ventriculi & intestinorum statui potest ἰδίον παδ'ντικὴν, tamen quoniam fontes feri in corpore humano sunt viscera cum vasis, sed præ-

Aqua sive serum tanquam causa: locus affectus caput statuitur.

& inde feri in ventriculum per certas vias derivatio:

hincque diversorum symptomatum ratio explicatur.

Animadvertit.

Concluditur caput alio modo quam ventriculum laborare.

Hemicrania à sero ἰδίον παδ'ντικὴν fit,

- a Affectum proprium,
b Consensum.

Tum per
πρωτοπα-
θειαν,
vel exter-
nam, vel
internam.

cipue lien cum genere arterioso, & caput, ut est antè demonstratum, haud dubium est inprimis hemicraniam à fero ἰδιοπαθητικὴν esse posse idque tum per ^a πρωτοπαθειαν; tum per ^b δευτεροπαθειαν: & per ^c μεταπαθειαν duplici modo, sive per appulsum scilicet causæ morbificæ ab iis quæ extrinsecus veniunt, sive per generationem: primo quidem modo, ut cum intemperies simplex, aut cum materia ab aëreâ tempestate, aut insolatione capiti inducitur.

De Hemi-
crania per
πρωτοπα-
θειαν
externam.

Internam.

OBS. XII. Ut mihi superiori autumno contigit: dum enim de meridie pro more super lectulo jacerem, sol per fenestras sensim vertens, dormientisque feriens caput, hemicraniam dextri posticque lateris induxit non fugacem, sed plurium dierum, quæ terminata est in dolorem colli & homoplatae ejusdem lateris totâ hyeme periodicè recurrentem. Secundo autem modo per generationem causæ morbificæ in ipso capite, aut potius synathrismum feri sensim factum: nam reverâ serum in capite non generatur, sed sensim in eo ob densitatem cranii aliasque causas explicatas colligitur.

Tum per
δευτερο-
παθειαν,
vel criticè,
vel sympto-
maticè.

Hemicra-
nia per
συμπα-
θειαν,
quomodo
accidat.
Hujus & præ-
cedentis
signa:

Præservatio:

Jam per ^d δευτεροπαθειαν fit, materiâ scilicet morbificâ per ^e μεταπαθειαν translata ab aliquâ parte ad caput relicto priore foco, sive criticè & salutariter (^d διαδοχὴ dicitur hæc translatio) sive symptomaticè & insalubriter (& ^e μεταστασις dicitur.) Deinde verò certum est quoque hemicraniam à feroso humore per ^f συμπαθειαν esse posse, per ^f ἐπιγένησιν scilicet propagatâ causâ morbificâ ad caput per arterias potissimum: quibus duobus postremis modis hemicraniam frequentissimè contingere intelligere est ex febriculâ, quam pulsus sitisque indicant, agitationem feri & fervorem in arteriis consequente ex alvi segnitie per feri raptum in caput, ex sudoribus, qui sunt remedium, certè προφυλακτικὸν hemicraniae præsentissimum, ut ego in me semper sum expertus.

- a Primarium affectum, ab alio morbo non dependentem.
- b Secundarium affectum, à priori morbo dependentem.
- c Morbi in alium morbum permutationem.
- d Humorum de parte in partem transitus.
- e Periculosa materiæ morbificæ solutio.
- f Accidentiam.

denique ex eo quod hemicrania ferè præcedit epilepsiam, Prognosis.
gravissimosque capitis affectus, qui passim à serosa colluvie
fiunt sive per *δευτεροπράδειαν* sive per *συμπράδειαν*, ut infra
demonstrabitur.

Nam serum in toto habitu à perturbatione ambientis quomodocumque eveniente commoveri satis posse indicant fluxiones
omnis generis prænunciæ mutationum tempestatum mox futurarum, & speciatim seminis excretio involuntaria per ^a *ἐξορσισμὸν* quæ in cælibem vitam agentibus est certissima prænunciæ
mutationis à serenitate in uvidam & pluviosam quanquam post
viginti circiter horas futura.

Ex effectib.
probatum aë-
rem pertur-
batum cau-
sam esse feri
commoti.

Quocumque autem modo hemicrania fiat parum interest
ad præservationem (curationi namque exquisitissima diæta
& unius oxyrrhodini capiti admoti usus satis esse potest per
brevitatem affectus) præservatio enim ferè eandem metho-
dum postulat quomodocumque fiat : scilicet ut serosæ totius
colluviei prius consulatur, quàm particularis in capite collu-
viei ratio ineatur. Utriusque autem providentiæ quia media
& rationes in superiore consilio tetigimus, & infra minutius
in consilio de epilepsia explicabuntur, ad alios festinandum
affectus, si ad clariorem naturæ hemicraniæ intelligentiam
memorabilem aliam adjunxerimus historiam complicatam
sed cum affectibus majoris momenti.

Hemicraniæ
Curatio in
genere :

& ab ea præ-
servatio per
universalia &
particularia
remedia.

OBS. XII. Nobilem virgunculam temperamento calidam
siccam,) cujus indices gracilis totius habitus & capillamen-
tum nigrum) annum duodecimum ætatis agentem gravis ca-
pitis dolor desubito corripit nihil tale metuentem, qui dolor
tempus sinistrum, oculumque, & aurem ejusdem lateris ve-
hementer stringeret ac obtunderet : atque primum quidem ægra
vertiginem præsentire, tum non ita post minimi sinistrae manus
digiti torpidum quendam sensum ac motum veluti quarundam
vagantium formicarum (qui eodem ferè instanti universum
per brachium auræ cujusdam instar ascendentis efferretur) ac
mox annularis, medique, & sequentium ordine & successive
stuporem pariter, qui sinistru integrum brachium comprehende-
ret, tum extemplo capitis in postica convulsionem ac torturam,

De Hemicra-
nia compli-
cata & peri-
culosa.

Causa
*πρὸν γ-
μειν*,

Signa,

& varia gra-
vissimaque
symptomata
paroxysmum
comitantia.

a Pollutionem nocturnam.

Paroxysmi
solutio, & res-
titutio aegre.

unaque oris & dentium astrictiōem, denique eam corporis gravitatem & infirmitatem, ut ni mensam fortè proximam ipsa arriperet apprehensæque inniteretur, protinus caderet, ac humi procumberet: vigilabant autem interni interea sensus! concussa tum à domesticis puella succussa que sæpius, & sæpius per cubiculum circumducta, ac hausto ex Medici consilio hydrelæo redditâ plurimâ aquâ biliosâ vomitu sibi brevi restituta est.

Morbi sævi-
tia describi-
tur.

Atque hic primus hemicraniæ insultus (*ut principia morborum omnium, quorum plenitudo humorum fomes, gravissima ferè sunt*) terrificus sanè fuit & epilepticum sapere, aut quid gravius interminari visus est; sed enim ab eo tempore etsi nihil simile terrificum comminatus fuerit, tamen & importunus admodum fuit ob dolorem in tempora recurrentem ac crebrò, quippè qui quoties aërea tempestas aliqua, nimbusve ingrueret, & constitutio è serenâ in austrinam verteret & pluviosam, toties puellam affligeret, & ad hoc usque tempus ephœbam jam & annum decimùm septimùm agentem etiamnum affligat, & ob adjuncta alia quædam acerba symptomata valde infestus fiet.

Historiæ ul-
terior decur-
sus.

A primâ itaque impressione dolor ille capitis elanguit aliquatenus, ac de sævitiâ aliquid remisit, sed gravitatem tamen ac stuporem in brachio & crure sinistris reliquit semper, qui tamen duos vix dies detineret; circa tamen annum decimùm tertium iis symptomatis novi accessere & se adjunxerè dolores ventris & præsertim circa hypochondrium sinistrum atroces illi quidem & vibrantes, ut ventriculus intestinaque, & uterus convelli sursumque vi trahi viderentur, nec mediocris spirandi difficultas & quædam veluti strangulatio suboriretur.

Signorum an-
tecedentium
expositio.

Ἰδιόσυγ-
γνῶσις
peculiaris.

Animadver-
sio.

Notare est porrò nobili puellæ familiarem & quotidiana totâ vitâ fuisse tum plurimam assiduamque spuitionem, tum excretionem per nares muci plurimi, ejusque impense flavi & viridis, *sed & eam fuisse ejus ἰδιόσυγγνῶσιν ut nunquam impunè ferre potuerit rerum benè olentium, sive thuris, sive mosci odorem.* Hujus generis hemicrania plurimis mu-

lieribus, quæ habentur pro hysteriis, solet esse infesta ut postea monebitur diffusius suo loco.

C A P U T II.

De Vertigine simplici, sive Δίνο.

OBS. XIV. **R**everendum Patrem alias meditationi assiduæ Causæ
περὶ κα-
ταστάσεως
intentum, seriisque animi contentionibus, quas
catechesas & concionis frequentis munera exigunt, addictum
à forti multaque mentis volutatione super inopinato alterius Pa-
tris casu insignis gravitas capitis oppressit tandem, unaque ea Signa
παθόντων
μενικῶν
visus depravatio ut quæ circumstarent universa, illa secum cir-
cumagi sibi viderentur, & præsertim si corpus moveret, ac pro-
nus quicquam rerum gereret. Corpus porro vacillabat ferè nuta-
batque tibiis quasi solutis, atque humi repentibus, ut ni fulcro
arrepto se sustineret, laberetur, & concideret. A quinque au- Symptoma-
tis duratio,
tem annis hæc capitis gravitas Reverendum Patrem per aliquot
septimanas sed incerto cujusque anni tempore detinuit: atqui
quod memorabile est hoc anno interea dum affectus magis urget,
sub finem Julii vomitus supervenit non solum cibi, sed aquæ & solutio.
puræ liquidæque ac spumosæ, seorsim citra cibum, isque fre-
quens & contumax plurimum scilicet dierum, quo tempore tanta
anorexia ut nihil posset gustare: à quo vomitu constantior illi
visio, firmiorque incessus esse cæpit.

Quoniam igitur ex physicis visio fit luce externâ affectâ Visio quomodo
fiat.
speciebus non solum colorum, sed reliquorum sensibilium,
status, quietis, motus, & hujusmodi per oculos seu fenestras
illapsâ, atque à spiritu animali deductâ in sensorium commune,
hoc est, in interiores cerebri ventriculos, & in spiritu ibi reside
receptâ firmatâque, ac animæ oblatâ, visio certè, quæ
quiescens objectum repræsentat motu circulari circumactum,
fit quia species ipsa recipitur vehiturque in corpore aliquo
quod circumagitur, quod necessario vel medium est externum,
vel oculus ipse, vel spiritus animalis delitescens sive in nervo
optico, sive in anterioribus ventriculis ubi tandem ipsa sistitur.

Visioni quid
in vertigine
accidat.

Atqui quia silente vento, aëreque prorsus tranquillo vertigo etiam fit, certè in vertigine species visibilis non circumagitur cum remedio externo. Jam oculi humores cum consistant, firmamque teneant positionem, & multò magis membranæ, quæ ossibus tenaciter adhærescunt, nec ulla causa externa oculum aut caput agitet, in vertigine certè dici nequit speciem circumagi in ipso in oculos il-lapsu seu trajectu. Restat itaque in gyrum volvi speciem ab ipso animali spiritu anterioribus cerebri sinibus concluso. *Vertigo ergo fit quia spiritus animalis turbulente movetur.*

Vertiginis
subjectum.

Quod con-
firmatur.

Id autem confirmat nutatio corporis, sive inclinatio in casum: nimirum, ut ex physicis constat, motus animalis status firmitudoque in spiritus animalis copia nervosum genus pervadente ac toti levitatem inferente viget, *ut in nostrâ Physiologiâ est demonstratum*: ex quo imbecillitas in motu spiritus languorem aut perturbationem consequitur: atqui quoniam in hac vertigine visio non est accisa, & nulla signa præcessere exhaustus spiritus, certè motus imbecillitatem rejicere oportet in spiritus animalis perturbationem ab alio illatam, aut certè in obstructionem ab aliquo corpore sed circumactò.

Vertiginis
causa.

Quia autem vertigo subito fit & solvitur quoque, tumultuarium sanè illum spirituum motum fieri ab aliquo corpore oportet quod subito influere possit ac impelli in ventriculos, & alioqui sit facilis resolutionis. Atqui hujus generis sunt vapores, vel serosus humor; nam sanguis cæterique in sanguinis massâ humores, & multò magis mucosa cerebri excrementa etsi invadere subito possunt sinus cerebri, tamen non ita celeriter resolvi penitus possunt ob innatam crassitiem: quod si dicas confertim excuti posse, instabo id non sine contractione membranarum, motibusque convulsivis eventurum, qui quia in vertigine propositâ non sunt, necesse est vel vaporem vel serosum humorem, utpotè tenuem & momento resolubilem utrumque, esse corpus illud quod spiritui immixtum, horsum vorsum volvendo illum, repræsentat animæ objectorum quiescentium species mobiles.

Quoniam autem hic manifesta sunt indicia colluviei serosæ ut spuitio assidua, nulla autem vaporis è visceribus subjectis demandati; vomitu porrò aquæ puræ liquidæque sed spumescens magnum affectus allevamentum accepit, denique *observatione Aretæi inter causas vertiginis est corpus minimè sudore ut antè difflatum, hoc est, serum suppressum*, concludere est profectò *evidenter in vertigine animalem spiritum tumultuariè moveri à fervescente sero in capite, & ex parte in sinus ejus repente*. Et confirmatur hæc opinio quod vertigo est prænuncia apoplexiæ vel epilepsiæ, & in eas facilè migrat, quas affectiones demonstrabimus continentem causam habere serosam colluviem: *quibus namque ex^a Hippocr. capitis dolor, sonitus aurium sine febre, tenebriçosa vertigo, & vocis tarditas, hos vel apoplecticos, vel epilepticos, vel denique obliviosos fore expecta*. Et certè cùm vertigo his ferè sit symptomatis stipata hemicraniâ scilicet prægressâ, febriculâ, dolore oculorum, tenebriçosâ visione, vomitu aquoso & id genus quas describit^b *Hippocrates* tamen ea omnia ipse refundit in pleonexiam serosam capitis; non enim describit hydrocephalum ut sentit *Ctærus Mercatus*, sed potius hemicraniam vertiginosam.

Causæ continentis signa. —

Conclusio.

Quæ confirmatur ex signis prognosticis & antecedentibus.

Itaque vertigo est partim depravatus sensus communis, sive imaginatio circa objecta visibilia, quæ alias quiescentia circumagi

Vertiginis descriptio.

^a Coac. præn. Aph. 161. Οἷσι κεφαλαλγίαι, καὶ ἤχοι ἀπυρέτοις, καὶ σκοτοδινίη, καὶ φωνῆς βραδύτης, καὶ νερκὴ χειρῶν, ἢ διαποπλήκτις, ἢ ἐπιληπτικὰς προσδέχῃ τέτταρ' ἔσθαι, ἢ καὶ ἐπιλήσμονας.

^b Lib. 2. de morbis Aph. 32. Ἦν ὁδωρ ἐπὶ τῷ ἐγκεφάλῳ γένηται ὁδὴν ὁξείην ἴσχει διὰ τὸ βρέγματι καὶ τῶν κροτάφων ἄλλοτε ἄλλῃ: καὶ εἰς καὶ πυρετὸς ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε, καὶ τὰς χώρας τῶν ὀφθαλμῶν ἀλγίει, καὶ ἀμβλυάσσει, καὶ ἡ κόρη σχίζεται, καὶ δοκίει ὅτι ἔνός ἐστι δῶν: καὶ ἢν ἀνάσῃ, σκοτοδινίην μὲν λαμβάνει: καὶ τὸν ἀνέμῳ ἐκ ἀνέχεται, ἔστι τὸν ἥλιον: καὶ τὰ ὦτα τίτριγε, καὶ τῷ ψοφῷ ἀχθεῖται ἀκέων, καὶ ἐμει σίελα, καὶ λάπην, ἐνίοτε δὲ καὶ τὰ σιτία: καὶ τὸ δέρμα λεπτύνεται τῆς κεφαλῆς, καὶ ἢδε αἰ ψαυόμενῃ. Si aqua in cerebro suborta fuerit, dolor acutus per sinciput & tempora emergit, alias alio loco: & rigor ac febris aliàs atque aliàs, & regiones oculorum dolet & cæcurit, & pupilla finditur, & ex uno duo se videre putat: & si surrexerit, vertigo ipsumprehendit: & ventum non sustinet neque solem: & aures tinnunt & inter audiendum strepitu offenditur: & vomit salivam, & pituitam, quandoque etiam cibos: & capitis cutis attenuatur, & contactu gaudet.

tamen videntur (cui imaginationi tamen quia æger assensum non præbet, inde ea pro delirio minimè haberi debet) partim debilitas in motu animali, quæ affectio sequitur inæqualem, turbulentum, & inordinatum motum spiritûs animalis susque deque agitati ab ebulliente seroso humore in cerebri sinubus.

Curationis
scopus multi-
plex.

I. Spectat ad
correctionem
causar.

περὶ κα-
ταρκτη-

Quoniam igitur vertigo fit ex fluxu serosæ colluviei in anteriores cerebri ventriculos, *curationis certè in genere cardo vertitur cum in correctione causarum impellentium, tum potissimum in vacuatione totius corporis, revulsione repulsuque fluentis serosi humoris, denique in dissolutione jam fluxi, & corroboratione partis.* Quod igitur spectat ad correctionem causarum impellentium, motus animi & corporis violenti sedandi sunt quoad fieri potest, & vitanda apricatio, nam reliquæ causæ, ut constitutio aëris austrina, vel alia procellosa nostrâ potestate minimè sunt.

II. Ad va-
cuationem
totius, quæ
obtinetur
à V. S.

b. Præparan-
tibus Medi-
camentis.

c. Purgatione
per inferiora

d. Sudorifi-
cis.

III. Ad re-
vulsionem in
ipso paroxys-
mo.

IV. Ad par-
ticularem ca-
pitis purga-
tionem.

Vacuatio autem totius, tum venæ sectione, tum purgatione obtinebitur. Venæ sectio namque sistet fervorem sanguinis arteriosi, occasionem scilicet imperus feri in caput, & aversionis beneficium simul conferet: itaque præmisso leniente, *melle scilicet rosaceo solutivo, vel cassia cum speciebus hieræ simplicis*, statim & per epicrasin celebranda, quod scilicet ex facili occasione vertiginosi concidant; mox succedet purgatio *per hydragoga, ut semina carthami, senam, agaricum, pilulas coccias, hydragogum Fernelii.* Tum sudorifica in usum venient quia inter causas vertiginis Aretæus adfert corpus sudore minimè difflatum. His succedent fatigante paroxysmo revulsiones *vinculis extremarum partium, frictionibus, glandibus tentata.* Interea autem quæ repellunt admoveri possunt, *ut oxyrodinum ex oleo rosaceo & chamæmelino completis addito aceto.*

Quibus peractis, quæ plenitudinem capitis minuunt usurpanda, ut gargarismata ex origano, pulegio, aceto, mulso; masticatoria, ut *℞. passularum exacinarum ʒ. i. hyssopi, origani ana ʒ. i. acori conditi, sinapi, piperis ana ʒ. i. masticis, melli q. s. fiat masticarium:* denique errhina sive solida, *ut nucis myristicæ, vel corticis citri pars naribus in-*
dita,

ditæ, vel urgente malo succi cyclaminis & anagallidis ex Aretæo, vel hoc, R. succi betæ, majoranæ, ana 3. i. succi foliorum cucumeris asinini 3. B. nigellæ romanæ 3. i. postremò discutietur materia & simul capiti robur afflabitur tum internis, ut: conserva anthos, diambra, diacalamiento, potu aquarum thermalium, tum externis, scilicet odoramentis ex menta, pulegio, nigellâ romanâ, castoreo; inunctionibus ex oleo rutaceo, laurino; lotionibus & stillicidiis, decoctis scilicet pulegii, serpilli, radicum ireos, aquis thermalibus, vel decocto succedaneo salis, sulphuris, aluminis: tum pulveribus ex stæchade, roremarino, rosis, garyophyllis, coriandro, calamo, cypero: denique dropacibus, sinapismis, cauteriis.

V. Ad discussionem materię & capitis corroborationem.

Jam quod ad victus attinet rationem, ea omnino attenuans & sicca esse debet, de quâ sæpius ante & infra in consiliis præsertim. Sed hîc accuratè videndum, ne quid capite inclinato aliquid conspiciatur, despectus profundorum vitetur, rectæ, longæ, & lenes ambulationes instituantur, cætera exercitia vel pilæ ludus vitentur, ut & cantus, vel auditus vocum acutarum, & omnis animi perturbatio, tum verò radii solis & lunæ, atque crepusculi aura.

VI. Ad Diætam.

VII. Ad præ-servationem à vertigine.

C A P U T III.

DE CARO.

OBS. XV. **H**enicus Pifo filiorum meorum minor natus duos cum dimidiato agens annos anno 1611. circa Pleiadum occasum, febre, simulque alto sopore comprehenditur, & quem fere ἀδύνατον, id est, non expugnabilem dicere posses. Illi oculi perpetuò clausi, aures ad strepitum & clamorem surdæ; nullis puer stimulis excitari, nec etiam ad motis cucurbitulis sensum punctiōnis exhibere, nullam vocem, nullam edere querelam, nullum denique sensus alicujus vigenis indicium dare: incompositum præterea corpus immotumque stipitis seu saxi instar jacere, nisi quod applicatum labris sive

julepum rosaceum, sive decoctum gallinæ pinguedinis expers & refrigeratum non aliter atque maternæ mammæ papillam exugere videbatur; & una alioqui restabat respiratio libera, sui que juris. Nono demum die à medicamento purgante eoque hydragogo in os volenti nolenti apertum naribus adstrictis injecto, repurgato feliciter corpore, primum puer ante à mulieribus conclamatus aperire oculos sensimque sopore illo excusso evigilare, & à feбри paululum liberari cepit.

Qualis hic morbus?

Carus exquisitus sc.

Ejus differentia à Catocho,

Ab Apoplexia.

Motus animalis læsionis causa.

Motus vitalis in hoc morbo stans.

Quem autem putamus numdiale illum & adeò pervicacem soporem, nisi quem præeunte Galeno passim Carum indigitant? ita sanè est; nam ex Galeno in exquisito Caro, tum sensus, tum motus adeò aboletur, ut etiam si patientes vel stimules, vel ferias, vel inelamites non sentiant, quod tamen interpretandum reor, quod spectat quidem ad sensum, ut id intelligendum sit vel de sensu non penitus ablato, vel tantum de sensibus capiti adjacentibus, non autem de tactu per totum diffusò, siquidem Aëtii observatione si ægri pungantur sentiunt, in quo à Catocho differunt. Quod autem ad motum attinet, exquisitè voluntarium liberumque tantum statuere oportet penitus ablatum, non autem eum qui coactus & naturali mixtus dicitur, siquidem respiratio servatur in caro, aut certè si læditur, tamen stertori non est conjuncta, in quibus carus consensu Medicorum ab Apoplexiâ distinguitur.

Tametsi meâ quidem sententiâ credibile motum animale non lædi per se vitio instrumentorum, sed defectu appetitus excitantis motricem ad motum, quæ facultate appetente minimè imperante motum ferietur necesse est: sensu enim omni ablato per illum somnum ἀδύνατον quid mirum appetitum languescere, ac in nihilum ferri quod sit extraneum, itaque motum omnem voluntarium ad prosecutionem rerum externarum, aut fugam comparatum cessare: nam quod spectat ad motus internos & necessarios vitæ, ii certè in hoc affectu adhucnum vigent, quia natura non est ita sepulta, ut suorum prorsus oblita sit munerum, quæ ad animantis conservationem necessaria existunt, ut sunt

pulsus, respiratio, imò deglutitio ipsa. Indicium autem hujus doctrinæ est quod caro deprehensus si pungatur sese commovet, qui motus est animalis facultatis excutere molestiam studentis, & præterea deglutitio etiam vicens in nostro ægro.

Enimverò quoniam in caro sensus quidem aboletur, saltem sensus quadruplex externus, qui in capite sedem habet (tactus enim non prorsus deperditur) motus autem animalis pariter languet, aut potius feriat ac quiescit ob sensuum interceptionem: (nam respiratio motusque cordis, labiorumque & œsophagi vigent) est vero in physicis demonstratum à nobis principium ac fontem sensuum quidem externorum quatuor præsertim esse anteriorem capitis partem, motus autem animalis, uti & tactus per totum diffusi posticam; statuere profectò in caro oportet anticam capitis partem esse malè affectam, soporisque illius, quo sensus quatuor præsertim externi sopiuntur prorsus, & motus per concomitantiam duntaxat feriat, sublatà scilicet cognitione quæ est motus omnis animalis occasio seu principium, causas in anteriore capite latere: *nam cum tot sensus simul prorsus labefactati sint, nullumque in externis sensoriiis vitium deprehendi possit, meritò principium eorum seu commune sensorium, ideoque anticum caput malè esse affectum concludere est.*

In Caro sensus, qui, & quot aboleantur,

Et quæ pars capitis malè afficiatur?

Conclusio.

Atque ex Physicis sensorii communis immediatum instrumentum est spiritus animalis in anterioribus cerebri ventriculis reses, & ultrò citròque ex iis in sensoria externa confluens, aut vicissim ex his in illos tanquam tribunal commune refluens, in quo quippe judicium omnium fit, sensusque omnis externus perficitur: spiritus porrò animalis, qui idem est cum vitali, cum e corde in cerebrum influat, tum quoties in cerebri sinibus justa adest ejus copia, & veget, atque meatus ex illis in sensoria externa liberos & ultrò citròque meabiles offendit, & præterea sensoria ipsa integra & inculpata, is certè nunquam deest suo muneri objectis interpellantibus, sed semper excubat vigilatque, ac suam operam præstat, itaque sensus omnes actu

Sensorii communis immediatum instrumentum sp. an. statuitur,

Ejus motus & affectus in corpore sano,

84 MORBI CAPITIS INTERNI

efflorescunt ad salutem hominis tuendam, nisi forte anima avocetur ab aliquo objecto interno & urgentiori, qualis est dolor alicujus partis, cui natura ut consulat, tum sponte suâ spiritus omnes ad partem laborantem accurrere solent.

Concluditur
carum ad
σενοϋ πλεον
id est. An-
gustia mor-
bum referri
debere.

Quò sanè quia in caro externa vigent objecta, & in iis tamen spiritus animales minimè suam operam navant, integra porrò sunt sensoria externa & cor in subministrandis cerebro spiritibus vitalibus non deest, eorumque exhaustus nulla signa, denique nulla pars in universo tum ullo dolore uritur, qui spiritum à cerebro ad se vocare possit, necesse est sanè *carum suboriri vitio aliquo in cerebri ipsius sinibus meatibusque in externa sensoria patentibus latente, cujus causâ spiritus è corde ad cerebrum mandati non admittuntur in ipsis sinibus, quod vitium ad morbum angustia referri debet.*

Quæ angus-
tia non ab
astrictione,

Quænam ergo angustia species hîc accusari potest? imprimis sane astrictione nulla occasio locum evidenter habet: quia autem penuriæ spiritus animalis, vel revocationis ejusdem nullæ pariter causæ, uti est dolor temporum, alteriusve partis insignis, neque præterea convulsivi membranarum alicujus motus ventriculos ejus subsidere in se cogentis ulla manifesta signa, subsidencia in culpa non fuerit.

Neque à
compressio-
ne.

Vel turgen-
tiâ sanguinis
& humorum?

An igitur compressio? hic certè externam causam criminari non licet, ut sunt lapis, terebra inconsideratè versa, quæ depressâ calvâ cerebrum comprimere, sinusque valeant in angustias adducere. An ergo vasa cerebri multo turgentia sanguine, sive humore id præstiterit? Nam substantia ipsa cerebri qui tam subitò intumescere potuerit ut ventriculos in se compresserit, nulla hætenus signa se prodidere.

Verum à sero
commoto va-
sa cerebri di-
stendente
fieri proba-
tur.

Non absurdum sanè sero sive à febre, cui sopor ille statim se adjunxit comitem, sive à tempestate aëreâ commoto susque deque vasa cerebri distenta in eam sinus contraxisse angustiam, ut ne deinceps eâ copiâ, quam sensus postulat, spiritum admittere possent. Neque enim sanguinis ipsius massa quatuor

complexa humores tam facilè aut ab occasione aliquâ externâ, qualis est aëris perturbatio, quæ huic morbo dedit principium, in vasis turgere potest; sed serum duntaxat, quippè quod facillimè & creberrimè ab hisce causis commovetur, ut ex historiis antecedentibus, ac sequentibus constare potest; quin etiam evenire potest, ut & serum in vasis ebulliens ex iisdem despumaverit irruperitque ipsos in sinus, ac obstructionem aliam angustiae speciem invexerit.

& confirmant.

1. Ejus facilitas commotio & ebullitio,

Equidem cum sopor unâ cum febre puerum invaserit, probabilique sit hanc illi dedisse occasionem, tum vero illud certissimum habeo continentibus in febribus, cujus generis fuit hæc de quâ agimus, serosam in sanguinis massâ partem præcipuè effervescente: an non enim calor humidus & halituosus, urinæ copiosæ & ceteroqui sedimenti expertes ac omnino urinis sanorum similes id satis demonstrant? si namque sero ichor sanguinis, alteriusve humoris affunderetur per putredinem scilicet separatus, ut semper separatur, urinæ omnino deponerent sedimentum concolor illi humori. An non denique fidem facit harum febrium solutio fieri solita sive per sudorem liberaliter è toto manantem corpore, sive per somnum productionem sero scilicet penitus resolvendo parem, quæ solutio puerili ætati est familiaris? postremò id confirmant dolores arthritici, & ejus generis, qui identidem ab orgasmo ebullientis feri & hac illac despumantis superveniunt synochiis febribus, ut luculentius infra demonstrabitur.

2. Signa febris rosæ colluviei, affectus tales comitantia,

3. Atque eorum solutiones,

5. Dolores articulorum varii.

Quæ cum ita sint, concludere est carum in puero serosam capitis colluviem habuisse continentem causam, eamque vel ab externâ causâ aliquâ tempestate scilicet aëreâ, vel vi febris intumescens & ebullientem, idque duplici modo, scilicet aut quia adhucnum in vasis contenta eorum distensione ventriculos compresserit, aut quia exundans ex iis sinus opplexerit. Quid si eadem jam antè toto redundans capite, sive in spatiis inter cerebri membranas & cerebrum interjectis, sive in poris cerebri delitescens, an non iisdem ex causis commota potuit similiter comprimere cerebrum, aut in ejus sinus effundere & obs-

Concluditur: Cui in præsentem ægro continentem causam esse serosam capitis colluviem.

structionem parere? nulla sanè ratio fieri id posse dissuadere videtur, præsertim cum reciprocantibus cerebri motibus ejus ventriculi nunc magis, nunc minùs dilatentur, in eosque suga vacui aqua irruere facile possit.

Oppositio.

Ejus solutio

(Vaporum natura.)

Sed enim verò cùm in puerili ætate quoties sanguis incalescit, tum autem magnam vim vaporum ex se longè latèque effundere sit natus, rationi magis consentaneum esse instabit aliquis soporem hunc febris synochi comitem referri acceptum vaporum è sanguine fervente assiduè effumanti, sursumque suâ sponte elato, & in sinus cerebri irrepenti. Atqui ut id non gravatè fateamur, hoc tamen ultrò contendimus vapores eo esse ingenio, ut quandoquidem calor, qui eos sustollit, occursum cerebri ex se frigidi necessariò remittitur, ad aquæ ingenium statim redeant, itaque necesse esse in caro cerebri ventriculos aqueo humore semper prægnantes esse: quod tamen in ætate puerili duntaxat & temperamento mediocri puellulo nostro nativo concefferim: siquidem mediocris calor in pueritiâ multo obrutus humido excitandis quidem vaporibus par esse potest, sed eisdem finitu resolvendis impar, secùs atque calor vel cæterarum ætatum jam liber, & ab obruente humiditate exolutus, aut etiam ipsius pueritiæ, sed qui à mediocritate deflexit ad majorem caloris gradum, & cum siccitate conjunctum.

Cur non omni ætati in febribus synochis sopor adjungitur, sed pueris duntaxat quibusdam?

Quò sanè non omnibus synochis, aut omni ætati sopor adjungitur individuus comes, sed pueris duntaxat iisque temperie à naturâ mediocri, aut versus frigus & humiditatem inclinante præditis: adde quòd in pueris membranofum nervosumque genus omne longè mollius est & effeminatius præ cæteris ætatibus, ideoque caput in sero quomodocumque appulso à se excutiendo expellendoque ad meatus excretioni ejus à naturâ institutos imbecillum admodum, ut nemini mirum videri debeat ab ejus synathrismo pueritiæ familiari soporem in pueritiâ magis quàm reliquis in ætatibus comitem sese continentibus adjungere febribus.

Seri in præsentente ægro

Atqui sanè ægellum nostrum ad illuviem in capite sero-

fam à naturâ esse pronum ex his semper intellexi. Scilicet vernacula viscerum temperies ei ad humiditatem propendit & mediocrem calorem, caput oppidò magnum est, idemque achoribus sive ulcusculis, quibus ætas ea scatere solet, nusquam antea diffluit; & contrà assidua illi spuitio multa, frequentesque catarrhus in fauces, & diarrhæa cephalica: quid quod observavi per insignes temporum mutationes infueto sopore earum scilicet mutationum prænuncio sæpiculè detineri puerum?

collectionis
causa

πρὸν γὰρ

μὲν

interna,

& Signa antea
tecedentia.

Postremò hanc de continente cari in puella causa sententiam mirificè confirmat solutio ejusdem, sive illa medicamento nono die exhibito, sive resolutioni spontaneæ & insensibili tribuatur. Nam vi medicamenti hydragogi, *diaphænici scilicet & syrupi rosarum sol.* serosa præcipuè immunditia è corpore & capite plurima illecta defluxit per alvum. Quis præterea aliud à seroso humor in capite vi febris sensim perfectèque resolvi potest, nullumque reliquiarum vestigium parotidem scilicet, aut abscessum simile relinquere? nullus certissimè ex quo quia proposita febris sopore illo alto accincta citra hæmorrhagiam, sensilemve excretionem aliam, & citra abscessum, sed sensim resoluta humore soporis fomite resoluta est; perfecta autem resolutio & insensilis in aqueum duntaxat humorem potest cadere, jure concludendum; *carum febre adjunctum à seroso humore genitum totque in dies productum fuisse.*

Cari continens
causæ
præsentiam
confirmant:
Affectus solutio,

& nullum
tumorum in
capite vestigium.

Conclusio.

Nam quod caput externum obsederit abscessus, qui illicò apertus ulcus reliquit * *Δυσσεπάλιον*, ejus certè criminis auctor non motus naturæ sanguinisve spontaneus, sed externa causa fuit: nam applicata ei parti soporis excutiendi gratiâ *tum columba viva dissecta, tum panis adhuc calens sanguinem illuc concitarunt, ut rubor partis eximius satis indicavit, qui pro suo more extra vasa consistens suppuravit brevi, & ulcus non nisi exacto anno cicatrice donatum reliquit.*

Abscessus
aborti, ulcus
relinquentis
causa.

* Quod cicatrice difficulter obducitur.

CAPUT IV.

De^a Parapoplexiâ, sive Febre^b tritæoph.^c comatosâ.

Agri tem-
peries.

Primus mor-
bi Paroxys-
mus plurimus
symptomatis
stipatus.

OBS. XVI. **I**llustrissimum Virum temperamento calidum humidum, annumque tertium supra sexagesimum agentem circa solstitium hybernum anni 1606. Boreâ derepentè sæviante de manè horripilatio cum ingenti lassitudine invadit, unâque siti vehemente, & oculorum caligine: facies insolito rubore saturato ac livori proprio suffunditur, urinæ copiosæ tenues & aquæ instar pellucidæ: hisce symptomatis totum diem urgentibus appetente nocte somnolentia gravisque torpor ac stupor, & in motu^d atonia, taciturnitas denique, oblivio, & desipientia quædam obrepunt.

Illi scilicet identidem oculos claudere moxque aperire, non nisi interrogatus loqui, & unum aut alterum verbum effari, obstipo capite ac dorso repando accedere, accumbereque mensæ, panem, dapes, instrumentaque cænæ non nisi tremulâ manu contrectare, & è manibus quoque dilabi sinere, frustula reliquiasque non super dapside, sed mappâ parum decorè abjicere, poculum denique ordinarium præ difficili ac tardâ respiratione nequaquam ebibere pro more posse: mirum porro servare & insolens totâ cænâ silentium, atque ad interrogationes & rerum novarum magnarumque narrationes ne mutire quidem: jam è mensâ surgens vix stare in se, pedibusque scilicet stlembus (ut Lucilius loquitur) incedere, pileum depositum in manu præter morem continere, abjicereque & redditum non nisi secundo admonitum capiti admovere: quid multa? meiere semel & iterum non in oblatam matellam, sed ad parietem.

Atqui cum non sine stupore omnium domesticorum insolent-

a Levi fideratione.

b Ad tertianæ febris naturam accedente.

c Soporosâ.

d Imbecillitas.

tem animi stuporem ac desipientiam in Heroë mirantium nihil satagens ille, quidve rerum ageret prorsus inscius, & multum ab illo Hectore mutatus transegisset duas horas, ecce derepentè evigilat, atque ad se redit, sed attonitus & immemor, ignarusque eorum quæ sibi evenissent: tum vero primum è pulsu majore ac velociore, nec non crebro & inæquali, simulque igneo in toto habitu calore febris emicat, eaque acri comitatâ siti, & quæ plurimam noctis partem inquietam traducere cogeret.

Ejusque remissio.

Febris, ejusque signa,

Sequenti autem die assidua quidem & vehemens sternutatio unâ cum tussi & raucedine exercuit Magnum Virum, indeque febris deferbuit paulatim, sed ea tamen sequenti luce denuò ingravescere cæpit. Scilicet pulsus tum increbrescere, extremaque frigore constringi, & urina plurima sed tenuis perspicuaque emitti, duas tandem ille post horas graviter æstuarè. Atque hunc cursum tenuit febris in decimum quintum usque diem, nisi quod à secundo paroxysmo in dies lentescens magis magisque tandem prorsus elanguit.

Et decursus.

Atque hanc morbi primam impressionem partim ex domesticorum narratione habeo, partim ex meâ sedulâ accuratâque observatione ejusdem denuò recurrentis quatuor supra decem exactis diebus, constitutione Boreali & siccâ jam tum in Austrenam pluviamque commutata: quo tempore primum advocatus diligentissimè singula momenta meditatus observavi secundum morbi recursum à primâ invasione, quam ex relatu aliorum habui, nil omnino discrepasse nisi quod hunc nulla quidem sternutatio excretiove subsecuta, sed alterius brachii, in quod caput repandum inclinabat, torpor & tanta imbecillitas, ut illud attollere, verbi gratiâ, in pallio humeris admovendo per aliquot menses ei non fuerit integrum.

Secundus Paroxysmus.

Quin etiam me præsentè tertio febris repetiit sub novilunio in Februario incidente, flante de subito Boreâ, sed & quartum, quintum, sextum & septimum, imo toties quoties constitutio æris mutaretur usque ad annum octavum supra 1600. recurrit (inquam) febris iisdem quidem genere symptomatis accincta, sed sensim mitescentibus, & longè levioribus, quippè quæ extremis recursibus exhiberent duntaxat umbram seu imaginem eorum, quæ primis periodis fuerant observata.

Febris creber recursus.

Tertius pa-
roxismus.

Circa ergo deliquium lunæ quintæ anni 1608. prægressis per unum & alterum dies corizâ, multâque spuitione, & insigni colli gravitate febris recrudit longè terrificis magis quàm unquam antè stipata symptomatis, secundo scilicet deliquii die (hoc autem die fortè de more solemni, aditurus balneas plumbe-rianas, hauserat potionem purgantem sed frustra, quippè quæ vomitu duas post horas reddita unam duntaxat præter feces humorum aquosorum dejectionem promovit, ante decimam horam interea dùm ægro jam dormituriante) secundo (inquam) deliquii die circa meridiem Boreâ jam primùm sæviente cùm ab hac causâ serosâ colluvie introrsum vi frigoris compulsâ plurimâ miçtione vigente, & sopore jam sensim premente sese æger comminxisset, vestimenta que alia loco Aquiloni exposito induisset, ecce subito horrore insolitâque rigescit gravitate & pandiculatione, oscitationeque & sopore opprimitur, atque mentis quâdam hallucinatione; ea porro gravitas brevi adeo increvit ut spontè conciderit genibus labantibus, reducto autem in lectum à suis sopor sensim, unâque oblivio, ac veluti desipientia obrepunt; quorum ille quidem circa primam noctis vigiliam solutus est, hæc contrâ evidentius auxere, & quanquam ad interrogata non absurdè responderet, tamen nugaretur & garriret præter consuetudinem. Tum autem ab eo tempore urens calor per universum corpus paulatim se prodere, sitisque urgere totam noctem unâ cum sequenti luce, urinis tenuibus alioqui ut antè, & instar aquæ perspicuis copiosè fluentibus: eam diem excepit nox sopore in turbido & inquieto traducta.

A quo evigilantem & de surrectione cogitantem gravitas statim opprimit pariter cum oblivione & desipientiâ, ut vel lectum commingeret, moxque sopor, horrorque, & tanta in motu atonia, ut statuat vel catalepticum sedentem toto die in lecto diceres: sub vesperum tamen primùm evigilare, nugari, æstuarere, simulque per aliquot horas sitire, reliquam autem noctem sopor sed turbidus interruptusque tenuit: febris ardor inde remissior.

Sub meridiem eadem symptomata sed leviora brevioraque recurrere, ut tertiam exacerbationem dimidium ferè diem antecæpisse probabile esset; quod potius & venæ sectioni mane cele-

bratæ, & sumpto cibo tribui debuit, & consuetudini dormiendi circa meridiem, à quibus scilicet causis calore innato introrsum impulso & inde spontè exiliente sed auctiore quàm antè, ut fere fit, torporis febrisque species seu umbra epifimasiæ febris similis subsecuta est: nam licet transactâ primâ parte noctis in insigni corporis jactatione & ardore (in omnibus scilicet febribus, ut modo dictum, quâcumque ex causâ calor intus revocatur si non est fractus & debilis, semper is acrior inde emicat) cum paucas horas evigilasset sui juris & benè compos.

Ecce paroxysmus horâ consuetâ & quinto morbi die, sed longè Quartus paroxysmus. gravissimus repetit, insignitus quippè ingenti extremorum refrigeratione, oblivione, desipientiâque, commictione lecti, comate pervigili, aphoniâ, sensu sepulto motuque abolito, & tanta corporis gravitate, ut plumbeum crederetur, nec è domesticis ullus quanquam valens, nedum ipse sese movere posset, neque vero quicquam deglutire, vel ad oblata generosa, quæ somnum excuterent, sive naribus admota, sive palato illita sternuere, sensusque alicujus superstitis signum ullum dare, quanquam admotis etiâ cucurbitulis corpus pungeretur: cæteroqui respiratio crebra difficilisque admodum, & parva, pulsus è magno & renitente jam tam parvus, creber, ac mirè inæqualis, vultus magis quàm ante flammans, sed oculi lacrymis prægnantes: quin à meridie ad nonam noctis urgentibus illis symptomatis largus interea sudor sese adjunxit, tandem circa decimam noctis æger sensim somnum excutere, ad se redire, adstantes agnoscere, eorumque sermonibus aures præbere; sed inde æstus quàm ante vehementior, qui tamen lentescere cæpit declinante die.

Hoc autem die de manè ab ægro primæ de natium dolore querelæ: nam cum corpus illi à naturâ vastioris molis à sopore illo gravissimum redditum, durante per quindecim horas veterno, Morbi Eventus. totum in nates procumberet & devolveretur, contusio certè insignis carnosæ illi parti impressa est, & inde paucas intra horas nativo calore vi febris prægressæ penè exhausto gangræna, cujus cacoethia adjunctâ vehementiæ paroxysmi quarti anticipantis

92 MORBI CAPITIS INTERNI

sive rigori, qui ex^a Hippocrate in continuâ febre corpore jam debili lethalis est, oppressus naturæ cessit, & heroïcam animam Deo Principum Optimus reddidit.

Morbi relati

Species &
natura.

Atque hæc est vera brevisque morbi non tantum diurnitate, sed gravitate & varietate symptomatum præsertim cephalicorum magni & insignis historia, de cujus specie & naturâ, ut paucis dicam, sic statuo, ut si paraplexiam vel apoplexiam levem, sive febrem τριταιοφυία, eamque comatosam indigitemus, parum interesse & à veritate nos minimè aberrare credam: etenim si attentè pensitatèque hanc *Optimi Senis* orationem quâ breviter quidem & graphicè pro more suo apoplexiam levem circumscribit, ^b *qui ic̄ti & siderati dicuntur cum cerebrum multâ immunditiâ vitiosorum humorum repletum fuerit, anterior pars capitis primò dolorem ipsis infert, & suspicere non possunt aliqui ambobus oculis, aliqui altero, & sopor ipsos tenet, & desipiunt, & tempora saliunt, & febris tenuis habet, & corporis impotentia: si (inquam) hanc Hippocraticam Apoplexiæ circumscriptionem consideremus, nullus dubitationis locus relinquitur febrem hanc omnino esse eandem cum Hippocratis levi apoplexiâ; atque si circumlocutione uti placet, & latius definire, esse eam febrem continuam naturæ tertianarum, sed cum comate pervigili complicatam.*

Definitio.

Serosæ colluviei in capite p. n. congestæ signa clara in paroxysmo,

Nam quis immunditiæ multæ cerebri, id est serosæ colluviei mucosis cerebri excrementis conspurcatæ clariora desideret indicia, sternutatione assiduâ plurium dierum, tussi cum cantu, raucedine perpetuâ, oculis sine causâ manifestâ collachrymantibus, & id genus primâ ipsâ morbi invasione, & postremâ sesquianno post sese prodentibus?

^a In lib. Sect. iv. Aph. 46. Ἦν ῥίγῃ ἐπιπίπτῃ πυρετῷ μὴ διαλείποντι· ἢ δὴ ἀδενεῖ ἔντι θανάσιμον. Si rigor incidat febre non intermittente ægroto jam debili, lethale est. In Coac. præn. Aph. 9. εἰς ἐν συνεχεῖ σῶμα ἀδενεῖ ἢ δὴ ἔντι, θανάσιμον.

^b Lib. 2. Aph. 50. & Lib. 3. Aph. 5. de morbis. Οἱ δὲ βλητοὶ λεγόμενοι εἶναι, ὁκόταν ὁ ἐγκέφαλος πληθῇ πολλῆς ἀκαθαρσίας, ὁ δὲ δύναται παρέχει τὸ πρόδεν τῆς κεφαλῆς πρῶτον, καὶ ἀναβλέπειν εἰς δύναται· οἱ μὲν ἀμφοῖν τοῖν ὀφθαλμοῖν, οἱ δὲ θάτερω, καὶ κῶμα μιν ἔχει, καὶ ἀνφρονεῖς εἰσι, καὶ οἱ κρόταφοι πηλώσι, καὶ πυρετὸς λεπτὸς ἔχει, καὶ σῶμα ἀκαθαρσία.

quis certius argumentum requirat sopore singulis epîsema-
fiis exacerbationum periodicarum conjuncto , & adeò con-
tumace , ut nisi quindecim horis exactis solveretur ? *Hanc* Et post mor-
tem eviden-
tiora,
certe aqueam in capite impuritatem confirmavit reperta aqua
plurima in toto capite stagnans , & adhuc in cadavere reses ,
nec ab ardore febrili desiccata.

Desipientiam autem (nam à *Viro magnanimo* querelam
de anteriore dolore capitis non est quod quisquam expec-
tasset , qui cruciatum nephriticum semper sine ullâ queri-
tatione , & magis quàm stoicè perferret ? & verò vi sopo-
ris depressi satis erant oculi commissæque palpebræ , quod
etiam comatis utriusque pathognomonicum signum , ut
neutro suscipere posset) desipientiam , inquam , satis super-
que testificata sunt oblivio , garritus , nugæque à serio ho-
mine expressæ , & interruptionibus sive intervallis comatis
pervigilis intermixtæ.

Nec vero temporum saltus in nostro ægroto obscurus
esse potuit , cùm febris non tenuis , ut aliàs ferè (nam in
senibus ob penuriam caloris nativi subjecti scilicet febrilis
caloris febris suâ specie magna videtur parva , tenuisque ad
tactum & latet sæpius) sed satis magna adjuncta esset : qui
enim febris tenuis esse posset & obscura vere jam præcipiti
in corpore vasto , calidoque impensè & humido à naturâ ,
& in sanguine ob vini generosi merique usum paulò libe-
raliorem adusto hærens ? Scilicet ille sive vitio ætatis , quæ
sibi plus satis *observatione Aristotelis* indulgentior est , &
magis incontinens , sive potius fiti perpetuâ , quàm febric-
ule aliàs tenuis , & à primâ illâ impressione totâ hyeme
latens aleret , cogente vino meraciori & duplo majori quàm
superioribus ætatibus quantitate ingesto assueverat.

Quid denique corporis impotentia & sopor ? utrumque
sanè vel primus morbi insultus à nobis descriptus (ne
dum gangræna paulò ante mortem à contusione corporis
veluti plumbei & præ impotentiâ gravissimi in se spontè
concidentis importata) tam luculenter significavit , ut è do-
mesticis nullus exigui adeo judicii in *Illustrissimi Viri* habi-
tum , oraque , & facta converteret oculos , qui non actu-

Et post mor-
tem eviden-
tiora,

Desipientiæ
notæ.

Febris ma-
græ indicia :
(Animad-
versio.)

Ejusque
causæ
προνκα-
ταρκτη.

Signa pro-
gnostica
desumpta
I. A morbi
primo insul-
tu , & ulti-
mâ declina-
tione.

tum metueret vitæ ejus ab aliquo catarrho five apoplexiâ jamjam capiti instante, nedum talis suspicio perspicacis sed attenti Medici non pungeret animum.

2. Ab ægri naturali constitutione.

3. Ab ætate annum Climact. potentiss. attingente.

4. A morbis ejus familiæ propriis.

5. A paralyfi alterius brachii.

Febris tertianæ oboritur, causæ *ερονιατρικη*.

Quis enim adeo infirmo judicio, quem & contemplantem attentè hinc habitum Viri athleticum, caput magnum brevi cervici innixum, vultumque imprimis saturo rutilantem rubore, & oculos in eo lacrymis turgidos sine tristi occasione, assiduamque spuitionem, & id genus argumenta capiplenii; illinc ætatem annum ex climactericis potentissimum attingentem, imò ferè complentem, & verò refricantem memoriâ *Nobilissimi Viri Illustres Abavum* quidem, & *Sororem* attonito morbo olim tanquam sydere percussos derepentè concidisse; *Liberos* autem affectibus à ferrosâ colluvie dependentibus balbutiei, alvi profluviiis, vomitibusque aquosis, arthritidi, variisque fluxionibus, febribus catarrhalibus, hystericiis symptomatis vivere obnoxios, justus non incessat metus morbi formidolosissimi omnium morborum?

Haud vani sanè illius metus argumentum fuit evidens paralyfis alterius brachii, in quam secunda mihi observata accessio, five etiam fortè prima ex metastasi humoris aquosi è cerebro in nervos commutavit relicto tamen priore foco, siquidem singulis deinceps lunis pluribus idem affectus recurrit periodicè. Equidem cum & sanguis in *Illustrissimo Viro* partim ratione lautissimi victus in usu dapsilium & aliàs euchymarum dapium positi, partim ratione otiosæ ac desidis vitæ plurimum redundaret in toto corpore, & verò idem concipiendi alieni caloris causas non leves haberet ex rerum sex non naturalium genere petitas, quas non est necesse pluribus explicare, sed præcipuè hybernâ constitutionem (nec enim domi se continuerat, sed itabat sæpè rus, nec corpus fatis ab injuriis aëris defendere illi consuetum) quâ hybernâ constitutione pori ratione ætatis jam densi astringerentur magis magisque, & sanguis alias vehementer in viscera compelli solet, compulsusque fervere ac sponte tandem accendi, cui mirum videbitur ab hujusmodi causis sanguinem in vasorum magnis stipiti-

bus inflammationem seu calorem præter naturam concepisse, atque ab eo inflammato febrem tertianam exortam brevi, cum sanguis inflammatus statim bilefcere soleat?

Qualis sanguis in tali febre ex dissecto cadavere patuit.

Nam febrem in sanguine inflammato hæsisse argumentum est quod sanguinis massa ardore febris penè exsiccata exhaustaque est, ut dissectio cadaveris docuit, *cum in vasis vix libra sanguinis restitisset in demortuo.*

Cui etiam mirum videbitur eodem tempore coma, pervigil febris epifemasiæ statim se adjunxisse? coma, inquam, sive quod è sanguine in capite pariter ut in toto ebulliente vapore plurimo elato, aut sero in ipso expresso sinus cerebri complerentur, ac commeatu reciproco spiritum interdicere; sive quod vasa ipsa sanguine fervescere magis distenta quàm antè obstiparent eosdem sinus; sive quod aqua in capite ægri seorsim à sanguine jam ante delitescens tum fervore concepto irrueret in ventriculos obstrueretque, sive potius quia serum cum sanguine ebulliens in ipsis vasorum stipitibus sursum concitato quodam raptu impeteret cerebrum; sive denique vapor duntaxat ifque crassus humidus plurimus è sanguine in toto confertim effumaret in caput: tot enim sanè modis haud dubiè caput aquoso humore in principiis febrium, vel certè vapore aqueo simul ac semel compleri potest, qui tamen vapor necessario oportet in capite aquescat, ut superiore observatione docuimus: sed pervigil coma, scilicet à bilis ichore sero mixto, aut fuliginibus è sanguine adusto permixtis sero sopore identidem interrupto.

Comatis pervigilia causæ.

Quæ cum ita sint, hunc affectum varium & terrificum non temerè vel apoplexiam sed levem, vel parapoplexiam si potior ratio habeatur symptomatum febris adjunctorum ad caput attinentium, quàm febris; vel certè continuam tertianam eamque comate pervigili stipatam appellare licet, si contrà febris potior judicari debet. Etenim ut delirium aliud perpetuum, aliud intermittens, quod lucida habet intervalla; ita & apoplexia alia perpetua, alia intermittens esse potest, quæ præcipuè fit ex materiâ non in cerebro antè congestâ, sed illuc affatim aliundè translata, *ut in puerperâ cujus mentio*

Hic affectus pro diverso respectu varia sortitur nomina.

Delirium duplex:

Apoplexia duplex: Ejus causæ.

apud Clariss. Virum ^a Ludovicum Duretum, quæ translatione sanguinis suppressi in puerperio in caput apoplectica interiit.

Apoplexiæ
febri compli-
cata focus.

Neque enim crediderim de naturâ Apoplexiæ esse ut in cerebro semper præfuerit focus, saltem focus qui excitat febrem, sed potest esse vel in visceribus, vel in vasis magnis, & aut statim primâ accessione ferri in caput, aut aliquo alio die deinceps ex iis quibus solet moveri materia febris sive sanguis: nec enim dubium est febrem Apoplexiæ comitem posse alicubi, quàm in cerebro latere, ut horror à quo sæpè incipit Apoplexia insinuat, & præterea febris in capite focum habens cum delirio & vigiliis potius conjungitur; itaque fieri potest febrem Apoplexiæ comitem quasdam habere exacerbationes licet ratione soporis obscuras, quod scilicet cerebrum perfectè non liberatur, ut evenit in hoc casu paralyfi superveniente primæ invasioni, quæ quatuordecim duravit dies, & periodicos manifestè motus habuit.

Diversa licet
febris, cura-
tio tamen
eadem.

Quod si placet potius referre ad febrem continuam eamque pervigili complicatam comati, parum interest, quia curatio non variat, siquidem ubique & febris, & capitis symptomata ob gravitatem & periculum à dignitate partis dependens curationem ad se trahere videntur, modo constet apoplexiæ differentias à nobis constitutas non esse imaginarias, cum & à nobis descripta intermittens & periodica vere fuerit, singulis quippè motibus lunæ & tempestatum mutationibus recurrens, & *Avicenna* hujusmodi constituerit differentias, easdem *Galenus* insinuaverit.

Signa mali-
gnitatem
morbi osten-
dentia.

Malignitatem porro hujus morbi sequentia satis ostendunt signa ex se prava, scilicet non agnoscere familiares, & oblivio juxta ^b *Hippocratis* sententiam; tum vero juncta rigoribus in somnum propensio, & facies flammæ modo excandescens cum sudore juxta eundem ^c *Hippocratem* sed & junctus rigoribus torpor, quin sermonis defectio simili-

a Comm. in Holl. lib. 1. de morbis int. ad Cap. 7.

b Lib. 1. prædict. Aph. 64. ut & Coac. præn. Aph. 6. Μετὰ ῥίγους ἀγνοια κακόν, κακόν δὲ καὶ λήθη.

c Coac. præn. Aph. 7. Τὰ κωματώδεια ῥίγια ὑπολήθρια, καὶ τὸ φλογώδες ἐν προσώπῳ μετ' ὑδρατῶς ἐν τέτοις κακόντες.

ter juxta ^a Hippocratem: postremò exitum affectus habuit Exitus.
ab eodem ^b Hippocrate prænunciatum.

Age itaque cùm febris quidem subjectum esset sanguis Sanguis bi-
isque ratione victus & densitatis habitus ab ætate contractæ leicens sub-
bilescens, in stipitibus scilicet magnorum vasorum ebul- jectum febris
liens & accensus, comatis autem pervigilis serofus hu- est.
mor bile atque fuliginibus biliosis nonnihil perfusus caput
opplens universum prudenter sanè à *Sapientissimis Archia-* Hinc curatio
tris, qui *Illustrissimi Viri* curæ præfuerunt, consultum instituta:
fuit febris quidem partim venæ sectione, partim purganti-
bus serum & ichores biliosos, qui à sanguine effervescente
separantur necessariò, partim refrigerantibus & cohibenti-
bus sanguinis æstum & fervorem; comati autem consul-
tum partim compescentibus feri raptum vaporumque omnis
generis ascensum ut frictionibus, ligaturis, partim repel-
lentibus, ut oxyrrhodyno, partim aquam è capite elicien-
tibus, seu vaporem discutientibus, partim denique sopitam
facultatem excitantibus, denique virium conservationi,
quæ sanè remedia ab ^c Hippocrate loco citato insinuata ferè
primâ invasione, sed & secundo atque ultimo quippe gra-
vissimis recursibus fuere iterata, quorum remediorum for-
mulas satis obvias non fuit tanti à Pharmacopœo repetitas 1. Ratione
hic inculcare, cùm consilium nostrum sit hic in naturas febris.
affectuum à serosâ plenitudine prodeuntium inquirere. 2. Ratione
Comatis.

OBS. XVII. Huic cæterum febris comatosæ similem & Cur Autor
germanam omnino vidimus mense Augusto ejusdem anni medicamen-
in splendidissimâ prudentissimâque matronâ Catharinâ Go, æta- tor. formu-
eis tum 63. annorum, & aliàs habitu ^d eusarco: similis (in- las plerum-
quam) fuit in omnibus, sive ideam febris, sive syndromen que omittat,

a Coac. præn. Aph. 14. τὰ πολλὰ ῥίγανθρώδεια, κακοήθεια. Coac.
præn. Aph. 34. Αἱ ἐν πυρεῖ ὧ ἀναυδία κακόν. Coac. præn. Aph. 56.
Δάρκη ἐς ἀμφοτέρω ταχὺ μεταπίπτει κακόν. Torpor in utramque
partem citò delabens, malum.

b Lib. 3. de Morbis Aph. 5. ἔτι ἀποθνήσκει τριταῖ ἢ πεμπταῖ,
ἐς δὲ τὰ ἑπτὰ ἔκ ἀφικνέεται. Hic moritur tertiâ aut quintâ die, &
ad septem non devenit.

c In Lib. de morb. L. C.

d Bene carnosus.

98 MORBI CAPITIS INTERNI

symptomatum spectes, in his tamen duobus discrepans quod & episemias tempus ac initium exacerbationem non adeò pertinax cum novem duntaxat horas desipientiaque premeret, & calor citius emicaret, & verò non fuit producta, aut recursibus distincta; sed in quinti paroxysmi principio fatalis extitit mulierum optimæ; vasa similiter sanguine exhausta in cadavere reperta, & caput plurimâ scatens aquâ, sed speciatim vesica cholidochos distenta prægnansque pluribus calculis fabæ molem excedentibus iisque viridantibus.

Inventa in
hocce cada-
vere.

De eodem
affectu.

OBS. XVIII. In ejusdem etiam generis febrem incidisse mihi relatum est quemdam vinitorem vici de Uvande-
leinvillæ Joannem Uvachi nomine, 45 circiter annorum, pri-
die scilicet Kal. Augusti anni 1616. (quo die ingruente pro-
cellosâ tempestate annotavi laborantes febre tertianâ duplicem
præter ordinem paroxysmum persensisse, altero scilicet sub vespere
præter ordinem sese ordinario adjungente) ejus igitur fe-
bris paroxysmis tertianarius invadebat cum comate tam alto
& pertinace (pervigil certè non fuit) ut nullum verbum ab
ægro extorqueretur, oculi penitus clausi universaque membra
tanquam cadaverosa sensu motuque omni destituta prorsus jace-
rent, nec nisi exactis 14. horis evigilaret, sibi que restituere-
tur. In episemasiâ quarti paroxysmi audiivi rusticum obiisse
diem extremum.

De eodem
affectu.

OBS. XIX. Postremò Anno præsentē decimo septimo supra
sexcentesimum millesimum similem affectum soporosum superve-
nisse secundi septenarii tertiani exacerbationibus continuarum
februm quæ viguerunt circa novilunium mensis Octobris plu-
viosum admodum observavi in tribus ægrotis diversæ ætatis,
eumque cum stupendâ sensuum motusque prostratione, & lo-
quelæ interceptione, atque ultra duodecim etiam horas produci
solitum, cui quia constitutio aeris occasionem fortè dedit, eo-
minus funestum exitum habuit hætenus, atque ut spero cum
Deo habiturus est, siquidem viget adhucnum morbus: de iis
enim plura dicere vetat Typographus interrumpere opus
prohibens.

CAPUT V.

De Apoplexia levi.

OBS. XX. **C**laudius Dionysius, civis & sartor Pontanus, homo gracili habitu, capillamentoque nigro, Ægri nativæ constitutio. lautiori victui, & imprimis otio assuetus (ut ferè urbanorum artificum genus omne genio passim indulget, tribuitque Urbanorum artificum Galliæ mores. abdomini in diem faginando quicquid lucelli aut manuum industria aut corporis labor parit adfertque) anno tertio supra 1600. cum largius vinum bibisset derepentè concidit sine sensu ac motu: obmutescere ille quidem tum sed adhuc spiritum trahere eumque inæqualem, inordinatum & intermittentem, non Apoplexiæ causæ tamen sublimem aut stertori adjunctum. Cum quatuor dies ita obmutuisset ut apoplecticum nemo non putaret, quarto die sponte ωροα- ταριτ. evigilavit divinâ adjutus potius gratiâ quàm remediis, siquidem ea ferè aut non ingeri ac deglutiri possunt, ut certè nihil Invasio, signa, & demissio. promovere solent per facultatis sentientis oppressione: rediit ergo ad se, sed deposito humore morbifico per^a diadochen non insalubrem, tum in mediam spinam, à quo decubitu resoluta fuerit corporis media pars, tum in propagines septimi paris In paralytia alterius lateris commutatio: ad linguam pervenientes: ita ut balbuties restiterit, ac paraly- sis caloris beneficio paulatim emendata est, ut post aliquot menses exire, & præ foribus templorum stipis cogendæ gratiâ stare posset. Verum misellus sesqui altero post anno ob infirmitatem Eventus. pedum cum humi procidisset, lectoque se reddidisset, nescio quo febris genere oppressus, brevi extinctus obiit.

OBS. XXI. Vivit hoc tempore Henricus, civis & faber Similis Affectus. non ignavus in hac urbe, qui anno 3. supra 1600. sub initio mensis Septembris rediens è vicino oppido madidus in medio concidit itinere sine sensu ac motu, & sub dio prostratus jacuit humi per tres dies. Hic repertus tertio die domumque reductus sensum quidem recuperavit, sed motum mediæ partis corporis Membrum resolutum sudore ma- descit. ejusque dextræ perdidit, nec adhuc restitutus quarto licet anno ab ejus amissione, balbutit, ægrèque incedit: advertendum

^a Humor de parte ad aliam transiit.

autem, illi resolutum membrum ephidrosi semper madescere.

Similis
Affectus.

OBS. XXII. Memini etiam, ante decem annos in confinio
ditionis Episcopatus Metensis nobilem Matronam, uxorem no-
bilis Viri D Helmeſtat, si bene recordor, ex apoplecticâ pa-
ralyticam factam, sed ea post aliquot menses recurrente gra-
viore apoplexiâ oppressa naturæ cessit. Solum fanè Lotharin-
gicum feracissimum est hujusmodi morborum, raraque
sunt oppida seu urbes, in quibus hyems circa insignes mu-
tationes tempestatum non aliquot è civibus percutiat ac
prosternat ex improvise.

Hic Lotha-
ringiæ popu-
lis epidemi-
cus affectus.
est.

Apoplexiæ
causæ
ποικί-
λα.

An autem eum apparatus creberrima crapula, uliginosave soli cœlique natura ad vim ambientis adferat, an potius utraque simul causa, quod est vero similis, non est hîc disputandum, sed potius in continentem causam inquirendum, idque paucis. Repetenti namque memoriâ ratiocinationem suprà in cari observatione contextam, facile est intelligere in apoplexiâ levi caput universum malè affici tum anticum tum posticum, sed ita tamen ut aliquæ propagines sexti septimive parium, quæ ad cor perveniunt sint integræ atque incolumes, nam in quocumque motu animali & quavis actione liberâ seu à voluntatis jussu dependente five ea fiat κατὰ προαίρεσιν, id est ab electione, five κατ' ἰσχυρὴν ab instinctu, omninò præsentia animæ, spiritusque animalis influxus desideratur, utcumque necessitas motus musculorum vim ad illum excitet, siquidem ex physicis cujusque motus animalis anima sentiens & spiritus principia sunt.

Motus an-
imalis prin-
cipia.

Animæ sen-
tientis me-
tropolis.

Quia igitur metropolis animæ sentientis est caput, & ejus vector spiritus animalis, spiritus autem canales seu tubuli sunt nervi, quæ omnia in physicis sunt demonstrata, fanè quia in levi apoplexiâ vigent adhucnum cordis & diaphragmatis motus, certè licet impediti, non tamen ablati prorsus, ut in forti, necesse est animam & spiritum in cor & diaphragma per nervos iis partibus proprios influere.

In omni apo-
plexiâ respi-
ratio læditur.

Nimirum cùm in quâvis specie apoplexiæ læsa sit respiratio, quippè in quâ spinalis medullæ angustia est per-

fecta, sed præterea in forti quidem apoplexia propagines sexti & septimini aliquam patiuntur angustiam, sed eam tamen minimè perfectam, in levi autem nullam; nam in forti cum angustia horum nervorum magis & magis augeat, inde difficillima quidem est respiratio à principio & cum stertore, eaque brevi prorsus una cum cordis motu adimitur: at in levi quia nervi duntaxat, qui è spinali medullâ producti thoracem movent, perfectam patiuntur angustiam, inde respiratio læsa quidem est ac difficilis, sed non tamen ablata, siquidem per propagines sexti paris integras adhuc & liberas spiritus influit.

Age autem quoniam ex repentino casu affluxus humoris tanquam causa mali, non nuda intemperies arguitur; & porro ex solutione, seu mutatione levis apoplexiæ in paralyfin colligere est apoplexiam obstructionem potius quàm compressionem sinuum cerebri consequi; siquidem difficillimum esse videtur, ne dicam impossibile, humorem per totum cerebri corpus dispersum simul & semel totum excuti in medullam spinalem & præsertim dimidiatam, cum id contrà proclive sit humori in ventriculis delitescenti, ratum hæcenus sit apoplexiam levem sequi insignem obstructionem ventriculorum omnium cerebri.

Causa mali ex repentino casu & solutione dignoscitur;

Quæ in Apoplexiâ levi, obstructio ventriculorum omnium cerebri est.

At de specie humoris obstruentis non ita facilè est certò definire: ut uno verbo tamen concludam, tametsi assentiar in hoc omnibus Medicis crassum viscidumque humorem sive pituitosum, sive melancholicum (qui est ipse sanguis crassus & feculentus) apoplexiam subitumque crassum obstructis compressive cerebri sinibus posse afferre, tamen id de apoplexiâ forti duntaxat ut concedam, & de levi quæ in paraplegiam sive hemiplegiam mutari solet, secus ut sentiam, mihi persuadet solutionis iste modus, resolutio scilicet totius corporis vel medii: qui enim potest viscidus humor lentore suo seu firmo glutino parietibus ventriculorum cerebri tenaciter adhærescens momento propè detergeri, ex iisque excuti, & excussus in distans principium nervorum compelli? qui potest humor crassus unaque glutinosus in nervorum cava præ angustiam sensum

In Apoplexiâ forti est crassus & viscidus humor;

Quod probatur.

fallentia sese insinuare, imò decurrere eorum extremas usque fibras tantâ cum celeritate, quantam permutatio illa præ se fert?

(Paralyfis
nunquam in
alium mor-
bum muta-
tur.)

Causa in levi
est serosa col-
luvies in ce-
rebro redun-
dans.

Apoplexiæ
levis in pa-
ralysin per-
mutationis
causa.

Cur in para-
lysi, nunc
motus cum
sensu, nunc
motus solum
collatur?

Quî denique potest idem humor decursus perfectè penitusque resolvi? Nam paralyfis nusquam mutatur in alium morbum, sed sensim solvitur etsi non omnis, sed aliqua ut intra paucos menses, vel etiam dies pristinis sensui motuique corpus restituatur: quî potest (inquam) humor crassus perfectè resolvi, cum perfecta humoris resolutio non nisi vi caloris obtineri queat, à calore autem humor crassus & lentus magis & magis incrassari & indurescere sit pronus, ut ex physicis constat, & ex calculis ab huiusmodi humoribus in animantium corporibus genitis, tum ex crustis narium ab induratis cerebri excrementis aggestis? Quæ si vera sunt, ut sunt verissima, in eâ sum sententiâ Apoplexiæ levis continuæque conjunctam causam esse serosam colluviem in cerebro multò ante redundantem, sed longè majori copia, & vero mucoso humori sæpenuerò confusam adeò, ut non intra paucas horas hic humor possit resolvi, in quo illa à parapoplexia differt, cum propter illas causas plures quidem dies cunctetur in cerebri sinibus, in quos scilicet fervore concepto vi tempestatis aëreæ, aliterve sponte influxit; ex iis autem sinibus, fervore deposito & veluti jam quiescens per sese in spinalem medullam, hoc est, ex anterioribus in posteriores ob communionem meatuum in se mutuò patentium deerret decumbatque, & ratione tenuitatis simulque tantillæ licet gravitatis (aqua enim simpliciter est gravis) cava etiam nervorum subeat decurratque ad extrema usque eorum, itaque brevi apoplexia non insalubriter in paralysin terminatur.

Eamque huiusmodi, ut vel motus unâ cum sensu tollatur, sive humor spatia membranas nervorum interjecta, (unusquisque siquidem nervus duabus è membranis contextitur) sive in cavum medullitus insculptum seorsim, sive in utraque simul depluat, vel motus solum intercipiatur servato sensu, cum humor in spatia membranarum de-

cumbat tantum ; nimirum nervorum membranis emollitis atque effœminatis motus tollitur, servatur autem sensus cavo medullitus inculpto integro & libero spiritui servato.

Atque hæc paralyfis pro humoris conditione magis minusve pertinax esse potest. Si namque serosus humor sincerus est, paucos certè intrà menses is resolvi potest, ut in *parapoplexiæ historiâ* monitum, imò intrà hebdomadam & paucos dies, ut in puellis observatum *capite de Hemicrania*, & infrà in *hystericis capite de Epilepsiâ*: sin verò serosus humor sit etiam mucoso cerebri excremento perfusus ita tamen, ut serum exuperet mucum, & miscella fluxilis sit, tum hæc paralyfis vix remedium patitur, mucosus siquidem humor à seroso deductus extremos in nervos præ crassitie perfectè resolvi nequit, quanquam serum potest: ex quo plures annos imò totam vitam quanta quanta est adæquat, & non nisi ægris commoritur, cujus indicium est quod in his contractæ sunt extremæ partes ut manus, nec aperiri possunt retractis in se digitorum phalangibus, nec crura flecti, lento quippè & mucoso humore magis magisque indurato, ut observare est in *fabro illo Pontano*, cujus antè mentio facta.

Ita profectò meâ quidem sententiâ statuere oportet, cum tres sint apoplexiæ species; *fortissima* scilicet, quæ statim spiritum adimit, interimitque; *fortis* quæ violentum, intentumque & sublimem spiritum reddit, cujus duæ differentiae à nonnullis constituuntur, & *levis* quæ difficilem adhuc & explicatum antè spiritum trahit, ita (inquam) statuere oportet *fortissimam* quidem à mucoso humore sive solo, sive potius sero immixto sed eâ proportionem, ut ille hoc multum exuperet; *levem* contrà à sero sive solo, sive mucori permixto sed in paucâ admodum quantitate, ut serum longè mucosum prædominetur; *fortem* denique à miscellâ utriusque non valde dispari mensura coalescentis produci, cujus sanè doctrinæ argumentum habeo singulare hoc experimentum: Anno nimirum circiter millesimo sexcentesimo *Stephanus de Ruisseau, Parisinus, nobilis Advocati filius, puer an-*

Paralyfis pro humoris conditione magis minusve pertinax.

Apoplexiæ tres species.

I. Fortissima;

II. Levis,

III. Fortis.

Observatio.

norum duodecim in Collegio Patrum studiosus, circa solstitium hybernium concidit sine sensu motuve derepentè nisi convulsivo reciprocante, quo brevi admodum tempore concussus fuit sed quem stertor mox subsecutus; hic tentatis dicis causa paucis remediis, quippe pro conclamato statim à nobis denunciatus, præ violentiâ morbi suffocatus duodecimâ morbi circiter horâ merum mucum sed spumofum cum animâ per nares non sine omnium stupore reddidit, spumescentem (inquam) longè latè-que, & confertim, non stillatim, quemadmodum excerni vidimus olim affectis pulmonibus, ne quis è thorace venisse credat: nam etsi è naribus in peripneumonicis vi stertoris purulenta quoque materia reddi potest, non tamen ea spumescens adhuc redditur & affatim, sed veluti consistens & guttatim distillat experimento nostro, fortè per viæ longitudinem & acclivitatem & agitatione citius quiescente quàm in mucoso humore à capite decidente.

Differentia
inter mat. è
narib. in pe-
ripneumoni-
nicis ejectionem
& apoplecti-
cis.

Age verò non negarim etiam apoplexiâ obrui & corruere posse athletica corpora non tam reciproco spirituum animalium è sensorio communi in externa, & vicissim ex his in illud commeatu intercluso, quàm aditu spiritus vitalis in cerebrum è corde per vasa jugularia ascendentis intercepto prohibitoque à sanguine scilicet crassiori nec amplius meabili, sed veluti fixo, quæ^a *Apoplexia Magno Hippocrati*

Apoplexia
ab intercepti-
one vaso-
rum.

Observatio. ab interceptione vasorum dicitur, cujus vehementiâ meminì Clarissimum Archiatrum Serenissimi Ducis CAROLI Desiderium Philibertum extinctum anno circiter 1602. circa memorabilem illam Kalendarum Februarii procellam nivofam Aquilone crudeliter sæviante, ut multi tum fortè peregrinantes nive obruti perirent. Ergo is agens annum climactericorum principem vasto alias à naturâ corpore & plethorâ laborans repentino & vehementi horrore comprehensus, ac frustra largioris foci calorem expertus lectoque redditus, suû impotens, somnoque oppressus, vultum lividus, oculos turgidus, vix horam stertorem morbi que vehementiam sustinere potuit, sed strangulatus confestim naturæ cessit, spesque suorum fati celeritate fe-

^a De rat. victus in morbis acutis Aph. 37. Vid. P. 15. hujus lib. Pisonis.

fellit optimus , & aliàs robustissimus Vir , quanquam fortè hunc casum verius ad sphacelismum cerebri ^a Hippocrati descriptum referre licet.

Non nescimus quoque vel à sanguine in capite liquato nedum concreto præ copiâ apoplexiam suboriri posse: sic audivimus *quemdam cum ad focum obverso pronoque capite dormiret apoplecticum concidisse illicoque mortuum ; & antè tres annos vidimus multum honorati civis Pontani Arnulphi Richardi filium , cum is die intermissionis à febre tertianâ , se diutius exposuisset ardori solis per dies caniculares , apoplecticum derepentè factum , & altero die ejus vehementiâ extinctum.*

Apoplexiæ
à sanguine
observationes
duæ.

CAPUT VI.

De Lethargo periodicè repetente, sive hydrope cerebri.

OBS. XXIII. **I**lluſtriff. ac Reverendiff. Præſul, acerbiffimæ arthritidi cum febre continuâ & magnâ ſemper conjunctæ, & periodicè ſæpiuſque quotannis recurrenti (cujus utriuſque hiſtoria à nobis loco ſuo fuſius declarabitur) jam à decennio obnoxius hiſce aliis inſuper opprimiſymptomatis cæpit, nimirum tametſi uno aut altero die poſt febris primam impreſſionem arthritici dolores brachium, cruſve alterutrum aut ut ſerè ſemper utrumque, & modo hunc, modò illum in iis articulum de more tum invaderent, tamen iis nec ita atrocibus, ut ſuperioribus annis nec ita pertinacibus, ſed intrâ paucos dies miteſcentibus inſolentes ſuccedebant alii & crudi, qui

Morbi inſultus
primus.

a Lib. 2. & 3. de Morbis Aph. 5. in medio. Ἦν δὲ σφακελίση ὁ κεφάλος, ὁ δὲ νύνη ἴχαι τὴν κεφαλὴν, καὶ διὰ τὴν τραχήλην φοιτᾷ ἐς πὴν ῥάχιν, καὶ αὐτὸν ἐπιλαμβάνει ἀνηκεσίη, καὶ ψύχεται ἐπερχεῖται ἐπὶ τὴν κεφαλὴν καὶ οἰστέες θλάται, καὶ ἐξαιφνης ἄφρων γίνεται καὶ ἐν τῇ ῥινὴν αἷμα ῥέει, καὶ πέλιδι γίνεται. τὸ τόνον μὲν ἢ νῦν χαλαρῶς λάβη, ἢ αἷμα ἀπελθόντα ῥαίξει. ἢν δὲ σφόδρα ἐλημμένον ᾖ, χυήσκει ἰάχα. Si cerebrum corruptum fuerit, dolor caput tenet, & per collum procedit ad spinam, & ipse non audit, & frigus ad caput devenit, & totus intumescit, & derepentè voce privatur, & ex naribus sanguis fluit, & lividus fit; quod si morbus leviter corripiat, ubi sanguis discessit melius habet; si verò vehementer correptus fuerit, citò moritur.

nunc jugulum, nunc maxillam, nunc linguam faucesve impetebant, ut nec loqui, nec vel frugum esitare posset; & verò brevi iis languescentibus non ita post gravis sopor sensim obrepbat circiter septimo die febris, qui sopor vel à luce meridianâ derepentè affulgente nusquam intèrturbaretur, & adeò pertinaciter urgeret, ut non nisi exacto uno vel etiam duobus septenariis expelli is excutire posset; & æger mentis sensusve compos fieri & vigilare posset, nam quandoque clamore aut aliter excitabatur, etsi ægerrimè, ut cibi v. g. capax esset, alias sopori indulgere ei semper ferè concessum, eo credo consilio, quòd somno veluti benigno pharmaco dolores demulcerentur alioqui intolerabiles, & assidentium aures perpetuis querelis diverberantes. Huic autem alto sopori accedebat & se adjungebat comitem tremor quidam sive potius convulsivus quidam motus toto corpore, & brevibus intervallis infestans sed latenter adeò, ut hætenus omnes assistens fesellisset, seseque pulsu duntaxat convulsivo prodidisset. Observavi eos sanè ego semper motus apertis primùm meo jussu fenestris (anteà semper clausis partim somni conciliandi gratiâ, partim vitandæ inclementiæ aëris, æstas siquidem ardentior vigeat) apertis inquam à me fenestris eos compescendi motus infestos gratiâ, quòd animadverterem illos in vigilante conquiescere, in sopito perpetuo excitari, & præterea observavi semper tum oculos inconniventes & immobiles sed madentes tamen, tum autem universam faciem prætumidam & decolorem quidem primis diebus, sed febre magis magisque incandescente circum genas ac præsertim sinistram rubentem non mediocriter, corpus autem minimè rigeat, sed enerve ac elumbe, & alioqui admodum grave jacebat: denique ingens mentis stupor, miraquesuè negligentia ac oblivio rerum maximè necessariarum, & ea oppidò celer, ut nisi perpetuò excitatus atque compellatus quicquam æger annueret aut ageret vel perficeret. Postremò horum symptomatum syndrome omnes arthritidis recursus quatuor circiter annos semper comitata est, & non nisi cum arthritide vitæque ipsâ commortua.

Ejusque re-
cursus,

& eventus.

Præced. af-
fectus ulte-
rior, & ad
quod genus

Atque hæc est brevis & vera affectus historia, quem quâ ratione & quo auctore assidentes referrent ad melancholiam, une *humeur sombre*, haudquaquam potui rescire,

cum omninò illum potius ad aliquod soporis genus referri debere tam clarum esset, quàm clari radii solis esse olim cum sudum est solent.

morbos. res
ferend. in-
quisitio.

Age itaque quoniam *quatuor Soporis genera à Medicis statuuntur, Carus, coma pervigil sive typhomania, Catalepsis* (Quot genera soporis & quæ)
feu *catoche*, & *Lethargus*, in primis sanè carum non esse Neque ad Carum.
tum minimè continens & inexpugnabilis dormiendi necessitas, tum oculi non clausi sed potius semiaperti satis loquuntur.

Ac catalepsin quanquam oculi ita aperti & inconniventes insinuare videntur, tamen reclamant mollities corporis totius in ægro rigori in catoche perpetuo contraria: sed & non insuperabilis sopor: restat igitur ut Coma pervigil, vel lethargum concludamus esse.

Neque ad
Catalepsin:

An ad Coma
pervigil?

Sed hunc potius, quàm illud suadet sanè perpetua in somnum propensio, & vigiliæ non nisi vi extortæ. Nam quanquam evigilare eum aperti oculi indicare viderentur, tamen non tam erat oculorum vigilia, seu voluntaria apertio, quàm convulsio & rigor quidam: oculos enim clausos in lethargo non intelligere oportet perfectè conniventes ac depressos, quemadmodum in caro; sed ita semiclausos, ut quanquam palpebra deprimitur, tamen quia oculus sursum revellitur & convellitur, pupilla certè non pateat objectis, sed tegatur à demissâ palpebrâ, itaque album oculorum duntaxat videatur; convulsis namque musculis æqualiter duobus in utroque angulo collocatis, ac palpebram superiorem moventibus apparet sanè album oculi lethargicis dormientibus non secus ac leporibus, unde Lagophthalmia dicitur.

Num potius
ad lethar-
gum?
Probatur.

Neque verò defuere quæ lethargum signa circumscribunt sive pathognomonica, scilicet sopor, qui non facile potest evinci, mentis stupor, ac celer oblivio; sive assidentia, rara nimirum sed magna respiratio, oscitatio crebra, facies turgida atque decolor, *face bouffie*; uno aut altero saltem die, manuum tremor, seu potius convulsorii toto corpore motus, *σπασμώδεις πάλιν*, & *ἐκιδρώσεις* supernarum partium, liquidæ denique dejectiones. Hanc namque symp-

Hujus signa
pathogno-
monica, &
assidentia:

Symptoma-
tum juxta
Hipp. coitio.

tomatum in lethargicis coitionem expressit^a *Magnus Hippocr.* hisce verbis: *Lethargici manibus intremiscentes, somnifulosi, malè colorati, subhumidi, pulsu segni, quæ sunt sub oculis inflatis & sudores superveniunt, & alvi tument biliosis & meracis: quæ signa universa in nostro ægroto expressa quis non videt?*

Qualis hic
lethargus,
hujusque
vera causa?

Quod si ex iis quædam minùs expressa evidentiaque ut v. g. pulsum minimè tardum, genas non decolores postremis diebus sed rubentes quis pertenderit, haud quaquam certè contraierim lubens, sed admonitum tamen velim propositum lethargum non esse revera eum ipsum quem passim Medici à pituitâ crassâ lentâque aut sanguine potius meâ quidem sententiâ crudo & pituitoso in capite putrente primò fieri, simulque feбри & delirio conjunctum esse statuunt: sed alteram lethargi speciem à seroso humore in toto primùm, tandemque in capite universo ebulliente dependentem, quem si hydropem cerebri nominare cum Hippocrate placet, haud repugno.

(Qui ab
Hipp. nomi-
natur?)

Num ex primigeniâ capitis affectione; num potius per propagationem materiæ aliundè ortum duxerit?

Inquiritur.
(Febris continens in quo consistit?)

Scilicet serum sanguinis (detur enim mihi in præsentiarum & febris continentis, arthriticarum fluxionum parentis, focum in quadam sanguinis serosi sive ebullitione, sive

^a Coac. præp. Aph. 139. Οἱ λεθαργικοὶ τρομώδεις διὰ τὰ χερῶν, ἐπιώδεις, δύσχαρτες, ἰδρωματώδεις, σφυγμοὶ κατὰ τοὺς καρποὺς, καὶ μετὰ τὰ ὑποφάσματα καὶ ἰδρῶτες ἐπιγινόνται, καὶ κολίως ὑποιδέουσι χολώδεις καὶ ἀκρατεῖς.

^b Lib. 2. de morbis Aph. 32.

putredine consistere & dolores arthriticos solutionem continuitatis articulorum ab ejusdem feri impetu cum orgasmo in eos irrumpentis, & violenter distendentis illatam consequi, quæ partim supra in caro, partim infrà suo loco à nobis plenius demonstrabuntur) serum, inquam, sanguinis primùm in vasis magnis ebulliens unà cum sanguine febrem in toto accendit simulque è vasis exundans affatim magnâ vi articulos irruit, invadit, quæ ebullitio fervorque cum febris consecutione quadam necessariâ ad serum in capite redundans plurimum perveniat, tum hoc novo fervore concepto longè latèque despumans, partim extrorsum maxillam, linguam, fauces, jugulaque impetit, & dolorem iis infligit, partim introrsum deerrans sensus devincit, imaginationemque labefactat, & simul universum corpus perpetuis motibus obscuris licet quatit atque percellit.

Hoc sanè decretum de propositâ continente lethargi causâ probant cùm affectus solutio, tum universa symptomata assidentia. Quî enim ambò veteris ille ter quaterve, & sæpius quotannis, & jam à quatuor & fortassè pluribus annis (nisi peripneumonia ægrum immaturæ morbi fortè damnasset, ut suo loco à nobis enarrabitur) periodicè recurrens sponte suâ & sine ullis artis præfidiis (nam totum certè negotium uni naturæ & congruæ victus rationi tum committebatur) solvi toties posset, si is à crassâ lentaque materiâ, qualis est, & perhibetur mucosa capitis pituita, duntaxat foveretur?

Propositam
Lethargi
præsentis
causam fuisse
continentem
probat.
1. Ex solutione.

Age quanquam non dubito lethargum à pituitâ in capite putrente suboriri posse, & memini *Clarissimi Archiatri Desiderii Philiberti filium natu maximum antè 24. annos lethargo oppressum multam pituitam viscidam spumescentemque unâ cum animâ naribus efflasse*: tamen lethargum ab hujusmodi causâ minimè periodicum esse, nec solvi posse sæpius perfectè ac vicissim recurrentem præ indomitâ pituitæ naturâ nec perfectæ resolutionis capace, arctè teneo, accuratèque defendo.

Observatio.

Quoniam igitur qui à nobis modò descriptus lethargus

110 MORBI CAPITIS INTERNI

minimè lethalis, sed perfectè solutus fuit, neque etiam in alium morbum transmutatus, quæ transmutatio fieri posset etiam à crassi humoris in vicinas partes decubitu; in capite autem nullum humorem licet astruere, qui cum sensus externos, quacumque ratione devincire, & imaginatione labefactatâ reliquos imminuere, varioque motu varias in capite partes, vel etiam vicinas lædere, & multiplicia inferre symptomata; denique brevem & perfectam resolutionem pati possit præter serosum in sanguinis massâ humorem, concludere est profecto: *lethargi à nobis descripti causam continentem esse serosam colluviem in capite ebullientem, fervore scilicet ei communicato à sero & sanguine in toto ebulliente.*

Conclusio.

2. Ex symptomatis variis assidentibus, quæ ordine recensentur.

Quid annon crebra oscitatio, *madorem musculi digastrici à mastoide exorti maxillaque inserti ab aquâ à capite depluente consequens*, huic favet dogmati? sed longe clariùs tumor totius faciei decolor, & aquæ concolor, atque dialis ferè, si revocamus in memoriam parotides & id genus tumores suprà declaratos?

(In Lethargo pituitoso qualis urina?)

Annon *isidæotis*, ac urinæ copiosæ illæ quidem & aqueæ prorsus, non urinis jumentorum similes, ut in lethargo pituitoso, & præcipuè dejectiones liquidæ hanc sententiam confirmant? dejectiones namque aqueæ biliosæ colluviei in toto redundantis soboles, & speciatim spuma iis mixta cephalicæ plenitudinis signi, ejusque minimè lethalis, ut in lethargo pituitoso, sed salubris potius vim exhibuere, imò vim causæ utilis obtinuere; serosa quippe totius & capitis colluvie per alvum toto morbi decursu abundè repurgatâ, & cum ^a *euporiz* dolores arthritici antè atrocissimi si non coquievêre penitus, saltem mitescere ut & reliqua symptomata facescere cœperunt.

(Qualis pulsus?)

Nec enim moror pulsus non ita tardum, ut in lethargo à pituitâ, quia febris à sanguine in magnis venis accenso pulsus velocem & minimè lentum inferre nata est, & mollities magnitudini & celeritati conjuncta signum est serosæ in venis plenitudinis.

^a Tolerantiâ.

Quid denique convulsorii in toto corpore motus, nedum manuum tremor? (tremor namque legitimus verusque intelligi nequit, sed convulsivus, in quo manus potius dissiliunt, & quodammodo convelluntur, in dormiente quippè, non vigilante:) quid convulsorii (inquam) motus si non à fero fervore suo variè membranas cerebri impellente ac distendente, & in se contrahente ideoque nervosum genus saltem convellente & concutiente, etsi non membra ipsa sive ob contractionis parvitatem, sive mollietiem nervorum vetustate morbi jam effeminatorum? scilicet hos motus convulsivos ejusdem generis credere oportet cum illis convulsivis motibus, qui primis insultibus arthritidis ægrum adeo vehementer agitabant, *gouttes cram-pes* vulgò dicuntur, ut inviti membra artusque sustollerent, ni ab assidentibus continerentur in suâ sede & confringerentur. *Ratum igitur esto hujus lethargici affectus ad-hærentem causam esse humorem serosum, eumque in capite ferverescentem.*

Sed age in lethargo quonam affectus genere sensus à seroso humore devinciuntur? equidem ex *communi Medicorum sententiâ omnem lethargum ad compressionem ventriculorum cerebri potius quàm ad obstructionem non temerè posse referri & debere crediderim, cujus opinionis quanquam nulla ratio quod sciam à Medicis exponitur, ut pleraque alia passim gratis sumuntur, hæc tamen mea quidem sententia demonstrativa esse videtur.* Etenim sic philosophari licet, quoniam in lethargo sopiti quidem sunt sensus at non omnino (nam ab objecto saltem vehemente excitantur, spiritus sanè non penitus abesse, nec omnino iis denegari commeatum ultrò citròque in sensoria, sed tamen impediri graviter necesse: quia ergo spiritus quotiescumque inculpati affatim è corde influunt in cerebrum, atque in hoc nihil occurrit iisdem vehementer alterandis sive extinguendis, aut ad motum tardioribus reddendis idoneum; & præterea instrumenta sunt libera seu viæ, usu postulante, id est præsentibus objectis non solùm vehementibus sed etiam moderatis, atque anima suâ compos est, nec aliò distracta necessario accur-

Communis
Medicorum
de Lethargi
genere sen-
tentia, nul-
lis rationi-
bus confir-
mata, ab Au-
tore vera esse
demonstra-
tur.

runt suamque pariter navant operam ; nulla porrò hic indicia spirituum laborantium penuriâ , aut alicujus in cerebro latentis toto genere spiritibus infesti ; & verò objecta non defunt , lux v. g. sermo domesticorum , & id genus , atque anima sui juris est , restat profectò impeditum esse spirituum com meatum ob aliquod instrumentorum vitium.

(Motus spirituum termini qui ? spatium intermedium quod ?)

Quia autem motus spirituum termini quidem sunt vasa & ventriculi , spatium autem intermedium sunt pori substantiæ cerebri , itaque poros & ventriculos patere necesse est , & omninò esse vacuos , ut spiritus per illos liberè trajici & commodè in his excipi possint ; patent autem ambo beneficio alternantium cerebri motuum dilatationis scilicet & constrictionis , (quorum motuum principia sunt membranæ) & si modo fortè nihil aliundè in eosdem præter naturam influere & prævertere spirituum remeatum incipiat , impedimentum sanè influxus spirituum repetendum vel ab imbecillitate membranarum , vel ab aliquo angustium ventriculis porisve inferente : illa autem membranarum cerebri imbecillitas vel est illis essentialis , vel fit ratione mobilis impropportionati , illud verò contingit nimium atque diutius humectatis præter naturam & emollitis , hoc autem quoties accessu materiæ gravis cerebrum se ipso fit gravius , ut non liberè dilatari constringique à membranis contractis in se aut explicatis possit.

Angustia ventriculor. cerebri triplex causa.

Angustiam porrò ventriculi pariterque pori patiuntur ab alio influente , vel *quia comprimuntur* , vel *quia constringuntur* , vel *quia implentur* , *obstruuntur*ve.

Spiritus in cerebro densati causa.

Denique spiritus vehementiâ frigoris alicujus corporis in cerebro actu frigidi possunt si non extingui , certè densari , & ad motum pigriores reddi.

Atqui haud dubium est pluribus ex hisce modis serosum humorem posse moram & impedimentum spiritibus adferre è vasis in ventriculos per poros confluentibus , & ex iis in sensoria com meatibus , aut vicissim ex iis in sinus refluentibus , si fortè constrictionem à frigore excipias , quod actu in capite tantum vigere nequit , ut constringere possit : nam & serum membranas plus satis emollire potest ,

&

& sensim exundans è vasis magnâ vi irruere vel in poros, vel in ventriculos, & illo modo vel aggravare corpus cerebri, atque ad motum dilatationis ineptum reddere, vel distendendo implendove poros ventriculos comprimere ipsos, hoc verò modo eosdem obstruere: quia namque serum calidum est admodum, imò fervet, spiritus fortè nec omninò extinguere, nec tardiores reddere potest; nam ut lumen solis & ignis ejus affecla cætera trajicit elementa, ita & spiritus stagnantem in corpore aquam modò limpida sinceramque fortasse pervadere potest.

Ut ut sit autem quoniam lethargus propositus spontè solvitur perfectè & insensibiliter licet non nisi lapsu temporis, minimè autem cum sensibili excretionem per meatus naturales; neque commutatur porrò cum paralyfi, quæ solutionis species familiares sunt morbis ab obstructione ventriculorum pendentibus, siquidem ventriculi patent in meatus oris, atque narium, & in quartum in spinali medullâ insculptum, conjicere est profectò: *lethargum fieri madefactis cerebri membranis, ejusque corpore prægnante multo seroso humore, itaque ventriculis potius compressis quàm verè obstructis*: quia denique sensus non omninò sunt obruti, eam certè compressionem sive gravitatem corporis cerebri mediocrem esse, non summam ut fortè in apoplexiâ fateri oportet.

Ex perfectâ solutione concluditur Lethargum hunc à seroso humore ortum habere, ventriculis cerebri mediocriter compressis.

Jam verò quoniam in proposito casu cerebrum multo inundat sero, eoque fervescente, quid mirum membranis à sero tumente inæqualiter & amplioris spatii indigo diffrans nervosum genus sibi appensum contrahere, itaque universum corpus convulsivis motibus quati & percelli, quanquam obscuris, quippe cùm mediocris fervor non nisi mediocrem tumorem, & distentionem inferre sit natus, & verò momentaneis ac brevibus, bullis utpote in sero fugacibus & statim in auras evanescentibus, sed repetentibus tamen, ebullitione scilicet alias serosi humoris particulas invadente.

In proposito casu convulsivorum motuum causa.

Etenim convulsorios hujusmodi membranarum cerebri motus veræ convulsionis species vi morbi, hoc est, reple-

314 MORBI CAPITIS INTERNI

Cur dicti
motus ægro
sopito dun-
taxat, mini-
mè vigilanti
acciderint?

tione fieri, non autem motu naturæ irritatæ & excutere quid molestum, verbi gratia, vapores sive ichores biliosos fero immixtos conantis, haud dubium esse potest consideranti, sive feri ingenium lene minimèque acre, sive exacerbationem horum motuum vigentem soporis duntaxat tempore non vigiliarum: nam sopore alto animam detinente, qui potest tactus membranarum irritari; & si irritatur, cur excusso somno & jam animâ vigilante ii motus conquiescunt, & non potius urgent sollicitantque animam tum suæ spontis?

Ratio propo-
nitur.

Quod si quis causam quærat, cur sopito duntaxat ægro convulsi hi motus bellum indicunt, vigilanti inducias indulgent, non obscura certè ratio hæc reddi potest: scilicet per spontaneum spirituum, calorisque influentis introrsum recursum in somni principio fieri solitum serum non solum in vasis magnis novum concipere fervorem potest, & fervere sinitu in caput ferri, sed in capite ipso quoque pariter ebullire & intumescere, itaque membranas impetere & pulsare potest; cum autem humor hic ferretur è cerebro in membranas externas quippè, haud mirum si convulsiones hujusmodi fuerint innoxie, quales ^a Hippocrates describit in frigido & humido statu aëris contigisse.

Har. con-
vulsionum
natura.

(Medicor.
error.)

Atque hæc de naturâ affectuum ad sensum motumque attentium, sensum scilicet imminutum, sed motum depravatum, qui lethargi periodici nomine exprimi possunt & debent. Quoniam autem hujusmodi affectus à Medicis neglectus fuit, & pro utili potius sive ægro sive assidentibus semper habitus, illi quidem quod per eum acerbiter dolorum arthriticorum minimè persentisceret, his autem quod gravibus ægri querelis ac clamoribus minimè ut antè aures eorum obtunderentur, itaque nulla remedia corrigendis iis symptomatis præscripta, non est sanè quod quis à nobis eorum curationem exspectet, sed sustineat dilatam in Cap. de Arthritide, ubi eorum particularis providentia à nobis habebitur unà cum complicatorum affectuum curâ.

Curatio sym-
ptomatum
differtur.

^a Lib. 1. Epid. Sect. 2. Aph. 26.

CAPUT VII.

DE EPILEPSIA,
CONSILIUM

Quo Symptomata hysterica quidem vulgò dicta ad Epilepsiam referuntur: Epilepsia autem ipsa capiti idiopathica esse demonstratur, non per sympathiam uteri, aut viscerum; ejusque porro causa continens detegitur, serosa scilicet colluvies fervore quodam concepto impetens violenterque distendens principia nervorum præsertimque spinalis medullæ & sexti septimique parium: denique methodica curandæ ejus ratio aperitur.

INquisituro mihi in causas principiaque variorum juxta, atque gravium affectuum præter naturam, quibus valetudo *Nobilissimæ Virginis* miserè afflicta fuit hætenus, & adeò pertinaciter interturbata, ut vix mediam vitæ partem salubriter & jucundè transegerit, ratio suadet, seu potius jubet, v. c. ut nativâ ejus temperie antè omnia declarata, symptomatum affectuumque præter naturam, quorum investiganda principia, variam indolem, conditiones occasionisque & quæcumque alia ad naturam, eorum latentem detegendam pertinere videbuntur fideliter recenseam, quantum (ut est in veteri formulâ) sciam poteroque: quod fanè eò attentius facere æquum est, quia eo nos illa huc consilio vocavit, ut Vir Clarissimus C. P. cujus fidei & singulari prudentiæ pro spectatâ satis superque in illo ingenii judicii que facultate suam credidit valetudinem, ex nobis accuratam intelligeret & acciperet historiam multiplicium eorum affectuum, quorum sævitia antè annos viginti quatuor, & deinceps postea spectatores sæpius fuimus.

Ad hos
affectus his-
toriam præ-
famen.

Egræ nativa temperies cernitur, tam ex iis, quæ in eâ secundum naturam;

Principiò igitur, ut quæ de idiosyncrasiâ seu nativâ temperie *illustrissimæ Dominæ ægrotantis* definiri certò possunt, uno verbo concludam, ejus certè ad calorem & siccitatem vergentis propensionis clarissima habeo argumenta, hinc mentis altitudinem, heroicam magnanimitatem, & singularem prudentiam constanriamque in omni vitâ, & præsertim in arduo illo & angelico vitæ, cui se spontè adstrinxit, instituto suspiciendo persequendoque virilem; illinc habitum corporis gracilem quidem, sed procerum altumque & cum vasorum amplitudine conjunctum, nigroque distinctum capillamento; in eo denique sanguinem æstuosum rutilum scilicet & atrescentem, plurimoque semper fero perfusum.

Quam quæ præter naturam habent.

Quod si ad hæc memoriâ repetere placet varias febres, palpitationem cordis, tinnitus aurium, pulsationes temporum, & hypochondrii sinistri, atque hæmorrhoidum fluxum, qui affectus & præcipuè hæmorrhoides spontè & à levi causâ exorti valetudinem ejus identidem de bono statu dejecerunt, haud temerè certè temperiem in eâ cordis, & splenis præsertim, capitisque è mediocri evidenter ad calidam siccam deflectere licet affirmare, ut prætermittam præcipuos eos affectus, de quibus consilium nobis ineundum, de quorum quippe natura & specie cùm nondum constet, frustra temerèque à nobis indicia temperaturæ incognitæ peti possent; neque verò otio vestro abuti me æquum est in sigillatim demonstrando, ut ea quæ raptim percurri, verè indicent & arguant designatam à nobis temperiem à naturâ ad calorem & siccitatem vergentem, cùm expressiora ejus signa nulla alia ex consensu omnium Medicorum dari possint: etsi porrò talem agnoscere est vernaculam illi temperiem in solidis scilicet membris, tamen humiditate aqueâ scatuisse vasa, & præsertim capitis insinuarunt fluxiones modò in dentes, modò in pectus crebris ex intervallis decumbentes.

Horum affectuum historia in V capitulo dividitur.

Ergo, ut ad historiam affectuum præter naturam, quorum præcavendorum in posterum ergò huc convenimus, veniam, ne quid ad eorundem principiorum causarumque

latentium notitiam possit desiderari, ea quinque capitibus mihi distinguenda videtur, quot è rebus signorum fontes erui possunt, natura scilicet seu species cujusque disertè exprimenda, tum indoles seu proprietates singulares, deinde occasiones, nec non solutionis modus, denique earum rerum genera annotanda, quæ adjumento fuere aut nocumento: hæc namque singula pensitatè considerata facilè partem affectam sive malorum originem unâ cum conjunctâ causâ & materiali fomite demonstrabunt.

OBS. XXIV. Quod igitur ad speciem naturamque affectuum spectat, ea varia & diversa symptomata, quorum syndrome majoremne admirationem an terrorem Medicis etiam in praxi valdè exercitatis injicerent incertum erat, universa, si benè memini, cum ad sensum ablatum, tum ad motum animalem, sed depravatum omninò pertinebant. Visus namque imprimis abolitus evidenter in paroxysmo: imò auditus, si quidem nullis vociferationibus seu clamoribus excitabatur, nullius eorum quibus aures diverberatæ fuerant, meminerat excitata: hieram vel theriacam palato illitam minimè sapiebat, fætidis naribus admotis non nisi acutis admodum & vix ac ne vix commovebatur, ut non tam olfactum quàm tactum evigilare tum probabile esset, nisi potius credibile sit discussâ ab his materiâ sensus devinciante, omnes simul tum evigilare: nam nec vellicationibus, durisve corporis frictionibus, aut digitorum compressionibus, torturis, aut ejusmodi lancinata sensus vix ullum signum edebat.

I. Caput.
explicat varia symptomata, consistentia partim in ablatione sensus tam externi,

Sensum autem internum similiter ablatum fuisse in sopore illo alto liquidò constat: certè hoc unum animadversione dignum est etiam quòd à paroxysmo liberatæ mens sui juris suæque spontis erat.

quam interni:

Jam motus animalis mirè perversus non solum in externis membris, sed in internis membris omnibus: oculi inconniventes, & ita universi, ut nisi album conspiceretur: brachia cruraque contracta adeò, & concussa brevibus ex intervallis, ut illa in quiete continere, aut distenta per vim explicare facile non esset, ἀνωμα adjungebatur iis certè intercepta respiratio & suspiriosa, nec non ἀναδία, imò ἀφορία nisi quod in

partim in motus animalis depravatione.

primâ impressionis invasione quiritabatur, & in voces querulas imò cachinnos veluti quosdam effundebatur. Quid plura? cor violenter concuti & ad sternum allidi, ventriculus & intestina vibrari, uterus denique vario divelli motu persentiebatur, micabant tamen arteriæ etsi cum crebritate & nullo ordine.

II. Eorundem conditiones.

Quod si conditiones horum symptomatum repetamus, cum alternis urgerent inæqualis illa membrorum concussio, & eorundem rigor seu distentio, hic certè rigor longè vehementior, diuturnior, pertinaciorque quàm conquassatio illa semper fuit, ut affectus catalepsi sive tetani sapere videretur quàm convulsivum motum, qui nisi à principio paroxysmi vix urgebat, cum rigor aliquando vel etiam horam integram perduraret, nec nisi admotis discutientibus exolveretur & laxaretur, ita denique pertinax fuit horum affectuum recursus & periodicatio, ut annum ferè integrum vix respiraverit Nobilissima ægra ab his affectibus; & vehementia symptomatum tanta, quæ spectantes in stuporem traheret: nam frangi posse potius quàm aperiri manus vola, aut diduci phalanges digitorum à valente quamvis homine facilius videbatur: quæ tamen violentiæ sensim quidem remisit ab exacto primo anno, non tamen prorsus quievit, sed sæpius eadem recurrerunt symptomata toto vitæ tempore in hunc usque diem 25. circiter Janu. anni 1616.

III. Occasiones repetitionum cujusque paroxysmi.

Mirum autem dictu quàm à levi occasione externâ (quod tertio considerandum recepimus) recrudesceret paroxysmus tametsi fugax & sæpè brevis: nam à quâvis animi subitâ perturbatione sive terrore ex conspectu, verbi gratiâ, araneæ, aut muris strepitu, sive repentinâ lætitiâ ex conspectu, vel auditu rei ridiculæ, aut jucundæ, sive meditatione acri, seriâve animi contentione exinopinatò tum acerbationem capiebat, pariterque à quocumque capitis corporisve motu & agitatione, quam vel temeraria lecti succussio, aut lecticæ jactatio à mulo vectore fortè impingente ad lapidem & titubante, vel capitis obtusio à strepitu per cubiculum ambulantium, à sonitu campanarum inferret, recurrebant symptomata: quid quòd primo illo ægritudinis anno quo decubuit nunquam cibum as-

sumpsit, certè nunquam vinum gustavit vel longè à pastu, qui novus insultaret paroxysmus? quod licet dictu incredibile, verum tamen esse ex animo testor.

Atqui quod ad modum invasionis & solutionis spectat, cum desubito & ex improvviso nihil tale metuenti aut cogitanti symptomata ingruerent, impressioque morbi in temporis puncto indivisibili facta sese proderet, & ab eo desubito liberaretur insperatoque ad se rediret, uno verbo vicissim brevibus ex intervallis & inordinatis repeterent symptomata & conquiescerent prorsus: tum verò illud affirmare possum nunquam paroxysmum & rigorem illum solutum, sensuque restitutos, quin eodem tempore vel sereatu multo aquam spumofam, vel etiam vomitu sed longè majorem ejusdem copiam reddidisset. Memini sanè cum sub finem tristis illius anni sæpius aquam lentam ad plures libras profusissimè & non semel sive spontè, sive arte vomitione rejecisset, tum deinceps, ut & reliquo toto vitæ tempore sæva illa atrociaque symptomata longè leviora & remissiora facta.

IV. Modum
invasionis &
solutionis.

Postremò quæ levamen præsidia afferebant, ea ferè aut manifestè aquam è capite eliciebant, uti hiera, theriaca, aut mithridatium palato illita, & sternutatoria naribus admota, vel sensibiliter discutiebant, ut ruta, origanum, & præsertim fætida valdè odorata: contrà autem quæcumque caput replerent ut suaves & benigni odores, ea affectum irritarent. Atque his præmissis de specie symptomatum, de conditionibus eorum, de causis sive occasionibus externis, de invasionis & solutionis modo, denique de juvantibus & lædentibus: tempestivum est jam in principia seu causas tot malorum inquirere.

V. Præsidia
quæ leva-
men,

Quæ nocu-
mentum at-
tulere.

Principiò ergo quoniam sensus quidem externi omnes manifestè sunt aboliti in hystericis, ut antè insinuatum, idemque de internis judicandum est, siquidem mulier hystERICA excitata somnium nunquam ullum enarravit, sed altus sopor urget semper; nullus porro affectus præter naturam in sensoriis externis se prodit, certè sensorium commune, sive principium sensuum omnium in his affectibus lædi necesse est. Est autem in physicis demonstratum sen-

Resolutio
Capitis I.

In his affec-
tibus sensus
communis
læditur.

Hujus organum.

Animæ Sedes. Ea qui unâ cum Spiritibus de loco deicitur.

Vel ab alieno corpore potentiore,

aut ab humore, aut vapore defubito irruente.

Motus depravatus, ut plur, simul cum sopore, aut paulò ante invadit;

forii communis organum immediatum esse spiritum animalem in ventriculis cerebri residem, & ex illis ultrò citròque confluxilem in sensoria externa, è quibus species sensibiles extrinsecus haustas spiritus simul deferunt animæ sentienti judicandas componendasque, sedenti scilicet in illis ventriculis tanquam tribunali quodam regio; itaque in alto illo sopore sensuum & veluti justitio indicto necesse sanè est spiritus unàque animam è cerebri sinu quasi de folio dejectos aliò secessisse. Quia porrò anima non libenter hunc secessum sibi paravit, sed alienæ violentiæ volens nolens cessit, aut potius spiritus animalis è ventriculis cerebri discessit, verosimile est profectò ab alieno corpore potentiore & per vim & injuriam invadente defubito (nam hic ex inopino & nihil tale cogitanti ingruit sopor) sedes spirituum animalium animæque sentientis occupatas esse.

Quis igitur novus hic successit sedibus hospes? eum certè mobili quidem ingenio, sed tamen viribus superiorem spiritibus dejectis aut aditu interclusis esse oportet. Ex quo quoniam humores & vapores in humano corpore fluxilitate ac tenuitate quidem vernaculâ defubito per meatus cerebri ultrò citròque ferri & moveri possunt, suâ autem mole ac crassitie facilè spiritus aliò detrudere ac compellere, vel etiam suffocare imò qualitate infestâ extinguere & dissipare, & omninò perniciem inferre, colligere est certè in alto illo sopore cerebri ventriculos meatusque omnes ad sensoria externa pervios & permeabiles ab humore, aut vapore aliquo defubito irruente in hystericis obsideri.

Jam quod ad depravatum motum attinet, in primis notare est illum ut plurimum quidem simul cum sopore, aut paulò antè invadere, sed non tamen necessariò, nam visæ mihi sæpè mulieres hystericæ in quibus sensus prius abolerentur, quàm motus in toto depravaretur.

OBS. XXV. *Generosa matrona, uxor illust. Baronis de Chasteaubrehan, ex familiâ de Nassau, instante hystericâ passione, unam horam ante, convulsivos totius motus vociferabatur, sibi caliginem quamdam ob oculos obversari, eorumque usum sustulisse.*

OBS.

OBS. XXVI. *Nobilis monialis Francisca de Houffe* antequàm suffocatio hysterica premeret unum & alterum diem, auditum sibi sensim præripi querebatur, tum succedere ἀποψία, & mox oculorum cæcitatem, tandem difficultatem spirandi & convelli toto corpore ac sine pulsu esse: quam seriem ^a Hippocrati annotatam his verbis; *visus obscuratio cum animi deliquio instantem convulsionem significant, & acuta vox & lugubris, & oculorum obscuratio convulsionem accersunt*, in successivâ lentâque horum symptomatum incurfione non semel observavi in multis & in *Nobili Virgine* cùm domi meæ diversari inclementia hyemis coëgisset illam. Hoc autem me absente ei aquis plumberianis utenti contigit, ut ferebro includeretur pro mortuâ habita, & nisi sponte excitata esset interea dum expectatur Generosi parentis voluntas super præsumpto cadavere adhuc jacente in ædibus, actum prorsus fuisset de ejus vitâ, ab insciis telluri mandato vivo adhuc corpore.

Quoniam itaque simul cum sensu universo ablato motus animalis in toto corpore pervertitur & derepentè, certe vel nervosum genus toto in corpore vel saltem principium ejus affectum esse male est necesse, non est autem probabile in corpore paulò antè sano & firmo, validoque à naturâ nervosum genus toto corpore revera per se lædi à causâ internâ; atque ex aliâ parte externa causa nulla noxia circumstat; ex anatomix porrò fide nervi in toto corpore tanquam funiculi quidam continui sunt cerebro, & ita continui ut cerebri membranis tanquam principio nervorum præter naturam contractis concussisque aut rigidis factis necesse sit τὰ πεφυκότα, hoc est nervosum genus appensum sive totum, sive magnâ ex parte contrahi pariter concutique aut rigescere, ut ex analogiâ rerum externarum evidenter constare potest; & vero ea contractio nervorum fit versus caput, hoc est versus principium nervorum, efficitur profecto in hysterics reliquum à capite

Genus nervosum hic male affectum est.

Nervorum conformatio.

Qui & ad quem locum contrahunt?

a Coac. præn. Aph. 226. Ὁρμάτων ἀμαύρωσις ἅμα ἀτυχίῃ σπασμῶδες συντόμως. Coac. Aph. 257. Ἡ ἐξυφωγὴ κλαυθμώδης, καὶ ἱμμάτων ἀμαύρωσις, σπασμῶδες.

Quid inde
Hystericis
accidat?

corpus convelli sive concuti, aut rigere distendique violenter, non quia ipsum causâ morbificâ obsessum ex se laceratur, sed quia principium nervorum, hoc est meninges capitis, quarum propagines sunt nervi omnes, quatiuntur aut rigent.

Quamquam enim nervi omnes sibi sunt continui, particulatim tamen singuli eam vim minimè habent, ut & reliquos, aut ipsummet principium nervorum in consensum trahere semper valeant, etsi fortè vicinos & contiguos possunt: iis quippè non est innata tanta durities ad id necessaria, sed potius mediocritas quædam, per quam vicini cedunt trahique se patiuntur, sed ea tractio minimè universum genus potest percellere, nisi sit oppidò vehemens. Nam experientia teste multa in corpore membra arbitrario agitata motu, nec aliter quàm per nervos à cerebro derivatos, non tamen reliquas trahunt in hunc consensum partes, vel etiam convulsa aut resoluta, sed sæpe videre est crus, verbi gratia, immodicâ plenitudine contrahi, reliquo crure, cæterisque partibus superioribus incolumitatem retinentibus. *Quoniam igitur in hystericâ suffocatione totum convellitur & rigescit corpus, principium sanè nervorum patiatur necesse est.*

Concluditur
principium
nervorum
hic pati.

Mechanica
corporis in
hoc affectu
status descri-
ptio.

Ageis motus ille depravatus principii nervorum nervosique generis sive conquassatio principium ferè paroxysmo dare solita est vel motus naturæ irritatæ membranarum cerebri sese concutientium & inordinate moventium, ut molestum ac triste corpus, sive adlambens solùm, sive altiùs sibi infixum excutiant & à se amoliantur, respondens scilicet proportionem ventriculi singultui, vel est spontanea quædam contractio seu breviatio longitudinis corporis, quæ necessariò sequitur latitudinis ejusdem augmentum & extensionem ab implente aliquo corpore factam, eamque mixtis omnibus corporibus laxis & tractilibus seu ductilibus à naturâ familiarem, quales sunt membranæ, corrigiæ, lora, vel funiculi seu cordæ ex intestinis fibrosisque animalium partibus concinnatæ, quas experientia edocet madefactas aquâ, aut aëre vivo turgidas tantundem in

fese contrahi spontè , & de longitudine deperdere , quantum alienus humor occultos poros subiens ac replens addit augmentum latitudini. Utra autem causa sit ex statu seu rigore consequente judicare est , siquidem & motum & statum unius ejusdemque causæ effectum necesse est esse ; atqui rigor seu inflexibilitas consequens motum est duntaxat effectus violentæ distentionis à causâ implente , non motus naturæ irritatæ , ut ex se evidens. *Quamobrem concludere est depravatum omnem in hystericis motum animale sive membrorum contractionem sæpius repetitam , sive constantem rigorem inferri omninò à causâ , sive corpore alieno sua plenitudine replente nervorum principium , ejusque latitudinem seu cavitatem distendente ;* hoc est dum cerebrum quodammodò corrugatur , seseque ipso brevius efficitur , secum trahere omnia adnata , appendicem scilicet nervosum genus , itaque fieri totius corporis convulsionum non proportionatam materiæ , quoniam non omnes partes justam & proportionatam suæ convulsionis causam intrà se continent , sed ex eventu convelluntur. Itaque verosimile est mihi statim atque principium nervorum ab opplente corpore distendi contrahique incipit , sursum trahi quoque appensum nervosum genus ob decessionem longitudinis , quæ sequitur necessariò accessionem latitudinis & altitudinis , & ita rigidum corpus manere convulsumque : sed causâ magis magisque implente sive quia copiosior irruit & depluit , sive potius quia quæ jam decubuerat ebulliens de novo & depumans , atque contineri loco minùs quàm antè potens magis magisque distendit latitudinem , inde longitudine imminutâ per vices trahuntur membra antè rigida & quasi concuti videntur in hystericis mulieribus.

Utramque autem sive conquaflationem identidem factam , sive rigorem constantem distentionis à causâ implente illatæ duntaxat effectum esse ex eo confirmatur , quòd sensus tactus in hoc affectu prorsus deperiit , ut antè est insinuarum : nam cum sensus prorsus sint sepulti , naturam non est probabile irritatam contractionem eam membrorum & concussionem moliri , ut excutiat noxium aliquid & moles-

Concluditur
dicti motus
causa esse
plenitudo ,
nervorum
principium
replens ejus-
que cavitatem
distenden-
dens.

Hinc convul-
sio totius
non propor-
tionata ma-
teriæ :

Naturam ad
pravam qua-
litatem exce-
tiendam irri-

tatam, concus-
sionem
membrorum
minime mo-
liri,

tum. Etenim si movens ad movendum nisi ab appetitu vel salutare prosequendi, vel noxium fugiendi impellitur; appetitus autem prævio alterutrius sensu ducitur excitaturque, quâ fieri potest, ut sensu omninò in Epilepsiâ sæpè primâ impressione saltem in medio paroxysmo ablato facultas movens intemperanter inordinatèque moveat membrum, ut excutiat quid molestum cujus sensus nullus præcedit?

Demonstrant:

1. Excretiones omnis generis.
(Excipitur sudoris)

Certè id absurdissimum esse vel ex eo intelligere est quod per somnum excretiones omnis generis à naturali etiam facultate nedum ab animali perfici solitæ sistuntur, ut experimento constat, si sudorem excipias, hic namque succedit non tam à facultate aliquâ animæ, quàm rarefactione & attenuatione materiæ motuque ejus extrorsum facto, scilicet à calore naturali separante heterogenea per poros cutis ejusdem vi caloris tum patentes.

2. Convulsio in hysteris sæpe diu permanens.

Quid quod convulsio in hysteris sæpè permanens est plures horas nec ullis interrupta motibus reciprocantibus sive in toto sive in parte ut in gutture? sæpe namque videre est urgente suffocatione contractos musculos laryngis diu manere rigidos (tumor sane colli conspicuus satis id arguit) & tamen nullis concuti reciprocantibus motibus.

3. Epilepsia, sive in Tetanum, sive in Apoplexiam, facilis lapsus.

Conquassatio membrorum in Epilepsiâ sequitur distentionem:

Hujus duplex causa; & resolutio.

Et sanè comprobatur hanc propositionem facilis lapsus epilepsiæ sive in tetanum, *ut observavi in honesto cive Pontano Guerino*, sive in apoplexiam, *ut in pluribus observavi*, qui certè affectus plenitudinis materiæ, non pravæ alicujus qualitatis sunt effectus. Itaque illa in epilepsia conquassatio vibratioque membrorum identidem ex intervallis quasi rigorem interrumpens sequitur distentionem ex intervallis factam eamque majorem sive propter novum materiæ influxum, sive potiùs propter ebullitionem novam: quo sanè ea tam diu cum rigore pertinaciter durat, quoad causa implens ferè attenuata sit & in spumam resoluta spontè diffuat, liberumque relinquat principium nervorum; quæ resolutio sive spontanea, sive à discutientibus illata prout procedit, ita accelerat paroxysmi solutio, hoc est membrorum intentorum relaxatio seu remissio, unaque quies seu cessatio vibra-

tionum concussionumque ex intervallis repetentium, denique soporis solutio (certum est namque ab unâ eâdemque causâ & soporem excitari & motum animale perverti) five ea primùm externa invadat sensoria, impleatque meatus è sensorio communi patentes in eadem sensoria, five potius invadat primùm quartum ventriculum seu principium spinalis medullæ, quo distento contractoque motus tam variè depravatur, & mox aut propagata antèriùs impleat obstruatque anteriores ventriculos, aut certè eos subsidere faciat vi contractionis, itaque spiritus animales exprimat aut potius intercludat, quibus averfis five expressis sensum omnem impediri necessum est.

Utrùm autem per veram à propagatâ materiâ illatam obstructionem sensum tollat, an per subsidentiâ ventriculorum factam vi contractionis insignis non facilè statui potest: etsi probabilius dici potest per subsidentiâ ut plurimum sensum tolli quoque, quia passim motus perversio sensuum abolitionem præcedit, & sensuum læsio minor est, quàm depravatio motus, cùm etiam quædam hystericæ meminerint auditorum, & vociferationibus excitentur, & visus ipse tolli potius videatur in plerisque ob convulsionem oculorum, quàm interceptum influxum spirituum: & certè si motus depravatur in hystericis causâ principium duntaxat nervorum occupante, & in eo subsistente, non autem subeunte altiùs, & invadente nervorum genus universum, verosimile est sensus externos aboleri communi sensorio læso & subidente tantùm, non autem impletis cavis nervorum animalis spiritus canalium; depravari namque motum causâ tantum deërrante & implente spatia interjecta duas inter membranas ex quibus nervi nervorumque principium contexitur, vel etiam quartum duntaxat ventriculum, nec totum percurrente & dilabente in nervosum genus conjicere est tum ex facili resolutione affectus, tum ex eo quòd paralysis alias relinqueretur in toto nervoso genere. Ut ut sit autem parum interest sensusne lædatur oppletis nervis per epigenesin, seu propagationem materiæ à postico cerebro in anticum factam, an per sub-

Sensus tollitur ut plur. per subsidentiâ ventriculor. cerebri:

Nisi vis causæ & copia major sit: tum nervi per epigenesin oppleantur.

Differentia
horum affectuum
in quo
consistat?

Inquisitio
causæ materialis
cavitates cerebri
implentis;

Quæ mobilis
atque singulariter
tenuis evadat, necesse
est.

In Hysteriis
non solum cerebrum,
verum etiam cor
miserè affligitur;

fidentiam ventriculorum, nisi quòd illo modo causæ vis copiaque major arguitur: quòd sanè non diffitemur, quoties hysterica symptomata ex se sunt gravissima & valde terrifica, ut in casu proposito, magna namque est varietas horum affectuum penes magnitudinem & gravitatem.

Atqui cum de origine hystericorum affectuum, & loco primario & per essentiam affecto ita liceat appositè ex naturâ & proprietatibus eorum philosophari, tum verò causæ tot turbas moventis & cerebrum primario affectum tot motibus concutientis conditiones evidenter elucescunt ex earundem proprietatum conditione. Nam in primis quæcunque sit materia quæ cerebrum vacuis alioqui distinctum spatiis, & sinubus quibusdam implet, implendoque ita distendit vehementer, ut secum trahat totum nervosum genus, eam profectò materiam in primis molem corpoream tot sinubus superiorem, & ampliorem ac proinde longè latèque expansam obtinere æquum est, sive à naturâ, sive beneficio novæ abullitionis seu rarefactionis eam comparare possit; quia verò eadem causa desubito & tantas turbas movet & sedat, præcipiti quidem illud faciendo impulsu ab alio, vel motu spontaneo, aut certè subitâ ebullitione seu fervore; hoc autem celeri discessu seu effluxu, aut saltem facili resolutione seu dissipatione, necesse est quoque illam materiam cerebrum percellentem ad molem illam latè effusam ingenium mobile & tenuitatem singularem habere adjunctam.

Adhæc quoniam non solum in hystericis cerebrum miseris afficitur modis, sed cordis etiam afflicti clara sunt indicia, & in primis manifesta quædam totius corporis perfrigeratio, seu algor interceptum caloris vitalis influxum consequens, quæ interceptio cum causam externam & evidentem non habeat sive suffocantem spiritus, sive dissipantem, sive extinguentem, sive distributionem eorum per arterias impediens, ea certè causa interna sit necesse est, quæ spiritibus aliquo ex his modis perniciem inferat, aut certè cordis motum tollat sive primariò, sive secundariò per ablatam respirationem, sive utroque. *Quoniam igitur*

quo tempore cerebrum concutitur, eodem & perfrigeratio illa persentitur toto corpore, verisimile est profecto eandem causam quæ cerebrum concutit atque stupefacit, unâ quoque cor atque spiritus affligere, itaque eam vel spiritui à naturâ omninò adversam esse, & deleteriam, vel certè natam aptam cor suo motu derepentè privare.

Enarrata
causa utrique
deleteria est.

Age autem quænam sit hæc materia partibus nobilibus adeò infensa, & num in capite aut corde tam evidenter afflicta primam generationem, certè collectionem accipiat, an aliunde irruat sedulò expendamus. ^a *Hippocrates & Galenus, aliique Medicinæ proceres*, cùm observassent in mulieribus universum corpus sanguine, aliàs utiliter prolis perficiendæ educandæque gratiâ ad uterum solito confluere, & citra conceptum superfluo, statis temporibus naturæ lege & salubriter per eundem repurgari; semen pariter in prima generationis foetus lineamenta distinguendum circa uterum colligi, atque utroque aut alterutro minimè in generationem foetus impensò, sed retento & segniter cunctante circa uterum, ut in viduis aut grandioribus puellis vitam castam agentibus, vel etiam sanguine refluyente ac recurrente in vasa seu officinas unde primum fluxit, corpus quidem gravitatem, confractionem, inquietudinem, æstum, fastidium cibi, aut etiam malaciam, febrem lentam, sive albam, varios viscerum tumores, & cachexiam atque hydropem invadere atque conficere; animum autem gravem mœstitiam, socordiam, stuporem, milleque tædia macerare; & præterea comperissent eos affectus sedari ac quiescere sive fluentibus liberaliter mensibus, sive semine quomodocumque excreto: denique experti sæpius essent ab ictu: vel morfu venenatarum ferarum, ut scorpionis, phalangii & ejusmodi, similiterque ab aurâ malignâ ulcerum cujusvis partis naturalem corporis œconomiam everti, sibi persuaferunt cardialgiam difficilem respirationem, vel potius ἀπνοίαν, tremulum cordis motum, aut potius nul-

Inquiritur
causa, & lo-
cus in quo ea
primum ge-
neratur.

I. De priore.

Medicinæ
procerum
sententia
proponitur.

^a De morbis mulierum lib. 1, pp. & in libro 2, Aph. 233. De virginum morbis, Aph. 5.

Hanc omni-
bus acceptam
sententiam

lum, sensuumque stuporem, convulsiones refrigerationesque totius corporis, & alia ejus generis terrificas symptomata, quæ suffocatione hysterica correptis mulieribus de repente accidunt & periodicè repetunt, ab iisdem succis sanguine scilicet menstruo, & semine, sed jam à morâ longiore in oculis mulieribus corruptelâ quadam foedâque putredine ac naturæ infestâ conspurcatis (pro ingenio corporum calidorum humidorum, quæ loco calido humido detenta nec difflata facillè putrescunt) multoque halitu tetro, malignoque sursum effumante præcordia, & caput ferientibus succrescere. Quæ Magnorum Virorum de causis hystericorum affectuum sententia ad hæc usque tempora tantum obtinuit pondus, ut ab omnibus Medicorum Scholis recepta probataque uno consensu, nullo, quod sciam, repugnante, hodie adhuc vigeat floreatque.

Minimè ta-
men stare
posse proba-
tur :

Quo sanè mihi de tantorum Virorum auctoritate nihil pro modestiâ meâ detrahère meditati, ex aliâ autem parte gravissima tum experimenta, tum argumenta quæ aliorum trahant consideranti attentius, bonum factum videtur v. c. si hæc impræsentiarum vestri judicii facio, contendoque ut vel his sedulò & ex æquo pensatis & excussis ignoscatis, si ab eorum pondere depressus me à communi sententiâ nonnihil dimoveri & pro libertate quæ Philosophos decet deflectere aliorum patior, vel potius ut humaniter eos scrupulos ex animo meo pro vestrâ sapientiâ eximatis.

1. A sangui-
ne menstruo,

Et quidem
a. Ab hujus
fluxu legiti-
mo tempore.

Ergo ut à Sanguine menstruo exordiar, hypothesis certè proposita uno verbo à nobis facillè concludi posse videtur, si meminerimus toto illo anno, quo *Nobilissimam Virginem* primùm invasit detinuitque hystericus affectus adeo pertinaciter, ut vix respirandi locum frequentia symptomatum permetteret, tamen menses illi fluxisse legitimo tempore & modo, ac pro consuetudine, & postea semper, imo præter menses hæmorrhoides identidem & satis liberaliter. Quæ si vera sunt, ut sunt verissima, omnino sanguis menstruus extra culpam fuisse dicendus est, nec nisi temerè in eum regeri affectus hystericus potest? nam quod annotavit Clarissimus Medicus valetudini ejus præfectus instante menstruo

menstruo fluxu aliquando illam visam sibi hisce symptomatis tamen levioribus affici, moxque iisdem fluentibus liberari, & auditum mihi nuper *idem contigisse multos annos cuidam pauperculæ Pontanæ, de quâ in hydrope uteri*, non arguitur inde necessariò sanguinis in utero redundantiam his malis occasionem dedisse, sed hoc unum, quo tempore scilicet universum corpus plenitudine sanguinis laboravit, eodem etiam tempore prægnans fuisse caput plenitudine humoris sive vaporis terrificam illam symptomata commovere soliti menses, namque non fluunt nisi toto corpore à plethorâ gravato, cui caput quoque compati simulque opprimi est admodum probabile, aut potius necessarium.

(Menses
quo tempore
fluant)

Verum ad thesim ascendamus. Enimverò si sanguis suppressus circa uterum tot malorum est fomes, quâ fit ut tot sive puellulæ nondum subactâ ferre jugum cervice valentes, quibus antè absolutum justum corporis incrementum sanguis exuperare non potest, sive senes & sexagenariæ, quibus sanguinis penuria ob effectam naturam adest potius quàm ubertas, vivant nihilominus hisce symptomatis, experientiâ teste, obnoxia? quâ fit contrâ ut tot mulieres (ne mares commemorem, quibus eâ copiâ sanguinem in vasis turgere vidimus, ut spontè eruperit ad libras circiter viginti, nullis tamen prægressis hujus generis symptomatis) quâ fit (inquam) ut tot adultæ quibus tamen vel antè exactum vigesimum quintum annum nondum menses eruperant, æque non à naturâ viragines, sed ex earum genere, quas *Hippocrates γυναιχοτέρας* vocat, & alioqui desides ac cibis delicatis vescentes, itaque plethorâ laborantes, multoque turgentes sanguine, immunes tamen ab hisce terrificis symptomatis vivant, similiter quæcumque febre albâ & pulsatione arteriarum dorso incumbentium affliguntur, quos affectus sanguinis ex utero^a palindrome ad viscera medicorum omnium consensu parit, non experiantur tamen eadem symptomata?

b. A constitutione tum quarundam puellularum, & vetularum, quæ hisce symptomatis obnoxia sunt :

Tum mulierum adultarum, quæ ab iis immunes vivunt.

Respondebis fortè in illis quidem ea sobolescere capite Instantia, primario affecto, cur non igitur & in omnibus? in his au-

^a Humoribus illapsus. Vid. Hipp. lib. 2. prædict. Aph. 60.

Solutio.

tem sanguinem eam nondum contraxisse cacoëthiam, quæ horrendis illis symptomatis excitandis par esse possit; itane verò? Sed amabò quæ corruptela major & deterior esse potest quàm illa quæ in pure ex sanguine genito inest, aut quæ in lochiis sive puerperarum purgamentis sanguinis menstrui tot menses in utero commorati? quæ denique in sanguine fœdior malignitas, quàm quæ in variolis febribusque aliis epidemiis & pestilentibus toto corpore latitans? atqui tamen mulieres syncho ab uteri phlegmone exorto, aut febre hecticâ, quæ empyemati ejusdem successerit detentæ, etsi rarò convulsivis quibusdam motibus tentantur, & præsertim paulò antè mortem tamen epilepsiâ & hystericis affectibus prædictis minimè corripuntur.

Et Autoris
sententiæ per
experientiam
confirmatio.

OBS. Memini equidem ante annos viginti honestam mulierem Elizabetham des-Bordes, uxorem panarii principalis, abscessum in rene sinistro per plures annos gestasse tam immanem, ut totam abdominis capacitatem impleret coæquaretque, sursum visceribus, ventriculo & intestinis revulsis & coarctatis in pectus ita ut nihil ferè cibi continere posset, & nihilo minus illam ab affectibus hystericis affinis immunem vixisse, cum tamen halitus teter ex immani abscessu (pendebat enim libras quatuordecim) ceu baratro longè copiosior, quàm ab utero ratione viciniæ & magnitudinis tam prodigiosæ effumare vel in caput posset; cui similes sanè in aliis abscessus renum memorare possum febriculâ solâ & vomitu assiduo, minimè autem sævis illis symptomatis comitatos.

Quot autem vidistis unà mecum empyemate thoracis obsessas ab iisdem symptomatis tamen prorsus liberas lento contabuisse, fato mulieres nedum viros, in quibus multa è pulmone putridæ expiratio mentem perturbans continenter caput feriret?

Quid puerperas? quid variolis febribusque epidemiis ac pestilentibus percussas recensere opus mulieres, in quibus insignis viget sanguinis corruptela & malignitas toto genere naturæ humanæ adversa? equidem etsi ex raptu sanguinis in caput puerperas mania divexat quandoque, & peste correptos phrenitis, ac motus quidam convulsivi appetente morte lacerare possunt, tamen epilepsia, affinesque hystericis affec-

tus non necessario eos reprehendunt, ut experientia docet.

Cæterum quanquam raptus sanguinis ea possit parere mala, tamen non nisi injuriâ, si quid rectè sentio, id vitium tribui utero debet, cum revera uterus præstantissimo operi natus, generationi scilicet hominis, parum prudenter, ne dicam iniquè malè vulgo audiat tanquam sentina sanguinis in toto excrementitii, quod officium uni pudoris sinui à natura est demandatum; nam experimento plurimum anatomicorum, & nostro in puellæ quo tempore menses fluere strangu- late cadavere superioribus annis hic publicè dissecto, solus sinus pudoris observatus sanguine perfusus tinctusque menstruo, uterus autem prorsus siccus & arctè connivens; & certè parum probabile per angustam admodum uteri cavitatem continendæ fabæ Ægyptiacæ imparem à jacente & dormiente muliere tantam vim sanguinis absque evidente corruptelâ aut nimix humectationis præter naturam sive uteri, sive orificii ejus interni conceptui aliàs præjudiciosæ periculo præterfluere, si modò tum aperitur orificium, aut periculo concretionis carnosæ & informis cujusdam substantiæ, quæ uteri cavum implendo obstruendoque innumera mala adferret, qualem concretionem & vidimus in Nobilis Ma- tronæ Anthoniæ le Feure, uxoris Amplissimi Viri D. de Malvoisin, Magistri libellorum supplicum, corpore similem parenchymati hepatis cavoque uteri adnatam, à partu postremi liberorum & æqualem fabæ Ægyptiacæ, sterilitatisque reliquâ ejus vitâ causam, & qualem sanè puellæ reddunt sæpè sub finem menstruæ purgationis progenitam quippè ex sanguinis menstrui portione aliquâ, quæ moram traxerit in externis sinus pudoris cavitatibus, alioqui in calore, crassitie & soliditate carni hepatis prorsus exquisitèque vel sensus visus judicio similem.

Postremò, quanquam in uteri cavo vasisque ejusdem fateamur sanguinem putrescere posse & foedè corrumpi, tamen è tantulo sanguine quantum capere possit uteri cavum ex anatomia adeò angustum, vasaque ejus gracilia quoque admodum, expirare tantam vaporis copiam, quæ universum nervorum principium suâ multitudine distendere

c. A præstantissimo uteri officio, cui is à naturâ destinatus est.

Observatio.

Observatio.

d. Ab exigua sanguinis quantitate in uteri angusto cavo & vasibus ejus gracilibus contentâ.

& contorquere possit, videtur omninò esse ἀδύνατον. Quæ sanè si certa sunt, ut sunt certissima, quàm parùm probabilibus conjecturis communis medicorum sententia tot tamquæ sæva capitis accidentia utero non probe sanguinem menstruum repurganti imputantium innitatur & firmetur vobis v. c. judicandum relinquo.

Hoc tantùm addo coronidis loco hanc sententiam magno^a Hippoc. incertam & ἀμείδοξον fuisse; ita enim scribit: *menstrua non supprimi utile. Comitiales morbi ex iis fiunt arbitror*, addit enim αἵμαι (ait perdoctus interpres) quia ἀμείδοξον.

II. A feminis
copiâ circa
uterum col-
lectâ:

Quæ exi-
gua est.

Via per
quas feminis
vapor in ca-
put pervadit,
quo modo
constitutæ?

Obiectio I.
desumpta, à
veneficâ fe-
minis quali-
tate.

Ejus solutio;

Age verò si *Semen* neque ea copia circa uterum colligi possit, ex quâ vapor capitis distentioni reliquum corpus concutienti par efferri possit, neque viæ occurrunt per quas liberè & in instanti caput impetere; neque porro eum ibi putorem sive fœtorem contrahere; qui spiritibus toto corpore vitalibus certam perniciem inferre queat, *quid opinionibus improbis criminamur alterum generationis nostræ principium?* quî enim amabò tantulum semen vastam adeo pectoris & capitis capacitatem vapore potest complere? aut per quas vias illuc pervenire & efferri? neque enim per nervos minimè patentes, aut certè exiguis oppidò poris hiantes, neque per venas aut arterias, quia subitum adeò influxum sanguis non permetteret; neque verò per spiracula partium internarum cùm diaphragma ex se densum interciperet; nec denique nisi successivè hæc symptomata ingruerent, unamque partem post aliam adorirentur, cùm tamen vel nictu oculi omnes simul & semel partes affligantur & percellantur.

Sed veneficâ dices potiùs qualitate semen quanquam paucum, quàm copiâ naturam irritat, vibratque corpus. Atqui cùm antea demonstratum sit depravatos eos corporis capitisque motus non ab irritatâ naturâ qualitate ullâ molestâ sed principio nervorum oppleto, distentoque & contracto in se, atque adeò secum reliquum nervosum genus:

^a Coac. præn. Aph. 522. τὰ δὲ γυναικεῖα μὴ ἐπιστῆναι χρήσιμον· ἐπιληπτικὰ ἐν τῶν τοιούτων, αἵματι.

contrahente incurfare, quorsum femine deleteria malignaque imputatur qualitas quæ horum affectuum causa non est?

Et verò si seminis substantiam & hyparxin attentè consideremus, propensio sanè illa in veneficam naturam semini imputata vanitatis suspicione non carebit: quid enim est semen nisi sanguinis miscella utriusque tenuis & crassi invicem coalescentium ulteriore excocta elaboratione, dealbataque, & lentorem sive perfectiorem substantiæ modum delineationi membrorum spermaticorum magis accommodatum adepta? à quâ miscellâ si spiritalem substantiam secer-namus; quæ venerii congressus tempore è principiis vitæ liberaliùs influens ei sese penitus immiscet, subigitque & in spumam attollit, unde *Venus è spumâ maris oriunda à Poëtis perhibetur* (alio namque tempore quo anima generationem minimè intendit, haud ita affatim spiritus ad genitales partes incurrunt) crassamentum certè in femine reliquum suâ naturâ terrenum aqueum ex prædominio ex^a *Aristotelis* doctrinâ ut cætera corpora terræ & aquæ communia, qualia sanguis & lac, à calore ambientis vehementi quidem uri, à mediocri autem exficcati magis natum est quàm diffluere, & in tabum putridum colliquescere, quod experientia confirmare videtur, siquidem minimè à corpore excreto luti aut amyli instar concrecente lintea imbuta brevi ferescent, & lutulento crassamento sordent.

Et sanè semen quia in corpore retentum è naturalibus vasis seu conceptaculis non exilit, sed in iis servatur tanquam thesaurus naturæ alter & sanguine ipso carior, qui putrescere in iis magis quàm sanguis possit non facile video, præsertim cùm calidum in eo naturale sit altiùs insitum & vegetius: certum namque est quo quæque corpora calorem nativum ambientis calore superiorem habent, eò minùs esse putredini obnoxia, ut constat ex vinis hispanicis, aromatis & ejusmodi. Quod si à sanguine præ femine ad putredinem procliviori hysterica symptomata non prodire antè uberiùs est demonstratum, cur semini eadem imputemus justa ratio nulla prætexi potest.

Et ulterior
comprobatio
à Seminis
substantiâ &
hyparxi;

Et ab ejus
in naturali-
bus concep-
taculis con-
servatione.

Obiectio.
II. A frigidi-
tate seminis
fœminini.

Ejus solutio.

Sed est semen in fœminis subfrigidum obijcies, ideoque calor in illo natus ac debilis commutari facile potest cum exitiali frigore spiritui scilicet in nobis vitali prorsus adverso infestoque? fateor equidem ut plurimum subfrigidum esse muliebrem semen, quia à debiliore fœminarum calore minus coctum, cujus indicium quod aqueum magis & fluxum, sed & in universum ita esse id verò nego, & lentor ejus reclamatur coctionis scilicet exquisitæ index. Et esto, semen in fœminis propius sit lacti, quàm sanguini, lac tamen cum grumescit in mammis adeò vicinis cordi, non tamen frigus illud deleterium comparat, aut unquam caput & cor gravibus illis symptomatis, motibusque depravatis lacessere visum est.

Frigiditas
fœminis non
est causa per-
frigerationis
totius cor-
poris;

Nam quæ ex totius corporis perfrigeratione arguitur conjectura deleteriæ adversæque humanæ naturæ in semine vis frigoris, ea certè nullius est momenti: perfrigeratio namque illa hystericiis familiaris vel est catalepticum quoddam symptomata, sive horripilatio levis, & momentanea rigoris corporis comes atque ægris sensibilis, vel est insigne & evidens frigus in toto, Medico tangenti sensibile: Quia enim nervi revera sunt à naturâ frigidiores carnosio genere instrato, retracti certè in hystericiis & convulsis si sensus adhuc aliquis viget, sensum cujusdam auræ frigidæ totum corpus prætercurrentis necessario carnosio generi inducunt, concussioni illius corporis ex intervallis factæ æqualem in duratione. Quia ergo convulsionem membrorum nequaquam à semine invehi est demonstratum, perfrigerationem illam neque à semine imprimi est verosimile.

Sed hanc
consequitur
distributio

Quod autem attinet ad veram corporis refrigerationem tangentibus etiam evidentem, & affectus alicujus præternaturam sive cordis, sive spirituum sobolem, quanquam ea in hypothese locum non habeat; siquidem memini semper in paroxysmo corpus Nobilissimæ Virginis potius tepuisse quàm alguisse, & vultum rubore non pallore suffusum, tamen si thesisi rationem habeamus, in universum demonstrabitur infra hunc algorem non penuriam & ex-

haustum spirituum à quacumque causâ sequi, sed distribu-
tionem eorum impeditam per ἀσυνξίαν ablatum cordis mo-
tum sive corde primario malè affecto, sive secundario com-
patiente respirationis instrumentis læsis, sive utroque modo :
nam revera pulsus respiratioque abolentur, aut pervertuntur
in hystericis nervo sexti paris occupato ab eadem causâ,
quæ principium nervorum occupat, ut infra latius expli-
cabitur. *Ratum igitur esto firmatumque rationibus è rei na-
turâ haustis in semine vim hystericorum affectuum efficientem
inesse non posse.*

spirituum im-
pedita.

Quibus rationibus non inferiora argumenta experientia
rerum magistra abundè nobis subministrat. Enimverò ex-
perientiae fide multæ puellulæ vivunt hystericis tentatæ
symptomatis ante duodecimum, decimum quintum, ne-
dum decimum octavum ætatis annum, quo primum anno
benè temperatæ ὡς ἐπὶ τὸ πᾶν semen generare incipiunt
præter experientiam ratione id indicante, siquidem antè
decimum octavum ætatis annum incrementum corporis
subripit omnem feminis materiam : contra autem adultæ
raræ admodum vivunt sive viduæ, sive moniales hysteri-
cis affectæ symptomatis, quanquam in iis ratione otii &
vitæ delicatioris & plenioris non potest non semen succref-
cere, & vacuæ alioqui vivunt ab iis occasionibus ad excre-
tionem ejus naturam sollicitantibus.

Sententia hæc
affirmatur :

1. A puellu-
lis hystericis
symptomatis
sæpè tenta-
tis.

2. Ab adul-
tis non con-
jugatis iis-
dem rariis
obnoxiiis.

Scilicet natura docta sint doctore sibi sufficiens est, &
excrementa omnis generis utcumque superflua si maturè
digerere nequit, certè expellit non minùs in foeminis quàm
in maribus, & præsertim tempore quietis, quo anima nul-
lis distracta objectis externis solet suum contemplari domi-
cilium, (*ut loquitur^a Hippocrates*) & primâ coctione per-
fectâ ad partes generationi dicatas spontè accurrere, cui
cum se comitem adjungat spiritus vitalis, hujus calore se-
men ebulliens & turgens naturam ad sui excretionem sol-

3. A naturâ,
omnis gene-
ris superflua
excrementa.

^a Lib. de insomniis in pp. Ὅταν δὲ τὸ σῶμα ἡσυχάζῃ, ἡ ψυχὴ
κινεῖται, καὶ ἐπιξέρῃ τὰ μέρη τῆς σῶματος, ὁμοίᾳ τῆς ἑαυτῆς οἴκῳ,
&c. Quum autem corpus quiescit, anima in motu est, & corporis
partes perreptans, domum suam gubernat.

& in specie
semen tur-
gens sponte
expellente.

licitat, quam ^a ἐξορροῖσμον Hippocrates vocat. Nec verò hoc tantum tempore semen excernitur à mulieribus, sed & interdium quotiescumque vasa eo prægnantia sunt & distenta, utpotè cum fluxum sit & aqueum, deponitur tanquam excrementum sine ullo acrimoniæ sensu etiam interdium & per septenarios, aut tardius, idque spontè; quandoque enim non nisi exacto mense uno postmodum excernunt & sæpiculè vel uno die, quod rescire facilè est à grandioribus natu, si modò non de spermate sed de fluore albo interrogentur, quanquam silentii in hac re amantes & pudoris plenæ: hic namque fluor albus est genuini spermatis excretio, ut ex substantiæ & exeundi modo conjectare licet.

4. A com-
paratione se-
xûs masculi-
ni cum fœ-
mineo.

Quanquam autem sæpiùs retinetur vel per tres quatuorve hebdomadas, toto tamen eo tempore nullâ corporis gravitate, nullis fastidiis, nedum horrendis, quæ falsò utero imputantur symptomata, laborare eas experientia testatur. Et certè mirari subit si natura in sexu masculeo tam expeditè ab hoc sese liberat excremento, cur in fœmineo languescat prorsus, cum tamen illud magis sit fluxile, & ad excretionem proclive: quàm rari enim aut potius nulli in nostro sexu qui naturæ pigritiam in hoc accusent? testis citerur Sacer Ordo, qui potius nimiam naturæ in eo non amat diligentiam, sed ægrè fert quod in festorum dierum pervigiliis (ut & quoties immutatur constitutio serena in pluviosam) ἐξορροῖσμον illis ferè sit importunus; nimirum iis incoenatis toto quietis tempore natura solis partibus genitatibus incubat & invigilat.

Atqui si retentum in maribus semen hysterica dicta symptomata nunquam importare visum est, aut fando auditum, cur in mulieribus idem tantorum malorum auctor accusatur, cum tamen & in genere marium semen sæpè frigidius & aquosius sit, & contrà in genere mulierum viragines, & quæ à naturâ calidæ ad ea symptomata sint propensiores, ne quis prætexat masculeum semen nativo calore esse muliebri superius, ideoque minus ad putredinem prònum?

^a Pollutionem nocturnam: somnia venere aut in lib. de genitura. Aph. 4.

Postremò

Postremò, si ex adverso experientia docet plures in genere mulierum hystericis tentatas symptomatis antequam nubèrent, eas nihilominus postquam nupsère, & ex viri contubernio prolem susceperunt, eadem experiri accidentia vel in mediis virorum amplexibus, quàm justis de causis hystericorum affectuum accusari semen possit, Medici viderint.

§ A mulieribus conjugatis.

At enim ^a *Galenus* observavit, objicies, hystericâ suffocatione viduam quandam, ab excreto spermate liberatam: sit ita sanè, an ex particulari exemplo effatum universale pronunciari debet? an non judicium de solutionis morborum causa ^b *Hippocratis* decreto est difficile? quid si enim potius spontè, aut aliam ob causam discussâ morbificâ materiâ; quæ causa *Galenum* latuerit, solutus fuit affectus.

Objection, & ejus solutio.

Quid si, quod credibile est, universim omnibus epilepticis cujuscunque sexûs & vel in adolescentiâ familiaris est, involuntaria quædam excretio feminis, aut affinis certè cujuscunque substantiæ (quâ scilicet secundum naturam genitâ uretra solet muniri contra urinæ acrimoniam) imo etiam excretio urinæ, & fecum sive per insignem musculorum abdominis transversorum convulsionem, ut volunt viri docti, sive potius, ut ego censeo, per vehementem testium & vasorum ejaculatoriorum, vesicæque & intestinorum contractionem, quàm membranosi generis convulsio inferat, nam haud dubium nervoso generi compati membranosum genus: convulsis itaque compressisque vi morbi conceptaculis feminis in epilepticis, quibus caput præsertim per idiopathiam afficitur, illud eliditur atque exprimitur. Quò sanè quàm leve sit argumentum quo uno communis medicorum sententia semini hystericæ symptomata accepta referentium firmatur, quantumque deprimatur ab illis, quæ contra suadent è rerum naturâ experientiaque hausta, si ex adverso justâ rationis lance utraque expendantur nemo non videt, ut mihi non exigua spes affulgeat, facile condonatum

Excretionis feminis in epilepticis causa.

^a In libro de loc. aff.

^b In lib. Aph. Sect. 1. Aph. 1. ἡ κρίσις χαλεπή.

138. MORBI CAPITIS INTERNI

*iri ab æquis rerum æstimatoribus , si ab eorum pondere induc-
tus castra Asclepiadarum omnium transfugæ instar deferere
cogor , & aliorum me rapi patior.*

II. De pos-
teriore.

Eorum sen-
tentia , qui
caput per
consensum
subjectorum
membrorum
laborare sta-
tuunt , refu-
tatur :

Et asseritur ;
1. Tanta
symptomata
ventriculum
affectum ex-
citare non
posse.

Sed age probabilioremne putamus eorum sententiam ,
*qui caput quidem agnoscunt tot malorum fautorem , sed per
consensum sive ventriculi , sive hypochondriorum , sive membri
cujuscumque laborare statuunt ?* Atqui sanè symptomatum
contumacia , quæ fidem omnem superare videtur , facile
convincit hos affectus affecti per idiopathiam , non per
consensum capitis esse , si vera est regula quæ affectus idio-
paticos ab iis qui per sympathiam distinguit fugace inge-
nio & mobili , non pervicace & nimium constante.

Quòd si speciatim quantam vim ventriculus habeat in
suis incommodis capiti communicandis serio pensitamus ,
quanquam ejus stomachus nervosus est admodum , & ca-
put vertigine perturbare potest , tamen ipse vel singultibus
lancinatus & convulsus sive ob vulnus proprium , sive hu-
more aliquo maligno per febres cacoëthes appetitus , nun-
quam ita caput convellere , totumque nervosum genus cer-
nitur , ut corpus rigidum inflexibileque reddat.

Observatio.

*Memorabili sanè & propè monstruoso abscessu duas inter
ventriculi tunicas latente non ita pridem honesta Mulier ,
vidua Chavotii civis & Pharmacopæi Pontani contabuit , &
tamen toto anno quo morbus eam lento fato confecit , nullus
capitis ad societatem mali adducti affectus præter naturam
sive motus depravatus , sive alius index fuit.*

Jam verò tametsi splen aliquod *Nobiliss. Virgini* nego-
tium exhibuerit antè annum quartum , & affectus hypo-
chondriaci signa aliqua sese prodiderint , tamen & evidens
tum causa ejus fuit prægressa , scilicet animi ingens ægri-
tudo ob incurfantia morosa negotia , & usus Hippocratici
vini languori corporis levando longo tempore continuatus
potuit augere intemperiem visceris : & parum consideratè
ab hoc affectu seu intemperie lienis , cujus clara indicia
tantummodò quartum antè annum apparuere , affectus
qui antè viginti annos exercuerit , primordia repeti pos-
sunt.

Neque 2.
splenis mor-
bos & affec-
tionem hy-
pochondria-
cam caput
adeò pertur-
bare.

In universum autem quanquam fortassè ab hypochondrio sinistro per epigenesin caput tentari potest, tamen ab hac causâ sensum internum sive mentem potius perverti, quàm animalem motum experientia testatur: quàm raros enim videas hypochondriacos aut quartanâ laborantes, & omninò splenicos in epilepticos evadere? imò potius^a *Hippocratis observatione, quartana superveniens epilepsiæ in bonis ægri rebus est habenda & salutaris.*

Ac tametsi non ierim inficias affectum hypochondriacum degenerare in epilepticum posse & vicissim, & sæpè à me observatum est doloribus ventris succedere epilepsiam, lethargum & similes soporosos capitis affectus per materiæ metastasim, eos tamen non sine febre prægressâ multò antè & sæpè repetente, ac tandem symptomaticè judicatâ commutatâque cum affectibus capitis evenire experientia demonstrat. Scilicet serosa in corpore colluvies vi febris ebulliens sponte suâ in caput rapta ejusmodi turbas movet, sed hi dolores nihil sanè commune habent cum affectibus hypochondriacis febris expertibus, quâ etiam febre symptomata hysterica minimè sunt stipata.

Et certè si verè de his affectibus capitis impuritati viscerum succedentibus philosophamur, inde non mediocre lumen est acceptura nostra de verâ causâ hystericorum affectuum sententia mox explicanda, si prius unum aut alterum quoddam dubium non levis momenti excutimus ac enucleamus. Etenim experientia docet & ab utero sæpè depravati motus indicia primùm longè antè graviora symptomata exhiberi, atque adeò sæpè citra eadem solum uterum moveri perperam; sed & experimento gravium Medicorum constat epilepsiam fieri capite per consensum partium externarum, sive manus, sive cruris, ut non mirum esse debeat epileptica symptomata, de quibus agitur, sub-

Dubiorum
quorundam
solutio:

Quorum
1. Pendet ab
uteri motibus
depravatis.

2. Ab epi-
lepsiâ per
consensum
partium ex-
ternarum ex-
citatâ.

a In Lib. Aph. Sect. 5. Aph. 70. Οἱ ὑπὸ τεταρταίων ἀλίσκονται, ὑπὸ σπασμῶν δ' ἐκ πάντων ἀλίσκονται. ἢ ὅτε ἀλίσκονται πρότερον, εἴτα ἐπιγίγνεται τεταρταῖον, πάντωνται. Qui à quartanis corripuntur, non ita valde à convulsionibus corripuntur. Si verò prius corripiantur, & quartana insuper accedat, cessant.

oriri capite per consensum uteri, ventriculi, lienis aut aliorum viscerum laborante. *Hollerius* complura eorum narrat exempla, quibus antè totius corporis casum & concussionem humeri articulus, brachium, fura, digitus in manu unus vel plures, aut pars aliqua in pectore cum auræ veluti cujusdam ascendentis sensu convellerentur guttâ crampâ, aut tremerent.

Paroxys-
mum epilep-
ticum parti-
cularis alicu-
jus membri
convulsio
præcedit.

Equidem tamen si ultro fatear appetente paroxysmo epileptico convulsionem particularem alicujus membri sive digiti, sive brachii universalem illam, quæ capitis in se contractionem sequitur, ante capere latentem quandoque ob causam, nedum ob vulnus feræ venenatæ, *tamen cum illis in partibus nullum insignis putredinis signum se prodat, & revera Hollerius non affirmet eas partes, unde primum convulsio inciperet, vitio aliquo seu affectu præter naturam laborasse, cur ab iis partibus integris & sanis lædi caput censebimus? ac non potius contrà capitis contractioni incipienti aliquod membrum v. g. digitum prius compati, quàm totum in consensum trahi; eamque particularem contractionem sentiri antè universalem ab ipsis ægris, quia sensus in iis nondum sunt sepulti?*

Cujus causa
redditur.

Nimirum facile evenire potest, ut oppletio distentione partis capitis posticæ, quæ est motus animalis principium, ut demonstratum est à nobis in physicis, antevertat repletionem anteriorum cerebri ventriculorum, in quibus sensus communis viget? aut etiam contingere potest, ut distentio posticæ partis capitis dum adhuc est in fieri, nondum perfectam subsidentiam sinuum anteriorum inferat, ita ut convulsio alicujus possit incipere ante sopitos omnino sensus: quin etiam oppletio seu distentio posticæ partis capitis non semper æqualiter fit secundum totam, sed modò dextræ aut sinistræ partes, modo posticæ aut anticæ prius distenduntur contrahunturque cæteris, quod ex se est evidens; quò sanè necesse est nervos diversis his partibus appensos modò hos, modò illos primum convelli, ac proinde membra iis respondentia, quàm totum principium, atque adeò universum corpus. Sed & cum interea dum cerebrum magis corrugatur in unâ, quàm in alterâ parte, tum

ventriculi anteriores nondum adhuc subsidunt, inde evenit certè convulsionem particularem priùs sentiri, quàm & totum corpus convellatur & sopor obruat: *atque illa sanè particularis membri convulsio est prodromos affectus universalis jamjam instantis, & fere omnibus epilepticis est familiaris adeò ut non desubito cadant, sed passim præmoneantur ab aliquâ particulari convulsione, vigentibus adhuc sensibus, quod ex iis facile est rescire. Hippocrates sanè hanc doctrinam in-* finuat satis, cùm inter signa prodroma jamjam instantis paroxysmi epilepsiæ disertè nominat dolorem aut convulsionem sive humeri sive colli sive dorfi: ^a *Epilepticis urinæ tenues & crudæ præter consuetudinem sine repletionem epilepsiam denunciant, cùm alias tum in humerum, collum vel dorsum dolor aut convulsio incidat vel torpor invadat corpus, aut insomnium turbulentum videatur. Quam enim appositè ad nostram sententiam: quis autem non ridebit eum qui suspicabitur Hippocratem epilepsiæ fomitem in humero cum collo credidisse, cùm tamen dolor præcedat ejus observatione paroxysmum epilepticum?*

Hippocratis
doctrina dic-
ta affirmat.

Quid autem sensus ille veluti auræ ascendentis à parte convulsâ versus caput, an non est ascensus causæ morbificæ cerebrum invadentis concutientisque & per ejus contractionem reliquum corpus percellentis? minime sanè, cùm nullus præter naturam affectus revera partim primò convulsam detineat, ut integritas actionum omnium antè & post paroxysmum constans evidenter docet. Est igitur auræ frigidæ sensus potiùs nervi ipsius concussi sensus? nam quia minùs calidum corpus respectu calidioris sensum frigidum infert, nervus certè identidem contractus seu contremiscens & concussus, quia minùs calidus carnosio genere subjecto auræ veluti frigidæ præterlabentis speciem sensumque eidem infert.

Sensus auræ
ascendentis à
parte convul-
sâ non est
ascensus cau-
sæ morbifi-
cæ.

Verùm quî fit, quæret aliquis, ut convulsionis sensus

^a Coac. præn. Aph. 599. Ἐπιληπτικοῖς ἔρα λεπτὰ καὶ ἀπεπλωμένα παρὰ τὸ ἔσθ' ἀνευ πλησμονῆς, ἐπὶ ληψὶν σημαίνει, ἄλλως τε καὶ ἢν τις ἐκ ἀκρωτίων ἢ τράχηλον, ἢ μετὰ φρενὸν πρὸς ἢ σπασμὸς ἐμπεπλώκη, ἢ γὰρ κη περιγίνηται ὁ σῶμα, ἢ ταραχῶδες ἐνύπνιον ἐωράκη.

Convulsionis
sensus cur ab
extremis cor-
poris parti-
bus incipiat?

ab ægro incipiat ab extremis partibus corporis sive exter-
nis ut digitis in manu aut pede, sive internis vesicâ scili-
cet, aut utero in mulieribus? credibile est profectò id eve-
nire, quia cùm per contractionem nervi pars cui hic infe-
ritur, necessariò divellatur: non item mediæ partes, quas
nervus prætercurrit, quibusque nullâ ratione alligatur, &
annectitur, sit autem pars cui inferitur nervus, exquisiti
sensus atque magnitudinem nervi extremitate majorem ob-
tineat, indeque divulsio à nervo facta in parte, cui extre-
mitas nervi inferitur & colligatur arctè, majorem sui ex-
hibeat sensum & cum dolore ferè conjuncta sit, quàm aut
nervi ipsius contractio aut partes mediæ quæ ferè sunt li-
beræ solutæ, & propterea à nervo minimè contrahuntur,
itaque divulsio sive membranæ, sive carnis à contracto
nervo per vim facta non potest non esse cum sensu tristi,
quia scilicet ab extremitate nervi inserti & adhærescentis
divellitur maximè, & sola & aliàs acrioris est sensus,
quippe quæ sana est & integra.

Illustratio
desumpta ab
aliis partibus
male affectis.

Hæc doctrina sanè lucem eximiam capit cùm ex stran-
guriâ, quæ sequitur lapidem in vesicâ morantem, tum ex
dolore ad jugulum, qui pleuritidi aut hepatitidi comes ad-
jungitur: cur enim lapis in vesica contentus longe disjunctæ
glandi uretræ pruritum tantum inurit, nisi quia lapis
distendens collum vesicæ ductum seu canalem quoque con-
trahit violenter, unâque glandem ipsam, cujus acriori sensu
vigentis divulsio majore cum dolore conjuncta unâ ferè
sentitur, obscuratque totius canalis contractionis sensum
minorem? cur pariter, si in pleuritide ad claviculam ma-
teria morbifica non pervenit, dolor tamen in eâ persentitur
major quàm in mediis pleuræ partibus distentis non minus,
nisi quia membrana obfessa suâ extremitate divellit partes
sanas sibi alligatas? si igitur in his casibus partes minimè
affectæ, & à materiâ morbificâ non occupatæ dolent quia
contractæ, quid mirum principio nervorum contracto con-
velli & affligi partes finibus nervorum connexas? atque
si justâ de causâ glans penis in priore casu, jugulum in
posteriore extra culpam esse creditur, nec doloris harum

partium ratio providentiaque habetur ulla, cur in epilepsiâ digitus alioqui sanus capital censebitur, aut uterus vel vesica, quas partes alioqui ex se sanas & inculpatas necesse est convulso uno, aut aliquibus principiis sexti paris convelli, cùm alioqui hoc par extremis suis propaginibus inseratur & infumatur in uterum & vesicam, scilicet ultimum locum in abdominis capacitate tenentes.

Hinc profectò evenit illo affecto hæc partes antè alias præcipuè, & omnium frequentissimè convelli, cujus eventus causæ ignorationem verosimile est Medicos in hunc errorem hæctenus induxisse, ut crederent ab uno utero in mulieribus hysterica omnia primùm prodire; quòd scilicet viderent corporis concussionem, quæ non nisi malè affecto capite suboriri potest, ab utero frequentissimè incipere, & uterum aliàs semper cum cæteris partibus internis convelli, & verò sæpè eum solum depravatè moveri, cùm tamen ratione situs & insertionis extremitatis nervi sexti paris utero, uteri convulsio convulsionem illius tanquam principii & non è contra necessariò consequatur.

Cur corporis
concussionem
uteri convul-
sio frequen-
tissimè ante-
vertat?

Præterquam quod utero etiam adest causa alia frequentissimæ convulsione, insertio scilicet propaginum nervorum lumbarium sive ossis sacri, quibus malè affectis & contractis necesse est uterum quoque *συμπάσχειν*: quamquam revera hic nullam in se contineat pravæ affectionis causam.

Summam igitur faciamus, cùm nullus adeò sit in Medicinâ rudis, qui ubi audierit epilepticum fortè de unius digiti minimi e. g. dolore quiritantem, extemplòque eum humi procumbentem, oraque, vultum & brachia contorquentem viderit; ex aliâ autem parte fuerit certus neque à scorpione, phalangio, aliâve id genus ferâ manum demorsam, neque ullius præterea affectus præter naturam manum obsidentis suspicionem habere potuerit, inducere possit in animum digitum sponte convelli, & ex se, ejusque vi convulsione caput & cum capite universum percelli corpus; de convulsionibus autem partium internarum particularibus universalium convulsionum prodromis idem

Brevis dis-
corum repeti-
tio;

Et conclusio, eorum symptomatum, quæ falsò hysterica credantur, solum caput parentem esse per idiopathiam.

judicium sit, atque de convulsionibus externorum membrorum, cui sanæ mentis insultus epilepticus singultum ventriculi, murmur & dolorem hypochondrii propè instanti consequens videbitur ventriculo, aut spleni ex sanis, & nullum morbi fomitem complexis imputandus: itaque concludamus, tot tantorumque symptomatum, quæ falsò hysterica creduntur, parùm iustis de causis uterum, ventriculum, aut aliud ex visceribus accusari, sed eorum omnium unum caput esse parentem, idque non per sympathiam, sed per idiopathiam affectum malè & perculsum eos motus universum corpus concutientes ciere.

Causa continens inquitur.

Duplex in vasis capitis continetur sanguis, sero plurimo perfusus, qui in nutritionem cerebri cedit.

Serum è vasis exiliens in subjectas partes gliscit.

Idem quoque sæpè obstructis undique viis in capite redundat.

At enim verò si penes unicum caput est noxa, quæ tandem in capite materia collecta hos tumultus excitat? ex anatomia constat in capitis vasis duplicem contineri sanguinem, eumque sero plurimo perfusum, illapsum scilicet sensim & continenter è visceribus; præter autem mucosum quiddam ex reliquiis coctionis cerebri nullum aliud corpus fluxum superesse: ex his autem corporibus fluxis certum est ex naturæ instituto sanguinem quidem utrumque alibilem in nutritionem cerebri partiumque ejus continentium cedere, serum autem reliquum suo munere vehiculi sanguinis perfunctum, è vasorum oscillis exiliens in spatia membranarum inania sensim diffundi longè latèque circa basin præsertim capitis, atque hinc per meatus quosdam in calvariâ insculptos deerrare atque gliscere sive in nares, sive in palatum & os, sive etiam per quartum foramen occipitis demonstratum est in physiologia, & non sine fructu, scilicet colluendis, humectandisque variis instrumentis in corpore, quæ irrotatione perpetuâ egent tanquam siccitatis ab assiduis motibus iis imminentis, & alioqui usibus futuræ præjudiciosæ remedio, ut sunt ea, quæ gustui, voci, respirationi, apprehensioni, incessui suam navant operam: hoc porrò serum in capite sæpè redundare experientia docet obstructis scilicet viis depluvio & exitui ejus à naturâ dicatis, & præsertim sanguine plus satis seroso existente in habitu corporis atrabilesciente.

Non me equidem latet hujus seri in capite redundantiam

ex communi medicorum sensu in vapores à naturâ aqueos referri passim, qui vapores ex communis alimenti officinis perpetuo fursum elati mox à contactu cranii frigidi, imò cerebri remisso, qui extulerat calore vernaculo, pariterque densitate cranii coacti spontè ad nativum aquæ ingenium cùm redeant, colluviem serosam tandem lapsu temporis non mediocrem in capite relinquunt & cumulant: sed quia incertum habeo istine vapores calore capitis prorsus resolvantur ac digerantur potius, in calidis præsertim corporibus hysteris affectibus magis obnoxiiis, quàm restitent & colligantur, in eam propendeo sententiam, ut credam, *potius caput plenitudine serosâ scatere ex sero sanguinis vehiculo è vasis diffluente delapsoque in cavitates capitis inanes eo, quem explicuimus modum.*

Cujus redundantiæ causa non sunt vapores aquei ex inferioribus in caput sublatis.

Utrum igitur sanguis sive tenuis, sive crassus, an serum potius purum, liquidum, & aqueum prorsus in capite stagnans hystericorum symptomatum & omninò epilepsiæ causa statuenda? equidem si hinc affectuum hystericorum naturam & proprietates, occasionesque & cætera antè insinuata, illinc deductas ex iisdem rebus materiæ seu fomitis tot malorum conditiones in memoriam revocamus, reperiemus profectò, *sanguinem quidem ab illis longè alienum esse, rerum autem contrà hisce conditionibus à naturâ esse instructissimum omninò.*

Afferitur continentem horum affectuum causam esse illud ipsum serum in capite redundans.

Principio namque constat sanguinem utrumque tanquam optatissimum & clarissimum naturæ thesaurum quàm accuratissimè semper suis in vasis tanquam loco naturali à naturâ retineri ac custodiri, nec ex iis unquam spontè, sed vi duntaxat exilire atque erumpere; & si fortè exiliat, ut cum veluti raptu quodam è toto fertur & impetit caput, itaque extrusus, è vasis principium nervorum insilit ibique cunctatur, tum illum necessariò putrescere, aut concreescere. Atqui sanguis alterutro ex his modis præter naturam affectus, etsi affinia symptomata hystericis inferre potest, tamen non eadem prorsus, sed catalepsi potius, apoplexiam aut delirium, concreescens scilicet catalepsi vel apoplexiam; putrescens autem delirium, minimè verò convul-

Nequaquam autem sanguinem.

siones fugaces, quæque brevibus ex intervallis quiescant & repetant, quippè cum sanguis concreescens quidem aut etiam putrescens, ob crassitiem innatam minimè defubito resolvi, aut loco dimoveri sit facilis, putrescens autem speciatim febrem necessariò invehat.

Neque len-
tum cerebri
mucum.

Atque ob eandem sanè crassitiem lentus ille mucus cerebri minimè potest censeri hystericorum affectuum auctor, cum viscidus crassusque à naturâ non possit varias brevibus ex intervallis subire mutationes, atque huc illuc moveri, multòque minus resolvi, sed potius magis magisque incrassari, & in lutulentum pulverem facessere: cum præterea veròsimile sit illum à fero depluente & præter cerebrum labente dilui atque detergeri, (ratione cujus permixtionis serum lentorem quemdam contrahit) ut non eâ unquam copiâ congeri mucus possit, quæ tantam distentionem inferat, quanta ad symptomata hysterica importanda desideratur: neque verò mucosum excrementum spumescere, à prædominio scilicet terrenum non aqueum, dici potest; & si spumescens excerni conspicitur, non ipse est mucus, sed ipsum serum purum putumque quo diluitur, quodque quia à naturâ, ut aqua omnis, facile concepto calore alieno rarescit spumescitque, itaque mucosum excrementum non debet dici auctor hystericorum affectuum, cum rarefactio illi non conveniat, ut brevem & fugacem paroxysmum ciere dici possit; quicquid namque spumescit, actu & à prædominio humidum sit necesse est.

Nova Auto-
sis opinio
seq. arg.
Probatur.
1. Argum.
suppediat,
seri inter
membrana-
rum cerebri
spatia facilis
collectio.

Quòd si ex adverso reputemus, serum naturæ spontè confestim, atque suum vehiculi sanguinis usum expleverit, è vasis diffluere in spatia membranas cerebri interjecta (nam neque in nutritionem impenditur, siquidem aqua non nutrit, neque ei relegendi iter sive remeandi in vasa unde fluxit potestas ab appellente continenter sanguine conceditur) spatia, inquam, membranarum vacua ob alternantes cerebri motus, ibi porro residens ob densitatem cranii locique teporem non utique prorsus resolvi, sed cunctari, & per effluxum ejus è vasis continuum sensim congeri & colligi, si eos præsertim offendat meatus obtu-

ratos, qui sensibili ejus excretioni inserviunt, *habemus sanè necessarias & evidentes συρροήματα sive collectionis feri in capite causas.*

Ad hæc si serum & aqua eo est ingenio ut redundans ubicumque facile huc illuc moveri & exundare, aut etiam effervesce & ebullire ab alieno calore & ebulliens brevi tandem resolvi, tenuesque in auras possit abire mirabimur serum in capite superfluum, & redundans ab his causis, & quomodocumque impulsus, aut etiam fervens spontaneo & præcipiti lapsu in obvia quæque vacua sive principium nervorum, sive sextum septimumque paria illi principio ferè contigua, sive in ambo simul cum impetu ferri, eaque implere, & impleta distendere, atque per vim contrahere, contractisque iis universum corpus variis concutere motibus præter naturam, imò verò sensus ipsos in consensum trahere?

2. Motus,

& 3. Ebullitio atque effervescencia

Scilicet cum serum invadat posticum & infernum caput modò majore, modò minore cum impetu & copiâ, hinc contractio cerebri modò in se tanta est ut etiam ad sensoria quatuor externa antè sedentia convulsio perveniat, unde eos sensus sopor altus detinet; modò & primùm antè reliquos ad solos oculos pervenit, utpote extremos, unde sæpè caligo vel horam unam præcurrit paroxysmum servato auditu, atque etiam odoratu, gustuque, ut probabiliter conjici potest ex eo quòd quædam hystericæ excitantur facilè odoramentis tetris atque acutis, aut admotis palato acribus, aut amaris medicamentis: in his scilicet casibus non tam vehemens est corrugatio cerebri, ut nervos sensuum eorum & præsertim aurium convellat.

Unde apparet: sero Posticum & infernum caput invadente, sensus aboleri,

Jam cum idem serum impetat modò totum principium nervorum cum sexto septimoque paribus, modò seorsim illud vel hæc duntaxat, hinc nunc corpus universum concutitur, modò solum partes externæ, modò internæ, & in primo casu summa sunt omnia symptomata unà cum totius corporis algore, siquidem sexto pari septimoque occupatis & distentis necesse est omnia interna membra, ad quæ hæc propagantur, laryngem scilicet, pulmonem, cor, dia-

Idem, si totum principium nervorum impetat, universum corpus concuti:

phragma, ventriculum, intestinaque cum utero & vesicâ convelli; itaque munera vitæ præcipua quodammodo cessare, & corpus universum quasi emortuum jacere.

Si principium sexti, septimique paris; partes internas solas;

Nam propaginē sexti septimique (hæc paria enim ab anatomicis confunduntur) quæ cordi inseritur contractâ convulsâque necesse est cor ipsum rigescere, omnique motu privari, itaque spirituum in corpus universum influxum intercipi, ac proinde vitæ usum subsistere sive intermittere, & corpus algescere: variæ namque sunt origines seu capita horum parium, quæ origines licet coëant, diversis tamen quæque partibus inseruntur. Atque hinc fit ut variæ partes afficiantur & vibrentur duntaxat cæteris integritatem servantibus, scilicet modò musculi laryngis, modò diaphragma, modò & frequentissimè uterus & vesica, utpotè partes in quibus extremitates horum nervorum terminantur.

Si principium spinalis medullæ; partes externas, & quasdam etiam internas.

Jam si principium spinalis medullæ à fero cum impetu impetitur, necessariò certè externi artus convelluntur; sed & quia paria extrema quatuor cervicis necnon lumbares & sacri ossis nervi introrsum etiam quasdam emittunt propagines, è cervice quidem exorti in laryngem & diaphragma, lumbares autem & sacri in uterum, atque hæc propagines coëunt, sive potius colligantur cum quibusdam propaginibus sexti septimique parium, inde cum externis partibus unà quoque convelluntur larynx, diaphragma & uterus. Quò sanè in plerisque mulieribus hystericis hæc partes ferè semper & frequentissimè, & sæpè solæ convelluntur, sive contractis primò propriis medullæ spinalis propaginibus, sive pertractis potius per consensum propaginibus sexti paris in illas partes tendentibus, utpotè quæ propagines invicem miscentur ac colligantur.

Horatii Eugenii opinio refutatur:

Ut longè aliena sit ab experientiâ quotidianâ *Clarissimi Viri Horatii Eugenii* opinio statuentis in hystericis inanem esse duntaxat suffocationis metum, & læsæ mentis vitium esse potius, quàm verum strangulationis sensum non enim dubium est verum esse ejusmodi & non imaginarium sensum suffocationis in omnibus, cum, an-

notatione^a Hippocratis, faucium dolores, sine tumores suffocantes, siquidem à capitis dolore ortum habent, convulsionem accersant, & in plerisque vel collum ipsum intumescat iudicio sensus astantium; & cùm præterea revulsio uteri sensim per contractionem nervorum facta, quam nos ultrò fateamur, & sensu globuli deprehendimus, necessariò per diaphragmatis compressionem inferat suffocationis sensum.

OBS. XXVI. Hic obiter non importuna erit brevis narratio affectûs hysterici, qui à sex annis generosam mulierem in vico primùm à Ponte lapidem habitantem & nuper circa mensis Augusti initium imminentibus duabus procellosis tempestatibus graviter semel & iterum afflixit, quæ certissimam modò dictis de suffocatione fidem astruit. Illa igitur primùm gravissimo & trium dierum occipitis dolore premitur, tum desubito insigne frigus genam utramque stringit, & simul costæ inferiores, atque utrumque hypochondrium sibi divelli videntur, mox extortis aliquot suspiriis fauces præcluduntur, voxque omninò surripitur, integris tamen auditu & visu, certè oculi prorsus stant inconniventes, quanquam visorum & auditorum non nisi levem admodum memoriam jam suû compos habeat: tum verò jugulum inflatur & excrescit in eum tumorem qui menti marginibus exstet, certè adæquet ex astantium relatione, & miram duritiem atque renitentiam eorum tactu præ se ferat: denique non ita post sopor irrepit, isque per tres duasque horas ineluctabilis; quo postremo sensim solvente rigor quoque ille colli sensim quoque exsolvi laxarique à domesticis percipitur, & tumor omnis faceffere, sed tamen sensum superesse doloris imum pectus opprimentis ægra ipsa testatur. Ad hæc convulsionis juguli tumor ejusdem index & suffocationis hysterice comes non solùm fide & ex relatu astantium, sed sensu etiam ægrarum mulierum & nostro confirmari potest.

OBS XXVII. Observavi nuper in illustri & ingenii facundiaque laude commendabili muliere, cùm suffocaretur imminente tempestate, quæ circa primam lunæ quadram Julii mensis Anni præsentis decimi septimi supra sexcentesimum con-

De affect.
hyst. ut &
sequ.

& Autoris
sententia ex-
perientiâ
confirmatur.

^a Coac. præn. Aph. 262. τὰ ἐν φάρυγγι ἰχθυῶ ἀλγύματα πνιγώδεια, καὶ ἐπὶ κεφαλῆς ἀλγυδόντες ὀρμάματα, σπασμώδεια.

igit, genam sinistram præsertim unaque colli sinistram partem manifestum in tumorem tolli, quem tumorem sese persentire nobilis mulier mihi ultrò est confessa, quippè qui pertineret ad musculum mastoideum rigore comprehensum. Nam sensus non prorsus in ea labefactantur durante paroxysmo, & aliàs brevè admodum & fugace: sed ad institutum redeamus.

Sexti septi-
mique pa-
rium nervo-
rum incolo-
mitatis ne-
cessitas.

Magnum est profectò in nervorum sexti septimique pa-
rium incolumitate ad tuendam animantium vitam momen-
tum, cujus si variam propagationem & cum nervis spina-
libus connexionem *Galenus* (*neque enim eam ignoravit*) fe-
riò & pensitatè attendisset, in horum primariam distentio-
nem & contractionem potius quàm in uterum symptomata
hysterica dicta retulisset. *Hæc sanè consideratio omnem admi-
randi varietatem symptomatum hystericorum adeò prodigiosam
Magnis Medicis videri solitam facilè occasionem eximit, at-
que evidentem reddit rationem omnium, quæ alioqui stuporis
plena in contemplatione eorundem occurrunt, ut sanè superva-
cana fuisse videri possit diligentia Magni Medici Lud.
Mercat. qui tot paginas in inquisitione varietatis horum
symptomatum frustra implevit.*

Resolutio
Cap. II.
Omnium
symptoma-
tum cum hys-
tericis affecti-
bus conjunc-
torum, ratio-
nem reddit.
I. Infimi
ventris.

Et verò non difficile sit omnium, quæ conjunguntur cum
hystericis affectibus, symptomatum rationem reddere, v. g.
quia convulsis intestinis necesse est quodammodo comprimi
exprimique status calidis naturis familiares, & compressos
pro ingenio suo sursum ferri moverique, hinc murmura,
ructus, dolores intestinorum, hinc tumor inflatioque ven-
triculi insignis & stupenda (ut sedulò in omnibus hysteri-
cis observavi non solum tactu sed visu etiam: exstare enim
supra costas ventriculus totus cernitur) obsessi inquam ven-
triculi distentique flatuum copiâ illum impetentium, ibi-
que ob capacitatem hærentium hystericis & omninò epi-
lepticis familiaria. Sic contrà convulso primùm ventriculo
vomitus negotium faceffit.

Age verò supervacaneum fuerit sanè pluribus demon-
strare velle aut quantam vim serum sive aqua coërcita sive
cum impetu impulsa, sive fervens in distendendis contra-
hendisque & concutiendis partibus suâ naturâ tractilibus,

ubi eas simul impleverit, habeat, cum longè tenuiora corpora, ut flatus in iisdem distendendis frangendisque validam vim obtineant: aut verò quàm facilè eadem aqua huc illuc perfluere impellique possit; pariterque quàm facilis sit fervorem concipere aut deponere modò æqualiter, modò inæqualiter ob permixtionem humoris mucosi superstitis ex nutritione particulari cerebri, quem in percurrente cerebro diluit, sibi que adjungit atque permiscet: ab hac enim causâ fit, ut rigor corporis partiumque semel contractarum modò magis sit pertinax & constans, modò inconstans interrumpaturque motibus concussivis, aquâ scilicet fervorem de novo patiente atque distentionem redintegrante seu augente, proindèque conquassationem ex intervallis moliente.

2. Rigoris corporis.

Ab hac etiam causâ evenit ut paroxysmus quidem exigux sit durationis, sed mox recurrat, siquidem aquâ ex parte vacuatâ, aut brevi resolutâ distentio contractioque cessat, sed impetente de novo aliâ, aut quæ delitescebat fervore augefcente, repetit mox contractio donec aut affluxus cesset, aut resolutio integrè fiat ejus quæ antè appulerat: hac etiam de causâ accessio sæpè unum pluresve dies, nedum horas durat in quibusdam, ut pro apoplecticis aut mortuis habeantur, ut annotavimus in duabus nobilibus puellis quarum antè meminimus, sive ob insignem ejus copiam, quia sive calor rarefacere quidem potest sed resolvere præ imbecillitate nequit, sive ob permixtionem majorem pituitæ seu muci cerebri.

3. Paroxysmi brevis, sæpiusque recurrentis.

Hâc denique de causâ quævis capitis sive solius, sive cum reliquo corpore motio agitative est repetentis paroxysmi occasio: capite namque commoto vehementer necessariò aqua stagnans vel etiam ebulliens in eo fluctuat quodammodo & hac illac perfluit & præsertim in nervos subjectos, quorum cava in viventibus patent.

4. Agitationis capitis sive solius sive unâ corporis reliqui.

Hic non inutilis credo & ingrata futura est *inquisitio particularis*, quonam modo scilicet unaquæque causa externa principium dare paroxysmo, & morbum de novo exacerbare nata sit: non solum enim sensibilis & manifesta capitis jac-

Resolutio Cap. III. Complectens particularem inquisitionem externæ

rum causa-
rum singulos
paroxysmos
excitantium.

1. Insensi-
bilis propè
corporis com-
motionis.

2. Animi
perturbatio-
num.

3. Usus ali-
menti exter-
ni, & præci-
puè vini.

Vino gene-
roso nil fu-
mosius, aut
calidius?

tatio, commotioque sive à vectione in lecticâ, sive à fortuitâ succussione lecti paroxysmo novo occasionem nostro experimento dare potest, sed vel insensibilis propè à strepitu scilicet perambulantium cameram, aut sonitu campanarum illata. Quid ita? nimirum aër externus sive per aures, sive per meatus potius ab auribus in palatum patentes illapsus irruensque in caput cum impetu stagnantem in eo aquam commovet necessariò, atque huc illuc impellit mediante motu aëris interni, non aliter atque hic idem aër titillatione & scalptu tympani commotus impellensque aërem in meatu illo delitescensem, & desubitò in tracheam arteriam tussim excitat.

Jam animi perturbationes sive terror, sive lætitia ex inopinatò suborta evidente sanè ex causâ hystericos cient affectus; videlicet per hæc animi pathemata membranæ cerebri non contrahuntur comprimunturque, nunc explicantur & dilatantur; his autem sive contractis, sive explicatis aquam residem necesse est commoveri & in cava nervorum aut spontè exundare, aut veluti exprimi.

Cur porrò usu alimenti externi & præcipuè vini hysterica recrudescunt symptomata, nisi quia vaporum de novo ex alimento expirantium, eorumque calidorum accursu & permixtione aqua in capite cunctabunda intumescit & fermentatur, conceptoque fervore ampliorem quæritans locum deerrare in nervos subjectos cogitur? vero simile id certè est, & cum vino præsertim generoso nihil fumosius sit, aut calidius, haudquaquam mirum si hujus usûs præsentissima est occasio mox recurrentium hystericorum affectuum. Quod si vini ingesti & ebullientis in ventriculo id est ingenium, eaque propensio, ut ipsum etiam nondum coctum in caput irruat, quod ^a *Hippocrates* observavit, nedum vapores submittat, multò minus mirum videri debet si aquam perturbet illic residem. Equidem hoc possum affirmare seriò, ut suo loco fufius dicetur à nobis, ab usu vini succedere ferè doloribus seu convulsionibus intestinorum maximam partem horum symptomatum, vel paralyfin.

^a Lib. de flatib. Aph. 31. 32. &c.

Scilicet sanguine in febribus quibusdam conjunctis cum ipsis doloribus ab usu vini magis magisque ebulliente defumat serosa ejus portio, & cum vino rapta in caput aquam in eo residem offendens & sive augescens sive fermentans epilepticos aut lethargicos affectus excitat, eosque lethales, nisi aquâ penitus descendente in nervos paralysis superveniat.

Ex quorum affectuum analogiâ, quemadmodum & *ex solutione hystericorum*, seu potius degeneratione in paralysis nostrâ hæc de fomite causa hystericorum affectuum sententia confirmationem capere potest: enimverò ad contemplationem & modi & causarum sive invasionis, sive recursuum frequentium affectuum hystericorum adjungere placet considerationem speciei humoris, cujus excretionem sequitur solutio affectus, & simul earum rerum, quarum usus levamen aut nocumentum afferre observatus est semper; quæ argumenta à solutione affectuum petita apud *Hippocratem & Galenum* sunt validissima totius causæ firmamenta.

Resolutio
Cap. IV.

Ubi affer-
tur: I. Argo-
menta à so-
lutione affect.
petita vali-
dissime esse;

Monuimus nimirum suprâ paroxysmum quidem unum-
quemque cum sreatu & excretionem spumescens aquæ
solvi semper; vehementiam autem morbi tum primùm re-
mittere visam & postea semper clanguisse, cum Nobilissima
Virgo primùm pelvis integras aquæ puræ putæ è capite à
medicamentis elicite cœpisset evomere, & ad libras non
unas, sed plures, & deinceps usum familiarem habuisset
eorundem medicamentorum. *Quî enim sreatu aquæ affectus
solveretur omninò, certè vehementia remitteretur, nisi aqua
ejusdem fomes esset & materialis causa?*

Et affirmat-
ur: parox-
ysmi solu-
tionem per
excretionem
aquæ spumesc-
centis,

Causam con-
tinentem af-
fectus indi-
care:

OBS. XXVIII. Memorabile fanè est quod annotavi in
generosâ & ingeniosâ puellâ in vicino schol. nostris vico ægro-
tante, quæ toto vere anni præsentis decimi septimi circa pleni-
lunia hisce symptomatis percussa fuit, iisque cum vehementis-
simis, tum pertinacibus, quippe totam lunæ quadram duranti-
bus: nam cum primùm diem reciprocis motibus conquateretur,
biduum post *travestia* soporque altus detinebat puellam, reli-

De Affect.
Hyst. per ex-
cret. aqu. so-
lut. ut & seq.

Idque duobus
exemplis ve-
rum esse de-
monstratur.

quum quaternarium quo videbatur aliquatenus ad se redire, quiritabatur tamen, nugabatur, sive leviter delirabat, vigilabatque. Ergo primo insultu nostrâ observatione incredibile dictu est quanta vis aquæ spumosæ plusculos dies confertim diffluxerit ex toto ore, ut lintea ei excipiendæ & ebibendæ vix sufficerent. Secundo autem paroxysmo declinante assidua salivatio diu noctuque & toto septenario eam exercuit, & tam copiosa ut cum meo jussu in scutellam excreasset aquam puram liquidamque, intra horulam unam illud vasum impleverit ut non dubitem si excepta fuisset aqua sedulo, quin quatuor libras vel uno die eam reddere ore satis constaret. Quò sanè mihi verosimile est perpetuum quemdam feri in vasis ebullientis (febris enim jam antè annum varia habebat puellam ingenuam) fuisse toto eo tempore ad caput raptum sive ascensum, & reciprocum ejusdem defluxum è capite in os: tertius denique paroxysmus pariter salivatione etsi non tam liberali fuit solutus.

OBS. XXIX. Idem autem observavi in quodam Pistore cive Pontano in plateâ urbis habitante, nam cum semel & iterum vigente Junio mense ejusdem anni circa primam & secundam lunæ quadram epileptico paroxysmo eoque gravi & stertoroso, ut apoplexiam minaretur, fuisset comprehensus, eo liberatus fuit per sequentem diem largâ sputatione aquæ puræ.

II. Spumescentem aquam, non è pulmonibus, sed ex capite provenire;

Neque enim mihi probabile videtur circa os spumam edi, quod cum omnes muscoli respirationi inservientes convulsi pulmoni ad dilatationem morem non gerant, hinc aër in ergastulo inclusus afficitur, & incalescit eoque calore materiam, quæ est in bronchiis illis, in spumam vertit per flatulentum spiritum fuliginosum sese in omnes materiæ ipsius partes æqualiter insinuantem. In primis namque in primâ comitialis morbi & quidem summi invasione contracto thorace aër omnis qui inspiratus erat exprimitur, siquidem vociferationem tum ægri edunt: quia autem deinceps respiratio ablata est, certè aër inclusus in bronchiis; nullus quippe, accusari non potest ut motor & causa spumæ longè post & sub finem paroxysmi apparentis: deinde in hysterico affectu summo refrigeratio corporis est tanta, ut

aër incalescere nequeat. Denique præter aërem & spiritum in spumâ humidum corpus crassius aëre adsit oportet, quod in bronchia nisi è capite illabi non potest: quò sane spuma illa in hysterico affectu & epilepsiâ summâ circa os edi solita, portio quædam censenda est aquæ illius ferventis in capite, cujus quidem præsentia excitatur paroxysmus, & cujus excretionem solvitur, & satis id confirmat stupenda illa aquæ vis, quæ redditur per os, quàm è pulmone venire prorsus dici nefas.

Age Hippocrate & Galeno præmonentibus febrem præsentissimum esse convulsionis in genere remedium hæctenus Medici observarunt, cui præterea adjunxit magnus Hippocrates urinam multum vitream, fluxum alvi & somnum.

^a Convulsionis remedium, inquit ille, est acuta febris superveniens quæ prius non fuit, aut si quidem prius existit jam invalescens. Juvat quoque vitrea urina multa effluens, & fluxus alvi, & somnus. Quid ita? quia scilicet feri effervescentis in capite principioque nervorum sensibilis quidem vacuatio fit per urinam vitream & alvi fluxum, insensibilis autem ejusdem discussio per febrem & somnum: nam urina vitrea evadit sanè à mucoribus lentis excrementitiisque cerebri cum fero subagitatis plurimo ac permixtis. Quamquam autem communis est opinio à febre, & somno pituitosos, crudosque humores concoqui & attenuari, tamen eos ab iis causis minimè discuti resolvique penitus, sed increfari potius credibile est; quo sanè convulsionem & epilepsiam contumaciorem potius reddiderint, aut in apoplexiam verterint febris & somnus, si ii affectus à pituitoso, suâque naturâ terræ & aquæ particeps humore succrescerent: Quoniam itaque unus serosus humor à prædictis quatuor causis observatione Hippocratis annotatis discuti potest resolvique omnino ab eo sanè convulsionem foveri colligere est.

Quod i. auctoritate Hippocr. & Galeni confirmatur: ab aliis scil. excretionibus.

Atque hoc argumentum à modo solutionis paroxysmi desumptum (quæ solutio excretâ aquâ succedit) compro-

2. A transmutatione hysterico affectu in paralyticum.

a Coac. præn. Aph. 358. Σπασμὸς λυτικὸν πυρετὸς ἐπιγενόμενος ἄξιος μὴ πρότερον γεγωνῶς ἐν δὲ εἶη πρότερον γεγωνῶς παροξυνθεὶς, ὡφελές δὲ καὶ ἔργον δίσχυσις & ἰαλοειδὴς πολλὴ καὶ εὖσις κοιλίας, καὶ ὕπνοι.

batur quoque solutionis hystericorum affectuum eâ specie ,
 quæ fit non quidem morte superveniente : *neque enim sunt*
lethales convulsiones in iis quæ uterinâ suffocatione tenentur ,
sed faciles , ut Dorcadi observatione ^a *Magni Hippocratis ,*
sed superveniente paralyfi comitali morbo , sive hystérico
affectui : cujus commutationem cum paralyfi sive succes-
sionem paralyfis cessantibus hystericis symptomatis annota-
runt Viri magni , & ego observavi in Nobili Virgine mo-
niali , de quâ ante : nam cum sæpius symptomata hystERICA ab
aliquot annis fuisset perpeffa , bis jam in paralyfin incidit
(dante inducias & intermittente hystérico affectu) primum quî-
dem brachii , & cruris sinistri , deinde iterum solius brachii.

Observatio. Sed & annotavi hoc anno in altera ingenuâ vicinâ nostrâ de
 quâ antè , quæ à secundo paroxysmo tremorem brachiorum in-
 signem passa est , tertio tandem in paralyfin eorundem incidit.
 Si itaque paralyfis fit ab aquæ ingressu in principium ner-
 vorum eoque non subsistente , sed currente longius & ad
 extremum nervum delabente , priorem certè morbum ,
 hoc est hystericum affectum , cui cessanti paralyfis succes-
 sit , ab ejusdem aquæ ingressu sed subsistente & princi-
 pium occupante tantum factum esse oportuit.

Paralyfis &
 Comitalis
 morbus quo-
 modo diffe-
 rant ?

Nam in hoc paralyfis à comitali distinguitur , quòd
 materialis causa in comitali quidem principium nervorum
 tantum occupat , ibique hæret & subsistit , scilicet sive in
 cavo , sive in quarto ventriculo in principio spinalis me-
 dullæ insculpto , sive in spatio inter duas membranas ex
 quibus contexitur principium spinalis medullæ & unus-
 quisque nervus , sive in cavis nervorum parium sexti septi-
 mique , sed in paralyfi eadem causa decumbit descendit-
 que secundum totum nervum , eumque emollit & effœ-
 minat.

Objection.

Quæret autem hîc aliquis , cur in epilepticis affectibus
 subsistit materiæ ingressio in principio nervorum , nec des-
 cendit statim ab initio neque paralyfin semper inducit , cum
 aqua suâ sponte deorsum moveri prona sit ? cui sanè ob-

a Coac. præn. Aph. 554. lib. 1. prædict. Aph. 119. Οἱ ἢ ἐν ἐνερῆσιν
 ἐπὶ τοῖς σπασμοῖς ἐνχεῖται εἶον καὶ Δορκάδι,

jectioni appositè responderi & satisfieri potest meo iudicio, Solutio.
 si dicamus aquam in capite stagnantem & ebullientem suâ
 naturâ sursum affectare potius quàm locum declivem, fer-
 vore autem deposito tum demum delabi duas inter mem-
 branas, ex quibus nervi contextuntur, aut cavum eorum,
 nisi aut penitus resolvatur, aut per meatus à naturâ ejus-
 dem excretioni dicatos, & in palatum patentés sensibilibiter
 excernatur, ut plerumque fieri observamus, & solutio ad-
 veniente spumâ facta satis indicat: vana enim responsio
 eorum qui negant paralysem succedere epilepsiæ, quemad-
 modum apoplexiæ succedit; quòd materia non ad poste-
 riores partes cerebri vergat sed anteriores & in gulam, tho-
 racem & os, cùm convulsio illa universalis in epilepsia
 fiat principio nervorum affecto.

Jam verò si naturam viresque earum rerum ex agendo-
 rum genere, *quas ad levamentum evidens aut noxam asferre*
hystericis mulieribus præter illa quæ antè ex Hippocrate anno-
tata sunt experientia docet, consideramus, certè non aliâ ra-
 tione eas juvare quidem reperiemus, quàm quia vel aquam
 è capite eliciunt, illectamque purgant, aut insensibiliter
 discutiunt; vel sopitos sensus excitant & excitatam natu-
 ram ad excussionem irritant, coguntque etiam invitam:
 alias autem nocere quia aquam fermentant, molemque
 ejus adaugent, vel etiam commovent. Quæ si vera sunt,
 ut sunt verissima, evidenter indè colligitur *fomitum hysteri-*
corum affectuum esse serum seu aquam: hi namque recrudes-
cunt per seri præsentiam fervorem & commotionem, contra-
que ejusdem vacuatione vel discussione sedantur & conquies-
cunt.

Resolutio
 Cap. V.
 Ubi ea ex-
 penduntur,
 quæ adju-
 vamentum aut
 noxam hyste-
 ricis mulieri-
 bus adferunt.

Experientiâ teste adversus hystericam suffocationem præ-
 cipuè commendantur graveolentia foetidaque naribus ad-
 mota, benè autem & suaviter olentia admota potius mu-
 lierum naturalibus partibus: quid ita? quia scilicet illa qui-
 dem calore insigni trahunt discutiuntque materiam sero-
 sam, & quodammodo absorbent, aut potius acrimoniâ
 quadam & morsu naturam pungunt, vellicant atque exci-
 tant, quæ excitata forti membranarum cerebri compressione

1. Juvenis,
 graveolentia
 naribus, &
 suaviter o-
 lentia natu-
 ralibus ad-
 mota,

2. Nocent
verò utraque
naribus ad-
mota :

Sed utero
graveolentia
sola.

3. Juvant
quoque: pur-
gantia ,

Siccantia ,

Et cerebrum
roborantia ,

Atque bal-
nea natura-
lia.

Hæc omnia
confirmat
anatomia ca-
daverum ,

excudit aqueam colluviem per obvios meatus : hæc au-
tem quia suo tepore seu calore humido partium interna-
rum , & imprimis uteri convulsi rigorem laxant , & ad inf-
tar balnei seu fomenti exsolvunt , suæque naturali consti-
tutioni restitunt. Ex adverso autem nocent eadem benè
& suaviter olentia si naribus admoveas , quia scilicet caput
implentia serosam in eo materiam commovent quidem , ra-
refaciunt tantùm , sed non discutiunt ac resolvunt , imo
potiùs adaugent : graviter autem olentia utero admota fe-
riunt læduntque sensum tactus , itaque expultricem ad suū
excussionem sollicitant , indeque uterum commovent & de-
pravant ejus motum. Sternutatoria porrò , pariterque con-
fectiones quæ palato illinuntur , aut quæ antidoti affrican-
tur , iisdem de causis solvunt , aut minuunt paroxysmum ,
quibus graviter olentia.

Ac purgantia medicamenta , ut *agaricus* , *semen ebulli* ,
bryonia , imò etiam leviora , ut *hiera* magni fiunt ab omni-
bus medicis , & proprietate occultâ hystericæ suffocationi
prodesse perhibentur ; sed ego potiùs qualitate sensibili cre-
diderim utilia , nimirum quia ea manifestè serosam capitis
colluviem trahunt , purgantque sive vomitu , sive potissi-
mum per alvum.

Ruta porro , *valeriana* , *pæonia* , *hyssopus* , *calamentum* ,
artemisia , & ejusmodi pariter recensentur passim inter hyf-
terica , quemadmodum & *pulvis stercoris pavonis* , *pulvis*
perdicis , *cranii humani* & ejusmodi quæ amuleta perhiben-
tur. Sed ea quoque principatum tenent inter medicamenta
quæ robur cerebro afflare , & luxuriantem ejus humidita-
tem sensim sine sensu exsiccare creduntur , imò etiam sensi-
biliter evacuandi vim habent per renes scilicet. Denique
balnea naturalia præsertim in affectionibus hystericis utilia
habentur non aliâ certè ratione , quàm quia serosam totius
colluviem , unâque capitis vacuant sensibilibiter per cutem.

Postremò epilepticos affectus à sero caput opplente , &
præcipuè posticam ejus partem excitari partim ex anatomia
didici.

OBS. XXX. Nam dissecto anno superiore cadavere honestè

civis Pontani, Claudii Juvenis, ut infra luculentiùs declarabitur, posticum caput universum aquâ turgens repertum, ut non solum principium nervorum aquæ innataret, sed membranæ ipsæ aquâ prægnantes & imbutæ non secus atque papyrus aut tela aquæ diu immersa conspicerentur, & quamprimum cranium sectum, aquâ ex eâ parte diffluit plurima, quin etiam sanguis in venis eâ parte concretus inventus à frigore scilicet aquæ stagnantis: partim idem colligere est ex analogiâ affinium morborum, scilicet catalepsios. Narrat enim Doctus Hollerius in occipite cujusdam vi catochi demortui plurimum serum quasi rufum repertum in cerebro posteriore, una cum sanguine concreto in majore venâ quæ medium caput perreptat.

Atque hæc sunt argumenta quæ ex naturâ symptomatum hysteri-
corum, eorumque proprietatibus, occasionibus, nec non solutionis modo excretoque humore, & juvantibus, lædentibus, denique ex analogiâ similium affectuum desumpta ex uno seroso humore ebulliente & occupante, ac distendente seu præter naturam contrahente principium nervorum sive externorum, sive internorum eos suboriri posse demonstrant. Quibus si ad-
jungamus indicia serosæ in Illustriissimâ Virgine plenitudinis ejusque cephalicæ, quæ sanè pariter in omnibus ferè sive hysteri-
cis sive epilepticis sese produnt, perevidenter certè perorata est causa, nullusque dubitandi locus deinceps relinqui videtur.

Et analogiâ
similium
affectuum.

Et ultimò
in hoc casu
indicia sero-
sæ humidita-
tis in capite;

Etenim quæ certa indicia plenitudinis serosæ in capite haberi possunt, ea sese hîc offerunt universa. Scilicet constitutio in primis naturalis, in quâ splen & sanguis arteriosus ad intemperiem calidam siccam inclinant, & in quâ serum toto effusè exundat corpore, & præcipuè capite, quippe quod longè numerosioribus ex arteriis contextitur. (Nam ex anatomiâ serum longè uberius in arteriis reperire est quàm in venis) serosæ namque colluviei in ejusmodi temperaturâ redundantis indicia sunt serum in massâ redundantis plurimum, ut vel sextuplo excedere videatur ubi refederit sanguinis massa, ut in omnibus observavi, & nuper in Illustri muliere & ingeniosâ de quâ antè, & quod ex^a Hip-

Quæ desumuntur
i. à naturali
agræ,

Atque ipsius
familiae con-
stitutione.

pocratis observatione melancholici, id est atrabiliosi sunt perpetui chremetes, id est sputatores & sudoribus copiosis diffuunt, ut ex quartanariis intelligere est: cui naturali in *Nobilissimâ Virgine* constitutioni, & serosæ redundantiae attestatur similis constitutio in *Illustr. Majoribus* ejus præsertim *avis*, *patruisque* ex stirpe *Valesiâ*, nec non *Illustrissimis fratribus*, quibus omnibus caput sero abundavit plurimo semper, ut alvus liquidis diffuens excrementis, assiduæ fluxiones, aliaque ejusmodi satis indicarunt.

2. A Morbis.

Quod si à morbis, in quos propensa fuit *Illustrissima Virgo*, argumenta repetere placet, certè frequentes & pertinaces fluxiones modò in pectus, modò in dentes, modò & præcipuè in aures tum vero febres sudoribus quotidianis largissimisque diffuentes, ejusque generis alia unam profectò serosam colluviem in toto & præsertim capite redundantem satis prædicant: fluxiones namque ejusmodi materiales causam nullam aliam à sero sanguinis vehiculo habere cum suo loco demonstratum est, tum vel sensus ipse visus satis docet.

3. A variis
symptomatis
paroxysmum
tam anteceden-
tibus,
quàm ei se
iungentibus.

Quid quod antè paroxysmum tanta semper gravitas præobtunderet caput, ut nullum murmur, nullum strepitum nisi ægerrimè ferre posset, an non ea capitis plenitudinem satis convincit? quid præterea torpor mentis, rerum omnium oblivio, pigritia totius corporis, crurum imbecillitas, faciei pallor, & dolor capitis cum rubore labiorum, conniventiaque oculorum ut vix aperiri possint, & ejusmodi symptomata prænuncia jamjam instantis paroxysmi ferè omnibus sive epilepticis, sive hysteris familiaria, *an non caput affectu idiopathico laborare ostendunt, & pleonexiâ serosâ turgescere? ita sanè est*: quibus symptomatis experientia quotidianâ confirmatis addit ^a *Hippoc.* urinas tenues & crudas præter consuetudinem, *epilepticis*, inquit, *urinae tenues & crudæ præter consuetudinem sine repletionem epilepsiam denunciant*. Quid denique quod lachrymæ involuntariæ, fletusque multus paroxysmo semper se adjungeret, *an non sero-*

^a Coac. præn. Aph. 599. Ἐπιληπτικοῖς ἔρα λεπτὰ καὶ ἄπειτα παρὰ τοῖς ἄλλοις πλεονεξίᾳ ἐπὶ λήθην σημαίνει.

sam ejusdem capitis plenitudinem lachrymæ illæ manifestè arguunt?

Summam ergo tandem ineamus, concludamusque varia illa sævaque symptomata, hysterica vulgò dicta, quibus Nobilissima Virgo hætenus vixit obnoxia, non à retentis in utero mensibus, corruptove circa uterum semine, sive seminiformi substantiâ, non à viscerum sive splenis, sive ventriculi impuritate originem traxisse, sed unum fomitem habuisse plenitudinem scilicet serosam in postico capite stagnantem ferventemque & principia nervorum omnium implentem ac copiâ distendentem & contrahentem in se, unaque membra omnia non solum externa, sed interna quoque convellentem, imò etiam sensum labefactantem: colluviem autem aquæ in capite stagnantis scaturire primò & derivari è visceribus & præsertim liene, totoque corporis habitu seu rivulum quemdam è fontibus variis & simul confluentibus, sed in caput affluxam per varios sinus toto cerebro insculptos & postico capite terminatos huc commeari non tam fortè ob meatus externos minus liberos & patentes, quàm ob declivitatem loci; collectam denique postico in capite ratione caloris loci & inculcationis fervorem quemdam concipere, ratione cujus duo nervorum principia subiens ibique subsistens ob ingenium superum potius locum quàm inferum affectans, & subinde affluens usque & usque suâ tandem mole distendit corrugatque appendices nervosas & musculosum genus, imò verò membra omnia sive interna, sive externa.

Summa totius consilii proponit eandem causam continentis:

Ejusque derivationem.

Ac cum seri in capite collectio foveatur à colluvie serosâ totius, certè propagatio ejus seu corrivatio è toto in caput vel sensim sine sensu fieri potest, vel cum raptu quodam: ac sensim quidem duplici nomine. Scilicet vel attrahitur serum à parte ratione nutritionis, vel sponte suâ idem movetur ad caput, sive quia sanguis præcipuè tenuis & aquosus ichore bilioso affusus superum affectat à natura locum, sive quia ratione officii sequitur motum spiritus vitalis: nam cum spiritus vitalis cuique parti laboranti succurrere soleat, unâ cum spiritu vitali sanguis præsertim arteriosus ad caput movetur, utpotè cujus perpetua ferè est actio, ac proinde serum ad caput

Et propagationem.

Quæ sit sensim sine sensu;

Vel confer-
tim cum
quodam rap-
tu.

abundè confluit. Jam confertim in caput idem serum quodam-
modo rapitur, à quacumque causâ sanguini in vasis fervor ac-
cidit: tum enim cum in illo fervore tenuem sanguinis partem
sustolli & despumare necessè sit, evenit serosam & biliosam
partem sursum rapi, & caput impetere. Quod contingere vi-
demus in quibusdam febribus, à quâ causâ affluxu scilicet
seri biliosi oppletum cerebrum tentatur epilepticis insultibus &
delirio, ut novissimis annis observavimus in pluribus febrici-
tantibus; quibus familiaris fuit dolor & cruciatus abdominis
convulsis scilicet intestinis, vesicâ & utero ab incipiente dis-
tentione principii nervorum: quibus doloribus oppleto jam ma-
gis cerebro apparentes totius convulsiones, soporque sunt con-
secuta, & in plerisque etiam, cum materia illa excuti non
posset, mors tandem.

Quò major
serosa collu-
vies in toto
est; Eò ma-
gis in capite
redundat.

Unde mulie-
res gravida
iis affectibus
obnoxiae
sunt.

Quæ cum ita sint, quò colluvies in toto serosa major est sive
ob naturalem viscerum constitutionem calidam, sive ob im-
moderatum aquæ potum, sive ob suppressas purgationes so-
lemnes & familiares menstrui scilicet sanguinis, hæmorrhoi-
dum, & ejusmodi, tum sanè colluvies in capite serosa redun-
det necessè est. A quâ causâ, ut obiter hoc dicam, non mi-
rum est gravidas etiam mulieres hystericis affectibus seu epi-
lepticis obnoxias vivere: nimirum sanguine menstruo non re-
purgato partem in eo alibilem fœtu sibi attrahente & insu-
mente, serosa in toto pars & proinde in capite superfluat opor-
tet. Epilepsiam autem illam quæ ex serosi in sanguinis massâ
humoris redundantia ad caput translatâ subito quodam raptu
contingit, non absurdè meâ quidem sententiâ idiopathicam di-
cere possumus, sed per deuteropathiam sive per epigenesim,
id est propagationem materiæ: nam revera prior affectus totius
scilicet febris, cujus ratione fervente sanguine serosa ejus pars
sursum rapitur, minimè conquiescit; sed urget magis &
magis.

Hinc patet:
Epilepsiam
hanc idiopa-
thicam, sed
per propaga-
tionem ma-
teriæ, esse.

Præservatio
à Paroxysmo
in duobus
scopis consis-
tit.

Quibus ita constitutis spes sanè omnis prophylaxeos seu
præcautionis hujusmodi affectuum in emendandâ totius collu-
vie serosâ, & à capite avertendâ, tum verò ea, quæ caput
jam obsedit, vacuandâ dissipandâque omninò consistit, quibus
autem artibus utrumque obtineri potest? primum certe, hæc

est, *colluvies totius* (nam frustra de particulari capitis plenitudine consilium inibitur, nisi affluxus feri è toto in caput sistatur cohibeaturque) *colluvies igitur in toto emendabitur, si & redundantia ejus causarum ratio habeatur, & si humor collectus vacuetur & exinaniatur.*

Quorum scilicet ad colluviem totius emendandam spectat: perfectiturque

Atqui quandoquidem extrinsecus materia serosæ colluviei, hoc est, cum alimentis in corpus nostrum illabitur, illapsaque ab æstuosis visceribus arripitur trahiturque in vasa magna, præcipuè à liene in arterias, certè causarum redundantia in toto feri remedio erunt cum *viæ ratio sicca*, minimum aquosi humoris subministrans, hoc est tantum, quantum elixatio alimenti externi, & diadosis ejus per universum corpus postulant (nam liquidis certè vita prorsus carere non potest ob hos usus) tum *viscerum ac præsertim lienis reductio ad mediocrem temperaturam*, hoc est correctio caloris serum omnè affatim & magis quàm par est elixato jam alimento externo attrahentis & exugentis, hanc enim ob causam unicam crediderim serum plurimum abundare in corporibus calidis siccis & æstuosis, cujus indicium alvus semper dura iis familiaris ab immoderata feri omnis è ventriculo & intestinis exuctione.

1. Per siccam viæ rationem,

Et viscerum, ac præsertim lienis intemperati attemperationem.

Ratio ergo viæ futura utilis imprimis sicca esse debet, & ad frigus potius inclinare quàm calorem. Siccam autem intelligo non quæ in alimentis qualitatem siccam desideret, ut sunt carnes salitæ, & terrestres maximè generis, ut bubulæ, venaticæ, & maximè legumina omnis generis, quæ non possunt à me probari, tum quia hæc potissimum in magnâ mole minimum nutriunt, tum quia ab illis omnibus Nobilissima Virgo hætenus abhorruit semper, quam fortassè ob causam ventriculus iis edomandis par esse nequeat, præsertim cum ratione otiosi vitæ instituti flatuosæ ex iis necessario superstites reliquæ non possint facile corrigi. Sed siccam viæ rationem penes substantiæ modum potissimum intelligo, scilicet tum eam quæ parco potu parcoque usu rerum liquidarum contenta sit, tum quæ plus humidi solidioris & nutritii quàm aquosi sufficiat substituatque. Quo in genere sunt: *carnes adultiorum anima-*

Quid per siccam viæ rationem intelligitur.

lium, tum verò *aves montanæ*, quæ recens natorum carnibus & avibus fluviatilibus aut palustribus semper præferendæ; quanquam autem *carnes gallinacæ, vitulinæ, hædinæ carnibus perdicum, turdorum & phasianorum* sint humidiores, tamen quia illæ viscerum sanguinisque fervori compescendo & alvo leniendæ sunt oportuniores, idcirco non minùs à me probantur, earumque usus quia assuetus & familiaris potior habendus. Ac quanquam siccam victus rationem potius commendo per quam feri scilicet in toto synathrismus imminuitur, non interdixerim tamen omninò usum *jusculorum super iis carnibus*, sed in mediocri admodum quantitate, ut eorum beneficio tantùm alvus in officio contineri possit, & præsertim si ea alterentur vere, & æstate quidem *boragine, buglossâ, endiviâ*, temperamenti viscerum gratiâ; hyeme autem non quidem radicibus *petrosolini*, quod epilepticis famâ communi noxium valde, sed potius *capparibus, hyssopo, thymo, majoranâ, serpillo*, quæ serum tempestatis illius injuriâ coërcitum repulsumque in vasa per renes educant extra corpus.

Fructuum
boratorum
usus aut nul-
lus, aut pau-
cus sit.

Vinum in
his affect.
venenum.

A fructibus porrò horariis & præsertim pomis & piris pro more vel abstineat vel parcissimè utatur, quia hæc ferrosam plurimùm augment & flatuosam colluviem: *passulæ & ficus* gratissimam vicem omnium & saluberrimam gerent.

Non mediocriter autem lætor eique congratulor plurimùm vino jam facile posse carere, *cùm vinum in his affectibus si quid aliud quasi venenum sit*, non solum quia auget ferrosam in vasis colluviem quippè quod est aquæ genus, sed etiam quia ut antè à nobis monitum, sanguinem tenuem & calidum, potissimumque aqueam ejus partem secum in caput rapit, & ei quod jam stagnabat in capite se immiscet atque fervorem inducit, itaque comitiales morbum sopitum quodammodo suscitât: ejus ergo vicem erit *decoctum à Clarissimo Medico præscriptum*, vel vicaria esse poterit (gratæ enim rerum vices) præsertim vere & æstate *ptisana magistralis vulgaris*, sed *melissâ & tantillo hyssopo condita*, itaque lienî capitique gratior reddita & magis diuretica.

Non est autem necesse hic latius evagari & excurrere in singula momenta, in quibus privata victus ratio consistit, ne quod est in proverbio noctuam Athenas: nam præscripta rerum liquidarum moderatione alvus spero in officio retinebitur, si tamen ob tempestatis æstus, aut in lecticâ motum diuturniorem votis alvus non responderit, tum certè unum & alterum cochlearia sive *syrupi*, sive *mellis rosacei laxativi*, vel *passulatum*, *passulæve præmansæ antè pastum*, vel *glans è butyro concreto satis erunt*, certè *pruna damascena cum senâ saccaroque leviter incocta*, *serum lactis*, in quo prius *flores buglossi*, *cichorii* & *hyssopus macerati fuerint*; nam generosiora in hunc unum finem non laudari, quia ab eorum usu alvus magis magisque indurefcit.

2. Per ea remedia quæ alvum in officio suo retinent.

Supervacanea hîc foret animadversio quantum sit momentum in vacuitate, certè compositione perturbationum animi, cùm ab his experientia satis constet paroxysmum suscitari & commoveri: hoc tamen serîo moneo, ut curis acrioribus & meditationibus contentionis plenis atque extaticis modum ponat in posterum, nam hæc cùm maximè excitent paroxysmum, ut antè insinuaturn est, tum verò fomitem mali augent sive raptu sanguinis ex se serosi ad caput unâ cum spiritu partibus omnibus laborantibus pro suo more succurrere solito, sive aversione facultatis expultricis ab excretionē redundantis in eo seri affluxui ejus respondente: quas ob causas experientia confirmat homines altâ mente præditos & acerrimi ingenii laude celebres comitiali morbo vixisse obnoxios.

3. Quæ perturbationes animi, & qualvis serias contentiones avertunt.

Ergo longè salubrior illi corporis exercitatio quàm seria illa & nunquam intermittens animi contentio. Equidem cùm magnum ad corporis incolumitatem retinendam momentum sit in ejusdem exercitatione positum, verè namque scriptum à *Magno^a Hippocrate*, *necesse esse quisquis cibo potuque utitur (ut omnes utuntur) eum ægrotare, si victui convenientem non adjungat corporis exercitationem*: tum verò ad epilepsiæ præcautionem maxima inest opportuni-

4. Per exertationem corporis.

^a Lib. 1. de Diæta. Aph. 5. in fine. & ὁὐναί τε ἰδιωνά τε πρὸς τὸν ὕπνῳ, ὅν τι πορεύει.

tas , per eam namque serosa omnis in toto & capite colluvies , vel sensibiliter evacuetur sub sudoris formâ , vel certè atteritur sine sensu , si præsertim pertinax est & quotidiana , nec non mediocris. Quò sanè à nobilissimâ Virgine obnixè contendo ut nullum diem intermittat quin , si fieri potest , pedes summa montis vicini domicilio adeat , & obambulet jejuno stomacho , certè præhausto duntaxat jusculo , sed hyberno pluvioque tempore unam horam ambulationi concitatori loco conveniente impendat.

5. Per eâ quæ circa vestitum & cultum corporis notanda.

Neque verò silentio præterire debeo non negligendam vestitus cultusque corporis rationem , quæ maximè institui debet ad raritatem texturæ servandam , cujus scilicet beneficio sensim sine sensu colluvies serosa vacuari potest , atque ejus collectio impediri. Ergo benè tecto corpore incedet semper , vestes pelliceas è mure pontico , aut marte si placet , calidis quippè & levibus induta , sed de nocte culcitris plumeis subtus superque stratis indormiet præsertim hyeme : ita enim calefacto corporis habitu , porisque ejus apertis aut sudor erumpet , aut certè vapor omnis aqueus tennes in auras facesset , præsertim sub secundum somnum. Quâ de causâ quieti in lecto tempus aliquod dare non erit illi religioni saltem verno tempore & autumnali , opportuniore scilicet sudoribus movendis temporis constitutione tum existente : quos sudores etiam aliquatenus promovebunt , certè insensilem expirationem universi corporis frictiones , æque longæ & quotidianæ. Speciatim autem quod spectat ad capitis vestitum à pannis coccineis abstinendum , quibus quippè astringendi poros cutis vis inest , ideòque insalubritas : bibula potiùs charta & crassa substituetur iis , & quòtidie nova insternetur. *Atque hæc de victus ratione pauca , sed accurratè mordicusque servata sufficient.*

I I. Scopus humorem collectum vacuare docet.

Age verò quod attinet ad *reliqua præsidia* , quæ sive *medicamentis* , sive *manuum operâ perfici solita* mederi possunt serosæ in toto colluviei , quæ fomes est capiplenii ejusdem generis , ea sanè cùm causis ejus corrigendis , tum verò eisdem partim atterendæ insensibiliter omninò accommodari

debent. Quoniam ergo intemperies viscerum, lienisque potissimum, & densitas habitus corporis sive ratione sexus, sive ætatis sunt causæ hujus plenitudinis necessariæ & congenitæ (nam de non naturalibus causis nuper diffusius actum est in victus ratione instituendâ) illarum providentia sic haberi debet, ut quoniam vix ac ne vix corrigi deinceps possunt, earum certè augmentum quoad fieri potest arceatur, quamobrem quæ viscerum & sanguinis æstui temperando & relaxandæ cuti aperiendisque ejus poris sunt opportuna, hic meritò usurpanda: quoniam tamen medicamenta cujuscumque generis corpus à plenitudine liberum desiderant, antequam in usum veniant, certè his præmittenda esse ratio jubet quæ totius plenitudini medentur.

Idque cum particulariter capite;

Tum universaliter è toto corpore.

Principiò igitur quoniam duo sunt plenitudinis humorum universalis celebria magnaue & generalia remedia, *Venæ Sectio* scilicet, & *Purgatio*, hinc quæri potest venæ sectio num conveniat nec ne? Ut autem quod suadet ratio brevibus concludam habitâ potissimum ratione hypotheseos propositæ, tametsi venæ sectio non valdè sit necessaria Nobilissimæ Virgini, cum natura ejus particularis sit satis sollicita, memorque sui hac in parte officii, & plenitudini sanguinis totius mederi sit solita partim purgatione menstruâ, partim fluxu hæmorrhoidali, iisque legitimo tempore & modo fluentibus & repetentibus, tamen eam non inutilem futuram *duabus in occasionibus* moneo: scilicet *quocumque tempore alterutra è purgationibus subsistente illa sibi corpus insuetâ quadam gravitate premi onerique esse persenserit*, præsertim si hæmorrhoides molestiam exhibeant; certum est namque venarum tali apertionem sanguini deorsum nutanti, hæmorrhoidumque apertioni non mediocriter momentum afferre posse, & præsentissimum ex abundanti levamen doloris inferre quoque.

E quibus universalis evaenatio particulari præmittitur: & procuratur, partim venæ sectione, partim purgatione.

V. S. habet locum, i ordinariis naturæ vacationibus subsistentibus.

Altera autem occasio secundæ venæ erit quotiescumque de usurpandis balneis calidis, quæ postea à nobis commendabuntur, apud se statuerit, in quâ occasione vena basilica vel potius mediana, ut capitis plenitudini simul consulatur, sed ut spleni quoque, sinistri brachii tundi debet:

2. Ante usum balnei calidi, & diætæ sue dorificæ.

3. In gene-
re, in corpore
plethorico.

eiusdem autem generis occasio censenda est quoties diæta saporifica instituetur. *In universum autem ætate viribusque consentientibus, & suadente tempestate anni quâ periodice epilepticus affectus recurrit, & corpus plethorâ laborat, non potest non prodesse plurimum venæ sectio*, tum quia unâ cum sanguine pauco plurimum feri vacuatur; tum quia potissimum fervor sanguinis compescitur, cujus vi serosâ in sanguine portio ebullit despumaturque in caput & desubito hos affectus renovat.

Purgatio
universalis
perficitur

Jam verò quod ad *Purgationem universalem* attinet, quam si viæ naturæ in repurgando sero familiaris in genere ratio habeatur, purgatio per cutem aut renes, dejectioni, quæ per alvum fit, videtur præferenda, nam ex instituto naturæ serum perfunctum munere vehiculi alimentî communis & elixationis ejusdem partim ex utroque viscere per renes in vesicam distillat, & è corpore tandem excernitur, partim per cutem sub vaporis vel madoris sudorisve formâ excluditur, tamen si naturam acquisitivam in illustrissimâ Virgine, hoc est, consuetudinem attendimus, hæc sanè contrà purgationi quæ per sudorem aut urinam copiosam fit, anteponenda videtur: ab ineunte namque adolescentiâ, quo tempore primùm ejus valetudo variis morbis obsideri cœpit, purgatio per alvum illi fuit familiaris & frequens: quam consuetudinem tam inveteratam interrumpere nobis religioni esse debet. Ergo singulis saltem interluniis & potissimum statim à peractâ menstruâ purgatione (sanguinis enim vacuatio quoquo modo fiat arte aut natura reliquorum humorum purgationem prævertere semper debet) ex usu erit *Purgatio per medicamenta sibi à longo tempore amica, si modò ex hydragogis eligantur, quæ purgando sero, & aliàs in hystericis affectibus diuturna medicorum experientia utilia esse confirmavit*, qualia sunt: *agaricus, semen ebuli, carthami, mechoaca*; nam à bryoniâ vulgari tanquam venenatâ abstinendum censeo, licet à Quercetano commendetur. Itaque habitâ ratione consuetudinis pilulæ ex usu erunt de agarico scilicet, de sumariâ tanquam spleni grata, & ejus generis, quæ tamen sine croco, mirrhâ

1. Medica-
mentis vitio-
fos humores
per alvum
dejicientibus;

ut simplici-
bus variis,

& cæteris caput tentantibus componantur, quorum loco sarco-
cola & pæonia vicem gerunt.

In calidis naturis mihi familiares sunt quæ ex pulvere dia-
senæ, agarico, rheo & tantillo diagridii, hæc enim serum & compositio
usualibus :
potenter & bilem seri vehiculum repurgant, & minus æs-
tum aut sanguinis fervorem augent, si non aloë & aromati,
sed succis citoniorum, cichorii aut buglossi per dies canicula-
res condensatis incorporantur & immisceantur; quibus de-
glutitis jusculum refrigerans, aut serum lactis, aut hordea-
tum potius statim vel post aliquot horas superbibendum. Quo-
niam tamen pilularum usus in calidis visceribus & ficcis
ob siccitatem merui debet, potioni assuefacienda est si fieri
potest, quæ utiliter parabitur ex infusis agarico & rheo in sero
lactis, aut decocto refrigerante & splenico, in quo dissolvetur
syrupus rosarum solutivus vel de polipodio aut manna gratiæ
ergo, quæ potio interdum acui potest tabellis diacartami, aut
confectione hamech sine diagridio tamen & coloquintide.

Syrupi magistrales parari possunt in hunc usum sub unâ
ex his formulis, quæ à Mercato appositè descriptæ sunt.
Recipe Aquarum boraginis, cichorii, lupulorum ana uncias x.
succu boraginis clarificati uncias viij. succi pomorum redolen-
tium uncias vj. foliorum senæ uncias iij. florum cordialium
ana unciam semis, radicum scorconeræ minutim incisarum
uncias ij. bulliant lento igne ad consumptionem vigesimæ partis,
factâ colaturâ adde rhabarbari electi & agarici trochiscati ana
℥. iiij. ℞. & factâ levissimâ ebullitione iterum exprimantur,
expressioni adde sacchari albissimi quantum satis, ut fiat syru-
pus mediocris consistentiæ cum modico cinamomo, cujus dosis
unciæ duæ vel tres. Alia formula sit hæc. Recipe polipodii
querni uncias iiij. radice pæoniæ & seminis ejusdem ana un-
cias ij. gallitrici, violarum, mercurialis ana m. j. summita-
rum cuscutæ, pulegii, betonicæ, hyssopi, ana. m. j. passularum
exacinarum & prunorum ana uncias ij. anisi, seseleos ana
unciam semis, seminis carthami contusi, & foliorum senæ ana
uncias ij. florum violarum pugillos duos, buglossi, anthos ana
pugillum j. fiat decoctio in quatuor libris hydromelitis, & unâ
consumptâ infundantur (factâ expressione) in libris duabus

Tum etiam
magistrali-
bus, scilicet
syrupis.

prædicti decocti agarici drachmæ sex , cum saccharo , fiat syrupus.

& decoctio-
nibus ,

vel Clysteri-
bus.

Horum fyruporum loco erit *decoctio veteris galli cum brassicâ marinâ , polipodio , carthamo , passulis , senâ & pæonia* : vel etiam *clyster* , cujus hæc formula. *Recipe mercurialis , bliti , artimisiæ , cuscutæ , melissæ , majoranæ ana m. semis , senæ , polipodii , carthami , ana unciam semis , epithymi , thymi ana ʒ. v. seminis anethi , rutæ ana ʒ. ij. fiat decoctio , adde diasenæ , diacatoliconis ana unciam semis , oleorum chamæmelini & anethini ana unciam unam , misce , fiat Enema.*

Hæc maximè
opportuna
est tempore
hyberno :

Atqui quoniam per hyemem non solùm redundat serum quia cohibetur , sed introrsum vi ambientis quoque pellitur , inde feri evacuatio per alvum ab hydragogis medicamentis concitata hyberno tempore maximè est opportuna.

quam tamen
levis præpa-
ratio antece-
dere debet.

Quæret postremò aliquis quænam præparatio ejusmodi purgationem prævertere possit & debeat : certè quandoquidem serum ex se satis fluidum est & sequax , atque lentoris omnis omninò expers , nullâ haud dubiè præparatione egere videtur , præsertim cum Nobilissima Virgo sicca sobriaque sit admodùm , tamen quoniam ob curarum animi , & meditationum assiduitatem ventriculus & intestina non possunt non scatere pituitâ acidâ , *inutilis non fuerit hydromelitis per aliquot dies usus , in quo melissa , hyssopus vel absinthium incoxerint ; atque hoc hydromel præcedet mel , aut syrupus rosaceus solutivus ad uncias tres circiter præhaustus.* Atque hæc de feri per alvum expurgatione universali.

a. Diureticis,
leni gratis ,
& ad frigi-
ditatem ver-
gentibus.

Age autem quod ad ejusdem vacuationem attinet , quæ naturæ congruenter per renes instituitur , ea cùm omni tempore feliciter usurpari possit , quòd naturam semper adjuvantem habeat , ut est insinuatum antè , commodùm certè alterationi quoque seu attemperationi viscerum , lenisque præsertim & sanguinis , quæ per medicamenta vulgò dicta alterantia sit , misceri potest , cùm hæc quoque omni tempore sit perficienda ; itaque ex diureticis omninò eligenda quæcumque leni amica sunt , ejusque calidam intemperiem temperare possunt ; ejus generis simplicia qui-

dem sunt, *radix capparorum, cortex medianus fraxini, sambuci, radices eryngii & pæoniæ, folia melissæ, cardiacæ, capilli veneris, buglossi, boraginis, betonicæ, agrimonie summitates cuscutæ, semina dauci, agrimonie, pæoniæ, angelicæ, cortex mali citrii*: composita autem sunt: *conservæ sive è radicibus ut eryngii, buglossi, sive ex herbis ceterach, capilli veneris, pulveres lætitie Galeni, diarhodonis Abbatis*: hæc namque universa passim probantur à medicis in hysterice affectibus, quorum usum non possum non commendare vel hoc nomine quòd serum per urinas potenter repurgant & lieni maximè sunt amica, alteri scilicet fontiferosæ plenitudinis: ex his igitur vel decocta, vel opiatæ, vel tabellæ pro gustu ægrotantium poterunt concinnari. *Pulveres autem è gemmis sicut & perdicis, stercoris pavonis & cranii humani*, quia ebibunt absorbentque superfluum in corpore humiditatem non improbantur à me, etsi revera superiora præferuntur, quòd scilicet corrigendis viscerum intemperaturis commodiora sint: quo nomine quoque magis à me æstimantur quàm theriaca, & quæ ex aromaticis, ligno aloës, cinamomo, gariophyllis componuntur, licet eximiâ vi diureticâ præpolleant.

Jam verò quæ tertia restat feri per cutem vacuandi ratio cum sit naturæ instituto valdè congrua, tum verò maximam anni partem institui potest. Nam si hyemem excipias ea vacuandi ratio quam in victûs ratione inculcavimus, & quietis in lecto atque stragulorum beneficio obtineri potest, haud dubiè ferè toto anno promoveri potest: sed quæ per medicamenta sudorifica perficitur, & longè majores vires habet, ea verno tempore autumnoque toto, imò ineunte æstate etiam usurpari potest; eo autem erit gratior Nobilissimæ Virgini, quia iis hætenus medicamentis assuevit: nam & sæpè balnea calida experta, & ab aliquot mensibus vinum cum decocto sudorifico commutavit. Quoniam autem non potest non nisi ægrè & incommodè domum relinquere, ita temperandum usum sudorificorum censeo, ut Maio ineunte unam saltem det septimanam plumberianis balneis, reliquum autem mensem

3. Sudorificis:

diætâ sudorificâ domi instituendâ infumat. Apertis poris cutis à præmisso balneo, depositâque magnâ parte plenitudinis serosæ (partim à sectione venæ & purgatione per alvum, quæ domi antequam balneas adeat administrabuntur, partim ab usu sequente balnearum, quas manè & vespri ingreditur) sequentia certè decocta sudorifica facilius subibunt abdita quæque corporis, & reliquias feri discutient. Supervacaneum hîc foret legitimum utendi sive balneis, sive decoctis sudorificis modum minutiùs velle persequi.

De quibus
adhibendis
cautio addi-
tur.

Hoc tantum moneo quòd *decocta è Sinarum ligno, zaza-phrassâ utiliter infundentur in aqueis hordei, buglossi, cichorii, quorum trajectorum per passulas, & tantillum cinamomi haustus matutinus satis erit.* Toto autem eo tempore non exquisitiorem, nec morosiores ordinariâ victûs ratione imperandam censeo, modò semper caveat sibi ab aëris inclementiâ, videatque accuratè ne boreales venti corpus his artibus perspirabile redditum desubitò feriant. Admoneo quoque in balnearum quidem usu utilem futuram embrocham, seu stillicidium ex alto aquæ thermalis saltem postremis diebus, quibus apud balneas commorabitur: in diætâ autem domesticâ ex decoctis sudorificis instituendâ usum facculorum ex herbis, floribusque cephalicis capiti admotorum statim à deterso sudore probo.

Ad hunc denique scopum pertinet hypocausti usus, cui assuescere potest deinceps (si primum ejus usum ineat à re-ditu à balneis plumberianis, aut exactâ diætâ sudorificâ) in quo à cucurbitulis abstineat per me licet cùm in sanguine superfluo excernendo natura nunquam se impigrè hactenus gesserit.

& 4. tandem
frictionibus
& exercitio
corporis.

Postremò quæ superest feri in habitu corporis redundantis insensilis discussio, ea sanè faciliùs obtineri nequit quàm aut crebris frictionibus, aut exercitatione sive labore, de quibus ante à nobis dictum est: de exsiccantibus sive in-unctionibus corporis, sive insolatione sive volutione in arenâ & ejusmodi nihil dico, quia religioni esset piissimæ virgini tantum temporis in cute curandâ ponere.

Ergo tempestivum est jam *ad ea accedere remedia*, quibus *particularis feri in capite collecti vacuatio perfici potest* sive manuum operâ, sive medicamentorum beneficio. Quæ sanè particularis feri purgatio omninò necessaria est, cùm collectio ejus & proventus à causis necessariis & inevitabilibus importetur: nimirum necessarius omninò est & continens feri ex toto corpore in caput juxtâ atque sanguinis affluxus, pariter ejusdem è vasis exudatio, decursusque sequens è toto capite in posticam partem subjectam scilicet, & meatibus sensibili excretioni feri dicatis inferiorem, denique effervescentia ejusdem à morâ in capite si non quotidiana, certè statis lunæ quadris annique tempestatibus experientiâ teste fieri solita, unde hic morbus lunaticus dicitur, quia igitur harum causarum providentia à nobis haberi nequit, æquum est, ut synathrismus feri in capite tot tantisque tumultibus excitandis per continente & sensim facta feri evacuatione, quæ spontaneo ejus in occiput motui respondeat, omni arte arceatur, quæ vacuatio sanè partim sensibilis esse potest, partim insensilis, sensibiliter igitur illa promovebitur sive manuum operâ, sive usu medicamentorum convenientium.

Particularis
capitis eva-
cuatio infi-
tuitur :

OBS. XXXI. *Ac manuum opera promovetur cauteriis scilicet.* Certè cauterii usu admoti propè suturam coronalem olim epilepticum quadragenarium quemdam segmentarium Petrum nomine, civem Nancejanum sanitati perfectæ divino beneficio restitui. Et superiore æstate accepi à Religioso viro ordinis D. Fr. à Paul. Nobilem fæminam triennio ferè continuo hystericis oppressam symptomatis sibi restitutam beneficio cauterii pariter suturam prope coronalem admoti consilio Clar. Medici Bisuntini (nominis non benè memini :) quia tamen inustio in illâ parte ob viciniam membranarum cerebri non vacat periculo inflammationis earum, commodè autem & tutò fit propè partem affectam, occipiti postico inurendum potius censeo; hoc namque cùm æqualiter caput totum evacuet, perfectè colluviem capitis omnem sensim eluere, & synathrismus ejus impedire potest. Quin etiam interceptionis feri è toto capite derivantis in posticum cerebrum

Tum ma-
nuum operâ.

Scilicet caute-
riis capiti ad-
motis.

gratiâ probo cauteria ponè imulam auriculam.

Tum medicamentis vel sensibiliter aquam eductibus: ut sunt vesicantia,

Ad hunc autem scopum medicamenta passim commendantur sive *vesicantia*, quæ pariter ponè aures admoventur & manare ulcuscula ab iis inflicta sinuntur per quadraginta dies, sive *phænigmi*, *sinapismi*, & ejusmodi quæ ex alto aquam eliciunt, sed iis remediis asperis & sævis habitâ sexûs & dignitatis ratione prætulerim potius medicamenta quæ manifestè & generosè è capite aquam pelliciunt sive

Oris collutiones,

palato illita, masticata, aut ore colluta: sive naribus indita vel odorata. Ac illinuntur quidem palato *mel rosaceum solutivum*, *anthosatum*, *oxymel scylliticum*, *succus rutæ*, *confectio hieræ*, *magnæ anthidoti*: os colluitur *decoctis hyssopi*, *sal-*

Masticatoria,

viæ, *sinapi in vino rubro cum modico melle*, manduntur *pulveres piperis*, *radicis pyrethri*, *staphysagriæ*, *cardamoni linteo scilicet inclusi*, aut in trochiscos, vel pilulas cum *mastiche*, *passulis*, *melle*, *aceto scyllitico* & *cerâ formati*.

Caput purgia, Errhina,

Errhina autem, & *caput purgia ex succis betæ*, *anagallidis*, *majoranæ*, vel *aquâ majoranæ adjecto pipere*, *sinapi*, *cyclamine*, *pyretro fieri possunt*: nam *ephorbio*, *helleboro vel*

Sternutatoria.

etiam elaterio morbus nisi summus carere facile potest. Hi igitur succi volâ manus excepti prono capite naribus identidem attrahuntur, pariter *oxymel scylliticum quo pulveres prædicti*, vel *oleo irino*, vel *de costo illiti induntur*, aut per se, nisi placeat insufflare.

De quibus omnibus notandum

1. ut nimis odorata omitantur.

2. Jejuno stomacho assumantur.

3. Non pectus & pulmonem offendant.

4. Non ingrata & fastidii plena sint.

In horum autem omnium compositione vitanda est permixtio rerum odore eximio excellentium, cujus census *moscus*, *ambra*, *gallia moscata* quæ scilicet experientiâ probantur excitare paroxysmum ut antè monuimus: quoniam tamen hæc particularia medicamenta in usum quotidianum venire debent & jejuno semper stomacho, & eâ quidem conditione ut pectus pulmonesque concitatâ aliquâ fluxione non offendant, ut sæpè evenit, imò etiam ventriculum non lædant, ex iis certè eligenda censeo, quæ & non ingrata sunt fastidiique plena, & verò lentè ac sensim aquam è capite proliciunt, meatusque palati & narium deobstruunt: itaque contenta erit Nobilissima Virgo quotidie antè modò *passulas damascenas circiter viginti*, vel *nucis moscatæ frustu-*

lum, aut radicem angelicæ egregiè conterere dentibus, & passulas quoque deglutire non dubitabit tanquam saluberrimum & leniens alvum medicamentum, aut horum loco os sæpius colluere decocto salviæ ex vino rubro.

Jam verò aqua in capite stagnans discuti resolvique potest *insensibiliter usu medicamentorum calidorum sive exsiccantium, quæ assumi possunt, aut exterius admoveri.* Primi generis sunt ea, de quibus in discussione feri in toto redundantis dictum est particulatim, quæ vapore quodam emisso ad cerebrum pervenire creduntur, & illud exsiccare & ebibere superfluam in eo humiditatem ut sunt *conservæ anthos, salviæ, melissæ, diamoscos, aromaticum rosatum, triphera magna, magnæ antidoti,* quæ tempore somni exhiberi possunt, sed prius corpore benè repurgato, imò capite: nam periculum est ne ab horum usu si aqua in capite restitet fervorem concipiat & paroxysmus recrudescat, quam ob causam satius diamosco & cæteris abstinere, præsertim si ratio temperaturæ totius habeatur, & solis conservis uti.

Vel eam insensibiliter discutientibus: ut sunt interna exsiccantia:

Secundi autem generis medicamenta sub variâ formâ adhiberi possunt, & in primis cùm Illustrissima Virgo lixiviis assueverit, ea minimè improbantur à me præsertim sub finem veris & tota æstate, quæ parari possunt ex serpilllo, salviâ, pulegio, hyssopo, majoranâ, roremarino, calendulâ, calaminthâ, seminibus calidis, & agarico: ex quibus quoque facculi concinnari possunt & in usum venire, sed duntaxat eo tempore, hoc est matutino, quod cultui corporis reliqui tribuitur: nam de die incommoda esset eorum gestatio, de nocte insalubris, quia vaporibus è ventriculo somni tempore attractis caput compleretur, ejusque plenitudo augeretur: quam ob causam cucuphis carere potest, & præterea quia illæ brevi fordescunt; undè aspersi pulveres præferendi, iique parati ex seminibus cumini, fœniculi, pæoniæ, melanthii, baccarum lauri, floribus anthos, salviæ, nuce moscatâ, cinamomo, mastiche, sandaracâ.

& externa capiti applicata varii generis:

Quod ad odoramenta spectat, ea minimè mihi placere possunt, quia sive grata, sive ingrata paroxysmum reno-

Omissis ite- rum odoratis:

& calidis at-
trahentibus.

vant commotâ materiâ, etsi ingrata discussâ materiâ corri-
gunt tandem: denique linimentis tanquam molestis carere
potest, & multò magis emplastris præsertim calidis, ut
^a metasyncriticis, quia hæc à longiore morâ unâ cum san-
guine serum profusiùs trahunt atque tractum fervefaciunt,
& camerinam movent. Non improbarim tamen hyberno
tempore vel *emplastrum ex betonicâ, vel ex gummi takama-
haca & similibus temperatis*. Atque hæc de prophylaxi epi-
lepticorum insultuum, ad quorum præsentium curationem
jam tempestivum est accedere, à quibus quippè suffocatio-
nis & interitus metus sæpè impendet.

Curatio in
paroxysmo:

Cujus sunt
tres scopi:

I. Scopus in-
anitionem
principii ner-
vorum inten-
dens obtine-
bitur
1. feri in ca-
put influxi
vacuatione:

Quoniam igitur epilepticus paroxysmus fit principio ner-
vorum ab implente sero copioso & ebulliente distento, &
in se corrugato, nervosumque genus secum magnâ vi con-
trahente, *præcipuæ sanè ejus solvendi rationes & corrigendi
tum in depletione seu inanitione principii nervorum, tum in
laxatione violentæ nervosi generis contractioni contrariâ, nec
non emendandis symptomatis velut respirationis læsione con-
sistunt. Primus autem scopus obtinebitur vacuatione seri influxi
sive sensibili, sive insensibili, fervorisque ejus temperatione,
& influentis revocatione seu revulsione*. Vacuatio ergo seri
influxi in caput sensibilis promoveri potest partim benefi-
cio naturæ comprimentis scilicet nervosum genus & suâ
concussione excutientis, quod violenter caput distendit,
partim ejusdem attractione à medicamentis hydragogis
factâ.

tum benefi-
cio naturæ
ipsum, quæ
statim à so-
pore excitan-
da,

2. Ob ocu-
los luminaris
accendendo.

Quoniam autem natura in hoc affectu alto sopore deti-
netur & sensus omnis ferè sepultus jacet, nunquam autem
facultas expultrix ad excutiendum quod molestum est mo-
vetur & insurgit, quin irritationis sensus præcesserit, certè
natura excitanda est soporque solvendus, & sensus in pri-
mis restituendus quoad fieri potest. Quoniam ergo sensus
excitatur maximè ab objectis excellentibus, antè omnia
sensoriis omnibus eximia objecta sunt objicienda, scilicet
apertis oculorum palpebris si connivent magna ob oculos

^a Recorporativis ut passim in Cæl. Aureliano de morbis acutis
& chronicis.

lumiparia

luminaria accendenda, & strepitu magno & vociferationibus aures diverberandæ, nares acribus simulque ingratis pungendæ odoribus, in quo genere *suffitus lapidis gagatis* potentissimum est remedium & objectum simul ut mox dicetur. Palatum autem amaris & acribus ut *hieræ confectio*, *sinapi irritandum*. Tactus denique excitandus *vinculis*, *vellicationibus*, *avulsionibus pilorum præsertim è pudendis partibus*, tum etiam *acribus clysteriis injectis si immitti possint*. Natura his artibus excitata violentam distentionem non ferens comprimet sese quantum poterit, & serum quâ datâ portâ excutiet, si præsertim interea, dum illa vellicatur & exfusciatur, portio aliqua feri vacuari cœperit, & distentum posticum caput aliquatenus ab eâ evacuatione arte factâ laxari cœperit.

Hæc igitur vacuatio primo quoque tempore tentanda est, quoniam autem viæ à naturâ expurgationi cerebri institutæ sunt meatus in palatum, in nares, & quandoque meatus aurium, imo futuræ totius capitis, hinc medicamenta aquam elicere è capite aut discutere apta iis omnibus partibus admoveri debent, quæ ante in prophylaxi recensuimus, ex quibus generosiora eligi debent, tum quia suffocationis metus imminet, tum quia sopitis sensibus adminiculantem naturam non habemus: ejus generis sunt *acetum vel oxymel scylliticum, hiera, magnæ antidoti palato naribusque illinenda, tum aquæ ex distillatione cerasorum vel hirundinum à magnis viris descriptæ & commendatæ plurimum, & imprimis lacrymæ fœtidæ, castoreum, lapis gagates* cujus odor præsentissimum est remedium, ut in pluribus expertus sum.

OBS. XXXII. Et in famosâ illâ viragine Gallâ Maturinâ, quæ pro mortuâ à Medicis etiam habita hujus lapidis primo olfactu è lecto restituta alacris extemplò præter spem ad mensam aleamque cucurrit: ejus tamen generis tetræ odoribus non nisi urgente necessitate uti permiserim: præstat enim paroxysmum produci ac sensim solvi ut passim evenit, quàm odoribus fœtidis caput complere ac gravare, atque cerebri spirituumque substantiam conspurcare: iis ergo

b. Magno strepitu aures diverberando.

c. Nares odoribus ingratis,

d. Palatum amaris irritando.

e. Tactum diversimode excitando.

Tum medicamentis: ut hydragogis cephalicis generosioribus,

Fœtidis non nisi urgente necessitate admissis.

locus non fit, uti neque helleboro, elaterio & ejus census per nares aquam elicientibus aut potenter digerentibus, nisi producto ad plures horas paroxysmo, & tentatis prius frustra levioribus remediis.

2. Fervoris
ejus tempe-
ratione.

& 3. à capite
convulsione.

Contenti ergo sint qui ægris adstant naribus admove-
rutam, pulegium, calamintam, eaque aceto scyllitico si pla-
cet madafacta. Eodem fine auribus totique capiti applican-
tur olea calida tenuiumque partium, ut sunt de spicâ, de
sampsuco, nuce moscatâ, rutaceum, additâ penetrationis gra-
tiâ aquæ vitæ tertiâ parte. Quod si paroxysmi pertinacia
ostendat rapi etiam è toto aquam in caput, tum certè fric-
tiones vinculaque partium externarum, necnon etiam venæ
sectio è talo locum habebunt, si corpus sit plethoricum,
probabileque sit sanguinem tenuem unâ cum sero raptum ad
caput, quod insinuabit purgatio aliqua naturæ solemnis
suppressa; *quibus si non cedit paroxysmus, indicium est apo-*
plexiæ propriorem esse.

II. Scopus
indicat ner-
vosi generis
relaxatio-
nem.

Jam vero relaxatio nervosi generis contraria violentæ
ejus contractioni chalafticis remediis intus extraque admo-
tis obtineri potest. Hoc autem perficiunt odoramenta sed-
grata suffita partibus infernis sive genitalibus vapore scili-
cet suo tepido, similiterque *linimenta ex oleis liliorum albo-*
rum, amygdalino, rutaceo, quibus ex abundanti flatus
discutiuntur in his affectibus molesti.

III. Respira-
tionis læsæ
emendatio-
nem.

Postremò respirationis difficultati medebitur erectio cor-
poris capitisque, & oris apertio (nares ferè obstructæ)
dentiumque à convulsione musculorum temporalium arctè
constrictorum diductio manibus facta. Spiritus namque ita
& fuligo, ille aditu, hæc exitu ante prohibita facilius du-
citur aut educitur.

Atque hæc sunt quæ de naturâ, causis, remediisque symp-
tomatum vulgo hysteriæ dictorum mihi liberè pro more &
libertate, quam natura institutioque in se vère, philosophanti
ratio dictavit, suasit, quæ Nobilissimæ Virgini ac Dominae co-
lendissimæ profutura haud dubito voveoque, si Viri Clarissimi
ea candido animo ut cætera, serioque examine & æquâ censurâ
pro vestrà sapientiâ excipitis, probatis, corrigitis, quod à vest-
râ humanitate obnixè peto contendoque.

CAPUT VIII.

Appendix seu Annotatio ad Consilium de Epilepsiâ.

Superiori illi & paradoxæ doctrinæ in consilio de epilepsiâ & hysteriâ affectibus à nobis traditæ lucem atque fidem non mediocrem asserunt sequentia, & imprimis accurata consideratio omnium affectuum ad soporem attinentium antè à nobis explicatorum; qui cum sint cum epilepsiâ facilè commutabiles, & à serosâ colluvie diversis in capitis regionibus vagante eos suæ originis primordia repetere antè sit demonstratum, epilepsiæ certè materialem causam ipsissimam esse colluviem serosam arguunt manifestè.

Confirmatio
ulterior su-
perioris doc-
trinæ de Epi-
lepsiâ.

I. per affec-
tus soporo-
sos, cum
Epilepsiâ fa-
cilè commu-
tabiles.

OBS. XXXIII. Deinde id speciatim confirmat contemplatio hystoriæ hemicraniæ in Nobili Puellâ antè à nobis exarata, cujus primus insultus quidem certò fuit Epilepsiæ rudimentum, sive levis epilepsia, in quâ symptomata sunt breviora & leviora adeò ut æger se contineat, neque cadat, sed brevi admodum ad se redeat, quam solâ victûs ratione penitus sanari Galenus scribit; recursus verò ejusdem nonnihil hysterici affectus vulgò dicti evidentissimè complicatum habuere.

De Epil. levi.

II. per exem-
plum.

Postremò eandem comprobât omninò doctrinam series symptomatum quibus tenentur pleræque mulieres hysteriæ passim à medicis habitæ, quarum nomina ut subiticeam muliebris pudor monet sive jubet.

III. per sym-
ptomata hy-
sterica vulgò
habita.

OBS. XXXIV. Eam autem seriem talem observare est; scilicet illis quanquam ex animi sententiâ semine & sanguine menstruo repurgatis, & rarò à mariti lumbis discedentibus circa insignes vere & autumnno tempestatum mutationes primum sensus acuti cujusdam veluti gelu summum caput constringit, dein non ita post dolor gravis sævusque frontem & tempus sinistrum (serè namque sunt splenicæ ut habitus gracilis ac fuscus, & nigrum capillamentum indicat) imò & caput post-

De sympt.
mulier. hys-
ter. vulgò
habit.

Lib. de attenuante victûs ratione.

cum premit, mox torpor, atque motus veluti oberrantium formicarum brachium & sæpè crus ejusdem lateris præpedit, tandemque sopor defubito sensum omnem subripit, & limitu universum convellitur concutiturque corpus identidem. Scilicet excitatis suffocatio atque quidem cruciatus, illa quidem thoracem, hic universum ventrem affligunt & per plusculos dies unâ cum brachii torpore, quanquam sopor & convulsorii motus inducias præbeant, nam hæc quoque ferè brevique recurrunt, ut quibusdam vix mediam anni partem salubriter degere concedatur, & recurrunt vel à levissimâ occasione, non solum à mutatione tempestatis aëreæ, sed à quavis corporis commotione aut rerum etiam suave olentium fortuito olfactu, vel quâvis animæ ægritudine.

Inter quæ
ea 1. quæ
caput tentant
semper præ-
vertunt.

2. Strangu-
latio eis suc-
cedit.

Observatio.

Enimverò quandoquidem hæc symptomata ingruunt simul universa, aut certè sibi mutuo succedunt, ea sanè ab unâ eâdemque causâ fluere & originem quota quota sunt repetere necesse est: quoniam autem eum inter se ordinem fervant, ut dolores, sopor, & reliqua, quæ caput maximè tentant prævertant semper, & aliàs graviora sint quàm motus, & si quæ alia uteri symptomata; & verò illa nunquam absint, cùm suffocatio, quæ utero imputatur, non semper jugulo instet, ut certis constat experimentis, cur uterus & non potius caput tanquam capital & author omnium malorum damnatur? & si ab utero pravus sive humor, sive vapor ad caput etiam usque affertur, cur strangulatio non antevertit dolores capitis totiusque convulsiones, cùm prius vaporem vel humorem ex utero elatum diaphragma & laryngem ferire & vellicare, quàm caput tentare & lædere necesse sit? quî potest verò torpor brachii ac cruris in plerisque, & speciatim contortio illa convulsiove cervicis in hemicranicâ puellâ in uterum rejici, cùm præsertim Soror illius germana anno ætatis septimo (quâ ætate ob omni criminis suspitione longè alienus est uterus) passa sit colli perversionem eamque non dialem, uti contingit hemicranicæ, sed adeò pertinacem, ut tres annos venustatem virgunculæ deformaret, nec nisi usu aquarum plumbariarum corrigi potuerit. Nec enim ullus qui paris illius sororii ora vultumque noverit

de perfectâ temperaturæ capitis & totius similitudine ambigere ullo modo potest.

Quid denique quòd horum omnium symptomatum congeries seriesque eadem extitit in me, & in puellâ hemicranicâ, ut ex observationibus satis constat, nisi fortè quòd primo insultu humor è capite in brachium decubuit, & exacto tantùm anno in intestina partesque ventre contentas? in me autem duntaxat in has partes, & decimo quarto tantùm anno à primâ morbi impressione? quòd si hæc capitis mala unius ejusdemque causæ effecta mihi cum mulieribus communia, prorsusque eadem in uterum regeri in me non nisi ridiculè & absurdè possunt, sed in unam capitis colluviem omninò debent resolvi; cur in foemineo sexu uterus accusatur & non caput?

3. Omnia
ferè viris cum
mulieribus
communia
sunt.

Neque enim dubitari potest epilepticis hominibus strangulationem instare faucesque præcludi; sed cùm in iis hæc symptomata summa sint omnia ob robur viresque majores, itaque leves epilepsiæ rarò contingant, qualis est, quæ suffocationis sensum duntaxat infert, certè obscuratur suffocatio ab aliis gravioribus, quæ vix seorsum in illis divelluntur ob causæ magnitudinem: nam ob robur ingenitum mares à levi causâ facilè se liberant.

Strangulatio
& suffocatio
etiam epilep-
ticis accidit.

Atque hæc de affectibus capitis à serosâ in eodem cunctante colluvie præcipuè pendentibus; nunc de aliis ab ejusdem diluvie è capite exundante in subjectas partes, si prius dicamus de syncope quâdam specie, quæ utriusque partis vitio tribui potest, & ab eâdem serosâ diluvie pendet.

M O R B I
T H O R A C I S I N T E R N I
A B I L L U V I E S E R O S A .

S E C T I O I I I .

C A P U T I .

De Syncope lethali & ^a 'Ανεληψιη ab interceptione nervi cordi implantati factâ, scilicet à seri è capite in hunc depluvio.

N Ulla regio est, aut urbs quæ non singulis ferè annis videat doleatque aliquem ex incolis sanum alioqui, valentem, & firmo habitu, & ab omnibus externis immunem injuriis concidere derepentè, & respiratione vitæque propè momento privari.

Syncope affectus qualis.

OBS. XXXV. Hoc subito certè & inopino occasu non paucos corruisse memini homines mediâ jam senectute & annorum circiter 63. habituque eusarco, imo polysarco, quos non est necesse recensere: quem occasum sive syncopem, sive apoplexiam dicas parum refert, modo constet affectum & gravissimum funestissimumque juxtâ ac propè momentaneum esse, sed aliàs obscurissimum, cujus causa externa sive procatartica, imò neque interna ullis sese evidentibus prodat signis. Cum igitur adeò funesti & celeris occasus aliqua sit necessaria causa, eaque vehementissima æquè atque obscurissima, hac certè rationatione detegi & innotescere posse mihi videtur.

Enimverò quoniam in eo tantus tamque præceps virium

^a Desperatâ.

lapsus ut certa mors, hoc est, animæ separatio à corpore nihil tale metuentibus ingruat (*dissolutio, inquam, animæ aut utriusque, aut certè vegetantis partis primò & per se, sed sentientis per necessariam concomitantiam, quippè quæ non nisi instructum vegetante animâ corpus potest informare, ut in physicis docuimus*) causam sanè quæ sit vehementissimæ & celerrimæ actionis oportet ab iis rebus repetere quæ animam cum corpore conjungunt conjunctamque retinent, & in quibus virium robur secundùm naturam continetur atqui quandoquidem vires tum constant ac vigent, anima-que ipsa corpus tandiu regit, vegetat, & inhæret, quandiu & spiritus vitalis, qui est animæ ac corporis commune vinculum atque instrumentum, ut ex physicis constat, & partes solidæ, viscera nimirum & imprimis cor firmitudinem suam nativamque constitutionem retinent incolumem, *Syncopes profectò in universum, sive præcipitis virium lapsus causam esse oportet, constitutionem spiritus, vel solidarum partium, ac præcipuè cordis à naturali longè immutatam.*

Ejus causa
quomodo in-
vestiganda.

Quoniam autem vernacula sive spiritûs, sive solidarum partium constitutio ex temperie aptâ usibus, & juxtâ mole ac quantitate efflorescit, certè syncopes causam in intemperie valdè excedente, & tabe ac defectu spirituum solidarumque partium statuere oportet. Ac tabes quidem solidarum partium, & præcipuè cordis vel sensim corpore alimenti defectu laborante & extenuato, vel confestim colliquato eodem præ morbi acutie, aut cacoëthiâ succedere potest; intemperies autem earundem multiplex est, sed præcipuè quæ à putrente intus aliquâ materiâ inuritur, cujus foetorem quippè exitiabilem anima nunquam ferre potest.

Quæ in uni-
versum est
constitutio
spiritûs, vel
solidar. cor-
dis partium,
à naturali
longè immu-
tata.

Hæc consistit
partim in
tabe,

partim in
intemperie;

Jam nativa spirituum temperies cum plurimum immute-
tur sive à succis in corpore vitiosis, sive à corruptelâ aë-
ris, sive à venenis, rebusque toto genere naturæ humanæ
infestis, tum verò penuria ac defectus contingit, quia aut
continens ejus generatio intercipitur, aut quia is, licet suf-
ficienter generatur, tamen exhauritur & quocumque modo
deperit.

illa iterum
vel in intem-
perie, tam
ab internis
quàm ab ex-
ternis causis.

Generatio
sive nutritio
intercipitur
1. Materiae
defectu.

2. Cordis
impotentia.

Ac generatio intercipitur partim materiae defectu; partim cordis trahentis & generantis impotentia; materia autem cum sit aer, & laudatissima tenuissimaque sanguinis anathymiasis, ille quidem denegatur in summâ spirandi difficultate, hæc in extremo corporis marcore; ac quia cor utramque materiam trahit suâ diastole, & ex eâ tractâ spiritum generat caloris insiti beneficio (quæ universa in physicis sunt demonstrata) pulsus profectò cordis labefactatus frigidaque ejusdem intemperies generationis spiritus abolitæ causæ sunt præter respirandi difficultatem summam & tabem corporis.

Spiritus ex-
hauritur.

1. frigore,
2. Evacuatio-
ne nimia.
3. Resolutio-
ne.

4. Tabes.

5. Suffoca-
tione.

Porro spiritus exhauritur & deperit, vel quia à contrario extinguitur frigore scilicet summo sive ambientis, sive ^aopiatorum medicamentorum; vel quia evacuatur confertim, ut in immoderatis sanguinis, & excrementitiorum humorum, vel etiam pravorum & toto genere præter naturam excretionibus; vel quia sensim resolvitur sive spontè naturæ ob rariorem corporis texturam summamque sanguinis & humorum tenuitatem & evanidam substantiam; sive ab immodicis, diuturnisque corporis laboribus, aut doloribus aut pertinacibus animi pathematis uti gaudio, vigiliis, curisque acrioribus, vel quia tabescit alimenti defectu, ut in inedia, aut boulimo, calore ventriculi extincto appetentiâque dejectâ; vel denique quia ^bsuffocatur sive per spontaneum subitumque sui ipsius recursum ad cor per vehementem terrorem & cordis angustias, sive quia intus cohibetur exituque prohibetur ob summam humorum cruditatem & obstructionem circa cor, ut in febribus syncopalibus humoralibus.

In specie pro-
positæ syn-
copes Causa
eruitur:

At enim verò cum tot & tantæ sint syncopes causæ, videndum deinceps quæ ex illis propositam à nobis syncopem invehere natæ sint. In primis igitur quia proposita syncope hominem ab omni alioqui externâ injuriâ ex hypothesi factum tectum adoritur, finituque maculat, fateri oportet

^a Gal. ad aphor. 23. lib. 6.

Gal. 12. met. cap. 6.

^b Gal. lib. 13. met. cap. 3.

extra culpam esse quamvis ambientis inclementiam, quæ minime
 lis sæviente boreâ & cœlo ningente, aut contrâ austro à causâ ex-
 flante per summos firii ardores, tum pravum & pestilens terna,
 ejusdem ingenium; sed & venena naturæ humanæ infesta,
 & spiritus præter naturam alterantia aut etiam extin-
 guentia.

Præterea quia syncope, de quâ agitur, valentes & athle-
 ticos homines aggreditur atque prostermit, in quibus nulla
 marasmi & tabis, nulla colliquamenti, nulla ad hæc in-
 signis putredinis vel summæ viscerum intemperiei signa
 apparent, & verò summa quævis intemperies non nisi sen-
 sim contrahi potest, proposita sanè syncope solidarum par-
 tium vitio imputari non potest.

Jam extinctionis spirituum nulla utique adest occasio ex-
 terna aut interna in iis, quos hæc syncope propè momento
 enecat, nullaque præcessit sensibilis evacuatio, sive hæ-
 morrhagia aliufve sanguinis effluxus, sive diarrhœa, aut
 vomitus humorum toto genere pravorum, quibuscum etiam
 affatim spiritus diffluere solent, nulli pariter immoderati
 corporis labores vel animi motus, nullæ prægressæ vigi-
 liæ, aut acriores sollicitudines, nulla inedia, & similes causæ
 evidentes & externæ, à quibus sine sensu spiritus exte-
 runtur non mediocriter, raræ quippè causæ in hominibus
 sub benigno Jovis sydere natis, genioque proprio indul-
 gentibus: nec verò febris ardens, similifve affectus spiri-
 tum affatim conterens prægressus: nec denique accusari
 possunt sive rarior præter naturam textura corporis, sive
 summa evanidaque humorum tenuitas, quorum ratione
 spiritus suâ sponte exhalant in eâ scilicet ætate, in quâ po-
 tiùs crassitie laborant humores, & cutis astricta, densaque
 est valdè.

Postremò tantum abest ut inediâ vel boulimiâ laborent,
 qui hac syncope comprehenduntur, ut potiùs cœnatos tan-
 gat juguletque hoc malum.

OBS. XXXVI. *Memini enim quemdam Capellanum Col-
 legii Navarrei obesum hominem ante quadraginta annos, & à
 duodecim annis Nobilissimum virum de Lunem CAROLI III.*

Principis domesticum, & Reverendum Patrem Societatis JESU Hordal in gratiarum cœnæ actione derepentè concidisse: quò sanè defectus alimenti seu principii alterius spiritus vitalis præsertim in corporibus benè habitis, sed & aëris alterius principii crimine vacat, cùm spirandi difficultas nulla hanc syncopen prævertere consueverit. Restat igitur ut vel suffocatio spiritus veniat accusanda, vel certè quod unum restat, motus cordis tanquam opificis sit ablati.

Sive suffocatione, &c.

Atqui suffocationis spirituum cum externæ quidem causæ absint repentinus scilicet terror, & similes, tum verò summa humorum cruditas in benè temperatis reperiri nequit, ac quanquam sanguinis ubertas congelatioque sive in magnis vasis, sive in carotidibus meritò pertimesci potest, tamen & ab hac causâ syncope non adeò instantaneam mortem adfert, & dignoscitur non fugacibus adeò accidentibus aphonîâ repentinâ, ruboribus faciei, pulsationibus maximis, & conspicuis circa tempora, oculorum immobilitatibus, manuum distentionibus, dentium stridoribus, adductione maxillarum, postremò refrigerationibus extremorum, quæ signa prodidit^a Hippocrates; & vero prænunciis quibusdam symptomatis antè significari solet, scilicet præfocatione non juxta fauces, partesque respirationi dicatas, sed in præcordiis, ac si cor manu constringeretur, pallido colore cum ephydrosi circa frontem, tristitiâ melancholicâ, capitis gravitate, in somnum propensione, gravi difficilique respiratione, pulsu intermittente, crebris denique animi deliquiis.

Sed à motu cordis, à cerebro proveniente, abolito, prove-

*Quæ symptomata cùm minimè propositam syncopem præcur-
runt, supereſt sanè, ut motus cordis abolitus sit unica ejus
causa. Quæ igitur aboliti pulsus causa, eaque minimè ma-
nifesta in valenti alioqui & benè temperato, eaque maximè
præceps, nisi subita interceptio facultatis moventis, hoc
est animæ sentientis, sive animalis spiritus per nervum*

^a Lib. de diætâ acutor. Aph. 38. Συμπίπτει δὲ τοῖσι πλείστοις αὐτῶν τοιάδε, ἐρυθρήματα προσώπου ὁμμάτων θάσιες, χειρῶν διασάσεις, ἀδόντων τρισμός, σφυσμὸς, σιαγόνων ξυγαγωγὴ ἢ κατὰ ψυξίς ἀκρωτηρίων, πνευμάτων ἐπιπολήσεις ἀνὰ τὰς φλέβας.

è cerebro in cor pervenientis? nam neque vulnus, aut intemperies momento in corde in tantum excrefcere potest, ut ad fatum ita præceps & momentaneum necessario trahat.

Ex adverso autem cor accepto à cerebro motus principio movetur ut est in physicis demonstratum; & præterea eâ ætate, & in corporibus calidis humidis, qualia sunt eufarca & multò magis polysarca quibus scilicet maxime proposita syncope bellum indicare consuevit, cum serosa in capite colluvies abundat, tum nervi multâ mole carnis oppressi, & semi-angusti facile possunt obstrui: quo non mirum fero per tempestatem aëream impendentem, aut similem aliam causam occultam commoto & irruente nervorum principium, vel saltem guttulâ ejus speciatim in propaginem nervi cordis deërrante, eumque obstruente; spiritus animalis, unaque animæ moventis influxum in cor penitus ac ex improvise intercipi, itaque cordis motum utrumque cum vitâ ipsâ intercidere, & præcipiti atque inopinato casu hominem mori, magnamque parentem exosculari. Nam quæ obscurior causa esse potest hujusmodi aquæ depluvio in reconditam adeò partem?

Cujus causa
serum abundans commo-
tum,

Itaque concludamus: *Syncopes funestissimæ alioqui & momentaneæ causam esse motum cordis repente abolitum ab interceptione seu obstructione nervi sexti paris cordi implantati ab aquulâ in eum è cerebro derepente depluente.*

Nervum sexti paris cordi implantatum obstruen.

Quòd si quis quærat quibus artibus adeo exitiale malum averruncari possit; uno verbo respondeo, plenitudinem corporis ex consilio^a Hippocratis haud cunctanter esse corrigendam & solvendam detractiōe scilicet sanguinis, & imprimis capitis impuritatem eluendam, potissimumque per vias naturales à postico cerebro multo scretu & emunctiōe remediis antè sæpè memoratis derivandam, si prævideri potest affectus.

Curatio & Præservatio

^a Lib. Aph. 1. Aph. 3.

CAPUT II.

De Palpitatione Cordis.

OBS. XXXVII.

AUdivimus sæpè multorum querelas de cordis saltu, imò manu mammæ sinistræ prætentâ tactu sæpè deprehendimus cor micare pulsareque inordinate & præter naturam, nunc vehementius, nunc languidius. Sed & vidimus, quibus non solum ab assiduo thoracis à corde motu & diverberatu indumenta veluti flabello motitata inæqualem cordis motum æmulerentur & significarent, verum etiam thorax atque sternum ab illo motu è sede naturali dejecta non mediocriter extuberarent.

Hic affectus
quibus fami-
liaris.

Affectus sanè lienosis, hypochondriacis, & mulieribus quibus ex voto menses minimè fluunt & id genus familiaris, isque nunc periodicus & interpolatus atque ex improviso sanos alioqui invadens, nunc continuus pertinaxque & non nisi ægris commoriens.

Utrum autem ejuscemodi motus vera sit palpitatio, tremor, an concussio cordis, an verò mixtus aliquis ex iis motibus discutere ad amissum non est hujus loci, modò constet cor ejusmodi motuum minimè esse incapax.

In eo cordis
motus qualis.

Nam cum illud supernè in suâ basi appensas habeat partes flexibiles & mobiles ac tenui corpore, quæ auriculæ dicuntur, quid prohibet secundum eas saltem dilatari cor & distendi, imò & secundum parietes ab impetente violenter aliquo corpore, sibi que exitum quærente disjici, ac dilatari quia impletur, hoc est palpitare & interturbari vernaculum ipsius cordis & arteriarum motum, ut ob inordinationem motuum nunc majorum, nunc minorum quasi salire videatur? densitas enim corporis etsi prohibet transpiratione materiæ mordentis seu morbificæ contumaciorē reddit motum, tamen palpitationem tollere non potest, si quidem verè & propriè sub cute fit palpitatio, quæ tamen præ hujus densitate majore vel minore facilius aut difficilius subsidet.

Neque verò ad veram palpitationis naturam pertinet materiam, quæcumque sit, primo quovis pulsu evanescere & abire, sed sæpè frustra quærit tentatque exitum ac plures edit motus, antequam à pulsando desistat & evanescat: ad hæc raritatis in corpore cordis defectum compensat calor in corde eximius & in resolvendo actuosus.

Materia morbifica plures edit motus,

Neque porrò necesse est in corde duplicem percipi motum naturalem scilicet unum pulsum, & alium præter naturam, quanquam revera non unus & uniformis, sed quodammodo duplex ferè percipitur: nam qui motus præter naturam à materiâ morbificâ intercidit cum naturali, is mirificè hunc depravat, ut æqualitatem & ordinem naturalem nusquam ampliùs retineat; cùm enim materia præsertim crassiuscula, nec subitæ resolutionis capax, magis magisque in loco calido rarefiat & fermentetur, & præterea ob angustiam loci in girum volvatur, non solum naturalem suo pulsu dilatationem amplificat & intendit, sed subsequentem interturbat constrictionem, imò quietem inter motus naturales propè tollit, unde unus duntaxat motus cordis percipitur, isque nullâ quiete interruptus sed difformis, major scilicet in dilatationis tempore, minor in utriusque quietis tempore, ut & in ipsâ naturali constrictione.

Motus præter nat. naturalem depravat.

Sed cùm & per eos motus naturales ita depravatos non plenè satisfiat usui naturali, cùm scilicet sinus ab alienâ occupati materiâ materiæ spiritus non ita liberum spatium ut antè concedant, ideoque augmentum usus crebritate, velocitate, imò magnitudine compensari debeat, siquidem cor sanum robore non caret, fit sanè ut pulsus in illis deflectat à naturali, mirèque sit inæqualis. *Est itaque palpitatio affectio seu accidens naturali pulsui à causâ morbificâ succrescens.*

Palpitationis cordis definitio.

Quid si ea materies corpulentia suâ & gravitate molesta est & multò magis si acri quâdam qualitate, aut aliâ simili naturæ insensâ sensum tactus pungit expultricemque irritat? tum certè haud dubiè sese concutit & concitatus fertur, majoresque & varios, atque inæquales motus ciet, & præsertim constrictionis, ac veluti saltus. Nam quia in

190 MORBI THORACIS INTERNI

illis majoribus constrictionibus cor sinubus compressis longius se ipso redditur, mucro certè pectus diverberat ac tangit adeò, ut sibi cor extra corpus profilire & erumpere clament ægri.

Palpitationes
superius nota-
tæ spuria
sunt :

Quæ acci-
dunt, vel
corde adhuc
valente, sibi
molestum
excutiente,

Atque hi motus etsi palpitationes legitimæ veræque non sunt, sunt tamen spuria, & veluti pulsus caprizantes & intercurrentes, sive concussiones & subsultus, quos pariter motus cor edere modò valens & firmum credibile est, sive quoties propria ejus membrana humore multo prægnans intumit, ut Galenus in simiâ observavit, sive pericardium ipsum humore similiter distentum aut compressum à pulmone vel gravat, vel certè impedimentum adfert cordis pulsui, nec liberum ei spatium, in quo excurrat liberè concedit : tum enim cor in angustias veluti redactum, ut se ab iis liberet, onusque excutiat, & retardatum motum resarciat, concitatissimè sese quantum potest movet, & sine ordine, conatuque veluti duplicato geminat motum ad instar hircorum invicem dimicantium, ac tam diu concutit se & perturbatè movet, quoad instans veluti à tergo onus, sive impedimentum si potest excutiat.

Vel jam in-
firmo, & ve-
luti contremi-
scente,

Atqui si dum cor his angustis premitur opprimiturque, simul quoque vellicetur, & mordeatur adeò, ut robur ejus non mediocriter frangatur, vel aliis de causis languescant ejus vires sive retractione spirituum spontaneâ, ut per animi perturbationes, sive attritione à quâcunque causâ ex superiori capite commemoratis, quid prohibet si non propriè ac simpliciter tremere, sed veluti contremiscere, hoc est motu tremulo concuti & subsultare, motu scilicet conflato ex tremore, & ex motu convulsivo; ex tremore quidem per facultatis sive oppressionem, sive essentialem infirmitatem; convulsivo autem quòd desiliat ob conatum à morfu concitatum, qui motus formicanti pulsui haud absimilis.

Vel tandem
vasis ejus ex-
siccatis &
quodammo-
do convulsis;

Quem sanè motum edit quoque cor, cum vasa ipsa exsiccata præter naturam, ut ab ardore febrili, convelluntur quodammodo : cum namque cor fibris carnosissimis nervosisque quodammodo constet, & carnem musculosæ affinem ha-

beat, moveatur autem ab animâ sentiente si non κατὰ προί-
 γειν id est ab electione, certè καθ' ὁρμήν, cur non tremor
 in id cadere potest? aut certè in thoracem, qui cordis inf-
 tar ab instinctu moveretur, saltem inter dormiendum non
 cadet. Quia igitur cor moveretur motu animali sed irritatum,
 & subsilit subsultatve, ut excutiat noxiam, motus hic cor-
 dis minimè simplex censendus, sed compositus ex tremore
 scilicet & convulsivo motu, qualis in piscibus sive mori-
 bundis, sive vibratione corporis & resilitione evasionem
 molientibus, aut qualis in corpore jacente & supino si pun-
 gitur, quippe quod simul universum attolli nequit.

& constante
 motu compo-
 sito, convul-
 sivo scil. &
 tremulo.

Sed enim amabò quænam materies & undenam in cor
 irrepens eas turbas ciet? an sanguis tenuis fervensque in
 magnis vasis & cordi vicinis, certè ejus anathymiasis? pro-
 pensio sanè adolescentiæ & temperaturæ calidæ humidæ in
 palpitationem^a Galeni experimento, & prægressa mensium
 suppressio in mulieribus frequentissima non levia sunt ar-
 gumenta; sed longè certius quòd liberalis venæ sectio
 semper profuit Galeni annotatione.

Causa earum
 materialis
 esse potest
 vel sanguis
 tenuis fer-
 vensque

An spiritus seu vapor quicumque acer & mordax imò
 venenatus? ita profectò invasio solutioque morbi id satis
 insinuant, & flatus toto ventre turgentes, pulsatioque ar-
 teriarum ad dorsum, & in temporibus, sibilique aurium
 prænuncii, imò comites palpitationis cordis in hypochon-
 driacis id significare videntur, & experienciâ constat à ve-
 nenis omnibus præsertimque calidis expirantibus vaporibus
 tetris & deleteriis cor salire vehementer.

vel spiritus
 seu vapor a-
 cris, mor-
 dax & vene-
 natus,

Quid verò serosa colluvies? hæc sanè frequentissima causa
 palpitationis cordis si ea ventriculos ejus irruat sive ascensu
 quodam & metastasi, aut epigenesi è vasis magnis scilicet
 & potissimùm arteriis, imò è visceribus sanguinis offi-
 cinis fervore concepto desubito exundans, concepto
 (inquam) à levi & latente causâ, ut vi tempestatis aëriæ,
 aut animi perturbatione; sive descensu è pulmone mul-
 tã aquâ scatente, eâque aut à liberaliore potu ut indicavit

sed frequen-
 tissimè sero-
 sa Colluvies,

^a Lib. 2. de locis affectis,
 Pauli lib. 3. cap. 24.

^a Hippocrates , vel è cerebro sensim depluente.

OBS. XXXVIII. *Ut observavi hodiè manè in pauperculo adolescente viginti annorum scilicet , qui à tussi biennio jam durante palpitationem cordis cum difficultate spirandi patitur à sex & amplius septimanis.*

quæ in vasis
ebulliens sub-
bitam inva-
sionem & so-
lutionem fa-
cit ;

Atque ob causas primi generis palpitatione benè valentes & sine causâ manifestâ derepentè quidem , sed non ita pertinaciter exercet : nam à fero ebulliente subita certè invasio solutioque esse possunt ob insitam ejus tenuitatem. (Neque enim flatum seu vaporem alienum è visceribus per vasa irrumperè adeò angusta facilè dixerim , nisi per eum ferum ebulliens intelligere placet & ita de nomine duntaxat altercatio erit , eaque logica id est vana) hinc ^b palpitationi maximè obnoxii tum qui fatietati , temulentia , otiosæ vitæ , & ejusmodi causis , quæ feroriam augment colluviem , mancipati sunt : tum ætates , & temperies , atque tempestates anni ejusdem congestionem propensæ.

At ex eis
in pericar-
dium & pro-
prium cordis
tunicam sen-
sim exiliens,
difficilem &
pertinacem :

Quid si ferum ipsum sensim è particularibus vasis tunicarum cordis (pericardium intelligo & propriam cordis tunicam) exiliens sive inter cordis parenchyma tunicamque propriam , sive in amplum pericardii spatium vacuum gliscat , eâque copiâ congeratur tandem , quæ oneri sit cordi , & liberantem in eo se movendi deneget ? haud dubiè sanè difficilis & pertinax ab hac causâ palpitatione cordi accidit , quam non solum sensus ægri sibi cor veluti in aquâ innatare ac moveri sentientis declarat , simulque morbi diuturnitas , quippè cum hæc aqua haud facilem exitum habeat , & viam minimè relegere possit , ob densitatem autem & teporem membranosi corporis neque facilè digeri valeat.

Atque hoc
experientiâ
confirmatur.

Sed anatomia confirmat potissimum experientiaque non solum Galeni sed omnium ferè Medicorum , nam apertis cadaveribus diuturnâ laborantium palpitatione pericardium plurimâ turgens aquâ reperitur :

OBS. XXXIX. *Ut in quibusdam observavi , & anno*

^a Lib. de flatib. Aph. 20. 21.

^b Galen. lib. de tremore cap. 5.

Superiore viderunt M. Petrus Barotus, Doctor & Professor Anatomicus nostri Collegii, & M. Antonius Chirurgus in corpore cujusdam Gorzensis oppidi incole Jacobi Loret longè antè palpitatione laborantis, & spirandi difficultate: in eo namque reppererunt pericardium immanem in tumorem elatum pluribus libris aquæ distentum. Nec enim mirum eam membranam distendi posse sensim sine sensu in eam amplitudinem, cum olim observârim in Elizabethâ des Bordes membranam renis in eam amplificatam longitudinem, quæ universam abdominis capacitatem servatâ tamen figurâ exactè coequaret, & quatuordecim libras puris exeso scilicet parenchymate & suppurato contineret, nec ab eo pondere per aliquot annos continuitatem amisisset. Scilicet natura membranæ est ductilis & extensilis in omnem differentiam supra fidem.

Observatio.

Atqui cum palpitatione potissimum succrescat aut à sero in vasis fervescente, & inde in cordis sinus desubito insiliente, aut in pericardio contento, vel propriâ ejus tunicâ; illam quidem causam subitus indicat insultus, pulsatio arteriarum in temporibus, sonitus sibilusque aurium, oculorum caligo, & repentini dolores, & sensus flatuum diversas pervagantium partes, quam conjecturam confirmat temperies, & constitutio viscerum ad calorem & siccitatem prona, cujus indices præcipuè sunt gracilis habitus & capillamentum nigrum.

Prioris signa diagnostica,

& causæ antecedentes.

At verò palpitationem ab aquâ in capsulâ cordis, tunicâve ejus propriâ contentâ arguunt cum sensus cordis suffocationis in multo humido, tum pulsus non adeò magnus, vehemens & concitatus, siquidem cor non potest liberè spatium in obstructâ capsulâ; tum verò affectus continuitas pertinaciaque ob causas antè memoratas, & febricula hec- ticæ speciem referens, siquidem & aqua loco cordi adeò vicino concludi & quiescere minimè potest, quin tandem putorem contrahat, & verò cor eam putredinem ferre nequit quin vicissim recalescat præter naturam. Coindicant autem ejusmodi causam tabes corporis, & spirandi difficultas, tabes quidem eaque sine causâ manifestâ, febriculæ scilicet illius & ferè imperceptibilis comes, spirandi autem

Posterioris signa.

difficultas , quæ à parvo licet corporis motu non mediocriter augetur , quia nimirum parvus pulsus & impeditus minimè ufui facit , ut crebritate respirationis sit compensandus , aut potius quia pulmone non est liberum in hoc affectu respirare quantum usus exigit.

Age igitur quoniam palpitatio cordis subita quidem & benè valentes sine manifestâ causâ adoriens causam habet illuviem feri in vasorum truncis ebullientem , impetumque in cor facientem , quæ autem lentè invadit & pertinaciter diuturnoque tempore cor præpedit & constringit sine induciis , ea causam habet synatrismum ejusdem feri in cordis tunicas sensim sine sensu illabentis , illius quidem profectò *Curatio* quemadmodum *Præservatio* (nam quæ præsentem affectum aliquem curare nata sunt , illa multò magis impendentem avertere & prohibere possunt) tentari debet *remediis serosam plenitudinem imminuentibus* nec non *ebullitionem atque etiam impetum in cor coërcentibus* , denique *collectum serum vacuantibus* : hæc autem potissimum his *remediis ultimis* compleri debet. Cum autem hisce scopis accommodata sint innumera medicamenta , ea certè ex tam magnâ sylvâ eligenda sunt , quæ cum corde familiaritatem habent , ei-que robur afflare idonea sunt , in cujus quippe roboris conservatione præcipuum momentum positum est.

Curatio &
Præservatio
eadem :

Perficiturque
triplici scopo

Qui in uni-
versum ab-
sistendo

I. Serum a-
bundans &
ebulliens sol-
vitur :

per V. S.

(Lenientib.
& minoran-
tib. præmis-
sis.)

Ergò principiò quia serum non nisi simul cum sanguine ebullit , etsi hujus levis obscuraque est admodum ebullitio , & præterea impetus , quemadmodum & ebullitio feri non melius sisti potest quàm detractò derivatoque à præcordiis sanguine ; & calida porrò complexio quæ sanguinem ad ebullitionem maximè reddit opportunum , non mediocriter temperatur à sanguinis detractioe , quâ potissimum etiam minuitur copia ejusdem , quæ est occasio effervescentiæ spontaneæ sanguinis & feri ; denique quia particularia remedia quæ dissipare valent serosam in corde aut juxta cor colluviem , & topica sunt , tutò atque impunè admoveri nequeunt corpori plethorico , consultum fanè erit imprimis præmisso leniente & minorante medicamento sive *hierâ simplici* , sive *melle rosaceo solutiyo tundere basilicam ex*

Galenī consilio, vel ad majorem revulsionem *saphenam* pedis præsertim si *mensēs vel hæmorrhoides* substituerint, & utramvis è directo visceris, quod fons serosæ plenitudinis judicabitur esse sive sit *hepar*, sive *lien*: quæ sanguinis detractio partitè, & per *epicrasin* fieri debet potius quàm confertim, ut virium robur magis conservetur; imò omitti debet in evidenti jam maciè à palpitatione vitio pericardii succrescente.

Eam autem statim excipiet universalis feri purgatio per alvum: nam serum purum putum ut purgetur nullâ incisione, absterfione, aut ejusmodi alio apparatu indiget, ut antè monuimus. In medicamentorum autem purgantium censu familiam ducunt *semen carthami*, *sena orientalis*, *terebintina*, *pulvis hieræ*, *agaricus rheumbarbarum*, *brassica marina*, & *diaphænicum electuarium de citro* & ejus generis exhibita in formâ ægris gratiore solidâ, vel liquidâ, cum illis scilicet *manna*, *syrupo vel melle rosaceo*, aut de polipidio dissolutis: nam ratione conservationis virium, quarum monitu^b Galen. providentia haberi debet, vehementiora cathartica minimè placere possunt.

His igitur duobus generosis remediis venæ sectione scilicet & purgatione præmissis, & si affectus contumacia exigit repetitis, imò usurpandis Vere & Autumno præcautionis gratiâ: & quovis tempore palpitationem periodicè recurrere fuerit observatum, commodum accedent præsentè affectu *particularia diversionum genera* sive *externa*, sive *interna*. Atque in illis principem locum habent *cucurbitulæ frictionibus*, & *ligaturis præsertim extremarum partium adjunctæ cruribus*, *lumbis*, vel etiam *sed rariùs dorso admotæ*, quæ scarificari possunt, si præsertim venæ sectio metuitur ob virium languorem.

In internis autem sunt *diuretica*, quæ eò obnixiùs usurpanda, quò minùs æstus totius, qui à sudorificis accendi potest, horum usum permittit, & quo iis inest quoque vis quædam influxam dissipandi materiam. Illius ergo generis

II. Idem evadendo per universalem purgationem.

Quæ duo Vere & Autumno nonnunquam repetenda.

III. Per diversionem imminuendo tam per externa,

quam interna, scilicet diuretica.

^a Lib. 13. Meth. cap. 11.

^b Lib. 7. Meth. c. ult.

medicamenta *simplicia* quidem sunt *radices* quinque *aperientes*, *rubiae majoris*, *scorzonerae herbae capillares*, *betonica*, *melissophyllon*, *rosmarinus*, *sampfucus*, *cardiaca*, *virga aurea*, *scordium*, *semina anisi*, *citri*, *ocymi*, *lignum aloës*: *composita* autem sunt *syrupi* ex *prædictis radicibus* & *herbis*, *syrupus conservationis citri*, *oxymel simplex* & *scilliticum*. Ex hisce medicamentis *decocta*, *apozemata*, *pulveres*, *tabellæ* aut *conservæ paratæ* commendantur, & iis *rheum adjunctum* ob mirificam vim diureticam; pariterque *pulverem radicis rhapontici*, aut *infusum ejus in vino* maximoperè laudo: quibus tamen frigida & temperatiora adjungi censuerim (cùm præsertim temperies totius ad calorem vergit & siccitatem, ut ferè vergit) qualia sunt *borago*, *buglossa*, *rosa*, *scorzonera* & *syrupus de pomis*, *syrupus de succo acetosæ*; quæ temperata præcipuè locum habent in palpitazione periodicâ, quæ à fervore feri in vasis magnis ortum habet, in quo maximè comprobo *aquas acidas*, quòd insigni vi diureticâ polleant, & ferofam colluviem totius maximè eluant.

& per alvum
& renes si-
mul: Ut Sy-
rupus de sco-
riâ chalybis
Ludov. Mer-
cati.

Utrique autem prædicto scopo scilicet vacuandi aquas per alvum, & maximè renes mirificè satisfacere potest *Syrupus de scoriâ chalybis* utpotè experimento fidissimo comprobatus ab autore *Lud. Mercato*: lubens enim fido ut debeo, *Magnorum Virorum* experimentis & inventorum gloriam autoribus refundo, nec aliorum labores instar mulieris *Plautinæ* eo suppositum mihi. Est autem hujusmodi *R. Aquæ lupulorum libras iiij. in iis extinguantur quater chalybis igniti ℥ vj. & iterum in eâdem aquâ totidem ℥ chalybis & toties extinguantur: factâ colaturâ adde scorice chalybis præparatæ aquâ rosarum ℥ vj. passularum sine nucleis ℥ iiij. & per tres dies in prædictâ aquâ macerentur, tandemque ad consumptionem tertiæ partis ebulliant: factâ iterum colaturâ adde radicem rutæ & rumicis ana ℥ ij. radicem cichorei & fœniculi ana ℥ j. B agrimonie & capillorum veneris ana m. ij. iterum bulliant & post separationem ab igne adde foliorum senæ ℥ ij. seminis carthami conquassati ℥ j. factâ post refrigerationem mediocri expressione adde saccari q. s. & fiat syrupus, cui adde antequam refrigeretur syrupi de duabus radicibus, &*

de cichoreo ana ℥ ij. ejus autem syrupi ℥ ij. manè exhibendæ sunt.

Interea autem dum serum divertitur prædictis diureticis, non inutile erit repellentibus topicis, & simul modicè discutientibus cordi admotis ut præsertim in palpitatione periodicâ, cujus generis unguentum rosaceum cum tantillo corticis citri, aut cinamomi pulvere, vel unguentum naphæ, sacculi ex floribus cordialibus, chamæmili, anthos, & granis aliquot mosci.

IV. Repellendo & modicè discutiendo per pica.

Age autem aqua sive cordis ventriculos oberrans, sive potissimum à longo tempore in pericardio stagnans potenter discutitur tum internis, tum externis. Inter illa autem commendantur flores & cortex citri conditus, mirobalani conditi, nux moscata condita, aquæ & conservæ melissæ, anthos, cardiacæ, scorzonæræ, naphæ, tum species aromatici rosati, diamargariti calidi, diascordii, de gemmis, diambæræ, diamosci, confectio alkermes, magnæ antidoti: ex quibus tabellæ opiata, aut mixturæ diversæ parari possunt, nisi simplicium usus magis placeat, quæ tamen meo judicio temperari semper debent additis cardiacis refrigerantibus cujus generis sunt flores cordiales, scorzonera, santala, syrupi de pomis, de limonibus, conservæ buglossi, scorzonæræ, quæ in calidis admodum naturis superare debent in mixturis: exempli gratia hic Julepus utilis erit, R. Aquar. buglos. borag. scorzon. ana q. s. syrupi de pomis & conservationis citri ana ℥ ij. misce, fiat julep. vel hic syrup. R. succor. depuratorum borag. acetosæ, endiviæ, citri, betonicæ, pomorum redolentium ana ℥ ij. aquar. borag. & scorzonæræ ana ℥ iij. pulveris electuarii de gemmis ℥ ij. confectiois alkermes ℥ j. Bulliant leviter, & colaturæ adde saccari q. s. cujus usus bis in die cum aquis cardiacæ, scorzon. & tantillo vini aromat. Atqui hujusmodi temperatis sive julepis sive syrupis non absurdè præmandi possunt vel conserva anthos, vel tabella aromatici rosati, vel opiata ex illis calidioribus & magis discutientibus concinnata. Atque hæc interna superius memorata remedia non solum serum sive in corde, sive in toto insensibiliter discutiunt, sed etiam sensibiliter per renes vacuant.

V. Potenter discutiendo tam per interna;

198 MORBI THORACIS INTERNI

Porro Galen. *castoreum* summoperè commendat & *theri-
males aquas nitrosas, sulfureas quales nostrates plumberianæ,*
quæ epotæ saltem non possunt non prodesse, nam ambigo
certè an palpitantes corde per spirandi difficultatem con-
junctam lavacrum thermarum ferre possint: quam ob cau-
sam metuo à sudorificis quanquam hæc aversioni & vacua-
tioni ferossæ illuviei oportuna esse videntur.

quàm per ex-
terna reme-
dia,

Cæterùm quod ad *externa remedia & topica* attinet varia
laudantur, litus scilicet calidi actu toti thoraci admoti ex
oleis liliorum alborum cum aromatibus, jasmino, nardino,
*anisi, cum diambra & similibus: vel unguentis naphæ, epi-
themata ex aquis melissophylli, calendulæ, majoranæ, florum*
citri, vini albi aromatici cum pulveribus cinamomi, croci,
mosci: sacculi pariter cujus exemplar hoc: *℞. cariophyllo-
rum, rosarum, florum anthos, citranguli ana 3 ij. corticis ci-
tri, zedoariæ, maceris, seminis ocymi angelicæ ana 3 j. mosci,*
ambræ ana, g. v. denique ex eorundem decoctis in aquis
naphæ, scorzonæ, & modico vino fots fieri possunt. Pos-
tremò *emplastra ex magnis antidotis* adhibentur utiliter, sed
eâ lege, ut temperentur additis refrigerantibus, nam ca-
lida vehementer non ita tuta, à quorum quippe usu fervor
feri increbrescere potest.

VI. Atte-
nuando &
siccando per
diætam.

Postremò certum est victus rationem attenuantem & ex-
siccantem omnino convenire, quæ potissimum in parciore
potu & liquidorum usu consistit. *Carnes* igitur in esum
venient *euchymæ & assæ vinum vetus & optimi odoris, sed*
aquosum aut dilutum aquâ melyssæ & parciissimè sumptum,
cujus vicem gerunt *aqua in quâ aurum sæpius extinctum, vel*
*decoctum sazaphrassæ, aut aqua stillatitia in duplici vase pa-
rata ex jure pulli insarcti floribus & radicibus cardiacis cum*
*pulveribus gemmarum: denique hic pulvis digestivus non inu-
tilis ℞. coriandri præparati, fœniculi dulcis ana 3 j. rasuræ*
*cornu cervi, eboris, ossis de corde cervi, pulveris margarita-
rum, coralli rubri ana 3. j. cinamomi g. v. saccari rosati*
*lib. j. denique alvus in officio retinebitur usu clysterium le-
nientium & modicè calefacientium,*

CAPUT III.

DE TUSSI.

OBS. XL. **R**everendum Patrem Societatis Jesu Reip. litterariæ gubernacula tenentem hyemes circiter decem hætenus tussis, eaque trimestris, vel etiam pertinacior exercuit, & de die molestissima, sed de nocte inducias præbens, eaque febriculâ comitata & aliquando inflammatione gargareonis, palati & glandularum oris.

Principiò igitur^a tussis est depravatus motus naturæ seu facultatis, ejusque animalis asperæ arteriæ, nam ut docuimus in physicis, aspera arteria movetur motu animali à musculosis quibusdam fibris seu carneis annulosis cartilaginibus insertis: est inquam motus naturæ sed irritatæ à causâ morbificâ, scilicet expiratio conferta ac vehemens: sive exsufflatio naturali crebrior & major, ac sonora, in quâ bronchia pulmonum sese inordinate & præter naturam contrahunt, aëremque violenter reddunt, & ad laryngem elidunt non sine concussione quâdam repetitâ, quem motum adjuvat compressio thoracis, b quo motu aliàs plurimus simul, celerrimèque latus spiritus suo impetu extrudit atque explodit quæcumque vias spiritus obstruunt & impediunt.

Tussis quid.

Causam autem irritantem satis indicat conditio tussis humida: nam eâ tussi rejicere per os consuevit multam aquam, eamque magis minusve lentam, pro temporum morbi diversitate: atqui quia ejusmodi aqua non nisi sæpius iteratâ concussione & expiratione vehementi excernitur, arguere est eam ex ipsis bronchiis vel extremis, non ex solo larynge seu capite bronchiorum aquam molestam excuti, fursumque attolli, & in fauces ascendere, ex quo illius fontem seu scaturiginem vel esse pulmonem seu vasa pulmone inferiora, quæ in pulmonem aqueum humorem re-

Causa irritans seu continens est Aqua.

^a Gal. lib. 2. de sympt.

^b Gal. lib. 1. de sympt. cap. 4.

jectârint, arterias scilicet leves, vel esse caput necesse est: nam quidquid influit in pulmonem id subierit per asperæ arteriæ vel levium arteriarum orificia necessariò.

Cusus fons
caput.

Sed enim non pulmonem sed caput potius fontem esse, è quo is humor vel sensim sine sensu in asperam arteriam depluerit idque de nocte, ibique cunctatus tantillum, & ob cordis viciniam fervore novo concepto fermentatus irritaverit subitò facultatem, atque ad tussim, hoc est, expirationem præter naturam coëgerit; vel potius affatim decubuerit de die (quippe noctu supprimi solet omnis per somnum vacuatio præter sudorem) & ob tenuitatem quidem primis diebus; ob crassitiem autem & lentorem progressu morbi primo quoque motu minimè fursum à spiritu efferri potuerit, sed tantùm iterato sæpius motu, hæc sanè habeo argumenta.

Quod probant 1. lentor aquæ tussis rejectæ.

In primis namque aqua tussi rejecta lentoris est princeps magis minusve; & omnino germana & similis ei, quæ è capite secundùm naturam per colatorium trajecta expuitione in sanis reddi solet, certè in principio catarrhi, (progressu enim temporis crassior lentiorque evidenter redditur) & in gravedine & coryzâ: lenta (inquam) quia inter depluendum è cerebro serum abstergit necessariò aliquid mucosi cerebri excrementi.

2. Nullus in thorace gravitatis sensus.

Prætereà è pulmone certè primò non potuit venire, & ab eodem rejici, quin primis diebus sensus aliquis in thorace gravitatis & oppressionis fuerit, unâque aliqua in spirando difficultas; quæ symptomata quia non nisi progressu multùm morbo ægrum premere consuevère, à pulmone primò fluere materiam molestam probabile non est.

3. Colluviei cephalicæ indicia manifesta: desumpta tum à causis procatartificis,

Accedit quod colluviei cephalicæ indicia longè manifesta semper adfuère, & imprimis studia seria, morosæque Theologiæ scholasticæ, quam plures annos publicè professus est, acerrimæque animi meditationes, & curæ graves ac assiduæ occasionem ei maximam præstitere: nam cum animo curis studiisque intento sanguis unâ cum spiritu plurimus ad caput continenter accurrat, necesse est profecto plethorâ illud laborare, & maximè ferofâ colluvie: prætereà

præterea calore & spiritu animalibus vacante functionibus certum est naturæ munia non mediocriter capere detrimentum, & in primis excrementorum excretionem per vias convenientes & à naturâ institutas.

Ad hæc plethora non potest non oneri esse homini sedentariæ vitæ mancipato; nam etsi ambulationibus crebris per amplam domum officia publica eum obligarent, tamen ejusmodi ambulationes tardæ, quæ virum gravem decent, minimè vim exercitationis habere possunt, quippe quæ semper labor est & sudorem terminum habet: sed ad ejusdem plenitudinis serosæ in toto, & capite augmentum hyberna constitutio non minimum momentum adferebat, cum illa nihil digerat, sed densatis toto corpore poris serum cohibeat.

Postremò confirmant hanc plenitudinis serosæ opinionem hæc, scilicet insolitæ capitis gravitatis sensus in mediâ tussi, totius oris inflammatio, vox minimè libera præ obturatione meatus palati & narium, denique torpor alterius brachii ab aquæ à capite decubitu sæpius & diu in anno viro religioso incommodus. *Quæ cum ita sint, quid mirum accedente causâ movente plenitudinem eam capitis sive per^a colatorium, sive per venas extremas oris impetum cœpisse in partes capiti subjectas: serum scilicet primum magnâ vi expressum depluisse in pulmones, tum postea sanguinem etiam ipsum substituisse in oris partibus?*

Ita enim sentiendum est cum hyberna frigidaque anni constitutio plethoricum corpus in R^{do}. Patre offenderet (licet namque domi residem vitam ageret, tamen injuriis ambientis obnoxium vixisse non solum ex frequenti è conclavi egressu intelligere est, sed ex eo quòd in peramplo conclavi tepore ignis domestici nusquam recreato federet dormiretque hyemes totas) ita, inquam, sentiendum est sanguinem quidem ex corporis habitu externi vi frigoris intrò repulsum sponte suâ ut solet viscera & maximè hepar impetere, ejusque vasis usque & usque intrusum & incuneatum continenti febrì eique parvæ; sed diurnæ (quales

tum anteceden-
tibus in-
ternis,

Causa externa
nam ovens.

Unde febris
continens &
diuturna.

a Os Ethmoides.

C c

hyeme vigere solent & ideo laticæ dicuntur, & alioqui in magnâ plethorâ existunt ferè principia inflammatoriorum affectionum viscerum) principium dedisse, plethoram autem capitis ab eâdem causâ leviter ebullientem cum reliquo sanguine & commotam tussi unaque inflammationi partium oris materiam præstitisse, commotam scilicet sive ratione febris sed mox deposito fervore spontè sensim depluisse, sive etiam ratione frigoris ambientis expressam depulsamque in thoracem decubuisse. *Hæ enim sunt frequentissimæ causæ impellentes serosam in capite colluviem subjectas in partes sive externas, sive internas & catarrhorum, quemadmodum & gravedinis, corizæ & raucedinis motrices.*

De ejusmodi autem exeuntibus immutatis per os, nares, fauces decumbentibus quanquam frequentissimis, quia tamen levissimis non fuit tanti ut particulares observationes traderemus, cùm præsertim de iis raræ apud Medicos querelæ & quarum alioqui causa providentiaque ex hoc discursu haberi facilè potest.

Hæ ergo sunt causæ moventes catarrhi, imò febrium continentium à sanguine viscera seu fontes suos impetente, quæ passim cum catarrhis sunt conjunctæ, quia in sanguineis naturis seu corporibus plethoricis & calidis humidis caput passim multo scatet sero, & aliàs hyeme grassantur nunc modicæ, nunc vehementes pro plethoræ magnitudine & hyemis algore, ut aliàs pluribus demonstrabimus. Nam à febris calore quanquam est communis opinio fluxiones concitari, quod humores liquentur fundanturque, & per apertas ab eâdem causâ vias procliviores sint ad descensum, id mihi tamen parum probabile videtur, cùm nec concretos in cerebro humores reperire sit, nec reliquos è seroso humores calor liquet, sed incrasset potius, ut ex physicis constat.

Itaque verosimile est potius per febrem serum in sanguine fervere & fervere vasis exilire, atque effusum postea spontè depluere.

Frigus Fluxionem concitat,

Jam quod ad frigus attinet alteram fluxionis motricem causam, illud sanè non eâ ratione fluxionem concitare

quòd ejus vi calore influente (*quanquam est opinio Mercati*) non humores
 coacto introrsum & adaucto humores liquentur, atque liquando,
 viæ aperiantur, verosimile mihi videtur propter dictas modò
 causas & multò minùs quòd id congelet humores in nobis, neque con-
 vel comprimendo cerebrum eosdem humores exprimat, gelando, aut
 licet communis sit omnium medicorum opinio: quia ni- cerebrum
 mirum (*ut prudenter advertit Mercatus*) cerebrum tantum comprimendo;
 viventi animali frigus sustinere nequit quantum opus est,
 ut partes præ congelatione condensatæ intra cranium de-
 pellant humores, partim scilicet quia tantum abest ut cere-
 brum eam ferre summam frigiditatem valeat, quæ calo-
 rem extinguere gravissimaque invehere mala potest, ut
 ne minorem impunè ferendo par esse valeat à minore,
 quippe cum cerebrum lethargo, & soporiferis id genus af-
 fectibus soleat tentari? partim quia aqua longè faciliùs
 congelascere nata est, quàm cerebri corpus crassum con-
 crescere: subsidet itaque aqua potius contra hypothesein
 quàm fluet, ut intelligere est ex refrigerantibus & com-
 primentibus medicamentis, quæ coërcere systereque fluxio-
 nes experimento constat: partim denique quia calent in
 nobis revera actu omnia, ut Galenus neget excrementa in
 alvo frigore posse indurari. Itaque fluxio certè à cerebro
 non fit in partes subjectas à frigore per cerebri compres-
 sionem qualiter compressâ manibus spongiâ aqua intus as-
 servata exprimitur diffluitque: quid igitur?

*Probabile mihi certè videtur à frigore vasa externa præci- Sed vasa ex-
 puè sed interna quoque si præsertim rariorem corporis habitum terna & in-
 à calore interno redditum offenderit, altius penetrante densari ternadensan-
 comprimique aliquatenus, & ex iis serum exprimi expellique do, hinc in-
 redundans alioqui in massâ & fluxile à naturâ, itaque ex- de serum re-
 pressum, & simul pulsum spontè postea delabi & decurrere. dundans ex-
 Hoc docet profecto experientia quotidiana: Autumni nam- primitur, ex-
 que primo frigore unusquisque in se experitur aut miçtio- pelliturque.*
 nem plurimam & crebram, aut alvum liquidis diffluen-
 tem excrementis; imò quâcumque anni tempestate desubito
 Boreâ sæviente, totâque hyeme evenire idem, quanquam
 etiam vis frigoris altius penetret, sui que potius inducat

fenfum quàm adaucti caloris, ut hæc calori liquanti humores accepta referri nequeant. Id sanè confirmant arthritides & omnis generis fluxiones præcipiti autumno, & constitutionibus frigidis ex ^a *Hippocratis observatione* familiares, quæ fluxiones diluviei è capite sunt effecta, ut postea docēbimus.

OBS. XLI. Denique ut ad tussim sermonem contraham, eam vim ambientis hæcenus semper probavi periculo meo, ut nunquam hyeme verticem capitis & suturam coronalem detegam, quin extemplò tussicula mihi suboriat, quod & plerisque aliis familiare esse animadverti: adeò magnam frigus externum vim habet in ciendis fluxionibus è capite, quippe quod nunquam non aqueâ colluvie scatet.

Summa dictorum.

Concludamus ergo, per anacephalæosin præsentem tussim seu depravatum motum pulmonum, aut potius bronchiorum in iis sese unà cum thorace coarctantium (hæ namque partes mutuas sibi ratione communis officii præbent operas, & eo fine, ut aëre confertim expirato emissioque per arterias extrudatur fursumque efferatur quidquid molestiam iis exhibet) excitari à sero lento è capite sive sensim de nocte in bronchia distillante moxque concepto ob loci calorem fervore naturam irritante ad sui excretionem, sive potius affatim & de die magnâ vi depluente, nec tam pravâ qualitate aut fervore irritante, quàm copiâ & præsentia suâ libero aëris ingressui egressuique officiente; ejus porro depluvium seu defluxum quidem aquæ è capite esse motum ejusdem spontaneum sive eruptionem è vasis, ebullitionem scilicet seri cum sanguine in vasis factam consequentem, simulque pulsum ejusdem à frigore ambientis; synatrismi denique aquæ in capite causas seu occasiones esse partim raptum seu affluxum sanguinis, serique è toto per assiduas & immoderatas animi occupationes, partim desidem vitam & in otio corporis traductam, partim totius habitus corporis densitatem à frigidâ anni constitutione invec̃tam.

Ex quibus ita positis facilè est agendorum Indicationes eruere; certum est enim quia tussis excitatur naturâ irritatâ à causâ morificâ commeatum spiritûs seu aëris reciprocum

^a In Lib. 3. Aph. 22.

impediente, eam materiam quam demonstravimus aqueam esse cùm sit *fluxa, fluens, vel fluxura, fluxam* quidem è parte esse *expurgandam, fluentem intercipiendam ac derivandam, fluxuram avertendam, & per aliam viam seu regionem citra cujusquam partis injuriam esse vacuandam*: & porrò cùm sive consistentis, sive commotæ aquæ causæ sint aliquæ & occasiones, eas omnes *causas sive sistentes, sive impellentes esse amoliendas corrigendasque* quoad fieri potest: ac cùm *Tussis* etiam quâ motus & symptomata præ vehementia graviora mala invehere possit, itaque *Curationem* ad se trahere, *ejus quoque moderationis seu mitigationis rationes querendæ sunt.*

Curatio
scopus tri-
plex:

I. Respicit
causam con-
tinentem.

II. Causas
antecedentes
internas &
externas,

III. Sympto-
ma urgens.

Quoniam ergò in propositâ tussi symptoma in primis aliquatenus urget, & præ suâ vehementiâ & crebritate rûptionis vasorum in thorace metum injicit, adest certè ejus moderandi justa causa, cui vel ante omnia vel simul cum aliis intendendum si fieri potest. Atqui quia ea irritatio causæ non fit ob tristem aliquem sensum, quem prava qualitas asperitasve, aut similis noxa infligat bronchiorum acerrimo sensui, aqua siquidem suâ naturâ lenis & æqualis, atque in hoc casu expers alienæ qualitatis & mordacis; sed quia suo corpore liberam viam aëri minimè relinquit, quam obstructionem insolitam natura non ferens tam diu sese coarctat ac vicissim dilatat quoad sursum expulerit humorem obstruentem, illæ certè indicationes, quæ vulgò circumferuntur, aut in leniendâ trachæ arteriæ asperitate, seu æqualitate obducendâ per lenia lentaque medicamenta, ut sunt *amylum, lac, butyrum, oleum amygdalinum, mucilagines citoneorum, psyllii, & id genus*; aut in obtundendâ sensus acrimoniâ per refrigerantia v. g. *syrupos violaceum, de papavere, & similes*, locum hic habere non possunt, & præsertim hæc, quæ effoeminare carneas bronchiorum fibras, quibus tanquam musculis bronchiorum completur munus; ex quo officii medici ratio in eo potius posita est, ut omnino juvetur perficiaturque naturæ motus in materiâ fluxâ statim & quàm citissime è parte expurgandâ, præsertim cùm materia hæc si moram trahat

I. & III. Sco-
pus unius ge-
neris reme-
diis procura-
tur:

(Neglectis
iis, quæ vul-
go indicantur.)

(Prognosis)

per viginti dies asthma inferre sit nata apta iudicio viri multum experti. Itaque hæc indicatio prima concidit cum eâ, quæ materiam fluxam respicit, quæ certè versatur potius in amoliendis iis quæ motum naturæ retardare possunt, & interea in robore moventibus partibus addendo.

Ubi r. materia influxa, desiderat,

Atqui *tenuitas humoris, vel crassities, illa quidem in principio, hæc in progressu* affectus sunt in causâ difficilis motus naturæ sive expurgationis humoris fluxi, quæ expurgatio, quàm per tussim perfici non potest nec debet, (nam etsi per vasa pulmonum levia diureticis tentari potest, tamen tutum id non est, ne magis magisque lædatur pulmo, & graviora symptomata, asthma scilicet & palpitatio inducantur) tenuitas nimirum est in causâ, ut antè à spiritu emisso humor dividatur ac diffluat, quàm arripi comprehendique ab eodem possit, ut sustollatur protrudaturque, crassities autem & lentor ejusdem spiritus vires exuperant, & respuunt, ex quo excretio profectò materiæ fluxæ plurimum juvabitur, si tenuitas & crassities lentorque corrigantur.

In principio, humoris tenuis incrafationem;

Illud igitur fiet beneficio a medicamentorum arteriacorum lambendo assumptorum, quòd eâ ratione in arterias sensim tenuiores eorum partes resudent, eorumque temperatorum, sed molis crassioris, & alioqui facilè cum aquâ coëuntium, ut per eorum commixtionem aqua ad mediocrem substantiæ modum reducta non ita præterfugere possit aëris efferentis conatum: Hoc verò consequi licet à medicamentis tenui fluxilique substantiâ modò constantibus, & vim abstergendi validam habentibus. In primo sensu sunt, radices buglossi, semina frigida, malvæ, bombacis, portulacæ, jujubæ, saccarum candidum, rosaceum, syrupi de jujubis, de rosis siccis, de liquiritiâ, & succus ejus, syrupus myrtillorum, diatragacantum, diaspermatum, diacodion simplex, ex gr. ℞. emulsiones seminum melonum, papav. albi, psyllij ℥ iiij. tragac. amyli ana ℥ j. cinamomi ℥ j. cum saccharo rosato q. s. fiant tessellæ pro ℥ iiij. quarum usus ante prandium & somnum. In hoc verò genere commendantur *mulsa, sac-*

In progressu, ejus ad mediocritatem

a Gal. lib. 8. de placitis Hipp. & Platonis.

earum candidum, syrupus de farfarâ, capilli veneris, oxymel simplex, syrupus de hyssopo, syrupus de prassio, oxymel compositum, oxymel & acetum scylliticum. Humoribus autem fluxioni aptioribus redditus motus partium juvari potest per *medicamenta bechica seu tussicularia*, quibus natura sopita excitatur quodammodo ad citatiorem & vehementiorem motum, id est tussim; hujus generis *acetum*, & quæ ab eo composita modò enarrata: qui motus etiam juvabitur ex *litu olei irini ℥. ij. axungiae gallinae ℥. j. mucilaginis seminum lini, & fœnugræci cum modico vino ℥. ℞. & croci tantillo.*

reducti absterfionem,

& per tussim ejectionem.

Age *fluens materia certè intercipi potest sive retineatur, sive derivetur*; retinebitur autem incrassantium usu, quæ siccandi & astringendi simul vim habeant, quæ ore continebuntur, quibusve os colluetur. Ejus generis sunt incrassantia modo præscripta: *mucago tragacanti extracta in aquâ rosarum, saccharum rosaceum cum terrâ lemniâ, tragacantum cum bolo armenâ, syrupus de rosis siccis, e. g. ℞. penidiorum, succi liquiritiæ, ana ℥. j. amygdalarum purgatarum, nucleorum pini, passularum exacinatarum, tragacanti, rhodomellis q. s. fiat electarium ad ℥. ℞.* derivatio autem fiet non solum digito in os immisso, & extracto lento humore ut fit in infantibus, sed *pane calido, cervici imposito, vel cauterio.*

2. Fluens, interceptionem, sive ejus retentione;

sive derivatione.

Jam *fluxura è capite materia averti sanè potest purgatione capitis, & purgatione totius, atque omni diversionum genere.* Purgatio autem totius mediocris quidem erit, ne à vehementiori medicamentorum usu fluxio major cieatur, ideoque repetenda sæpius. Commodum autem fiet per ea quæ partim refrigerant ratione febris & phlegmones partium oris, partim simul astringunt, ne concitator fiat fluxio: convenient itaque, *cassia, manna, terebinthina, species hieræ, myrobolani omnis generis, rheum, agaricus, quorum usus in formâ ægris magis familiari, & primo quoque tempore administrandus, serosa siquidem illuvies minimè præparatione eget.*

3. Fluxura sui aversionem exposcit: quæ perficitur, a. Purgatione totius mediocri.

Quanquam autem materia fluxionis propositæ *venæ sec-*

ubi etiam locum habent, V. S.

tionem minimè postulet, eam tamen febris ex genere synochorum (quanquam parva admodum ratione tempestatis anni) & partium oris phlegmone exigunt, quippe cujus beneficio sedatâ aliquatenus sanguinis ebullitione, & febre remissâ, feroque ipso cum sanguine vacuatô, & alioqui redundante subtrahitur materia fluxionis contumacis fomes: cùm autem per epicrasin, & ratione revulsionis majoris semel & iterum administrari debeat, *primò secabitur basilica, dein cephalica*, interea dum purgatio per medicamenta præscripta instituitur.

Sudorifica, Laudantur autem ad majorem totius, & capitis vacationem serosæ colluviei *medicamenta sudorifica ex decocto præsertim sinæ, sarzæparillæ*: nam febris usum guajaci haud permetteret.

OBS. XLII. Equidem vacationem serosæ in toto colluviei factam per sudorum etiam spontaneum in avertendâ tussi plurimum valere *comprobavi in Rev. altero Patre D. Theol. qui à pluribus annis tussi gravi assiduâque & cum difficili spiritu imò sputo sanguinis conjunctâ laborans, cùm à biennio sudoribus matutinis & quotidianis assuescere ex meo consilio cæperit, eum demum fructum percepit, ut à longo tempore vixerit jam ab illis affectibus immunis, nec nisi rarissimè ampliùs tussiat, & solum cælo frigido uvidoque. Ergo illius exemplo sudorem assiduum & de mane R. Pater salubriter conciliabit. Et si autem sudorifica probantur, illis tamen eâ lege utendum, ut non tam sudor provocetur, cùm repugnat constitutio aëris, ut in proposito casu, quàm ut serosa illuvies per renes repurgetur.*

& maximè
diuretica.

Quæ sanè *aversio seu purgatio seri per renes* mihi valdè probatur non solum per hæc *decocta lignorum exoticorum, sed etiam herbarum vulgarium betonicæ, sampsucii, origani, calamenti, serpilli, melissophyli, & syrupos de radicibus, oxymel, & id genus.*

b. Purgatio-
ne capitis
particulari,
ram sensi-
bili,

Ac *particularis serosæ illuviei cephalicæ Purgatio* commodè & *sensibilis* quidem fiet per *errhina*, de quibus aliàs sæpè (nam apophlegmatismorum usu fluxio magis magisque præceps rueret) exempli gratiâ: *Recipe majoranæ, salviæ recentis* 2

recentis, ana m. j. radicis iridis ℥. j. s. contusis omnibus affunde vini albi generosi qu. j. exprimatur succus prono capite in nares attrahendus antè prandium & cœnam.

Insenilis autem purgatio fiet per ea quæ caput exsiccant, quàm insensibili,
 roburque simul adferunt, sive externa, sive interna. In illo genere sunt lixivia quale hoc: Recipe agarici albißimi ℥. s. sive per externa,
 baccarum juniperi, mirtillosum, anisorum ana m. s. decoquantur in lixivio è cinere sarmentorum factò, quò caput semel in septimanâ ablui potest, nisi obftet cœli inclementia aut febris; quorum vicem sacculi, suffitus, cucufæ gerent. Recipe majoranæ, thymi, spicæ Italicæ, salviæ ana m. j. baccarum lauri contusarum ℥. x. specierum diagalangæ ℥. ij. salis communis ℥. ij. milii lib. s. omnia simul in sartagine torrefiant, mox sacculus impleatur, quo calido dera sum caput fricetur mane tandiu quoad rubescat. Recipe rosarum rubrarum, masticis, vernicis, succini ana ℥. s. melanthii ℥. ij. styracis calamitæ ℥. j. cariophyllorum ℥. j. contundantur teranturque in pulverem crassiusculum pro suffitu capitis manè. Recipe sampsoci, rosarum rubrarum, florum anthos, salviæ & stæchados, spicæ nardi exsiccatorem ana ℥. ij. myrtillorum ℥. s. succini ℥. ij. corticis citri sicci, grani insectorii, maceis, piperis, nucis moscatæ, cariophyllorum ana ℥. iij. fiat pulvis, qui bombice carptâ exceptus aptetur in pileolum de manè & antè pastum duntaxat gestandum.

Interna autem sunt aromaticum rosatum, & id genus, sive interna,
 magnæ antidoti ex saccharo rosaceo sumptæ, quarum tamen usum si febris interdixerit, vicariæ erunt conservæ rosarum antiquæ, betonicæ, melissæ, anthos cum pulveribus diarrhodonis abbatis.

Jam quòd ad alia diversionum genera attinet, commendantur passim frictions, ligaturæ, cucurbitulæ, clysteres, c. Omni diversionum genere,
 cauteria sive cruribus, sive utrique brachio, & futuræ coronali potissimum inusta; nam hoc è diametro thoraci recipienti opponitur, & originem fluxionis proximè respicit præsertim cum futuræ capitis eum habeant usum, ut tenuibus humoribus, nedum vaporibus exitum præbeant: denique synapismi laudantur nisi febris prohiberet.

II. Scopus
indicat, in-
temperiei ca-
pitis emen-
dationem :
causarumque
serum in eo
colligentium
ablationem.

Atqui quoniam frustrà commemorata remedia usurpan-
tur nisi capiti seu parti mandanti provideatur, hoc est *in-
temperies si quæ sit emendetur, & causis simul omnibus sive
serum colligentibus, sive impellentibus eatur obviam*, harum
certè causarum providentia accurata haberi debet. Quan-
quam igitur vulgò temperies frigida cerebri ceu parens ma-
teriæ fluxionum perhibetur, tamen experientiæ fide, a Ga-
lenique annotatione, & ratione non reclamante calida hu-
mida cerebri temperies potiori nomine accusanda venit ;
nam ut constat ex superius dictis & præfatione operis, fe-
rosa materia fomes fluxionum omnis generis non tam in
capite primò generatur, quàm in visceribus calidis primò
genita fluit rapiturque in caput & ferè colligitur, redun-
datque in iis, quibus cerebrum non quidem à naturâ cali-
dum, reverà enim per se semper frigidum est, sed inca-
luit ob sanguinis sursum appulsum sive spontaneum, sive
potissimum ratione perpetuæ contentionis animi, ac sen-
sationis, & curarum vigiliarumque : quò sanè non tam stu-
dendum corrigendæ cerebri intemperiei, quàm modus ad-
hibendus iis quæ geruntur animo. Itaque nuncius remit-
tendus curis acrioribus, immoderatis, & intempestivis stu-
diis, atque intentioribus animi meditationibus; si quæ tamen
frigida humidave capitis intemperies contracta est ab aëris
injuriis: ea facile corrigi potest præscriptis antè remediis,
*sacculis, verbi gratiâ, ex milio, sale, seminibus carminan-
tibus & nigellæ.*

Hoc obtine-
tur partim
fluentis ma-
teriæ cohi-
bitione, par-
tim influxæ
expectoratio-
ne;

Age verò cùm tot & tanta sint sive avertendæ, sive le-
niendæ pertinacissimæ tussi præsidia, non immeritò quis
desiderabit scire, quo unumquodque ordine in rectum sa-
lubremque usum venire debeat. Uno verbo respondeo *uni-
versalia quidem ut venæ sectionem à præmisso leniente phar-
maco, & expurgationem totius particularem sive capitis sive
thoracis expurgationem, uti & omne diversionis genus ita qui-
dem antevertere debere, ut nihil tamen vetet interea uti sive
fluentem materiam cohibentibus, sive motum thoracis & mate-
riæ influxæ expectorationem juvantibus, modò recta omnium*

a In arte parvâ.

occafio captetur , & indigentiaë ufus præcognoscatur non habitâ ratione temporis , adeò ut fi de nocte fluxio fenfim depluat , fiftentia impetum ejus tùm exhibeantur prius ingreffuro fcilicet lectum , & evigilanti de manè porrigantur , quæ provocatâ tuffi quod influit excutere vâleant.

Cæterùm quanquam *Vir Reverendus* pro fuo fingulari animi affectu in publico munere exercendo otium ac tempus , quod legitima curatio præfcripta expoftulare videbatur , fibi denegarit , nec nifi morbo longiùs progreffo medicam imploraverit opem , itaque pleraque levamenta ex fupra fcriptis fevèrioris vitæ confuetudine neglexerit , contentus fectione venæ , unâ & alterâ potione purgante , oris collutione , & victus ratione in cibo duntaxat & potu accuratâ , tamen in tyronum gratiam nihil omittendum effe duxi , quod affectus frequentiffimi , nec negligendi ob graviora mala , quæ ferè importat , five prophylaxin five curationem fpectaret , fi de *Victus ratione* unum aut alterum momentum adjunxerimus.

Quæ fanè *attenuans* omnino effe debet & *ficca* , fiquidem ferofa colluvies in toto atque adeò in capite à victus ratione humidiores quàm par fit ferè fuccrefcit : ficca igitur erit , in quâ & media pars de quotidiano demenfo fubtrahitur , præfertimque in cænâ , cujus vicem *hordeatum* efto cum *faccharo rofaceo* , & potus rarus ac parvus admodum , nulum namque præfentius remedium in tenui exficcando cattarrho triduanâ fiti in fe ipfo eft expertus *Politus Medicus Heurnius* , & ego in plerifque poft illum. Cùm autem vinum maximè fit vitandum , ejus loco falubriter præfcribitur *decoctum hordei faccharo edulcoratum* , vel *julapium ex aquâ* , in quâ flores violarum macerati cum faccharo leviter incoxerint. De ciborum qualitate fatis quippè notâ fupervacaneum eft dicere , uti & de fomno , quem longè à cibo & de nocte tantùm , atque brevem alioqui effe debere tonforibus notum eft , uti & aërem atque domicilium ad ferenitatem & ficcitatem omnino effe comparandum. Denique hoc iterum atque iterum inculcandum feriis gravibusque animi ftudiis effe valedicendum.

Illud , victus ratione attenuante , ficcante & moderatâ , rerumque non naturalium recto ufu.

CAPUT IV.

De Asthmate intermittente. Consilium.

OBS. XLIII. **N**obilissimus puer visceribus & capite à naturâ calidis, (si liberi progenitorum temperiem retinent, & non mediocris in toto habitu calor, atque adstrictior alvus temperamenti calidi sunt indices) aliàs autem tussiculosus & odontalgia, certè assiduæ spuitioni obnoxius cui denique achores antè à toto capite identidem manantes suppressi repressique tam intempestivè quàm imprudenter refrigerantium ab usu medicamentorum à pharmacopolâ per unum aut alterum mensem applicatorum, jam à duobus annis gravissimâ premitur in spirando difficultate, eâque defubitò & circa insignes præsertim temporum mutationes æquinoctia scilicet, & solstitia invadente & opprimente, ut non solùm majorem & præsertim crebriorem naturali spiritum trahat anhelanti à vehementiori cursu similis, & cum sonitu seu sibilo, sed erectâ duntaxat cervice & ægerrimè non sine domesticorum terrore id possit.

Atque hæc difficultas febris quidem expers, sed tussi eique siccæ conjuncta sæpè unum aut alterum dierum septenarium coarctat fatigatque puerum: sed ab eo paroxysmo liber facilè spirat, currit, ludit pilâ, & ad unum vel duo miliaria deambulat.

Præsens affectus asthma nuncupatur: quod est symptoma depravatæ respirationis:

Quæ sanè dispnoææ species haud dubie est *asthma* suis omnibus numeris absolutum, quod ad depravatam respirationem pertinet, in quâ quippè movet se natura aliter quàm secundum consuetudinem irritata à causâ præter naturam præcavendi scilicet majus damnum occasione; quo fit ut crebrum densumque ducat spiritum parvam in quiete moram trahens.

Cujus causæ melioris investigationis gratiâ ex physicis respirationis natura describitur.

De hujus igitur asthmatis causis ut certum quid ac definitum pronunciare possimus, supponendum ex physiologiâ respirationem secundum naturam fieri pulmone quidem & thorace simul dilatatis, & successivè compressis, sed interpositâ quiete, & eum utrumque motum, nec non quietem

certis à naturâ circumscribi terminis sive temporis, sive spatii, sive modi: utrumque porrò motum effici ab animali facultate gratiâ commodationis conservationisque caloris cordi insiti, & in universum influentis, hoc est generationis continentis spiritus vitalis; ex quò sanè quia in dyspnœâ respiratio fit crebrior, hoc est anticipat motus, & de quietis tempore aliquid subtrahitur, necesse est ab aliquâ ex hisce tribus causis naturam invertere ordinem, itaque vel ab usu auctiore acrius & intemperantiùs moventem sollicitari facultatem, ut in quiete minùs hærens antevertat motum, vel ipsam facultatem per sese debilem haud posse ex æquo usui satisfacere, ideoque quod unico spiritu non potest consequi, id pluribus tentare obtinere, vel ipsa denique instrumenta non esse tanti spiritus capacia quanti antea, proindeque ut unius spirationis damnum natura repararet ingeminare motum, & pausas breviores facere.

Atqui quoniam hæc dyspnœæ species est expers febris, suspicio certè accensæ caliditatis in corde adauctique usus nulla esse potest. An igitur facultas in movendo languidior & infirmior? minimè sanè, cùm major ferè sit respiratio naturali, quæ non potest nisi à constante facultate proficisci: præterea quia propositæ dyspnœæ differentia constitutiva est crebritas, atque hanc amat semper elanguida natura, & celeritati præfert si ad languorem indigentiae usus accesserit, quia scilicet quanquam minùs quiescat in crebriate, minùs tamen quàm in celeritate laborat, inde intelligere est usum indigentiam esse potius perturbationis causam: quia igitur aliàs flammea caliditas in corpora febris experte nequaquam est accensa, relinquitur profectò inoulanda esse instrumenta quod non tanti aëris sint capacia, quantum caloris influentis postulat conservatio; itaque usum esse adauctum per^a ametriam instrumentorum.

Respirationis in Asthmate adauctæ causa.

Sed enim *instrumenta respirationis*, ut constat ex physicis, alia sunt *aërem excipientia*, & *ad vitalitatem præparantia*, alia *moventia*, & *deducentia* alia; excipientia autem & deducentia pulmones scilicet & arteriæ suum præstant offi-

Respirationis Instrumenta sunt triplicia, scilicet aërem excipientia, & deducentia.

^a Immoderationem.

& moventia,

cium per cavitates sibi à naturâ datas sive sensiles, sive insensiles easque liberas & patentes, quas motu amplificatas vel contractas aër ultrò citròque subit, & in transitu veluti per cribrum defecatur: moventia verò instrumenta mediocri temperie, certâque conformatione, & spiritus vitalis influxu illustrata sese dilatant, vicissimque contrahunt, necesse est igitur illa quidem hujus affectus culpam sustinere, quòd aliquam præter naturam in suis meatibus patiuntur angustiam, certè moveri distendique quantum par est nequeunt: hæc autem quòd intemperie aliquâ aut morbo organico laborant, aut spiritus influxu sive animæ moventis per affectum capitis aut nervorum cervicalium destituuntur, vel ab externo corpore ut hepate præter naturam diaphragmati agglutinato impediuntur retardanturque in suo motu, *ut nos vidimus non semel, & nuper in juvene Nobili & Religioso ex familiâ de Pouly.*

Hic tantum
duo priora in
culpâ sunt,quæ obstruc-
tionem pati
possunt,cùm à causis
externis.cum ab in-
ternis.Sed moven-
tia, dilata-
tione & con-
tractione

At enim verò cùm malè affecti diaphragmatis, aut musculorum sive thoracis, sive abdominis nulla signa adsint, nullusque dolor thoracis aut gravitas circa hypochondrium dextrum premat, & verò respiratio naturali sit major, extrà culpam esse instrumenta moventia colligere est, itaque in deducuntia & excipientia, hoc est, bronchia & pulmones crimen rejici debet, scilicet vel in eorum angustiam, vel in motum seu distentionem ad certos usque terminos à naturâ præscriptos impeditam. Quoniam ergò asperæ arteriæ cavitates firmissimis & durissimis vallatæ sunt cartilaginosis annulis, qui non sunt flexiles & compressiles, certè ex angustiae speciebus solam pati possunt obstructionem, speciatim tamen caput asperæ arteriæ obstipationem à phlegmone musculi rimulam in larynge constituentis.

Atque obstructio quidem fieri potest cùm à causis externis, ut vaporibus crassis & copiosis, fumo è carbonibus excitato, vapore è musto fervescente, halitibus ex fodinis, tùm verò ab internis rebus sive corporibus congestis in nobis, aut aliundè defluxi, de quibus mox.

Jam quia dilatatio & contractio reciprocae bronchiorum pulmonum ad naturales terminos secundùm naturam per-

ficiuntur ope fibrarum carnosarum tanquam exiguum musculorum, sed concurrente parenchymatis pulmonum iisdem continuati insigni levitate & porositate, cujus merito pulmones nullam moram in sequendo motu seu tractu bronchiorum adferunt, nulloque negotio unà cum thorace dilatantur & contrahuntur, & præterea spatio in thorace vacuo liberoque reddito per motum ejusdem thoracis à diaphragmate musculisque ejus variis factum, efficitur profectò dilatationem & contractionem bronchiorum & pulmonum impediri, aut quia parvi illi muscoli atoniâ laborant, aut quia pulmones suam levitatem amiserunt: aut quia spatium thoracis minimè est liberum, ut par est.

eorum impedita, laborant aliàs.

Musculi igitur atoniâ laborant per summam cujusque generis intemperiem, vel spiritus animalis interceptionem: levitas autem pulmonum deperditur ab accessu, seu additamento corporis alicujus gravis sive in iis congesti sensim, sive aliundè influxi, & cujusslibet vel bronchia ipsa occupantis, vel leves arterias, vel proprium parenchyma pulmonum.

aut I. ob musculos atoniâ affectos, aut II. propter pulmonum levitatem amissam:

Ac quidem in pulmonum sive vasis omnis generis, sive substantiâ congeri potest multiplex substantia, sanguis scilicet imprimis ex rupto, aperto, exeso aliquo ex levibus vasis quâcumque ex causâ; grumus sanguinis; pus ex eodem genitum vel ex pituitâ è capite defluxâ & sensim putrente, aut consequens suppurationem peripneumonix; humor crudus viscidusque & consistens in tuberculum crudum congestus ac incuneatus, & vesiculâ etiam conclusus.

Cujus diversæ sunt causæ.

OBS. XLIV. *Qualem vidi in cadavere Adolescentis Nobilis Nicolai Jacques D. de Lumbar Burgundi; tum verò corpus grandinosum ex pituitâ lentefcente & concrefcente ex observatione Galeni, seu lapilli sive ex eâdem pituitâ induratâ, sive forte ex ichoribus aut grumo sanguinis, aut reliquiis puris vi caloris loci tandem induratis, cujusmodi lapillos plures religiosus juvenis quidam Societatis Jesu hæmoptoicus à pluribus annis sæpè cum tussi reddere solet.*

De pituitâ in pulm. concretâ, &c.

Influere pariter possunt in vasa pulmonum, & ipsam

Observatio.

met substantiam sanguis è cordis vasis transmissus , à quo peripneumonia excitatur , sive è thoracis cavo sensim per membranam pulmonis in eum trajectus , ut in pleuritide , pus item similiter è thorace exudans in pulmones ut in empyemate thoracis : aqua denique & præcipuè , eaque aut assumpta sive epota largiùs ex ^a *Hippocratis observatione & nostrâ recenti in viro religioso dyspnœâ laborante , qui mihi hodiè fassus est à potu admodum difficultatem spirandi sibi increbrescere , non æquè autem à cibo solito ;* aut è capite sensim vel confertim defluens , eaque lenta & excrementis cerebri crassiss , vel biliosis ichoribus , ut ferè fit , immixta ; aut denique serum sanguinis , quod è vasis scilicet cordi implantatis exundans per medium cor in leves pulmonum arterias , atque ab iis tum in bronchia , tum in ipsum parenchyma invadere & quendam veluti pulmonis hydropem inferre potest.

Aut III. denique ob thoracis spatium minimè liberum : quod occupant vel I. partes in thorace s. n. contentæ , p. n. se habentes , vel 2. extraneum aliquod corpus ,

Jam verò thoracis spatium intercipitur sive quia illud ab aliquo alieno occupatur corpore , sive quia septa cavitatis thoracis per vim introrsum compulsa adauctaque sunt. Corpus autem alienum cavum thoracis occupans potest esse vel pars aliqua secundùm naturam quidem in thorace contenta , sed præter naturam majorem in molem aucta seu tumefacta , ut sunt pulmones phlegmone , aut empyemate , aut tuberculo obsessi , pericardium aquâ distentum & hydrope (de quo antè) laborans , vel extraneum aliquod aliud corpus , ut humor crassus in tuberculo crudo spinæ adnato collectus , aqua pariter pura sive extrinsecus veniens , sive serosa pulmones inter & thoracem stagnans , atque hydropem thoracis , de quo infra , faciens , pus denique in empyemate ex apertâ vomica in pleuritide , aut peripneumoniâ effusum in thoracis spatium confertim , & sæpè in copiâ incredibili collectum.

De empyem. expurg.

OBS. XLV. Nam observavimus Illustrissimum Comitem de Furstenberg adhuc ephæbum & à pleuritide empyicum quater quinquiesve diversis vicibus vomitu reddidisse singulis vi-

a Lib. 2. prædict. Aph. 17. *Ἀνάγκη ἐν ἐν ταῖς αἰσῶ , τὰς μὲν τῷ ποτῷ πλέονι χρῆσασθαι , δυνάμειότερος γίνεσθαι.* Necesse est igitur eos , qui uberiori potu usi sunt , difficilius spirare.

cibus

cibus sequi-librum circiter puris perfectè cocti idque salubriter, præterquam quod inter cutem & musculos totius abdominis & cruris alterius non exigua copia effusa sensibus sese evidentur prodebat; ne commemorem alios empyricos, ut Generosos adolescentes D. d'Anseruille, & Jacobum de Saint-Ignon D. d'Esne, in quorum præ vehementiâ pleuritidis à quarto morbi die jam ad suppurationem tendentis jugulatorum cadaveribus ad libras plures collectum pus repertum est præter eam particulam, quæ affini meo de Saint-Ignon magnam exhalanti animam è naribus me præsentè effluxit.

Porro cavitatis thoracis sepiamenta quæ introrsum compulsa eam intercipere possunt, sunt hinc spina, illinc sternum, sed præcipuè diaphragma; spina quidem, & sternum, & thorax universus strictiora à naturâ & quomodocumque curvata, ut in quibusdam gibberi speciebus, vel pressa quâcumque ratione ut à decubitu in dorsum, aut latus alterum; diaphragma autem introrsum compulsum vel à flatibus, vel aquâ in abdomine magnâ copia stagnantibus, ut in hydrope ventris inferioris, vel à ventriculo ipso cibo distento, aut tumente, & pure inter duas membranas collecto prægnante.

Seu ipsa thoracis sepiamenta.

OBS. XLVI. Ut observavi in Honestâ Matrona uxore Magistri Joannis Chavotii, Pharmacopolæ & civis Pontani: aut compresso unâ cum intestinis ab immani renis alteris tumore, ut in Elisabetha des Bordes uxore Panarii principalis, vel denique ab altero viscere, aut utroque in insignem tumorem elato juxta illud a Hippoc. Orthopnæam adferunt hydropici affectus duri, ut hoc tempore vidimus in studioso quodam Israële l'Alman, qui à quatuor mensibus insigni tumore inflammatorio hepatis oppressus cathedræ toto eo tempore insidere & indormire coactus interiit initio Augusti præteriti, cujus parens Joannes l'Alman receptor D. de Quarmi in eodem hospitali D. Anthonii orthopnæâ simili mense Maio triennio antè jugulatus est, in cujus cadavere hepar scirrosum valde inventum una cum liene in tabum converso.

De compr. thoracis ut & seq.

Observatio.

Observatio.

a Coac. præn. Aph. 424. τὰ ὀρθοπνοῖα ποιεῖ ὁ ὑδροπνεῖσθαι σκληρὰ. Erectæ Cervicis spirationes Hydrops siccus facit.

218 MORBI THORACIS INTERNI

OBS. XLVII. Sed & annotavimus ante viginti & plures annos in eximiæ pietatis Adolescente fratre Angelo Capucino, cui ab utriusque visceris tumore oppidò insigni & è costis etiam extante diaphragma ita coarctatum fuit, ut coactus fuerit diu noctuque in humili cathedrâ erectâ cervice incubare somnumque capere vel integrum annum currentem, medicis incubo eum laborare opinantibus: sed cum ego de mediâ die adolescentem brevispirum, atque febriculâ confectum, viscera porrò adeò prætumida distentaque offendissem, nec temerè in eum tumorem viscerum gravissimam dispnoeam rejiciendam judicasset, author fui ut acidis uteretur aquis, quarum recens experimentum habebam certissimum in levandis viscerum infarctibus. Commodum ergo aquis è fonte Birkesfeldensi propter Pontes haustis, eique à splendido viro præfecto ærarii principalis fortè tum iis aquis utente missis usus pius adolescens intra quindecim dies febre atque orthopnoeâ liberatus liberali alvi profluvio superveniente ad intermissum per adversam valetudinem officium janitoris reddiit.

Atqui cùm tot tantisque de causis respirationis instrumenta lædi possint, & impotentia incapaciaque uno spiritu trahendi capiendique aëris tanti quantum cordis usus exigit, adeò ut natura accelerare eum motum unius defectum pluribus compensando; & vero ipse cogatur æger præ suffocationis metu eam in respirando corporis posituram eligere, in quâ maximè liberi sunt pulmones nec à thorace ullo modo premuntur, qualis sanè est cùm corpus sedet, & erectam cervicem tenet, videndum deinceps à nobis accuratè quandoquidem usum & facultatem extra noxiam esse antè demonstravimus, quis instrumenta effectus præter naturam gravissimæ author dispnoeæ obsideat.

Principiò igitur quoniam in propositâ dispnoeâ quam nulla est accensa in corde flammea caliditas, magna-que nihilominus inspiratio usui ordinario minimè sufficit, sed crebritas magnitudini etiam, ne dum parvitati adjuncta est semper, necesse est profectò vias spiritus & asperas imprimis arterias omninò esse coarctatas, & in eam deductas;

angustiam, ut quamvis dilatentur trahere tamen conciperetque tantum aërem, quanto opus est, nequeant: nam si prorsus essent liberæ, magnitudo sanè sola usui satis esset.

Præterea quoniam stertor, sibilusve adjungitur, atque hic sonus non quidem jussu voluntatis fit, sed spontaneus est aëris ipsius sive emissi expirando, sive potius inspirando immissi, siquidem in ipsâ inspiratione exauditur, fit autem sibilus quia aër percutitur & alliditur ad solida corpora, atque hoc contingit cum citatissimo fertur motu, eò verò citatius fertur, quo magis via seu spatium liberum denegetur ei, exauditur porrò hic sibilus ab alto pectore venire non solo è capite arteriæ, itaque sonus hic & stertor editur, quia bronchia per pulmonem dispersa sunt quàm antè angustiora, perque ea coactus celerius aër currere validius bronchia ferit: *quo sanè in asthma conclude est coarctata esse vasa pulmonum, & imprimis quæ sunt solida, dura, hoc est, asperas arterias seu bronchia.*

Quibus de
asthmatis na-
turâ in gene-
re præmissis,

Concluditur,
in præsentia
ægro coarctata
esse asperas
arterias
pulmonum,

Sed enim cum affectus desubito corripiat, eam coarctationem vasorum asperorum nequaquam fieri à corpore aliquo sensim congesto adnatove, sed confertim invadente ea vasa verosimile est, & præsertim cum tussis conjuncta, causam affatim potius influere quàm paulatim sensimque nedum multò antè congestam insinuet: cum porrò tussis ea sit sicca, conditionem sanè causæ talem esse indicat quæ apprehensionem spiritus emissi eludat. Quia ergo ex superiore observatione nimia tenuitas corporis tussiferi, aut crassities contrà & visciditas sunt siccæ tussis causæ (quod namque tenue est multum & aquosum efferri sursum nequit, sed circum spiritum fluit & elabatur, crassum autem lentumque, id à pulmonibus detergi nisi ægerrimè potest) certè tenuem vel crassum esse obstruentem bronchia humorem necesse est: nam lapillorum aut grandinosi corporis suspicio nulla esse potest, cum hætenus ejus generis nihil tale excreverit.

Atqui quia nulla vasorum erosionis, apertionis, aut similis affectus causa præcessit, nec similiter pleuritidis, peripneumonix, aut sanguinæ signa prægressa, aut subsequuta

ab humore
aqueo in eas
illapso.

spuitio cruenta purulentave, sanguinem fanè, aut pus obf-
structionis pulmonum causam opinari non licet; *relinquitur
itaque aqueum esse humorem, eumque aut purum, liquidum-
que, aut jam incrassatum calore loci.*

Hujus Collu-
viei signa in
capite,

in toto,

& Causa an-
tecedens in-
terna, & ex-
terna.

Et enim serosæ in capite, & in toto colluviei signa cla-
rissima; in capite quidem assidua spuitio, tussis creberrima
extra paroxysmos, pariterque odontalgia, & achores no-
vissime repressi; in toto autem calida viscerum intemperies
& maximè evidens hepatis à parentibus calido admodum
temperamento impressa, & vitæ genus omnino deses &
otiosum in scholis scilicet traductum: quid quòd Nobilis
æger extra paroxysmum spirat quàm facillimè, an non hoc
arguit humoris obstruentis nihil superare, sed penitus re-
solvi in eo æstu & labore respirandi? quoniam igitur unus
serosus humor eo est ingenio, ut vi caloris penitus resol-
vatur, nullumque ex se crassamentum relinquat, *efficitur
profectò asthmatis propositi serosum humorem esse continentem
causam.*

Is humor se-
rosus, est
sincerus, à
calore lentef-
cens:

Quem par-
tim è capite
magnâ vi in
pulmones ir-
ruere,

Quod tamen intelligi debet de seroso humore sincero,
cuique nihil reliquiarum mucosarum cerebri sit admixtum:
hoc enim nihil repugnat à calore lentescere & crassamen-
tum relinquere aliquod, quale fanè tussi tandem reddit
Nobilis æger; nam principio tussis infesta est sed sicca
omnino præ tenuitate humoris. Cùm igitur affectus sit
summus & gravissimus, verosimile est serum in toto capi-
teque redundans ab externâ ambientis commotione fervore
aliquo concepto ex toto habitu irruere magnâ vi & despu-
mare in pulmones, eorumque vasa omnia, quæ cùm ultra
pulmones non porrigantur, sed in iis sistantur, inde affec-
tus tam diu durat quoad humor perfectè fuerit resolutus,
aut incrassatus tussi & expectoratione forti crebrâque
rejectus.

Partim è sti-
pitibus mag-
norum vaso-
rum ascen-
dentib. per
cor dextrum
pulmones
impetere,

Neque enim mirum videri debet, si in stipitibus magno-
rum vasorum descendantibus ebulliens serum, & periodicè
in vasa articularum exundans arthritidem artuum infe-
riorum inferre potest, idem etiam in stipitibus eorum
adscendentibus per insignes temporum mutationes derepentè

Fervens per cor dextrum impetere pulmones affatim, simulque etiam quod in capite redundat per colatorium in trachœam arteriam sponte suâ confertim decumbere rectaque.

Equidem cùm hanc præsentis asthmatis causam superior ratiocinatio evidenter demonstrat, tum verò cæterarum absentia causarum, à quibus dispnoea cum stertore, vel orthopnoea invehì possunt, sive eæ forinsecus veniant, sive intus genitæ & per congestionem, aut influxum aliundè pulmones invadant, spatiumque eorum quocumque modo impediunt atque intercipient, satis superque probat firmatque, quam non est necesse latius diducere cùm intelligenti pauca sufficiant.

Postremò si asthma est ea in spirando difficultas, quæ non solum citra febrem, sed causam manifestam & evidentem sive externam, sive internam derepentè adoritur, & penè suffocat, pleræque autem earum causarum à nobis enarratarum sive externæ, sive internæ tam constantibus certisque quàm evidentibus sunt conjunctæ & cohærentes affectibus, ut medicum modo sagacem nullum fallere valeant: ebullitio contrà feri ab externis & incertis omninoque obscurissimis, imminente scilicet tempestate aëriâ illata, eaque levis, & consequens similiter eruptio è vasis irruptione in pulmones adeò sunt obscuræ ut oculatissimum quemque lateant, nec nisi divinando conjici possunt, quid moræ est cur non concludamus: *propositum à nobis asthma* Concluditur *esse symptoma obstructionis vasorum omnium præsertimque bronchiorum, imò etiam pororum substantiæ ipsius pulmonum illatæ ab invadente desubitò aquâ sive seroso humore, partim à capite depluente, partim anadrome quadam è stipite cavæ & fortè etiam aortæ pulmones impetente?*

Cujus signum quod cordis, per quod scilicet ille necessario trajicitur, palpitatio cum hac dispnoeâ est conjuncta: undè morbus non temerè hydrops pulmonis indigetari potest.

Sed urgebit aliquis, quâ fieri possit ut citra febrem sanguis seu potius serum ebulliat? eam sanè ebullitionem sta-

tuere oportet levem admodum esse, ideòque obscuram, & à causâ potius externâ tempestate scilicet aëriâ induci, quàm à latente putredine, cujus causa sit obstructio vasorum. Itaque quanquam communis est medicorum opinio asthma febris esse expers, tamen eam valdè suspectam habeo cum febris in nonnullis etiam sensui sese non inevidenter prodat, tametsi calor non siccus aut acer, sed halituosus plerumque humidusque & blandus ob ingenium scilicet aquæ suâ naturâ minimè mordax, sed suave & demulcens.

Signa febris
in Asthmate
sunt incerta,
quæ desump-
ta vel à pulsu,

vel ab urinâ.

Ejus tamen
præsentiam
comprobant.
r. sensus ca-
loris tam in-
terni, quàm
externi

2. Signa af-
fidentia.

Ejus namque vulgaris opinionis de carentiâ febris in asthmate occasionem non obscuram esse credo, quòd à pulsu aut urinâ alioqui indicium febris non nisi obscurum peti potest, à pulsu quidem quia palpitatio quædam conjunctâ ferè est cum asthmate, ratione cujus pulsus inæqualis, & varius admodum palpitationi uni tribuitur, cum tamen crebritas varietasque pulsus feбри quoque accepta referri debeat: ab urinâ autem pariter haud certum signum febris peti potest; cum urinæ in hujusmodi dyspnœâ copiosæ admodum, ideoque tenues & aquæ instar perspicuæ, itaque longè dissimules urinæ familiaribus & propriis febrium putridarum suspicionem omnem febris tollunt, revera namque in omnibus febribus, quæ cum fluxionibus sunt conjunctæ, ut cum arthritide, & similibus, quæ à sanguinis arteriosi potissimum serique in eo redundantis fervore pendent, experimento nostro urinæ semper sunt prorsus aqueæ, & admodum copiosæ. *Itaque quanquam urinæ pulsusque non certè arguant febrem, tamen æstus & calor internus sensus quem æger habet, imò externi, qui medicum fallere nequit, blandus licet, & non insuavis, satis attestatur febris præsentia.*

Nec reclamant, signa *συνεσφύοιτα*, spontanea lassitudo, oppressio pectoris, vigiliæ, sitis, dejecta appetentia & ejusmodi. Equidem non possum non sæpè mirari eos Medicos, qui nisi vehementes & urentes admodum febres nunquam agnoscunt, quasi verò in febrium ut in reliquorum omnium morborum genere differentia penes magnitudinem, & vul-

gata illa magis & minus non reperiantur? certè in calidis a naturâ corporibus ac sanguineis febris asthmatis conjuncta satis superque manifesta est, & non obscuro sed eximio sese calore prodit.

OBS. XLVIII. Ut in plerisque sum expertus, & præfertim in Religioso illo Sene Societatis JESU octogenario Bernardo dicto, & in Nobili Viro incolâ vici Pagni, cui nomen Georgius Warno, qui acer & calidus naturâ, aliàs alacer & firmiorum laterum, facileque spirans in omnibus laboribus diutiùs sustinendis, jam à decennio singulis annis circa insignes temporum mutationes, & novissimè circa eam, quæ hoc anno 1616. bis sub finem scilicet Julii contingit memorabilis, tam gravissimo asthmate opprimitur ut ipse astantesque perpetuò jam jam instantis suffocationis metu angantur & ad facerum ille Chrisma licet minùs necessarium confugere sit à vehementiâ morbi coactus: in illo namque vel mediâ hyeme superiore febris non obscura toto paroxysmo licet plurium septimanarum mihi apparuit.

3. Experientia,

De asthm. cum febre.

Cæterum nostram de seroso humore asthmatis continente causâ sententiam confirmat largissima aquæ puræ putæ expectoratio toto paroxysmi licet diuturni admodum tempore Nobili huic Viro familiaris & consueta; nec ne movet quòd præter consuetudinem ultimo paroxysmo mensis Julii crassa flavaque multa reddidit: nimirum cum corpus illi ab insolatione & insueto labore non mediocriter exarsisset, itaque summis caniculæ ardoribus derepente nymbo uno & altero succedentibus longè gravissimus ex inopinato paroxysmus invasisset, serum è capite ratione prægressi ardoris lentius redditum ab æstuoso corpore facile excoqui, brevique incrassari potuit.

Ulterior confirmatio de sero continente asthmatis causa,

Age igitur quoniam periodicum suspirium, idque sterotum & rectaspirum obstructionem sequitur vasorum pulmonis & præsertim asperorum ab irruente confertim seroso humore cum per anadromem è vasis magnis, tum a κατὰ πόρην è capite, cujus motus occasio est ebullitio sive ab immoderato motu animi, exempli gratiâ irâ, & corporis sive à commotione aëris, sive ab omnibus simul, ut in

Curandi ratio, quæ non tam accommodata est puero, quam morbi speciei non habitâ ratione ætatis.

a Inclinationem.

Nobili Viro cujus modò mentionem fecimus, perspicuum est *Curationis scopos in systendâ sanguinis, serique ebullitione, causisque impellentibus*, si sunt in nostrâ potestate, *moderandis consistere*, tum in *purgando sero in toto habitu redundante ac fluxuro*, avertendoque eo quod fluit, denique in eo quod jam *influxit expectorando*; nam repulsio certè locum minimè habere potest.

Quorum I. consistit, in moderatione causarum impellentium II. In sanguinis missione.

Itaque *motibus animi & corporis primùm compositis*, primo quoque tempore *Venæ sectio* præmissa tamen eccoproptico medicamento si alvus strictior fuerit, tentanda est, nisi ætas repugnet, quippè quæ sanguinis ebullitionem compescere potest, unaque feri redundantiam minuit, fluxumque revellit, & quidem basilicæ lateris respondentis fonti serosæ in toto plenitudinis, nisi suppressa sit aliqua solemnis & consueta sanguinis expurgatio sive menstrua, sive hæmorrhoidalis: nam tum vena malleoli tundenda potius; sed quæcumque incidatur parcâ manu sanguis extrahendus ob virium languorem huic malo conjunctum, quæ ideò ut usui satisfiat & simul revulsio efficiatur major, repeti potest vel eodem die ita jubente gravitate affectus.

III. In universalis purgatione:

Sanguinis autem detractionem statim excipiet *Purgatio* non quidem minorativa, sed quæ avertendi, simulque evacuandi è toto habitu, & capite vim habeat sed mediocrem tamen habitâ virium ratione, & aliàs minimè calefacientem nec turbantem. Nam cum serum è vasis magnis & capite fluat, ususque ejus avertendi maximè urgeat, & aliâ ex parte ipsum satis ex se liquidum, jamque ebulliens apparatus non egeat, purgationem ejus non nisi periculo suffocationis a protelari posse ratio satis dictat: itaque statim à venæ sectione iteratâ exhibeatur *bolus ex cassiâ cum rheo & diaphænicone*, vel *pilulæ de quinque generibus mirobalanorum*, aggregativæ, de *hierâ cum agarico*, vel *coccia*, quibus deglutitis salubriter exhibitur *jusculum refrigerans*, ut *hordeatum*, aut *decoctum brassicæ rubræ*, compescendi æstus & agitationis feri gratiâ. Potio tamen in eâ spirandi difficultate faciliùs hauriri potest parata *ex expresso agarici & cum tantillo rhabarbari* (nam calidæ naturæ his affectibus maximè

a Exagitari.

obnoxia.

obnoxiae, in quibus quippè redundat serum) *infusorum in decocto cephalico, in quo expresso diacarthamum, diaphænicum, vel electarium de citro cum mannâ, syrupo rosaceo, aut melle ros. solutivo habitâ ratione naturæ & constitutionis anni dissolvetur.* Clysteres ad hunc finem laudantur maximopere experiëntiâque probantur, quippè quibus revellitur à thorace serosæ alluviei raptus.

Quoniam autem periculi admodum plenus affectus meâ quidem sententiâ *purgatio universalis quarto quoque die est repetenda, eam enim plerumque cursum tenet æstus feri in corpore, comes nimirum motus Lunæ in quadras variantis, uti experiëntiâ observavi semper: sed tum commodum in usum venient non solum quæ capiti, sed pulmoni familiaria sunt, quale est decoctum veteris galli infarcti seminibus carthami, polipodio, agarico, soldanellâ, & herbis pectoralibus.*

Interea autem dum corpus repurgatur ex intervallis, *ce-* *teris revellentibus remediis locus erit frictionibus scilicet, li-* *gaturis, lotionibus extremarum partium, cucurbitulis & id* *genus; tum verò diureticis pectori gratis sive decoctis radi-* *cis iridis, capilli veneris, betonicæ, amaraci, hyssopi, botrios,* *& conservis capilli veneris, betonicæ enullæ campanæ: uno* *verbo commendo plurimum quæ superiori observatione à* *nobis probata sive avertendæ, sive sistendæ fluxioni è ca-* *pite, sive expurgandæ trachœæ arteriæ, quorum necessitas* *cùm longè major in asthmate quàm in tussi, eò obnixius* *usurpanda; & præterea in summo periculo synapismata, &* *cauteria ex consilio Aëtii usurpari possunt.*

Atqui quod ad *Victus rationem* pertinet, eam superiores observationes abundè suggerent: hæc namque sine dubio *attenuans & eò siccior esse debet, quo periculosior affectus:* Quò sanè potu primis diebus omnino interdicens, quia pulmone à crebro & laborioso motu æstuantibus assumptum omnem liquorem hauriunt ebibuntque, & eo augment pulmonem infarctum, atque hydropi ejus particulari materiam præstant.

Quoniam porrò præservatio iisdem præsidiis comparari potest, non est necesse de eâ pluribus dicere, siquidem sa-

Quando ea
repetenda.

IV. In feri
fluentis aver-
sione.

& V. influxi
expectoratio-
ne.

Hicce accē-
dit victus ra-
tio attenuans
& siccans.

Præservatio
iisdem reme-

illis compa-
ratur: addi-
tis tantum
sudorificis.

tis superque motum est quæcumque præsentī affectui mederi possunt, ea imminentem quoque amoliri, & avertere posse. Ad ea tamen accedent *sudorifica*; quorum formula hæc esto: ℞. *ligni sancti lib. j. corticis ejusdem ℥. j. β. macerentur in aquæ betonicæ lib. 12. coctio fiat ad dimidias sub finem addendo polypodii querni, passularum ana ℥. j. seminum carthami & bombacis contusorum ana ℥. j. majoranæ, betonicæ, stæchados ana m. β. colaturæ, sumat ℥. viij. in aurorâ seque contineat in lecto ut sudet. Loco autem vini hoc decoctum esto: ℞. *ligni indici ℥. vj. radice liquiritiæ recentis ℥. ij. macerentur horis x. in lib. aquæ communis xij. & coctio fiat ad dimidias, colatura dulcoretur saccari lib. β. Eorum tamen usus in curatione paroxysmi ut ferri possit corpore toto æstuantē & propè suffocato ægro non facilè video, sed ad prophylaxin magnas certè oportunitates habere tam certum est, quàm quod certissimum; sed & quæ serum sine sensu in toto absumunt & alioqui robur omnibus partibus addunt, ut sunt *magnæ antidoti* & *id genus* si ætas puerilis ferret, ut sanè ferunt reliquæ ætates.**

C A P U T V.

De Asthmate Continuo. Consilium.

OBS. XLIX. **C**larissimum & Reverendum Decanum Ecclesiæ Cathed. Rhem. D. Frison annum jam vertentem difficultas in spirando ea premit, quæ etsi non est summa, quòd orthopnœa nondum accesserit; tamen quia & stertorosa & continua est, nec ullas dat inducias, gravissima sanè habenda est. Nam quòd nuper dum aquis Spadensibus uteretur eam summam passus est angustiam, quæ rectâ eum cervice & sedentem ducere spiritum cogeret, id verò tribui potest frigori earum aquarum è fonte ipso haustarum, quod sanè pectori adversissimum esse constat annotatione^a Hippocratis, & experimento nostro, siquidem numquam ejusmodi aquas è fonte

Asthmatis
signa.
Causæ pro-
catarrhicæ.

^a Lib. 5. Aph. 24. τὰ ψυχρὰ &c. τῷ σίθει πολέμια, &c. frigida &c. pectori inimica, &c.

ebibi, quin subito evidens molestusque frigoris sensus pectus ferire, & constringeret, tum in anhelitu augendo non medio-crem vim habet: nam si aqua ipsa ab æstuoso pulmone allici-
tur, certè ejus frigore pulmonem lædi mirandum non est. Ac
quanquam ob exesam columellam aërem frigidum magis inte-
gris cum viribus, & minus alteratum cor in Reverendo viro
trahat, ut ea non sit necessitas spiritum rectâ cervice trahendi,
quanta in iis, qui columellâ non carent, tamen gravissima est
judicanda & periculi plenissima affectio.

Quoniam autem vocis raucitatem, tussimque siccam ab ini-
tio comitem habuit, & frequentem alioqui, variisque catarrhis
modò in hanc, modò in illam partem externam irruentibus
successit, excepitque hæc difficultas spiritus, & præterea quan-
quam tussis sicca est, tamen quia violentia tussis quid excreat,
id verò crassum apprimèque tenax est, hujus certè asthmatis
causam continentem (supponimus enim discursum superioris in
omnes asthmatis causas latè dilucidèque diffusum) statuere
oportet obstructionem magnam bronchiorum pulmonis à serosâ
diluvie è capite in illa sensim dilapsâ, sed jam hoc tempore præ
diuturnâ morâ incrassatâ ac fortè etiam putrescente & tamen
brevis immedicabilem comminante.

Accedit quòd cum ab aliquot annis exesa ei columella fue-
rit, haud dubium est pulmones frigidam intemperiem & ha-
bitualem contraxisse (nam gargareonis hic hujus inter alios plu-
res ad effringendam ambientis frigiditatem eximiam spectans
vel tonsoribus notus est) ob quam eum humiditate ab assiduo
depluvio illatâ conjunctam pulmonibus non id robur inesse
potest, quod contumaciam & crassitiem materiæ quæat evin-
cere.

Age autem quoniam frustrâ consilium de liberando ab
hujusmodi humore infarcto pulmone inibitur à nobis, nisi
catarrhus jam inveteratus si fieri potest coërceatur, in ejus
fane causas prius sedulò inquirendum. Principiò itaque cum
terminus catarrhi (fluxio enim omnis motus est quidam)
sit citra controversiam caput, meritò quæret aliquis tam
pertinaciter & diu depluentium humiditatum causas gene-
rantes sive colligentes, quæ ut plurimum impellentibus

Antecedens
tes:

Continens

Cum præsen-
tis affectus
causa antece-
dens sit ca-
tarrhus inve-
teratus, hujus
causa gene-
rans investi-
ganda est.

longè sunt obscuriores. Medici sanè, quod hætenus *Reverendus Vir* consuluit quantum ex illo intellexi, corpus inæquale & mirè discratum omnium malorum parentem criminantur, causanturque hepar quidem impensè calidum, ventriculum autem contrà frigidum humidum materiam tenuem & vaporosam cerebro continenter communicare: hoc verò ratione positus, siquidem veluti tectum calidæ domui superponitur, eam excipere de facili, imò instar cucurbitulæ allicere & haurire, sed allectam præ humiditate & frigore resolvere & superare non posse: itaque vaporem supestitem ad ingenium nativum aquæ redire.

Quæ non dependet à corpore inæquali & discrato;

Non ab hepatē impensè calido;

Quæ profectò etsi probabilia sunt & tritis Medicorum scitis confirmata, si tamen accuratè expendantur, pleraque ex his gratis jactata incertaque admodum æquis rerum æstimatoribus judicabuntur. Enimverò floridus nitidusque qui non ita pridem in facie hominis totoque habitu emicuit semper color, mira ad omnes functiones animi & corporis alacritas, incredibilis morum suavitas, & præsertim singularis prudentia, cujus laude apud omnes commendatissimus semper vixit, an non æqualis optimæque temperaturæ certa sunt *judicio^a Galeni* argumenta? quod si est, hepar certe supra mediocritatem à naturâ incalescere non nisi temerè dici potest, & hoc confirmat vasorum in procero aliàs corpore mediocritas. Atqui si hepar à mediocritate versùs calorem non excedit, quod superest firmum ventriculi præter naturam frigidi humidi indicium? *quanquam certè si ex sapientum sensu, non ex vulgi medicorum opinione res hæc definienda est, hæc frigidæ in ventriculo intemperiei conjecturæ ab immoderato hepatis calore petita vana admodum est, incertaque, cum ventriculus situm in medio viscerum obtinuerit, ut in physicis demonstratum, & monuit^b Galenus, ut tepidus alias ejus calor à vegetiores viscerum circumstantium calore non mediocriter juvaretur.*

Non à ventriculo frigido;

Sed sanè mediocritatem temperaturæ ventriculi laudabilis ciborum coctio satis semper demonstravit, cujus coctio-

^a In arte parva.

^b In Lib. de usu part.

nis excrementa optimæ notæ indices fuere hactenus. Nec enim illi alvus liquidis fluere excrementis, non ructus acidi molestiam facecere solent, & si quos emittit nidorem potius illi præ se ferunt calidæ indicem temperiei. Denique quam à pluribus annis assiduam ille in equitatu vitam egerit, tamen nusquam crudos indigestosque vomitu cibos reddere contigit; nec pariter ullâ animi contentione ventriculus in suo munere perbellè & feliciter defungendo interturbatur; itaque laudabilis naturalium in eo viscerum agnoscenda est symmetria.

Quòd si plùs justo hoc tempore volæ manuum ac pedum incalescunt, cum calorem hepatis adventitium esse, & febriculæ tribuendum reor, quam aut putrescens in pulmone humor frigidus & crassus, aut obstructio hepatis vovent, quâ *Reverendum Virum* scatere ex ærurnosâ & laboriosâ præsertim à cibo vitâ, cui civilia bella illum astrinxerunt, conjicere est: nihil namque viscerum & meseræi obstructions æque facile parit & auget, atque immoderatus statim à cibo labor sive equitando sive alio quovis valido corporis exercitio susceptus, uti vel mediocriter in arte exercitatis satis perspectum est. Sed & hoc certè testari multis experimentis possum gravibus & importunis illis catarrhis febriculas à viscerum obstructionibus pendentes perpetuò ferè adjungi comites.

Postremò cerebrum à naturâ non esse frigidum humidum quàm par sit cum acres sensus, tum eximia in homine prudentia tot in negotiis publicis rectè & sapienter administratis testata manifestè declarant.

Unde igitur urgebis, catarrhi tanta contumacia, quam nec temporis longinquitas, nec tot Sapientum Medicorum consilia hactenus edomare, aut moderari potuere, si non ab habituali capitis humiditate? equidem etsi ultrò fateor plurimam in capite redundare colluvie serosi humoris tot malorum fomitem, hujus tamen synathrismi præter causas naturales & necessarias in operis præfatione explicatas, vitæ rationem in assiduis vigiliis acrioribusque curis & gravibus animæ contentionibus pro administratione negotio-

(Incalescentia volæ manuum & pedum unde?)

Neque à cerebro frigido humido:

sed à serosa colluvie in capite redundante,

ab ejus in toto
redundantia
aucta,

rum suæ fidei industriæque commissorum susceptis positam; & omnibus aliàs aëris injuriis expositam opportunissimam dedisse occasionem: & præterea postremam hanc quoque causam esse maximam redundantia in toto serosi humoris, quæ cephalicam illam alteram foveat augeatque arctè tenet, accurateque defendo. Nam qui mirum videbitur homini politico diu noctuque sereno, uvido cœlo assiduò equitanti, & ab aliquot jam annis in frigidiorè Lotharingiæ solo versanti corpus constantis ætatis ratione densitati proximum eam toto in habitu pororum adstrictionem contraxisse, quæ omnem serosi humoris distensionem inhiberet & introrsum cogeret?

& à causis
externis con-
citata:

Cui mirum videbitur in homine functionibus animæ assidue intento, atque applicationi obnoxio caput laborare serosâ colluvie sive spontè è toto cum sanguine & spiritu de moræ naturæ ad caput allabente, sive vi caloris externi concitata, & ibidem aliàs congestâ ob neglectas per animæ aliorum distractionem vacuationes naturales, ut spuitionem & emunctionem?

Ac de causis impellentibus non est quod anxius satagemus, cum ex eodem victus instituto illæ possint intelligi. Nimirum homini desultoriam vitam agenti cum variæ aëris injuriæ, æque in hoc solo creberrimæ perferendæ sint, nova sanè in dies & sæpè contraria suboritur occasio catarrhi concitandi, quas occasiones satis cuique notas supervacaneum est pluribus explicare.

que à capite
cum lentis
cerebri ex-
crementis in
bronchia pul-
monum de-
fluens,

Postremò cum ex supradictis constet *fluentem humorem esse serosum*, eum tamen lentum esse & mixtum ex parte excrementis cerebri mucosis, hinc intelligi potest, quod hominem officiis animæ prorsus addictum, & munerum naturæ securum non ita felicem coctionem & particularem cerebri nutritionem edere posse necesse est, itaque multum mucosi humoris in capite congerere; ex quo serum certè in eodem redundans lentis illis excrementis immisceri inter delabendum oportet. Defluere namque tenuem admodum humorem è capite in catarrho proposito, qualis per coryzam solet, arguit lingua albicans & aquosus è na-

ribus distillans humor, confirmatque quod & nulla palatum acrimonia caliditatis index ferit ac titillat, & tussis sicca est, quod humor præ tenuitate spiritus subterfugiat impetum; nihil namque prohibet eum humorem bronchiis pulmonum jam conclusum vi caloris brevi crassescere, & concrefcere partibus tenuioribus resolutis.

ibi vi caloris
breui crassescit.

Atque his ita constitutis *Curationis scopi in catarrho sistendo & pulmonibus ab infarctis humoribus liberandis potissimum versari debent.* Quoniam autem hætenus multa à Clarissimis Medicis sapienter administrata esse intelligo, mihi moderabor hac in parte & intento tantum digito indicabo ea remediorum genera, quæ avertendi catarrhi vim habent, ut si quæ ex iis fortè antea sunt prætermissa, ea deinceps tentari possint.

Curationis
scopi II.

Principiò igitur ea usurpanda censeo primo quoque tempore, quæ *colluviem in toto sensibiliter expurgare possunt per alvum* & citrà aliàs apparatus humoris ex se fluxi, nec incisione aut deterfione egentis (nam in morbo ita provento venæ sectionem vires languidæ perferre nequeunt) exemplum esto hic bolus. *℞. cassiæ 3. vj. diaphænici 3. j. pulveris rhei electi 3. ℞. penidarum 3. iiij. misce cum saccharo, fiat bolus, & assumpto superbibat jus galli*: tum verò diuretica in formâ liquidâ exhibenda, de quibus superiore observatione; tertio quæ simpliciter avertunt, ut sunt *frictiones*, ligaturæ.

I. Scopus in
Catarrho sistendo, versatur. ubi I.
Colluvies totius expurganda
a. per alvum;
b. per urinam,

c. per avertentia.

Quibus succedere utile *particularem capitis illuviei serosæ expurgationem eamque partim sensibilem*, ut per *errhina*, quale hoc: *℞. majoranæ, salviæ recentis ana m. j. radicis iridis 3. j. ℞. contusis omnibus affundito aquæ vitæ 3. j. vini albi generosi 3. iiij. expressus succus in mares prono trahatur capite*, partim *insensilem* per ea quæ exsiccandi vim habent sive assumpta, ut sunt *magnæ antidoti*, sive admota qualia sunt tum *calida astringentia masticeæ, sandaracba, juniperi grana, macis, cariophylli rosæ additis in sacculo imposita*, tum *vesicantia*, ut *cantharides*, & quæcumque ex alto trahendo proximè à parte mandante avertunt, quale hoc *emplastrum*, *℞. ficuum pinguium, fermenti acris ana lib. ℞.*

2. Caput particulariter à sero vacuandum cum sensibiliter; tum insensibiliter.

seminum viticis & nasturtii contusorum ana ℥. j. seminis synapi contusi ℥. iij. emplastri de betonicâ ℥. iij. malaxentur & concorporentur cum olei irim sufficienti quantitate, formetur emplastrum, extendaturque super alutâ, & capiti raso impositum quotidie manè renovetur. Ad quem scopum pertinet cauterium vertici impositum.

3. Fluens
materia in-
tercipienda
est per astrin-
gentia.

Quintò denique *fluens materia intercipienda est* astringentibus deglutitis aut ore contentis. Quale hoc *℞. boli armeni ℥. ij. aquæ consolidæ & farsare lib. j. misce in phialâ, quæ agitetur donec tota fiat rubra, cujus misturæ ℥. j. aut altera sero bibatur. Syrupus myrtillorum, diapente, & opiatæ sive pilulæ, sive electaria ab Hollerio descripta non improbantur. Atque hæc sunt, quæ cum fluxuram tum fluentem respiciunt materiam.*

II. Scopus
in pulmonibus
ab infarctis
humoribus
liberandis
occupatur:
Quod assequimur
vel eorum ex-
purgatione
sensibili in-
stituta i. per
alvum.

Quod autem ad eam quæ jam in pulmones fluxit, hæc sanè cum sensibiliter expurgari, tum verò insensibiliter exsiccari quodque potest: sensibilis igitur evacuatio fieri potest per alvum, per renes, per os tussi concitatâ. Ac per alvum magnifacio cum magnis viris generosos pastillos Galeni ex synapis scilicet attenuantis humoris crassitiem ℥. j. salis communis lentorem detergentis ℥. ℞. & elaterii vacuantis granis xv. tritis scilicet omnibus cum aquâ & in octo pastillos redactis, qui exhiberi possunt alternis diebus, sed præmissis clysteribus & superbibitis ℥. vj. mulsæ ad celeriores elaterii descensum, quod ob vim veneficam & hypercatharticam diu morari non debet. Idem præstant succus radicis sambuci ad ℥. ℞. cum melle rosaceo, & radicis ireos sed in longè minore dosi, & cum mannâ, si tamen eorum vis in corpore diuturnitate morbi fracto pertimescitur, alternis diebus hæc purgatio saltem utilis erit: *℞. radicis enulæ campanæ, polypodii querni, seminum carthami passularum exacinarum ana ℥. ℞. hyssopi, satureiæ, thymi ana m. j. foliorum senæ mundatorum ℥. j. fiat decoctio ad lib. ℞. addendo sub finem agarici recens trochiscati ℥. ℞. radicis ireos florentinæ ℥. iij. in colaturâ dissolve saccari albi, mellis optimi ana ℥. j. fiat aposema in tres doses manè quatuor horis ante cibum sumendas. Vel hoc ℞. radicis petroselini, fœniculi, asparagi, seminis*

minis carthami ana ℥. j. radices ireos ℥. ℞. thymi, epithymi, hyssopi, tuſſilaginis, capillorum veneris, ſcabioſæ, bugloſſæ, & borraginis ana m. ℞. jujubarum, ſebeſten ana num. xij. paſſularum ſine granis ℥. j. foliorum ſenæ ℥. j. ℞. coquantur ad tertias & factâ colaturâ agarici trochiſcati ℥. iiij. cujus porrige ℥. ij. vel denique decoctum galli veteris infartum ſeminis cathami ℥. j. foliorum ſenæ ℥. ij. aniſi, & ſeminis anethi ana ℥. ij. radicum enulæ, polypodii querni, liquiritiæ raſæ ana ℥. ℞. hyſſopi, praſſii, ſatureiæ ana. m. j. paſſularum exacinatorum ℥. ℞. pulmonis vulpis tritutati ℥. ij. his gallus infartus in libris xv. aquæ ad medietatem coquatur, & forti expreſſione factâ decoctum percoletur, & aëri exponatur, reſidentiâque ſeparatâ quod liquidius eſt in uſum veniat ℥. vj. addendo oxymelitis ℥. j. reſidentia autem cum hierâ, oleo & ſale per clyſterem infundatur.

Jam per renes expurgari poteſt contenta pulmone materia ^{2. Perrenes.} decoctis ſuperiore obſervatione declaratis.

Denique per os anacatharſis promoveri poteſt lambitivis, ^{3. Per os.} in quo genere ſunt ſyrupi de hyſſopo, de marrubio, eclegma ſanum & expertum, è pino, & hoc ex piperis albi calfacientis frigidum humorem, ſyrupi de praſſio & oxymellis ſcillitici tanquam attenuantium & detergentium craſſitiem & lentorem ejusdem ana ℥. j. huic baſi additis penidiis & pineis acrimoniam ſuperiorum guttur abradentem obtudentibus, ſimulque tuſſim excitantibus, & humectantibus, nec non edulcantibus. (Augenii ſyrupus de helenio
lenio
& de tabaco.)
Vel hic Augenii ſyrupus de helinio ℞. radicum helenii & polypodii querni maceratorum in vino albo dulci horis 12. ℥. ij. paſſularum corinthiacarum ℥. ℞. ſebeſten num. xv. farfaræ, pulmonariæ, foliorum ſatureiæ & calamenthi ana m. j. folium unum magnum tabaci, liquiritiæ raſæ ℥. ij. ſeminum urticæ, bombacis ana ℥. j. ℞. coquantur in mulſâ dilutiſſimâ ad lib. j. ℞. & cum pari quantitate ſaccari fini, fiat ſyrupus perfectè coctus, cujus uſus lambendo, cui oleum de ſulphure injici poteſt, ſcilicet olei de ſulphure arte chymicâ extracti ℥. j. ℥. iiij. ſyrupi ſuperioris. Aut denique ſyrupus de tabaco ejusdem: ℞. decoctionis foliorum tabaci lib. j. ℞. ſaccari fini tantundem, fiat ſyrupus perfectè coctus, qui cum mulſæ dilu-

234 MORBI THORACIS INTERNI

tae ex decoctione hordei factae ℥. iiij. pro duabus syrups lambendo sumatur: cui syrupo addi possunt species diaphanis calidi Nicolai, & pulmonis vulpis, illius quidem ℥. ij. hujus ℥. j. pro tribus ℥. syrups, ut fiat eclegma: quæ eclegmata vim habent mirificam exsiccandi insensibiliter pulmones, & robur iisdem addendi, quæ sunt postremæ indicationes.

vel insensibili.

Ad quas commendatur (ut suffumigia omittam, quæ cum in aëre solum libero ægri respirare, nec nisi ægre possint, ut in usum commodum veniant facile non video) conservæ enulæ campanæ, anthos, uti & laudo pulverem aut decoctum botrios, & pulmonis vulpis, sive conservam, sive aquam quæ fit & extrahitur ex iis pulmonibus additis salviâ, hyssopo, capillo veneris, radicibus ari, liquiritiæ cum saccharo candido, & ad ℥. iiij. propinatur. Denique flores sulphuris cum omnibus probo sed sic correctos. R. Floris sulphuris ℥. j. pulveris ireos, & cinamomi ℥. j. S. sacchari candidi ℥. j. misce, fiat pulvis cæjus ℥. j. sumatur cum duobus coclearibus aquæ cardui benedicti.

Observatâ quoque Victus ratione tenui, parcâ, atque siccante.

Age tandem *Victus* tenuis & parcus siccansque esse debet, hoc est è solidis & siccis non sorbitionibus, jusculis, cæterisque liquidis constans, & ferè ex carnibus assis iisque boni succi & concoctu facilibus, quales optimè innotuerunt Viro prudentissimo: panis fermentatus satis & sale ac fœniculo conditus, vinumque esto mediocre quoad vires, aut hydromel ex decocto radicis enulæ, hyssopi, tussilaginis, scabiosæ, pas-sularum, florum cordialium: vel hoc melicratum. R. fœni-græci p. j. hyssopi m. j. ficus num. vj. fiat decoctio ad lib. j. incolaturâ dissolve mellis crudi ℥. ij. Ut autem omnis fatietas varietasque vitanda, sic parcissimè bibendum, & fallenda sitis, prunis, vel liquiritiâ in ore masticaus. Fructus autem omnes cavendi præter dulces, quales uvæ passæ, ficus & pruna. Omninò arctè exquisitèque vivat ut sensim supervacuus omnis humor exsiccetur & catarrhi fomes exhauriatur.

De curatione Arthmatis.

OBS. L. Hujusmodi victus accuratè observati beneficio & pilularum duntaxat serosam in capite colluviem expurgantium quidam Religiosus è Societate Jesu adhuc juvenis qui antè

Jesquiannum à diuturno catarrho eam in spirando contraxerat difficultatem & corporis extenuationem ut jam marasmo tabefieri conficique præter meam sententiam corpus Medici docti judicarent: (Autumnus tum vigebat) curationis autem spem sed exiguam tamen in usu lactis asinini circa veris initium ponerent, restitutus est sibi ita, ut vel antè veris adventum & florem corporis recuperarit, & tantam spiritus trahendi facilitatem, quæ ei ambulationem eamque vehementem & æqualem diebus vel integris, reditumque felicem ad suos hoc est Rothomagenses permetteret. Eum antè memini calculos identidem rejicere tussi solitum, quos ipse vidi, quibusque serum è capite continenter delabens & à longo tempore unà cum mucosis cerebri excrementis materiam dederat & æstus partium thoracis (rufus enim erat calidoque admodum à naturâ temperamento) concretionem in corpus solidum durumque & lapidosum.

Cæterum non erit ingratum consilium quod reperi inter scedulas meas ad dyspnœæ majorem intelligentiam perti- nens hic inferere quanquam nomen ægroti mihi effluxit è memoriâ, quippè scedæ non inaratum.

CAPUT VI.

De Hydrope Pulmonis.

OBS. LI. **I**ngenue puer & scholasticus habitans è regione sacratum ædium R. Patrum in spirandi difficultatem duos antè menses (ut accepi) incidit, quæ sensim increbrescens æqualiter sine febre & sine tussi orthopnoicâ, & stertorosa quodammodo videtur jam fieri: nam non nisi cum alto anhelitu & gravi spirare videtur imò auditur, & decumbit semper cum gravi stertore: ac tametsi corpus exercere potest, à laborare tamen quolibet non mediocriter affectus augefcit.

Causam hujus difficultatis non facile statuere, est quippè nulla hæctenus præcessere indicia vel levia, vel obscura decubitus humorum è capite, non tussis, non raucedo vo- cis, aliave signa fluxionis: pariter neque obstructionis

*Causæ præ-
sentis affec-
tus investi-
gatio est dis-
fícilis.*

bronchiorum pulmonis, ut suspicio aliqua esse asthmatis præsertim cum quamdam æqualitatem & eundem tonum, progressumque affectus semper tenuerit, nec periodicam exacerbationem ex intervallis asthmati familiarem habuerit: similiter sanè tuberculi crudi, vel epyematis nullæ notæ sese prodiderunt hætenus, nec peripneumonia aut pleuritis prægressa, ut omnis suspicio facessat membranas pulmonis thoraci adhæsisse, quanquam sæpe hanc causam conjunctam esse cum simili anhelitu observo. Denique nullus viscerum subjectorum tumor scirrhusus, qui diaphragma premere possit accusari potest.

Causa pro-
catartica,

Unica autem eaque evidens admodum causa præcessit potus scilicet plurimus & frequens, imò ordinarius aquæ frigidaë, isque diuturnus totâ superiore hyeme, & maximè à quovis corporis exercitio pueris ordinario, quam aquam haud dubium est sanè propositam spirandi difficultatem producere potuisse sive impressâ intemperie frigida & veluti congelatione, ut loquitur Galenus, diaphragmati, musculis, nervisque thoracicis, imò & fibris musculosis bronchiis pulmonum insertis, de quibus antè, sive potius obstructione eorundem vasorum quemadmodum & levium arteriarum, sed & pororum toto parenchymate pulmonis disperforum, qui affectus hydrops pulmonis dici potest ex analogiâ Hydrops cerebri de quo antè ex^a Hippocrate.

& continens.

Verisimile est enim ab exercitio æstuentes, vel ab aliquo affectu latente febriculoso pulmones epotam largiùs aquam attraxisse ex parte & imbibisse, itaque sensim collectam oneri pulmoni fuisse, atque eum ad has angustias adduxisse tandem. Quanquam non improbabile dictu ex eadem aquâ effervescente hydropem thoraci succrevisse etiam, ut sequenti observatione pluribus demonstrabitur.

Curatio in-
stituta

1. per pur-
gationem.

Cum igitur in has duas causas intemperiem scilicet frigidam partium inspirationi inservientium, & præsertim hydropem pulmonibus hætenus totius curationis scopos direxissem, semel & iterum purgationem præscripsi serosorum humorum exhibitis mannâ, melle rosaceo solut. expresso agarici parim

in potu partim in juscule veteris capi : cui adjunxi postea diuretica in affectibus thoracis valdè commendata & simul intemperiei frigidaecommodata , decocta scilicet hyssopi , calamintæ , scabiosæ , botridis , iridis , & similia , tum syrupos ejusdem census , tabellas diairis , conservas enulæ campanæ , anthos , nec non fofus & unguenta modicè calefacientia.

2. per diuretica.
3. per frigidaecommodata
correctionem

Sed frustra , quia & puer gustata semel medicamenta ferè respuit & affectus altiùs radicans illa spremit quoque , tum mihi consilium ad generosiora vertendum esse putavi ad antidotos scilicet magnas , eclegmata vulgaria , flores sulphuris , emplastra diachylon , vel ex synapi & ficubus universo thoraci admota , præterquam circa regionem cordis ne febrim inducant.

Hac frustrata
alia adhibita
est.

Quibus remediis nisi puer juvetur , deliberandum certè videtur de evacuatione sensibili per thoracis apertionem cum cauterio potentiali factum (nam sudorifica aut suffumigia crebra spiratio non facillè tulerit) sed de illo statuent Medici , quorum fidei æger committetur.

Eaque nihil
juvante , quæ
demum insti-
tuenda.

CAPUT VII.

De Hydrope Thoracis , & Hydatide Pulmonis.

OBS. LII. **N**obilis Vir Christianus de Chatenois D. d' Ecuelle , temperamento impensè calido , & annorum aliquot supra octoginta sensim gravi spirandi difficultate opprimi cæpit , & eâ quæ de nocte potissimum negotium exhiberet. Scilicet cum primùm somnus eum de more teneret , tum desubito suffocatio summo interrupto semen excitabat , ut invitus è lecto surgere , & similitu ad fenestras cubiculi confugere liberioris aëris naribus apertis captandi cogeretur : videre erat semen inflammata facie spiritum ex alto citantem scapulis palpitantibus , & nullibi locorum consistentem placidè , & vel rigidior de byeme ab omni foco maximi aversum , imò dio sese

238 MORBI THORACIS INTERNI

ultrò exponentem , ab eâ tamen angustia sensim sine sensu die procedente liberiolem fieri præsertim post meridiem ; sed succedente somno iterum affectio recurrebat & urgebat pariter optimum semen.

Jam autem unum & alterum annum ita æger mirè suspiriosus vixerat , ut animam in dies aut potius in noctes agere videretur , Medicis quos ille consuluerat aliis incubum : aliis fonticum morbum opinantibus , cum meo consilio ut illi visum.

Præsentis affectus causa continens.

Ego igitur attente anhelitum illum intuitus , multaque per unam aut alteram horam apud me meditatus super causis tam pertinacis angustia , & quotidianum circuitum præse ferentis , conclusi tandem humorem illum sive bronchia ipsumque pulmonem occupantem , sive medio in pectore potius stagnantem ejusmodi esse , ut somni quidem tempore per palindromen spiritus vitalis in præcordia refluens novum conciperet quendam fervorem , adeò ut cum ita effervescens spatio veluti suo contineri ut antè non posset , pulmones comprimeret necessariò , itaque motum liberum interciperet ; fervore autem eo sensim quiescente per se spiritu scilicet è præcordiis in habitum corporis , ut sit in vigilantibus , refluentem , tum pulmones spatium liberius recuperare , ægrumque sic spirare non tantâ cum angustia : eum porrò humorem unum serosum esse posse sive aqueum , qualem videram olim semel & iterum in dissectis corporibus. *Quammobrem summa ratiocinationis meæ adducta eò est tandem , ut difficultatem illam spiritus singulis noctibus urgerem & de die nonnihil remittentem in hydropem thoracis rejiciendam esse apud me statuerim.*

Curatio peracta.

1. corporis expurgatione.

2. Aquæ per lateris apertionem educatione.

Eventus.

Cum autem affectum diuturnum & gravissimum nondum attritis adhuc viribus primo quoque tempore corrigendum est ratio juberet , *corpus statim repurgandum præscripsi , & consului ut aperiri sibi permetteret latus alterum , ut sensim aquâ illâ eductâ animam libertorem duceret æger.* Quod consilium meum tardius quàm par erat cum audisset Magister Joannes Vincentius Chyrurgus Suæ Celsitudinis nimium in hac re mitis & ægro blandiens , interea hic

morte non immaturâ excessit è vivis ; sed Chyrurgus cùm in demortuo dissecando audacior fuisset quàm in latere vivi adhuc tundendo & aperiendo , reperit pulmonem præcordiaque in plurimâ aquâ septis thoracis interclusa innatantia : Quod comprobavit mirificè iudicium à me super causâ morbi factum.

Aqua in thorace cadaveris aperto inventa est.

OBS. LIII. Anno verò circiter nono supra 1600. mense Febr. Adolescens pius & doctus ac nobilis Burgundus Nicolaus Jacques , D. de Lombar ortophnæâ inveteratâ à multis annis & febre funestâ laborans hic extremum obiit diem vi morbi repente jugulatus. In ejus cadavere præter inflammatorium in hepate tumorem repertus hydrops thoracis , sed in uno duntaxat latere , & pulmo vesicis humore consistente lentoque & pellucido instar albuminis ovi prægnantibus refertus.

De eod affect.

OBS. LIV. Hyeme autem superiore duos quoque alios hydrope thoracis oppressos vidimus , quorum unus fuit Reverendus Canonicus Collegiatae S. Crucis Desiderius de Rupè , qui circa Octobrem Mensem primo Autumni frigore febre & catarrho in pectus decumbente correptus exactis sex septimanis circiter utcumque revaluit ; sed die Natalis Domini , optimo dierum , Aquiloniâ tempestate desubito sæviente cùm sacri pervigilii celebrandi mediâ de nocte domo exiisset , ab horrore longo in febrem rursus ac difficultatem spirandi gravem incidit , quæ somnum abrumperet nec nisi sedenti & erecto spiritum ducere permetteret. Ego tum insignem in hypochondrio utroque , sed præsertim dextro tumorem febre vehementi conjunctum cum deprehendissem , non aliam (ut ingenuè fatear) dyspnææ causam sum suspicatus , quàm evidentem illam diaphragmatis compressionem à distentis nimium visceribus , sed in dissecto cadavere demortui Reverendi viri sexagesimo scilicet die à recursum febris præter hepar tumidum , induratum , retorridumque & pumicis instar hiulcum ac poris distinctum , universus thorax aquâ purâ plenus inventus & in stupendâ copiâ.

De eod.

Scilicet vi frigoris ambientis sanguis à prægressâ febre adustus in viscera præcordiaque seu sanguinis fontes impulsus ut horror diutinus , pulsusque indicavit parvus adeò per quadri-
duum , ut venæ sectionem ab urente febre aliàs insinuatam

prorsus dissuaserit, impulsus (inquam) sanguis in vasis substiterat, sed serum in thoracis medium spatium longè latèque è vasis exudarat, quam seri copiam stupendam auxisse probabile est epotam ptissanam largiùs pridie mortem ab anheloso scilicet, sed æstuoso pulmone attractam immodicè impensiusque, ut urina tum suppressa penitus arguit. Animadversione autem digna fuit in Reverendo Viro resolutio ferè utriusque brachii jam à principio recursus manifesta, quàm tamen tribui debere fluxioni è capite non improbabile tum fuit quod catarrhus priori febre sese adjunxerat, facileque is commutari potest cum stupore brachiorum. Hic ut reliqui hydrope thoracis laborantes pariter ægerrimè respirabat circa primam vigiliam nec se loco continere poterat, non solum ob motam febris vespere recrudescentis sed ob fervorem aquæ thorace delitescentis.

De eod.

OBS. LV. Alter fuit honestus civis Pontanus Gerardus Brunessau, qui annum ferè vertentem dyspnæa laboravit, quæ similiter succedente veluti suffocatione quâdam somnum quotidie interromperet, hominemque in cathedrâ sedere & quiescere perpetuò cogeret. Hunc verò, quanquam non est dissectus, postquam cessisset naturæ, tamen hydrope thoracis certissimo laborasse facile semper sum suspicatus ex invasione illâ suffocationis somnum abrumpentis, & confirmavit quod uno aut altero mense antè mortem venter quidem imus desubito intumuit, sed scrotum maximè immani & stupendo hydrocele distentum est: nam mota est Medicis omnibus sympathia mirificà, quæ thoraci convenit cum partibus genitalibus ab^a Hippocrate passim annotata, & frequenter à me in tussiculosis comprobata.

De eod.

OBS LVI. Hoc dydropis thoracis genere conjicio Reverendum Patrem unum ex primariis Societatis, Jesu viris midi hic olim benè notum & à duodecim circiter annis apud Fixenses viventem teneri ab eo tempore, imò antè.

Audio enim illum omnino simili laborare spirandi difficultate, qualem in superioribus ægotis observavimus, continuâ,

a In epid. lib. 2. sect. 1. Aph. 41. "Ὁρῶνς οἰσίνσας ἀπὸ βηχέων ὑπὸ μνηρεῶν κοινῶν ἐς σπυδαίων γοῖνς; testis tumor a tussi cessans nos commenefacit genituræ & pectoris consensionis,

sed

sed quæ singulis diebus circa decimam horam noctis interrupto primo somno virum pium è cathedrâ, in quâ rectâ cervice quietem capit, derepente excitat & ad auram frigidam apertis fenestris captandam hauriendamque quanquam invitum, cogit, quæ tamen difficultas sensim post aliquot horas de illâ vehementiâ remittit.

Pertinacia certè paroxysmi nec non diuturnitas affectus conjecturam nostram de hydrope thoracis potius quàm de incubo confirmare videtur. Cum enim exquisitam vitæ rationem pro singulari animi moderatione & temperantiâ hætenus semper vir pius servaverit, atque ab omnibus æris injuriis sartum tectumque se defenderit, nemini mirum videri debet tot annos ferre potuisse hujusmodi morbum, si constat in palpitacione laborantibus susque deque pro animi libidine viventibus cor impune posse fere viciniam aquæ in suâ capsulâ perpetuò merantis: quod volui annotasse pro singulari meâ erga tantum virum observantiâ & animo juvandi ex parte adversam ejus valetudinem, si quæ restat spes redintegrationis ejus convenientibus remedii, de quibus infra.

Etenim cum hic affectus sive quia rarus, Galeno siquidem semel visus, sive quia obscurus & abstrusus, hætenus omnino quod sciam à Medicis Practicis sit prætermisus, operæ prætium mihi facturus esse videor breviter de naturâ, diagnosi, & curatione quod sentio dicere. Principiò igitur quanquam hydrops ventris inferioris, vel etiam supremi hoc est cerebri, de quo antè, ad tumorem præternaturam meritò potest referri quod sensu judice abdomen non mediocriter intumescat, tamen cum thorax osseus quippè ex parte distendi totus nequeat, non loquor de tumore solius cutis, hydrops sanè thoracis ad tumoris genus referri nequit. An igitur intemperiei cum materiâ, ut hy-

Præfamen in morbi historiam.

Ad quod morbi genus pertineat.

Sed unde hæc aqua sincera puraque in thoracem venire potest, & per quas vias decurrere cum manifesti meatus

nulli sint per quos transponi queat? an exesa, aperta, rupta, fissave aliqua pars vel potius vas aliquod sed si ita est cur non etiam sanguis sero in thorace collecto immixtus reperitur?

Aqua quomodo in thorace colligatur,

An autem^a *natura sibi invenit vias*, ut loquitur *Hippocrates*, cœcaque per spiracula sibi apprimè cognita aquam redundantem refundit, ut sæpè alia excrementa vel crassiora, pituitam quippè *Hippocrates*, pus & sanguinem *Galenus* excludi observarunt? an potius aquosus humor unà cum sanguine leviter è vasis ebulliens resudat sub vaporis formâ ex iis, imo ex membranis sive pleuræ sive pulmonum iisque superatis mox in amplo eo spatio remisso calore ad ingenium redit aquæ, non aliter atque è cute ipsâ quicumque vapor aqueus abire solet? id sanè fieri posse haud dubium est, cùm internæ membranæ in raritate externam cutem longè superent. *Confluxio una, conspiratio una, compatiëntiâ omnia* inquit^b *Hippocrates*: an denique idem serum è finibus extremorum vasorum per amplas thoracis membranas decurrentium sub propriâ formâ, & sensibili exilit exundatque confertim in thoracis cavum, ut è vasis ventris inferioris quandoque in abdomen, vel in intestina ipsa, ut hydrops abdominis & diarrhœæ aquosæ satis indicant? *hic sanè modus mihi probatur præ cæteris: & analogia similium affectuum satis evidenter confirmat.*

De Hydat. pulmon.
Hydat. pulm. causa continens.

OBS. LVII. Atqui si hæc ita sunt, vasa autem que corpus viscerum percurrunt longè rariora sint, quippè quæ externa destituuntur membranâ, *non est profectò difficilis inquisitio hydatidum, quæ medio in pulmone pii Adolescentis Burgundi cujus nentio antè facta, mihi observatæ: Nam quid mirum serum tantillo muco, vel potius purulentæ materiæ exquisitè permixtum alicubi colligi, & ejus puris sive pituitæ lentæ partem concrecere in vesicam sive cystin, ut in abscessibus satis frequentibus atheromate, steatomate, & melice-*

^a Lib. 6. sect. 5. Aph. 2. Epid. Ἀνευρίσκει ἡ φύσις αὐτῆς αὐτῆς τὰς πόδας οὐκ ἐν διανοίῃς.

^b Lib. de alim. Aph. 15. ζυγῆσις μία, ζύμπνοια μία, ζυμπαθία πάντα.

vide? nam hydatides certè citra abscessum nusquam mihi observatæ.

Age autem cùm hydrops thoracis magni momenti sit affectus & plenis alexæ remediis duntaxat medicabilis, ut postea dicetur à nobis, magni sanè refert eum à tot tantisque affectibus similitudine & difficultate spirandi ei conjunctis distinguere: *primum itaque & commune illi cum empyemate signum* erit murmur scilicet aquæ, quod imo in pectore exaudiri potest corpore horsum vorsum transversim convoluto, vel secussato à valente homine scapulis instante & apprehendente, agitanteque: sed *signum pathognomonicum* statuere oportet eam in spirando difficultatem ac crebritatem, quæ desubito somni primo tempore invadat, & quiete defraudet, sed tamen procedente die sensim lentescat, quod signum cùm ratio mihi dictaverit, tum experientia in omnibus comprobavit: *denique signum alterum etsi fortasse non commune* omni hydropi thoracis, sed ei cujus origo ab aquæ è capite in pulmones depluvio, resolutio scilicet alterius brachii aut utriusque, cujus causa vel exundatio aquæ in pectore stagnantis per viciniam & communionem vasorum insignium sub axillis repentium, vel propagatio materiæ è capite distillantis, vel potius compressio refrigeratioque ab aquâ in thorace stagnante intercostalium muscutorum, à quibus ad brachia derivantur nervi, his namque impeditis brachium sensu motuque destituatur oportet. Sic enim pulmone inflammato brachium resolvi observavit ^a Hippocrates, si, inquit, vehementer inflammentur appendentes utrimque pulmonis partes, ut in latis incumbat, resolvuntur eâ parte corporis. Hanc sanè paralyfin brachii observavi in memoratis nuper ægrotis.

Hydrops
Thorac. signa
distinctiva,

Pathognomonica,

non omnia
communia.

OBS. LVIII. Sed & ante viginti quatuor annos fuit observata in Illustri Viro Ludovico Joanne de Lenoncourt D. de Serres, qui hujusmodi hydrope oppressus extremum obiit diem, uti edocuit dissectio cadaveris, cui opportunè rure urbem forte reversus interfui.

De Paralyfi
brachii per
sympathiam
Thoracis.

^a Coac. præn. Aph. 400. in m. ἢν μὴ ἔν σφοδρὰ φλεγμαίναντι αἰ
ἰορσὰ προσκαλεῖσθαι πρὸς τὸ πλευρὸν, παραλύειν τὸ κατὰ τὸ το
μὲν τὸ σῶμα.

De cod.

OBS. LIX. Quin etiam nuper me adiit *Vir honestus Joannes Valtrinus civis Marvillensis orthopnoicus*, qui quoties urget orthopnæa, tum sibi summum brachium vehementer testatus est dolore. Argumentum non inevidens sympathiæ brachiorum cum thorace.

Curatio ab-
solvitur aver-
sione causæ
anteced.
& vacuatione
continentis
quæ fit per
purgantia,
sive discu-
tientia præ-
sertim per
cauterium
potentiale, &
actuale.

Postremò ut ad *Curationem* veniam cum scopi ad *aver-
sionem* & *vacuationem* antecedentis causæ pertinentes, reme-
diaque iisdem satisfacere idonea ex superioribus observatio-
nibus facile colligi & repeti possint, *vacuatio* certè contentæ
materiæ in thorace tentari quidem posset sive *purgantibus*,
sive per tussim vacuantibus, *sive discutientibus*, *sive aliis id*
genus, sed verendum ne ab eorum calore agitatâ materiâ
dyspnœa increbrescat suffocatioque suboriat. Quò sanè
consultiùs videtur, ut vacuetur illa sensibilibiter thorace
aperto *cauterio potenti*, eoque involuto tectoque sive em-
plastro, sive cataplasmate in iis qui muliebres animos ge-
runt, in aliis autem masculi animi *cauterio actuali*, eoque
sive multiplici ex Aëtii sententiâ, sive simplici potiùs, nam
unicum sanè satis esse potest cum præsertim nullum ex-
crementum neque pus nedum aqua confertim evacuari de-
beat. Equidem si quo in morbo illud ^a *Hippocratis* valet
hydropicos statim secare, in hydrope thoracis præcognito sine
cunctatione valere debet, cum vires in eo minùs effoete sint,
quàm in hydrope qui calamitosus succedit febribus, visce-
rumque inflammationibus, aut empyemati.

CAPUT VIII.

*De Dyspnœa gravissima, multiplicis variique
morbi Effectu.*

Morbi inva-
sio prima;

OBS LX. **G**enerosa mulier *Francisca Borgia de Mory Da-
geno*, uxor *Nobilissimi & Fortissimi Equitis*
N. Marci de Noroy D. de Port-surseille mense *Februario* ineunte
Anno decimosexto supra millesimum sexcentessimum eam spirandi
difficultatem sensim incurrit, quæ tandem evidenter gravis cre-

Signa.

^a Lib. Epid. 6. Sect. 7. Aph. 2. ὁ ἀτμός τις δύνειν τέλει.

bra, sublimisque esset & cum erectâ cervice, sed inæqualis; de nocte scilicet plurimum sed diversis horis ingravescens, modò primâ vigiliâ, modò secundâ aut tertiâ provariocanæ pruinæ casu; at de die remittens de suâ vehementiâ. Huic difficultati palpitatio Symptoma.
cordis sese adjunxit, à quâ pulsus non admodum depravaretur, sed increbresceret tamen & minueretur admodum adeò ut in acme paroxysmi prorsus in brachio sinistro delitesceret.

Animadversione autem dignissimâ hæc ex auditu accepi, ex quibus de æffectus specie certæ conjecturæ potuerunt elici. In primis quartana febris Nobilem Mulierem magnam superioris Autumni partem detinuerat satis vehemens illa quidem, quæ etsi sub hyemem languisse prorsus videretur, sæpicule tamen & ex incertis intervallis non mediocrem æstum inferebat, & continuâ siti atque inexplebili urebat, & ad aquæ frigidæ potum largum & frequentem quotidie cogebat. Quid amplius? cùm superiores hyemes totas coryza, tussisque negotium optimæ mulieri exhibuissent, tum hoc tempore acrius instare cæperunt; prurire quin etiam, erubescereque præter morem nares, partesque confines, ac sanguis ex iisdem grumofus sæpè stillare, uti & in morbi decursu pustulæ aquosæ os fædare, & aqua ex dormientis ore continuo diffluere; denique caput gravari & sternutatione frequenti concuti. Causæ antecedentes:

Cùm igitur manifesta adeo essent capiplenii, & catarrhi in pectus indicia, atque propinato medicamento phlegmagogo à præsentē medico Doct. Petro Baroto egregio Anatomico Collegii nostri gravis illa dyspnæa tantum cæpisset levamentum, ut ægrare per domum, hortosque perambulare posset, prope sui juris facta, ecce derepentè tertio die sub crepusculum & primam vigiliam dyspnæa ingravescere adeo vehementer cæpit, ut in manifesto ægrotam suffocationis versari discrimine domestici omnes crederent. Morbi medicamento quodam absolutio.

Quod morbi incrementum non temerè errori externo fuit imputatum, subito scilicet & magno terrori, quo fortè tum percussa fuit, nec non pariter summæ aëris injuriæ, cui circa crepusculum primamque & plurimam noctis partem illa animi anxia propter subitum casum domesticum incautè per pauculos licet dies sese exposuerat. Invasio altera priore graviore.

Hujus causæ procatarctica.

Signa.
ἀπιδεικτι-
κα.

Exinde igitur dyspnœa & præsertim de nocte gravior non destitit opprimere Generosam Mulierem, sed ita ut per insignes temporum mutationes valdè semper angeret ac propè suffocaret per aliquot dies, dein verò mitiùs benigniùsque sed premeret tamen. Febris interea non dare quietem etsi levis admodum, sed tamen siti, vigiliisque ferè perpetuis comitata. Lingua autem nigra quidem non tamen arida: & urinæ perpetuò decolores, hoc hest, aqueæ feri lactis sed non exquisitè depurati instar, & sedimento carentes nisi quòd aliquando purulentum quid in imo subsidebat.

Signa Causa-
rum,

Cum hic status rerum esset toto quadragenariò, vomitus inde urgere cæpit & de nocte fere quotidie, isque non solum assumptorum ciborum, sed etiam si cænâ abstineret, aquæ sincere ejusque supra admirationem profusæ, cui vomitui quanquam non cessanti sese post octiduum circiter diarrhœa etiam aquosa & diuturna adjunxit.

& assidentia.

Non est autem silentio prætermittendum ferè ab initio morbi universum caput cachexiam evidentem præ se tulisse, abdomenque sed præcipuè hypochondrium dextrum distentum apparuisse & maximè pedes, qui sedenti præsertim ægræ adeo immanem in modum intumescebant, ut aqua per cutem quasi tralucere videretur, nedum fluctuantem eam tactu deprehendere erat.

Prognostica.

Demum ad hæc accessit circa deliquium Lunæ in initium Maii incidens soporosa affectio & insolens, quæ cum apoplexiæ aut lethargi metum non vanum mihi injicisset, tum non proteolandam ultra putavi providentiam animæ & rerum domesticarum & tempestive quidem: nam feliciter ejus ratione habita, ut prudentem piamque mulierem decuit, mox apoplexia gravis adoritur, quæ vix exacto dimidiato die optimam mulierem longè antè cælo aspirantem communi vitalique interdixit aëre.

Eventus.

Dyspnœa
hæc compli-
cata erat.

Atque hæc est historia vehementissimæ ex se & immedicabilis dyspnœæ, cujus causas haud facillè fuit in tantâ symptomatum hæterogeneorum multitudine distinctè cognoscere: sed tamen singula pensitatè revocanti ad partes affectas suaque principia non fuit omnino ἀδύνατον. Mihi

igitur singula expendenti præter catarrhum è capite satis manifestum duo detecti alii longè graviores affectus, licet ex se obscuri, scilicet hydrops thoracis, & tumor viscerum ac præsertim dextri phlegmonodes.

1. Cum Catarrho:

2. Hydrope thoracis,

3. Inflammatione & tumore viscerum.

Hujus signa & causæ procatarrhicæ.

Phlegmonodis quidem affectus a tecmiria habui febrem continuam etsi valdè mediocrem & quasi latentem tumoremque hepatis non obscurum, & occasiones externas, terrorem scilicet animi vehementem ac subitum, & horrorem corporis triduanum ferè ab inclemente cœlo. Hisce scilicet ex causis sanguis spontè in viscera, hoc est, officinas seu fontes & præsertim hepar recurrit, simulque vehementer compulsus fuit, ut crassiore parte restitante in iis tumor non mediocris fuerit excitatus isque brevi scirrhusus per resolutionem aqueæ in eo partis scilicet factam ab incendio febrili. Nam reliqua aquosior portio megnâ ex pertum compulsâ ab iisdem causis redundavit in vasa magna despumavitque & irruit in thoracem, unde simitu hydrops quoque thoracis secutus eo modo, quem antè aperuimus.

Illius causæ,

Hujus autem tecmirium fuit exacerbatio dyspnœæ sive primo somni tempore dictam antè ob causam sive quotiescunque serum semel ibi collectum aliquem conciperet fervorem aut à commotione aëris per tempestates seu temporum mutationes subinde ingruentes; aut per animi pathemata & præsertim iram: Nam aliàs cùm defervesceret serum spontè, tum ægra minùsangebatur præsertim cùm dextrum tantum latus thoracis aquâ scateret, ut decubitus & quies in eo uno non ita difficilis arguebat.

& signa.

Mihi igitur probabile admodum videtur priorem illam difficultatem fuisse catarrhi sobolem adeo ex se evidentis, ut supervacaneum videatur ejus signa repetere & apparatus ad asthmata in pulmonibus longè antè scilicet à superioribus annis impressum explicare: sed secundum longe graviores illi adhuc superstiti supervenisse censeo per feri è vasorum stipitibus decubitus & confluxum in thoracem sensim ab ambientis inclementiâ toto triduo quo se crepusculo & fri-

Causa primæ invasionis;

secundæ.

a Gr. τεκμήριον. Id est: nota affectus, ut Hipp. annot. lib. præn. Aph. 76.

gori externo exposuit illatum. Accedit quod verosimile est admodum è pulmonibus multâ aquâ epotâ prægnantibus (siquidem antè ex *Hippocr.* monuimus pulmones æstuentes epotam aquam affatim imbibere) non minimam ejus partem percolasse exudasseque in inane thoracis spatium.

Pleonexiæ se-
rosæ causæ
procatacti-
cæ,

& anteceden-
tes internæ :

atque signa.

Serosæ autem pleonexiæ sive illius quæ depluit è capite in pulmonem, sive illius quæ è toto habitu pulmonibusque ipsis irruit in thoracem medium, causæ perevidentes fuerunt, partim error externus, partim corporis constitutio calida sicca tum nativa, tum ascita ratione febris præsentis, & fortasse etiam empyreumatis quartanæ. Scilicet potus aquæ vel gelidæ profusissimus totâ hyeme quotidianus & frequens uberem materiam illi dedit. Notum autem est totam sanguinis massam copioso supra modum sero diffluere in calidis siccis naturis & præsertim quartanariis, quibus perpetui quippe sudores, urinæ copiosæ, spuitioque assidua, ut alias admonitum.

Seri in cor-
pore præsen-
tiam confir-
marunt par-
tim excretio-
nes aquæ ;

Cùm igitur serum plurimum in quartanariæ mulieris corpore redundaret suppressum ab hyberno frigore, & sensim ab intemperante potu auxisset, quid mirum tantâ corpus pleonexiâ serosâ laborasse, quæ non solum ventres interiores impleret thoracem, abdomen, imo caput, sed totum habitum corporis prolueret inflaretque & cachexiâ de-foedaret? confirmarunt fanè hanc admirabilem colluviei serosæ redundantiam stillicidium è naribus sanguinis, & sanguis ipse sectâ venâ extractus morbo jam progresso (nam pulsus admodum parvus & vix apparens eam prohibuerat in primâ morbi invasione) tum verò aqueus vomitus, diarrhæaque aquosa præter cætera antè annotata, & in primis dissectio cadaveris.

partim ejus
ocularis post
mortem in
cadavere de-
monstratio.

*Nam & cerebrum universum aquâ totum perfusum reperi-
tum* (unde soporosi affectus tandem supervenerunt iique le-
thales) & *thoracis dextri spatium magnâ vi aquæ distentum :
quin etiam nonnihil aquæ in imo abdomine collectum reperi-
tum*. Nam probabiliter major portio aquæ prius collecta erat in
abdomine sensim depluit in artus singulis diebus, quod ipsa
serè sedere cogeretur potius quàm jacere. Supervacaneum
autem

autem esset tempus terere in recensendis medicamentis quibus tot tamque graves affectus non quidem expugnant sed oppugnati fuere à *Clarissimis Medicis Christ Cacheto singulari ingenii & facundiæ laude celebri*, & *Joanne Fabro D. d'Ansi spectati judicii & prudentiæ Viro*, atque præfato *Petro Barolo unâ mecum*: nihil non profecto quod aut ratio, aut experientia insinuaret utibile, intentatum à nobis. Nam quòd desiderare quis potuerit thoracis appertionem sensibili aquæ evacuationi commodam, ea quidem à me vel statim ab initio morbi proposita fuit, sed dissuaserunt tum affectus complicati scilicet cachexia universalis, hepatis phlegmonodes affectus & lienis quoque, lethales scilicet ex se affectus, ne infamaretur præsidium alias conducibile.

Cur apertio
thoracis non
est instituta.

Cæterum præter superius annotata *memorabile est etiam quod in dissecto corpore apparuit substantia hepatis & utriusque renis omninò decolor & albida*. An quia depluvium aquæ ejusque lentæ assiduum floridum viscerum colorem unâ cum calore insito corruperat extinxeratque? *Notabile & hoc fuit quod pulmones ipsi retorridi & multo purulento tabo prægnantes reperti*: scilicet verosimile est saltem sub finem morbi reliquias sanguinis irruisse in anhelantes pulmones & ibi putruisse tandem, unâque ab ejus inquinatone computruisse parenchyma pulmonum; *nam alter è pulmonibus ferè torrefactus & corruptus totus inventus..*

Memorabilia
quædam dis-
secto corpore
in hepate,
renibus, &
pulmonibus
reperta.

C A P U T IX.

De Pleuritide, & doloribus Lateris.

OBS. LXI. *C*lvis quidam Pontanus nomine *Fiacer Wilhelmus* quadragenarius, calidoque & sicco temperamento Martio mense Anni 1613. constitutione aëris ex *Austrinâ in Aquiloniam* subito commutatâ, à rustico labore (vitium namque propriarum cultor est non ignavus) domum repetens, gravi lassitudine, & horrore ferè diali oppressus incaluit tandem sub noctem, capite doluit, densumque spirans dextri lateris dolore simulque tussi siccâ, atque siti correptus

250 MORBI THORACIS INTERNI

fuit. Febris autem, dolorque lateris tertio quoque die impari, ut ferè fit, plurimum ingravescebant, remittebantque nonnihil sequentibus paribus: dolor universum latus vel scapulâ tenuis constringebat pungebatque sub mammâ graviter, ac præsertim quo tempore tussiret, & alterius quoque lateris jugulum balthei instar attinebat, decumbendique facultatem nisi supino corpore, certè super dextro latere permittebat: atque hic dolor septimo die à largiore & profuso sudore desævire cæpit, tuncque lingua ex nigrâ, aridâque humescere primùm: denique alternis similiter diebus sudore liberaliùs manante dolor sensim elanguit, ut decimo quarto die prorsus conquieverit, indeque febris sensim imminui, ut vigesimo octavo tandem die morbi homo suæ sponti redditus fuerit.

Pleuritidis
signa diag-
nostica.

Hic morbus haud dubiè *Pleuritis* fuit, propriis quippè insignitus tecmiriis, febre continuâ, dolore lateris punctorio, sed extenso admodum, crebritate & pervitate spiritus, pulsuque ferrato, tussi atque siti. Quæ signa cum ex se tam sint evidentia, quàm quæ evidentissima, non possum non sæpè stomachari, certè mirari eorum socordiam, quibus dum hærent & cunctantur in hoc morbo actutum atque invasit definiendo exprimendoque, & nescio quem catarrhum fingunt, magno cum ægrorum dispendio occasio præceps semper avertendæ fluxionis elabitur & præripitur, cum nullum morbi genus certioribus æquè & notioribus circumscribatur notis, ut non facilius sit ex litterarum conjunctione vocabulum formare, quàm ex quinque illorum symptomatum sydyne designare pleuritidem.

Utinam verò causa continens ejus tam certò exprimi posset quàm & genus morbi, & pars affecta: cum enim extra controversiam sit ejusmodi dolorem fluxionis unitatem partis, & temperiem confertim corrumpentis esse sobolem, tamen non ita proclive est humoris speciem tumorem constituentis definire.

Causa continens secundum omnes Medicos quadruplex,

At quanquam passim quadruplicem ejus differentiam scholæ omnes deprædicant pro quadruplici humorum qui in sanguinis massâ continentur differentiâ, tamen hanc doctrinam ita audiendam esse sentio, ut pleuritis ab uno ali-

quo sincero humore minimè fiat, sed omnis omnino à sanguine quatuor complexo humores qualiscumque in vasis resideat sive venis, sive arteriis, sed ita tamen, ut cum in sanguinis massâ aliquis ex quatuor humoribus præcellat semper cæteris, inde pleuritidis quatuor differentiæ statui possint expressæ nomine humoris in massâ sanguinis prædominantis.

Juxta quatuor humores in massâ sanguineâ prædominantes :

Neque enim in vasis sinceros humores reperire, aut credibile est aliquem ex iis à massâ ipsâ separari, & separatim pleuram invadere; hæc namque humorem secretio à se invicem absque putredine fieri certè nequit, quippè putredo nisi progressu morbo fit, & in sanis corporibus nusquam reperitur, qualia ferè sunt, quæ pleuritide corripuntur, morbo scilicet præcipiti subitoque si quis alius, & plethorica ferè ex inopinato adorientem corpora. Itaque quævis pleuritis à sanguine fit semper sive temperato, sive intemperato, hoc est, bilioso, pituitoso, aut melancholico.

Atqui quanquam ita est, *tamen experientia me docuit pleuritidem sæpè sæpius fieri à seroso sanguine prono quippè ad fluxum ratione seri plurimi adfusi, & inflammabili ratione calidi in sanguine temperamenti, qualis sanguis ferè est arteriosus, cujus doctrinæ argumentum habeo salutarem solutionis modum, eumque duplicem, insensilem scilicet materiæ continentis resolutionem, & sensibilem per sudorem vacuationem ejusdem, quarum illa sit lentè, hæc confertim: quibus fortè addi potest ea que ab arte fit resolutio.*

Secundum Autorem est plerumque solus serosus sanguis;

Fateor equidem à quovis sanguine produci pleuritidem & salutaris ejusdem solutionis prædictos esse modos, insalubris autem & funestæ gangrenam seu corruptelam quandam latentem, neutrius denique esse suppurationem: sed quæ primis modis salubriter finiatur, in eâ sanguinem quidem integrum atque complexum quatuor humores adhuc in vasis stabulantem sed accensum ac ferventem febris esse conjunctam causam, partem autem serosam duntaxat è vasis erumpentem despumantemque effundi, & longè latèque invadere in ipsum membranæ corpus, seu spatia duas inter pleuræ particulas, vel in pleuram, & thoracis musculos,

Sed ita, ut sanguis febrim,

Serum dolorem excitet,

doloris scilicet continentem causam, arctè teneo accuratèque defendo.

Quod comprobatur salutaris morbi solutio: tam per insensibilem resolutionem; quam sensibilem per sudorem evacuationem;

Qui enim fieri potest, ut sanguis *ἄνγας* hoc est, crassus & lentus, & sero pauco dilutus in extrema vasa effusus aut prædicta potissimum spatia iter relegere spontè in vasa unde fluxit interiora possit, aut verò à calore sive resolutionem; penitus tenuesque in auras abire, sive in vaporem aqueum sudoris materiam facessere? hujusmodi certè conversio in aqueum vaporem aut etiam tenuiorem substantiam fibroso corpori minimè competere potest, sed uni sero, sive humori aqueo à quâcumque causâ fervorem primò concipiat.

(Dolor quomodo sedatur)

Quomodo enim superstitè quidem febre, sudore autem superveniente dolor conquiescit, nisi quia resolutò humore distendente pars effecta, seu membrana laxatur suæque naturæ restituitur, hoc est parte aqueâ sanguinis dissipatâ; sanguis autem ipse in vasis restitans sincerus ac putrescens, aut potiùs majorem unctionem patiens fovet febrem? ita sanè necesse est & eum cursum meâ sententiâ tenent pleuritidis eæ species, quæ salutarem ferè exitum habent sive per sudorem, sive per insensibilem vacuationem, sive per urinas copiosas. Hanc enim ob causam *mirus a Hippocr. sudores, & urinas in pleuritide probè fieri bonum esse & salutare dixit.* Fieri namque vix potest, ut si sanguis qualis qualis occurrit in venis membranam impetat, penitusque in eam effundatur, cùm sit crassarum partium, non ad suppurationem tendat, aut malignam aliquam tetramque corruptelam contrahat: à quibus sanè periculis immunes sunt eæ pleuritides, quæ à tenui & seroso sanguine excitantur.

(Quomodo febris oboritur)

Nam cùm à levi ebullitione sanguinis serum in eo statim fecernatur ac longè latèque despumet, ac membranas invadat hinc febris simulque dolor acutus subito adoriuntur hominem & cùm sanguis serosus biliosus fierè sit, imò atrabilaris, ideoque facilè inflammabilis; tertianos cerè

a Coac. præn. Aph. 393. ἵνα οἱ ἀγαστὶν ἰσθῶν καὶ τὰς αἰσθητικὰς ἀρχὰς διαχάσῃν χρεὴν γίνεσθαι.

motus tum febris tum dolor servant, sed partim fervore sanguinis per se conquiescente, partim seroso humore per sudorem resolutio uterque affectus febris scilicet & dolor remittuntur sensim, & paribus diebus languescere videntur.

Hujus generis pleuritides calidis naturis meo experimento familiares sunt, sæpiusque in vitâ solent recurrere.

Hujus generis pleuritides quibus familiares,

OBS. LXII. *Memini namque plures & speciatim collegam & affinem meum Cl. Doctorem Tuffanum Furnerium ter quaterve pleuritide laborasse, & feliciter liberatum esse.* Nam quæ à sanguine sincero & pauco sero diluto gignuntur, dubii ferè sunt exitus, & plurimum lethales, quia sanguis crassus sive in vasis, sive spatiis membranarum consistens necessariò tandem suppuratur, aut corrumpitur; itaque transit vel in empyema tabiferum; vel in gangrenam brevi interficientem.

Quæ pleuritidis lethalis?

Ratum itaque sit fixumque in propositâ pleuritide febris quidem continentem causam fuisse sanguinem adhuc in ramis venæ, sive potius arteriæ sine pari accensum & inflammatum: doloris autem acuti membranæ serum ipsum magnâ vi è vasis exundans & vehementer distendens membranam ipsam.

Præsens pleuritidis eandem causam continentem agnoscit:

Quoniam porrò linguæ nigredo cum insigni ariditate conjuncta fuit & φλοτίσιος sive inflammationis sanguinis, quàm putredinis clariora extitère indicia, nihil enim purulentum exspuit, & solis sudoribus dolor febrilisque ardor soluti sunt; febris autem alias continuarum terminò, hoc est mense lunari terminata est, *credibile est profectò urteriosum sanguinem potius quàm Venosum cumque inflammatum magis; quàm putrentem ejus febris fuisse fomitem.*

Ejus signa:

Atqui cùm in latus neutrum ab initio quidem in dolens quoad dolor viguit decumbere usquam potuerit, *pleuram externam certè affectam fuisse facile est conjicere*, quod etiam confirmat sputum cruoris semper expers: nam in quibus externa afficitur pleura, fieri vix potest ut sanguis duplicem per membranam pleuram scilicet internam, & pulmonis propriam pervadere, sputaque cruore inficere valeat.

& pars affecta.

254 MORBI THORACIS INTERNI

Fueritne verò propterea spuria pleuritis, an legitima non disputo, modò constet externas ejusmodi pleuritides, quæ sive externam pleuram, sive musculos intercostales obsident internis gravitate & discrimine non cedere, imò superare: quod cum diuturnâ comprobarim experientia, tum ratio etiam dictare videtur, scilicet in illis materia vacuationi per anacatharsin minùs est dictam ob causam opportuna.

Causæ antecedentes internæ,

& externæ.

Age igitur quod ad causas synathrismi serosi humoris intoso attinet, hæ sunt sanè partim internæ & necessariae, calida scilicet & sicca viscerum intemperies, partim externæ, potus aquæ largior assiduus, jussulorum usus, densiorque corporis habitus, à neglecto corporis cultu in durâ sævâque hyeme prægressâ: inter moventes autem seu impellentes familiam ducit aquilonaris constitutio derepentè sæviens præsertim si austrina præcesserit, cujus merito sanguis calidior & ad motum proclivior reddi solet: non solum enim externi vi frigoris sanguis introrsum pellitur, sed influens calor præsentiam ejus perhorrescens spontè refugit in præcordia, ejus motum quia sanguis potissimum arteriosus sequitur, hinc motus sanguinis non tam in viscera interiora seu fontes à quibus primò fluxit hepatis scilicet & lienem, quàm in partes cordi adjacentes uti sunt pleura & pulmones *ὀρυμνήν* & impetum habet.

Què sanè plerumque miscentur complicanturque pleuritibus, & peripneumonia ob communionem vasorum, teste experientiâ.

(Cur rustici in Calliâ singulis hyemibus pleuritide infedantur.)

Atque hæc causa externa, diversa scilicet aëris constitutio magnam vim sanè habet in jugulendâ innumerabili hominum paganorum turbâ singulis hyemibus, experientia me hætenus diuturna docuit: nam cum illi rusticis operibus intenti æstuent, subito Boreæ flatu concussi, quem levandi æstus & sitis gratiâ ultro libenterque nudo excipiunt corpore, incidunt frequentissimè in hunc morbum, ejusque violentiâ primo tempore minimè fractâ, ope medicâ quippe destituti, brevi corruunt. Quod sanè annotavi

etiam *Magnus Hippocrates* : ^a *Exercitata ac densa corpora,*
inquit, citius à pleuriticis morbis & pulmonis intereunt quàm
otiosa.

Sed ad illam causam externam accedit interna alia & in-
evitabilis, in situ scilicet venarum azygos posita: ramis nimi-
rum illis in pleurâ ultimò sistentibus sanguis semel impulsus
hærensque, quippè cui pergendi ulterius facultas denegatur,
firmetur in pleurâ inflammeturque aut putrescat necesse est.

Quibus acce-
dit interna
alia & inevi-
tabilis.

Ceterum quanquam principium curationis pleuritidis &
peripneumonix in iisdem scopis versatur, tamen quia
utrumque distinguere à se invicem operæ prærium est, sunt
autem ferè germani & similes ideo affectus, quæ similitudo
vel doctiores sæpè fallit ^b *Hippocratis annotatione*, junio-
res deinceps meminerint non solum doloris specie distingui,
pleuriticus namque acutus est & pungit vehementer al-
terutrum latus aut utrumque, cum in peripneumoniâ
gravis quidem sed obtusus & parvus, ac paucos alioqui
dies premat pectus ferè supra mammas, sed etiam hisce
notis: scilicet in peripneumoniâ sputum cruentum primis
statim diebus & largiùs diffluit si salubris præsertim futu-
rus sit exitus, sed diutiùs & quadraginta etiam dies, ut
observavi non sine admiratione in Amplissimo Prudentissimoque
Viro Antonio de Gatinois D. de Drouville, qui à pulmoniâ
& pleuritide complicatis convaluit beneficio tam copiosæ ex-
creationis cruenta, ut quotidie linteam unum & alterum lecto
instratum tabo rejecto complueret: præterquam quod enim è
pleurâ tanta cruenti sputi copia rejectari nequit, abscessus
in pulmone relictus, sed detectus quadriennio post in cadavere
scilicet Magni Viri à simili affectu recrudescente interempti
repertus satis docuit.

Peripneumo-
niæ & Pleu-
ritidis dis-
tinctio.

1. Diversita-
te doloris.

2. Sputi.

(Observa-
tio.)

Deinde vero vomitu utrumque affectum à se distingui,
quanquam nullus quod sciam practicorum annotaverit,
diuturna tamen me experientia docuit: primis nimirum

3. Vomitu
pulmonicis
familiari.

^a Coac, præn. Aph. 398. τῶν δὲ σωμάτων τὰ γυμνασώμενα καὶ πονεῖ-
σάντων ὑπὸ τῶν πλευριτικῶν ἐν περιπνευμονικῶν ἀπὸ τῶν ἀγυμνάστων.

^b Lib. 1. de morbis. Aph. 56. usque ad finem, Galen, lib. 2, de
decretis Hipp. & Plat. & alibi.

256 MORBI THORACIS INTERNI

diebus observatione nostrâ pulmonicis vomere familiare est, fortè quòd membrana communis est œsophago & bronchiis pulmonum ideoque facilè pulmonibus ventriculus συμτάχεν solet.

Prognosis.

Advertent quoque juniores obiter, quanquam ^a Hippocratis observatione pleuritis non antè decimum quartum diem ad suppurationem tendit, nostrâ tamen observatione non solùm in juvenibus, sed etiam viris ætate constante septimo vel atiam quarto id evenire, & evidenter detegi rigore & subsequente febre ab illis diebus invadentibus, & singulis diebus recurrentibus. Sic janè in Generoso Adolescente ex familiâ d' Anseruille quarto statim die morbi post tri-duanum horrorem incepit perfectaque fuit septimo suppuratio.

Observatio.

Observatio. Sic in generoso juvene Jacobo de Saint-Ignon rigor febrisque quarto, quinto, sexto septimoque repetentes prænunciarunt suppurationem, dissectio autem cadaverum secundum intra morbi septenarium in illo facta suppurationem antè perfectam fuisse satis demonstravit, cùm universus thorax pure prægnans repertus esset. Quin memini me vidisse pus in thorace cujusdam Sacerdotis Armorici (qui antè quindecim annos serè quinquagenarius huc venerat studiorum causâ) & pleuritide nono die extinctus obiit, quòd præpostero consilio purgante medicamento usus esset neglectâ venæ sectione & dilatâ in sextum, quo sum.

Observatio.

Agedum autem ut brevibus paucisque perstringam Cu-advocatus.

Curatio tres
habet scopos.

rationis propositæ Pleuritidis summam, cùm hujus doloris continens causa sit sanguinis fluxus, & præsertim serosæ in ejus massa partis in pleuram externam, scopi sanè curationis præcipuè in evacuandâ totius plenitudine sanguinis, & seri ad fluxum paratâ, in revellendâ derivandâque fluente ejusdem portione, denique in fluxâ vacuandâ quâcumque ratione consistunt; repulsio namque locum hic hebere non po-

^a Lib. 2. de morbis Aph. 96. ut &

Lib. Aph. sect. 5. Aph. 8. Οἱ ὅσοι πλευριτικοὶ γενόμενοι οὐκ ἀνακαθαίρονται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέραις, τετάρτοις ἐς ἐμπύημα μετέσταναι. Quicunque pleuritici facti, in quatuordecim diebus non repurgantur, his ad suppurationem transitio fit.

test, quòd môtus sanguinis introrsum à repellentium thoraci applicatorum usu non sine magno ægri discrimine momentum caperet non mediocre.

Sed reliquæ supra dictæ sanè indicationes in vehementissimâ ac pleuritide magni sunt faciendæ, cùm aliàs in miti & parvâ & corpore minimè plethorico una materiæ contentæ resolutio satis esse possit, quæ non solùm fomentis obtineri potest, sed solo pectoris tegumento, & quiete in loco tepido.

OBS. LXIII. *Ut ego in me sum expertus: nam cùm Anno 1606. ineunte hyeme per plures dies, eosque totos ripè fluminis adstitissem, operis palos illic pangentibus animum præsentia meâ additurus, ecce doler extensivus ab aquæ è toto decubitu pectus dextrum externumque oppressit toto octiduo, sed hic sensim elanguit, ex quo primum domum reversus calido me loco continui resoluti scilicet per se humore seroso.*

De Pleuritide miti & parvâ

Ergo ut ex orbitâ in viam redeam, quia plenitudo sanguinis serosi minui simulque revelli potest venæ sectione, seri expurgatione per alvum, diureticis, sudorificisque: secta igitur fuit primo quoque tempore vena $\kappa\alpha\epsilon'$ $\iota\zeta\iota\nu$, basilica scilicet dextra, & iterum, ac tertio, ita jubente morbi vehementiâ & exacerbatione nova alternis urgente, nec viribus aut ætate abnudentibus cùm spes omnis sanationis alioqui in hoc uno ferè præsidio sita sit. Nec enim procrastinandum unquam reor, quoties febris se primùm ostendit gravi spirandi difficultate & dolore lateris succincta, & sæpè vel in ipso exortu hujusmodi inflammationis (ut cum Galeno loquar) jugulare mihi contigit hoc uno remedio, sed opportunè & haud cunctanter administrato, non protelato, ut passim fieri video à nimium meticulosis medicis & signa expressiora parum consideratè expectantibus.

I. Scopus indicat, sanguinis serosam plenitudinem minui
I. V. S.

Quanquam contrâ non minùs perniciofa mihi videtur nimia eorum fiducia, qui quamdiu æger de dolore querelas effundit, à sectione venæ minimè desistunt, nullâ habitâ ratione suppurationis non solùm progressæ, sed etiam sæpè intra primum septenarium perfectæ: quibus importunis sanguinis detractionibus vel decies, aut pluries repe-

Circa quam abusus notandus.

258 MORBI THORACIS INTERNI

titis spiritu vitali cum sanguine exhausto vires, roburque ægris crudeliter adimunt, quippè quæ necessariæ prorsus sunt perfectæ puris anacatharsi, quæ sæpè non nisi plurimum mensium spatio obtineri potest.

OBS. LXIV. *Ut olim observavi in Illustriss. Adolescente ex comitum de Firzemberg familiâ, qui empyicus à pleuritide malè curatâ redditus meæque fidei tandem commissus, liberali & consertâ per os rejectione puris, ac vomitu repetito ter quaterve ad libram unam & amplius singulis vicibus, tertio tandem mense exacto servatis accurate interea viribus sibi restitutus est ex integro.*

2. Purgationem tam per alvum,

Jam sectioni venæ commodum adjungitur *Purgatio* per ea, quæ serum è toto deducunt, qualia sunt *manna*, *mel rosaceum solutivum*, *iris*, *agaricus*, & *rheum* etiam in febribus, in quibus sanguis dum inflammatur bilescit, imò atrabililescit. *Clysteres* ad hæc valdè commendantur, & cum opinione quorundam excusare possint venæ sectionis, nedum purgationis defectum, sæpius & certè tutò injici possunt.

quàm per senes.

Diuretica autem omnino mihi probantur sed quæ pectori familiaria sunt imprimis, de quibus in astmate, uti sunt *decocta ex capillaribus herbis*, *hyssopo*: *origano*, *seminibus urticæ*, *bombacis*, *floribus tussilaginis*, *oxymel*, *syrupi de hyssopo* & ejus generis.

II. Fluentem materiam revelli eod. modo.

Atqui cum superiora omnia insignem in revellendo vim habeant, tum speciatim hanc utilitatem exhibent *frictiones*, & *ligaturæ*.

III. Intendit feri influxi vacuationem, tam per insensibilem resolutionem:

Postremò quod spectat ad continentis causæ vacuationem, ea certè partim *discussione seu insensili resolutione*, partim *expectoratione* tentabitur, si modò resudet materia in bronchia. Resolutio igitur obtinebitur usu calidorum *fomentorum*, *linimentorum*, *ceratorum*, vel *cucurbitula ex Paulo*. *Fomenta* autem principio temperata & sicca, quia hyemalis morbus est, commendantur, ut ex *furfure*, *milio*, *farinâ avenæ*; sed declinante morbo calida humida etiam probantur: R. *radicum althææ p. j.* *chamæmeli*, *anethi ana m. j.* *seminum lini*, *sænigræci ana 3.* B. *seminum cumini 3. iij.*

Bulliant in aquâ pro fomento. Linimenti forma hæc fit. ℞. olei amygdalarum dulcium recentis ℥. j. chamæm. ℥. ℞. adipis gallinæ, anseris, anatis ana ℥. ij, fiat linimentum.

Anacatharsis verò perficietur partim laxantibus bronchia uti serum facilius refudet : & tussim irritantibus, ut excretio juvetur, partim exsiccantibus. Primi generis sunt laxantia oleum de semine lini, syrupus de bechio ; capilli veneris irritantia autem tussim sunt oxymel & syrupus acetosus, quæ lambendo tepidaque sumi debent, & longè à pastu semper, proindeque manè, & jejuno stomacho. Jam siccantia sunt syrupus florum papaveris rubri, rasura dentis apri. ℞. olei seminis lini ℥. iiij. pulveris dentis apri ℥. j. misce & calidum summo mane exhibeatur. ℞. rasuræ dentis apri ℥. j. conservæ tussilaginis, buglossi ana ℥. iiij. syrupi florum papaveris rubri q. s. fiat opiata.

Quàm pes
expectorationem.

M O R B I VENTRIS INFERIORIS, A PROLUVIE SEROSA.

S E C T I O I V.

C A P U T I.

De Diarrhæa Serosa: Vomitibus aqueis.

I. Diarrhæa
serosa in me-
dio & fine
autumni fre-
quentes sunt.

UOTUS quisque est qui medio, certè præcipiti Autumno, quo tempore primo lapsa cadunt folia, si modò negligentior fuerit in corporis cultu, & ambientis injuriâ minimè se vindicaverit, non experiatur alvum liquidioribus solito sibi fluere excrementis, iisque revera ex prædominio aqueis, sed biliosis aut lutosi & per plures quandoque dies?

Nam depluvii aquæ è capite in ventriculum & vomitu vi naturæ rejectatæ ex superioribus observationibus exempla repetere licet, & supervacaneus, sit particularis de eodem argumento tractatus.

De Diarr.
Seros.

OBS. LXV. Anno certè præsentè, ut superiore, sub Augusti finem cum jam calor & frigus diversis eodem die alternarent horis, observavi non paucos è studiosis & præsertim eos qui libris assidui plus olei in animi elucubrationibus, quam vini in commensationibus impendissent, cum fortè primâ noctis vigiliâ in tegendo corpore fuissent minus cauti, hujusmodi laborasse diarrhæis, per quas fluèrent quatuor aut septem dies Hippocrati dicta ^a αὐδατόχλωρα ὑποχωρήματα, sed in quibusdam tantillo affusa cruore.

De eod. af-
fect.

OBS. LXVI. Mihi sanè cum medio alioqui Autumno
a Egestionibus aquæ similes. Vid. Coac. præn. Aph. 134.

id contigisset olim sæpiculè, præter consuetudinem jam eodem ineunte & in omnibus tempestatum anni superioribus mutationibus contigit, ut saltem unum diem alvus flueret liquidis id genus excrementis, quibus non ita post dolores nephritici succedere. Anno autem præsentè sub finem Septembris contrà nephriticis doloribus pertinacibus admodum diarrhæa profusa satis successit, duravitque duos septenarios eaque serosa ferè, ideoque cum euphoriâ conjuncta.

Scilicet in quibus corporibus serum redundat plurimum ratione vitæ in otio traductæ, id frigus Autumnî nocturnum sive matutinum apertos à calore meridiano, vel tempore lecti poros offendens itaque altius & intimius penetrans introrsum deorsumque extimis è vasis magnâ vi pellit secum detruditque: serosi namque humores: sanguini toto habitu immixti, quia non accuratè cum eo coeunt, facilè separantur quidem, & separati quia suâ naturâ proni, fluxi, & graves à frigore percussi relegunt iter quod fecere, & in vasorum stipites insignes refluunt, præterque viscera labentes remeant decurruntque per inferiores vasorum truncos in mesaraicos gastricosque ramos, sed illos præsertim utpote deorsum repentes (nam gastrici in ventriculum ascendunt) indeque in amplam intestinorum cavitatem. Quo sanè diarrhœæ aquosæ vomitu aquoso crebriores sunt.

Quia autem in medio per hepar decursu radices meatuum cholidocorum præterfluunt, inde si bile prægnantes eos offendant, ut fere offendunt, abluunt sanè bilem, uti pariter in medio per intestina descensu abstergunt fecum reliquias, aut etiam adipem si fortè intestina eo sint oblita, itaque evadunt dejectiones copiosæ & aquæ ex prædominio, sed biliosæ aliquatenus aut limosæ, aut pinguiusculæ.

Atqui sanè ejuscemodi dejectiones minimè præter naturam statui debent, sive materiæ conditionem, sive viam & regionem, sive moventem spectemus causam: nam serum defunctum suis muneribus nec ampliùs utile, quid est nisi excrementam, quemadmodum & multò magis cætera, quæ ab eodem inter defluendum absterguntur; itaque omnino excerni serum debet quâcumque viâ.

Barum causa
promima in-
terna: &
προκαταρ-
τικαί.

Via, per quas
moveatur se-
rum.

Cur, vomitu
aquoso cre-
briores sunt?

atque biliosæ
& limosæ
nonnunquam
evadunt?

Prognosti-
cum I. de-
sumptum à
causa inter-
nâ.

II. à viis,
quas serum
pervadit.

Sed enim cum per densatos ab ambientis inclementiâ poros evadere nequeat, ex aliâ autem parte venter inferior, præsertimque crassa intestina sentinæ cujusdam utilitatem ex instituto naturæ exhibeant; nequaquam diarrhœæ ejusmodi præter naturæ ordinem succedere censendæ sunt, si redundantia feri non aliâ ratione obviam iri potest, quàm excretionem, & verò ei omnino medendum est: nam certum est superfluum in corpore serum non minimis naturam urgere & macerare incommodis, quæ ex se satis evidentiâ, & alibi jam insinuata non est necesse denuò inculcare.

III. à causis
externis.

Postremò si occasionis, causæque impellentis ratio habeatur, quoniam principium motus non est morbus aliquis, aut qualitas præter naturam, à quibus natura aliàs irritari solet, sed constitutio aëris frigida externa scilicet causa, hac ratione quoque diarrhœæ propositæ præter naturam utique non sunt judicandæ. *Quæ si ita sunt, susque deque ejusmodi profluvii providentiam habere par est.*

Quoniam tamen ex adverso serum per vasa retrorsum refluens non potest non aliquâ ratione sanguinis com meatum remorari, & diadosim chyli, vel etiam perfectionem ejus in intestinis interturbare, ac ceteroqui homini ad philosophiam, civiliaque nato negotia non potest non incommodum esse, videndum ut quàm citissimè eâ homines liberentur molestiâ.

Curatio Per-
ficitur-

1. aversione
causarum
moverum.

2. materiæ
subtractione.

3. Conforta-
tione par-
tium.

Hoc ergo obtinebimus, si imprimis ab injuriâ ambientis corpus vindicetur, tepidoque seu calido potius loco quiescat, quò vis causæ moverum impetusque refringatur, deinde materia fluxu subtrahatur, tum siccâ victus ratione, tum derivatione feri per renes; denique interea excipientes partes roborantur. Quæ beneficia conferunt, partim usus vini absyntitis diluti decocto cichorii, aut aquâ calybeatâ, conservæ rosarum antique; partim litus abdominis ex oleis chamæmelino, rosaceo, masticino, absyntite; partim denique emplastrum de crustâ panis.

Atqui non infrequentes sunt serosæ quoque diarrhœæ à decubitu aquæ ex capite in alvum sive earum occasio sit insolatio, sive quæcumque alia in catarrho ciendo potens.

OBS. LXVII. *Commemorabile est certè quod Octobri* De decubitu
Mense præsentis Anni Fratri Roberto Ravanne contigit: ta- aquæ ex cap.
met si enim arthritidis cum superiori mense præter morem afflixif- in alvum.
set, nihilominus in summam eamque insolentem spirandi diffi-
cultatem cum terrifico stertore conjunctam incidit, unâque sed
post quatuor dies in alvi profluvium profusum admodum, à
quo nonnihil melius habere visus est. Sed infidum fuit judi-
cium, cum post alterum septenarium suffocatus interierit.

Agedum observare est in principiis febrium continuarum, II. Diarrhœa
 quarum præsertim focus hepatis est, maximè si inflamma- aquæa & bi-
 torio aliquo affectu opprimitur, cujus index tensio, reni- liosa acci-
 tentiaque visceris alvum ut plurimum aqueis biliosis fluere dunt etiam
 excrementis non solum per septem aut quatuordecim dies, in principiis
 sed ad quadraginta etiam. febrium con-
 tignar.

OBS. LXVIII. Ac ut omittam eos, quibus per unum De diuturno
 aut alterum septenarium duravit ejusmodi profluvium, me- alvi proflu-
 mini in Illustriss. & Reverendiss. Sene Anna d'Escars, Car- vio: bilioso.
 dinali de Givri sanctimoniâ vitæ commendabili, insigni hepa-
 tis obseffo phlegmone de tumore, quique diuturnitate morbi
 abierit in scirrhum, quadraginta dies totos alvum fluxisse li-
 quidus, copiosisque admodum & manifestè biliosis.

OBS. LXIX. Anno autem superiore Illustris Baro Fer De eod. af-
 dinandus ab Honaussem, cum inflammatorio hepatis affectu fe- fectu.
 breque continua tertium & intra annum recrudescere tenere-
 tur, toto morbi decursu aquea-biliosa profusè reddidit. In ca-
 davere autem ejus inter alia cacopragiæ viscerum indicia jecur
 immani tumore extuberans repertum, cujus superficies quidem
 tota duos circiter transversos digitos vitia prorsus flaccidaque,
 & mollis prementi manui apparuit, interiùs autem corpus ligni
 instar edurum & retorridum prorsus.

OBS. LXX. Nec mirari debet quisquam eam æstuantis De vomitu
 hepatis in bilis proventu foecunditatem. Memini namque Cla- bilioso.
 riss. Medicum Franciscum Poirotium phlegmones erysipelatodis
 hepatis decimo tandem mense violentiâ fractum, morte jam inf-
 ante, evomuisse non sine summis cruciatibus & intolerabili car-
 diogmo meracæ bilis porraceæ libras tres quatuorve, & porro in
 ejus cadavere hepatis scirrhosum, atroque virore totum luridum
 fuisse repertum.

Quin etiam in continentibus febribus, & præsertim iis, quæ phlogosin sanguinis arteriosi consequuntur, cujus tecumirium magna linguæ nigrities & ariditas, si præsertim insignis habitus corporis densitas sive ratione ætatis sive ratione constitutionis temporis accesserit, experientia docet alvum liquidis diffluere excrementis, etsi minùs biliosis quàm in superioribus.

De diurno
alvi proflu-
vio seroso.

OBS. LXXI. *Memini equidem in Illustriss. Arthritico, de quo postea, & antè in historià lethargi intermittentis, totoque febris decursu ejusmodi feri diluvium per alvum observasse me sedulò semper, quanquam pluries febris in anno peteret, & ad quadragesimum diem excurreret.*

Harum Di-
arrh. causæ:

Scilicet in illis febribus omnibus fervente sive in toto, sive præcipuè circa hepar sanguine maxima portio serosi humoris longè latèque effervescens, porosque habitus oclusos offendens, & maximè si ab ambiente repellatur, facillè præ vernaculâ tenuitate despumat per portas viscerum in mesentericos ramos, indeque in intestina, cum sanguis reliquis fervore concepto attenuatus in poros parenchymatum viscerum subeat spontè suâ, vel etiam attractus, ejusque ichorosâ portione cum sero diffluente crassamentum terrenum restitans viscus reddat scirrhosum, & indomabilem duritiem relinquat.

Prognostica,

Quanquam autem ejusmodi dejectiones verè sunt symptomatice, quia in morbi principio & cruditatis superveniunt tempore, tamen utiles sunt habendæ, cum materiam morbificam aliàs per sudorem, aut urinam abituram imminuant ideoque finendæ, quòd in copiâ non valdè exorbitare soleant, & natura aliàs facillè ferat, etsi minùs quàm sudorem aut urinam. *Experientiâ certè comprobavi semper febres ab iis imminui non mediocriter, excipio tamen easque cum phlegmone viscerum sunt conjunctæ & serè sunt lethales ex se in quibus exigua utilitas ex ejusmodi dejectionibus emanat.*

Curatio per
purgantia,

Quæcum ita sint, iis remediis duntaxat locus esse videtur, quæ astringendo roborandoque simul purgare serum cum bile experientia docet, in quo genere familiam ducit rheum barbarum. Itaque ex usu erunt infusum ejus ex decocto myrobalanorum,

tanorum, & id genus, vel *syrupus de cichorio compositus cum rheo*, quæ medicamenta quarto quoque die salubriter & alterantia. repeti possunt, & interea *alterantia*, ut *syrupi granatorum de cichorio simplex*, *julepus Alexandrinus*, aut *conservæ rosarum*, & *cichorii* utiliter exhibebuntur. Monendi tamen sunt *Cautio.* juniores, ne his duntaxat contenti potiores negligant scopos, qui febrem, vel inflammationem respiciunt, ut ferè à practi- cis vulgaribus fieri video, qui alvi fluxui, catarrho, aut ejus- modi minimi momenti symptomati duntaxat intenti, *venæ sec- tionem*, & graviora ejusmodi præsidia, quæ febris alioqui suadet, non sine magno ægrorum discrimine prætermittere con- suevère.

Porro præter superiùs memoratas dejectiones serosas an- notavimus sæpè in *declinatione febrium sive intermittentium sive continuarum dejectiones liquidas quidem sed cineraceas omnino*, & crudo lixivio tam germanas & similes, quàm lac lacti. III. Contingunt dejectiones serosæ cineraceæ in declinatione febrium.

OBS. LXXII. *Mihi quidem illæ antè annos triginta sex, quo tempore medicas scholas Lutetiæ adire cæpi, contingere in tertianæ febris declinatione: & easdem postea in plurimis sedulo annotavi.*

De quibus meâ quidem sententia sic sentiendum est; ut *Prognostica* omnino criticæ & salutare haberi debeant, quippè per quas focus febrilis perfectè cumulatèque expurgatur, ut recidive metus omnis deinceps faceßere debeat, & enfida ferè febrium solutio sit, quæ ejusmodi excretionem præ- vertit: nam cum putredinis omnis finis sit calx, & cinis ex doctrinâ^a Aristotelis, quoties certè cinis ejusmodi è corpore excernitur, tuto loco res ægri esse necesse est, & nihil materiæ morbificæ relinqui.

Experientia autem me hætenus docuit longè post perfectam morbifici humoris coctionem supervenire hæc de- jectiones, & non antè quàm serum quâcumque ex causâ redundari in corpore, impetum fecerit in alvum, ut de- repente flante Boreâ, aut aliâ simili ex causâ: non enim cinis ille in angustis vasorum anfractibus hærens ab alio di-

^a Meteor.

lui, abstergique solet, quàm à fero confertim scilicet è roto habitu irruente in alvum; tametsi non negaverim aquas acidas id beneficium olim contulisse multis, & nominatim iis quorum antè memini in Asthmate, qui à diuturnis lentisque febribus infarctum viscerum consequentibus liberati sunt succedente profluvio cinereo usui aquarum Birkefeldensium propè Pontes.

IV. Tandem diarrhœe ejusmodiaque tumores tam universales quàm particulares sequuntur.

Postremò Hipp. Magni observatione, ^a diarrhœa spontanea aquosa est saluberrima crisis tumorum aqueorum sive totius, qui leucophlegmatias dicitur, leucophlegmaticos (inquit ille) alvi profluvium solvit: sive particularis abdominis, ^b incipienti (inquit) hydropi alvi profluvium aquosum sine cruditate morbum solvit sed ea diarrhœa supervenire debet ἀρχομένης τῆς νόσου in principio morbi, fracto enim ægro longitudine morbi ab imbecillitate retentricis profluvium alvi lethale est, & præterea fortis esse ἰσχυρὴ sive copiosa non impar morbo, nam nihil paucum criticum: certè ea omninò est cum conferentiâ conjunctâ, quia per eam purgantur qualia oportet.

De deject. aquos. ex intervallis re-
petentib.

OBS. LXXIII. Hujusmodi sanè dejectiones aquosas ex intervallis spontè repetentes observavi non ita pridem in Religioso Patre Societatis Jesu, quarum beneficio factum est ut ascites quanquam inveteratus à pluribus mensibus substiterit intra modicrem admodum tumore nec valdè incommodum, qui tandem etiam exacta victus ratione detumuit.

a Coac. præn. Aph. 482. τὰς λευκοφλεγματοῦντας διάρροια παύει.

b Coac. præn. Aph. 457. ἐπὶ δὲ ὑδέρῳ ἀρχομένῳ διάρροια γενομένη ἐλατῶδης χωρὶς ἀπεψίτης λύει τὸ νόσημα.

CAPUT II.

De doloribus totius ventris inferioris, aut certè quarumdam in eo partium, ut coli, stomachi, vesicæ, ureterum, uteri & ejusmodi passim pro colicis, stomachicis, nephriticis, hystericis, sed perperam habitis, quippè qui fiunt per sympathiam principii nervorum, sexti septimive parium convulsorum, à seroso humore per febres in vasis magnis effervescente & rapto in caput, & sistente in prædictorum nervorum principio, itaque violenter distendente.

OBS. LXXIV. *ANNO circiter monages. sexto supra millesimum quingentesimum missus ab Illustriss. & Reverendiss. Cardinale Lotharingæ Carolo piæ memoriæ ad cænobium Belliprati, Ordinis Bernardinati, tertium ab urbe Lunæ lapidem distans, explorandæ Religiosorum valetudinis ergo, offendi altos quidem gravissimis torqueri abdominis totius cruciatibus, iisque conjunctis cum tanto alvi stupore ut nihil prorsus emitteret infernè, atque cum crebris vomitibus ructibusque, & id genus symptomatis, quæ affectum vulgo dictum colicum consequi solent, & præterea febre eâque valde mediocri, sed pertinaci admodum, alios autem hisce ventris doloribus jam liberatos, sed ex iis hos quidem inveteratâ paralyfi emoriua penè brachia & quasi temerè homoplatis alligata tanquam telluris inutile pondus trahere, illos autem epilepticis insultibus crebris ex intervallis vehementer concuti, monnullos denique lethargo, vel simili aliquo eoque ineluctabili sopore opprimi.*

Dolorum
ventris inferioris
complicat.

Signa, &
varia sympto-
mata.

Intuitus porrò in ægrorum ora habitumque diligenter temperiem omnium ex fusco sed saturato rubore suffuso totius colore, capillamentoque nigro, & squalido, strigosoque habitu ad calidam siccam & atrabilem deprehendi omnino inclinare. Victus illorum plenus & liberalis satis

Causæ
πρὸν γένεσ-
ναι :

προκαταρ-
κτικαί.

præsertim in meri usû , ad otium & quietem cæteroqui corporis plane comparatus erat : ædes autem undique sylvis cinctæ , & uliginoso admodum solo positæ , quod insinuabant satis templi ipsius parietes columnæque mirabili quodam situ viridantes infernè , sed superne tanto illustres candore ut pridianum diceres incrustamentum , quod antè quinquaginta annos inductum erat , quippè quod nec pulvis , nec ardor solis obfuscare fœdareque tanto tempore potuisset.

Prætori similis.

OBS. LXXV. Age septennio post cum in profectione meâ ad fontem Spadensem divertissem ad alterum cænobium opulentissimum Stabulense , incurri in multò plures Religiosos Benedictini ordinis omnino pari adversæ valetudinis conditione , eodem temperamento , victusque ratione non dissimili , sed in eâ hæresi omnes fascinum seu veneficium quoddam contumaciæ morborum antè memoratorum , quibus graviter divexarentur , non lautiorē victus rationem eique imparē corporis laborem crimen sustinere debere. Quam vanam sortilegii suspicionem abstulerit ab animis eorum tandem (credo) levamentum quod à conveniente victus ratione à me præscriptâ , qui superfuere percepere , cum non pauci antè ex eâ domo gravitate morbi oppressi satis concessissent , & absterrere etiam debuit conditio eorum , qui his malis urgerentur : nam soli Religiosi Presbyteri & sui juris , quique lautiorē victu uterentur , iis obnoxii vivebant , cum adolescentes , quibus parvus aut nullus vini usus concessus esset , prorsus sani degerent.

Dolores hi pro colicis habiti I. modò declinationibus tertianar. febrium succedunt , modò continentibus complicantur :

Utrumque probatur Observationibus aliquot sequent.

Atqui cum mihi per temporis in illis diverticulis concessi agustiam non fuisset datum pensitatiùs contemplari ideam febris , quæ sese comitem doloribus illis sacras pervagantibus familias adjunxisset , deinceps accuratè mihi annotatum dolores eos pro colicis habitos modò quidem tertianarum febrium declinationi succedere , modò continentibus sese immisceri complicarique febribus , certè iis quarum aliquæ exacerbationes sed obscuræ admodum , nec nisi valdè attentis notabiles eæque tardæ per septenarios quippe & quandoque quaternarios , ut jure illæ continentiam & homotonarum numero accensendæ viderentur.

OBS. LXXVI. Ac quod ad *Tertianas* attinet, memini jam ante viginti quinque annos eam dolorum ejusmodi successione febris prædictæ observasse in quodam ministro salinarum Medii vici, & aliquot post annos in illustriss. Antislite, de quo in lethargo, cui in fine tertianæ productæ, (cujus quippè paroxysmi naturalem longè excedebant diem) exactis jam uno & viginti paroxysmis dolor acerbissimus medium internumque ventrem septem per dies sine pausâ & quiete excrucians supervenit, eique sive ab usu asari vomitu succedente, sive potius spontè elanguescenti arthritidis memorabilis, de quâ infra, circiter post unum & alterum mensem successit.

De successione dolorum ventris in f. febris tertianæ.

OBS. LXXVII. Annis demum postremis hisce decimo quarto scilicet, decimo quinto, & decimo sexto & septimo, supra millesimum sexcentiesimum raros certè tertianarios vidimus (vidimus autem longè plures hisce annis quam totis viginti superioribus propter constitutionem aëris, ut credibile est, calidam impensè & siccam) qui non in morbi non solum declinatione, sed medio cursu hujusmodi dolorum sæpius quandoque ex intervallis recurrentium, & quaternarium saltem unum, aut plures continenter urgentium vim molestiamque experirentur.

Antecedentis similis.

OBS. LXXVIII. Age quod ad *Continuas Febres* attinet, pervagatæ sunt hisce etiam quatuor annis postremis febres continuæ quidem & Chronicæ, quæ non urente admodum sed mediocri calore, atque illo quarto quoque vel septimo die exacuate, sed sensim dein lentescite insignes doloribus antè descriptis intercurrentibus, & unum aut alterum septenarium continentem vexantibus longè morosiores reddebantur.

De complicat. dolor. ventris cum febrib. continuis.

Sedulò porrò observavi ejuscemodi dolores in iis, quæ salubriter terminarentur febribus superveniente vel sudore largo, & in plerisque sed juvenibus, vel hæmorrhagiâ liberali quandoque, vel denique commutatione cum paralyfi solutos fuisse, aut etiam averfos prorsus.

OBS. LXXIX. Memini certè Adolescentem Nobilem Germanum Philippum à Sotheren Illustr. Episc. Spirensis nepotem febre continuâ tres menses, sed hisce doloribus exacerbatâ per intervalla laborasse: eos autem dolores spontè fluente sanguine ad decem & amplius libras diversis vicibus quanquam vel

De solutione ejusmodi dolor. per hæmorrhag.

270 MORBI VENTRIS INFERIORIS

sexies sectâ venâ ita suadentibus febre & hæmorrhagiâ immoderata conquievissè tandem.

Per sudorem.
Per caput expurgantia.
Per paralyfin brachior.

OBS. LXXX. In Joan. autem Rolino cive Pontano milite & aliis sudore assiduo profusoque spontè manante cessasse. In aliis verò medicamentorum caput expurgantium frequenti usu, ut in Reverendo Juvene M. Lambelin Canonico. In ministro denique quodam Societatis Jesu hos dolores cum brachiorum paralyfi commutatos, eaque ægrè sanabili.

De eorum commutatione cum Epilepsiâ. Cum lethargo.

OBS. LXXXI. Contrà autem in febribus lethalibus observavi commutatos partim cum epilepsiâ, ut in parè conjugum Pontanorum, cujus marito nomen fuit Joannes Bouleau, quorum uterque intra duos menses sævitiâ dolorum, & epilepsiâ succedente verno tempore fuit extinctus, cum lethargo autem, ut in altero cive Pontano Joanne Rouan, & in Reverendo Juvene Joanne la Taye, Clerico Virdunensis Diœcesis.

Cum delirio &c.

OBS. LXXXII. Denique cum delirio paralyfi, & epilepsiâ succedente verno tempore, ut in Parocho S. Crucis nomine Petit-Jean, & in Nobili Viro Claudio Charbonier, Consiliario ejusdem civitatis, cujus morbi historiam paucis perstringere non erit ab re.

Hic primam senectam attingens & temperamento aliàs calido sicco circa mensem Septembrem Anni decimi quinti supra millesimum sexcentesium febre corripitur continuâ, quæ etsi typica esset manifestè, tamen attentè consideranti momenta ejus per non septenarios & insignes temporum mutationes exacerbationem quandam obscuram licet accipere, sensimque remittere videbatur, semper tamen à pastu somnoque, ut ferè fit judicio sensusque ægri major & evidentior: scilicet sanguis inflammatus & ab his occasionibus introrsum coactus emicare solet postea & in habitum auctior quàm ante recurrere.

Ea autem fuit chonica diuturna que admodum, quippe ad sextum mensem producta, sed imprimis insignis ob varia graviaque & periodica capitis symptomata, quæ omissa febris particulari historiâ annotatione digna mihi visa sunt. Primis igitur mensibus, cum vehemens gravisque capitis dolor diu exercuisset hominem, ac secundo mense atroces abdominis cru-

ciatus crebris infestos vomitibus mirâque alvi segnitie esset passus, tum postea epileptici motus levi cum delirio vigiliisque circa insignes temporum mutationes recurrentes sed ferè diales fatigarunt, perculeruntque virum bonum, quibus brachiorum tremores & paralyxis succedere. Advertendum autem tertio mense Borea derepentè sæviente tussim negotium exhibuisse plurimum, & paralyxim brachiorum sudore per aliquot dies è toto liberaliter emanante semel & iterum solutam fuisse, brachiaque sibi restituta in integrum. Circa porrò plenilunium & Martii initium recrudescente magis ac magis febre vigiliæ triduo urgere, delirium, motusque consulvi increbrescere; quorum violentiâ frequentiâque tandem in deliquio Lunæ abreptus Vir insignis pietate ac probitate è vivis excessit.

Atqui non est omittendum sæpè *Tertianas febres* commutari cum *continuis licet obscuris*, quæ ferè comitantur ejuscemodi dolores valde pervicaces, qui permutantur pariter in commemoratos capitis affectus.

II. Complicantur etiam partim utriusque generis febres cum ejusmodi doloribus.

OBS LXXXIII. Memini certè cum *Claud. Juvenis civis Pont.* anno superiore laborasse febre tertianâ, successisse continuam, sed quam ferebat ὀδοναδὴν, eique se adjunxisse dolores etiam ventris graves & quadraginta dies totos urgentes, quibus languescentibus paralyxis brachiorum octiduo antè à me denunciata supervenit, quam excepit septimum post diem epilepsia laceffens hominem per unum diem, & post quartum recurrens & ægrum intra quaternarium prosternens.

Postremò cum colicus facilè commutetur cum memoratis illis capitis gravibus affectibus, tum omnium frequentissimè cum paralyxi in hoc solo *Lotharingiæ*, ut olim annotavit *Cl. N. Piso* parens meus piæ memoriæ. Sed & *Melunensib.* familiaris est hæc mutatio: & certè si quos hætenus vidi sigillatim recensere vellem, res fastidii potius quàm utilitatis plena esset.

Imo verò *quartanarios observavimus* hoc anno decimo septimo supra millesimum sexcentessimum iisdem doloribus ventris graviter exercitos

III. partim febres quartanas.

OBS. LXXXIV. *Ingenuus Adolescens Nicolaus d'Aubeterre Trecensis, cum medio Septembri in quartanam incidisset, ferè statim ab ejus principio singulis paroxysmi ineuntibus per pauculas horas atroces passus est dolores toto ventre, unàque alvus ter quaterque liquidis illi semper fluit excrementis usque ad medium Januarium; quo tempore & dolores diarrhæaque inducias dare cœperunt (quanquam dolorem circiter mensem superiorem dissimulasset metu & horrore propomatum deinceps ingerendorum, quorum fastidium abominatioque ingens eum cœperat) sed altera tum de novo accessit febris, eaque quartana sub vesperam invadens cum prior circa meridiem affligeret: hoc autem memorabile illi contigit, quod jam à primo paroxysmo utriusque febris exanthemata singulis paroxysmis toto febris duplicis tempore erupere, eaque alba lataque admodum sed principio paroxysmi exacto sensim evanescentia.*

Præcedenti
similis.

OBS. LXXXV. *Adhæc Illustris quidem Eques sexagenarius habitu eusarco & calidus impensè humidusque à naturâ, & jam ab ineunte anno & paulò antè lentâ quâdam detentus febre conjunctâ cum catarrho aliàs illi familiari, unàque nephritico dolore ex intervallis recurrente, ut satis amplam fidem fecit urina atra, hoc est, atris magis minùs ichoribus perfusa præsertim ab equitatione, & arena semper plurima subsidens, imo lapilli quandoque, à quorum excretionem dolor pausam caperet, generosus, inquam, eques vix dum defunctus labore nephritico trium septimanarum incurrit circa Octobrem medium in quartanum, quæ totum mensem comitata catarrho magis quàm antè exundante eum afflixit graviter; atque cum sequenti mense accessisset ad priorem altera quartana pridie paroxysmi præcedere solita, & identidem dolores præsertim circa stomachum sive colum, nausæque negotium exhiberent, exactis tandem circiter sex septimanis prior quidem quartanâ de vehementia nonnihil remittere cœpit, nisi quod constitutione anni ad borealem & frigidam ex tepidâ vertente rigor æstusque deinceps incrementum caperent: posterior autem circa initium Januarii ita evidenter elanguit, ut de die non nisi umbra ejus appareret, tametsi totam noctem æstus recipro-*

nem

nem, ut est familiare nocti quæ paroxysmum prægredi solet observatione^a Hippocratis. Nam prior paroxysmus in dies horulam circiter antecapiebat, ut fere concideret cum posterioris declinatione, tum verò ab eo tempore in declinatione scilicet novissimæ febris & in principio atque toto inæqualitatis tempore primæ febris, quo antea sopor gravis & ἀνεδίεζε^β Equitem premebat, dolores succedere totius ventris acerbi illi quidem & ferè continui cum alvi astrictione tantâ, ut vix clysteres admitteret & admissorum exiguam partem duntaxat redderet, sed elapso eo deinceps tempore octo circiter horarum, morboque jam ad augmentum manifestè procedente dolor mox conquiescebat, tumque alvus reddebat reliquam & majorem partem clysterem suppressam antè, unâque multa excrementa non pauca, biliosa quippè, & muco albuminis instar ovi ejusque crudi concrecente pituitam vitream prorsus referente aspersa. Ac dolor quidem etsi vehemens universum ventrem occuparet ferè, tamen vagus nunc stomachum, nunc renes, aut latera, sæpius tamen imum ventrem divellebat, & simitu vomitus antea rarus frequens erat, isque partim humorum aqueorum, partim biliosorum; cum antea toto morbi tempore nausea illi semper molesta fuisset sed inanis, cum solâ excreatione simplicem aquam redderet. Denique præter mucos illos vitreæ pituitæ prorsus æmulos semper antea unos aut alteros sine ullo doloris sensu redditos (nam spontè bis duntaxat alvus fluxit liquidis excrementis) semper bilem longe plurimam excretam eamque croceam magis aut minus sedulò annotavi. Postremò memorabile fuit quod toto morbi decursu ructus illi molesti admodum fuere familiares aliàs omnibus nephriticis. Ceterum sub finem Januarii anni decimi octavi supra millesim. sexentes. secundâ quartanâ omninò extinctâ ex improvîso die intermissionis sub vesperam febris nova derepente adorta est Illustrem Equitem, eaque tertiana sed satis facilis & cujus quartus paroxysmus septimo die vix fuit conspicuus, spemque in-

^a Lib. Epid. lib. 6. sect. 2.

Lib. Aph. sect. 2. Aph. 13. Οὐδὲναι κρίται γίνεσθαι τὰ τέλει τῆς νόσου ἢ πρὸ ἢ μετὰ τὸ παροξυσμὸν. Quibuscunque judicatio fit, his non gravis ante exacerbationem.

jecit unam superfuturam deinceps quartanam quæ prima invasit & constantiam suam hæcenus retinuit. Atque hæc de historiâ quartanæ doloribus ventris stipatæ, quam Typographus urgens opus & more impatiens non permittit ulteriùs progressam describere.

Hippocratis
testimonio
Auctoris opi-
nio confir-
matur.

Atqui sanè, aut valdè exerro mirum Hippocratem hujusmodi dolores non latuisse, Coaca ejus præfagia satis insinuant, meminit enim Optimus Senex frequenter dolorum in lumbis & circa umbilicum cum febre conjunctorum, quos annotavit solvi salubriter partim hemorrhagiâ, ^a dolores in lumbis eruptionem sanguinis significant; & ^b ex lumborum doloribus larga sanguinis effluxio, vel alvi fluxu, ^c quibus ex lumborum doloribus recursus fit in caput, & manus torpidæ sunt, doletque ventriculi os, aut sonant, sanguis largiter erumpit, & soluta alvus diffluit: his turbulenta mens est magnâ ex parte, & infra, ^d an non hæc solvuntur convulsionibus, aut ægrorum alvi laborant dum per ea symptomata aguntur.: aut vero salubriter plerumque commutari cum gravissimis morbis stupore & paralyfi manuum ex sententiâ modò allatâ, cum tremoribus brachiorum: ^e quibus lumborum dolor, ii male habent, num iis tremores incidunt? cum convulsionibus sive universalibus: ^f dolores circa lumbos, & tenue, & labores ad hypochondria, sine appetentiâ cibi, una cum febre, iis progressus dolor in caput interficit celeriter convulsionis modo; sive particularibus ^g ex doloris lumborum recurso perversio oculi malum: cum delirio deni-

a. b. c. Cocc. præn. 306. 307. 308. τὰ ἐν ὀσφύϊ ἀλγύματα, αἰμορρῆται. Αἱ ἐξ ὀσφύος ἀλγύματα αἰμῆρρῆσαι λαύραι. Οἷσιν ἐξ ὀσφύος ἀλγύματα ἀναδρομή ἐς κεφαλὴν, καὶ χεῖρες ναρκώδεις, καὶ καρδιαλγικά, ἡχώδια, αἰμορρῆται λάβρως, καὶ κοιλία καταρρέγγυται τέτοις, καὶ γινώμει ταραχώδεις ἐπιπολὺ.

d Eod. libro Aph. 313. in fine. Ἄρα καὶ λύλαι τὰ τοιαῦτα σπασμοῖσιν, τῶν τοιῶν κοιλία νοτέοις διὰ τῶν αὐτῶν ἰόντων.

e E. L. Aph. 318. Οἷσιν ὀσφύος ἀλγύματα, οὗτοι κακοὶ. Ἄρα τέτοις τρομώδεις γίνονται.

f E. L. Aph. 317. τὰ καὶ ὀσφύν καὶ τὸ περὶ τὸν χρόνια ἀλγύματα, καὶ πρὸς ὑποχόνδρια πόνει, ἀπόσιτοι ἄμα πυρετῶ, τέτοισιν ἐς κεφαλὴν ἀλγύματα σύντανον ἐλθόν, κτείνει ὀξείως τρόπον σπασμώδεια.

g E. L. Aph. 314. ἐξ ὀσφύος ἀναδρομῆς πόνει, ὀφθαλμῶν ἰλλωσις, κακὰ.

que, ^a quibus ex lumborum doloribus recursus fit in caput & cetera, his turbulenta mens est magnâ ex parte. Et infra, ^b qui ex lumbis dolor in cervicem, & caput redundat aberrat mente; & infra, ^c ex lumborum doloris recursione in os ventriculi mente aberrantes moriuntur: postremò cum pluribus ex hisce simul coëuntibus: ^d quibus ex lumborum doloribus recursus fit in caput & magnus torpidæ, ut supra & ^e qui ex lumbis dolor in cervicem & caput redundat ex quo resolvitur æger more particularis resolutionis, convellitur, aberrat mente; an non hæc solvuntur convulsionibus aut ægrorum alvi laborant, dum per ea symptomata aguntur.

Non est autem consilium hîc agere de doloribus quibusdam ventris inferioris qui familiares sunt principiis sive paroxysmorum tertianarum febrium, sive exacerbationum earum febrium, quæ *Φλεμονώδεις* hepatis sequuntur affectus.

OBS. LXXXVI. Cujusmodi dolores annotavi olim in Illustri Matronâ, Dominicâ de Bassompierre, qui quarto quoque die in ipsâ febris episenasiâ recurrebant acerrimi illi quidem & prope intolerabiles, & triginta circiter horas vigeant, cum in tertianis unam, aut alteram horam duntaxat ægros lancinent. Nam in his febribus dolor manifestè motum sequitur hûmoris membranosi genus toto ventre insilientis ac vellicantis, ex hepate scilicet & liene symptomaticè rejectari, ut doloris species nullam tentionem, aut convulsionem; sed acrimoniam & exulcerationem quandam præ se ferentis, tum diarthœa biliosa simul conjuncta, imò icterus symptomaticè superveniens in Nobiliss. Muliere & exanthemata ex feri biliosi fervore in Adolescente quartanario, de quo antè, efflorescentia satis indicarunt.

Age autem colico illi dolori vulgò dicto finitimum aliud doloris genus non minus crebrò pervagatur & sævit in ho-

De Dolorib.
ventr. infern.
familiaribus
febril. quibusdam.

Gollicus
dolor & nephriticus

a. b. Vid. litt. d. Pag. 274.

c E. L. Aph. 316. ἐξ ὀσφύος ἀλγήμενός ἀναδιδόναι ἐς καρδίαν &c. παρενεχθέντες &c. τελευτῶσι.

d Vid. litt. g. Pag. 274.

e E. L. Aph, 313. τὰ ἐξ ὀσφύος ἐς τράχηλον καὶ κεφαλὴν ἀναδιδόντα, παραλύοντα παρὰ πληκτικὸν τρόπον, σπασμάδην παρανευστά. Cæc. Vid. sublit. ω. Pag. 274.

276 MORBI VENTRIS INFERIORIS

maxime affi-
nes inter se
sunt :

Distinguun-
tur tamen à
se invicem.

1. Patre af-
fecta, ubi
scil. magis
vel minus
dolor persen-
titur.

2. Doloris
modo.

3. Febre,
dolori con-
juncta aut
non.

minum & præsertim in otio vitam traducentium genus, qui dolor passim nephriticus habetur & dicitur. Hic autem quanquam maximam cum colico habito modò descripto affinitatem & similitudinem sanè habet, ut Galenus ipse & perspicaciores medici in eo distinguendo hæreant laborentque sæpè plures dies, & fortasse unum & idem genus est doloris ab eâdem sæpè causâ oriundum, sed cum aliquo discrimine non magno tamen quod scilicet in hoc renes magis laborent & compatiuntur primario affectui de quo inquiretur diffusius infrà : tamen meâ quidem sententiâ utrumque inter se distinguere hisce notis licet. *Primum* quidem dolor hic sæpè & in principio modò *alterutrum renem latissime ureteri respondens, & maximâ ex parte sinistrum, modò imum ventrem & pubi conterminum discruciat*, non autem *universum semper abdomen*, ut ille alter de quo antè, etsi in progressu sæpè totum trahitur in consensum; sub finem autem os sacrum tam vehementer affligit, ut à ferreis id pistillis propè contundi videatur.

Ac cum non *paulatim ut colicus; sed derepentè sæviat, & crudeliùs sæviat*, tamen sæpè inducias præbet ex intervallis contrà quàm colicus, atque ille idem assumpto cibo licet deliniatur, tamen à sommo ægrescit ferè, & desubito excitat ægrotantem, cum secus sit in alterâ, omninoque pervicaciùs durat & ferè ad quadragesimum diem extenditur, cum colicus vix quindecim continuos dies durare soleat, etsi aliquando ex intervallis per septenarios vel quaternarios recrudescere semel & iterum in eodem ægro sæpiùs annotarim. *Nam duorum tantum memini quibus ad 40. protensam observavi, Claudii scilicet Juvenis & Reverendi Adolescentis Lambelin.*

Jam cum colicus habitus dolor conjunctus sit semper cum *febre*, imò hæc per unum aut alterum quaternarium imo per plures sæpe menses præcedat, & commitetur tametsi ferè obscura, ut ægri de eâ querelas nullas edant, neque medici valde ejus fatagant, vehementiâ quippè doloris & ægrum & medicum ad se omnino trahente; dolor contrà pro nephritico creditus febre ut plurimum vacat, nisi fortè aliam ob causam succrescere eam contigerit.

Ac quod ad *causam procatarteticam* quidem attinet Nephritidis, evidens causa & frequentissima est aquilonaris constitutio circa medium Autumnum & primum ejus frigus & præsertim hyemis meo experimento quotidiano, quam *πρόφασις* Magnus annotavit^a Hippocrates. Quibus, inquit, per hyemem janis frigus circa lumbos & gravitas ex parvâ occasione fit, & alvus retinetur; ventriculo suo munere ritè fungente coxarius vel renalis dolor aut urinæ stillicidium fortassè contingit, colici autem doloris occasio omninò obscura est.

4. Causis procatarteticis utriusque doloris diversis.

Porro si *comitantia symptomata* spectemus, cùm alvus in colico ab initio & toto morbi progressu adeò astricta sit, ut ne flatum reddere possit, ex adverso in nephritico alvus primis diebus liquidis fluere solet excrementis, certè officium suum ex voto facit, vomitus autem quanquam frequentior est & importunior in nephritico, tamen is est pallidæ ferè bilis, sed cum aquâ plurimâ mixtæ, nisi per diuturnitatem doloris corrumpatur & æruginosa fiat: in colico verò viridis magis, aut prassina sed minore affusa aquæ rejectatur.

5. Symptomatibus comitantibus eorumque signis.

Ructus denique insipidus seu motus quidam ventriculi convulsivus singultui prior familiaris est, imo proprius & perpetuus comes nephritico, ut eum pro pathognomonico signo & certissimo nephritici doloris semper fuerim expertus.

Postremò urina pauca admodum toto morbi colici progressu, vel etiam à primo insultu, eaque flava admodum redditur, & si quandoque turbatur, primò tamen cujusque exacerbationis febrilis per quaternarios, aut frequentius per septenarios recurrentis clara esse solet, itaque varias mutationes brevibus ex intervallis subit, ex clarâ scilicet in turbidam & ex turbidâ in perspicuam, ut ferè in omnibus observavi.

6. Tandem signis ex urinâ colicorum.

^a Coac. præn. Aph. 487. οἷσιν ὑγιαίνουσι χαμῶνθ' ἐόντ' ὑπὲρ τὴν ὀσφὺν ψυχρότης καὶ βάρ' ἀπὶ βραχείης προφάσθ' καὶ κοιλίης ἐπίσασις τῆς ἄνω καλῶς ὑπηρετήσης ἰαχίης ἢ νεφρῶν πόνθ' ἢ σφαγμενίης τάχα ἐν συμβαίῃ.

De urinâ in
dolore colico.

OBS. LXXXVII. *Et speciatim in Reverendo Præsbytero Treverensi Schut, qui quarto mense ab hujusmodi febre & dolore evasit tandem, ut ferè juvenes omnes evadere solent, contrà autem senes interire. At verò in nephritico ab initio quidem urgentis doloris urinæ longè copiosæ fluunt sive simul & semel multæ reddantur, sive creberrimè & guttatim, idque non sine pruritu in glande, sed tenues perspicuæque admodum, tametsi antè doloris insultum, imò etiam sæpè non succedente dolore impensè rubræ, sive potiùs atræ redduntur, ut pro cruentis nisi attentè considerentur haberi possint.*

De urinâ
doloris nephritici.

OBS. LXXXVIII. *Ejusmodi urinæ atræ mihi sanè olim fuère in autumnio familiares, & per plusculos dies vel etiam quindecim assiduæ, sed ferè iis post aliquot dies dolor nephriticus à me descriptus successit, aliàs cum nullam aliam injuriam iis succedentem expertus essem, plurium ægrorum deinceps postea querelas super iis composui, & animi anxietatem earum occasione obortam longè faceffere jussi, de quibus postea diffusius.*

Declinante autem dolore urinæ non amplius tenues, sed turbidæ & diversis crassamentis sive arenosis, sive etiam crassioribus & adinstar lapillorum friabilium conglobatis, sive etiam lapillis ad instar faxi eduris scatentes & commixtæ. Signa hîc consultò prætermitto infra declaranda, quæ scilicet non perpetua in omni nephritide, sed quibusdam temporibus & certis naturis duntaxat existunt familiaria: tempestivum enim est jam in *propositorum dolorum naturam & causas & primum in ejus, qui passim colicus dicitur, inquirere*; nam historias varias nephriticorum enarrare disertè velle, esset de die facem accendere, quippe cum morsus sit omnium longè frequentissimus.

Inquisitio in
naturam &
causas horum
dolorum, &
primò colico-
rum vulgo
dictorum.

Intestini Coli
structura &
usus.

Agedum cum colum maximum ac crassissimum intestinorum sit à naturâ flatuum conceptaculum, qui flatus vel de necessitate materiæ in primâ coctione ex cibis præsertim frigidis humidis & flatuosis, ut sunt quædam legumina, & fructus crudi, vel etiam ex temperatis cibis, sed calore ventriculi languido non benè subactis, vel ex pituitâ

acidâ intestinâ adhærescente, sed fermentatâ quâcumque ex causâ ut calefacientium intempestivo usu prodeunt, vel denique qui intrinsecus ventriculum intestinaque invadunt, quales sunt externi flatus Boreæ sævientis, haud dubium est apud me & omnibus in confesso est à flatibus sive majori proventu succrescentibus, sive diutiùs in alvo quâcumque ex causâ e. g. durioribus fecibus retentis collectisque uberius eorum violenter distendi posse, quippè illis omnis quietis incapacibus & exitum perpetuò quærentibus, quòd loco contenti rarefiant agitenturque magis ac magis, itaque dolores inde admodum atroces solutâ partium exquisitissimi aliàs sensus continuitate suboriri, eosque extensivos & vagos propter amplitudinem intestini, & aliàs cum sonitu & murmure conjunctos, nec non turba ventriculi, ructibus, nausæâ, aut etiam vomitu propter viciniam utriusque partis, alvi denique inferioris astrictione insigni; sed tamen fugaces ferè esse hosce dolores, & solutâ alvo brevi evanescentes cum exeuntis flatus sensu constat.

Quamquam autem eam doloris colici speciem à flatibus inductam satis frequentem esse ultrò fatear sive à cruditate, & victu insalubri per hujus ævi intemperantiam collectis, sive etiam aëris frigidioris inspiratu in septentrionalibus plagis.

OBS. LXXXIX. *Cujus vim ego in me à pluribus annis meo malo ita experior, ut numquam Boreas sæviat, quin uri mihi intestinum quantum quantum est dies noctesque sentiam, ut ex eo dolore vel in conclavi imò in lecto Boreæ flatum etiam lenem certissimè diviner denunciemque: tamen quos ante descripsimus dolores abdominis frequentissimos & cum febre conjunctos, ac pro colicis passim habitos, etsi primâ specie iisdem affines, longè tamen diversos esse, aliamque à flatibus, aut pituitâ vitreâ si placet, aut etiam Boreæ flatu causam habere, si attentè pensitatèque naturam, conditionesque doloris, & concomitantia signa consideramus, profectò reperiemus.*

De colico dolore flatuoso.

Dolores abdominis frequentissimi cum febre conjuncti, pro colicis habitus, aliam quam quæ vulgò existimatur, habent causam.

Licet namque convenient omnes hi dolores cum verè colico in extensione & acerbitate doloris? partiumque diversarum adjacentium sympathiâ, in segnitie alvi nullis

Quod con-
firmant ,
cum eorum
quædam pro-
prietates ;

cedente medicamentis , in ructibus , in vomitu denique , tamen non sola summa intestini pars coli situ proprio circumscripta & ventriculo contigua dolet , sed modò hæc , modò illa duntaxat abdominis pars , modò & ut plurimùm universum abdomen quantum quantum est , & diversis temporibus hæc vel illa regio dolere primùm incipit sive ima , sive media umbilico aut lumbis respondens , sive denique lateralis. Nec verò venter distendi universus attolique & intumescere ac extare super costas , alia & pubem , sed contra potius percipitur deprimi , subsidere in se , unaque cum umbilico introrsum retrorsumque revelli , vel umbilicus lumbis videatur esse quasi affutus , ut in ægrò veluti exterebrato efformetur insignis cavitas haud absimilis equino præsepio , eaque circumscripta terminis prædictis.

(Quid clyf-
teris in in-
testina in-
gressum im-
pediat ?)

Denique dolor non tam distensivus secundùm epigastrii latitudinem , quàm lacerativus secundùm potius ventris longitudinem ac profunditatem , & quandoque perforans sentitur ac si terebrâ pertunderetur pars dolens , quæ potissimùm est umbilicus etsi in quibusdam doloribus citra febrem latus perterebrari sentiat. Distentionem porrò secundùm longitudinem potius intestinorum fieri quàm latitudinem , ut fit in dolore colico à flatu , hinc intelligere est quod longanone secundùm longitudinem ita sursum revellitur & distenditur , ut non solum exitu feces intercludat & flatus , sed aditu grandem vel siphonem clysteris prohibeat , ut nisi magnâ vi intus adigi possint. *Ridiculè enim operæ pharmacopæorum , dum frustra immittere tentant clysterem , causantur magnam vim flatuum syphonem ingressu interdicentium , & magis ridiculi Medici qui iis credunt , cum per revulsionem potius sursum subsidat conniveatque cavitas longanonis , non per distentionem à flatibus.*

Tum rectus
his familiaris.

Confirmat id autem ructus familiaris hisce doloribus qui satis docet motum peristalticum intestinorum , & flatus inclinationem sursum ob interclusam penitus viam deorsum tendentem : facilè enim est intelligere longanone secundùm longitudinem distento sursumque revulso parietes ejus in se confidere , atque adeo cavitatem internam conni-
vere.

vere. Itaque dolores hos pro colicis habitos non tam distentionem intestinorum secundum latitudinem ab obstruente aliquo corpore & implente ventrem, præque copiâ divellente, quàm convulsionem quandam seu distractionem secundum longitudinem consequi verosimile est.

Nimirum cum dolor vehementissimus atque subitus non tam imperiei simplici nudæque tribui possit: ut solutio etiam subita fatis insinuat, quàm sensibili alicui solutionis continuitatis speciei, cum præsertim nulla causa insigniter calefaciens aut refrigerans, accusari possit sive externa, sive interna; alia autem ex parte solutio continui intestinis superveniens sit vel exesio, erosiove, vel vulnus seu divisio, vel spasma divulsioque, erosionis porro, aut vulneris cum his doloribus conjuncti, nulla iusta suspicio esse potest, cum & causæ ejusmodi nullæ præsentis sint, & ex excrementis etiam soluto dolore nihil tale conjici possit, *superest certè, ut uni divulsioni tanquam causæ dolores præpositi referri debeant accepti, eique secundum longitudinem factæ, ut ex aditu infernè intercluso colligere est.*

Colici flatus causa.

concluditur esse divulsio quædam intestinorum.

Nam qui sensus veluti perforationis percipitur, is sanè meo iudicio non est à causâ perforante illatus, sed potius ab inæquali partium convulsione seu distractione: nam quia una magis quàm alia divellitur introrsum ac retrahitur, atque major dolor obscurat minorem, indè certè quæ maximè convellitur illa quasi perterebrari videtur, quòd divulsio adjacentium minor quodammodo obscuretur.

Sed enim distendi possunt intestina vel per se, vel per sympathiam & ratione connexionis partium sibi adjacentium, aut certè adnatarum, & quævis distentio fieri potest vel secundum totum intestinorum contextum, facta scilicet per extremorum seu finium distractionem, vel secundum partes; ex quibus priorem evidenter angustia totius ventris ferre nequit, longè impar intestinorum longitudini corporis magnitudinem toties septies adæquanti: itaque non distenduntur intestina secundum longitudinem totam & per extrema, ita ut involutio contextus eorum dissolvatur; sed fit secundum partes, ita ut superiores quidem deorsum, an-

quæ fit non secundum totum intestinorum contextum.

Sed secundum partes.

ratione connexionis partium sibi adjacentium.

reriores autem retrorsum, inferioresque sursum revellantur & sæpè inæqualiter. Quoniam porrò credibile vix est causam convellentem intestina ipsa universa afficere, & verò dolor ferè lumbis instat, urgetque maximè, atque aliâ ex parte non solùm intestina afficiuntur, sed partes omnes toto ventre inferiore contentæ evidenter eo afficiuntur: (Nam ventriculus & vesica fellis manifestè convelluntur, ut ex ructu ferè assiduo, & vomitu bilis arguere est, tum etiam vesica urinaria, & uterus ipse, ut dolor ad pubem manifestè docet) *verosimile est dolores prædictos sequi affectum seu divulsionem non tam intestinorum propriam, quàm partis aliqujus communis intestinæ cum cæteris omnibus membris inferiore alvo contentis, cui consentiunt ratione connexionis intestinorum tunicæ propriæ unàque sursum introrsumque revellantur, & fortè etiam non improbabile dictu est viscera ipsa quodammodo convelli per convulsionem illius partis communis: nam id difficultas in spirando comes memoratorum dolorum per revulsionem quandam viscerum sursum diaphragma prementium facta insinuare videtur.*

(Peritonei structura & usus.)

Hæ partes sunt: vel 1. propagines nervi sexti paris; Vel 2. peritoneum.

Atqui certè *peritoneum* propagatum in mesenterium ex anatomiâ omnium omnino viscerum & partium inferiore alvo contentarum est commune vinculum; imò communis membrana, siquidem eas omnes investit involvitque, & cingit undequaque, ipsa scilicet è lumbis exoriens, sed propagata & diffusa ad omnes omnino eas partes. Præterea *nervi sextæ conjugationis* è thorace egressi omnibus omninò partibus inferioris ventris sese communicant, & ad omnes propagines aliquot emitunt. *Per sympathiam itaque sive propaginum nervi sexti paris, sive peritonei, convulsio omnium partium ventre inferiore conclusarum sequi potest: facile enim est intelligere contractis in se præter naturam vel ramis sexti paris, vel peritoneo adnatas iis partes necessario quoque convelli contrahique in se.*

Exque ubi & quomodo convellantur.

Hæc porrò *convulsio sive nervorum: sive peritonei* sine dubio fieri potest vel *in ipso exortu nervorum quidem è thorace, peritonei autem è lumbis, vel in ipsâ radice seu principio primo, hoc est, capite ipso, à quo scilicet primam originem repetunt.*

Interim tamen ultrò fateor dolores hujus generis non solum contractionem communis partis seu vinculi membranæ scilicet, ac nervi prædicti sequi posse, sed aliquas in ventre esse partes, quæ eam contractionem violentam subire possunt, quæ trahat in sui consensum reliquas toto abdomine contentas partes. Nimirum experientia me docuit *Ureteres*, 3. *Ureteres* meatus quippe angustas quidem, sed tunicâ forti admodum constantes, quoties in enitendo excludendoque lapilo valdè laborant, contrahere se sponte naturæ ita vehementer, ut universum quantum quantum est peritoneum ceterasque ei colligatas partes divellant contrahantque non sine atroci dolore; cujus violentæ contractionis consequentis divulsionem ureterum cùm dolor totius abdominis sit evidens argumentum, tum verò eam retractionem vehementem & violentam declarat manifestè testiculi respondentis ureteri retractio tanta, ut in abdomine recondi totus videatur, & propè delitecat.

Hucusque ergo efficitur dolores pro colicis, aut nephriticis habitos convulsionem veluti quandam sequi intestinorum, partiumque omnium, quas inferior venter ambitu suo complectitur, inæqualiter factam & confertim, sed quæ sequatur divulsionem seu contractionem peritonei, sive nervorum sexti paris, vel in exortu proximo conterminoque iis partibus, vel in mediato & remoto, in principio scilicet sive capite ipso, & quandoque etiam sequi ureterum spontaneam contractionem à summo conatu immoderatam & propè violentam, ut dolores qui dicuntur nephritici partim fiant convulso principio sive nervosi sive membranosi generis, partim sequantur particularem ureterum contractionem violentam trahentem in sui consensum adnexas sibi partes: etsi sanè, quoties priore modo contingit, non semper se prodit nephritis, quia scilicet non semper laborant renes saburrâ arenosâ quæ moveatur simul à communi causâ, ut mox explicabitur.

Age autem cùm ex continuitate doloris veram eum convulsionem sequi arguere sit, non autem motum convulsivum qui ex momentaneis intervallis interpolatur nec continuitatem habet, atque convulsionis veræ duæ sint omninò

Priores verà
convulsione
laborant,

causæ ex ^a Hippocratis Galenique doctrinâ & omnium Medicorum, *Repletio & inanitio*: scilicet, ut in musicis instrumentis chordæ vel nimio humore imbutæ repletæque, vel vehementiùs siccatæ & inanitæ tenduntur & contrahuntur immodicè, ut quadoque etiam rumpentur, sic nervi atque corpora nervosa eâdem ratione ex nimiâ vel repletionem, vel siccitate vehementer corrugantur, ut simul etiam muscoli contrahantur, convulsioque succedat, certè alterutrius causæ propositi dolores sint affectus necesse est. Atqui quia nullæ inanitionis & siccitatis immodicæ causæ prædictos dolores prævertunt aut comitantur, sed potiùs repletionis, & verò sudoribus copiosis, hæmorrhagiâ aut aliâ ejusmodi vacuatione superveniente dolores vel quiescunt, vel avertuntur, *causam profectò convulsionis dolorificæ, sive nervorum, sive membranosi generis in ventre inferiore, repletionem statuere oportet.*

& quidem à repletionem.

Non negarim tamen eam convulsionem, quam ureteribus contractis in se tribuimus, aliam causam habere. *Nec enim vera convulsio ea ureterum contractio dici potest, quæ scilicet morbum sequitur, sed convulsorius potiùs motus, qui fiat à naturâ irritatâ & conante expellere id à quo gravatur: spasmodes pathos à Galeno propriè dicitur, vel spasmus non proportionatus ad materiam Arabibus.* Nam reverà convelluntur ureteres, & inde cum iis partes connexæ non tam ab implente lapillo, aut distendente quàm à naturâ sese comprimente contrahenteque & per eam contractionem conante excutere gravantem & prementem materiam ut satis intelligere est ex eo, quòd ejusmodi contractiones sunt interpolatæ, naturaque ipsa sæpè quiescit spontè, fatigata scilicet & lassâ sed recreatis viribus, ut somno, mox insurgit de novo ad eam excusionem, quæ non nisi violentâ quâdam contractione fieri potest.

Ureteres, convulsivo tantum metu afficiuntur;

à naturâ irritatâ & remoxiam expellere conante.

Atque cùm convulsio illa primò à nobis repatita sit à nervis sexti septimive parium, vel à membranis exortis è lumbis & disseminatis in mesenterium atque peritoneum,

a Lib. Aph. sect. 6. Aph. 39. Σπασμοί γίνονται ἢ ἐπὶ πληρώσει, ἢ ἐν κρείωσει.

haud dubium est certè eas partes ab humoribus è capite decumbentibus suisque copiâ implentibus distendi convelli que posse violenter, sed maxime nervosum genus.

Etenim dolores propositi abdominis partim febribus superveniunt, quarum focus in viscerum partiumque vicinarum vasis hæret, quæque febres mutationes tempestatum anni sequuntur, per quas serum in massa sanguinis fervorem concipere potest non aliter atque aquea pars vini leviter ebullire, & aliàs hæc febres sudore copioso vel profusa hæmorrhagiâ solvuntur, aut commutantur cum affectibus capitis gravissimis paralyfi, epilepsiâ, lethargo apoplexiâ vel simplicibus, vel mixtis & complicatis ejus generis affectibus, ut antè multis experimentis est declaratum, quorum affectuum capitis causam frequentem esse serosam in eo colluviem superioribus est observationibus demonstratum, partim autem iidem dolores sequuntur subitas & insignes temporum mutationes, sed eas, quibus serum ex habitu introrsum & confertim detrudit consueverit, cujusmodi sunt Aquiloniæ Austrinæ succedentes & verò hos dolores urinæ copiosæ quidem, sed tenues & aqueæ prorsus sive præcedunt, sive comitantur.

Ex quibus verosimile est profectò dolores quidem, qui cum febre sint conjuncti, suboriri, quia quod serum vi caloris febrilis aut vitalis sed ab externo sive ambiente per mutationem constitutionis ejus commoti suscitaturque ebulliens sub sudoris formâ, vel urinæ affatim erupturum erat, id in caput elatum per vasa soporaria, ex eorum finibus extremis exundat & effervesceat partim quidem extrorsum, partim introrsum. Ac extrorsum quidem secundum membranas aut inter eas effusum irruit impetitque vel principium nervorum spinalis medullæ, vel principium sexti septimive parium, atque alterutrum implet distenditque copiâ, & fervore, & secum tum nervos appendices, tum verò membranas pariter adnatas, aut fervore deposito descendens & decurrens sistitur in lumbis, atque nervos inferioris alvi, & maxime originem mesenterii & peritonei opplens corrugat contrahitque, & secum revellit distrahitque.

In doloribus colicis serum, nervosum genus implens, convulsionem; in massa sanguinis, fervorem concipiens & ebulliens, febres excitat; hanc solutionem & commutationem.

Serum in caput sublatum, indeque postea exundans, partim extrorsum.

Partim introrsum in ventriculos cerebri irrepit : ibique varios affectus excitat ;

quæ finibus adnascuntur membra , id est , in quibus tandem terminantur & implantantur , intestina scilicet & reliqua in alvo contenta , eâque violentâ contractione dolorem iis inurit. In consilio enim de epilepsiâ abundè demonstratùm in convulsionibus nervorum maximè dolere & affici partes non tam laterales , quàm extremas , quibus scilicet nervorum fines ultimò implantantur , quæ contractioni inassuete , utpotè naturâ suâ minimè aut tractiles , aut certè non in omnem differentiam ductiles , necessariò à distentione seu divulsione insuetâ dolent. Introrsum autem & ad animam vergens , ut loquitur *Hippocrates* , hoc est , in ventriculos cerebri irrepens serum longè graviora soporiferaque inducit symptomata & convulsiones universales , cum quibus dolores propositi solent commutari.

Enim verò cùm ex superioribus observationibus satis constet serum in febribus ebulliens ferè in caput rapi , tum verò ex abundanti ex hisce historiis recentibus memoratu dignis intelligi potest.

De Affect. à feri in caput raptu ortis.

OBS. XC. Etenim observavi mensibus Septembri & octobri & sequentibus Anni superioris & præsentis sexti decimi scilicet supra millesimum sexcentessimum , in Religioso Viro , & in muliere Pontanâ herâ hospitii , cui insigne Delphinus , in principio paroxysmi quartanæ febris à raptu feri delirium quoddam sed paucarum horarum seu potius desipientiam quandam non absimilem ei quæ in parapoplexiæ historiâ antè à nobis expressa fuit ; in alterâ autem similiter Pontanâ cive uxore sartoris è regione D. Laurentii habitantis , in principio paroxysmi tertianæ non solum leve hujusmodi delirium , sed convulsiones universales ipsissimaque symptomata vulgò hysterica dicta , sed prorsus quiescentia febre ad incrementum tendente & sudore superveniente , ut fit in inæqualitatis febrium intermittentium & diuturnarum tempore. Quæ æadem accidentia annotavi in cive Tullensi Dominâ hospitii , cui imago D. Huberti insigne est , quæ aliàs tempore sanitatis hystericis affectibus vixit obnoxia.

Neque verò feri raptus in caput in principio paroxysmorum febrium ex iis affectibus solum capitis conjici potest

Ted etiam ex feri in caput rapti, ut hemicrania tum vigens insinuabat, ex eodem capite decubitu in partes externas statim succedente intelligi potest.

OBS. XCI. *Memorable certè est, quod observavi in duobus Reverendis Viris iisdem mensibus: nam in principio cujusque paroxysmi febris tum tertianæ, tum quartanæ, & utriusque duplicis postici capitis dolor non desiiit toto morbi tempore negotium arhibere, cui statim rigor capitis & colli succedebat ejusmodi, ut non nisi obstipo & repando capite incedere possent. Hic dolor statim unà cum febre urgebat, & eâ lentescere languescebat sensim, & quod memorabile fuit, in tertianario partem posticam sed dextram, in quartanario sinistram posticamque infestabat.*

Porro cùm constitutum à nobis sit convulsorios ejusmodi intestinorum dolores cum febre conjunctos fero vel etiamnum in capite stagnanti & desidi, vel jam defluxo in lumbos esse tribuendos, certè affectus graves lethargus, epilepsia, & id genus, qui colluviei serosæ non diluviei sunt effectus, *insinuant dolores prægressos abdominis non depluvio feri in lumbos, sed colluviei potius ejus adhuc stagnantis in capite referri debere.*

Quod & confirmat resolutio brachiorum quanquam decubitu feri sequitur; quippe hæc cùm dolores ventris sedet, tum non aliter fit quàm humore è capite ipso in nervos irruente. Est enim inopinabile serum nervorum in cavitatem gliscere, nisi principium cavitatis capiti conjunctum subeat, cùm per transversa corpora membranosa solidaque in cavitatem ipsam ingredi non possit, quanquam madescere extrinsecus potest quisque nervus particularis ab humore inter membranas decurrente propriam scilicet nervi, & eam quam à particulari quoque membro accipit: sed tum resolutio perfecta, in quâ motus sensusque omninò deperditur, non sequitur, in perfecta enim cavitas ipsa repleatur necesse est, aliter sensus vigeat influente spiritu per cavitatem, etsi motus læditur, scilicet emollitâ membranâ nervi & effoeminatâ plus satis. Quoniam igitur dolores abdominis sedantur paralyti superveniente, & paraly-

De Affect.
à feri è capite in partes
externas decubitu ortis.

Serum in
caput sublatum, illorum
causa existit,
ibidem stagnans, &
non in lumbos depluens;
Sed tantum nervorum
principia obsidens.

sis ab humore antè occupante cerebrum tantum fieri potest (perfectam enim intelligo paralyfim) *certè dolores abdominis non tam ab humore qui decurrerit in lumbos, quàm ab eo qui antè delituerit probabile est fieri.*

(Cur dolores ii post paralyfim recurrant.)
(Observatio.)

Non negarim tamen interim fieri posse, ut dolores iidem iterum post paralyfim recurrant, sed id fieri astruoduntaxat febre antea curatâ iterum post unum aut alterum annum recurrente, *ut in Reverendo Porrocho meo Petit-Jean (de quo antè) vidi, qui cum anno 1613. verno tempore febre & doloribus propositis persunctus restitisset toto anno paralyticus, repente denuo sequentis veris principio febre atque doloribus ventris, & paralyfi, nec non gravioribus correptus symptomatis, eorum vehementiâ tandem oppressus vitam cum morte commutavit.*

(Cur eis non semper perfecta succedat paralyfis?)

Observatio.

Non inficias etiam iërim huiusmodi paralyfim non semper perfectam succedere, & fieri cavitare nervorum impletâ, sed duntaxat sero duas inter membranas depluente, quòd sanè sensus superstes indicat satis ablato motu, *ut observavi in ministro illo juvene Societatis Jesu, de quo antè, qui post graves cruciatus abdominis in brachiorum resolutionem incidit, in qua motu prorsus deperdito vigeat tamen sensus acer, adeò ut fluxiō in brachia gravibus admodum cum doloribus esset conjuncta.*

Pars feri è capite secund. spinam in lumbos depluere & convulsionem doloremque excitare potest.

Atqui quanquam serum adhucnum nervorum principia obsidens per eorum corrugationem potest longè dissitas sed tamen adnatas convellere partes, quia tamen dolor vehemens sæpè lumbos urget, verumque est illud, *ubi dolor, ibi morbus*, haud dubium sanè esse potest, *partem feri è capite in lumbos secundum spinam depluere, atque convulsionem doloremque membranofo generi è lumbis exorto ad totum ventrem attinenti inferre.* Ut ut sit tamen de hac re, ad curationem parum refert, quia semper fontis seu scaturiginis feri ratio potissimùm est habenda.

Dubium I. cur iis affect. dolor capitis postici non conjungatur.

Sed hîc emergunt *non futilia duo dubia*: quæret enim merito aliquis si principium distendatur nervorum seu membranarum, cur posticum, in quo illud latet, caput acerrimi alioqui sensus non dolet unâ cum abdomine perpetuò,

& quandiu serum fervet, cum sensus integri vigeant, nec humor sensorium commune, ut in vehementi epilepsiâ invaserit?

Deindè si impletur à sero fervente nervorum sexti paris principium, quomodo sensus viget in suis propaginibus implantatis partibus abdomine conclusis, cum sensu in principio intercepto ramos eo destitui necesse sit?

An igitur, quia ab assuetis non fit passio, nervorum principium à perpetuo aquæ aliàs humoris lenis contubernio quanquam ab eâ distenditur non dolet? nam cum aqua è cerebro metropoli humidi scaturiens continenter alluat nervorum principium, hoc certè nullo negotio & sine dolore distendi aut contrahi per assuetudinem potest, quippè & præsertim cum ejus sensus ab aquæ sive frigore sive humiditate necessariò hebescat, & propè obtundatur. Cujus signa sunt quòd in internâ & posticâ cerebri parte, quanquam secundùm eam decurrant omnes fluxiones, tamen nullus unquam sentitur dolor; & hemicraniæ posticæ infrequentes sunt, nisi quando ab aquâ magnâ vi collectâ & fervente universales instant convulsiones, ut in hystericis vulgò habitis.

Contrà autem dolor in fine nervi sentitur non tam ob contractionem propriam, quàm ob divulsionem substantiæ, cui nervus implantatur, quæ quia minimè assueta est, ea certè dolorifica omninò esse debet, aut certè membranæ externæ quàm à quâque parte nervi ipsi repetunt, quæ alioqui non solet aquâ allui, ut interna nervi & principio conjuncta. Sed si hæc minimè satisfaciunt, reddatur justa mihi causâ cur quanquam præsentè dolorificâ causâ acriv. g. vapore caput in febribus invadente, tamen in *Socrate* caput dolet, in *Callia* non dolet, ego enim proposito dubio eandem rationem obtendam.

Jam ad alterum dubium, non est fortè inopinabile animale spiritum sentientis animæ vectorem per aquam in principio nervorum ferventem trajici, trajectumque illustrare omnes nervi appendices ad extremam usque fibram parti insertam dolenti. Sed melius etiam responderi potest

Dubium II.
Cur sensus in propaginibus nervorum vigeat cum in principio sit interceptus.
I. Dubii solutio.

II. Dubii solutio.

partes circa ventrem dolentes spiritum animale per nervos, qui ab ipsâ spinali medullâ & lumbis exoriuntur admittere & excipere, diversos scilicet à propaginibus sexti septimique parium, quorum affecta sunt principia.

Dolores intestinorum à flatu, nunquam cum prædictis cap. sympt. commutari, adstruitur, auctoritate Hippocratis.

Enim verò ut summam faciam, si iudicio *Hippocratis est* dirimenda hæc controversia, sanè cum *Hippocrates* non ignorarit dolores intestinorum à flatu, eos tamen non commutari usquam cum symptomatis capitis prædictis, sed fluxu alvi, aut hydrope terminari existimavit. Nam cum duplici sint in differentiâ pro duplici temperaturæ frigidæ, quæ proventus flatuum causa est, discrimine: scilicet intemperies vel est hectica, vel est temporaria & recens: quæ igitur flatuosa in intestinis affectio hecticam sequitur intemperiem, illa fit sine murmure licet hypochondria inflentur ac distendantur instar utris, & firmatur in hydropem siccum juxta aphorismum, *a Quibus tormina adfunt & circa umbilicum cruciatus & lumborum dolor, qui neque medicamento neque aliter solvatur, in siccum hydropa firmatur; & sententiam in coacis, b Supra umbilicum dolores & lumborum dolor, qui medicamentis non solvuntur, in hydropem siccum desinunt.* Quæ autem intemperiem fientem sequitur flatuosa affectio, ea brevi flatu emissio, aut dejectione, aut urinis copiosis solvitur juxta sententiam. *c Qui verò tumor recens excitatus in hypochondriis siquidem sine inflammatione est, ac dolores inde natos solvit murmur in hypochondriis factum, & maxime si exciderit per urinas & dejectiones alvi. Atqui ut is exclusus ea transferit, juvat tamen devolutus ad inferiores sedes ventris; & sententiam prognosti-*

a Lib. Aph. sect. 4. Aph. xi. ὁκόσοιςι σφόροι καὶ παρὶ τὸν ὀμφαλὸν πόνοι, καὶ ὁσφύθ' ἄλγημα μὴ λύομενον μήτε ὑπὸ φαρμακείας, μήτ' ἐς ὕδρωπα ξηρὸν ἰδρύνεται.

b Coac. præp. Aph. 304. ὑπὲρ ὀμφαλὸν πόνος, καὶ ὁσφύθ' ἄλγημα, φαρμακείην μὴ λύομενα, ἐς ὕδρωπιώδεις ξηρὸν ἀποτελεῖται.

c Coac. præp. Aph. 281. in fine. τὰ δὲ προσφατάων ἐν τοῖσιν ὑποχονδρίοισιν ἐπαρμάτων ὅν μὴ σὺν φλεβοῦ ἢ ὕ, καὶ τὰς ἀπ' αὐτῶν πόνας λύει βορβορυσμὸς γενόμενος ἐν ὑποχονδρίῳ, καὶ μάλιστα μετ' διεκπυσῶν δι' ἔρων καὶ διαχωρημάτων. Εἰ δὲ μὴ καὶ αὐτὸς διαπεραινεῖται, σφίλει δὲ καὶ ὑποκαταβάς ἐς τὰ κάτω χωρία.

corum iisdem ferè verbis conceptam ; denique aphorismum
quibus elatà hypochondria murmurant , lumborum superveniente dolore alvus humectatur , nisi infernè flatu erumpant , aut urinæ multitudo prodeat , quoties enim hypochondria ita intumuerunt , periphrasi boni Interpretis liceat mihi hic uti , ut sine duritie suspensa videantur & non à phlegmone , sed à recenti occasione (ut potione aquæ frigidæ aut aëris frigidi inspiratu) dolorque lumborum accedit cum sonitu in intestinis excitato (quibus verbis expressioribus colicus ferè dictus dolor & à flatu posset à quopiam describi ?) significatur flatu cum humore solidoque corpore permixtos in tenuia intestina angusta & anfractuosa descendere , & ita tumorem à flatu & dolorem à tentione solvi borborigmo : simul enim cum ipso causâ utriusque descendit in eam ventris regionem quæ est ad lumbos , ubi in his quæ è lumbis nascuntur doloris alicujus sensum movet. Humor itaque inclusus & permixto flatu agitato , vel in corpus distribuitur , ut soli flatu supersint qui per alvum erumpant , vel unâ cum flatibus ex angustiis tenuium intestinorum in cæcum & colon evadit tandemque per alvum expurgatur. Nil autem refert sive serosa illa & flatulenta materia per intestina excludatur , sive per mesereum in hepar refluat atque inde per convexam partem deducatur in renes : utroque enim modo & dolor & tumor præcordiis adimuntur , quia tales vacuationes nihil prorsus superflui relinquunt , alioqui prodest quanquam non equæ humoris in corpus distributione factâ solum flatum per alvum prodire , aut utrumque humorem scilicet & flatum relictis partibus superioribus ad inferiores descendere.

Equidem experientia etiam quotidiana docet dolores ventris à flatu & causis externis præsertim & recens enatos facile brevique solvi nec cum horrendis illis symptomatis commutari : & sæpius in me sum expertus præsertim flante Aquilone atque à multis annis & impunè divinâ gratiâ citra successionem graviolem accidentium. *Ex quo sanè ab*

Et Autoris
 propriâ experientia
 idipsum confirmatur.

a Lib. Aph. sect. 4. Aph. 73. ὁπόσοισιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορίζοντα, ὅς φύσιν ἀλγίμαι ἐπιγενομένης, αἱ κοιλίαι τετάρτοις καθυγραίνονται, ἢ μὴ φυσῶσι καταρρέα γέωσιν, ἢ ἔρξῃ πλήθος ἐπέλθῃ.

iis illos alios à nobis antea descriptos lumborum & ventris longè differre meritò concludendum est.

Atqui cùm serum vi febris quocumque ejus tempore simul & semel raptum in caput impedito distendoque nervorum sexti paris & septimi principio possit convellere partes inferiore ventre inclusas, quid causæ est, cur si idem in capite quâcumque ex causâ, vitâ otiosâ, aut meatibus ejus excretioni naturali inservientibus obstructis collectum atque stagnans fervorem pariter concipiat ab aliquâ aliâ à febrè causâ, ambientis v. g. mutatione insigni, cui succi omnes inviventibus teste experienciâ solent compati, idem nervorum principium invadere & vehementer corrugare, perque propaginum eorum violentam distentionem non possit membra in abdomine contenta contrahere, atque non sine acerbo dolore divellere? nulla sanè justa causa prætexi posse videtur, aut ego mihi valdè blandior, si memoriâ repetere, quæ in Hemicraniâ à nobis sunt observata, haud quaquam piget.

Equidem cùm in quâcumque aëris subitâ mutatione è serenâ in pluviosam, vel contrâ ex Austrinâ in Aquiloniam, sed maxime nimbo aliquo è cælo ruente, dolores antè à me magis verè quàm graphice descriptos à triginta annis toto serè anno experiar, nisi quando æstate mihi sudor liberalis eruperit, non possum sanè non & mirari eorum pervicaciam, qui superiorum corporum in humanum negant imperium regimenque, & vehementer porrò confirmari in hac paradoxâ licet de doloris pro colico habiti causâ è capite uno arcessendâ.

De Hemicraniâ à seroso humore in capit. fervente; & ei succedentibus abdominis doloribus.

OBS. XCII. *Nam cùm per annos quatuordecim vixissem obnoxius anticæ Hemicraniæ, cujus fomes serosus humor in capite fervens, isque humor deinceps pronus posticas & infernas capitis partes solum affligere cœpisset, tam cessanti Hemicraniæ summas capitis partes affligenti dolores abdominis, iique ut antè vomitu aqueorum prorsus humorum per illum fervorem è capite in ventriculum depluentium comitati succedere, & reverà convulsorii, siquidem intestina mihi omnia unâ cum cæteris partibus peritoneo colligatis tam manifestè sursum*

retrorsumque revelluntur, ut dubitandi de naturâ eorum causam non habeam.

Nam sanè *flatus*, aut *pituitam vitream*, aut verò *bilem* ut accusem, non possum nec debeo, quippè qui & adversam flatuum copiae victus rationem semper instituerim: & nunquam flatum nisi Boreâ sæviente emittere contingat, & depressio abdominis versùs lumbos contrarium suadeat.

Quorum causa, non flatus:

Pituitam porro vitream ut ab hac calumniâ vindicem, cum ustionis sensus toto abdomine per eos dolores, nunquam autem frigoris actualis à vitreâ pituitâ inferri solitus, tum verò dictat mihi perpetua bilis in intestina effusio, quæ pituitam acidam aut vitream non patitur intestinorum parietibus aggeri & adhærescere.

Non pituita vitrea,

Quanquam verò ajusmodi *bilis* proventus in me largus admodum sit, tamen ut dolores abdominis bili ex hepate inter intestinorum tunicas effusæ suâ naturâ aliàs mordaci minimè tribuam nunc, utcumque aliàs in eâ fuerim hæresi, vetant certè partim feces quotidianæ & durantibus iis doloribus admodum tinctæ, cum in biliosis doloribus, sive iliacis vulgò dictis cineracæ appareant, tum verò quòd bilis inter tunicas intestinorum rejectata minimè ea sursum revellere potest, aut lumbis ossique sacro & vesicæ dolorem communicare.

Non bilis;

Etenim serosæ in capite meo redundantiae argumenta hæc sunt sanè illustria, scilicet desidi & statariae vitæ hactenus me cum intemperatiora studia, tum gravitas renum à multâ saburrâ arenosâ volentem nolentem obligarunt; deinde os naresque mihi perpetuò siccae contrà autem in somnum magna non solum noctu sed & diu propensio; denique induciæ mihi cum illis doloribus eò duntaxat tempore quo aut coryza supervenit, aut sudor per temporis clementiam & quietem stragulaque calida promovetur largiùs, aut alvus liquidis diffluit excrementis ut præter morem diffluxit magnam partem autumnii præsentis quarto quoque ferè die ob brumæ inæqualitatem.

Sed serosa in capite redundantia sit, ex signis & causis demonstratur.

Postremò hanc nostram sententiam, licet à communi sensu Medicorum longè alienam, *confirmavit tandem autopsia*,

Quæque Auctoris sententia autopsiâ

confirmatur. *seu conspectus colluviei serosæ in ipso postico capite stagnantis, quam diu expetitam à me per plures annos obtinui Anno præterito 17. supra 1600. ex dissectione cadaveris mihi antè dene-gatâ, certè non prius oblatâ, quanquam non pauci à qua-tuor annis à violentiâ gravissimorum symptomatum cepha-licorum doloribus convulsivis abdominis succedentium mortui essent, & præcipuè senes.*

De aquâ plu-
rimâ in dif-
fecti cadave-
ris capite
reperâ.

OBS. XCIII. *Ergo cùm circa deliquium Lunæ incidentis in Februarium Honestus civit Claudius Juvenis, fractus tan-dem partim acerbitate dolorum abdominis antè à nobis descrip-torum, quadraginta dies totos acriter urgentium, nec ullam quietem concedentium, partim vehementiâ motuum convulsi-vorum qui iis languescentibus successère, ut antè monuimus, post paralyfin, piam animam cælo reddidisset, impetravi ab uxore ut cadaveris nobis copiam faceret, quo, præsentibus me-dicis studiosisque & civibus non paucis dissecto, deprehendi-mus intestina, quanquam cruciatu per tot dies acerbissimo fuissent afflicta, atque immedicabili ferè segnitie laborassent, tamen integra & inculpata fuisse, nullamque causam tot dolo-rum fomitem in iis repertam. Sed ubi ad caput ventum, cùm primum serrâ posticum cranium divideretur, tum aqua pura liquidaque spontè diffluere cæpit non pauca; avulso autem cra-nio meninx occipiti & cerebello interjecta tota madida, deco-lorque apparuit ad instar papyri aut telæ in aquâ diu demersæ; & verò totum principium spinalis medullæ nervique hinc inde in vertebrae propagati in aquâ plurimâ innatare, vasa-que ipsa per membranas dispersa concreto sanguine livescere, congelato quippè à frigore aquæ circumstantis, comperta: aperto demum cerebello non solum ventriculus quartus aquâ sca-tens, sed & substantia ipsa eâdem prægnans totaque imbuta conspecta: cerebrum autem reliquum siccum prorsus & cando-ris nativi ceteræque constitutionis retinens repertum. Quæ sanè observatio mirificè comprobatur nostram sententiam quan-quam paradoxam sive de effectu ad quem sequitur convul-sio intestinorum tam tristis & dolorifica, sive de causâ con-tinente motuum epilepticorum, de quibus antè à nobis dictum.*

Age verò serum non solum in capite redundans, & adhucnum in eo stagnans inferiorem ventrem iis inactat doloribus, sed etiam si ex capite totoque habitu corporis confertim & magnâ vi detrudatur in renes sive spontè & vi natury, sive à causâ externâ expressum. Etenim suppressum antè congestumque magnâ vi in vasis totoque in habitu corporis sive per densitatem cutis ratione ætatis jam subsistentis, aut constitutionis temporis ad frigidam jam inclinantis, sive per vitam in otio diutiùs traductam, sive per defectum vacuationis ejus solemnis sudoris v. g. aut alterius accedente defubito causâ aliquâ externâ, ut repentino Aquilonis flatu, cui magnâ vis inest in comprimendis vasis, *necesse est profectò ex circumferentiâ corporis serum depulsum iter relegere ac remeare in interiora vasa, indeque pleno alveo torrentis instar in vasa urinæ descendere, renes scilicet.*

In recum & meatuum urinariorum affectibus serum è circumferentiâ corporis illuc depelli.

concluditur.

Eos igitur, aut eorum alterum si offenderit multâ obstructos saburrâ arenosâ, aut etiam lapillis, graves sanè contumacesque primùm dolores illis infligere partibusque vicinis necesse est: quòd si sensim saburra illa à depluente fero demoveri loco potest, & transcolatis vel exesis mediis & superatis carunculis ex radicibus emulgentium in radices ureterum, uteresque ipsos ingredi quocumque modo, tum longè graviores & acerbiores excipiunt urgentque dolores, qui non solum è regione renum & ureterum sentiuntur, sequunturque distentionem violentam vasorum ab ipsâ illatam saburrâ arenosâ, aut lapillis detrusis à spontaneâ contractione partium superiorum vi naturæ in initendis iis excludendisque summo conatu laborantis, sed etiam modò è regione pubis, aut ossis sacri aut lumborum, vel umbilici sentiuntur, distracta scilicet peritonei sobole has partes contingente per sympathiam ureternm.

Ubi tum & circa adjacentes partes contumaces atque acerbis dolores excitantur: & quando.

Incredibile sanè robur inesse membranis renum ureterumque in contrahendis ac revellendis secum violenter & sensibilibiter partibus adnatis non solum ex revulsione testiculorum antè annotatâ, sed ex hoc argumento intelligere est.

De magnâ
dilatatione
membranæ
renis exter-
næ.
De validâ re-
num & urete-
rum facultate
expultrice.

OBS. XCIV. *Vidi namque in Gabriele des Bordes uxore Panarii principalis, membranam renum externam ureteribus communem dilatatam in amplitudinem toti capacitati alvi æqualem, quæ talem continendis quatuordecim libris purulentæ materiæ sine dilaceratione par esset.*

OBS. XCV. Summum præterea conatum & pertina-
ciam miram facultatis expultricis renum ureterumque an-
notavi in Magistro Chavotio Pharmacopæo Pontano: natura
enim, quanquam dolore atrocissimo repugnante, numquam ta-
men à deturbando lapillo saxeo, superandisque ureterum an-
gustis destitit, nisi cum ipsis jam dilaceratis præ laboris &
enixus diuturnitate lapillus in fibris divulsis, tanquam piscis
in rete, ita inhærere cœpisset, ut prorsus dimoveri non posset
fractis tum prostratisque omnino viribus, cum suppressa fuisset
prorsus urina per viginti dies antè, ut toto eo tempore vix se-
libram urinæ reddiderit.

Licet serum
ejusmodi do-
lorum causa
proxima non
sit;

Quanquam autem serum reverà à hujusmodi violentæ & do-
lorificæ distentionis ureterum causa statui non potest, tamen
ejus depluvium è toto habitu, & capite confertim factum omninò
occasio censeri debet, & semper ejus delapsus subitum &
præcipitem præsertim circa autumnum expertus sum in me
aliisque quibus renes saburrâ multâ referti sunt, sequi do-
lores nephriticos verè dictos; nee hos observavi unquam
infestare quemquam, quin præcesserit immodicum urinæ
profluvium quo deturbari è suo loco lapillus potest.

Sed saburra
arenosa, &
lapilli in re-
nibus & ure-
teribus lati-
tantes;

Est tamen
causa mo-
vens, & sine
quâ non.

Quî enim aliter lapillus aut arenula in meandris illis ra-
dicum emulgentium, aut ureterum latitans, & sæpè ob
lentorem velut inviscata & firmiter adhærescens ex angus-
tis illis evadere, atque etiam interjectas carunculas mam-
millares seu obices superare nisi ab aliquo vehementer à
retro pellente & devolvante, simulque lubricante vias &
emolliente rigorem tunicarum ureterum, atque lentorem
arenulæ conglobatæ abstergente potest? quæ omnia sanè
aqua è toto habitu præceps ex alto decurrens instar torren-
tis trusa scilicet expressaque è vasis subito ambientis frigore
præstare ut possit in præfatione operis insinuatam, & res
ipsa fatis per se loquitur, ut demonstratio aliundè quæsita
supervacanea esse prorsus videatur. Atqui

Atqui etsi eo modo superfluum serum è toto habitu, unàque è capite introrsum depulsum ad occasione aliquâ, ut hyberno frigore expressumque in renes & ureteres dimovere potest & secum detrudere sive arenam, sive lapillos, sicque excitare nephriticos dolores qui seorsim urgeant, nec cum antè dictis colicis causam communem habebent: tamen ita sentio, ut plurimum utrumque doloris genus simul concurre, convulsorium scilicet totius ventris pro colico habitum, & nephriticum simul, sed in iis duntaxat qui ferè semper saburram arenosam in urinæ conceptualis congestam habent. Nam & quandoque ego unum nephriticum ex perior dolorem, ut autumnii frigore primo, & quoties subita fit mutatio constitutionis aëris in Aquiloniam, per quam serum exprimitur affatim ex omnibus vasis totius habitus introrsum, quo tempore plurima miçtio & dejectio pariter liquida plurima simul mihi accidunt; aliàs autem & ut plurimum utrumque ex perior dolorem & convulsorium totius abdominis & nephriticum simul, quotiescunque scilicet tempestas aliqua imminet, vel nimbus omninoque mutatur constitutio aëris in pluviosam: quo tempore partes ventre inferiore contentæ sursum retrorsumque revelluntur, & alvus valdè astringitur.

Quid enim prohibet seri in vasis ebullientis unam partem quidem rapit in caput, ad eâque impleto postico cerebro revulsorios totius dolores abdominis invehit, reliquam autem partem eodem tempore in renes despumare & exundare, itaque suo motu saburrâ arenosâ commotâ nephriticos dolores accedere ad colicos habitos. Et certè, aut valdè fallor, in *Illustri quartanario*, cujus antea mentio facta, ita cecidit: nam præsentè paroxysmo ab effervescentis seri ascensu in caput quidem sopor convulsioque intestinorum, & alvi astrictio & simul ab ejusdem seri effervescentiâ, ac depluvio in renes nephritis *Nobilissimum Virum* miserrimis modis affligebant, ut arena in declinatione febris & sequente die plurima reddita semper demonstravit.

Quod si ita est quid mirum ita complicatum & involutum affectum medicis sæpè obscurum & perplexum videri, ut quid statuant de eo hæreant animi, & alius coli-

Dolor convulsorius scil. totius ventris pro colico habitus: & nephriticus simul ut plurimum concurrunt. (Observatio) Quod confirmatur i. propriâ experientiâ.

2. A duplici motu seri, primò in caput, & dein in renes.

(Observatio)

Cur complicatus hic affectus Medicis sæpè.

obscurus
videtur?

cum , alius nephriticum affirme & pertendat. *Que sanè controversia facile dirimi potest, si ambos vera affirmare & enunciare constituamus, tametsi desideant à seipsis, quandoquidem revera affectus à singulis licet dissentientibus pronuntiati concurrunt & confunduntur.*

Novam
hanc sen-
tentiam de
causâ disto-
rum dolo-
rum confir-
mant.

Enim verò ut redeamus ad dolores primi generis, concludamusque & confirmemus ex abundanti doctrinam omnem à communi sensu dissidentem, certè dolores ventris inferioris à nobis propositos descriptosque non aliam continuatis solutionem quàm convulsionem seu divulsionem sequi illatam à revulsione sursum sive nervorum, sive simul peritonei mesenteriiive ea universa colligantis, cum idæa & conditiones antè consideratæ à nobis, & anatomia demonstrarint apertè, tum verò mirificè insuper confirmant *assidentia omnia symptomata*, quæ non in aliam causam refundi possunt attentè pensitata; & *ea præterea remedia, quæ experientiâ constat certum adferre levamentum hujusmodi doloribus.* Nam inprimis vomitus importunissimus sive assumptorum, sive aqueorum & biliosorum quandoque humorum à quâ causâ proficiscitur si non à ventriculo simul cum intestinis in se veluti præter naturam contracto, divulsoque, & ab expressâ aquâ è capite sensim simulque bile è vesicâ cholidocho expressâ per vesicæ divulsionem sensibilem, rejectatâque in meatus in ventriculum patentes? si enim oppidò insignes hepatis tumores assiduè non inferunt vomitum, & quanquam inflammatorii in principio, scirrhi autem nusquam, cur distentum flatu colon perpetuum & pertinacem adeo invehit?

1. Assiden-
tia diversa
symptoma-
ta,

Quanquam sanè inficias non iërim ventriculum quandoque multo turgere & intumescere flatu, si quando dolore ingruente contingit inferiora intestina eo distendi: scilicet revulsis intestinis crassis sursum, versus lumbos, flatus iis inclusi exprimuntur sursum, unde tumet ventriculus & frequentibus concutitur ructibus, flatibus hisce sponte quærentibus exitum, & supera captantibus, tamen ii motus quibus ventriculus infestatur, singultum potius referunt, quàm verum ructum. Atque hi motus haud dubiè sunt

convulsorii, & eos pro signo pathognomico præsertim eorum dolorum, qui nephritici sunt, longâ scilicet edoctus experienciâ habeo.

Nam quid necesse est segnitiam alvi immedicabilem denudò contemplari, quæ si quid aliud manifestissimè revulsionem intestinorum sursum factam consequitur, ob quam scilicet rectum intestinum in se subsidens nihil prorsus exire patitur, quæ tamen subsidencia flatum, quippe tenuem semperque quærentem exitum, ut exitu prohibere possit facile non video.

Adhæc quâ fieri possit ut ratione distentionis coli à multo flatu illatæ urina admodum pauca eaque inpensè flava emittatur? causa sanè hujus phænomeni non facile reddi potest, quæ tamen obvia est, si feri raptum ex hypochondriis sursum factum dolorum causam statuamus.

Quâ præterea febris comitem se necessariò adjungat, dolori à flatu, nulla ratio excogitari potest, cum evidens ratio sit, imò præcedat febris semper ex nostrâ hypothese?

Denique commutationis horum dolorum cum gravibus capitis affectibus, paralyfi, & aliis ejusmodi ratio idonea nulla fingi potest, cum improbable sit flatum è colo in caput efferri posse: ex adverso autem feri raptus fervorque in capite eos affectus secum trahere facile possit, & luculenter sit à nobis antè demonstratum.

Sed non est prætermittendum Archigeni & Galeno probatum à juvantibus scilicet sumptum argumentum. *Paulus* sanè & *Trallianus* colicos dolores miraculosè sanari affirmant ab usu refrigerantium: quâ autem hoc fieri potest nisi quia usu refrigerantium cohibetur raptus feri perpetuus in caput à fervore scilicet sanguinis à febre præsentē et si latente illatus? ita sanè est.

Experientia porrò docet nullum horum omnium propositorum dolorum abdominis totius remedium præsentius esse certiusve usu eorum, quæ divulsioni & contractioni violentæ sive nervosi generis, sive membranosi contrariâ relaxatione medentur & humectare insigniter nata sunt, exsolvereque convulsionem, & continuitatem divulsam suæ in

2. Per ea remedia, quæ ejusmodi doloribus levamentum adferunt.

300 MORBI VENTRIS INFERIORIS

tegritati restituere, qualia sunt *fomenta humida*, & in *primis semicupium*, cujus vim rarò frustrari vidi præsertim in nephriticis doloribus.

Obiectio.

Neque verò est quod quisquam propositorum dolorum parentem bilem ex hepate duas inter intestinorum membranas latè effusam, & mordicantem incuset arguatque ex eo, quòd aut adstrictissima alvus est, aut dejectiones cinereæ seu caninæ, quæ ambo in dejectionibus symptomata

Solutio.

bilis aversionem ab alvo certè insinuant: nam quanquam illa symptomata non negamus conjuncta esse cum doloribus, de quibus quæstio est, tamen negamus inde bilis in intestina effusionem necessariò concludi, cum illa vel per convulsionem vesicæ colidochi, ut antè monitum, rejectetur in ventriculum, aut etiam in vasa ipsa, hoc est, venosum genus, ut satis indicat *urina ipsa ferè impensè flava*. Certum est enim in sanguinis circa hepar fervore à quâcumque causâ, & eo non solum magno confertoque qui febrem sensibilem inferat, sed etiam in levi unâ cum fero bilem præcipuè & antè omnia fervere, effervescentem autem suo ingenio sursum ferri, non deorsum, ideoque potiùs in ventriculum, & maximè in caput rapi & ascendere, quàm intestina infernè sita descendere.

Et confirmatur quia bilis tormina quidem in ipso decursu & erosionis sensum inferret, non autem revelleret introrsum retrorsumque intestina versus lumbos, quibus affui quasi videtur umbilicus: tanta est & tam vehemens ea revulsio seu convulsio facta quippe à principio nervorum in se per vim contracto.

Summa dictionum.

Quæ cum ita sint, jam nihil moræ est cur concludamus, dolores, à nobis propositos convulsorios revera esse, hoc est convulsionem consequi partium omnium inferiore ventre contentarum, eamque consecutaneam violentæ corrugationis divulsionisque propaginum nervorum sexii septimique parium, & simul membranarum ad eas partes attinentium, inducæ scilicet à colluvie jerosâ vel in ipso capite adhuc ebuliente, vel ex eo totoque corporis gabbitu in lumbos ipsos, aut vasa interna, & eandem in conceptacula urinæ affatim expressâ & irruente, per

eorumque distentionem violentam universum ventrem affligente, cum revera hæc sententia facilem evidentemque reddat rationum omnium *ἑλκυσμένων*, & accidentium concomitantium aut supervenientium; que statui, aut pituitæ, aut bili inter intestinorum tunicas effusæ nequeunt imputari.

Jam verò cum ex superius dictis in proclivi sit hos inter se distinguere dolores, tum verò speciatim qui consequuntur ureterum distractionem vehementem à devolutis lapillis, & arenulis conglobatis à præcipiti feri ex alto in eos decursu, his insuper symptomatis facile distinguuntur: scilicet præter communia signa antè descripta revulsione testiculi respondentis ureteri contracto, stranguriâ, & saltem pruritu in glande, ac frequenti sæpe mictione, tum verò stupore quodam seu tremore cruris respondentis pariter reni seu ureteri contracto, denique frigore extremarum partium infernarum. Quæ sanè symptomata tametsi non perpetua in omnibus tamen semper in me sum expertus, sed in descensu per ureterem lapilli, quo tempore scilicet maxima est ureterum in se contractio.

Particularia
quædam
signa dolo-
res colicos
à nephriti-
cis distin-
guentia.

Nam per vehementem contractionem ureteris non solum partes internæ, quæ peritoneo conjunguntur cum uretere, sed externæ quoque sursum revelluntur. Hinc & testiculus retrahitur recediturque, & vesica pariter sursum revellitur, imo meatus ejus seu cervix, unde dolor pruritusque in extimâ ejus parte glandi adnatâ per sentitur, ad quam sequitur stillicidium urinæ: non dubium enim est vesicam ipsam sursum revelli vehementer, ut etiam dolor ad pubem satis indicat.

Jam verò, qui stupor cruris è regione afflictæ reni comitatur, is rectè à practicis compressioni vasorum nervorumque iis subjectorum lapillo grandiusculo tribuitur: sed quæ refrigeratio extremarum partium, imo, tremor evidens & mihi familiaris (nam non perpetuus in omnibus) adjungitur, ejus causam conferto caloris vitalis recursum ad partem graviter dolentem & naturæ familiari in omni dolore aut labore tribuere merito licet.

Sed age qui sunt *Scopi Curationis* hujusmodi dolorum? ii sanè ex conclusione modò deducta nullo negotio erui possunt. Scilicet in doloribus cum febre conjunctis quidem

Curatio
in colico
dolore insti-
tuenda.

Tres habet
scopos.

Quorum
I. confistit
in feri, ca-
put impe-
tentis, revo-
catione.

II. In ejus
ibi collecti
vacuatione
& exsicca-
tione.

III. In do-
loris miti-
gatione.

*inprimis feri caput impetentis raptus è visceribus sistendus re-
vocandusque: hoc autem obtineri nequit nisi fervore sanguinis
antè omnia composito sedatoque. Tum verò serum quod caput
oppetiit implevitque & jam nervosum corrugat genus vacuan-
dum omninò, exsiccandumque. Interea autem, quia dolor
maximè curationem ad se trahit, partim quia naturæ ma-
ximè infestum est symptomata, partim ratione immoderata-
rum vigiliarum, quas importat necessariò, obnixè meden-
dum est dolorificæ convulsioni tam laxantibus & rigorem par-
tium exsolventibus, quàm sensus acrimoniam aliquatenus
hebetantibus.*

I. Igitur
scopus ex-
pediatur,
I. per usum
clysterum
emollien-
tium, &c.

His itaque scopis ut ex arte fiat satis, tentandus *primum
clysterum usus emollientium* quidem, & ad calorem medio-
crem cum humiditate conjunctum inclinantium, ut & fe-
ces eduræ emolliri, & dolor qui præcipuè urget tanquam
fomento interno demulceri, simulque gravibus præsidiis
via commodè sterni possit: quibus tamen ratione segnitiei
alvi, & torporis insignis addendum aliquid saltem iis, qui
primum in usum venient, non quòd sensum obtundat, sed
quòd potiùs acuat cogatque excretricem ad eorum exclusio-
nem, alioqui ferè immorarentur in alvo non sine ægrorum
molestia. Materiam autem horum auxiliorum satis obviam
quippe supervacaneum est minutiùs perstringere.

Circa quem
cautio ob-
servanda.

*Sed hoc animadversione dignum est, quòd si cunctari præter
votum excrementum contingat, susque deque potiùs id habendum
est, quàm clysteres clysteribus ingerere, importunâque eorum
injectione ægrum plurimùm aggravare: naturâ enim in his de-
loribus prorsus repugnante (motum quippè peristalticum sur-
sum & naturali contrarium prorsus tentante si modò tentat,
& non potiùs convulsio hæc unius morbi est effectus) fru-
stra tot tantisque decoctis per vim infusis venter oppletur &
intumescit magno cum ægrorum fastidio, & sine ullo fructu,
cùm excrementa aliàs in ejusmodi ægris à longò tempore, àntea
inediâque laborantibus vix superfluant.*

(Purgantia
medica-
menta quo
tempore in
colico dolo-

*Quam etiam ob causam purgantia medicamenta tum tem-
poris non nisi importunè exhibentur repetunturque vel eâdem
die, quod passim factitatur à vulgaribus practicis, cum ea*

aut statim vomitu reddantur, aut si retineantur, ea certe nunquam postea, nedum humores peccantes excludantur à naturâ; & multò minùs globuli plumbei succedanei stibio vel antimonio hic ab antiquis usurpato non sine crassæ ignorantie suspitione. Verosimile enim est ita implicata esse per huiusmodi divulsiones intestina & præsertim tenua, ut interna eorum cavitas prorsus subsideat, & si quid admittit; tamen infernè non sinat excerni. Hinc quæcumque assumuntur & vel medicamenta generosa, ea aut statim vomitu excluduntur, aut retinentur ita, ut quandoquidem eorum nihil per alvum dejiciatur, in vasa gastrica & mesaraica, indeque in viscera sponte subiisse sit probabile.

Sed dices, quibus igitur artibus serum sive caput impetens revelli, sive jam opplens evacuari potest? ratio fanè dicat, ut tentatâ levi purgatione per clysterem, qui quamquam retentus non valdè nocere ventremque distendere possit, primo quoque tempore secetur vena coërcendi scilicet fervoris sanguinis, & raptus feri in caput revocandi gratiâ; quæ sectio & partitè fiet, ut revulsio meliùs succedat, & in modicâ admodum quantitate sanguis extrahetur, quia cum antè insultum horum dolorum ferè semper suadente ita febre, quæ prægredi solet, administrata fuerit venæ sectio, tum verò conservationis virium per eos dolores cura summa esse debet: nihil enim æquè atterit vires, id est, spiritus vitales, in quibus virium robur, exhaurit atque dolor.

OBS. XCVI. Memini equidem cum Reverendissimus Vir quidam, de quo antè, in declinatione febris tertianæ productæ hisce doloribus torqueretur, isque nihil quietis per septem dies præ eorum vehementiâ capere potuisset, ab administratâ tum venæ sectione (quanquam me dissuadente & ex compacto absente) eum in virium languorem delapsam, ut pro conclamato unum aut alterum diem ab omnibus fuerit habitus. Itaque maximè attendendum virium integritati non solum, quas præsens affectus desiderat, sed etiam longitudo morbi. Nam huiusmodi dolores meâ observatione pertinaces sunt admodum, quicquid ars moliatur sæpiùs septenarium

re ut noxi
non adhi-
benda?)

x. Per venæ
sectionem
partitè &
modicè fa-
ciam.

De malè
institutâ
venæ se-
ctione in
hisce dolo-
ribus.

Nota

unum aut alterum consequentes durant, quippè sequuntur momenta febris per septenarios conversiones accipientis & alioqui Chronicæ, ut ferè sunt febres omnes in visceribus hærentes : iis autem septenariis, quibus vigiliæ doloresque urgent perpetuò, veres insigne detrimentum capere est plus satis evidens.

De perti-
naci &
longâ du-
ratione
ejusmodi
dolorum.

OBS. XCVII. *Imo non solum in memorato cive Pontano C. Juvene dolores ad quadragesimum diem prolatus observavi, sed etiam mense Majo præsentis. Anni decimi septimi in Rever. Juvene Burgundo Lambelin æque obstinatos observavi.*

Quæ vena
tundenda.

Sed quæ vena hîc tundenda? hætenus equidem communem & tritam secutus medicorum sententiam insinuante ita febre *basilicam brachii dextri* tundi jussi ferè, sed attentius re consideratâ fortè fructuosius *malleoli vena* tundi posset meâ quidem sententiâ : nam præterquam quod hæc vena, aut etiam poplitis æque viscera inferiore alvò contenta respicit, atque vena brachii *Galenî* animadversione, vena certè malleoli sive poplitis (quæ jam desuevit per chirurgorum inertiam) revulsione à capite beneficium conferens evidentius præ sectione venæ brachii : quâ ratione motus in Epilepsiâ *Galenus* saphenam tundit.

Quamobrem ut concludam, *nisi jam sæpiculè & satis copiosè jubente ita febre prægressâ extractus fuerit antè sanguis, statim in ipso dolorum insultu secandam sentio saphenam sed partitè, eamque alterutrius cruris, ut monuerit tensio ejus hypochondrii, in quo fomitem febris delitescere erit verosimile.*

3. per alia
revellentia.

Sectioni autem venæ peractæ iis cum legibus utile erit adjungere *alia revellentia*; ut *frictiones, ligaturas extremarum partium, esaque crebrò repetitas.*

II. Scopus
peragitur;
cum sensibi-
bili serosi
humoris
evacuatio-
ne i. per
medica-
menta pur-
gantia.

Et præterea *medicamentum*, quod *serosum humorem quidem è capite elicere valeat*, sed ejusmodi aliàs, ut nec ventriculum turbet, nec ad vomitum cogat quàm minimùm fieri potest, sed & quod quanquam retentum tamen febrem augere non possit si à dolore febrili rapiatur in viscera. Ejusmodi autem erit *medicamentum ex seminibus carthami, ebuli, foliis sennæ incoctis leviter in sero lactis, in quo*

quo mel rosaceum dissolvitur, aut manna, aut cassia, & in eâ quantitate, quæ emollire & eluere in intestinis feces induratas possit. Hujusmodi sanè purgantium usu crebriore in modò dicto Reveren. Juvene aversa fuisse gravissima capitis symptomata quæ passim excipere solent dolores abdominis & restitutum sibi tandem ægrum divinâ gratiâ favente, sed serò, haud vanè conjicio.

Quòd si per vomitus assiduitatem purganti medicamento locus non detur, tum ejus vicem gerunt hæc sequentia. Scilicet in primis *sudorifica* modo temperata, ut *syrupus de quinque radicibus*, *syrupus capilli veneris cum decocto hordei & ficuum*, tum *syrupus ambrosianus*; quæ calida actu & ægro benè tecto propinanda: nam à sudoribus spontaneis maximè conquiescere, atque etiam averti hos dolores semper observavi, imo etiam averti symptomata capitis gravissima.

Deinde in usum venient quæ *diureticam vim* habent, simulque feberi consulunt viscera infarctu liberando, simulque refrigerando; cujus generis sunt præter modò dicta sed frigide exhibita *decocta ex cichoraciis & id genus*, *syrupi acetosus*, *de bisantiis*, & *similes*.

Denique juvabunt quæ contenta ore, *masticata*, aut aliter usurpata privatim caput expurgant, ut sunt *passulæ damascenæ modò succi vitalis plenæ*, & *recentes atque benè purgatæ ab acinīs*, & *liberaliter præmansæ jejuno stomacho*; hæc siquidem serum potenter satis alliciunt, atque alvo leniendæ, sed in primis visceribus roborandis commodæ sunt: quibus si purgatio feri non succedit, *masticatoriis vulgariibus* non parcendum, atque etiam *litui palati cum melle anthosato*, vel etiam *theriaca*, sed eâ lege ut mox *ptisana os largius colluatur*, ne fitis implacabilis ab ejus usu inferatur.

Neque verò solùm *sensibili vacuatione colluviei capitis serosæ* providendum, sed etiam *insensili* admotis capiti *moderate calefacientibus & potenter siccantibus*, ut sunt *cucuphæ & pulveribus cephalicis additis rosis*, & *chamæmelo*, tum *em-plastra de betonica & gummi tachamaca*. Sed hæc febre

2. Per sudorifica.

3. Diuretica.

4. Masticatoria.

Tum insensibili, per moderate calefacientia & siccantia caput.

306 MORBI VENTRIS INFERIORIS

declinante duntaxat usurpanda, cū ad raptum feri repellendum in principio *oxyrrhodino* potius locus esse debeat.

Jam verò his commodum succedent quæ *serum fluxurum* è capite in lumbos intercipere nata sunt, quæ ex abundantiquoque idem circa principia nervorum hærens adhuc evacuare insensibiliter possunt, ut *emplastrum ex pice albâ diachylon ireatum*, *oxycroceum* quæ misceri quoque superius dictis queunt, admota scilicet toti cervici & per plures hærentia dies, imò *sensibiliter*, ut *cauterium imo occipiti ex arte applicatum* sive potentiale, sive potius actuale.

& emplastrum
cervici ad-
mota.

Quibus ad-
jungatur
cauterium
occipiti ap-
plicatum.

Quæ sanè omnia parti dolenti, quæ fluxa jam materiâ occupatur, adhibita non mediocrem utilitatem allatura esse confido, si tempestivè id fiat & citra metum novæ fluxionis, priusquàm fomentis anodynis, linimentis chalaisticis, & aliis id genus pororum apertioni fuerit consultum, ad quæ scilicet properandum est.

Enimverò cū præcipuum *Anodynorum* genus sit quod causas doloris evidenter oppugnat, vacuatione scilicet causam implentem distendentemque suâ copiâ, qualitatibus autem contrariis intemperiem quamvis dolorificam juxta doctrinam^a *Hippocratis*; *sananturque dolores*, inquit, *contrariis*: idque etiam unicuique morbo proprium est. Et aliis diffusius, ^b *in doloribus*, inquit, *proximum ventrem purgare, sanguinis ventrem rescindere, ustio, sectio, calefactio, refrigeratio, sternutatio*. Itaque hætenus doloribus propositis satis superque à nobis factum est superiori illâ & accuratâ causæ eorum providentiâ, *nihilominus tamen quia symptomaticis ipsius sævitia implorat maximè opem medicam*, & sæpè totum Medici consilium ad se vertit, opportunè adjungenda duo alia anodynorum genera consensu omnium Medicorum approbata.

III. Scopus
perficitur
Anodynis:

Quorum duo
sunt genera:

Eorum igitur *primum* genus est quod suavi quodam temperari caloris & nativo nostro simillimi sensu partium do-

^a Lib. de locis in homine Aph. III. ὀγκιόντᾳ τῶ αἰ ὁδύνας τοῖς ἐν ὑπεραντίοις τῶ δὲ ἰσθμῷ ἐκαστῶ νωσθήματι ἐστὶ.

^b In lib. 6 Epid. Sect. 6 Aph. 7. Ὁδονίων τὴν ἐν ὑτάτα κοιλίᾳ καὶ δαίρειν αἷματ' ὁ δὲ κοιλίᾳ διαίρειν, καὶ σισ, τομή, δάλφισ, ψόξις, πλάσμοδι

lentium tristitiam molestiamque demulcet & obscurat, simulque (meâ enim sententiâ præcipuè hæ sunt laudēs sive vires) partim rarefaciendo attenuandoque crassa, & attenuata resolvendo, unâque poros aperiendo afflictam partem ab humore impacto aut flatu implente & distendente liberat, partim humiditate acrimoniam malitiamque materiæ dolorificæ obtundit, & laxat mirificè partes divulsas tensasque, itaque affectum dolorificum corrigit & tollit.

vel dolorem demulcentia propriè dicta;

Alterum autem genus est quod stuporem partibus inducit & sensus privatione dolorem persentiri vetat, scilicet spiritum animale immediatum sensus omnis organum vel prorsus ligando somni inducti vinculo seu obice, vel repellendo à dolente, vel denique in ipsâ extinguendo.

Vel stupefacientia & hypnotica.

Primi igitur generis sunt medicamenta omnia, quæ ex se mediocrem habent à naturâ temperiem, aut certè primum caloris gradum non excedunt, etsi in humiditate rigori partium & convulsioni contrariâ excellunt, & aliàs tenuium sunt partium, expertiaque adstrictionis, quæ ideo omni tempore morbi omnique ætati, & cuius naturæ opportunè possunt administrari, idque sub variâ formâ, sive exterius sive interius. Interius enim sumpta laudantur oleum de semine lini, amygdalarum dulcium, vel etiam commune, decoctum anethi cum seminibus odoratis, & præcipuè decoctum chamæmeli, nisi esse paulò ingratius; nam certè nullam satis justam causam puto cur ventriculi frigitas, aut nimia laxitas ab usu huiusmodi humectantium metuatur, quia revera rigescit divelliturque ventriculus & laborat potius calidâ siccâque temperie, cum huiusmodi dolores familiares sint calidis siccis & atrabilaribus tum naturis, tum ætatibus.

Primum genus completur.

1. Internæ sumptavaria.

Injecta probantur quoque, maximè clysteres sive ex lacte additis saccharo, & vitellis ovorum; sive ex decocto chamæmeli, anethi, altheæ, seminum lini, fœnigræci, fœniculi, additis oleis communi, amygdalarum dulcium, adipe recenti anserino, aut gallinaceo, & melle rosaceo; sive ex oleis ex Galeni & Pauli sententiâ commemoratis scilicet, vel anethino, chamæmelino, vel de semine lini sibi invicem mixtis, aut

2. Injectæ per clysteres.

308 MORBI VENTRIS INFERIORIS

seorsim injectis ad ℥. xv. Quibus vinum vulgò admiscetur, & ad ejus consumptionem olea coquuntur: se si id fiat, in modicâ admodum quantitate addi debet, quia vinum dum quoquitur quocumque modo ascescit facilè mordetque sensum intestinorum acerrimum; quod ego in me expertus sum quoties jejunus & solo pane, & vino contentus transégi diem, ut sacrum pervigilium Paschatis: nam tum ab acore vini statim dolores toto ventre sævissimos sum passus.

(Observatio.)

3. Externa: ut linimenta, fomenta, & cataplasma-
ta:

Inter externa autem commendantur linimenta ex oleis & adipibus prædictis; tum fomenta sive ex filo crudo cum cinere in aqua incocto, sive ex oleis iisdem in vesicâ contentis, aut lanâ spongiâque exceptis, sive ex decoctis iisdem, ex quibus clysteres parantur; tum cataplasmata ex magmate dictarum herbarum & oleis: omentum vituli imbutum & tepefactum iisdem oleis, ut & ova contusa frixaque in sartagine cum iisdem aut butyro mihi familiaria. Nam prædictis calidiora & actu sicca, ut cineres, lapides ignitos, quippè quæ augere potius nata dolorem quàm levare, minimè probare possum.

Atque bal-
nea artificia-
lia.

Sed mirificè laudo præ ceteris *femicupium*, vel etiam *balneum* sive ex decocto lenientium herbarum, sive ex oleo puro ex *Pauli* sententiâ, sive potius ex utroque secundum *Aëtium*, cujus vis mirifica omnia curationis momenta explet, certoque semper probata experimento: nec formidavi unquam ab usu ejus aut paralyfin, aut fluxiones arthriticas tum diuturnâ experienciâ edoctus, tum maximè hac ratione quòd hæc incommoda vi morbi quidem inferri solent, ut antè abundè insinuaturn: minimè autem ab usu balnei sive *femicupii*.

Alterum ge-
nus exhibet,
narcotica
varia artifi-
ciosè correc-
ta;

Nota.

Jam quòd attinet ad *stupefacientiâ* sive *hypnotica*, quæ necessario in fine tertii gradus: aut potius in quarto sunt frigida, ex iis sicca solùm sunt usurpanda, ut humida exterius, & quævis composita potius ab antiquis summâ cum arte, ex narcoticis scilicet sed correctis, tum ex malignitatibus eorum adversantibus, tum causæ doloris simul repugnantibus: usurpanda, inquam, sed in magno duntaxat vitæ discrimine sive ab acerbitate doloris, sive à vigiliarum

indomabili pertinaciâ, & semper viribus adhuc constantibus.
 Exempla hæc sunt: ℞. decocti chamæmeli ℥. xv. olei amygdalarum dulcium ℥. iij. philonii romani, vel requiei Nicolai antè sex menses confectorum ℥. ij. misce fiat enema ℞. philonii romani ℥. j. mellis q. s. fiat suppositorium octo digitos longum, fortique appendendum filo ℞. philonii romani, saccari violacei ana ℥. j. misce fiat bolus.

Sed non prætermittendum est hîc fatis vulgare, sed generosum tamen paregoricum cataplasma, æquanimitas scilicet, Patientiam
& fortitudi-
nem animi,
sive patientia, & fortitudo animi Christiano homine virtus dignissima, quæ non tam à Stoâ quàm à Deo impetranda obnixè, & ad quam imprimis nos hæc pia consideratio invitare debet. Nimirum ea virtus est non infimus ad cœlum gradus, sed unus & maximè necessarius iis qui in hac vitâ mortali cum summis divinisque virtutibus alioqui minimè excellant (talium certè numerus vix planetarum æquaverit septenarium) à pauperie alioqui ceterisve id genus adversitatibus, & miseriis, quæ mala falsò mortales existimant, immunem transigunt vitam, ac divitiis affluunt, quibusque omnia ex voto animique sententiâ prosperè succedunt; certè si attentè prospicimus in immortalitatem illam, quæ post hanc vitam nos manet, & ex adverso præteritæ nostræ ignaviæ, summæque erga Deum ingratitude, & vitæ retroactæ multis obnoxie criminibus non simus immemores, omnino nobis gratulandum est nedum dolendum de immissis cœlitus, aut potius nostro errore ægritudinibus, & molestiâ doloreque conditis ærumnis, quibus fortiter ferendis, certè æquiter, divina in nos ira avertitur, vitæ sordes eluuntur, denique ad cœleste domicilium aditus promeretur.

Hoc certè æris divini potius, quàm alieni emplastro, ut ita loquar, fretus jam assuevi spernero & frequentiam & acerbitem dolorum nephriticorum & affinium qui me à multis annis continuò ferè exercent, ut mihi religioni sit nisi in summâ vehementiâ mox dicta tentare remedia quorum frustra opem in plerisque juxtà, atque in me sum expertus, & memini olim parentem meum in viridi se-

Cujus efficaciam Auctor sæpè expertus est.

310 MORBI VENTRIS INFERIORIS

nectâ frustra periculum fecisse, cùm ille ferè lecto accubus obligatus esset operis pharmacopœis; sed generosius esse duco ægrorum amiorumque colloquis, & contubernio librorum assiduoque ferè docendi munere publico fallere dolorem propè continuum. Nec me pudet pigetque obstipo capite repandum, manibus ilia constringentem, nauseantemque per urbem & identidem querulum incidere potius, quàm lectulo affixum, unguentis delibitum, fomentisque madentem, aut egelidæ aquæ labro innatantem ingloriam atque infructuosam trahere vitam, & graviora fortè mala per inertiam mollitiemque animi, & importunum medicamentorum usum accersere, ac fatum accelerare, nedum vitam falsâ spe producere.

Medicamenta anodyna quamvis aliquando proficiunt, frequenter tamen nocent:

& præsertim narcotica;

que summâ cum cautione adhibenda sunt.

Nam medicamenta illa anodyna cujuscumque generis quanquam solamen fortasse, vel levamen etiam adferre nata sunt, tamen illud nocumento alicui admixtum aspersumque adferunt importunioris suo usu. Vera namque anodyna etsi tepida tamen calore actuali & eccellente humiditate fluxiones concitant augentque quodammodo, certè foveant sive tractione materiæ, sive mollitione, effoeminatione partis suscipientis, pororumque in eâ apertione, quod experientia de balneo aquæ dulcis calido docet, quo si quis diutius utatur carnis effoeminationem, imbecillitatem nervorum, sive resolutionem fibrarum, cujus ratione excretio par attractioni non est, imò stuporem mentis sentiet. Frigidiora autem & narcotica sæpè necrosin nedum narcosin inferunt, certè caloris vitalis vires non mediocriter atterunt: ex quo si non mortem, certè querularum perpetuarum materiam ægris dant. *Incredibile enim est dictu, quot nimium credulos intemperante vel laudanni nostro ævo celeberrimi, aut pilularum de cynoglossâ usu Themisones & circumforanei agyrtæ mittant ad orcum.* Caveant ergò sedulo juniores ne aut querelis ægrorum fracti, aut vanâ specie suæ industriæ ostentandæ, vel studio gratificandæ avaritiæ pharmacopœorum tot tantaque inculcent medicamenta, sed potius instillent propinentque laudatum nunquam satis à nobis patientiæ constantiæque animi phar-

macum tanquam præsentissimum, certè tutissimum.

Nam cum innumerabili propè ægrorum multitudini de doloribus hisce acriter conquerentium hætenus adfuerim, in nemine tamen ab eorum quamvis pertinacium atrocitate fractas vires licet vel quadraginta dierum insomniam invenissent vidi.

Ea omiſſa
magis pro-
sunt :

OBS. XCVIII. Testes mihi *Generosus Vir ex Familiâ de Haultoy D. de Ville, de Amplissimus Vir, qui vivit adhuc, Adrianus Poinet à consiliis intimis & secretis Illustrissimi Cardinalis Lotharingæ, qui inconniventibus oculis fortiter-que vehementiam eorum cum tantâ pervicaciâ conjunctam sustinuerunt & superarunt.* Ex adverso autem vidi celebrium opiatorum efficaciam frustrari eludique sæpè, & nuper in Reverendo Patre Josepho Capucino.

De magnâ
dolorum tole-
rantia.

Adhibita sæ-
pè nihil ju-
vant.

Atqui quod ad *Prophylaxin* attinet, sanè quæ *therapiæ* præscripta sunt à nobis hætenus *remedia*, ea *Scopos Præcautionis* haud dubiè explere faciliè possunt; quo supervacanea futura est & thædiosa illorum repetitio, uti & particularis *viçtus ratio*, quam in universum constat debere esse *refrigerantem & simul siccantem*; illam quidem febris conjuncta postulat, unaque raptus ferofi humoris coërcitio, hanc autem pleonexiæ ejusdem ferosæ correctio, sed tamen modicè siccans esse debet ut astrictio non augeatur & viribus consultum eatur, quæ maximè servari debent; unde *alimenta in paucâ mole multum nutrientia & facilis digestionis exhibenda*, quia per dolorum acerbitem ventriculus omninò segnis est & sui immemor officii.

Præservatio
partim ea-
dem Reme-
dia quæ Cu-
ratio expos-
cit: partim
viçtum refri-
gerantem &
modicè sic-
cantem.

Pergamus ergo ad *Dolores Nephriticos dictos* qui quamquam eadem ferè insinuant præsidia, quæ & convulsorii partium abdomine contentarum, de quibus antè, si symptomatis ratio habeatur, & feri quoque motus evidentis eorum occasionis, *tamen particulares quosdam Scopos & eorum Prophylaxis & Therapia habent*, qui ut accuratè subducantur à nobis & pensitatè, gravitas affectus à nobis postulat, cum tam calamitosa vis sit nephritidis, ut doloris acerbitate, symptomatum incidentium magnitudine, humorum corruptione, interceptione partium ad vitam tuendam ne-

Curatio do-
loris Nephri-
tici.

312 MORBI VENTRIS INFERIORIS

cessariarum ægros sæpè immaturâ morte mulctet.

Principiò igitur quoniam nephriticus dolor violentam renum, cæterarumque partium feri excretioni exclusionique è corpore fervientium contractionem consequitur, eamque partim spontaneam scilicet à naturâ sed irritatâ admodum, partim & primò factam à calculis seu conglobatis arenulis per vim depulsis suâ è sede, hoc est cavitate seu stomacho renum, aut radicibus vasorum, in quibus placidè hærebant, depulsis, inquam, sive à depluvio feri multi, expressi quippè è toto habitu vi frigoris ambientis, sive etiam quandoque à naturâ ipsâ gravitate eorum in horas majorem in molem crescentium sollicitatâ acrius; quem motum distentio vasorum præ angustia, eaque molesta admodum & acerbo dolori conjuncta sequitur, proindeque convulsio quædam partium adjacentium communis mem-

Curatio &
Præcautio
doloris Ne-
phritici in
duobus con-
sistit,

branæ beneficio cum iis connexarum, *momentum profectò omne Curationis, ac præcautionis positum esse videtur, cum in impendiendâ calculi sive sabuli excrementiti generatione, tanquam scilicet occasionis & objecti motuum prædictorum, & cum dolore conjunctorum; tum in exclusione eorundem facili & ab omni molestiâ immuni.*

Nam certè quod attinet ad depluvium feri per renes, illud nec ex se est contra naturam, nec molestiam ullam naturæ inferre quanquam confertim excludatur natum est, si modò vasa seu instrumenta suæ secretioni asservationique ad tempus & deductioni extra corpus utilia offendat libera ab omni obstructione & patentia; sed potius secundum naturam est, quippè vicarium sudoris sive insensilis evaporationis deficientium, & suppressorum ratione ætatis: vel temporis anni, tum verò in hoc maximè naturæ salutare & utile, quod avertat eam arenularum agectionem & concretionem in lapillos ejus molis & magnitudinis, cum quâ intercipere urinam prorsus possent cum certo vitæ discrimine: quæ sanè utilitas magni est momenti, cum præstet longè lapillos seu sabulum excrementitium quanquam cum atroci dolore & frequenti, sed maturè excerni è corpore, quàm in lethalem *ixsley* & ineluctabilem incidere

tan-

tandem. Itaque calculi providentia major habenda quàm serosi depluvii. è toto in renes, & ferendum Imbre, ut vulgò ajunt, imbrices perpluant.

Calculi igitur juvendo omni arte exclusio, & quoad licet impedienda imposterum generatio acretioque Quod ut fiat, commodè in materialem causam efficientemque inquirendum, ut utriusque amolitione memoratis Scopis fieri possit satis.

Calculi generatio.

Quod igitur ad materialem causam attinet, quanquam unus glutinosus humor, crassusque, & crudus passim perhibetur materia calculi, tamen præeunte ratione, & experientiâ in primis statuere oportet arenulas seu terrenas sordes, quæ cum aquâ in potum quotidianum veniente permixtæ confusæque passim reperiuntur, & cum sero ex coctione primâ residuo in corpore humano occurrunt sive dispersæ, sive conglobatæ, materiam præbere posse.

Ejusque causa materialis.

Præterea cum duo sint lapillorum genera in nobis concretientium; alii siquidem sint propè saxei, durâ & cineraceâ constantes substantiâ, alii vorò malè compacti & aliquantum friabiles, ii que à levi attritu faciles detritu & pallidi, rubri, ac sandarachini, vel etiam atrii; materiam primi generis fateor quidem excrementum seu ichores sanguinis crudi & pituitosi esse: sed secundi generis ichores potius sanguinis sive biliosi admodum in hepate geniti, sive arteriosi in liene confecti.

Duplex lapillorum genus, durum se & friabile.

Istius materia est excrementum sanguinis pituitosi: Hujus biliosi vel arteriosi.

OBS. XCIX. Cujus doctrinæ argumenta sunt urinæ atræ, quæ à permixtione hujusmodi ichorum levi sanguinis ebullitione Vere & Autumno separatorum tales redditæ dolorem nephriticum præcedere solent observatione nostrâ cum in me, tum in aliis, ut in Aplissimo & Prudentissimo Præsidi & Secret. Int. Ducis Lotharingiæ D. D. Mareinville, & in Consiliario & cive Pontano Ludovico Hetzman olim Præceptore in linguâ germanicâ Illustrissimi Cardinal. Caroli à Lotha: testibus omni fide majoribus (dubitant enim hac de re docti viri) imò in pueris, quanquam ii Hippocrati non laborarent *πρὸς ἐγκοσιν*, sed *αὐτὸν ἐρροσιν*. Reperi certè in schedis meis

Hoc confirmat 1: Experientia.

De urinæ dolore nephriticum præcedentibus.

a Lib. epid. 6. sect. 3. Aph. 11. τὸ μὲν ἐρροσιν συνάμα καὶ εἰς πολλοὺς ἀλλοίους. Post mictionem concretio pueris magis.

314 MORBI VENTRIS INFERIORIS

unum & alterum consilium gallicè scriptum super urinis hisce atris & citra dolorem plures dies à pueris reddi solitis : atque non ita pridem audiui Generosum Equitem ab insolente ejusmodi urinarum in unico hærede septenni inspectione perterritum carrucam celebrium in ἑσπομάντια judicam excivisse ex urbe.

De ichoribus biliosis urinis nephrit. permixtis.

OBS. C. Nam ichorum biliosorum & prassinorum magnam vim urinæ adeo immixtam, ut ipsa crassesceret & insigni virore tota splenderet ad instar olei recentis, qualem virorem præ se ferunt urinæ in ictero, observavi olim redditas ab Eleganti & Nobili Muliere, Evâ de puellenoy nepte Clarissimi Viri Antonii Pisonis patruï mei & uxore Clarissimi Viri Renati de la Ruelle à consiliis & secretis intimis Principum, nec non ita nuper ab honestâ muliere quâdam Gorzensi uxore locupletis mercatoris & Civis Pontani Joannis Maillet, quas duas mulieres nephritis valdè semper exercuit.

2. Evantus à dolore sinistri renis desumptus.

Porro nostram illam doctrinam de materiâ ichorosâ arenularum sive calculorum ἐξ ἐπιμέτρως confirmat hic eventus. Scilicet ex centum nephritide laborantibus octoginta & ampliùs renem sinistrum dolent experienciâ teste, cujus eventus ratio non solum referri debet in eam renis sinistri posituram, quæ serum impurius necdum defecatum in renem refundat, quæ est *Dodonei ratio*, sed etiam in eum situm, qui respondet lienì è directo: probabile enim est admodum lienem sanguinis arteriosi officinam καὶ ἔξιν promote naturæ saburram ichorosam sanguinis atrabilaris in renem sinistrum repurgare potiùs quàm in dextrum; & quanquam nulla ebullitio præcesserit quæ ichores separet, tamen serum ipsum quâcumque ex causâ in decursu suo nonnullas sanguinis partes malè coalitas & abstergere & secum in renes devehere facilè potest, quæ partes crassioris substantiæ à naturâ nec non lentoris participes ex angustis renum non facilè evadunt, & cum sero fluxili scilicet & tenuissimo percolantur, sed immorantur atque adhærescunt, sensimque aggeruntur, itaque conglobantur & infriabiles calculos lapidescunt.

3. Calculorum color.

Et si enim calculi ruborem renum referunt, tamen eum

ruborem tribuendum potius materiæ esse, scilicet illis ichoribus, arguunt satis atrii aut alieni à rubro colores aliorum calculorum qui sæpè flavi, atrii vel cinerei reddantur, tum verò ex eo probatur quòd non semper in ipso renum parenchymate seu carne generantur, sed potissimum in cavitate, seu stomaco renum, & radicum sive emulgentium, sive ureterum angustis meatibus.

Denique cùm calculos vel glandiores nucleis dactylorum è renibus desubitò venire observarim, quos logo tempore immoratos fuisse in renibus necesse fuit, tamen magnâ ex parte illos esse cineraceos non rubros experientiâ quotidiana satis confirmat. *Itaque colorem calculos non corpori renum, sed materiæ potius debere concludere est.*

Jam cùm durities calculorum vel concretionem veram, vel exsiccationem necessariò sequatur, ut patet ex physicis, *calculos certè non concretione, sed ustione seu torrefactione generari*, ubi ubi locorum in corpore humano, non aliter atque in fornacibus durantur coctione seu assatione lateres, intelligere sanè est, quod in nostris corporibus frigoris tantus dominatus esse nequit, ut corpora stringere & concretione perfectâ indurare possit: hoc enim sine stupore vel etiam necrosi fieri nequaquam posset.

Causa calculos efficiens est calor urens, seu torrefaciens.

Profectò cùm in cavitatibus non solùm à corde fonte caloris remotis lapilli generentur, ut in vesicâ, sed in proximis cordi, ventriculo scilicet, intestinis superioribus, vesicâ fellis, imò etiam in aortâ ipsâ jam primum è corde enatâ, nullus dubitationi locus relinquitur indurationem calculorum exsiccatione perfici, non concretione.

OBS. Cl. *Memorabile est sanè quod observavi in demortuo magno nominis Viro Petro Carpenterio olim Æquissimo Præsede Armoricæ Provinciæ & in extremo senio meritissimo Decano Facultatis Juridicæ in Pontanâ Academiâ: thorace namque ejus aperto ego aortam præter morem oppidò dilatatam cùm non sine stupore observassem, subiit animum cupido causam ejus inquirendi. Dissectâ aortâ propè cor fistula quædam lapidea instar tubuli veluti incrustans totum stipitem arteriæ reperta fuit extractaque cum admiratione omnium, minime*

De fistulâ lapideâ in aortâ propè cor repertâ.

316 MORBI VENTRIS INFERIORIS

enim adhærescebat alioque cineracei coloris , sed vitri instar fragilis Diuturnitate scilicet temporis (nam Optimus Senex centesimum annum serè attingebat firmâ alioqui valetudine , si abscessum in alterutro rene excipias , & eâ sensuum integritate omnium , ut sex quotidie horas lectioni aut scriptioni daret Vir summo ingenio & a naturâ iudicio acerrimo instructus) diuturnitate , inquam , temporis & acri igneoque cordis calore sero in arterioso genere plurimo ichor sanguinis , ratione ætatis & contentionum animi , pueri tescens affusus aggestusque in eam duritiem evaserat , quæ fistulam lapideam efformaret.

Caloris potest esse , & mediocris & acris.

Concludamus itaque : calculorum in nobis causam efficientem esse calorem sive mediocrem , qualis est puerorum blandus & mitis , sive acrem qualis est juvenum & consistentis ætatis hominum. His itaque positis agamus primùm de exclusione juvenda accelerandaque calculi seu excrementi toto genere præter naturam aliâque suâ in renibus morâ dolorem gravem , sed in exitu per urinæ meatus acerbum & atrocem infligentis.

Causæ motrices lapillum a tergo depellentes.

Spatium per quod expellitur.

Curationis scopi v.

Certè quoniam hujus moræ exitus difficilis calculi causæ partim repeti debent à subsistente tum feri decubitu ex alto , qui principium motui calculi antè inmoti & residis dederit , partim à virtute excretrice jam ob laborem prægressum fatiscente (hæ enim sunt motrices causæ lapillum scilicet à tergo depellentes) partim à calculo ipso tanquam corpore mobili , partim denique ab ureteribus seu meatibus urinæ (hos enim esse locum seu spatium per quod fieri debet expulsio notum est satis) bonum factum , si in primis defectum feri seu corporis à tergo calculum comprimentis expleat liquor seu potus , qui simul tamen cæteris scopis satisfaciat : deinde naturæ seu facultati expultrici robur addatur , certè non imminuatur , tum verò à calculo causæ remorantes præscindantur , denique viæ urinæ quantum fieri potest amplientur dilatenturque , interea & doloris acerbitas demulceatur.

Ac quoniam quæ à calculo sunt impedimenta , ea à magnitudine seu mole majore , & libertate viarum minimè proportionatâ , nec non à lentore præcipuè pendent : &

incisione & detritu superficiei magnitudo detrahi, absterfione autem lentior corrigi debet, viarum porrò angustia quia partim est naturalis, partim à compressione vicinorum corporum fit, & potissimum ventriculi, intestinorumque cibo, & fecibus, flatibusve distentorum, naturali quidem angustiae provideri non aliâ ratione potest, quàm usu laxantium, qui tamen moderatus esse maximè debet, ne fibrarum robore nimiam humiditate exoluto facultatis expultricis vires infirmentur; sed adventitiae angustiae facile succurritur, & antè omnia securri debet aliàs frustrâ cœtera tentantur, depletis partibus comprimentibus.

Ergo ut omnibus scopis simul & semel fiat satis, inprimis ut corpus *εὐρεσ* & capax reliquorum remediorum reddatur, vomitu deplendus ventriculus, si praesertim crapulâ distentus sit, & spontaneus vomitus nondum successerit, quo casu is finendus potius juvandusque quàm sistendus, cum saepè momentum addat maximum motui deorsum, & exclusioni calculi.

Quibus omnibus: & quidem in genere Calculor. friab. sati. fit, si l. vomitus procuretur. De excretion. ne calculi vi vomitus.

OBS. CII. Quod in me sum expertus olim: nam cum verno tempore urinae stillicidium per duos septenarios negotium mihi exhibuisset, ecce derepentè dolor atrocissimus invadit, & non ita post vomitus isque ita vehemens, ut in eo conatu & enixu lapillus ex angustis ureterum insperato certoque cum levamento in vesicam deciderit, ut deinceps nullum laborem aut dolorem toto semestri spatio persenserim.

Ventriculo igitur vacuato intestina abluentur, clystere sive ex decocto capitis vervecini, sive herbarum emollientium addito saccharo, & melle, unaque butyro & oleo. His factis cogitandum de sanguinis detractioe è venâ cruris aut malleoli, si plethoræ vel mediocris evidentia sint signa, non solum ad meatuum libertatem, quos medicamenta mox usurpanda decurrere debent, sed etiam ad momentum addendum motui ipsius calculi, ut omittam alias utilitates, que prophylaxin potius spectant.

Venæ sectionem commodum excipiet lene medicamentum ut cassia cum rheo, vel manna cum infuso rhei, quod rheum præcipuis scopis mirificè si quod aliud satisfacit, ob

2. Clyster in. est. injiciatur.
3. Venæ sectio instituitur.

4. Corpus per medic. lene expurgetur.

318 MORBI VENTRIS INFERIORIS

utramque scilicet memoratam causam, & potissimum ne usu diureticorum novus humor deductus ad renes augeat molem calculi.

5. Seri defectus suppleatur : & calculus deorsum detrudatur.

6. Dolores acerbis leniatur, tam per interna,

His peractis ad ea, quæ seri defectum suppleant, calculumque deorsum detrudere nata sunt simulque acerbis lenire, veniendum. Quo in genere primas tenent, juscula lenientia, ut pulli hordeo infarti, hordeatum, ptissana vulgaris cum tantillo vini albi, decocta chamæmeli, seminis lini, olea amygdalarum dulcium, de semine lini: quibus tamen prætulerim, decocta asparagorum, althææ, & similium, ut & syropos de liquiritiâ, violaceum, & ejusmodi. Lac asinæ ferè ab omnibus commendatur; sed prudenter Augenius interdicit usum lactis, nisi camelarum, quia scilicet caseosa in lacte pars foecundissima est calculi materies, succedaneum ergo ejus eximium crediderim esse serum lactis cujusvis generis modò probi, modò exquisitè depurati, cuique comæ absynthii aut quid simile incoxerint, idque in magnâ quantitate exhibitum modò ferri possit. Sed omnium instar erunt aquæ acidæ si haberi possint, & nihil earum usum vetat, quarum eximia vis in abluendis detergendisque renibus, & simul deturbandis calculis omnis generis experimentis quotidianis confirmatur.

Quam externa.

Atqui non sine fructu adhæc interna remedia accedent externa paregorica, fomenta scilicet ex decocto herbarum mollium, parietariâ, meliloto, galitrice, betulâ, tum lini-menta ex oleis supra dictis & adipibus, quibus passim oleum de scorpionibus adjungitur, & cataplasmata ex iisdem herbis cum oleis, v. g. ex parietariâ frictâ cum adipe suillo.

Imprimis balneum.

Sed principatum tenet balneum seu potius semicupium & infusus in decocto earundem herbarum ex aquâ addito vino, cui uni infusui confidi semper plurimum, quippè qui scopis omnibus supra declaratis potenter satisfacit, cujusque usum numquam frustra sum expertus sive in me, sive in aliis, cum saltem de doloris acerbitate aliquid remitteret, & ut plurimum arenularum excretio ei succederet intra paucas horas. Testis esset omni exceptione major si viveret, Illustrissimus Arthriticus, de quo infrâ, qui centies ex

Observatio.

ingressu in solium aquæ gelidæ fumo & odore carentis levamentum non mediocre percepit, à paralyti, cujus metus frustra intentabatur, immunis alioqui.

Postremò ad exclusionem calculi mirificè confert exercitatio corporis, & præcipuè equitatio meo quidem experimento tum in me, quippè qui magnam vim calculi rursi semper ab equitatione & curru reddo, tum in plurimis.

7. Corpus commoveatur.

OBS. CIII. Et nominatim in Nobili Cive & Consilario Pontano Des. Nicolao, cui ante plures annos de laborioso enixu calculi apud me conquerenti cum equitationem suavissem, ille ascendit equum impulitque per præruptos colles urbi vicinos, intraque horulæ spatium calculum non mediocris molis mictu reddidit, quod beneficium deinceps pluries ab equitatione alacer firmusque senex accepit.

De calculo post equitationem rejecto.

Atque cum modò dicta remedia ad calculi cujusvis generis exclusionem plurimum valere ratio experientiaque suadeant, tamen ad friabile genus præcipuè pertinere intelligo, ad quod quippè sola sufficiunt. Nam ad cinerei generis calculos præterea requiruntur etiam quæ abstergere potentius, secare seu incidere, omninòque frangere calculum experientia ratioque comprobavit, quæ sunt amara omnia, & propè infinita. Nam acerbitas doloris & contumacia ad multa in dies excogitanda remedia ingenia hominum exacuit, ut in delectu eorum sæpè laborent medici, & copia faciat inopos.

Curatio in genere calculor. duror postulat potenter abstergentia, incidentia, & calculum frangentia.

Mihi igitur familiaria sunt in aliis tamen, non in me, qui duntaxat à friabili genere affligor, oxymel alteratum capillaribus, betonicâ, calamento, polio montano, ciceribus; radice raphani; item syrup. acetosus, syrupus de altheâ descriptione Fernelii, conserva betonicæ, pulvis virgæ aureæ.

OBS. CIV. Cujus vim mirabilem à me primò divulgatam falici successu Nobilis Matrona Clarissimi viri Doct. Barclei uxor apud Andegavenses comprobavit in innumeris nephriticis; tum verò pulvis lithontribon.

De Curat. Calc. per pulverem virgæ aur.

OBS. CV. Pulvis namque granorum juniperi semper mihi suspectus fuit, quòd ab ejus diuturno usu urinæ tandem cruenta emittuntur, ut in Generosâ Matronâ uxore D. de Nubecourt non ita pridem observavi.

De urinâ cruentâ post usum gran. juniperi reditâ.

Continens.

Experimentum singulare & memorabile in Calculo vesicæ, à pulvere relaxante,

& lithontribo.

Victus ratio.

OBS. CVI. Non possum denique nec debeo tacere. *singulare & memorabile experimentum pulveris partim purgantis partim lithontribi in Nobili Viro Glau. Guerino Ampliff. Præside camer. comput. Ducat. Lotharing. & à secretis Car. III. Ducis, qui consilio Clarissimi Medici desiderii Philberti usus utroque pulvere singulis annis fragmenta corticum miræ magnitudinis calculorum vesicæ contentorum cum arenulis eo numero & copiâ reddidit, ut omnem fidem superarent. Certè vidi non unas pyxides iis refertas quæ intra annum bonus senex non sine magno cruciatu, sed forti generosoque animo enixus excluderat. Pulv. ergo laxat. hæc formula fuit ℞. anis. maratri, carvi, cumini ana ℥. j. corian. præpar. ℥. ℞. liquir. semin. bardan. ana ℥. j. ℞. cinam. gal. ana ℥. j. sem. milii sol. genist. ana ℥. j. ℞. pulv. diatrag. fr. ℥. ij. diagrid. ℥. j. sen. orient. ad pond. omn. fiat pulv. dos. ℥. j. ex jusc. cicer. Pulv. alterius lithontr. hæc formula fuit ℞. sem. alth. & viol. ana ℥. ℞. sem. mil. solis & rad. liquirit. ana ℥. j. lapid. judaici & lap. spong. ana gr. vj. pulv. off. daëtillo. mespil. cerasor. ana ℥. ij. sem. melon. ℥. iij. fiat pulvis, cujus involut. pane azimo vino alb. madef. dos. ℥. j. assumenda trib. dieb. interlunii cujusque & superb. jusc. cicer. rubr. altera: tum rad. alth. fœnic. eryngii, ononid. & petrosel. gran. junip. contus. add. vino alb. mell. butyro, succ. citri, sed horum pulv. usus commodus est maximè ad prophylaxim, de quâ mox.*

Nam de victus ratione instituendâ dolore urgente non est admodum laborandum, hoc tantum monendum, quòd cibi prorsus liquidi, sed succulenti, & medicamentosi in usum venire debent, & sæpè repetendi si vomitus urget, qui à cibo facilitabitur. Nam ratione doloris spiritu vitali à ventriculo averso cibus solidus fusionem obtinere non potest: vidi siquidem integrum & minimè liquatum reddi etiam post viginti quatuor ab ingestione horas ab Illustrissimo Arthritico, de quo infra, quò tempore nephritis Præsulem vexabat. Itaque fusi liquidique omninò cibi conveniunt, qui & citius nulloque negotio coquuntur ac distribuuntur, & demulcebunt interea dolorem, atque calculi simul exclusionem juva-

bunt

hinc : Qualitas autem victus ex prophylaxi intelligetur, ad quam jam tempestivum est accedere.

Prophylaxeos ergò *præcipui* sanè *Scopi*, si eorum quæ supra à nobis dicta sunt, recordamur, versari debent in *detrahendâ materiâ calculorum* & *corrigendâ seu tollendâ efficiente causâ*. Ac *Primo* quidem *Scopo* *satisfiet*, si *ichorum generatio* & *proventus* (nam separationem impedire minimè est in nostrâ situm potestate aut prævisione, siquidem motus humorem, ebullitio, fervorque tempestates aërias & motus superiorem corporum incertis temporibus derepentè contingentes necessario sequuntur) *ichorum* : inquam, *proventus* *impediatur*, & *geniti* à renibus *avertantur*, aut *viam ad eos jam capeffentes abluantur absterganturque statim*, ne *de novo accedentes præexistentibus circumponantur*, ut loquitur Hippocrates, itaque *calculi in majorem concrecant molem non facile eluctabilem*.

Posteriori autem *Scopo* fiet satis, si & *intemperies renum calida corrigatur*, & *angustiae eorum quantum licet provideatur*.

Quoniam igitur ichores sunt excrementitiæ sanguinis in quadruplici differentiâ existentes partes, seu portiones humoris in sanguinis massâ peccantis, certè non aliter impediri potest generatio ichorum quàm eâ *victus ratione*, quæ *sanguinem reducat ad mediocritatem tum usu convenientium ciborum*, tum earum rerum quibus *viscerum intemperies causa efficiens humoris peccantis emendetur*, exempli g. si ex cinereo calculi colore ac duritie insigni ichoris crudi sanguinisque pituitescens plus satis *proventus* intelligatur, in esum venient quidem *cibi euchymi*, *facilisque digestionis sed ad colorem inclinantes*, ut sunt *carnes avium montanarum*, *vitatis crudis leguminibus* & *frigidis humidis*, caseo, lacte, & cæteris *crassioris molis eduliis*.

Visceribus autem calor vitalis afflabitur (per viscera ventriculi & hepar hîc præcipuè intelligo) *usu scilicet vini sive generosi, quale Hispanicum, sive medicati, ut absynthii aut aromatici*, & *usu pulveris Ducis, aut alterius digestivi, uvarumque passularum omnis generis*, quibus singula-

Præservatio
consistit in
duobus sco-
pis : quorum
I. versatur
in materiâ
calc. detra-
hendâ.

περιπλάσ-
τονται
προυπάρ-
χοντι.

II. In Causâ
ejus efficien-
te tollendâ.

I. Scopus
perficitur.

I. In cal-
culo quidem
duro tam
victu conve-
niente ad ca-
lorem incli-
nante :

Quàm iis re-
mediis, quæ
innatum vis-
cerum calo-
rem fovent.

322 MORBI VENTRIS INFERIORIS

ris vis inest in fovendo calore innato viscerum omnium; vitatis interea tum omni animi contentione, tum corporis vehementi exercitatione à pastu: nam à nullâ aliâ re sanguis citiùs crudescit quàm à studiis intempestivis curisque eo tempore, quo calor vitalis primæ coctioni vacare debet.

In Calculo
autem friabi-
bili

partim cibis
ad frigidita-
tem vergen-
tibus:

partim me-
dicamentis
hepar & lie-
nem refrige-
rantibus.

2. Purgatio
instituitur,

Alia in Calc.
duro:

Contrà verò si ex friabili calculo, five arenulis conglo-
batis & malè compactis, atque ex calore five flavo, five
rubro atrove sanguinis bilefcere vel atrabilefcere, itaque
ichoris biliosi vel atrabilaris prædominium intelligatur, (ta-
ceo autem cetera signa peccantium in unoquoque humo-
rum cujusvis generis, cum non sit institutum nostrum
omnia docere) victus sanè ratio contraria instituetur, & in
usum venient *cibi mediocres, sed ad temperiem frigidam
vergentes*, quales sunt *carnes vitulinæ, & gallinacei generis
ac domestici, piscium nobili genus*, (nam ova in omnibus
nephriticis vitanda, quippè quæ lithiasi opportunam omnino
& maximè affinem præstant materiem albumina quidem
lapillis duris, vitellina autem pars calculis friabilibus) *olera
cichoracea, buglossa, borago, fructus horarii, & maximè
fraga, pomaque optimæ motæ: vinum oligophorum vel potius
ptissana*: quibus adjungi possunt *medicamenta hepar, vel lie-
nem refrigerantia, uti decocta cichorrei, serum lactis altera-
tum familiaribus alterutri viscerum floribus & herbis, tum
conservæ & syrupi ejus generis, ut de cichoreo, de pomis
simplex.*

Ad quam sanè victus rationem commodùm accedet *Pur-
gatio solemnis*, eaque conveniens humori peccanti, & insti-
tuenda præsertim eo tempore, quo ichores separari à reli-
quo sanguine fuerit antè ab ægro observatum, quod ut
plurimum evenit vere & autumno circa insignes tempesta-
tum mutationes. Ita enim & faciliùs commodiùsque pec-
cans humor purgabitur jam scilicet secretus quodammodo
à laudabili sanguini- parte, & simul ichores à renibus aver-
tentur. *Purgatio in nephriticis calculo cineraceo laborantibus
instituetur exhibito melle rosaceo solutivo, aut pilulis alephan-
ginis, de hierâ, vel id genus, & exhibitis per aliquot dies.*

melle rosaceo simplici, syrupo absynthite, de menthâ, cum decoctis hyssopi, thymi, & id genus sed in mediocri quantitate, ut ad renes pervenire nequeant ne augeant eorum impuritatem: tum expresso agarici recens trochiscati infusi in decocto mox præscripto, in quo manu vel mel rosaceum, & diaphænicum, vel diacarthamum, vel electarium de citro fuerit dissolutum; aut bolo ex iisdem electariis cum therebinthinâ; vel pilulis de hierâ cum agarico, cocciis, similibus.

In laborantibus autem calculo friabili & flavo, aut rubro Purgatio instituetur ex flore cassiæ recens extractæ, vel syrupo rosarum solutivo ceu minorativo. Cui succedent alterantia & incidentia syrupi de cichoreo, & acetosus cum paucis admodum decocto agrimonii & cichorei cum toto, capellarium herbarum, & id genus, seminum refrigerantium cum floribus cordialibus; quibus decoctis infundetur rheum herbarum cum santali citrini granis aliquot, & expresso adjicietur diaprunum, aut quid simile cum syrupo rosaceo, aut de cichoreo composito cum rheo; vel bolo repurgabitur æger ex cassiâ, rheo, & pulvere de succo rosarum; vel denique pilulis aggregativis, aureis.

Postremò in nephriticis & laborantibus calculo friabili, & atro utiliter præscribentur pro minorante medicamento maceratum foliorum sennæ ex sero lactis, aut electarium lenitivum, vel catholicum, vel syrupus de polipodio: pro præparantibus autem decocta buglossi, boraginis, fumaricæ, lupulorum, thymi, epithymi, passularum. cum syrupo de pomis, bisantino, & pro purgante electivè infusum rhei in iisdem decoctis; aut macerato prunorum, in quo confectio hamech fuerit dissoluta, & syrupus aliquis ex prædictis; vel bolus ex iisdem confectiionibus catholico scilicet, & confectiione hamech; vel pilulæ de fumariâ.

Ex iis decoctis & medicamentis purgantibus passim syrupi magistrales parantur, servanturque in annum, salubriores tamen minùsque cariore iis qui habitant urbes potiones in diem, & opportunitate jubente paratæ. Nam ut ingenuè fatear, ut victus quò simplicior, eò gratior & salubrior, ita meâ quidem sententiâ de medicinis judicandum, ut supervacaneus sit eorum labor, qui ex omni genere herbarum sive

Alia in friabili.

Additis alterantibus & incidentibus:

Atque medic. minorante,

& præparantibus.

Ex hisce syrupi magistrales parantur. (Animadvertio.)

obviarum , five exoticarum , five tempeſtivarum , five ſecus medicamenta ejusmodi præſcribunt magis venditandi oſtentandique induſtriæ ſpecimen aliquod , aut aromatariis gratificandi , quàm benè de ægris merendi gratiâ. Quæ enim ex commixtione tot & tam pugnantium medicamentorum temperies , ſubſtantiæ modus , ſapor , & qualitates id genus ſint emerſuræ , ſubducere & certò conſpicere præceps & infirmum in juvenibus plerique judicium haud quaquam facilè poteſt , ut longè utilius ſit traditis nobis ab antiquitate medicamentis purgantibus ſummâ ratione ſubductis & probatis rem agere.

3. Sanguis
per V. S. de-
trahatur.

Quoniam autem ichorum proventus & ſpontanea eorum ſecretio à reliquo ſanguine omnino cum plenitudine conjuncta eſt , aut etiam ab ea unâ pendet sæpè , nec in cauſam externam refundi poteſt (nam certum eſt ſanguinem in vaſis redundantem & quodammodo incuneatum ac diſflatione & libero commeatu deſtitutum lentæ putredini omnino obnoxium eſſe) generatio certè ichorum averſio- que à renibus utroque nomine *Sanguinis detractiōnem* exigere videtur , quippè quæ plenitudinem levat , & fervorem coërcet , & in eâ quantitate , quæ plethoræ ejus reſpondeat , quanquam ſanguinis crudi parcior eſſe debet.

Præmiſſo
minorante
medicamen-
to.

Quia autem quotieſcumque duorum ſolemnium remedium phlebotomiæ ſcilicet , & purgationis neceſſarius incidit uſus , à phlebotomiâ multis de cauſis brevitatis cauſâ hîc prætermiſſis , & ita jubente Galeno eſt auſpicandum , phlebotomia certè prævertet uſum præparantium medicamentorum & electivè purgantium : ſalubriter tamen mino- ranti medicamento ſuccedet , ne prima regio ſaburram & impuritatem ſubminiſtret venis exinanitis.

In bafilicâ
ſam brachii
dextri , ſam
ſiniſtri.

Quoniam poſtremò duo ſunt ſanguinis fontes *hepar & lien* , *bafilica alterutri viſceri ichores ſubminiſtranti reſpondens ſecabitur* , pro ut calor calculi inſinuaverit hoc vel illud viſcus ſuâ diſcrâſiâ ichorum proventum generare. Nam in calculo cinereo laborantibus , aut friabili ſed flavo plerum- que hepar primò accusari debet , ceu parens materiæ calculi illius generis : contrà in calculo atro rubrove impenſe

lien potius crimen nephritidis sustinet. Quod confirmabit situs nephritidis alterutri hypocondrio respondentis, & cumulus reliquorum signorum intemperiem cujusque visceris seorsim demonstrantium.

Postremò cum præscripta victus ratio toto vitæ tempore sit accuratè tenenda, purgatio tamen solemnis Vere & Autumno utiliter in usum veniet, semel quidem medio tempore utroque in iis qui retinentes sunt diætæ accuratæ, sed bis ineunte scilicet & jam præcipiti sive Vere, sive Autumno in aliis, qui fusque deque, neque ex legibus præscriptis vivunt: imò utile est iis circa novilunia cujusque lunæ saltem minorans medicamentum exhibere eluendæ scilicet impuritatis à liberiore vitâ necessariò succrescentis gratiâ.

Purgatio solemnis,

& minorans medicamentum quo tempore in usum veniunt.

Ichorum igitur synathrismo hisce artibus coërcito, motuque ad renes eorum simul revocato in alvum, quid aliud restat ad calculi materiam avertendam, nisi ut qui ichores jam renes invasere, abluantur confestim, absterganturque à renibus, & excludantur extra corpus ut exsiccatio induratioque eorum in calculum impediatur. Hoc sanè consequemur facilè usu *diureticorum sed lenientium, & ichores abluentium*. Itaque hîc usurpanda *juscula lenientia, syrupi de liquiritiâ, capilli veneris, conserva betonicæ, & quæ ad exclusionem calculi friabilis antè commendata, & imprimis exercitatio corporis quocumque modo exculta*, quæ si quid aliud in renibus expurgandis magnum momentum habet juxtà vulgarem illam parœmiam: *allez en la Beauce & prenez une Pie à la couse, & vous n'aurez jamais la pierre*.

4. Diuretica adhibeantur.

Atqui ut ad *Alterum Scopum Præcautionis* veniamus, in *corrigendâ renum intemperie seu causâ efficiente situm*, ejus. certè providentia magna haberi debet: incredibile enim dictu est quàm brevi saburra ichorum viscidorum & crassiusculorum si angustiam renum non alico superet, sed cunctetur, in lapillos concreseat ab hujusmodi intemperie exsiccata & humiditate exhaustâ. Certè aut me experientia fallit, aut unus dies naturalis eam concretionem adferre potest.

II. Præservat scopus in corrigendâ causâ efficiente consistens.

De calculis
per dies ali-
quot conti-
nuos excre-
tis;

OBS. CVII. *Nam in Serenissimo Principe CAROLO III. Clementissimo Domino observavi, cum fortè à lapillo majore alter ex ureteribus esset obstructus, ac quinque supra viginti dies in eo enitendo Vir Magnanimus frustra laborasset, totidem lapillos eo enixus tempore fuisse concretos, & excluso illo prius genito & cæterorum obice simul & semel consequenter intra diem reliquos exclusos, sed ita ut ultimi exclusi prioribus subinde magnitudine cederent, quæ differentia satis indicavit singulis diebus unum concrevisse lapillum, sed auxisse quoque omnes per additamentum quotidie factum.*

Priori simi-
lis.

OBS. CVIII. *Pariter memini in Joanne Molineo præfecto celle vinariæ Illustriss. Cardinalis à Lotharingia CAROLI II. eundem propè eventum: scilicet cum tabidus ab abscessu coxæ ischiadis per sex menses continuos lecto accubisset tantam intemperiem renum à diuturno illo decubitu is contraxit, ut duos ante obitum menses singulis diebus lapillum unum redderet, eumque non mediocris magnitudinis.*

indicat 1.
Victum con-
venientem.

Itaque sedulò videndum ut renum æstus temperetur omni arte, sed *viæ inprimis ratione modicè frigidâ*, quàm descripsimus supra in exclusione calculi friabilis, nec necesse est denuo inculcare, nisi quòd monendum iterum vini generosi usu præ cæteris maximè foveri temperiem renum, similiterque decubitu diuturno super dorsum, & in stragulis plumeis, maximèque somno longiore inito; nam in ejusmodi decubitu & producto somno calor vitalis universus ad renes influit peractâ scilicet coctione primâ, nec renes deferit, ut tædigo partium genitalium matutinis horis nobis invitis obrepens satis insinuat, nisi somno excusso protinus.

2. Alvum
laxantia.

Neque verò solum calor renum ab his augefcit causis externis, sed etiam ab alvo fecibus induratis scatente; quo sanè contraria dictis *viæ ratio instituenda*, & *alvus in officio continenda maximè*; unde præter prunorum & aliorum fructuum horariorum usum primâ mensâ, jusculorumque lenientium, & ejusmodi antè commendatum, non improbo butyri usum quotidianum modò non solitarii, ut perperam fit à vulgo, sed potius in jusculis, ne scilicet consistentiâ suâ &

morâ in ventriculo diuturnâ laxet plus satis & effœminet ventriculi tonum amplexando alioqui cibo necessarium: cui succedaneus erit *usus ptissanæ saccharo communi, vel etiam cadido conditæ*, hæc certè potest plerisque scopis prædictis mirificè satisfacere, ut non satis etiam laudare liceat.

De *angustiâ autem viarum urinæ corrigendâ* nihil necesse est plura dicere, cùm *usus lenientium*, & in primis *butyri*, atque *balneorum* ei mederi *si quid aliud possit*.

3. Angustiam viarum urinæ corrigentia.

OBS. CLX. Memini equidem *Amplissimum & Ornatissimum virum D. de Gatinois* beneficio unius serè *butyri sive seorsim, sive cum jusculis liberaliter assumpti tandem duos insignes saxeos calculos* quadragesimo die à perfectâ *ischuriâ laxatis ureteribus exclusisse*, fatique immaturi vim sfregisse. Atque hæc plus satis de calculi curatione & præcautione, si modò satis dici potest & mederi ei dolori, quo vel mors ipsa optabilior est, vel parturientis dolores minius pertimescendi, si experimentis credendum puerperarum, quæ enixus decem liberorum dolores, quam unius calculi malle se sustinere perferreque sanctè utròque jurarunt apud me.

De Calc. beneficio butyri exclus.

Cæterùm antequam ulteriùs pergam, coronidis loco memorabile exemplum concursus doloris cùm colici tum nephritici in uno eodemque subiecto hîc addere juverit, quod mihi in memoriam subiit opportunè cùm fortè præsentis tractatus sub prælo esset extrema pagina.

De doloribus colicis cum nephriticis in eodem subiecto concurrentibus.

OBS. CX. Generosissimus igitur & Prudentissimus Eques è Familiâ Hunolstein Dominus in Chasteau-Vove, Anno circiter tertio supra millesimum sexcentissimum gravissimo totius abdominis & alioqui vago incertoque dolore tenebatur mediâ hyeme. Ejus leniendi gratiâ cum ego è Ponte, & Clarissimus alter Medicus unus ex Archiatri Nancæo acciti eâdem die convenissemus, & seorsim quæ ad causam affectus detegendam facere videbantur, multa sedulò de doloris ingenio inquisivissemus, atque postea in commune contulissemus, evenit ut diversa de causâ doloris continente à nobis proferretur sententia, cùm ille doloris causam multam in mesereio latentem sed variè agitatam accusaret impuritatem, ego contra obtenderem dolorem revera nephriticum esse à commoto frustra quærente exitum lapillo

in ureteribus pertinaciter hærente : scilicet certis & evidentibus inductus argumentis iisque à doloris conditione , & reliquis affectibus , qui nephritidi solent assidere , & potissimum petitis à præjudicatâ sententiâ gravissimorum medicorum , cum quibus super eodem affectus non ita pridem mecum fuerat instituta consultatio. Hoc dissidium & pugna ultrò citròque inter nos totum octiduum pugnata fuit : sed cum Nobilissimum ægrum disertum viri oratione ad suam conversum opinionem animadverterem , tum pro more meo tempori cedendum mihi putavi , quippe qui ab omnibus rixis longè alienus à naturâ & pertinaciore omni contentione aversus modestiam semper pluris fecerim , quàm vel nominis proprii gloriam & magnam apud ægros auctoritatem. Sed commodum cessit , ut Nobilissimus Vir elanguescente & remittente dolore præfectus comitatu illustri Comitis Palatini , Sedanum properantis , dum fortè in reditu carruca , quâ vehebatur , durius impingeret ad arboris stipitem , succussato vehementer corpore calculum non medio-crem mihi Medicisque Sedanensibus à se consultis prosignificatum excusserit è renibus , mictuque statim reddiderit.

Quanquam autem eventus satis superque meam confirmavit sententiam , nihilominus Clarissimum Collegam non temerè à me dissensisse jam statuo , quia revera , si benè sentio , ambo affectus scilicet nephriticus & qui pro colico passim habetur simul concurrere & Equitem afflixere , tamen tunc temporis unum nephriticum pertenderem. Hujus sanè certissimum tecmirium extitit lapillus non ita post excretus ut dictum est : sed colici quoque doloris concursus , cujus tamen causa non esset famosa illa sed vana meo quidem judicio meserei impuritas , verum serosa potius in capite colluvies universum abdomen per contractionem nervorum sexti septimive parium divellens , hoc unicum habeo & infallibile argumentum , quod insultus epileptici ex intervallis circaque insignes temporum mutationes Nobilissimum Virum exercerent , seseque comites , aut potius duces convulsivius illis ventris inferioris doloribus adjungerent , & præsertim quòd eorum insultuum epilepticorum vehementiâ dix decursu exactoque eodem anno Egregius Vir desubito strangulatus vitam cum morte commutarit.

Enim-

Enimverò hic diversorum dolorum concursus minimè profectò mirus videri debet reputantibus sive facilem & pronam eluvionem serosi humoris vasis in magnis ebullientis effervescentisque partim sursum ad caput, partim transversim & ad altera in renes, sive diluviem serosi humoris è capite in eosdem largiter depluentis secumque magno impetu deturbantis arenosam saburram, aut lapillos, sive variam ureterum contractionem & concussionem illatam à convulsione nervorum aut membranosi generis importatam à serosâ colluvie in postico cerebro fervente: hæc namque concussio distractioque ureterum ab internâ causâ profecta haud dubiè commovere potest saburram arenosam in illis cunctantem, si modò meminimus concussionem corporis ab externâ causâ ut vomitu, aut corporis succussatione à verendo ad saxum aut arboris truncum duriter impingente, vel etiam equitatione laboriosâ quandoque calculos è renibus excuti extrudique.

OBS. CXI. *Nam memini etiam Serenissimum Ducem & Clementissimum Dominum Carolum tertium in reditu è Barrode dum in carrucâ ad truncum arboris allidente succutitur statim exclusisse calculum, in quo enitendo plusculos dies antè frustra insudaverat.*

De exclus-
calc. post
succussionem
corporis for-
tuitam.

C A P U T I I I.

De Hydrope Ascite.

OBS. CXII. **U**Tinam & causæ notitia, atque modi, quo synatrismus aquæ in hydrope ascite fit, & ratio curationis ejus tam faciles inquisitu essent, quàm obvia & sensibilis ipsius affectus seu tumoris idæa: nam & tumor visu tactuque sese satis superque prodit; & verò adeò frequens est hic affectus, ut suveryacanea sit illius particularis descriptio & historia, & alioqui tam dirus & funestus, ut longè plura ab ejus malignitate quàm aliis affectûs, mista senum ac juvenum, ut loquitur Poëta. densentur funera.

Hydrops
qualis affectus.

Quanquam igitur, ut primùm inquiramus causas collec-

T

tionis aquæ in abdominis cavitate præter naturam, quæ illud in tumorem gravem attolit, & incommodum valdè multis nominibus, sed præsertim ob adjunctam in spirando difficultatem, à Galeno refunditur *ascites omnino in αἰματώρει noxam sive frustrationem sanguificationis, consequentem insignem facultatis αἱματοποιουμένης in hepate imbecillitatem, per intemperiem frigidam eamque summam, quæ opinio ab omnibus Scholis hucusque summâ cum approbatione atque unanimi Medicorum consensu recepta est, tamen ea ut ingenuè fatear, mihi attentius in humoris continentis causæ ascitis idæam intuenti nunquam satisfacere potuit, sed alias esse ejus causas à generatione aquæ loco sanguinis laudabilis symptomaticâ, & intemperiem hepatis frigidam consequente diversas ex hac sequenti ratiocinatione (aut valdè fallor) intelligere est.*

Ejus causa
continentis est.
Aqua,

Inprimis enim *Aquam in hydrope legitimo ascite dicto collectam, & tumoris continentem causam tam certum est, quàm quod certissimum partem esse feri chyli & sanguinis vehiculi, ut qui de eâ re dubitet, is sensu egere videatur: hoc enim similitudo substantiæ, imo identitas evidenter docet; & urina ut plurimum pauca nec quantitati potus respondens confirmat. Deinde quia feri conceptacula seu vasa à naturâ instituta sunt venæ & arteriæ, in quæ vasa id cum chylo & sanguine ex potu & cibo genitis è visceribus illabitur, necesse est serum abdominis in cavitatem venisse defluxisseque è vasis, quæ decurrunt aut sedem habent inferunturque membris ventre inferiore conclusis, siquidem hic venter membranis undequaque densis sepitur, & circumcingitur quas aqua non facilè præterfuit. Quia ergo omnis motus, ut constat ex physicis, vel est ab interno principio sive à naturâ, vel ab externo, qui duplex est tractio scilicet, & pulsus; atque in abdominis cavitate nihil quod serum ad se trahat è vasis exugatque reperire est, in eam certè cavitatem serum sponte suâ è vasis defluit, aut motu pulsus conceptaculis suis expressum extrusumque decedit, & quocunque modo descendit, vel per diapedesin ex occultis tunicarum poris defudavit, vel per anastomosin ex apertis osculis vasorum defluxit, nam erosionis seu ruptio-*

nis vasorum nullæ causæ , nullaque indicia

Ac quanquam vasa solitariè per ventres insignes corporis decurrentia membrana vestiuntur aternâ quâdam , tamen serum , tenuissimum quippè & morâ ac calore magis attenuatum , quoties scilicet suppressum restitare in iis contingit , per utramque tunicam percolari fortè non est improbabile , cùm omnia sint in corpore perspirabilia , natura-
que sibi vias quanquam occultas facilè reperiât , saltem per tunicam communem resudare posse facilis est ratio , si illud inter tunicam propriam & communem illapsum sit , ut sanè non difficile est , si demus ex osculis vasorum , quibus viscera pertexuntur , per anastomofin sive in rimas viscerum retorridorum , sive in poros eorundem defluere , & inde sensim dilabi secundùm membranas viscerum , quod fieri posse docent vesiculæ seu hydatides dictæ , aquâ scilicet prægnantes inæqualiter è remis in membranam externam effusa.

E venis , & arteriis in abdomen , inter tunicam propriam & communem ;

Nam eadem aqua facilè gliscere potest ex illo interstitio inter parenchyma & membranam interjecto in spatium interjectum inter membranam propriam vasorum stipitum magnorum , & externam , quam assumunt ubi primùm exoriuntur è viscerum ipsorum membranâ ; itaque facilis ratio est & evidens decursus aquæ inter membranam duplicem vasorum , & facilis quoque aquæ fluxus per communem membranam vasosum omnium , quippe tenuem & perspirabilem ; quâ ratione non solum ex venis , sed ex arteriis quoque serum ascitis fomes venire potest.

Nam per diapedesin ex arteriarum cavo serum ut defluere possit , obstat , tunicæ propriæ crassities sextuplò major quàm venæ , præterquam quòd interior membranula & tertia id vetet quoque , siquidem secundùm naturam sanguinem ita continet ut is minimè exudet in cavum , quod patet arteriâ dilatatâ , & spiritus vitalis est proprium conceptaculum , si modò verum est quod quidam scripserunt , arteriam ex duabus propriis membranis constare. Nam diapedesin non convincit solutio ascitis seu immunitio quæ consequitur usum medicamentorum sudorificorum & ex-

Per diapedesin minus.

332 MORBI VENTRIS INFERIORIS

ternorum calefacientium, siquidem potius per extrema orificia quàm per poros medii corporis exudat humor ceu vapor aqueus.

Per anastomofin magis
Eapla :

Per anastomofin autem omnium vasorum cujuscumque generis, & præsertim arteriarum (seri enim copia in iis longè mejor residet) serosum humorum in capacitatem abdominis venire posse ratio satis evidens est & quanquam diapedesin non admittamus, tamen per anastomofin ea copia quæ abdomini attollendo par sit deponi haud dubium esse potest, cum innumera vasa desinant & terminentur in membranis meserei, epiploi, & glandularum per eas dispersarum.^a Hippocrates sanè in Aphorismis insinuare non obscurè videtur ex hepate aquam posse decurrere secundum membranas in omentum, in quo porta ipsa recipitur, & indè in ventris capacitatem, ruptis scilicet (ut volunt interpretes) vesiculis aquâ prægnantibus, quæ quandoque in hepate reperiuntur.

Et quid em
frequentius
Pulsu atque
desubito,

Sive igitur per diapedesin, sive per anastomofin serum in abdomen veniat, certè *pulsu aut spontè diffluit, & sortè frequentius pulsu, quia serè desubito & confertim universum abdomen solet intumescere*; qui tumor subitus arguere videtur motum naturæ seu pulsum & apertionem osculorum vasorum quàm spontaneam seri exudationem, aut exitum; & confirmatur quia motu seu pulsu & compressione vasorum sæpe diarrhææ aquosæ contingunt, per quas plures aquæ libræ vel uno die extra corpus dejiciuntur.

Copiam natu-
ram gravan-
te.

Atqui quocumque modo serum exiliat intra abdomen, copiam ejus seu plenitudinem defluvio occasionem dare necesse est. Nam quia serum ascitis materia leni & suavi est à naturâ affectum qualitate, & non nisi paucâ admodum aspersum bile, ut satis color ejus aquæ puræ putæ germanus indicat, certè ad irritandum qualitate minimè aptum est, ex quo restat, *ut potius quantitate naturam gravet, & ad ejus pulsum tanquam oneris superflui eandem sollicitet.*

^a Lib. Aph. 7. Aph. 55. 'Οκόςσειν ἐν τῷ ἡπαρ ὕδατος πληθεὺς ἐς τὸ ἐπίπλυν ῥαγῇ, τὰ τέλειεν ἢ κοιλίῃ ὕδατος ἱμπιπλάται, καὶ ἀποθνήσκουσιν. Quibus hepar aquâ repletum ad omentum eruperit, is venter aquâ impletur & moriuntur.

Præterea serum spontè exudare atque è vasis exsilire nisi priùs attenuatum à majore calore non potest, vel certè incuneatum & majore quàm par sit aggestum copiâ adeò ut cùm propriis conceptaculis facilè contineri nequeat quodammodo quærere cogatur exitum: rarefieri porrò & incallescere quia plùs satis sibi inculcatur si asseveremus, haud à rectâ ratione aberrabimus. *Itaque serum è vasis diffluit sive potius per anastomosin, quia in iis superfluit, ac redundat præter naturam.*

Quoniam verò serosi humoris materies est potus alimentaque humida, qñi potus in dies à nobis ingeritur, atque à ventriculo continenter in universum corpus distribuitur, pariterque vacuatur continuò partim per renes (urina sive tum dicitur; non amplius ὀρίσθαι) partim per corporis habitum sive sub insensilis vaporis formâ, sive sub sudoris, redundantix sanè serosi humoris in vasis causa est aut *lagior aquæ ingestio, & potulentorum, quæ sunt aquæ generæ, vel etiam ciborum humidorum, aut alterutra ex prædictis suppressa evacuatio vel utraque; aut ambæ hæ causæ conjunctæ.*

OBS. CXIII. *Memini sanè quemdam olim adolescentem in oppido D. Nicolai ad portum habitantem, quòd in febre tertianâ intemperantiùs bibisset aquam, sub ejus declinationem in ascitem incidisse: sed illum unius tabellæ diacarthami usu, aquâ in abdomine antè restitante per alvum affatim redditâ, sive brevi restitutum ad lanificium rediisse.*

OBS. CXIV. *Pridie Kalendas Anni decimi septimi supra milles. sexcentissimum ad me venit paganus ex vico Villese, cum sesquipedali abdomine, in quem oculos mihi conjicienti statim recordatio subit valetudinis ejusdem antè triennium declaratæ, ac cùm interroganti à quo tempore recurrisset affectus, respondisset à messis ultimæ tempore tumorem qui sensim subsederat repetiisse affatim. Ergo ab aquæ (inquam) intemperantiore usu iterum immaniter extumuit venter: tum ille ultrò fassus est se, quod toto messis tempore in decumarum distributione vehementer æstuasset ab immodico potu aquæ sibi temperare non potuisse, atque ita denuò coactum meam implorare opem & consilium.*

Serosi humoris redundantix causæ existunt, sive seorsim, sive conjunctim:

1. Largior aquæ, & potulent. ingestio.

2. Seri per renes expurgatio suppressâ.

De hydropo enim aquæ potu:

Præced. Simil.

Age autem cùm alterutra illa vacuatio feri naturæ familiaris, & suppressa hydropi materiam conferre possit, tamen quoniam ejus portio ad habitum corporis mandatur, si quando minimè evacuetur per cutem, illa ut plurimum introrsum sive vi naturæ depulsa, sive ambientis frigore expressa iter necessariò in interiora vasa relegit, tandemque per renes cum reliqua sero expurgatur, *quisquis ascites sequitur suppressionem serosi humoris, is in unum expurgationem per renes fieri solitam deficientem & suppressam regeri debet.*

Suppressionis
feri circa re-
nes causæ.

Atqui quoniam renes non expurgant serum nisi id à mesaraicis; gastricisque, & epiploicis vasis priùs in viscera pervenerit, & ex his per emulgentes tandem in renes distribuatur, *feri suppressio circa renes fit, aut quia minimè serum ex officinâ primâ distribuitur in secunda viscera (hepar & lienem intelligo) sed in mesaraicis restitat gastricisve & epiploicis, aut certè portis radicibusque earum, & convexa viscerum non pervadit; aut quia transgressis decursisque visceribus hæret in stipitibus cavæ sive venæ, sive arteriæ splenicæ, & hinc inde tam in radicibus eorundem vasorum, quàm in ramis emulgentibus & per corpus renum dispersis, ibique subsistens renes evadere, aut certè ureteres & vesicam pro naturæ instituto non potest.*

Quò sanè fit, ut aqua quæcumque ascitem fovet necessariò defluat vel ex alterutrâ portâ aut utrâque, & radicibus earundem per viscera dispersis, certè è ramis earundem per ventrem propagatis atque ventriculo, intestinis, ac glandulis implantatis; vel ex alterutrâ cavâ (venam cavam & arteriam splenicam intelligo quæ à liene exorta & inserta aortæ distributionem sanguinis tenuis in liene geniti complet) itaque *hydrops fit ex feri seu aquæ duplici è vasorum genere diverso depluentis, & à naturâ vel spontè depositæ ratione copię scilicet & plenitudinis superflue.*

Quoniam autem distributionis feri per portam quidem duplicem radicesque, & ramos utriusque duo sunt diversa principia hepar scilicet, & lien, & pariter ejusdem diadoceos per vasa cava atque radices & utriusque ramos principia sunt duo renes, quibus in deducendo expurgandoque

extra corpus fero succedaneam præbent operam ureteres & vesica, atque universæ hæ partes eam distributionem perficiunt potissimum motu tractionis, atque hanc tractionem complent tum demum, cum usus indigentiae viget (serum namque non spontè per vasa decurrit, sed coalescens confusumque sanguini per vasorum angustias & anfractus com- meat & perfluit, quia sanguis à visceribus prædictis trahitur & per necessariam concomitantiam serum unà quoque ei scilicet confusum immixtumque; trahitur autem sanguis à visceribus quia ipse porrò habitus ab iisdem trahit, utpotè à quo inanitio primùm exhaustusque incipit substantiæ nostræ, quæ alimento proinde indiget (complent, inquam, sive habitus sive viscera tractionem feri tum demum cum usus indigentiae alimenti urget, & præcipuè in corporis habitu; complent autem partim temperie in mediocri quodam calore consistente tanquam instrumento præcipuo, partim adjuvante conformatione in meatuum præsertim, quos serum & sanguis percurrunt hinc inde, libertate positâ, *efficitur profectò suppressæ distributionis feri sive redundantiae præter naturam ejusdem in prædictis vasis utriusque generis regeri oportere vel in usum tractionis ablatum, seu defectum indigentiae sive in habitu, sive in visceribus, vel in imbecillitatem caloris trahentis, vel in meatuum sive viarum angustiam cujuscumque speciei, quæ angustia necessario tandem etiam adjungitur ad caloris minimè trahentis defectum, ob necessariam illam feri cum sanguine, sive chylo semi-sanguine permixtionem.*

Serum per renes non excernitur.

I. ob usum tractionis feri in toto seu in visceribus ablatum.

II. Coloris trahentis imbecillitatem.

III. Meatuum angustiam.

Nam sive serum præ tenuitate à reliquo sanguine secretum ex se deffluit è vasis, sive à naturâ tanquam onus inutile deponatur percolaturque è vasis terrena in sanguine portio relicta necessario meatibus inhæret, immoraturque, & ita obstructionem infert.

Quod igitur attinet ad *tractionem ablatam per usum indigentiae sive in toto, sive in visceribus cessantem*, ob quam vis trahens feriat, ejus sanè causa est plenitudo seu plethora sive universalis in toto, sive particularis circa viscera; & utriusque cum variæ sunt causæ, frequentissimæ tamen sunt,

Quo ad I. Usus tractionis cessat: Ob plethoram vel universalem, vel particu-

larem circa
viscera;

& potentissimæ, menstrua purgatio, & hæmorrhoidam fluxus
solemni suppressa.

Namque ab aliis fit causis, ut totio cum pleniore victu
conjuncto, vel membri alicujus mutilatione, quia in ple-
thorâ ab his causis & sanguis crassus minimùmque serofus
est, & cum eâ conjunctum est virium robur, illa certè ple-
nitudo aut à natura fere deponitur sive per hæmorrhagiam,
sive cruentum alvi profluvium; aut si diutiùs sanguis hæ-
ret ratione multitudinis incuneatus & ventilatione prohibi-
tus brevi putrescit, vel inflammatur; itaque febris, aut
alius prævertit affectus feri effluxum è vasis, proindèque
hydrops non facilè consequitur & frequenter.

Causa causa,
menstrua &
hæmorrhoi-
dalis purga-
tio coërcita.

Ex adverso autem dum à purgatione menstruâ aut hæmorr-
hoidali coërcitâ sanguis in toto redundat, vel etiâ in vis-
cera seu fontes, unde primùm dimanavit, recurrit sponte
suâ, aut aliâ quâcumque ex causâ, quia in menstruâ pur-
gatione cohibitâ sanguis ferè est crudus multoque sero di-
lutus, similiterque in hæmorrhoidibus suppressis sanguis
calidus & plurimo sero affusus, inde suppressam utramque
vacuationem crebro excipit hydrops, quod serum pluri-
mum in iis redundans & incalescens ob infarctum à reli-
quo sanguine spontè separatur; & secretum per se exudat
in inanitatem abdominis. quò sanè hydrops, qui fit sanguine
restitante in visceribus ob cessantem tractionem vasorum per abla-
tum indigentiaë usum sequitur ferè eam sanguinis plenitudinem,
quam suppressa insert menstrua purgatio mulieribus familiaris,
aut hæmorrhoidalis utrique solemnis sexui, aut utraque
etiâ; nam & mulieres hæmorrhoidalem fluxum quædam
patiuntur.

Ac quanquam venarum in corporis habitu tractio non
solum propter defectum usus indigentiaë, id est, copiam
sanguis intercipi possit, sed etiâ propter alias causas
aboleatur, ut caloris nativi languorem tamen quia calor
in habitu non elanguescit nisi simul cum calore viscerum
& priùs, siquidem externæ partes à calore internarum po-
tius quàm contrâ foveantur, atque utrobique ab iisdem at-
teritur causis, remediaque eadem utrique conferunt; via-
rum

rum autem in toto habitu angustia tanta esse nequit, ut tractionem alimenti tollat quin prius febres, aut similes affectus hydropis generationem prævertant; quamobrem tractionis in toto sublatae causæ resolvuntur in causas à quibus tractio viscerum aboletur, scilicet proprii caloris languorem, & viarum angustiam.

Quod igitur ad *Caloris immunitatem* attinet, quoniam innatus viscerum calor partim humido primigenio continetur, partim continuo affluxu caloris è corde influentis viget & veget, certè calor insitus viscerum elanguescit, *non solum contrariâ alteratione, hoc est, insigni refrigeratione, sed quia humido primigenio cœu fundamento quâcumque ratione destituitur, & verò caloris influentis è corde affluxu defraudatur.*

Quoad II.
Calor immi-
nuitur.

I. Contrariâ
alteratione,

Insitum certè partium calidum suffocari multitudine non crediderim, etsi influens calor potest: nam potentia tantum inest, sed actuatur ab influxu vitalis è corde, quem influxum plethora intercipit, & quamvis multitudine obrui fateamur, dum tumor aliquis conjungitur, angustia certè una quoque conjungitur, de quâ mox.

Itaque *quâcumque insigniter viscera refrigerant*, ea hydro-
pem tandem invehunt per caloris proprii extinctionem. Sic
*ab usu opiatorum, cerevisiæ, pomatii, piratii, ab assiduo
& diuturno aquæ potu ac liberali hydrops importatur*, ut ex-
perientia docet præsertim in iis provinciis, quæ loco vini
liquoribus iis impensè frigidis liberaliùs utuntur, utpote
paloto non ingratis, cùm aquâ purâ nulla natio tam in-
temperanter utatur.

Seu insigni
refrigeratio-
ne.

Jam *humidum exhauriunt primigenium viscerum*, quæ-
cumque vehementer confertimque exsiccant, quæ calorem
fanè actualem atque eximium habeant oportet, qualis est
sanguis ipse inflammatus in ardentibus febribus: nam ex-
ternæ causæ tantâ vi exsiccandi præditæ vix in usum ve-
niunt, nisi *fortè aqua vitæ, theriacâ, & si quæ alia*, in
quorum usu temperariores sunt passim omnes, alioqui haud
dubium est ea in visceribus ignescere posse, *cùm experimento*
constiteri ebriosum quendam hominem Scotum in insano convivio

2. Humidi
primigenii
exhaustu.

(Observa-
tio.)

338 MORBI VENTRIS INFERIORIS

à liberali aquæ vitæ ex vino Hispanico extractæ (in Hispaniâ certamen illud Bacchicum certatum fuisse retulit mihi fide dignus Vir Religiosus) potu inflammatae scilicet in ventriculo fuisse exanimatum animâ quippe una cum flammâ seu igne ex hore & naribus erumpente. Itaque rarò ab his externis causis oxhausto humido primigenio succedit hydrops.

Sed ferè febribus ardentibus, in quibus ab igneo intus concepto in sanguine calore nativum humidum viscerum despascitur & absuntâ vastatâque carnosâ ejus substantiâ (in quâ maximè radicale ejus humidum efflorescit) & superstite fibrosa parte, quippè quæ propter innatam duritiem vastitatem ignis latentis effugit, viscus retorridum manet.

Sic multò magis corruptâ visceris alterutrius substantiâ quomodocumque, & vel in empyema suppurato phlegmoni succedens versâ hydrops fit brevi, si vitâ cum empyemate diu potest stare.

3. Vitalis & influentis caloris nimia dissipatione.

Porro quæcumque *vitalem & influentem in nobis calorem affatim & multum dissipant, spirituumque substantiam exhauriunt; & à visceribus diu multumque avertunt*, ut acerbis cum dolore conjuncti affectus, & tumor aliarum partium, ea pariter hydropem important, calore scilicet insito viscerum per influentis interceptionem per se languescente, & intermoriante.

Ac cum vitalis spiritus per insignem cujuscumque materiæ vacationem confertim dissipetur, tum maximè per immodicum sanguinis effluvium quippe cui utrique spiritus misceatur adeo ut sanguinis effluvium *αἰολος* & in toto refrigeratio sequatur.

Quam etiam ob causam cujuscumque partis abscessum sive empyema hydrops consequitur, quia nimirum cum spiritus ad focum putredinis unâ cum sanguine accurat computrescatque, hac ratione sanguis ad summam paupertatem, spiritusque devenit; itaque insitus partium calor vitalis influxu destitutus marcescit: quanquam certè non ita frequens est hædrops ab hac postremâ causâ. *Vidi sæpius namque tubefacta diuturno abscessu corpora, tamen ab hydrop-*

^a Effatu dignus. Hipp. Coac. præn. Aph. 150.

immunia vivere, cujus eventus causam credo esse partim inediam seu siccam victus rationem in hecticis febribus cum empyemate conjunctis ordinariam, partim perpetuum alvi in iisdem affectibus profluvium.

Atque hæ sunt in universum causæ, quæ vernaculum viscerum calorem labefactando tractionem sanguinis abolent, atque hydropem accersunt, è sanguine scilicet, diutius quàm par est in vasis immorante sero difffluente per se ex iis in abdominis inanitatem.

Age verò quòd ad *Angustiam viarum* attinet, ea ferè duplex est & frequentissima hydropis causa, obstructio scilicet, & compressio vasorum. Nam angustia naturalis eorum, quæ sequitur parvitatem quandam viscerum à primâ conformatione contractam, eamque præter naturam, quam inter causas hydropis *Avicennas* refert, ea & rara est, & superior omni arte: subsidentia autem vasorum etsi esse potest tanta, ut sanguis præterfluere non possit, tamen quia fit per atoniam summam, quæ vitalis exhaustum caloris sequitur, si modò hydropem inferre potest, & eum potius non prævertit mors, coincidit certè cum causis superius allatis, & verò cum sanguinis potius penuriâ, quàm abundantia conjungitur, ut meritò dydrops ab eâ metui non possit. Astrictio denique vasorum notabilis statui non potest hydropis causa, quia viscera admodum recondita ab ambientis frigoris injuriâ satis superque tuta sunt.

Quo III. viarum angustia accidit,

Præternaturale earum vitium,

Obstructio igitur hydropis causa fit à multis, viscidisque humoribus, & maximè pertinet ad radices vasorum, quæ utrinque inplantantur visceri: nam obstructio truncorum quidem rara est ob amplitudinem cavitatis eorum, à quâ illa ex parte nomen cavi accipiunt. Ramorum autem sive gastricorum, sive epiploicorum, sive mesaraicorum obstructio potius perpetuum continensque alvi profluvium quàm hydropem inferre solet.

Vel quia eas obstruuntur:

Sed enim quanquam obstructio radicum sive portæ, sive cavæ hydropem inferre potest, hîc tamen intelligendum est non quidem illum à principio statim contingere, sed febribus diuturnis ab iis obstructionibus illatis succedere

Maximè radices vasorum tam portæ, quàm cavæ, &c.

340 MORBI VENTRIS INFERIORIS

tandem : nam quia sanguis in iis incuneatus brevi necessarioque putrescit, certè febris prævertit, & cum ratione inappetentiæ cum iis conjunctæ corpus plethorâ non ita laboret, inde non ita frequens succedit, etsi cachexia, ut experientia docet in febribus pallidis puellarum, quæ cachexiam quidem, tamen ascitem rarò important.

Cum porrò obstructio vasorum ad alterutrum viscus pertinentium à multis, crassis, viscidisque humoribus pendeat, aut potiùs à sanguine hisce conditionibus affecto, speciatim vasa in renibus obstruuntur cum ab iisdem genere sive humoribus, sive ichoribus, tum ab arenulis & calculis, quibus si uterque renum pertinaciùs hærentibus obsidetur, ut urinæ inferatur suppressio, sequi omnino hydropem necesse est, nisi is aut sudore continuo largiùs erumpente avertatur, aut morte potiùs prævertatur, quam ischuria completa non quidem intra septenarium, ut credunt omnes, sed intra vigesimum, haut quadragesimum infer, ut infra monebitur à nobis.

Vel quia
comprimun-
tur.

à tumoribus
viscerum.

Jam verò *compressio vasorum sive radicum per viscera dispersarum* etsi ab externâ causâ induci potest scilicet thorace arctiore, aut vinculis arctis; hæc tamen causa potiùs febres pallidas quàm hydropem importat, ut constat in puellis corpora juncea ab arctiore vestitu quærentibus. *Fit autem planè hydrops per compressionem vasorum à parenchymate viscerum extumescente admodum sive phlegmonode affectu, sive cirrho, quæ causa certè est hydropis frequentissima*: raros namque ascite laborantes videas, qui non priùs aliquo tumore præter naturam hepar præsertim distentum habuerint, quàm in hydropem inciderint, quanquam sæpè is tumor latet & ab hydrope ipso obscuratur.

De hy drope
à tumoribus
viscerum.

OBS. CXV. *Superiora equidem tempora memoriâ repenti, occurrunt ante viginti quatuor annos Nobilissimus Vir D. de Robecourt, Commendator Malthenensis, Magister Joannes Gognetus Vicensis Pharmacopæus, Thomas quidem Hostiarus cameræ principalis Caroli III. atque ut rusticanam plebem, aliosque, quos mediis temporibus vidi postremis annis, præter Carolum Perdeum, de quo infra, mimeni duo paris.*

fratrum, alterum ex familiâ Sartoris Pontani Tortedieu nomine, alterum ex Nobili familiâ Dodo Scribæ Domanii principalis ascite tandem contabuisse, cui occasionem dederat phlegmonodes pertinaxque hepatis tumor, isque Chronicâ febre lentâque succinctus: de scirrhorum enim contumaciâ quotidiana satis loquuntur experimentâ. Sed phlegmonodeon tumorum hepatis diuturnitatem post L. Mercatum in longè plurimis observavi, quos nominandi occasio aliàs dabitur opportunior.

Certè quisquis demortuorum hydropicorum curiosius attenderit dissectioni (debent autem Medici satagere plurimum ut quantum licet hæc iis detur facultas, quòd liber naturæ sit optimus docendus medicinæ magister, ex quo certè, dico verè & seriò longè plura quàm ex scholis omnibus semper didici) quisquis (inquam) attenderit seriò dissectioni hydropicorum, fatebitur una mecum ultrò tumorem aliquem visceris alterutrius serè unam esse certè frequentissimam ascitis parentem.

A quibus frequentissime hydrops nascitur.

Et fanè si ratione dirimenda est hæc controversia, longè mihi facilis & verisimilis videtur rotio generationis ascitis, quæ ab angustia petitur vasorum in visceribus, & præsertim hepate, in quo quippè & vasa quàm in liene graciliora sunt à naturâ, & verò sanguis crudus crassusque ferè cunctatur, quàm communis illa sententia in frustratione haimatose posita. Sive enim completam angustiam radicum vasorum in alterutrius visceris finis aut convexis partibus, & multò magis in ambabus statuas, sive incompletam, quàm evidens necessariaque ratio sese offert moræ & aggestionis in dies majoris tam sanguinis sive potiùs chyli semi-sanguinis, quàm feri ipsius in interioribus illis angustis, & ab eâ morâ ebullitionis cujusdam & transcolationis ex iis vasis feri in abdominis cavitatem, aut trajectionis in ulteriora vasa, relicto à tergo sanguine sincero crassoque, & ex iis tandem effluxus ejusdem in inanitatem sive thoracis, sive ventris inferioris: quòd scilicet serum per se minimè nutriens & à fervore nonnihil putrescens & falsuginosum redditum non apponatur partibus, sed neglectum à naturâ in iis exorbitet & superfluat?

Non verò à frustratione sanguificationis.

Hanc sententiam confirmant.

I. Sanguificationis natura.

Nam 1. è corpore heterogeneo simplex non producitur.

2. è sanguine crudo simplex serum non generatur.

Sed potius corpus ali- quod crassum.

3. Serum non tam generatur in hepate & liene, quam ab his visceribus è ventriculo attrahitur,

Galenì dogma nullam neque etiam benigniorem interpreta-

Ex adverso autem quæ-nam philosophia admittat ex corpore heterogeneo & constante ex partibus crassis terrenisque simul cum aqueis, ex quo genere sunt alimenta externa & chylus ipse, qui etsi ad sensum est homogeneus, revera tamen heterogeneum quid est, & ex diversis substantiis confusis coalescens; quæ, inquam, philosophia admittat ex corpore concreto ex quatuor elementis unum simplex corpus produci tantum, atque illud aqueum?

Quanquam enim à languidiore hepatis calore generari potest ut reverà generatur à chylo sanguis crudus admodum & pituitosus, leucophlegmatias fomes, tamen ex eodem modò integro ad vasorum radices perveniente nunquam simplex serum generatur, sed sanguis crudus omnino aut potius chylus inquinatus, *ut loquitur Aristoteles*, vel certè qualis ipse è ventriculo venit, & minimè alteratus: quid enim fiet crassis terrenisque partibus, aut quis absumpsit, cùm potius aquæ & tenues resolutionis sint capaces?

Etsi chylus alterationem aliquam admisit quantumvis levem à languido hepatis calore, is per resolutionem aquearum particularum, aut certè spontaneum earum diffluxum in corpus seipso crassius, quàm contrà in simplicius & tenuius converti debeat, philosophicâ ratione ita dictante?

Adde quod in haimatosi serum non tam generatur in hepate aut liene, quàm è ventriculo reverà ab iisdem visceribus attrahitur, siquidem ille est ipse liquor, qui in potum usumque venit sive sit aqua pura, sive vinum, aut aliquod aliud aquæ genus, *ut omninò improbabile sit, ne dicam absurdum, ex chylo toto alioqui heterogeneo seu composito & corrupto in hepate* (nam generatio præsupponit semper materiæ corruptionem ex axioma physico, *generatio unius est alterius corruptio*) unum simplex elementum idque aqueum produci.

Quòd si dicas *Galenì* ellud dogma benigniùs saniùsque esse interpretandum, *ut chylus quidem etsi integer perveniat ad viscera, is tamen nullo modo ab iis attingatur præ summo caloris languore, itaque pars ejus tenuior per se secernatur,*

diffluatque, crassa autem & terrena seorsim restitet in vasis; principio quidem lubens hanc interpretationem; imò eam post longam meditationem commentus sum & excogitavi, quòd non nisi ægrè à Præceptore tanto discedere possem; tamen huic benigniori meæ interpretationi reclamant in primis experientia, quæ docet vasa sanguine etiam non solo crassamento chyli albo scatere, & liquorem illum seu potulentam materiam omninò alterationem aliquam in ipsis visceribus subiisse. Cùm enim in ventriculo potulenta & liquida minimè morentur, sed confertim præterfluant, ut alias est à nobis demonstratum, in ascite autem vinum v. g. assumptum omninò alteretur, siquidem abdomen non vino sed aquâ purâ distenditur, quæ vinosæ substantiæ nihil retinet, omninò certè chylum in visceribus elteratum esse necesse est.

Præterea cùm familiares sint asciti dejectiones cruentæ & loturæ carnis recens maculatæ similes, arguere est non omninò ita labefactatam esse haimatosin, ut chylus ab hepate non attingatur prorsus, & serum solum toco sanguinis generetur; & ut demus chylum intactum ab hepate summè refrigerato restitare, tamen quis ferat eam loquendi formam ex chylo integro ad viscera attracto loco sanguinis laudabilis ex chylo, inquam, concreto corpore solùm aquam seu serum generari? nam si non pervenit totus, sed solùm ejus pars tenuis fluxaque sive aquea, crassiore ac terrenâ à tergo relietâ, an non potius tractrix quàm assimilatrix accusanda; & si tractrix accusanda, non tam ejus impotentia essentialis, id est, intemperies frigida, quàm viarum angustia criminanda?

Sed urgeo: demus enim laborare hepar intemperie frigidâ, fanè quoniam per eam facultas utraque tractrix & assimilatrix est labefactata, cùm utriusque instrumentum sit calor, non potest assimilatrix lædi, quin una quoque tractrix, atqui quoniam tractio assimilationem præcedit, tractionem potius quàm sanguificationem esse læsam arguere oportet, aut certè non potiore ratione unam quàm alteram: quia autem ex alterâ parte angustia viscerum experientiâ teste asciti ferè adjungitur, tractricis potius imbecillitatem

II. Ipsa intemperies viscerum frigida; quæ non tam assimilatricem, quàm tractricem facultatem labefactat,

344 MORBI VENTRIS INFERIORIS

quàm assimilatricis ascitis causam statuere necesse est ; & ita frigida temperies prima causa ascitis constitui debet , quatenus tractionem potius quàm assimilationem lædit.

Autoris sententia Erasistratus olim fautor fuit.

Cùm igitur viarum angustiam potius hydropis causam quàm frigidam intemperiem ut putarem experientia & superiores rationes in animum induxisssem meum , non mediocriter sum lætatus cùm à Galeno accepi , extitisse olim Erasistratum fautorem , imò auctorem hujusce sententia à me conceptæ & superioris meditationis vi prius expressæ , quàm apud Galenum repertæ , quòd ab aliquot annis assiduâ ejus lectione intermissâ potius animum ad unius veritatis investigationem appulerim , quàm in alienis sententiis colligendis laborarim.

III. Confirmant id etiam omnia symptomata Asciti assidentia. quæ sunt 1. dejectiones Chylosæ , pingues & crudæ.

Age enim excutiamus si placet omnia Symptomata Asciti assidentia , utrum sanguificationis vitium an tractionis , & intemperiem frigidam , an potius viarum angustiam , & distributionis vitium contrà arguant. In primis igitur dejectiones chylosæ pinguesque & crudæ Ascite laborantibus , molestæ , urina autem nulla aut vadè pauca demonstrant sanè maximam chyli partem distributionem in viscera subterfugere , medioque in cursu , imo in principio viæ subsistere , nam si ad viscera pervenissent & tot vasorum meandros evassissent , omninò certè à chylo alienæ essent & subiissent aliquam alterationem & sanguinis rudimentum saltem aliquod , & longè probabilius est chylosas reddi , quia chylus defectu attractionis vasa mesaraica non subit , sed ex ipsis intestinis immediatè disfluit , quam quòd decursis illis anfractibus ille ad viscera appulsus , & intactatus ab illis relegat suum iter , perque eosdem anfractus remeet in intestina.

2. Urina pauca aut nulla.
3. Dejectiones cruentæ & loturæ carniū similes.

Et sanè id confirmat satis urinæ paucitas nec respondens quantitati potus ; sed & dejectiones cruenta ac loturæ carniū recens maceratarum similes , quæ aliquando præcedunt hydropem , aut etiam in principio superveniunt partem chyli aqueam maximè ad viscera percolatam pervenisse duntaxat relictâ à tergo & subsistente parte crassiore arguunt , & alioqui atoniam consequuntur viscerum simulque indicant ; quem-

quemadmodum & stillæ sanguinis tenuis è naribus , è gingivis , atque aliis locis asciti familiares. Quæ sanè atonia viscerum non tam in caloris imbecillitate summâ quàm in præternaturali laxitate & exolutione consistit fibrarum , quæ ad retinendum atque adeò trahendum (nam tractionis finis retentio) comparantur , & nihil ad assimilationem conferunt.

4. Stillicidium sanguinis è naribus , gingivis & aliis locis.

Hujusmodi enim cruentas dejectiones loturæ carniū recens mactatarū similes ad tractricis retentricisque quidem imbecillitatem , minimè autem assimilatricis referendas esse ^a Galenus disertè docet his verbis : *Igitur ut non potente ob imbecillitatem hepate succum à ventriculo attrahere attrahendi facultas afficitur , ita cū retineri nequit comprehendens continensque facultas infirma censenda est ; proinde in primis quidem cruorem saniosum excerni videmus , postea verò crassiorem & veluti feculentum : hætenus Galenus.* Quòd si hæ dejectiones cruentæ hydropis prodromi non tam assimilatrices quàm cæterarum facultatū sequuntur imbecillitatem , eandem sanè adauctam hydropem sequi omnino necessarium est. *Ex his igitur , unàque è stillis sanguinis atque aliis argumentis convincitur necessariò , serum in hydropicis redundare quidem , sanguinemque longè è prædominio esse serosum , nam aliter non spontè difflieret ex variis corporis partibus , itaque ex ejus redundantia hydropem sequi non quòd assimilatrix , sed potiùs tractrix est labefactata.*

Nam serofus plus quàm par est sanguis & fibrarum expers fit sanè , quia fibrosa chyli pars minimè ad viscera pervenit , sed tantum ichorosa , eaque plurimo sero affusa , quæ utraque scilicet per tenuitatem vasa visceraque ipsa semī angustiam incompletam patientia superare potuit. Atque hæc quia ad nutritionem minùs idonea est , utpotè quæ nec apponi , nec agglutinari potest , siquidem lentoris &

a Gal. lib. 5. de loc. aff. ὥσπερ δὲ τὸ μὴ δυναμένον δι' ἀτονίαν ἢ παλῶ ἐπισπάσθαι τὸν ἐκ τῆς κοιλίας χυλὸν ἢ ἐλκτικὴν πέπονθε δύναμιν , ὥτως τὸ κατέχειν μὴ δυναμένον , τῆς περισταλτικῆς καὶ καθελικῆς δυνάμεως ἐν ἀτονίᾳ καὶ διὰ ταύτην , ἔκκρισις ἐν ἀρχῇ μὲν αἱματὶ ἰχωροειδὲς γίνεται , μετὰ ταῦτ' δὲ ἥδη καὶ παχυτέρη καὶ οἷον τροχώδης.

346 MORBI VENTRIS INFERIORIS

pinguedinis expers, inde fit ut corpus quidem tabescat, & simul quædam partes contrà intumescant, in quas scilicet serum in sanguine redundans defluit, nec resolvi potest, nisi accessu alieni caloris.

§. Atrophia
rel quarum
corporis par-
tium.

Scilicet quod ad *Atrophiam* attinet, illa sanè non aliam causam habet quàm quòd partes congruo destituuntur alimento, intercepto scilicet ob viscerum infarctus, quos cum sola serosa pars superet, & cum minimè affigatur partibus, indeque superfluat in totum, præsertim tamen gravitate suâ deorsum nutat atque decumbit in crura, quæ à fonte caloris longè semota tandem ab ejus depluvio continente intumescunt: qui tumor tamen fugax est, quòd calore lecti humor aqueus facilè resolvatur, cum qui faciem occupat non ita evanescat, & obliteretur, quippè cum nuda facies ambientis frigori semper sit exposita.

Obiectio:
cur scil. sitis
Asciticis per-
petuò molesta
sit?

Sed quæret aliquis si atrophia hydropi comitem se adjungit quòd laudabili nutritio sanguine partes destituantur, & non nisi aqueus serosusque subministretur, itaque exorbitet in vasis, ut in tumorem præter naturam quædam attollat membra, *quæ fit ut sitis, quæ est humidi roridi seu serosi appetitus, perpetuò molesta est asciticis, & non famis potius?*

*Crescit indulgens sibi dirus hydrops,
Nec sitim pellit, nisi causa morbi
Fugerit venis, & aquosus albo
Corpore languor. Horat.*

Solutio.

Famis sanè ablata causa in proclivi est, tractio scilicet seu exsuctio venarum ad ventriculi stomachum attinentium, ratione plenitudinis viscerum & languoris caloris eorum vernaculi: sed sitis quoque non obscura est reputantibus serum per moram putridum, falsuginosum, ac nitrosum nullâ ratione usibus naturalibus satisfacere posse; aut potius considerantibus ex sanguine seu chylo visceribus infarto & putrente vapores elatos os ventriculi oppetere calidos ficos. Nam à sero quamvis putrente & falsuginoso vapores efferri sitiferos haud facile crediderim, & multò minùs sitim induci (quanquam ea est *Clar. Mercat.* senten-

tia) quòd per exhaustum humidi in visceribus primigenii importuniùs trahant viscera ; nam inopinabile calore innato viscerum devastato tractricem vigere posse.

Sed pergamus ad reliquas si quæ sint functiones , quæ insalubres & præternaturales asciti assident. *Tussis sanè seu tussendi cupiditas inanis* , experienciâ teste , jam à principio ei sese adungere solet & longè priùs quàm serum eâ sit in abdomine collectum copiâ , ut in thorace eructet vel exudet , quòd inferior venter ei continendo jam sit impar , hoc enim proprium est asciti jam longiùs progresso. Assidet igitur tussis non aliam sanè ob causam , quàm quia aut diaphragma à viscere alterutro aut ambobus extumescentibus & gravitantibus deorsum divellitur distrahiturque , aut certè si jam serum tantâ sit aggestum copiâ ut ei innatare veluti viscera possint , & idcirco levitare , quia idem diaphragma ab eo præter ordinem distento quippè immaniter secundùm convexa seu gibba comprimitur & in angustias adducitur : nam tussis quia sicca ab exudante sero non fit sanè in principio , cùm imùm ventrem tum occupet solum , neque etiam à qualitate vaporum è sero expirantium fursum excitatur tussis , quippè cùm ii vapores lenes & mulcebres sint potiùs præsertim in principio.

6 Tussis seu
tussendi sal-
tem cupidi-
tas inanis.

Atque hæc satis multa de naturâ ascitis causisque ejus proximis ; de causis enim antecedentibus dicere velle parecbasis esset longior , & ab instituto nostro aliena pariterque de diagnosi hydropis jam præsentis affectus quippe per se evidentissimi agere , esset de meridie lumen accendere : verùm futurum & instantem antè denunciare si non Medico gloriosum (cui incerta minanti & maximè ingrata haud facilè creditur) certè ægris utile , aut prorsus necessarium. *Unum igitur certissimumque & instar omnium ascitis imminentis prognosticum habendum , præsens tumor sive inflammatorius sive scirrhus alterutrius visceris : hic namque nisi maturè curetur , funestum certè necessariòque infert ascitem.*

Hydropis
signum prog-
nosticum
certissimum.

Quæret autem hîc fortè aliquis frequentię hujus exitiabilis affectus causas ? Verùm consideranti hinc quot & quàm crebræ vitam hominum incurserint causæ , quæ mesereum

Causæ Hy-
dropis fre-
quentię.

348 MORBI VENTRIS INFERIORIS

visceraque crassis & crudis opplere succis ac infarcire possunt, illinc quàm frequentes occasiones sanguinem utrumque in viscera seu in nativos fontes impellentes, impulsum cohibentes, cohibitumque putredini & corruptelæ obligantes, mirum profectò non videbitur viscera crebris adeo opportuna vasorum angustiiis, propriæque substantiæ infartibus esse.

Equidem dici non potest quàm uberem prava perperamque instituta victus ratio & præsertim labor corporis intempestivè, & adhuc incocto cibo initus subministrent; aut quàm crebri ab animi passionibus & præsertim aëris inclementiâ & subitis atque alternantibus ejus mutationibus, Boreæque præsertim flatibus, maximè in plagis Septentrionalibus contingant sanguinis recursus impulsusque sive lenti, sive conferti in viscera, à quibus febres plethorica invadunt corpora, æque licet parvæ, continuæ tamen & ferè funestæ, atque hydrope terminatæ, imo non nisi cum eo commorientes, in quibus plerumque viscera tensa & immanem aliquando in tumorem, qui etiam costarum lumbos supra exstet, & dura supra admirationem præsertim hepar, quod aliquando trunci ligni instar edurum est, & veluti retorridum, & alioqui rimis fissum plurimis, in quibus aquam puram vidi latitantem & aliquando inclusam in vesiculis quæ hydatides dicuntur; quæ tamen meo judicio non apparent, nisi inflammatorius tumor aliqua in parte suppuraverit: vesiculæ enim fiunt meâ sententiâ ex puris parte aliqua concrecente & excoctâ à calore.

Causæ, Ascitis cacoëthiæ & indomabilis contumaciæ.

Supervacaneum hîc foret *Cacoëthiam ascitis & indomabilem contumaciam* pluribus describere, quæ naturæ vires, artisque omnem industriam ita eludit ut omnium Medicorum ingenia subsannare vulgari sed vero perhibeatur proverbio: *L'hydropique fait aux médecins la nique*. Certè ejus malignitate longè plures quàm cujusquam alterius chronici affectus confici tabescereque & mori experientia quotidiana abundè testatur, cujus pravitatis ratio satis obvia est in commemoratas à nobis causas ejus diligenter attendenti-

bus, nimirum intemperiem frigidam summam, quæ exhaustam spirituosæ humidæque seu carnosæ viscerum substantiæ à febrili ardore illatum consequitur, & obstructions sive tumores eorumdem.

Quæ enim ars exhaustum humidum primigenium restituere, extinctumque calorem vernaculum denuo suscitare potest? quæ industria tenacius adhærescentes, & quasi jam concretos adnatosque vasorum parietibus humores abstergere, vel altius imbibitam impactamque viscerum poris alienam substantiam abluere, atque saxeam propè duritiem emollire, retorridum denique parenchyma æquabili & pristino substantiæ modo commutare valebit, etsi namque obstructions tumoresque viscerum in principio artem minimè superare videntur, nihilominus tamen tum quoque rarò percurantur, quia scilicet aut per Medicorum socordiam prætervidentur, aut ratione diuturnitatis negliguntur spernunturque, utpotè cùm & ægri statim atque febris defebuit se habeant *ἀγχοσάδην*, capiatque eos fastidium cùm medicamentorum tum medicorum, & vicissim medicos sæpè propria avarities ad valedicendum ægris partam antè victoriam sollicitet, aut certè pudor ejus tam diu delatæ re inconfectâ clam sese substrahere compellat: itaque morbo ob hasce causas in dies majorem acquirente contumaciam sensim succrescit hydrops, qui alioqui tum demum negotium exhibere ægro & revocandi medicos occasionem dare incipit, cùm jam viscerum cacopragia longiùs provexit & omni arte superior evasit.

Obstructiones viscerum cur rarò percurantur?

Quo sanè tempore quàm fieri potest primæ mali fibræ eradicandæ sunt, & naviter curationi incumbendum, dum adhuc natura viscerum integritatis suæ quodammodo retinens est, hoc est, æger est *ευσπλασχις*, ac quamprimùm certa se produnt signa hydropem interminantia, cujusmodi sunt, præter tentionem & gravitatem hypochondrii utriusque, aut alterutrius, dispnoea, asitia, urina non satis potui respondens, & incipiens cachexia, quæ sese evidenter prodit pravo totius habitus colore, genarum livore, ac pedum tumore, magno virium languore & id genus.

Hydropsis signa demonstrativa.

350 MORBI VENTRIS INFERIORIS

Curatio
hydr. in ge-
nere habet
V. Scopos.

Omni itaque studio vacandum averfioni, certè *Curationi jamjam incipientis ἀρχομένου τῶν ὕδατος*, ut loquitur Hippocrates, *ascitis*, quâ nativum qui superest calorem fovendo augendoque, & substantificum reparando humidum: quâ viscera ab obstructionibus liberando, pleonexiam eorum deplendo, quâ denique serosum & redundantem jam humorem confestim expurgando vacuandoque.

Curatio hy-
drop. speciei
à frigidâ vi-
scer. intem-
perie, & a-
cuto morbo
succeedentis;
postulat. I.
V. & us ratio-
nem modera-
tè calidam.

Ergo quod spectat ad eam *Ascitis speciem*, quæ acuto succedens morbo calidi insiti viscerum sequitur penuriam sive frigidam intemperiem, oppugnanda certè in primis victus ratione, quæ ex cibis euchymis eupeptisque & modicè calidis constet; quo in censu sunt aves domesticæ, & præsertim montanæ, perdices, turdi, idque genus, vinum generosum, *Hispanicum*, *malvaticum*, imo medicamentosum, ut aromaticum, *absynthites*, *passulæ damascenæ*, *corinthiacæ*, quippè in quibus ut in vino, vivificus quidam calor nativo nostro affinis adhucnum viget; *salsamenta autem aromatis condita non insalubria erunt*. Cibus porrò ter in die assumi potest sed ex longis intervallis: nam in medicamentis exigua spes nisi fortè in usu electarii aromatici rosati, *diarrhodonis Abbatis*, *diulacæ*, *corticum citri*, *zingiberis conditi*, & *similium* (si modò empyreuma febris minimè fuerit relictum) quorum usus ante cibum salubris erit, quemadmodum à cibo fomenta ex mentâ, *absynthio vino incoctis generoso*, & *emplastrum ex crustâ panis aromatis aspersi*, laudantur.

2. Medica-
menta quæ-
dam interna,
& externa.

Curatio Hy-
drop. speciei,
ab angustâ
viarum,

perficitur.
1. averfione
pleonexiæ;

Jam quòd ad alteram *Ascitis speciem*, quæ viarum angustiam potius sequitur sive ob vasorum infartum, sive ob tumorem phlegmonodem aut scirrhosum, & alioqui medicabilis est (nam confirmatæ provectæque admodum frustra curatio institueretur & tentaretur, cujus obtinendæ nulla spes foret) cum hætenus antecedentibus ejus causis pleonexiæ scilicet & cacochymix fuerit satis consultum; suppono enim Medici non defuisse operam tempore & loco partim per idoneam victus rationem, medicamentorumque usum feбри prægressæ & diuturnæ convenientium, partim per ipsum febrilem calorem, cui in superfluis humiditatibus deterendis absumendisque non ignava vis est, confestim ad experientia deobstruentiaque mesereum & viscera affecta malè

accedendum: sed eâ lege, ut si jam aliquis abdominis tumor feri in eo synatrifinum demonstret axiologon, *expurgationis* ejus ratio in primis habeatur, cùm viscera intestinaque sero innatare & immergi diu non possint citra detrimentum & gravem vernaculæ temperaturæ noxam: sapienter enim monet Hippoc.^a *incipienti hydropi alvi profluvium aquosum sine cruditate morbum solvere.* Et alibi: ^b *his, qui hydropem circa venas collegerunt, erumpente aquâ in ventrem solvi.*

Ita autem medicamentorum temperabitur usus ut à *levioribus sive hydragogis, sive deobstruentibus* initium semper capiatur, & forma eorum solida præferatur liquidæ. Convenient ergo primùm, *pilulæ ex hiërâ, carthamo, agarico cum tantillo rhei*, quòd etsi cum aqua repurganda, venit, cholagoga videntur aliquorum judicio intempestiva, tamen meâ sententiâ plures simul scopos explet scilicet deobstruendi & serosos humores, quibus bilis ferè semper affusa est, purgandi per renes, & alvum unàque partes roborandi. Ex illis ergo medicamentis *sive boli, sive pilulæ fient pulveribus subactis cum succis iridis, vel sambuci, aut syrupo aliquo, ut rosaceo solutivo, sive de absynthio.*

Exhibito autem medicamento purgante & modicè, prætermittâque morosiore aliâ præparatione, quippe quam humor ex se fluxus minimè desiderat, *deobstruentibus* locus erit & *primùm levioribus*, in quo genere sunt, *oxysaccarum, syrapi de cichoreo, acetosus, de radicibus, de limonibus, species triasandali cum rheo, & diarhodonis Abbatis, e quibus cum pulvere rasuræ eboris, cornu cervi usti, seminibus melonum, agrimonii, atque saccaro in aquâ agrimonii dissoluto tabellæ concinnari possunt.* Præterea, *trochisci de absynthio, despodio; denique pilulæ ex pulvere rhei, spicâ nardi, vermium terrestrium exsiccatorum in umbrâ & malaxatorum cum succo cichorii, aut fumaricæ per dies caniculares conden-*

2. Cacochy-
miæ, per hy-
dragoga ab
initio levio-
ra.

3. De ob-
structione pri-
mum per le-
viora.

a Coac. præn. Aph. 457. ἐπὶ δὲ ὑδῆρα ἀρχομένῳ διαγῆαια γενομένη ὑδατώδους χάρις ἀπετίχας λύει τὸ νόσημα.

b Coac. præn. Aph. 461. τοῖσι ὑδρωπιώδεσι κατὰ φύσιν ἐκ καλὴν ἐκγένετο ἢ ὑδατὸς λύσις.

sato, quibus ammoniacum in aceto dissolutum addi potest, si suspicio sit affectus scirrhusi.

Quanquam porro solidior forma medicamentorum præfertur liquidiori, tamen non insalubriter *syrupi aperientes dissolvuntur in decoctis ejusdem generis, ut radicum quinque aperientium, intybi, agrimonii, betonicæ, capilli veneris, ceterach & id genus, sed in modicâ admodum quantitate.*

Dein per fortiora : quæ sunt vel primi,

Atque iis levioribus per aliquot quaternarios usurpatis succedent commodum *generosiora sive hydragoga, sive deobstruentia.*

De Curat. hydr. per hydragog. Fernel.

OBS. CXVI. In primo genere cæteris antepono *elaterium, quod pilulis prædictis ad pauca grana addi potest; & hydragogum minus Ferneli felici successu sæpè expertum mihi, & nuper in Nobili Advocato Pontano Arnulpho Maviean, cui ab inflammatorio hepatis tumore & gravi febre intumuerat insigniter universum abdomen.*

vel secundi generis.

In secundo genere sunt, *oxymel diversi generis, syrupus bissantinus, de hyssopo, de prassio, qui solvi possunt in decoctis radicum filicis, rubiæ majoris, rumicis valerianæ, anchusæ, herbarum cichoracei generis, absyntii pontici, chamædrios, chamæpityos, seminis agrimonii, securidacæ, cicerum, lupinorum: florum genistæ, stæchados. Quæ sanè non minorem vim in fero repurgando per renes quàm in deobstruendis visceribus habere statuendum est, ideoque iis obnixiùs utendum. Ad hos scopos pariter commendantur, trochisci de eupatorio, de capparibus, & rheobarbaro. Quia autem in chronicis morbis remediorum varietas jure laudatur, quòd aliàs natura assuetudine remediorum vim spernit eorum & ludificat, consulendi celebres Practici, Hollerius, Duretus, Mercatus, Massarias, Saxonia, & cæteri, qui eorum magnam sylvam tradiderunt.*

4. Seri per renes expurgatione.

Jam verò non minori facilitate quàm commoditate *Serum modò præscriptorum medicamentorum usu per renes repurgatur, sed etiam decocto polii montani, calamenti, virgæ aureæ; conservisque betonicæ, eryngii, & denique therebentinâ: quæ diuretica longè sudorificis præferenda, quòd hæc non possint nisi ægerrimè usurpari ob conjunctam hydropi sive* dys-

dyspnœam, five virium languorem: & sudorem præterea retorrída viscera vel affectu phlegmonode distenta non facîle permittant: adde quòd exiguo cum fructu aut potiùs cum detrimento & noxâ usurpantur, scilicet quia neque vacuant deobstruunt, nisi calida actu sumantur, & ferè etiam potentia valdè calida, quæ ratione febris adjunctæ sunt suspecta.

OBS. CXVII. *Certè inprosperum eorum successum in omnibus memini, & nominatim in Amplissimo Præsìde cameræ comput. Lotharingiæ Alisio Domino de Vroncourt.*

De infelici sudorifico- rum in hy- drope usu.

Quibus etiam de causis haud valdè probare possum in ascite ob angustiam vasorum ea quæ insensiliter aquam vacuare creduntur, ut sunt *sales theriacales, magnæ antidoti, & ejusmodi.*

s. Insensibili evaporatione.

Atqui cùm superius memorata remedia quovis anni tempore maximoperè probem, Æstate tamen Vereque præcipiti, ut ineunte Autumno, unas acidas aquas usque & usque inculcare & deprædicare non satis possum & soleo, cùm earum vires in deobstruendis visceribus, vacuanda simul aqua sive per alvum, sive per urinas, sive per sudorem præpotentiores sint cæteris cùm per se, tum ratione copię quæ in usum venit, defectu cujus cætera medicamenta longè acidis aquis sunt inferiora, quippè quæ non nisi parcâ manu propter ingratitudinem ingeri possunt.

Dicta remedia quovis tempore adhibenda, sed Vere præcipiti, & ineunte Autumno acidulæ usurpandæ.

Eximias sanè acidarum vires testantur qui *Fontem Spadensem* bibunt, qui singulis annis singulare earum beneficium in percurandis hydropicis experiuntur.

OBS. CXVIII. *Nam & ego ipse earum vel longius importatarum usu non semel hydropem averti jam instantem, & restitui olim earum beneficio Fratrem Angelum Capucinum etiam orthopnoicum ex insigni tumore phlegmonode utriusque hypochondrii, & ac æstate alius Vir Religiosus Pater Simon Raghesius ordinis Præmonstratensis ab inflammatorio hepatis tumore gravi febre comitato revaluit quarto post mense.*

De Curat. hydr. per acidulas Spadenses.

Atque hæc satis multa de medicamentis quæ & causas & affectum propositum respiciunt, si hoc unum addiderimus tanquam caronidem, *tempus administratione eorum com-*

354 MORBI VENTRIS INFERIORIS

Tempus
administra-
tionis reme-
diorum debet
esse matuti-
num.

Præsidia
Chirurgica
tanquam per-
niciosa reji-
ciuntur :

De gangrenâ
post caute-
rium cruri
adhibitum in
hydrope.

exceptis, Se-
rone infro-
to, & aper-
tione umbili-
ci. Sed à pe-
rito Chirurgo
instituta.

De male ad-
ministratâ in
hydrope um-
bilici apertio-
ne.

modum esse duntaxat matutinum, distans quippè decem mi-
nimùm horas ab assumpto cibo: nam quæ cibo crudo adhuc
in stomacho offeruntur obstructions potius augere quàm
tollere nata sunt.

Jam quid *Præsidia*, quæ manuum operâ industriâque *va-
cuare sensibilibiter aquam abdomine contentam possunt*, comme-
morem? ea sanè etsi varia sunt & passim laudantur, tamen
pleraque usu longo tanquam perniciose probata flocci facio.
Accepi certè ab expertissimis olim Medicis, dum in Italiâ
viverem, funestissimam iis plerumque gangrenam succedere
ob atrocem dolorem cum iis conjunctum, & confertum
aquæ intemperantiùs attractæ decubitus.

OBS. CXIX. Quorum experientiæ confidens ut debuî
ab iis semper abstinui, & eo libentiùs quòd funestum illo-
rum eventum experientiâ comprobavi, in *Nobili Matronâ
consorte fortis & generosi viri Claudii de la Ferte, Capitanei
vicarii præsidii Nancejani*, cui, *ascite laboranti*, cum ex
consilio boni senis *Pharmacopæi me quamvis reclamante caute-
ria utrique cruri adhibita fuissent, inflammatio, & mox gan-
grena accidit adeò dira fœtidaque ut loco escharæ lurida caro
propiorque sterquilinio sive odorem sive colorem spectares, suc-
creverit (quæ fœtorem tantum exhalabat ut universum com-
pleret cubiculum)* aliàs septimanam intra alteram exitiabilis.

Quanquam autem experientiâ ita statuendum esse de chi-
rurgicis præsidiis jubeat, exceperim tamen *Setonem, seu
cannulam scroto vulnerato immissam, & Umbilici apertionem
à Clarissimo Andreâ Laurentino celebratam & feciliter usur-
patam*, modò à perito & exercitato chirurgo ea fiat: nam
aliàs periculosa est.

OBS. CXX. Ut observavi in pauperculo homine jam à
biennio *ascite laborante*, cui valetudinis recuperandæ gratiâ
ab *Illustri & R^{da}. Antistitâ Cænobii D. Petri apud Medioma-
trices, Joanna de Marcosey*, misso in Pontem, cum umbilico
aperto ligamentum hepatis à Chirurgo in hac operatione non
satis experto fortè præcisum esset, profluxissetque aqua die is-
sequenti à diaphragmate cum scirrhus hepate simul divulso
deorsum nutante spiritu intercluso, vitâque simul fuit priva-

tus. Notum enim est omnibus satis præcisionem illius ligamenti immedicabilem suffocationem brevi consequi.

Quò sanè laudavi semper illud dictum *Clariss. Archiatri Desiderii Philiberti* longè satius esse finire suo ut in sterquilinio hydropici moriantur, quàm frustra tentare & infamare præsidia quæ aliis saluti fuêre. Equidem quæ hætenus præsidia commemoravi, ea jam jam instanti certè non valde profecto asciti præscripta esse à me intelligi cupio: nam altiùs radicato confirmatoque jam affectu ea nequicquam & non sine ludibrio tentari possunt, ut iis hydropicum velle curare sit Æthiopem dealbare, aut laterem velle lavare.

Enumerate remedia hydropi recentis & non inveterato, utpote incurabili, conveniunt.

Age verò supervacaneum est de *Victus ratione* plura dicere, cùm *sicca tenuisque* sed alioqui in *paucâ mole multum nutriens* satis evidenter ab hoc affectu desideretur, in quo perluvies serosa longè manifestiùs quàm in ullo alio redundat. Omnibus namque satis innotuit quòd non pauci tenuioris fortunæ homines ab exquisitâ potus abstinentiâ pristinam recuperarunt sanitatem; nihilominus tamen non sum adeo stricti juris, quin *jusculorum usum* permittam *modò diureticorum*, in quibus scilicet incoxerint *radices aperientes petroselini, fœniculi, asparagorum, cappares, majorana, hyssopus & ejusmodi. Carnes euchymæ, eupeptæ*, vel tyronibus notæ sunt, & à *piscibus, fructibus, leguminibus* prorsus esse abstinendum satis ipse affectus insinuat; excipio tamen *ficus & passulas sive damascenas, sive corinthiacas*. Sed hæc plus satis in re tam clarâ quàm quæ clarissima.

His omnibus adjungi debet victus ratio sicca & tenuis.

C A P U T IV.

De Tumoribus aquosis, sive Hydropibus particulari-
ribus lienis & hepatis.

OBS. CXXI. *M*Emini-me non semel olim vidisse tetigisse-
que splenicos (eorum nomina temporis
longitudine effluxa è memoriâ exprimere hîc non licet) quibus
lien catarrhops in immanem excreverat tumorem, qui vel
umbilicum infra sinistrum latus longè latèque tenebat, atque

De tumori-
bus aquosis
lienis.

356 MORBI VENTRIS INFERIORIS

evidente retinentiâ seu tensione sese prodebat, & jam semel atque iterum cum evanisset recurrerat. Hosce alioqui^a ὀρθοσάδην laborasse & fusco squalidoque habitu à naturâ fuisse recordor, & à febre vixisse arbitror immunes, certè adeo parva, quæ querelam sui ab iis non exprimeret. Quid præterea de iis, quos cursim duntaxat vidiſſe contigit, dicam, nihil habeo cerii.

De solutionibus ejusmodi tumorum.

OBS. CXXII. *Observo autem passim in plerisque febribus continuis jam à principio utrumque vel alterutrum hypochondrium, sed præsertim dextrum tensum quidem sed indolens tamen, & eum tumorem brevi subsidere sive spontaneo sanguinis fluxu superveniente, sive potius eodem sectione venæ revocato (nam id genus febrium modò tempestivè vocatus largâ sanguinis detractatione simul & semel, aut per epicrasin potius ex^b Hippocratis consilio jugulare, ut cum Galeno loquar, consuevi) sive diarrhœâ aquosâ biliosâ, sive profuso sudore, sive per se, hoc est, spontè & sensim sine sensu, seu insensibili resolutione citrà suppuratum, & citrà duritiem immedicabilem: ut pridem annotavi in Nobili Viro L. Stephano Substit. Pont. quanquam iisdem empyema diuturnum ferè & annuum aut scirrhum succedere non rarò mihi observatum.*

Magnus sanè^c Hippocrates annotavit tumores œdematis nomine generali expressos molles quidem & indolentes, quos spontè sedari innuit, sed aliàs judicari tardius, ut quadragesimo, aut sexagesimo, idque sive fluxu sanguinis, sive suppurato, sive spontè Clariss. Desid. Jacotius & quidam ex Practicis tumoris in liene laxi meminerunt & à febre immunis, ejusque fugacis. Clariss. Franciscus Valesius eos

^a Erectum stando, dicitur de leviter ægrotantibus: sic Hipp. lib. Epid. 1. Sect. 1. Aph. 10.

^b Lib. de rat. vict. in morbis acutis Aph. 50. ubi medicamentum ἐπιπρατινόν, id est contemperativum, describitur.

^c Lib. præn. aph. 19. Coac. præn. Aph. 281. τὰ μαλθακὰ δὲ ἀνώδυνα τῶν οἰδημάτων, χρονιώτερα δὲ τὰς κρίσις ποιεῖται, καὶ ἥσσόν ἐστιν ἐπικίνδυνα. τὰς δὲ ἐξήκοντα καὶ ταῦτα ὑπερβάλλοντα ἢ πύρηλόν μόνον, ἐμτυθται. Molles verò & doloris expertes tumores, diuturniores judicationes faciunt, & minùs periculosi sunt. Sed & hi sexaginta dies transgredientes, febre manente, suppurantur.

fic descripsisse videtur, *sunt quidam*, inquit ille, *quibus lien valdè durus est & magnus, color vero faciei & reliqui corporis non admodum vitiosus, quod quidem neque admodum grave, neque periculosum est significatur enim solum vitium lienis.*

In primis igitur ex hujusmodi multiplici tumorum numero qui quidem sine febre sunt potius laxi, quàm verè duri, atque indolentes, eos non esse phlegmonodes & verè inflammatorios satis constat: neque enim phlegmone esse sine gravi febre potest; doloris præterea absentia id confirmat, qui necessariò adest phlegmoni à sanguine quocumque, affatim & derepentè viscus impetente.

Tumores hi
heparis & lie-
nis non sunt
phlegmono-
des,

Cùm autem durities adjuncta insinuet eosdem scirrhuso generi posse accenseri, tamen non quidem secundo scirrhuso qui phlegmoni successerit malè curatæ, sed potius, qui primigeniâ generatione adortus fuerit lienem aut hepar, verosimile est, siquidem febris, prægressa accusari non potest, cujus ardore arefactum viscus immedicabilem contraxerit duritiem. Atqui quoniam durities vera quæ siccitatis est effectus non laxitatem præ se fert, & aliàs non ita insigni & evidenti tumori conjuncta est tumores autem præterea hujusmodi evanescere & obliterari sive sensim sine sensu ac spontè, sive affatim & sensibili aliquâ cum evacuatione solent, certè neque ad alterum scirrhi genus quod à crasso terrenoque humore suæ primordia originis repetat referri possunt.

Non Scirrhusi,

Quoniam itaque per hos tumores moles partium augmentum cœpit, atque omnis moles à substantiâ emanat corporeâ, ut ex physicis constat, sanè per additamentum substantiæ alicujus corporeæ & materiatae partes intumuerint est necesse; atque cùm æqualis tumor sit ferè, tametsi catarrhops seu declivis tantùm percipitur (nam propter seipimentum costarum anarrhops non facilè detegitur sed effugit manus contactum (eam substantiam adjunctam altius intimiùsque infusam immixtamque esse æqualiter toti visceri verosimile est.

Per tumores porro istos quia hycochondria ita sunt tensa,

ut non verè dura sed potius laxa tactu judicentur, materiam adjunctam & tumefacientem inde arguere est compressilem esse & cessilem, qualis est aquæ, quæ facilè cedit moxque refluit, non autem duram, qualis terrena est & limus jam à sole induratus resolutio magnâ ex parte humore antea imbibito. Quia præterea tumores isti spontè subsident, & sine sensu, itaque perfectè quandoque, ut nativæ magnitudini mollitieque æquabili restituta sibi pars videatur, etsi aliàs superest renitentia & durities, conjicere est additam illam substantiam perfectæ resolutionis esse pacem omninò, quæ nihil terreni crassamenti ex se relinquat, aut certè maximâ ex parte resolvi possit, quæ exiguum quiddam resolutionis impatiens relinquat, qualis sanè substantia est aut vaporosa omninò, aut aquea simplex, aut cui terrenum quoddam crassamentum fuerit admixtum.

Neque vaporosi :

Sed enim quia si detur esse vaporosam, eam necesse est ipsâ in parte tumefactâ genitam fuisse (nam per vasa angusta obliquè intestinorum corpori inserta oscillaque eorum longè angustissima crassis ex intestinis, sunt enim flatuum conceptacula, flatus subire spontè, aut ex ipsis intestinis quasi exugi trajicique porro ac deferri per anfractuosos vasorum sinus in viscera usque improbabile est, ne dicam dictu ridiculum) gigni, inquam, vaporosam substantiam in viscere ex subjectâ aliquâ materiâ oportet, materia autem vaporis est prorsus aquea, ut constet ex physicis, resolvitur profectò materialis causa omnis propositorum tumorum tandem in aqueam.

Certè ut non diffitear sive vasa, sive viscera turgere posse spiritali & caliginosâ aliquando materiâ, uti censuit *Doctus Coac. interpres modò citatus*, in eâ tamen sum hæresi hujusmodi vaporem nihil aliud esse, quàm serum sive aquam in massa sanguinis vel chylo confusam, calore attenuatam & concepto agitatam fervore quod Philosophiæ & Sapientum consensui omninò consentaneum est. *Itaque tumores isti laxi viscerum suboriuntur per accessum humoris aquei sese in intimius eorum corpus sive parenchyma insinuantis.*

Quod confirmat indolentia tumori conjuncta & tensioni , à cujus enim humoris conferto decubitu in partem membranâ succinctam dolor sensusque tristis , gravitatis saltem sensus abesse potest , nisi ab aquei decubitu suâ naturâ lenis omnisque acrimoniæ expertis , statimque per attenuationem , quàm ubi primùm viscera irruit patitur , levitantis , & non nisi per exsudationem sensim factam irruentis tensionemque molientis ; non enim sanguis , aut alius ullus humor terræ particeps citra indolentiam affatim , & subito viscera invadere potest.

Quod confirmant signa assidentia.

Unde autem illud humidum exorbitans venit impetitque viscera ? Sanè quoniam lien & hepar sunt conjuncta cum venoso quidem genere hepar , cum arterioso autem potissimum lien (loquimur enim de sanguine jam confecto) atque quælibet massa , sed præsertim sanguinis arteriosi plurimo est sero effusa , *haud dubium esse potest ab utroque vasorum genere serosam pleonexiam deponi in utrumque viscus posse sive spontè , sive pulsu motuque naturæ copiâ ejus aggravatæ & irritatæ ; sive seorsim , ut evenit in diarrhœis biliosis , sive unâ cum sanguine ipso turgente , sed ita ut sanguis ipse quidem in vasis subsistat , serum autem ex iis exundet in lobos , atque tumorem excitet.*

Aqua exorbitans impetis hepar per venas lienem per arterias.

vel seorsim vel unâ cum sanguine.

Nam ita duo tumorum genera suboriuntur , quorum unum à feri duntaxat decubitu sine febre est quidem saltem non magnâ & gravi , certè minimè periculosâ & subsidet spontè ; alterum cum gravi & acutâ febre & suppurato ferè solvi solet. Scilicet sanguis acratos in vasis subsistens nisi revocetur tempestivè venæ sectione , & aliis revulsionis generibus , putrescat necesse est ac suppuretur , unde febris & solutio tumoris plerumque funesta per empyema.

Inde duo tumorum genera suboriuntur : Unum sine febre , vel exiguâ ; Alterum cum febre gravi & acutâ.

Id porrò discrimen inter duo viscera insinuat ratio , experientiaque confirmat , ut quoniam sanguis arteriosus longè copiosiore sero scatet , quàm venosus qui crassior est crudiorque : & præterea hepatis vasa quàm lienis longè exiliora & angustiora , hepar inde magis quidem opportunum sit tumoribus , qui à sero unâ cum sanguinis affluxu fiunt , atque febre magna succincti suppurato terminantur , contra

Huic tumorum generi hepar magis obnoxium est ;

Isti lien.

lien iis obnoxius sit magis tumoribus, qui ab unius decubitu feri excitati febrem non ita magnam habent adjunctam & per se sedantur; quanquam utrique tumores averti possunt si medicus tempestivè vocatus vel eos jam præsentibus advertens, vel jam jam instantes prævidens legitima remedia revulsioni materiæ influentis adhibuerit, atque etiam influxuræ, & causam moventem sive occasionem correxerit, v. g. plenitudinem sanguinis & feri, vel subitum frigus ambientis, ob cujus occursum & ex crebris intervallis ex inopinato repetentem in Septentrionalibus terræ plagis nullum genus febrium observo frequentius grassari & adoriri corpora præsertim juvenum plethorica, nec satis sibi cauta providaque harum subitarum aëris mutationum, & etiam easdem negligentia præ nimiam juvenilis roboris confidentiâ.

Nimirum rara juvenum corpora Boreas ex improvviso perflans altiùsque penetrans, præsertim si austrinam constitutionem exceperit, è circumferentiâ redundantem in vasis sanguinem unà cum sero & sæpiùs serum solum, quippè facilè separabile, in præcordia magnâ vi pellit truditque; quo sanè necessariò in stipites cùm ruant, in viscera quoque seu fontes, ex quibus primò dimanarunt, impetere evenit, & sæpè subsistere in angustis radicum vasis præsertim sanguinem crassum, nam nullo negotio serum erumpit è vasis, irrumpitque in poros parenchymatis: itaque raræ sunt febres, in quibus ab hoc sanguinis recursu ambo viscera, aut saltem alterum ex iis non intumeat ut plurimùm.

De tumore
hepatis in-
flamatorio,
cum sero su-
perfluo.

OBS. CXXIII. *Equidem experientiâ quotidianâ observo passim hujusmodi tumores, & inter alios memini me vidisse in dissecto cadavere Illustris Adolescentis Baronis Ferdinandi ab Henausen, cui febris cum tumore inflammatorio tertium recurrebat intra unum annum, eaque lethalis, lobos quidem omnes hepatis admodum turgentes sed laxos & molles, interiùs autem viscus stupendâ rigidum duritie & retorridum: scilicet lobos feri non minor pars invaserat, nam reliqua portio in alvum primum septenarium decubuerat, unde diarrhœa hydatot-*

tis,

*vis, sed sanguis in vasis substiterat & interno viscere, in eoque
ustione concreverat in duritiem insignem.*

Quin etiam non improbabile est serosam sanguinis par-
tem in spatium membranam inter & parenchyma interjec-
tum excuti posse, aut sensim exudare colligique eâ copiâ,
quæ tumorem excitet, ut est à nobis annotatum ex a *Hip-
pocrate* superiore observatione.

Colligitur
etiam serum
illud in spa-
tio membra-
nam inter &
parenchyma
interjecto.

Adhæc quoniam viscera ambo sibi per duplicem portam
conjunguntur, non est dubium alterutrum in alterum posse
deponere suam pleonexiam, & tumorum exhibere mate-
riam. Atqui quoniam speciatim lien cum ventriculo conjun-
gitur immediatè per vasa brevia quidem sed ampla ea-
que plura: nam hepar ei per media intestina connectitur
& vasa sed longiora obliquiùsque inserta & sursum ascen-
dentia, minori sanè negotio magna aquæ epotæ pars per-
venire potest è ventriculo in lienem sive potiùs tractu ipsius
lienens, quandoquidem vasa lienis & ventriculo communia
non nihil obliquè incedunt duas inter ventriculi tunicas.

Interdum
etiam unum
viscus pleo-
nexam suam
in alterum
deponit.

Sic ventri-
culus lienis
magnam
aquæ partem
communicat.

Quoniam enim lien ex instituto naturæ fluxiliorem at-
que adeo aquosioris chyli partem è ventriculo immediatè
trahit exugitque in dies, ex quâ calidum & tenuem san-
guinem sibi totique conficit & minorem ejus confecti par-
tem apponit sibi, sed majorem per arterias in universum
corpus distribuit, atque interea renes serum jam super-
fluum ebibunt secernuntque à sanguine, lien autem eam
in chylo partem aqueam trahit abundantius, quò calor
tractionis omnis instrumentum in eo magis viget, quæ
universa sunt in physicis demonstrata, necesse est profectò
lienem æstuosum sive à naturâ, sive aliam ob causam multæ
aquæ sitientem ab intemperatiore tractu aquosioris chyli è
ventriculo in dies continuante turgere tandem collectâ
aquâ, & maximè parenchyma ejus rarum, spongiosum,
atque bibulum, si præsertim eveniat renes in suo munere
segniores evadere: quod utique evenit cùm ab assiduo san-
guinis serosi affluxu nativus eorum calor impensius refrige-

a Coac. præn. Aph. 281. καὶ γίνεσθαι δὲ τὰυτὰ μὴ ἐν χιτῶνι. Atque
hi quidem. (sc. tumores) in tunicâ fiunt.

ratur, aut verò saburrâ arenosâ, terrenisque & crassis for-
dibus, quæ cum aquâ in potum veniente ferè sunt com-
mixtæ, ipsi obstruuntur.

Lien tumori-
bus ejusmodi
laxis & im-
manibus op-
portunum est;

Itaque quibus lien à naturâ præcalidus, ii tumoribus ferè
laxis & immanibus ac prodigiosis vivunt obnoxii, quique
quandoque subsidunt spontè, aut certè in scirrhum dege-
nerant, quòd crassamenta illa terrena discussionis sint im-
patientia. Porosâ sanè lienis substantia bibulæque & calida
à naturâ magnum adfert apparatus ad frequentiam ut &
ad stupendam molem ejusmodi tumorum: nam si hepar
densâ carne in duplo vel triplo naturali majorem molem
præter naturam potest intumescere?

De maximo
hepatitis tu-
more.

OBS. CXXIV. *Ut non ita pridem in hostiario principalis
cameræ vi hepatitidis abrepto observavi, cui hepar in molem su-
pra admirationem extuberaverat, lienem ἀραιότερον in
quintuplo vel sextuplo majorem nativâ excrescere molem
non mirandum, præsertim cum potus quotidianus materiam
abundè subministraret.*

Hanc Doc-
trinam con-
firmant, i.
Generatio ho-
rum tumor.
sensim fieri
solita.

Hujus autem doctrinæ de continente causâ horum tumo-
rum serosâ scilicet colluvie argumentum est in primis genera-
tio horum tumorum non simul & semel sed sensim fieri solita;
cujus signum indolentia. Scilicet si per pulsus fieret tumor,
omnino affatim invaderet viscus, cum pulsus materiæ na-
turam aggravantis confertim fiat præsertim in publicis offi-
cinis: attractio enim contrà fit pedetentim & sine sensu,
quippe quæ respondet inanitioni habitus corporis à causis
externis sensim fieri consuetæ.

2. Eorundem
subsidencia,
seu modus so-
lutionis.

Deinde idem convincit subsidencia tumoris temporis pro-
gressu & spontè succedens, citraque suppuratum, aut scirr-
hum, etsi quandoque hunc relinquat, nedum difficiles ob-
structiones sive ex crassamentis terrenis in potum venientibus
& simul à viscere cum potu ebibitis, sive à crudioribus
& indomitibus chyli partibus ab æstuoso liene intempestivè
attractis, & porosum ejus corpus altius pervadentibus, nec
à calore visceris sensim remissione facto unâ cum seroso hu-
more resolvi & attenuari aptis, sed magis magisque increas-
cari ob indomabilem naturam. Unde tumor quidem per re-

olutionem perfectam decrementum tale capit, ut ferè ad magnitudinem redeat naturalem, sed edurum tamen restet viscus ob altius impactum crassamentum terrenum, nedum illud quod in vasis substitit, & obstructions infert contumaces.

Atqui hanc profectò doctrinam mirificè confirmat tum <sup>3. Cause ex-
ternæ.</sup> causarum externarum, tum symptomatum assidentium speculatio ^a *Hipp.* namque observatione lienosi plerumque fiunt ab usu aquarum lutulentarum quales palustris, & id genus & omnium medicorum experimento horum tumorum cibi etiam crassi viscidum sunt fomites, & præsertim fructus, & lacticia, atque leguminum juscula: nam hæc aqueum & terrenum alimentum plurimum suggerunt.

Quod autem attinet ad symptomata assidentia istis tumoribus, liene certè præexistenti in vasis sanguini & in dies in corporis nutritum insumpto substituente deinceps atque affundente serosum sanguinem (si sanguinis nomen meretur sanguis ichorosus fibrarumque expers, quem morbidum vocat ^b *Aristoteles*) quippe cum lien non nisi fluxam & tenuem chyli partem antequam solida ciborum substantia fusionem acceperit intempestivè præripiat, infelicem sequi necesse est totius corporis nutritionem, & habitus omnem marcescere florem, qui præcipuè aliàs viget in sanguine arterioso spiritu quippe vitali foecundissimo, quod de sententia *Hippocratis* ^c *Galenus*, docuit: quibus lien crescit, inquit ille, *his corpus contabescit ac vitiosis impletur humoribus, & contra quibus lien decrescit, iis corpus florem resumat.*

Quoniam enim sanguis aquosus præter naturam tenuis lentiorisque expers est, certè nec apponitur partibus nec affigitur; & præterea aqua in sanguine nimium redundans spiritus vitalis ubertati adversatur, corpus inde tabescat &

^a Lib de aere locis & aquis aph. 25. τοῖς ἐν πινυσι (ὕδατα ἐλώδεια). πολλῶν αὖ καὶ αἰὲν μεγάλους εἶναι ἢ μεμωμένους Bibentibus autem (aquas palustres) splenes semper sunt magni ac pleni.

^b 4. meteor.

^c 2. de natur. facult.

364 MORBI VENTRIS INFERIORIS

florem gratiosum amittat oportet: quo sanè serum redundet necesse est in toto corpore & maximè infernis partibus. Ex quo etiam spiritibus in toto ferè obrutis ob aquæ copiam magna corporis sequitur gravitas & segnities imbecillitasque, & ex ejus conscientia, viriumque corporis diffidentia mira animi ignavia & angustia, atque ad metum propensio.

Quia porro redundans in massa sanguinis aqua gravitat, inde pleonexia serosa sese in infernis partibus magis prodit: itaque varices fiunt & tumores pedum.

Sed & quoniam aqua non eâ copiâ à vitali spiritu illustratur quâ par est, indè ea facilè putrescit non ventilata ut debet: nam *vitium capiunt ni moveantur aquæ*.

A putrescente autem etsi leviter & simul redundante in partibus inferioribus aquâ calent præter naturam genua, pedesque.

Imò verò eadem putrescens effervesceat in partes superiores, hinc spontè è naribus exudat stillatque sanguis aquosus, acrimoniâque suâ partes teneriores invadens, ut carnes gingivarum, eas exedit, putrefacit, corrumpitque, & à dentibus abscedere facit: ex quâ corruptelâ partium oris anima ipsa foetet.

Quin etiam ab eâdem causâ ulceribus dysepulotis crura manant foedanturque. Denique quia aquæ fervor ille est levis & in subjecto aqueo frigidoque inest, certè febris minus evidens sed obscura, & quæ in extremis partibus in quas decubuit gravis humor sese prodit.

Tumores isti
cum frigidi
sunt,

non temerè
ad hydropem
referuntur.

Atque hæc satis de tumoribus præsertim aquosis, quæ discutienda & examinanda relinquo medicis, si quando ejuscemodi affectus occurrerint. Quos tumores ad frigidos referri debere satis constat, quanquam calida intemperies occasionem dederit: certum namque est viscus à contactu aquæ diutiùs stagnantis tandem refrigerari. Unde hosce tumores non temerè ad hydropem referre possumus ex analogiâ hydropis pulmonis vel cerebri, cum in iis viscera porosa suâ naturâ juxta atque illæ partes plurimâ aquâ sint prægnantia & distenta.

Atqui quod ad *Curationem* attinet, primi quidem generis tumores qui cum febre plerumque gravi sunt conjuncti, insinuant certè *revulsionem sanguinis serosi*, vel *seri ipsius à visceribus*, tum *vacuationem influxi jam & impacti humoris in ipsis visceribus sive sensilem, sive insensilem*: nam de indicationibus quas febris conjuncta confert, non est instituti nostri hoc loco dicere.

Revulsio autem potissimùm obtinebitur *Venæ sectione* præsertim si sanguis serosus impetat viscera, quæ semel & iterum vel eâdem die repeti debet antequam sanguis altius impingatur. Interea autem providentia causæ impellentis habebitur, ut v. g. frigoris ambientis, & aliarum ejusmodi, & eodem etiam tempore cætera revulsionis genera possunt administrari, & præsertim *frictiones*, atque *ligaturæ partium extremarum*: nam balnea nimiùm suspecta sunt.

Iis commodùm succedent *Vacuantia sed moderatè admodum*, quæ scilicet possunt è visceribus serum blandè educere, qualia sunt *syrupus rosarum solutivus, cassia, electarium lenitivum, & rheum barbarum*, potissimùm si conjuncta sit diarrhœa biliosa ut ferè evenit, *cujus usus in pulvere & substantia cum conservâ aliquâ cichorii vel rosarum, aut succo cichorii in formâ boli vel pilularum maximoperè probatur*: quorum vicem geret, *syrupus de cichorio compositus cum rheo, vel ejusdem rhei infusum in decocto endiviæ, portulacæ, tamarindorum & myrobalanorum*.

Vacuatio pariter per *diuretica sed frigida & lenientia* mihi commendatur plurimùm, qualia sunt, *decocta radicum asparagorum, agrimonii, cichorii cum toto, capilli veneris, betonicæ, & id genus cum syrupis herbarum prædictarum, ut capilli veneris, & similibus*.

Vacuatio porrò insensilis per medicamenta ut tentari possit non video, siquidem quæ digerere possunt interiùs assumpta quia calida, ea à febre prohibentur: externa autem tum hac ratione improbantur, tum quia usus exigui sunt, cum septum costarum ossearum vim eorum intercludat.

Jam vero quoniam proprium lieni tumoris genus continenter causam habet aqueum humorem non spontè, aut

Curatio primi tumorum generis, cum febre gravi, duos habet Scopos.

I. Complectitur revulsionem seri à visceribus; tam per V. S. quam per ligaturas & frictiones extremarum partium.

II. Vacuationem ejusdem
1. per purgantia moderata.

2. Diuretica frigida & lenientia.

Curatio.

366 MORBI VENTRIS INFERIORIS

Secundi generis tumorum lienis priorum,

Tres habet scopos, I. est cohibitio attractionis ferri.

II. Humoris attracti evacuationio.

III. Absterfio terreni in liene crassamenti.

His præmittatur lene aliquod pharmacum, & venæ sectio.

I. & II. scopus expedietur tam per purgantia;

quàm diuretica: utraque moderata.

motu pulsus influxum, sed tractione illectum, cujus tractionis principium ipse lien est, *Scopi sanè Curationis in cohibendâ tractione & attracti humoris evacuatione versantur.*

Nam neque revulsio derivatiove locum habere possunt: quia autem importuna illa tractio aqueæ in chylo partis fit per calidam lienis intemperiem, *isthæc intemperies usu contrariorum in primis corrigenda venit, ex adverso verò evacuatio serosi humoris insensilis quidem non nisi per calefacientia potest obtineri. Prædicti itaque scopi contraria indicant: quocirca ita temperandus est usus resolventium sive discutientium, ut ab eorum usu visceris intemperies incrementum non capiat, nisi potius ab iis solventibus prorsus abstinere præstat, & solis sensibilibus vacuantibus insistendum.* Denique quia cum aqueâ chyli parte nescio quid terreni crassamenti attrahitur ab ipso liene, hoc etiam *abstergendum*, ne ineluctabilis relinquatur scirrhus.

Quoniam ergo prædictorum remediorum usus corpus *εὐρεον* postulat, præmittendum certè lene aliquod pharmacum & *basilica sinistra aperienda*, ut facilius medicamenta cætera inveniant viam, quæ sanguinis detractio etsi ad revulsionem non confert, nec à tumore indicatur, tamen haud dubiè calidam visceris intemperiem emendat.

Quantum igitur ad *Purgationem* attinet, quia & humor fluxilis est atque sequax, & focus humoris ventriculo admodum vicinus, *medicamenta mediocria satis erunt*, cujus generis *folia senæ, carthamus, pilulæ de fumariâ, pulvis diasenæ, syrupus vel mel rosarum solutivum, syrupus de pomis regis sapor, & de polipodio*: quæ medicamenta cum repetita sufficere possunt, tum calidam visceris temperiem minimè augent.

Quæ moderatio temperiei etiam in *vacuantium per urinas* desideratur, ut *utriusque Scopo* satisfaciatur. Itaque *diureticorum sylvâ temperata sed lieni familiaria sunt eligenda*: nam quæ per sudores aquam in liene vacuant, quia citra insignem calorem id præstare nequeunt, suspecta sanè meritò sunt. Quanquam autem diuretica sive serum per renes educunt passim liquida exhibentur, tamen quoniam hæc

sunt aquæ genera & recta splenem fubeunt, ideòque tumori augmentum adferre nata, iis præferenda videntur, quæ solidam aut certè mediam consistentiam habent, quæ non verendum est celeriter, & integris viribus lienem pervadere posse ob insignem vasorum lienis cum ventriculo connexionem & viciniam. Præter superius ergo dicta ex usu erunt *syrupi de radicibus*, *oximel simplex*, *syrupus de betonicâ*, & *bysantinus*, quibus *decocta* sed in modicâ & æquali quantitate adjici possunt non solum, ex herbis prædictis, sed ad *Abstersionem crassamenti viscidum cum aqueâ chyli parte attracti* & *materiæ alioque scirrhi*, *decocta radicum tamarisci*, *herbarum chamædryos*, *chamæpityos*, *absyntii*, *saturejæ*, *pulegii*, *calamenti*, *marrubii*, *scordii*, *seminum apii*, *fæniculi*, *petroselini*, *agni casti*; quibus *cichoracea* & *frigida commemorata temperationis gratiâ* adjici debent: & cum radices in aceto macerari possint, tum *syrupus acetosus*, *oxysaccarum* & omninò *acetum omnibus medicamentis ex consilio Galeni affundendum*.

III. Per medicamenta
partim interna,
1. liquida.

In solidâ autem substantiâ medicamenta hæc probantur, 2. solida.
pulveres scilicet ceterach, *seminis agni casti*, *trochisci de caparibus*, *de eupatorio*, *de laccâ*, *aromaticum rosatum*, *diacuminum*, & ejusmodi: *conservæ item capilli veneris*, *ceterach*, *cichorei*, *betonicæ*, cum quibus *pulveres prædicti* possunt misceri, uti & *sina*, atque *sazzafrassum*: quorum etiam *decocta* non improbantur, à quibus metus non est ne augeatur pleonexia serosa, cum celerrimè distribuuntur.

Non improbantur *medicamenta chalybeata*, ubi jam ex parte detumuerit lien, & superstes fuerit aliqua durities, sed eâ lege ut integram chalybis substantiam non admittant, indomabilem scilicet à naturâ humanâ. Ergo *vinum chalybeatum*, aut *infusa*, quæ passim à Practicis præscribuntur locum habebunt.

3. Chalybeata.

Postremò inter medicamenta omnia principatum tenet 4. per acidulas.
aqua acida, ut *Spadensis*, cujus usus experimentis quotidianis in tumoribus & infarctibus viscerum comprobatur, cui succedanea esse potest *aqua chalybeata Alexandri Petronii Romani*, quæ astrictione quâdam veluti exprimit sero-

368 MORBI VENTRIS INFERIORIS

sum in liene humorem , unâque robur ei adfert mirificum.

Partim externa, resolventia, emollientia & roborantia, &c.

Quibus adiungatur victus ratio frigida & sicca.

Atqui ex *medicamentis externis modicè resolventia* probari possunt, à quibus intemperis calida visceris minimè augeatur quibus, tamen in fine, si durities restiterit, *emollientia* non inutiliter adjunguntur & semper *roborantia viscus modicâ adstrictione*; denique *acetum penetrationis gratiâ*. Laudantur igitur *olea amygdalarum amararum, chamæmelinum completum, liliorum alborum cum aromatibus, & de capparibus; axungia & adipēs gallinæ, anseris, medulla vituli; ammoniacum, unguentum dialtheas, de meliloto: denique fomenta ex decocto radicū althææ, malvæ, corticū radicū capparorum, tamarisci, herbarum ceterach, absynthii, chamædryos, pulegii, calamēti, seminum lini, fœnigræci, quorum fots litibus præmittendus*. Quoniam tamen metus est ne ab his calida visceris intemperies capiat incrementum, ad id coërcendum *frigida victus ratio & sicca* quantum fieri potest instituetur. *Juscula* ergo in usum non venient nisi alterata *endiviâ, boragine, buglosso*; quæ medicamentosa erunt magis si *radicibus quoque aperientibus*, ut *asparagorum, & capparibus* alterentur. *Carmes* laudantur *euchymæ, eupeptæ, vitulina, hædina, avium domesticarum perdicum*. *Vinum tenue oligophorum, certè dilutum aquâ chalybeatâ* convenit. Nam meracum & generosum quia statim viscus ferit improbatur: *absynthites* tamen non insalubre sed *decocto agrimonii dilutum & primâ mensâ* ebibitum, ut vim medicamento gerat. Inter *fructus* commendantur *caricæ cum thymo*, uti & *amygdalæ amaræ*, sed primâ mensâ pariter sumendæ. *Exercitatio* denique moderata & cibo præmissa pro saluberrimâ habetur, ut insalubris quæ statim cibum excipit.

CAPUT V.

De Hydrope uteri, & partu Lunæ, molæ specie.

OBS. CXXV. *V*Idua quædam paupercula *Claudia Bernard*, quæ habitabat in angiportu vici sacerdotum, appetentibus menstruis per duodecim annos circiter motibus afflictata est convulsivis, atque hysterica dicta symptomata (uti accepi) passa est: tandem phlegmone uteri cum febre acutâ supervenit, quæ in empyema degeneravit. In demortuæ cadavere uterum plurimâ aquâ turgentem, & vesiculis quibusdam purulentâ materiâ prægnantibus distinctum reperiimus, pariterque abdomen multâ aquâ distentum. Scilicet cum febre hecticâ ratione abscessus uterini per triennium laborasset, & ratione sitis perpetuæ largius aquam epotasset, serum in vasis toto corpore redundans exudavit partim in abdomen, partim in uterum, cum ad eum vasa insignis magnitudinis perveniant, & in tabidis corporibus serosus admodum sanguis restagnare in vasis soleat.

De Hydrope
uteri.

OBS. CXXVI. Vesiculæ autem illæ prægnantes pure tenui, quas in illâ observavi, mihi refricant memoriam ejus speciei molæ, quæ mihi à Nobili Matronâ *Anth. le Feure* descripta est & observata sæpiculè ab obstetrice famosissimâ *Custinâ* dictâ; narrabat scilicet obstetrix illa, se inter partus monstrosos vidisse enixum quemdam veluti globum membranofum flatuoso quodam spiritu turgentem & distinctum distentumque vesiculis quibusdam aqueo humore puri non absimili scatentibus & plenis, & aliàs pellucens, ut faciem Lunæ quodammodo exprimeret, unde partum Lunæ vocabat, affirmabatque magnâ vi ex utero erumpere & devolvi in terram, atque e terrâ ad uterum resilire instar pilæ cujusdam. Videlicet à flatu naturâ suâ levitante plenus globus ille illifus in terram remittebatur & subsiliebat non aliter atque pila aëre distenta excussa in terram resilire solet. Haud enim dubium est, infæcundum semen & crudum posse in vesiculam delineari

De partu
quodam Lu-
næ, specie
molæ.

Ejus genera-
tio

& deformari, quæ lapsu temporis fero sensim è vasis exundante impleatur. Quo calore loci attenuato & in flatulentum converso, necesse est uterum in insignem attolli tumorem, qui mole suâ tandem naturam ad sui exclusionem & veluti partum sollicitet.

C A P U T VI.

De Ischuria memorabili cum sudore perenni.

Morbi prima
invasio.

OBS. CXXVII.

*A*mplissimum & prudentissimum Virum Anthonium de Gatinois, Dominum de Drouville, in ameno illo suo in Fano D. Nicolai secessu solitudini de more vacantem, hoc est, multa super miserabili tum statu Regni Gallici meditantem ex inopinato Ischuria adöritur: ea autem jam unum diem presserat Virum constantem, cum apud me ex aulâ evocatum de urinâ penitus suppressâ querimoniam habet, & alioqui imum ventrem minimè distentum affirmat. Ergo, inquam, utrumque renem pertinax obsedit aliquis calculus: nam & nulla profectò alia à calculo causa firmum cæteroqui & alacrem hominem derepentè urinæ exitu privare potest, & veteres tuas querelas de nephritide memini. Itaque omnes machinæ & balistæ in murum illum intendendæ saxeum, qui effluxui inutilis alioqui humoris obicem se præbet. Sit ita sanè, insit ille, & quanquam aversus ab omni medicamentorum genere, tamen enema unum & alterum, bolum cassiæ cum rheo, & detractionem sanguinis è malleolo probat, & imprimis diætam atterendis calculis atque lubricandis viis peridoneam instituit, crebròque per acclivia & declivia equo aut carrucâ vectus decurrit, sed frustra: septem interea dies integri dilabuntur & nullam aquæ guttulam reddit, imo quatuor suprâ diffugiunt, cum primùm urinam ad libras duas circiter fundit; sed iterum urina supprimitur, & novendecim dies sicci prætervolant, quos ischuria secundò totos urget. Quæ certè siccitas non mediocriter animum meum tum pupugit, quòd me

Secunda in-
vasio.

minissem classicos auctores uno consensu ischuriam septem dierum lethalem affirmare; & nihilominus Vir magnanimus non despondit animum. Circa trigésimum autem circiter diem à primâ suppressione sex circiter libras affatim eminxit, sed mox tertium ischuria repetiit æquè ut antè pertinax. Tum verò corpus universum jam antè per plusculos dies uvidum spectabili continuoque cœpit diffluere sudore, & tam insuavi & olido, ut vix ferrem præsentiam colendissimi Affinis. Dies autem jam decem sudor ille noctesque tenebat, cum ecce derepentè dolor renum atrocissimus causarium adoritur, sed is mox (nam nullus dolor atrox & acerbus idemque diuturnus) semicupio paucas intra horas cedit, & simitu duo ab illo excreti calculi formâ & caractere dactylorum nucleis similes sed longè majores, quorum enixu successit liberalis diuque optata, & facilis deinceps miçtio. Memorabilis sanè fuit illa urinæ suppressio & propè incredibilis, sed sudor perpetuus & ejus vicarius in nobili Viro incolumitatem diu in incerto nutantem retinuit, per quem scilicet colluvies toto corpore serosa & jam præ morâ diuturnâ putrida sensim expurgata fuit, aliàs fortè non ita impunè tulisset tam obstinatham & omni fide majorem suppressionem. Quærere autem aliquis posset quâ fieri potuerit ut toto illo quadragenario semel & iterum urinam reddiderit, eaque extemplo suppressa penitus fuerit. Fieri sanè potuit ut lapillus hærens in pelvis fine exortuque ureteris, aliquo corporis motu sursum in pelvim reiectus ascenderit itaque liberum aquæ descensum præbuerit, sed idem mox decidens spontè & ab aquâ decumbente desuper pressus expressusque iterum in ureteris principium exitum ut antè denegarit sero: credibile enim est hæsisse toto illo tempore in exortu ureteris lapillum secundum unam ex extremitatibus seu mucronem, non autem secundum corpus medium, quod cum ureterem ipsum vi subiit, tum verò dolor gravis urgere cœpit, nam in pelvi amplâ lapis sanè absque molestiâ delitescere potuit unâque penitus intercipere urinam.

OBS. CXXVIII. Cæterum observavi Ischuriam non minus memorabilem, sed disparem sortitam exitum, in Joanne

Tertia:

Cui se adjunxit sudor per plures dies continuus.

Solutio totalis:

Sudoris hujus effectus,

Cur urina sæpius suppressa & iterum reddita fuerit.

De Ischuria lethali.

Chavotio, nobili Pharmacopœo Pontano. Hic cum alterum è renibus grandiore calculo obsessum ante annos viginti traheret, sive gestaret, cujus ipse alioqui benè conscius erat, quippè à perpetuo gravitatis & æstus sensu jatis edoctus, ineunte anno climactericorum principe circa veris initium ex inopinato in perfectam Ischuriam incidit, eamque cum summis cruciatibus conjunctam, altero scilicet rene aut potius uretere tum penitus obstructo & occupato ab insigni lapide desubito ex alveo renis in ipsum ureterem delapso, atque mediâ in viâ hærente adeo pervicaciter, ut totis viginti diebus semel & vix scyathum aquæ reddere potuerit: natura sanè summo cum conatu in eò deturbando tamdiu laboravit, nec quanquam revocante atroci dolore ipsa ab illâ contentione destitit, quandiu vires constitère, & continuitatem suam ureter retinere potuit: nam ad medium ureterem tandem perveniens lapis ita eum dilaceravit divulsitque, ut in divulsis fibris tandem intricatus fuerit, & Vir constans penitus fractis à laborioso illo enixu viribus piam animam Deo reddiderit. In cadavere certè non sine stupore repertus calculus mirè, ut dixi, implexus atque involutus.

C A P U T V I I.

DE HYDROCELE.

OBS. CXXIX. **R**everendo Præsuli primùm viro factò intumuit scrotum, nec destitit vel à viginti annis continuò intumescere & trimestri quoque spatio Nobilem Virum apertioni ejus, quò humor tumoris causa effluat, obligare. Aqueum autem prorsus fuisse humorem distendentem satis constitit, quòd scrotum positâ ex adverso flammâ seu lumine traluceret transpareretque: nam ut membrana suâ naturâ præsertim distenta diaphana sit, sola tamen aqua inter humores perspicua est, sed ipse humor ex apertâ parte satis sese ostendit aqueum.

Atqui cum generationem is humor tumente in parte accipere minimè possit, mirabitur meritò aliquis à viginti annis & amplius perennem fuisse ferofi humoris in scrotum

defluxum, & alioqui minimè hætenus exitialem aut noxium: verùm si altiùs causas repetere placet, facilè omnis faceffet admiratio. Primùm enim synathrismi ejus locus constitutatur, ut citra controversiam constitui debet, *cavitas media communes inter & proprias testium membranas sive involucra interjecta*: tum verò certum est decubitum illum humoris aquei ex abdomine ceu parte mandante fieri & secundùm peritonei apophysin: suâ namque sponte ex alto in declive illud modò dictum cavum præceps ruit humor.

Aquæ collectionis locus.

Unde autem in capacitatem abdominis descendat (nec enim generari illic sive in illo vacuo credibile est) facilè erit intellectu, si meminerimus quod superioribus observationibus diffusius est demonstratum, quâ ratione & modo è visceribus malè affectis, atque aquâ prægnantibus ipsa aqua evadere sensim queat parenchyma viscerum, interque membranas magnorum vasorum ex iis emergentium gliscere, ac tandem ex eorum finibus percolari exundareque in abdomen, quod ex ejus collectione progressu temporis universum intumescit, qui tumor hydrops ascites dicitur.

Quâ doctrinâ suppositâ illud quoque ex se evidens est, *perfacilè fuisse & proclive aquam statim in abdomen exundantem sibi quoque viam porrò fecisse, certè invenisse in homine præsertim venationi exercitationique corporis omnis generis tum intento, per peritonei productionem illam, quæ extrâ abdomen delata testiculos secundùm naturam circumvestit. Quam ob causam potiùs hydrocele sive tumor aquosus scroti exemplò subsecutus, quàm hydrops qui ab aquâ restitante fieri solet.*

Causa
περιτοναρχη
τινι,

Age quodnam viscus incusari potest tanquam primarius fons, unde perennis illius aquæ tamque continuata scaturigo & decursus in abdomen primùm & ex hoc in scrotum? Clara sanè sunt argumenta lienis æstuosi admodum ideoque intemperantis in attrahendo imbibendoque omni fere aqueo humore qui in quotidianum venit potum: nam gracilis habitus ac fuscus & calidus, nigrum capillamentum, vultus decolor, propensio in febres ac tumores sinistri hy-

προνυχ-
μην,

Pars man-
dans.

pochondrii unâ cùm singulari prudentiâ & oxythymiâ in *R^{do}* *Viro* insinuant evidenter sanguinis atrabilaris prædominium, & lienis fervidam intemperiem, quæ serofi aliàs humoris in toto redundantis, & maximè circa prædictum viscus cùm causæ, tum indices sunt omni exceptione majores. Profectò non solum *Vir Reverendus* nativam illam splenis constitutionem præ se fert, sed nobiles ipsius parentes universaque familia ita manifestè, ut ex *Cariâ* huc appulisse merito ex vultu fusco & melancholico quis suspicari possit; in quâ scilicet *Cariâ*, ob vultus pallorem in incolis, quidam cytharædus festivè dicere solebat, mortuos ambulare.

Prognosticum.

Benè autem habet quòd aqua illa è liene in dies ac dies exundans neutiquam hætenus diuturnam in abdomine moram traxerit, sed sibi viam fecerit in scrotum: ita enim evasit ascitem, qui extincto brevi calore viscerum omnium nativo paucos intra annos immaturæ morti illum tradidisset. Nam cùm eum vitæ statum divinâ providentiâ sibi elegerit, quæ fœcunditatem testiculorum non desideret, æquiori animo ferre debuit eum morbum qui vitæ quidem diuturnitatem promitteret, etsi virilitate aliquatenus exueret.

Curatio, per
Scroti aper-
tionem tertio
quoque men-
se repetitam.

Dè remediis autem hujus tumoris non est necesse dicere cùm tutissimo & celerrimo jam ipse assueverit, & consuetudo illud non valdè molestum etiam reddiderit; scilicet *apertioni scroti scalpello factæ, & tertio quoque mense aut etiam citius repetitæ*: nam tædii fastidiique plenior vita esset quæ in commutandâ vel etiam ad mediocritatem reducendâ habituali visceris intemperie, vel in parcius subministrandâ sive resecandâ materiæ serosæ colluviei fomite versaretur & laboraret.

Victus ratio
qualis.

Hoc unum tantum monere *Reverendum Virum* cupio, *victus rationem*, sibi eam deinceps instituendam, quæ ad *frigidityatem cum siccitate* inclinet, ut & visceris phlogosis reprimatur, & minimè id in posterum tantâ aquæ copiâ turgeat: nam aliàs *Vir prudens* medicè congruenterque naturæ vivit.

OBS. CXXX. *Cæterum hoc ipso tempore quo typis hæc consilia mandantur, Reverendus Religiosus conspiciendum D. P. Baroto & mihi exhibuit curandumque scrotum oppidò quidem immane sed longè minus grave quàm moles & tumor stupendus præseferant, quâ levitate suspicor non temerè illud potius distentum esse & prægnans aqueo quàm crasso aliquo humore. Quam conjecturam confirmare videtur victus ratio in usu fructuum, herbarum, & cerevisiæ posita, necnon cantus diuturnus & frequens tussis, nota enim est sympathia partium respirationi inservientium cum genitalibus. Remissimus autem curam in tempus commodius: sæva enim hyems vigebat.*

M O R B I
 E X T E R N I H A B I T U S
 A D I L U V I E S E R O S A .

S E C T I O V .

C A P U T I .

D E A R T H R I T I D E

C O N S I L I U M P R I M U M .

O B S E R V A T I O C X X X I .

K ALENDIS Septembribus , convocato Collegio Archi-
 atrorum à Reverendissimo & Illustrissimo Præ-
 sule , decernendi causâ de auxiliis quibus tum
 impendentem sibi arthritim & deinceps in posterum
 avertere atque amoliri posset , proposui in medium quid sen-
 tirem de ortu causisque illius affectus in genere quidem , sed
 in particulari duntaxat. Atque cum majorum nostrorum &
 universæ Medicorum scholæ super eo argumento decreta non
 solâ auctoritate sed rationum pondere potius (ut veritatis stu-
 diosum decet) non tam spectans quis dicat , quàm quid dicatur ,
 pro meo more diligenter pensitatèque expendissem , sanè tum om-
 nibus subductis rationum momentis statui recepta scita illa sub-
 jecto corpori non usquequaque congruere , sed alias esse arthriti-
 dis conjici causas , quæ cum illustrissimum Principem à pau-
 cis annis , tum vero plerosque alios & fortasse omnes exercet
 fatigatque , quas causas nemo hætenus quod sciam prodidisset.

Quæ autem rationes me eò impulerint (temerarium namque
 est ab antiquitatis statutis sine validissimis rationum firma-
 mentis discedere) ac etiamnum quasi cogunt recedere à vulgari
 & præjudicatâ opinione , quanquam ipsa cum aliàs non una

& eadem sit ab omnibus constanter recepta, non vanam inde propriæ imbecillatis suspicionem injicit, veniamque dare, imò ingeniosum quemque invitare videtur ad novam sed meliorem & firmiorem si fieri potest inquirendam, operæ pretium me facturum esse duxi, quandoquidem intelligo illustrissimum Principem exterorum Medicorum præsentia invitatum de deliberatione novâ ineundâ judicia nostra iterum exquirere velle, si eas scriptis rationes mandarem, ut majore cum otio, curâ, & animi meditatione à judiciosissimis collegis in examen possent revocari.

Principiò convenit mihi cum Scholâ Medicorum articulares dolores non nudam quidem intemperiem, sed continuitatis solutionem quandam, ita atrocitate eorum suadente, consequi, hoc est, violentam distentionem & præter naturam ligamentorum membranosorum quæ continent, firmant, inducunturque eorum articulis ossium, quæ sunt colligata per diarthrosin, id est articulationem, in quâ manifestè ossa moveri possunt, quippè quæ ligamenta exquisitimo pollent tactu, quòd membranæ, quæ est unicum tactus instrumentum, naturam habeant.

Deinde verò illud quoque detur hanc ligamentorum divulsionem præter naturam partim fieri ab imbibito aliquo humore, partim sequi ossium à se invicem quandam veluti abscessionem, quam humor in eorum cavitatem sive inania spatia magnâ vi irruens facit: eum autem humorem è venis aut tendinibus depluere confertim sive spontè sive expulsum à causâ externâ astringente vehementer, vel à naturâ ejus copiâ aut qualitate irritatâ: & porrò non solum in spatia illa articulorum eundem humorem erumpere, sed circumstantes omnes partes sive nervosas sive carnosas occupare & imbuere.

Itaque mihi cum omnibus convenit tum de doloris continente causâ in genere, tum de fluxionis, quæ est motus quidam localis, quibusdam causis, termino nimirum ad quem, mobilis natura, & spatio motus seu viis, quas tenet humor, sed iis communibus duntaxat: neque enim convenit adhuc aut de certo termino à quo, aut de speciali natura mobilis, sive humoris

Autori de Arthritidis naturâ cum Medicorum Scholâ convenit quidem, de ejus causâ continente,

fluxionum causis,

termino ad quem,

Mobili naturâ, & de viis motus,

Sed tantum in genere, non verò in specie.

ipsius specie, qui sunt principes indicationum fontes.

Eorum diver-
sæ opiniones
recitantur.

Etenim hic mihi humorem è capite depluere statuit, & vel ab internis partibus per quartum occipitis foramen scilicet secundum vertebrae dorsæ, quæ fuisse ^a Magni Hippocratis doctrina videtur, vel ab externis sive inani spatio cranium inter & cutem; ille ab hepate detrudi; alius è ventriculo aut intestinis mesereoque in articulos transferri credit, cui videtur favere experientia quâ colicum dolorem cum arthritide commutari comprobatur. Hic porro causatur pituitam, ille bilem, utramque alius, partim sanguinem (incoctos scilicet & crudos) vel ichores ipsos humorum, quos improprie feri nomine donant, cum ichor Platoni dictus sit cujusque humoris pars fluxa, ejusdemque coloris & naturæ cum propriis humoribus; serum autem proprie dictum nihil aliud sit quàm potulenta materia seu aquea pars chyli & sanguinis vehiculum, & aqua pura puta. Ergo hunc vel illum humorem arthritidis fomitem statuunt medici pro cacochymiae specie quæ in ægro evidentiùs se ostendit: quæque triplex duntaxat passim agnoscitur à medicis totidem humoribus respondens.

Causa conti-
nens præsen-
tis Arthriti-
dis est Serum.
Ejus Termi-
nus à quo.
Terminus ad
quem.

Atqui ut non disputem arthritidem posse esse hujus aut illius cacochymiae sobolem, quod caret dubitatione, si ipsa humorum & non ichorum potius cacochymia intelligatur, cum potiori nomine ichorosa cacochymia videatur statui posse parens arthritidis: ut, inquam, non disputem de thesi, *certè in proposito ægro arthricos dolores periodicè recurrentes minimè ab illis humoribus vel etiam ichoribus dependere, neque à ventriculo, intestinis, aut hepate humoris quisquis sit tandem decubitum arcessendum puto, sed unum serum seu aqueam substantiam, quæ in venis & arteriis maximè utriusque affunditur sanguini, parentem horum dolorum affirmo astruoque, idque è venis & arteriis universi corporis, sed maximè capitis periodicè ad articulos defluere rectè teneo, accuratèque defendo.*

Nimirum potulenta materia seu aquea substantia in potu

a Lib. de locis in homine. Sect. 18. 19. 29. & lib. de glandulis.
Aph. 36.

præsertim & cibis quoque (nam aqua & terra præcipuè omnibus præbent molem & corporaturam , sed aër & ignis vires (sed maximè fructibus & plantis sumpta à ventriculo alterata & commixta chylo partim in coctione , quæ fit in convexis partibus hepatis & lienis , secernitur à reliquis humoribus atque à renibus attracta fit urina , (*quam tertiæ coctionis esse excrementum dixit Actuarius : quòd primam in ventriculo fieri , secundam in meseraicis simisque hepatis quæ bilis secernitur statuerit*) partim vero permixta sanguini tum crasso tum tenui in omnes venas & arterias potissimum defertur necessaria scilicet tum , ut & antè , ad deductionem sanguinis per se (*ἡ ὀχνημα τροφῆς* ob eam causam ab Hipp. dicitur) & cùm ulteriori ejusdem sanguinis coctioni , quæ elixationi similis esse debet , ut constat ex Galeno , tum denique utilis temperationi omnium partium , quarum calor facilè aliàs inflammaretur.

Quod probatur in generatione.
1. A seri generatione.

& functionibus.

2. Ab ejus superflui necessariâ resolutione.

Serum igitur perfunctum hisce elixationis devectionisque humorum nutritiorum , & irrorationis membrorum omnium muneribus non recurrit naturaliter in vasa , etsi plerique id opinantur , sed in benè constitutis corporibus auctore ^b Galeno in quartâ illâ numero coctione , quæ fit in venis , attenuatum sensim resolvitur perinde atque exorbitans in fructibus & plantarum succis humiditas diuturnitate temporis discutitur , quod disertè docuit ^c Galenus , hoc est in vaporem abit , qui vel insensili expiratione vacuatur , vel sudore præsertim si à multo potu id in vasis redundarit ; & vehementior accesserit motus ; cujus doctrinæ argumenta sunt quod experimento constat & quicumque multum potant eos plurimum sudare observatione ^d Hippocratis & contrà ; & præterea qui plurimum sudant ingenti urgeri siti ob seri penuriam , cujus appetentia sitis.

^a Lib. de alim. in fine. vehiculum alimenti (humiditas) est.

^b De natural. facult.

^c De simpl. medic. facult.

^d Lib. aph. 4. aph. 41. Ἰσως πολὺς ἐξ ὕπνου ἄνευ φανερῆς μίτης γινώσκουσι, τὸ σῶμα σημαίνει, ὅτι πλείονι τροφῇ χρείαται. Sudor multus ex somno citra manifestam causam factus , corpus multo alimento uti significat,

Quæ sanè doctrina fuit ^a *Theophrasti*, quo loco scribit urinam, sudorem, & lacrymas unius atque ejusdem humoris esse sobolem, cui assensum præbet *Galenus* passim.

3. A feri natura.

4. Quantitate.

Cæterum hoc serum mera est aqua, nisi quod (si modò verum est quod scribit ^b *Galenus*) paulò crassiorẽ substantiam tot diversis coctionibus obtinuit & paucâ bile perfunditur, quæ despumans per illas coctiones sero ob tenuitatem substantiæ facilè permiscetur, & ab eodem maximè diluitur: quantitate denique respondet potui, imò hyeme etiam longè exuperat in sanis, quòd scilicet eo tempore coctio melior & calor vegetior exprimat magis à cibo illud humidum, & præterea expiratio feri insensilis eodem tempore deficiat. Quò sanè non mirum est serum in vasis turgere & redundare sive quòd humidior cibus in usum venerit, & aquosior ut juscula, fructus horarii, & similes, sive quòd ex opinione *Galen*i hepar, & nostrâ lien ad calidum siccum vergant temperamentum, quare quicquid est aquæ in cibis vehementer attrahunt & intemperanter (nam non crediderim per eam temperiem fortiter exprimi aquam à reliquis succis quanquam ea est interpretatio *F. Valesii* dicti *Galen*i) sive quia habitus corporis sit densus, sive similes causæ concurrant, quæ aptæ sunt ad serum copiosius quàm par est generandum, aut congerendum suppressâ vacuatione ejus naturali.

Non dubium profectò est ab his causis plenitudinem ferosam sive colluviem in vasis succrescere, cujus etsi nulla aut rara in scholis medicorum fiat mentio, tamen necessariis effecimus rationibus eam esse posse imò frequentem, quibus experientia ipsa non repugnat præsertim in atrabilaribus & hypocondriacis, qui observatione ^c *Hippocratis* perpetuò salivosi sunt, aut sudoribus diffluunt. Quin *Galenus* tametsi ubi ex professo agit de plenitudinis & cacochymiae speciebus nullam faciat ejus

^a Lib. de sudor.

^b Locis dictis & 1. de atra bile. 1. de sanit. tuend. & 1. de simp. facult.

^c In Epidem. passim ut & lib. 2. sect. 2.

mentionem, tamen meminit disertè *comm. in* ^a *Aphor.* ex quo non paucos ab ea serosa colluvie morbos invehi verosimile est, imò necessarium cùm in justâ humorum omnium symmetriâ sanitas consistat.

Equidem in eâ sum hæresi maxima marthriticorum morborum partem & non paucas febres à serosa colluvie originem trahere. Quis enim nisi pervicax ausit negare serum in venis & arteriis præsertim exundans atque diutiùs retentum putredinem posse concipere, cùm omnia elementa simplicia observatione ^b *Aristotelis* præter ignem putrescant; itaque febrem in nobis excitari posse?

5. Ab ejus diutius in corpore retenti putredine:

Quis adhæc inficiabitur illud idem serum ubi turget & abundat vel inundationis fluminum alveum excedentium & egredientium modò symptomaticè vasis exilire per se posse per diapedesin vel potius per anastomosin; aut verò à naturâ ejus copiâ irritatâ huc vel illuc detrudi posse, maximè si ei copiosior bilis vel humorum ichores permisceantur, qui in ultimâ cōctione in toto habitu factâ cùm separentur ut inutiles, abireque soleant in insensilem expirationem, necessariò etiam in venis turgent, si exitu per poros cutis una cùm sero intercludantur?

& 6. Motu tam symptomatico.

Atqui nullam aliam in Illustrissimo causario nostro quàm hanc serosam seu aqueam colluviem, eamque cùm semel incaluerit aut copiâ turget, non aliundè quàm à venis arteriisque totius corporis in articulos ruere & diris cruciatibus affligere ex his evidentibus argumentis, quæ semper in eo & plerisque aliis sedulò observavi, conjicere est, tametsi non inficias iërim magnam etiam aquæ portionem è capite, in quod scilicet innumera vasa finiuntur, in articulos secundum tendines gliscere & irrepere, quod fieri posse ex Hipp. antè monui.

Atque in specie ad præsentem ægrotum applicatur

Principiò igitur quoniam humor quicunque arthritidem fovet non nisi cum fluxu quodam, & motu locali dolentem impetit partem, ideoque vel motu spontaneo vel motu ab externo aliquo principio sive tractu sive pulsu, tractionis autem causa externa internave nulla est evidens:

Humor Arthritidem fovens quomodo articulos irruat.

^a Aphor. 46. sect. 6.

^b 4. Meteor.

nam toto induciarum tempore & in ipsâmet invasione arthritidis, neque medicamenta calida afflictis admoventur articulis, neque in iisdem articulis calidæ alicujus intemperaturæ signa ulla conspicua, sed potius contrariæ, quandoquidem articuli suâ naturâ sunt partes frigidissimæ exsuccæque, & à fonte caloris sejunctissimæ, ac speciatim in *Illustri ægroto* à diuturnitate morbi macilentæ & fere tabidæ, efficitur profectò humorem quicumque sit articulos irruere vel spontè vel pulsu, excussum expressumque vi naturæ copiâ aut aliquâ qualitate irritatæ, ex quo sequitur eundem humorem vel præ copiâ naturam aggravare, vel qualitate malignâ eandem lancinare infestareque vel certè per se ac spontè exundare, quòd scilicet fervorem quoquo modo conceperit alienum, itaque longè latèque despumet & effervescat. Nam cùm dolor defubitò & vehementer invadat, omninò humor ejus parens magnâ vi copiâque & impetu necesse est præceps ruat.

Hic humor non est crassus, frigidus & lentus;

Neque è visceribus infirmi ventris ortum trahit:

Quod fluxus alvi, partim spontanei, partim medicamentis excitati,

Quamobrem accusari non debet humor crassus frigidusque à naturâ, & lentus qualis sensim in dies generari, adhærescere & congeri sive ventriculi intestinorumque parietibus, sive vasis primæ regionis, id est, radicibus portæ utriusque per epiploum aut mesenterium divaricatis. Quò sanè nunquam potui iis assentiri, qui arthritidis propositæ fomitem è visceribus & hypochondriis omninoque in inferiore alvo repeterent: nam quî fieri potest ut humor crassus, & viscidus eas infarciens partes confertim cumulâtèque vel uno die invadere non solum articulos inferiorum partium, sed etiam impetere membra superiora valeat, cùm ad deterfionem hujus humores longissimum tempus exigatur & ad fluxum omnino sit ineptus ejusmodi humor?

Accedit quod & nuper à me observatum alvi fluxui partim spontaneo, partim ab usu quotidiano laxantium medicamentorum procurato eique trimestri nihilominus successisse arthriticos dolores de more & repentè eosque gravissimos & diuturnos. Quin etiâ annotatum postremis annis toto tempore paroxysmi alvum semper fluere liquidis ex-

crementis, hoc est, aquosis biliosis, quæ indicant sanè ab alvo non venire causam arthritici doloris fomitem, cum alvus contrario motu prorsus repurgaretur, nec natura simul contrarios tentet motus.

Sed meam sententiam confirmavit tandem dissectio corporis non vi arthritidis sed peripneumonix satis abrepti, ut infra videbimus. Nam ex dissectione satis constitit viscera omnia inferiore ventre contenta integra fuisse & vitii expertia, cum naturalem obtinerent mollitiem, molem, habitumque, colorem, & reliquum omnem substantiæ modum, atque ab omni infarctu libera prorsus essent, ut nihil quod in iis culpæ posses nisi æstuosam intemperiem haberes.

Et dissectio
corporis de-
mortui affir-
mant.

Quoniam igitur è majoribus vasis atque superioribus toto scilicet corpore humor arthritidem fovens repeti debet: nec enim id controverti potest, cum ea vasa connectantur per suas propagines cum articulis ipsis, in quos proinde ex omnibus vasis sive plenitudo, sive cacochymia deponi potest, & exonerari, & verò vasorum externorum tumor, qui antè insultum arthritidis in manibus pedibusque conspicuus est admodum, quique, nisi lapsu temporis subse-derit, producit morbum in longum tempus, satis insinuat terminum à quo motus humoris esse vasa totius corporis & præsertim arterias, ut intelligere est ex pulsu magno altoque veluti undoso, qui necessariò plenitudinem cum virum robore arguit, *concludamus humorem arthritidis continentem causam è vasis totius corporis quocunque modo ruere in articulos.*

Sed is, qui è
vasis totius
corporis pro-
venit.

Quis autem aut qualis humor è vasis præter massam sanguineam, aut serum ei affusum erumpere potest? sanè etsi vel massa sanguinis, vel saltem ichorosa ejus portio fluxilis à naturâ & per quandam putrescentiam seu fervorem à crassamento sanguinis separata per se irruere posse videtur in articulos, aut à naturâ magnâ vi depelli, *tamen serosam potiùs ejus partem sive aqueum sanguinis massæ affusam incusandam esse his argumentis conjicere est.* In primis enim cum sanguis sit naturæ thesaurus certè nisi plurimum re-

Scilicet sero-
sus & aquo-
sus:

dundet aut vitiosus sit, & per putredinem unio humorum seu partium sit dissoluta, omnino illius natura retinentissima esse solet & per se non ita facile moveri potest si integritatem naturæ servatam contrà serum & per se exundans facile ferri quoquò possit; & quâ datâ portâ exilire, pariterque nullo negotio à naturâ huc illuc impelli.

Utpote in corpore multum redundans. Hunc in eo præsentem demonstrant:

I. Ejus copia à sanguine emisso in pelvi secreta.

Quoniam autem sanguinis massa ipsa omninò vitii est expers, nisi fortè præcalidior quàm par sit, & potiùs deficere eum quàm redundare & exorbitare in vasis satis constat; ex adverso autem serosa colluvies evidentissimè redundat & sanguinis massam excedit, serum potius accumulandum venit quàm sanguis. *Serosæ namque toto corpore redundantia plura sunt eaque illustria argumenta*, & inprimis experientia rerum magistra, cujus conscios testes appello clarissimos collegas archiatros. Quoties enim secta est vena *illustrissimo Principi*, secta est autem singulis annis sæpè sæpiùs, toties advertimus, ubi sanguis in pelvi subsedisset confusione humorum dissolutâ, serum secretum maximam partem pelvis occupare, eique tantillum miscelæ sanguineæ constantis & integræ atque inculpatae innatare: quem feri excessum observo quotidie in omnibus calidis corporibus & arthritidi obnoxiiis.

II. Causæ antecedentes tam internæ;

Deinde quæ causæ sunt synathrismi serosi humoris sive internæ, sive externæ, eæ in universum concurrunt omnes in *nostro illust. causario*. Nam inprimis impensè calidum à naturâ illi temperamentum viscerum omnium, ut ex capillamento nigro constat, & alacritate animi ad omnes functiones & labores, nec non ex habitu calido & æstuoso. Ac quanquam à naturâ eufarcos habitus olim illi naturalis calidæ intemperiei humidam associatam esse indicet ex *Galen*o, tamen jam in ficcitatem propendere, à quâ calor augmentum non mediocre acceperit, constat apud me, partim ob naturalem quæ fit per ætatum decursum in ficcitatem mutationem, partim ob usum diætæ exsiccare natae, labores scilicet corporis immoderatos præsertim in venando & equitando, & quotidianum vini meracioris ut His-

panici usum præmissum validis illis exercitiis, nec non graves animi curas & tædia præsertim postquam arthritidis eum semel affligere cœpit.

Quibus causis ad generationem copiosi feri plurimum facientibus accedere aliæ in eodem colligendo retinendoque potentissimæ, & in primis quæ densitatem totius habitus inferunt, ratione cujus serum non ut antè expurgari, ut par est, potuit. Nam ut carnosam molem quippè quæ poros etiam habitus constringere solet omittam, quia paroxysmis arthritidis & febre ex brevibus intervallis recurrentibus statim exhausta est & imminuta, cùm *illustris ægrotus* ante febrem illam tertianam gravem & productam nephritidis anteambulonem totas noctes æstivas solitus esset aëri nudum sese exponere, quò auræ externæ ductu & transpiratu æstum internum à plethorâ, & habitu athletico illatum temperaret; præterea stragulis è fetis caprinis (*camelotum vocant vulgo*) ferè semper incubuit & indormivit, & tectus vestitusque fuit diu noctuque semper sericis pannis cocco infectis, in quo scilicet vis astringendi inest eximia. Ab his sanè causis, pariterque ab ætate habitus insignem contraxit densitatem.

Cui semper postea adjunxit cibandi rationem liquidam & perpetuum otium non minimam collectionis aquæ in toto corpore causam. *Itaque colluvies serosa in toto ex assidentibus signis hisce semper innotuit plurimum.*

Nimirum ipso in morbi insultu longè magnam urinæ copiam quæ est ipsum serum aqueum, de quo quæstio est, & ad sex libras vel uno die, cùm vix duas cujuscumque potulentæ materiæ ebibat, reddere & effundere per plusculos dies *illustris Princeps* consuevit. Nam quòd docti viri statuunt signa arthritidis esse non tantum mingere, aut sudare quàm antè, id de præcedentibus signis intelligere, non de concomitantibus par est: *nam perpetuum certe signum concomitans nedum arthritidem; sed fluxiones omnis generis est copiosa urina, & potum longè excedens, experientiâ nostrâ quotidianâ.*

Adhæc serosam colluviem in toto redundantem satis de-

quàm exte-
na.

III. Signa
assidentia:
Qualia sunt
1. Magna
urinæ effusio
per plusculos
dies durans.

2. Dejectio.

neque aqueæ bi-
liosæ singulis
paroxysmis
supervenien-
tes.

clarant dejectiones aqueæ biliosæ *Hippocrati* dictæ ^a ὑπερβολὰ
ῥιμάτα ὑδατογόλαρα à multis jam annis singulis paroxysmis
vel à primis statim diebus supervenire solitæ. Probabile
enim est, cum illæ sint symptomaticæ principio scilicet mor-
bi affidentes, ab ejusdem humoris redundantia fieri, à quâ
& ipsi dolores eodem tempore urgentes pendent. Quan-
quam enim biliosæ sunt, tamen à prædominio sunt omnino
aqueæ: nam cum confertim ab omnibus vasis serum depluit
non solum in externas partes & articulos, sed etiam in in-
ternas excussum, necesse est eam partem, quæ introrsum
deponitur, decurrere per hepar antequam in sentinam com-
munem, hoc est, intestina tandem perveniat, in eoque de-
cursu bilem diluere ac secum deferre, quippè uberius ge-
nitam in eo viscere æstuante accedente ciborum ad bilis ge-
nerationem propensâ conditione: nimirum *Illust. æger* cum
vino, tum vero succis carniū solis utitur, qui succi ut
& vinum facile inflammantur atque bilescunt.

3. Febris cum
horripilatio-
ne & insigni
lassitudine
præcedens.

Idem præterea confirmat febris cum horripilatione, &
insigni lassitudine unum aut alterum diem arthritidem præ-
cedere, & sub vesperam exacerbari solita singulis diebus.
Nam ejusmodi febris cum omnino somitem in vasis magnis
habeat, tum verò nocturna exacerbatio & horripilatio ma-
nifestè arguunt ebullitionem & effervescentiam aquosi in
vasis humoris. Notum enim illud *Hippocratis*: ^b κατὰ πρὸς
ἄνω διεξ fluxiones horriferae. Experientia enim docet nun-
quam aqueos è capite humores decumbere quin horror ali-
quis totius corporis sese comitem adjungat.

IV. Syndro-
me sympto-
matum in
motu deprava-
to & sensu
propè sepulto
consistentium.

Denique plenitudinem toto corpore serosi humoris re-
dundantem & maximè in capite convincit evidentissimè
syndrome symptomatum in motu depravato & sensu propè
sepulto consistentium. Nam cum primis annis scilicet
initio paroxysmorum motus convulsivos in artibus præser-
tim inferioribus pateretur, quos *gouttes*, *crampes* vocamus,
qui etiam nisi vinculis astringerentur & firmiter contine-
rentur, inviti ægri membra sustollebant, à paucis annis
toto paroxysmo non solum eosdem motus, sed longè dif-

^a Coac. præn. Aph. 134. Egestionis aquæ similes.

^b Lib. 1. Epid. Sect. 1. add. coac. præn. Aph. 17.

ferentes magnitudine & alioqui toto corpore passus est, qui vel cernerentur in palpebris, in labiis, & maxime in carpo, quorum ratione pulsus mirifice depravabatur, sed etiam in soporem qui ad typhomaniam sive coma pervigil pertineret inclinavit semper. Quæ symptomata antè descripsimus & ad hydropem cerebri sive lethargi speciem reduximus, atque eorum continentem causam esse serosam colluviam in capite plurimis argumentis probavimus.

Postremò nostrum hoc dogma non mediocriter comprobavit solutio perfecta nuperi & gravissimi omnium, quos unquam sustinuit paroxysmos, quæ solutio est consecuta, Mense Julio Anni sexti supra sexcentesium, madorem totius corporis quinque dies continuatum eumque tepidum, qui etsi antea non succedere consueverit, tamen id inclementiæ aëris & rationi decumbendi super stragulis admodum simplicibus debet imputari, quibus scilicet de causis motus feri in circumferentiam corporis è centro consuevit impediri.

V. Perfecta solutio paroxysmi omnium gravissimi.

Concludamus itaque, quoniam in illustri ægroto una serosa colluvies evidenter se prodit, & alioqui sanguinis massa integritatem retinens ad penuriam potius & exhaustum quàm copiam redacta est, serosam diluviam tanquam arthritidis continentem causam esse culpandam, siquidem consentaneum est ad eum unum humorem referri morborum & symptomatum causas, qui solus vel præ cæteris maxime in corpore superfluit & redundat.

Quam sanè sententiam mirifice confirmat conditio, solutioque arthritici doloris. Nam cum tumor cum fluxione dolorificâ semper sit conjunctus, obsideatque partes dolentes, tumor certè arthritidi in illustri ægroto conjunctus est ejusmodi, ut non nisi in serosum humorem rejici possit. Nam facile quidem & brevi discuti solet, resolvique & perfectè adeo ut quanquam à decem annis ferè *Nobiliss. Virum* exercuerit, tamen nondum tophus ullus sit relictus. Discuti, inquam, facile & brevi consuevit arthritidi assidens tumor præterquam in partibus longè distitis à fonte caloris, cujusmodi sunt genua; & perfectè, id est, sine

VI. Arthritici doloris conditio, desumpta ab ejus brevi resolutione, nullo tumore remanente.

suppurato aut topho, cujus suppurati quidem ratione sanguinem fluxum accusare possis, & cujus topi pariter ratione humorem aliquem crassiusculum sive pituitosum aut aliquem alium, vel etiam ichorem qui diuturnitate temporis concrefcere in lapillos solent, jure criminari valeas. *Quia igitur solus humor serofus perfectè resolvi potest & tumor cum arthritico dolore conjunctus perfectè subsidet, is certè in eum humorem serofum regeri potest.*

Quanquam non est absurdum progressu temporis tandem nodosam posse evadere arthritidem, siquidem fieri vix potest ut vel serum è capite quidem distillans non secum deferat mucosi aliquid excrementitii in cerebro humoris, qui diuturnitate temporis & morâ in articulis lentescens rigorem in partibus relinquat, & duritiem, cum lentus humor non possit facilè totus discuti, ut nihil ejus superfit, vel quòd pariter è vasis magnis depluit & deponitur serum in articulos, id non diluat aliquem ichorem, vel etiam arenosum aut sabulosum aliquod excrementum, quod aquæ in usum venienti passim immixtum & confusum esse solet.

Certè quanquam in illustri ægroto sanguis bilefcit & æstuat, tamen quia alvus fluit semper biliosis & liquidis excrementis, non mirum esse debet hucusque tumorem arthriticum protinùs subsidisse, & nullum tophum in eo relictum, qui sensim generari aliàs solet ex biliosis ichoribus præ morâ induratis. Nam serosa profectò colluvies in propositâ arthritide non tam deponitur è visceribus quàm è vasis toto habitu corporis; cujus pars partim in alvum secedit pèrque viscera decurrens bilem omnem detergit secumque defert in sentinam totius corporis; altera autem rectà in articulos fertur, quæ quia excrementitiam bilem in illis vasis non reperit nec ullum alium ichorem, siquidem sanguis minimè, sed incendium duntaxat & inflammationem concipit, itaque sola & expers mixtionis invadit in articulos, inde nihil terreni relinquit, quod in nodum concrefcere possit, cum ipse serofus humor perfectè à calore partis tandem discutiatur & prorsus resolvatur.

Non solum enim nulli ichori serum permisceri ex dictis fatis constat, sed neque sanguini ipsi intelligere est ex eo, quod suppuratum non excipit & sequitur dolorem arthriticum, tametsi in quibusdam sed plethoricis admodum corporibus contingere aliquando vidimus & valde raro.

OBS. CXXXII. *Hoc certè tantum observavi in quodam homine vorace & admodum bibace & aliàs sanguineo: scilicet partim usu vini, partim ratione febris sanguis ipse totus ebulliens, non autem solus serosus humor orgasmo quodam articulos impetebat, ibique cum resilire in vasa non posset calore partis in pus facebat, quod etiam viam sibi faciens extra erumpebat.* Nam quòd in illustri ægroto nostro rubor quandoque splendesceret in parte malè affectâ, is certè non à sanguine obsidente articulum sed potius à præsentia spiritus vitalis sive illuc à medicamentis calidis allekti sive potius spontè allapsi pro more suo. Scilicet spiritus vitalis ad partem omnem laborantem & præsertim dolentem sponte suâ accurrere solet & quamdiu urget dolor.

De Arthritide à sanguinis ebullitione, per suppurationem soluta.

Atque hæc demonstratio à conditione tumoris cum dolore arthritico conjuncti certò evidenterque concludit, propositam arthritidem unius serosi humoris & impermixti esse sobolem, atque eam fere causam esse omninò in universum arthritidis, quandoquidem fere passim tumor hic per se subsidet & citra suppuratum, & quanquam aliquando tophus aliquis relinquitur, quia is tophus fit ab ichore bilioso sensim à calore loci concreto, aut etiam ichore pituitoso seu mucido è capite delapso, prout nodus seu lapillus concretus flavus est aut cinereus; tamen raro suppurato terminatur, sed resolvitur sensim. Ex quo aqueus solus humor quippe resolutionis patiens; sed cui ichoris terrenive excrementi aliquid est aspersum, necessariò arguitur.

Age ut constare possit quæ causa humori articulos irruenti det impetum, prius à nobis de febris cum arthritide conjunctæ specie inquirendum. Enimverò quanquam hujusmodi febrem passim omnes symptomaticam indignant, tamen ut assensum cohibeam multa suadent. Nam symptomaticæ febres dicuntur & sunt eæ, quæcunque aliquem alium primarium affectum & præsertim cum dolore conjunctum sequuntur pro

Febris Arthritidi conjuncta, non est symptomatica;

cujus motu & exacerbatione nunc quiescunt, nunc repetunt. *Galenus* certè febres, quæ phlegmones viscerum consequuntur, hoc nomine solet exprimere: universa pariter Medicorum schola, quæcunque febris insigni supervenerit dolori à quâvis causâ exorto, eam vocat symptomaticam, cujus postremi generis esse febrem omnem arthritidi sociatam consensus est hætenus omnium Medicorum. Nam phlegmones seu affectus phlegmonidis in viscerum aliquo nulla suspicio hætenus, nullaque conspicua signa apparere.

Neque ipsa
Arthritis est
articulorum
febris;

Et longè minus probabilitatis meâ quidem sententiâ habere videtur *Magni celeberrimique nostro ævo Hippocratis interpretis Galli* opinio, qui arthritidem febrem articulorum facit, quasi focus febris cum arthriticis doloribus conjunctæ in ipsismet sit articulis & non in ipsis magnis vasis: nam inopinabile est serum aqueum prorsus humorem naturâque frigidissimum in partibus frigidissimis & à fonte caloris sejunctissimis ita posse incallescere ut cor in sympathiam trahat intemperaturæ calidæ, febremque inducat (nam & hic vir doctissimus videtur insinuare non semel serum esse conjunctam causam arthritidis; ubi de curatione ejus agit, è veritate scilicet & experientiâ coactus ita loqui, quam triplicem cacochymiam agnoscit causam cum vulgo medicorum ubi in causam inquit) inopinabile, inquam, est serum delitescens longè à corde atque ebulliens calorem in corde accendere posse, cum multa genera tuberculorum superficiem corporis invadant, ut athëromata & ejusmodi vel ectimata quæ minimè febrem inferunt.

Sed est febris
essentialis &
primaria:

Ut igitur quod sentio liberè dicam, etsi in genere de febre cum arthritide conjunctâ nolim quicquam in præsentia decernere, meo tamen judicio hæc quæ in hypothese nobis est proposita minimè symptomatica sed essentialis & primaria statuenda omninò est. Inprimis enim etsi fortè aliquando sequi videtur doloris conditionem, hoc est, augescere vel minui pro motu exacerbationeque doloris vel levamine, tamen jam à decem annis & suprâ sedulò observavi febrem semper prægredi & antecapere saltem unum diem

quia i. Dolo-
res arthriti-
cos antecedit.

Dolores istos athriticos, licet quandoque minimè vehemens est, sed parva & vix conspicua, ut omnium rerum principia exigua esse solent: quæ causa est ut cùm per parvitatem ferè fallere soleat assistentes, eam doloribus supervenire falso sit creditum.

Accedit quòd quanquam sæpè dolores arthritici inducias præbeant *illustri ægroto* per plures dies, nihilominus tamen febris urgere & increbrescere per se à me est annotata.

2. Illis sedatis nihilominus urget.

Deinde verò cum febris symptomatice ad ephemeram reducat, quæ unius spiritus vitalis inflammationem sequitur, evidentissimis tamen signis constat hanc febrem non in uno vitali spiritu accenso sed omnino in sanguinis massâ præter naturam inflammata focum habere. Nam cùm febris quæcunque in aliquo ex triplici rerum genere, ex quibus humanum corpus integratur, quæ *contenta, continentia & impetum facientia* ^a *Hippoc.* dicuntur, sedem habeat, rectè sanè febris symptomatice ab omnibus ad ephemeram reducitur sive legitimam unius diei, sive plurimum dierum, quæ vitalis spiritus sanguinisque propriè dicti inflammationem sequitur.

3. Propria habet signa febris symptomatice minimè competentia.

Enim verò febris cùm se calore totius immoderato, pulsu & respiratione magnis, celeribus & frequentibus tanquam signis concomitantibus satis sese prodat, & verò continuitas febris, typus pulsusque continuam arguant, nam nusquam ad ἀπορροιας venit & pulsus modò magnus aut parvus, modò magis velox nunc minùs, modò crebrior nunc minùs frequens, quæ inæqualitas pulsus systematica per omnia febris tempora constans est febris continuæ pathognomicum signum, tamen nequaquam esse continentem, quæ sit homotona, id est, æqualitatem servet semper, vel epacmaistica vel paracmaistica, id est, semper crescat aut decrescat eundo, sed verè continuam typus ostendit & eam quæ per quaternarios mutationes quasdam in incremento & decremento suscipiat, ac matutinis horis cùm intermittat; rum verò sub vesperam denuò vehementiùs ingravescat, nec prorsus doloris exacerbationem aut remissionem sequatur.

Eaque est continua.

^a In Epid. lib. 6. sect. 8. aph. 19. τὰ ἔχοντα, ἢ ἰσχυρὰ, ἢ ἐνιχόμην.

Quoniam verò massa sanguinis temperiem & proportionem naturalem humorum retinet, nisi quòd ad calidiorem & sicciorem justò vergere videtur, & alias serum longè exuperat, exacerbatio autem illa sub vesperam sanguini atrabilefcenti & aliàs seroso est familiaris; signa porrò omnia sanguinis inflammationem & adustionem significant scilicet vehementia & acrimonia caloris, nigrities & ariditas linguæ primis annis semper conspicua dum os liberè aperiret, ut & labiorum etiam postremis annis, ex quâ, quanquam os minimè diducere potest *illustris æger*, quòd partes potissimùm superiores arthritide occupantur; ariditatem linguæ conjicere est, certè his adustionis signis febrem in sanguine magis arterioso accenso quàm in venoso focum habere suspicari est.

Quam conjecturam confirmat rubor faciei in parte sinistra pulsatioque sensibilis in latere sinistro, quæ signa lienem, fontem scilicet sanguinis arteriosi potius quàm hepar sanguinis venosi officinam magis affici docent, proindeque & arterias magnas quàm venas continere unà cum liene focum febris: inflammationem autem potius quàm putredinem febrem inferre ex signis illis antè memoratis scilicet ariditate, & atrore linguæ concludere est.

Nam putredinis in sanguine signa minimè sunt evidentiæ sive in pulsu, sive in urinis; inæqualitas siquidem illa pulsus ^a *Galeno* annotata quæ in principio cum per se sit difficilis cognitu, tum in præsentī casu videtur omnino obscurari & intertubari motibus illis tremulis sive convulsivis tendinum & membranosi generis universi, qui vibrantem & inæqualem variè pulsum reddunt, & quasi convulsivum: urinæ autem, quæ aliàs certissimæ sunt indices cum speciei febris, tum speciei crisis solutionisque futuræ & temporis ejusdem, hic nihil omnino certi possunt denunciare. Nam semper tenues sunt & perspicuæ instar aquæ sedimento omni carentes quales in febribus cum fluxione conjunctis, & quæ ferè focum habent in sero ebulliente. Adde quod à longo tempore obstructio obsedit utrumque renem, ut

a 3. Prælag. pulsu c. 7.

satis indicarunt dolores nephritici prægressi, & sæpiùs repetentes, tum arenulæ plurimæ & quandoque etiam pus, ut præter serum seu fufuram nihil contentorum quod œconomiam venosi aut arteriosi generis insinuet, possit elabi & effluere. Denique in calore non tam mordacitas aut acrimonia insignis quàm acuties & vehementia quædam observatur, quæ ad sensum frangi à morâ hebetarique videtur. *Itaque incensionis clariora quàm putredinis sunt indicia, nisi ebullitionem feri putredinem appellare placet.*

Nisi ebullitio feri putredine appellari debeat.

Certum enim est in illâ sanguinis arteriosi ebullitione, quæ febrim facit, serosam partem sanguini affusam maximè fervere; qui in sero fervor putredo dici potest, cum præsertim foetor in dejectionibus aquosis sit maximè manifestus, atque aquea corpora ustionis non tam sint capacia quàm putredinis, si quando ebulliunt & fervent. Serum autem præcipuè fervere ex analogiâ sanguinis cum succis vitalibus & alibilibus quale est vinum intelligere est, nam ut in vino aquosa pars maximè circa insignes in aëre mutationes solet ebullire, ita etiam & in sanguine pars ejus serosa fervorem concipit, si quando calorem ipse sanguis alienum patitur. *Itaque concludamus: febrem cui dolores superveniunt arthritici hæere in toto sanguine ebulliente & inflammato, ita ut massa quidem ipsa quatuor complexa humores incendatur uraturque, quippè terræ & aquæ particeps, sed serum ei affusum putredinem concipiat potius in eâ ebullitione saltem fervorem, non adustionem cujus quippè capax non est.*

Unde si quis hujusmodi febrem ad ephemeram plurium dierum non solum quatuor, sed quadraginta velit referre, non repugnabo, nam cum sanguis incensus fomes sit ejus, continens autem febris quæ ad ephemeram omnium consensu reducitur in sanguine seu subiecto hæreat, febrem sanè hanc ephemeram dicere nihil vetat, sed cum quatuor diebus tantum nequaquam finiatur, verum, quadraginta ut notavit Hipp. & quotidiana confirmat experientia, certè ad ephemeram quatuor dierum minimè referri potest sed quadraginta, ut non sit una & simplex continens sed veluti

Ista Febris an referri possit ad Ephemeram plurium dierum, & quot?

Movetur au-
tem quarto
quoque die :

multiplex, id est, plures sibi succedentes & continuatæ, quod typus profectò insinuare videtur, quandoquidem hujusmodi febres quarto quoque die moventur, hoc est exacerbari & increbrescere sensim de novo incipiunt, & cùm unum aut alterum diem steterint sensim imminui, usque ad quartum, in quo rursus novum capiunt motum & augmentum : quæ febres sanè sunt admodum frequen-tes.

Nam quòd sub vesperam quoque augeri quotidie videantur, id imputari debet sanguinis recursui sive spontaneo, sive ab ambientis nocturno frigore febribus omnibus continuis familiari : sanguis enim unâ cum sero quocunque modo introrsum coactus fuerit sive spontè, ut sumpto cibo & præsertim sub vesperam, sive ambientis frigore fervorem inde majorem quàm antè per eam constipationem concipit, unde extrorsum effusus calorem majorem præ se fert & febrem emicare facit.

Quorum
motuum cau-
sa redditur,

Jam verò causa horum motuum ferè est externa in hisce febribus, ad quam tamen accedit magna sanguinis ad inflammationem dispositio naturalis : nam constat experientiâ circa insignes temporum anni mutationes & Veris pariterque Autumni initium & finem sanguinem moveri atque agitari & fervere non aliter atque vinum in doliis, hydromel, acetum, & cæteros succos in quibus caloris aliquid superest, modò deorsum, modò sursum, modò vehementius, modò remissiùs : quod insinuant scabies, impetigines, psorici affectus, vertigines, epilepsiæ, febres, fluxiones, inflammationes iis temporibus familiares, & motus febrium continuarum per quaternarios, qui sequitur motum præsertim Lunæ. Ab his igitur causis externis sanguis fervefactus cùm à naturâ sit calidus, accepto aliquo caloris extranei principio facilè inflammatur uriturque, & ad ulteriorem caloris gradum pergit, unâque serum putredinem concipit certè fervorem.

Concluditur
causa orgas-
mi feri in

Quibus ita constitutis facilè est decernere, *de causâ orgasmi feri in articulos*, unde fit ut dolor hujusmodi febribus sese statim vel intra diem naturalem adjungat comitem.

Nam si hætenus convicimus ipsâ febris invasione massam sanguinis & imprimis aqueam ejus partem fervorem concipere, fervescentem autem aquam liquet haudquaquam propriis posse contineri conceptaculis, sed hac illac perfluere, despumare, & longè latèque exundare; atque porrò quia fervor maximè circa præcordia, ubi veget fons nativi caloris, incipit, serum in officinis seu fontibus necesse est quoquo versum primùmque in insignes rivus effundi, tum ex his in minores sensim ac sensim, tandemque in partes ipsas insumi, in quibus vasa extrema ultimò desinunt & sistuntur (nam è lateribus vasorum exundandi exiliendique facultatem crassities densitasque vasorum & præsertim arteriarum prorsus denegat) quia ergo toto interiore corpore magnisque vasis sanguis ebullit, mirum non est serum effervesce atque effundi partim in alvum, ad quam propagantur utriusque portæ propagines, partim in renes insignes truncorum ramos excipientes emulgentes dictos, partim denique in inania articulorum spatia ubi terminantur vasorum externorum furculi ferè omnes, ut ex anatomiâ constat. *Itaque hic seri impetus diversas in partes spontaneo potius ipsius motui quàm à naturâ factò verè tribui debet.*

articulos tribui debere spontaneo potius ipsius motui, quàm à naturâ factò.

Hinc sanè diarrhœæ serosæ, copiosæque admodum urinæ tenues & aquæ instar perspicuæ, atque articulorum dolores sese hisce febribus sociant copulantque in primâ ipsâ invasione seu primo sanguinis fervore. Etsi autem rem ita se habere superior ratiocinatio concludit evidenter *non improbabile est tamen, serum, quod ad caput raptum est, maximâ ex parte è vasis exundans in vacua capitis spatia tandem secundùm nervos depluere & descendere, quanquam ex alterâ parte quoque despumat è vasis in partium capiti limitnearum articulos, ut maxillæ, claviculæ, & adjacentium; sed illud quod secundùm nervos depluit credibile est motuum potius convulsivorum quàm dolorum articulos laceffentium esse causam; tametsi quod spectat ad motus convulsivos in illustri ægro non obscuros, vero similis mihi est serum adhuc in capite delitescens & reses distento ratione fervoris contractoque*

Serum quod modoconvulsiones exciet;

Quâ in præ-senti ægrò producat;

396 MORBI EXTERNI HABITUS

Quomodo
entem in tu-
morem attol-
lat?

in se nervorum principio edere eos ipsos motus spasmodes, ita ut quæ feri pars cranium extra decurrere & diffluere potest, ea meo judicio non tam dolores articularum concitet, quam ipsam cutem in tumorem attollat, atque leucophlegmatix quandam inducat speciem.

Verùm de his motibus convulsivis disputatum antè à nobis plenius in observatione lethargi periodici: quam doctrinam de causâ motuum convulsivorum ab occupante seroso humore principium nervorum repetita illustrat consideratio temporis exacerbationis eorum motuum: scilicet urgent hi motus duntaxat somni tempore, quod non aliam ob causam evenit quàm quia ob spiritus vitalis à sensoriiis externis in interiores sinus refluxum serum circa eos stagnans novum fervorem necessariò concipit, itaque principium nervorum distendit, corrugatque in se suasque universas appendices.

Curatio Ar-
thritidis in
tribus confis-
sit: potissimum
scopis.

His itaque sic constitutis *Agendorum Indicationes* quibus *Curatio* propositorum affectuum potest obtineri nullo negotio erui possunt. Nimirum quoniam dolores arthritici (*ut omittamus indicationes quas febris ex se exhibet, quippe extra nostrum institutum*) continentem habent causam serosam diluviem magnâ vi & impetu articulos impetentem, cui motui ebullitio feri fervorem sanguinis consequens præbet initium, *in primis sanè orgasmus & fervor hic coërceri debet, simulque copia seu plenitudo feri minuenda*, ut quanquam id unâ cum sanguine ebulliat, non tamen adeò latè exundare queat, ut articulos distendat: *deinde humor qui jam influxit discutiendus planè, tum verò dolor demulcendus omni arte.* Atqui coërcetur feri gargalismus, si sanguinis ipsius fervor conquiescat: quoniam autem fervoris hujus causa partim est externa, partim interna, atque externa quidem potissimum est in ambiente posita, commotione scilicet ejus sive evidente, sive obscurâ & tepore quodam, vel contrario frigore, utrique aëris injuriæ si est in nostrâ potestate, contrariâ alteratione providendum. Internæ vero causæ quia vel in plethoram sanguinis, vel in æstuosam viscerum intemperiem, vel in totius habitus refunduntur densitatem, cujus

I. Ut copia
tum sangui-
nis, tum feri
evacuetur.

II. Viscerum
æstus & in-
temperies cor-
rigatur.

ratione scilicet fuligines è sanguinis massâ ex se calidâ exspirantes cohibentur, cohibitæque fervori insigni principium dant, hoc est, feбри, imò incrementum & productionem; *Itaque copiae tum sanguinis tum feri convenienti vacuatione medendum, viscerum autem æstus intemperiesque corrigenda, denique densitas totius corporis emendanda est rarefactione congruâ.*

III. Totius corporis densitas rarefactione congruâ emendetur.

Cæterum non negligenda *symptomata adjuncta*, ut præter *dolorem*, cujus maximè propter virium jacturam rationem habendam esse monitum, quanquam in eo statu jam sunt res ægri, ut diu jam non urgeat dolor sed brevi succedat sopor, blandum aliàs doloris omnis pharmacum, non negligenda, inquam, *symptomata*, ut: *diarrhœa & sopor*, illa quidem ita postulante virium custodiâ; hic autem ita sollicitante metu ne fines naturæ longiùs excedens in indomabilem & ferreum, hoc est, in noctem perpetuò dormiendam transeat.

Interim quoque ut symptomatum conjunctorum, ratio habeatur.

Age multitudinem sanguinis esse majoris in eo fervoris sive occasionem, sive α συναιτίον, facile est intelligere ex hoc eventu: nam experientia docet si quando dolia plena sunt ad ebullitionem succum in iis contentum paratiorem esse, unde ad ebullitionem prohibendam œconomi nullum præsentius remedium noverunt, quàm vacua ex parte dolia relinquere, ut scilicet calori vitali ventilatio libera detur.

Quia ergo multitudo sanguinis fervoris & orgasmi ejus unaque feri, proindeque doloris est concausa, sanè antè omnia deplenda, & hoc etiam nomine ut corpus fiat εὐρεον cæterisque remediis commodè locus plenitudine depositâ detur, atque quia malum urgens multitudini protinus & affatim succurrere jubet, vacuatio proinde aspectabilis utpotè celerior & actuosior tentanda confestim perficietur itaque detractio sanguine liberaliter sectâ venâ magnâ & communi: quod tamen in magna virium constantiâ fieri urgenteque maximoperè dolore consulo, cùm observatione Galeni larga sanguinis detractio plenitudini respondens gravissimorum omnium dolorum præsentissimum sit remedium.

I. Scopus absoluitur; a. Sanguinis depletione.

Per venæ sectionem.

a Concausam.

Eamque par-
tite factam ;
In parte op-
positâ revul-
sionis gratiâ
institutam.

Etsi autem id in universum fieri debet , tamen in hy-
pothesi aliter statuo , scilicet *detrahendum sanguinem per epi-
crasin* , quo minùs fiat virium dispendium ætate jam affe-
ctâ morboque progresso , sed eâ lege tamen , ut repetitis
vicibus facta detractio plenitudini respondeat , nam gracili-
tas extenuatioque corporis etsi adesse videtur , tamen am-
plitudo vasorum pulsusque altus multo distendi vasa sangui-
ne , ideoque *liberalem suadent sanguinis vacuationem tametsi
partite factam*.

*Sed quænam vena est secanda ? Revulsio certè coërcendo san-
guinis orgasmo , leniendoque dolori necessaria venam partis op-
positæ dolenti membro tundendam esse insinuat*. Nec reformi-
danda mihi videtur nova fluxio aliquando experientiâ teste
ab ipsâ sectione venæ proritari solita : nam hæc sine dubio
à largâ sanguinis detractioe avertetur , unâque præsens
dolor adlevamentum capiet , & quanquam fortassè à venæ
manus dextræ sectione in eandem fluxionis novæ decubi-
tus metui certò potest , tamen eâ in rerum incertitudine ,
quia levius malum eligendum , secanda vena partis opposi-
tæ : optabilius enim est fluxione ambos affligi artus quàm
in caput universam rapi sanguinis massam eò ut puto jam
inclinantem , siquidem ita prænunciant pleraque hisce dolo-
ribus adjuncta symptomata. Quo consilio non præter ratio-
nem cohibitas fortè fluxiones metu gravioris mali anxii
Magni Medici student omni arte revocare , saluti scilicet
publicæ totius corporis quàm privatæ unius partis utilitatì
consulentes.

Atqui si dolor universa infestet membra simul , certè ra-
tio jubere videtur omnia opem perceptura aliquam à singu-
lorum venæ sectione intra unum & alterum diem editâ ,
quantum scilicet vires permittent. *Postremò quocunque die
primum ad signa plenitudinis vasorum , vel levia febris indi-
cia sese adjungent , manifestèque prodent , non cunctandum in
administrandâ phlebotomiâ , nec de impuritate primæ regionis
elueudâ antè phlebotomiam anxie satagendum in ægro medicè ,
hoc est parcè sobrièque vivente , & præsertim cum diluvies se-
rosa ex interiore habitu in alvum spontè facta , impuritatem si*

quæ fortè adhæserit intestinis satis superque repurget, quippe in primâ ipsius morbi invasione erumpens.

Imò verò præsentia ejus diarrhœæ de speciali serosi humoris arthritidis fomitis averfione per purgationem factâ minimum sollicitos nos esse jubet, quandoquidem aquosus ille humor satis evidenter in illâ diarrhœâ evacuatur ex se scilicet & spontè effervescent. Quò sanè quia ad hanc symphoriam euphoria etiam accedit, jure finenda est nec cohibenda: *nisi placet interea aliquod visceribus per quæ decurrit serum exundans robur adflare exhibito identidem tantillo rhei barbari cum conservâ rosarum aut cichorei & pulvere sandali citrini, nec non litu totius ventris ex oleo rosaceo, chamæmelino, absynthite aut mastichino*: hîc sanè magni facio *rheum*, quòd serosa colluvies biliosæ cacochymix plurimum est immixta in his corporibus arthritidi obnoxiiis. Scilicet ratione febris imò doloris sanguis bilefcit maximè, & speciatim in *Illustri ægroto* proventum bilis adjuvat familiaris vitæ ratio in usu succorum oleaginosorum inflammabiliūque tota posita.

b. Seri aliàs expurgatione nunc ob diarrhœæ præsentiam potius viscerum roboratione.

Quòd si vehementiùs dolor urget, viresque labefacta & alvi profluvium lentiùs pergit, eò audaciùs cùm revulsio- nis ab articulis proindeque imminuendi doloris gratiâ, tum foci febrilis repurgandi motus certè ille humoris in alvum seu sentinam communem juvari potest *nonnihil addito syru- po rosaceo laxativo, aut simili blando hydragoga.*

Expurgatio tamen, si profluvium alvi lentius sit, blanda instituat.

Nam productam quamvis & liberalem serosi humoris expurgationem minimum virium dispendium inferre experientia quotidiana satis docet, & privatim *nostro illustri ægroto*, qui à tot annis diarrhœam ejusmodi cum magnâ tolerantiâ & impunè tulit.

Atqui si purgatio cuiquam suspecta est in *illustri nostro ægro*, certè tutò serum divertì potest vel totum in renes usu scilicet *attenuantium*, id est diureticorum ex consilio scilicet magni Hippocratis: a Fusos, inquit ille, humores ne intus intercludas superfluos resiccato; quippe sive educere velis sive secus,

c. Seri per diuretica ad renes diversione & educatione.

a Lib. de humorib. aph, 9. μή τὰ ἐκκεχυρωμένα ἴς τὸ ἕωσ' ἀπολαμβάνειν, ἀλλὰ τὰς ἀφόδους ζητεῖν.

melius est attenuatoriis uti , quia sic facilius medicamentis educes , aut per urinam purgabis , quàm si astringentibus cohibueris coegerisque. Cum autem diuretica sint varia , refrigerantia calidis præferenda esse monet febris non mediocris ; qualia erunt decocta radicum asparagi , graminis & pentaphylli , agrimonii , betonicæ , cichoraceorum omnis generis , & capillarium.

II. Scopus
perficitur per
astringentia
& refrigeran-
tia interna.

Non me latet autem passim in his affectibus plurimum commendari *astringentia* : & sanè quanquam videntur ab *Hippocrate* rejici loco antè citato , & verbis hisce consequentibus , *si verò dissipare intendes ac discutere citius & tutius efficies tenuioribus existentibus quàm frigidis & densatis* , astringentia videntur mihi partim insinuari cum à fervore sanguinis tum à profluvio illo alvi propè continuo , quod coërceri moderarique ratio jubet robore afflato visceribus. Et certè nullus improbare potest modicum usum *astringentium* modò unà *refrigerantium* & *convenienti tempore exhibitorum* , ut non impediunt diureticorum actionem , & seorsim ab illis veniant in usum atque etiam si placet in formâ potiùs solidiore quàm liquidâ. In eo igitur genere laudo præcipuè *conservam rosarum , cichorei , species diamargariti frigidi , diacoralli , triasandali* , & ejusmodi cum cibis ipsis si placet *usurpatas* ; laudat namque *Hippocrates* in cibis medicamentum.

Nam *conservas ivæ arthriticæ , enulæ campanæ , anthos , diacuminum* , & ejusmodi nedum decocta *guajaci* , vel etiam *lentisci* , febris certè ex se non mediocris interdicit planè , cujus scilicet febris tametsi neglectæ passim maximam rationem habendam esse censeo , itaque etiam ob ejus contemplationem *theriacæ usus* mihi valdè suspectus est , tametsi recens ab *Excellentissimo Armano* proposita , si penes nos esset , non improbatur : nam ab antiquâ , cujus nobis copia est , etsi serosa humiditas absumi potest , & calidum sopitum suscitari recrearique , tamen fervor sanguinis febrisque & nativa constitutio *illustris ægroti* nequaquam ejus usum permittunt.

III. Scopus
peragitur

Age verò etsi multa suppetunt nobis , quæ *serosam collu-
viem*

viem totius absorbere discutereque insensibiliter, vel etiam evacuare sensibiliter per sudorem possunt, utcumque in prophylaxi valeant, tamen eorum usum febris pariter interdicit & infirmitas ægri vix permittit. Frictiones autem, quia fluxiones juvare natæ sunt, meritò quoque suspectas habeo, nisi vacuato corpore accuratè, plethorâque attritâ, & sub declinatione febris quo tempore nullus amplius fluxionem metus incessere potest: tum enim non improbarim quæ humoris reliquias si quæ sunt in habitu corporis, unâque etiam influxum imbibitumque altius articulis humorem penitus resolvere valent. Sed quæ speciatim humoris articulis imbibiti discussioni conferunt, mox perstringentur à nobis.

per tam insensibiliter quàm sensibiliter serosam totius colluviem absorbentia.

Tempus enim est *symptomatis* quæ consilium medici ad se trahunt consulendi & inprimis *dolori*: huic enim quam videatur satisfactum causæ amolitione & diversione, tamen ejus sævitia maxima & *paregoricis leniri debet*, & si hæc frustra adhibentur, *obtundi obscurarique narcoticis*. In primo igitur genere sunt *varia sive cataplasmata scilicet ex micâ panis albi cum lacte vitellisque ovorum & tantillo croci, vel ex foliis malvæ, altheæ, vel brassicæ, aut betæ calidis admotis, vel ex seminibus malvæ, altheæ, vel ex fursure, sale, & sapâ, vel ex pane & vino generoso stipticoque, vel denique ex vaccino stercore recens egesto, aut cum adipe suillo anserinove: sive linimenta ex adipibus temperatis ut gallinæ, anatis, cuniculi, vulpis: sive stillicidia ex lacte: quæ anodyna temperata si non tandem tollunt dolorem, magis resolutiva locum habebunt, sed declinante duntaxat febre, & præciso metu novæ fluxionis.*

Quod ad Symptomata attinet: habenda est ratio.

1. doloris

primum paregoricis leniendi:

Resolvent autem linimenta ex unguentis vulgaribus & calidis famosis, tum cataplasmata ex tritico & fermento secalino asperso pulvere cantharidum, cui superponitur emplastrum nigrum. Oxycroceum pariter commendatur, vel emplastrum ex pice nigrâ vel solâ, vel cum pulvere radicum sigilli Beatæ Mariæ præsertim in ischiade, aut emplastrum ex sulfure. Denique cauterium ferrumve candens passim probatur, sed nullam ejus necessitatem in proposito casu esse video.

humor resoluti debet.

Quæret autem aliquis an *Apocrousticis* hîc locus esse pos-

(An repet.

Eee

lentia hic lo-
cum ha-
beant ?)

fit , ut *poscæ* , *succis lactucae* , *portulacæ* , & id genus ? sanè
cùm hæc frigida medicamenta affluxi feri exudationem è
parte affectâ non obscurè impedian , ratio interdicit eorum
usum & præsertim cùm frustaneus ut plurimùm sit : cùm
enim fluxio fiat ab orgasmo humoris spontaneo , ab iis ne-
quaquam impediri motus ille posse videtur , ut introrsum
humor refluat , & hoc non nisi cum magno vitæ discrimine
fieri potest , metuque longè graviorum affectuum.

Dein , si ista
non juvant ,
narcoticis
temperatis
(brundi de-
bet.

Atque ob eandem causam quæ sunt *anodyna secundi ge-
neris* , hoc est , *narcotica* , ea vix ac ne vix in usum venire
debent ; hoc est , urgente duntaxat summo dolore , qui in-
somnia inferat , viresque valdè affligat , & in hoc casu
temperata duntaxat in suo genere usurpanda censeo , quale
est *cataplasma ex foliis hyoscyami* , vel *violariae* , aut *ex semi-
nibus ejusdem hyoscyami* , aut *radicibus mandragoræ coctis
scilicet cum lacte*.

2. Diarrhœæ,
moderandæ,
non cohiben-
dæ.

Jam verò quod ad *symptomata quorum ratio aliqua ha-
benda* , de *diarrhœâ* satis dictum , quæ moderanda tantùm
non cohibenda utpote utilis , & potius *congruâ victus ratione*
quàm medicamentis , ad quam victus rationem acceden-
dum , si de unò *sopore* , qui restat *cum motibus convulsivis*
considerandus , unum verbum : nam hæc symptomata cùm
sint mala ut & signa , & ut causæ , eorum providentia ha-
beri debet aliqua ; quanquam enim citiùs tutiùsque averti
nequeunt quàm primo quoque tempore *sectâ venâ repurga-
toque corpore blandis hydragogis* , *particularis tamen colluvies
eorum fomes* , hoc est *cephalica purgationem* indicat sive per
masticatoria errhinaque , sive per *externa resolventia* ut *sac-
culos sale & sulphure plenos* , aut *admotum panem è clibano
recens extractum cervici scilicet illitæ priùs olco mastichino
in quo benzoin decoxerit* , sive alia , quæ in *prophylaxi
proponentur*.

Ubi caput
particulariter
purgantia &
resolventia
adhibenda.

Victus qualis
debet insti-
tui ?

Age autem quod ad *victus rationem* pertinet , pauca de
eâ habeo dicere , quia & consuetudo & propria arthritidis
species *illustrem ægrum* certæ cuidam jam astrinxerunt
diætæ : ad tantam enim calamitatem ferocia mali illum ad-
duxit , ut non nisi liquidis vesci fruique possit , siquidem

tam quo ad
cibum.

maxillam devinxit adeoque constrinxit, ut pro arbitrio ducere aut movere ad solidiorum ciborum præparationem illi non sit amplius integrum. Præterea sibi quosdam cibos adeo familiares longâ assuetudine reddidit, ut reliquos prorsus fastidiat. Ergo per me licet in usu pergat liquidorum, sed eâ tamen lege, ut succis carniū expressisque & consummatis quippe bilescere & inflammari paratioribus, orgasmoque & fervori sanguinis temperando minùs idoneis cariores contrâ habeat *liquores temperatiores & ad frigus cum siccitate inclinantes, uti sunt panatellæ simplices, juscula carniū vitulinarum, gallinacei generis non ita excoctarum quibus oriza vel potius hordeum incoquatur, nisi placet potius portulacam vel cichoreum inquirere domesticum. Carnes perdicum, phasianorum & similes unâ cum superioribus in esum venire possunt.*

lis autem præmitti potest *cidoniatum* ratione habitâ profluvii alvi, ut & bellariorum loco concedi *conserva de ribes, & rosarum, aut aliqua alia similis: mastiches grana in hunc finem commendo exhibita scilicet cum ovo sorbili sed bene cocto tamen*, quanquam ovorum usum rarum jubet metus nephritidis.

Non est verò pertimescendum ne ab usu etiam moderato ciborum in magnâ mole parum nutrientium faciscant vires quia cùm corpus immobile perpetuò lecto alligetur & quiescat, viribus retinendis parcissimus cibus potest sufficere; sed ea parcimonia majori religione in potu minimè nutriente servanda est, quia aliàs cùm à solidis & siccis cibis quorum ratione duntaxat potus ex instituto naturæ conceditur, prorsus abstineat solisque liquidis cibis utatur, facile potest carere potu: & bellè cadit quòd cùm perenni aquæ è capite depluvio os madescat, ipse æger vel in mediis febris ardoribus potum minimè excepit. Debet autem *potus omnino refrigerare & ratione diarrhææ substringere: ergo vini*, cujus usus multis gravissimis de causis non potest non insalubris esse, & inprimis à febre non parvâ prohibetur, *vini, inquam, vices gerent decoctum granorum mali punici, vel berberis, vel lentisci sed in paucâ admodum quan-*

quàm quo ad
potum,

titate, vel aqua inaurata, cui addi potest syrupus granatorum aut cidoneorum, vel conserva rosarum, vel denique julepus Alexandrinus, aut similis liquor ægro non ingratus & insuavis.

& Aëris
usum:

Cæterum, quod maximi momenti est in *viētus ratione*, accuratè cavendum ne *ambienti frigido* æger unquam & præsertim de nocte exponatur, & cum febris frigidi inspirationem suadeat, omninò tamen reliquum corpus à frigoris injuriâ omni curâ defendi debet & præsertim de nocte, quanquam consuetudo ægri æstusque interni sensus omninò reclamant. Itaque *stragulis contegatur levibus quidem & minimè comprimentibus sed calefacientibus modicè: ex quo panni coccinei & tergora substrata passim abjiciantur, pellesque potius succedant aut stragula Catalaunensia.*

Præservatio
ab Arthriti-
de,

Agedum autem *Prophylaxis Arthritidis* in præscindendo apparatu corporis sive ejus causis omnis generis amoliendis consistit, quæ ex supra dictis partim ad *seri pleonexiam*, partim ad *ejusdem sanguinisque gargalismum* omninò referuntur.

Non consistit
in conforta-
tione partium
suscipien-
tium imbecil-
lium;

Nam quòd passim Medici *imbecillitatis partium suscipientium habendam esse monent rationem*, meo judicio laborant frustra in consulendo; quod non est nostri arbitrii & juris: quòd enim articuli reliquis membris faciliùs promptiùsque serum sponte suâ effervescens excipiant admittantque, illa propensio non ab eorum imbecillitate seu intemperie aliquâ, hoc est, laxitate vel raritate, verum ab ipsâ conformatione, eaque non in cavitate posita sed potius in conjunctione cum vasorum omnium finibus repetenda est: quam conformationis partem immutare minimè est in nostrâ facultate positum. *Articuli enim hoc solùm nomine despumantem aquam admittunt imbibuntque necessariò, quia in iis sistuntur terminanturque vasorum internorum propagines extremæ: scilicet ebullitio primùm quidem in majoribus vasis internisque incipit, sed serum ebulliens effervesceat & exundat in minores, tandemque in extremos surculos, qui cum non habeant unde refundant imbibitum humorem, inde is in articulorum cavis, in quibus scilicet extrema vasa ferè universa ter-*

minantur, sistitur aggeriturque usque & usque, ex quo necesse est à continenter impetente sero distrahi violenter à se invicem ipsos articulos.

Quod si statuamus sive strictis ligaturis, sive frigidis medicamentis ob artubus longè latèque repelli posse confertim irrumpentem humorem, id verò ultro fatemur, sed hoc pacto ægrum in manifestum vitæ discrimen adducere pertendimus, cùm repulsa serosa illuvies necessariò vel pulmonem, vel aliquod aliud è nobilibus visceribus irruat invadatque, quò sanè, præstat finire, ut serosa illuvies præceps in externa membra ruat.

Neque in humoris irrumpentis repulsione :

Ergo quia quæ providentia haberi potest tuta & omnis noxiæ exors, ea versatur in causis tollendis, quæ ad plenitudinem referentur seri, ejusque orgasmum, cui fervor sanguinis principium impetumque dat, plenitudo quidem serosas causas habet partim æstuosam viscerum naturalium intemperiem, partim earum rerum quæ ad aquæ genera pertinent intemperantem usum, partim cohibentes ejusdem seri naturalem vacuationem causas, vacuationem, inquam, sive quæ fit per habitum corporis, sive per renes & vesicam, sive quæ à labore consuetoque exercitio fit : sanguinis autem fervor & orgasmus, cujus vi serum ebulliens separatur effervesceatque in articulos, causas habet cùm nativam sanguinis ad phlogosin propensionem, tum verò plenitudinem & copiam nimiam ut antè monitum, siquidem incuneatus præ copia sanguis nec ventilatus incendium ex se concipit ; sed & ad has accedunt causas suppressio naturalis expirationis fuliginum necessariò succrescentium & potissimum causæ externæ fortuitæque, cujusmodi sunt animi pathemata (nam corporis labor hîc accusari nequit) & inprimis commotio aliqua aëris sive evidens quæ ex mutatione temporum anni contingit, sive obscura ob influxum aliquem syderum.

Quæ cùm ita sint & causæ propè omnes à rerum non naturalium genere petantur, ratio prophylæxæ ferè tota posita videtur in congruâ victus ratione, quò sanè arthritici strictum exquisitumque vivendi genus omninò amplecti debent & eò obnixius, quò id compertum est etiam citra medicamentorum societatem sæpè vim impetumque arthritidis eludere : nam hujus

Sed in rebus usu triplicia remedium generis.

I. Remedio-
rum Chirur-
gicorum.

Qui confis-
sit in sangui-
nis præmisso
levi med. pur-
gante.

generis causarios puta vi morbi jam diu fractos & languescent-
tes, & verò tædii plenam aliàs vitam traduentes, variis etiam
morosisque medicamentis sagitare religioni esse debet, itaque
benignis quoad licet nec ingratis res agenda. Ergo ut pauca
præmittam quæ ad pharmaciam spectant & chirurgiam ple-
nitudini sanguinis unàque fervori avertendo (ut vana non
sectemur remedia) nullum præsentius remedium & alioqui
corpus εὐροον atque omnium medicamentorum capax red-
dere magis idoneum ipsâ sanguinis detractiōe per phleboto-
miam venæ alicujus communis repurgatâque primâ regione levi
aliquo medicamento sive syrupo, sive melle infusionis rosarum
pallidarum, sive mannâ, eâque celebratâ singulis mensibus
saltem quo temore recrudesce hi morbi solent, scilicet^a Hip-
pocratis observatione podagrica Vere & Autumno ineuntibus
moventur plerumque imò præcipitibus, siquidem experientia quo-
tidiana ita me docuit & præsertim in illustri ægroto.

Singulis
mensibus, sed
parcâ manu
detractiōe :

Addo autem singulis mensibus quoniam eadem experien-
tia me docuit quotiescumque per inducias vel paucarum
septimanarum æger corpus refecerit, sanguinisque jactu-
ram reparaverit, tum primâ quâque commotione aëris &
alteratione sive ad algorem, sive ad æstum omnino arthri-
tim recrudesce. Et certè sæpe audiivi magnos Viros ex
arthriticorum familiâ nihil longo usu reperisse retardandis
cohibendisque fluxionibus arthriticis, si non prorsus tollen-
dis ipsâ venæ sectione, eoque ejusdem usum etiam in af-
fectâ ætate non reformidâsse. Itaque repetita placet venæ sectiō
& per epicrasin: quod si probatur, nemo non videt omninò
parcâ manu esse administrandam, & quantitatis hunc esse sco-
pum ut provideatur, duntaxat, ne turgeat sanguis in vasis
& orgasmo spontaneo commoveatur.

II. Pharma-
ceuticorum.

Jam verò serosa colluvies etsi imminuitur repetitâ venæ
sectione, tamen quia una constituitur à nobis doloris ar-
thritici causa continens, ea certè exsiccare, avertique ejus
impetus in articulos omni arte debet. In quo negotio imi-
tari lubet eos œconomos, qui paludosa loca & arva aquis

a Lib. aph. 6. aph. 55. τὰ ποδαγρικὰ τῷ ἡρῶ καὶ τῷ φθινοπώρῃ
κρίεται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ.

stagnantibus infamia exsiccare tentant, ut iis resiccatis & ad mediocrem temperiem reductis femina tutò certòque credere possint: illi namque, si citò negotium confectum cupiunt, interdiu noctuque tanquam *Cleanthes* alteri sive *Phræantles* in exhauriendâ aquâ vacuandâque continuò fundant, aut scrobe altiùs defossâ lapidibus injectis saburraque multa ebibunt, aut si ita maturandum non censent expectantes,

*Dum Procyon furit
Et stella vesani leonis,
Sole dies referente siccos.*

Plures tum sulcos facie tenus effodiunt, per quos aqua tanquam per rivulos deducta expurgetur. Ita sanè *serosa in nobis illuvies vel affatim expurgari potest ne putrescens invehat febrem, aut longiore morâ calorem in nobis vitalem suffocet, vel medicamentis siccis ebibi, calidis resolvi, vel saltem veluti per rivulos quosdam cum ipso fonte continuo diduci, & sensim sine sensu diffluere citra moram noxamque, & ita veluti caput fontis arefcere.*

Ac quantum spectat ad ea, quæ simul & semel atque evidenter serum biliosum evacuant, in triplici ea sunt differentiâ; scilicet quædam per alvum repurgant, alia per renes, & partim per habitum corporis. Primi generis longè multiplicia sunt magis minùsque potentia, & quæ ex iis mediocria præ cæteris mihi in illustri ægroto commendantur, sed septimo vel decimo quarto quoque die usurpata: nam cùm per se ea illuvies inclinet in alvum: concitator motus fieret & infestus naturæ à diagridiatis, & generosis hydragogis. Ergo contenti sumus sero lactis benè depurato, syrupo aut melle rosarum pallidarum, cassiâ, cnico, semine ebuli, atque agarico; & his non nisi rarò sed potiùs tantillo rhabarbari tum ichores biliosos repurgandi gratiâ, tum roborandi ventriculum, sed & potissimùm repurgandi serum per renes.

Quæ purgatio minus turbarum dabit ægro, & naturam ancillantem habebit, ideoque magni facienda: & cùm ad eam victus ratio potissimùm sit instituenda, de quâ infra, tum verò præter rhabarbarum quocunque modo sumptum

Ut serosa illuvies è corpore vacuetur quod fit triplici remediorum genere.

1. Genus spectat ad ea, quæ simul & semel atque evidenter evacuant, idque triplici modo.
a. Per alvum repurgantia mediocria, sæpius repetita.

b. Diurctica: atque ea quæ viscerum & sanguinis fervorem temperant.

sive in substantiâ sive aliter ut *in tabellas cum speciebus trium- sandalorum redactum*, laudo *conservam betonicæ, cichorei, capilli veneris & cætera*; nam ejusmodi respiciunt viscera & caput fontes serosæ colluviei, & simul etiam quodammodo temperant viscerum sanguinisque fervorem *Syrupi ex iisdem plantis* parvam laudem apud me habent, sed majorem *succi*, ut *cichorei per dies caniculares condensati*.

c. Sudorifica: quæ hic vix locum habent.

Sudoris itaque loco mador quotidie procurandus.

2. Genus ea subministrat, quæ humores imbibere & exsiccare possunt.

3. Genus exhibet aquosam illuviem sensim educationem.

Qualia sunt

Jam verò quæ per *sudores serum repurgant* etsi per regionem convenientem naturæque familiarum faciunt, tamen ut commodè ægro administrari queant non facile video, nam à calidiorum usu metus est fervoris sanguinis, & balnearum plumbariarum usui tempus idoneum ferè semper præripitur ab aliquo insultu novæ arthritidis. Laconica autem vix ac ne vix ipse admitteret. Ex quo satis erit providere *ut non tam sudor notabilis procuretur, quam mador aliquis isque quotidianus & abusu potius stragulorum calidorum quam medicamentorum sudorificorum: nam de cylindis Hippocraticâ, rutilatione ad solem & ejusmodi obsoletis remediis*, quibus sensim ebibi serosa in habitu illuvies potest, nihil est necesse dicere, cum longè minùs administrari quàm superiora possint.

Atqui quæ assumpta humores imbibere & exsiccare possunt, ut ad secundum rationem pleonexiæ serosæ corrigendæ veniamus, ea sanè non pauca suppetunt & in eo genere passim laudantur *pulveres ex iisque confectæ conservæ, opiata, condita*; sed cum hæc ferè adversentur è diametro diureticis hætenus laudatis, *eorum usus cibis potius immiscendus quam seorsim commendandus*; ea autem cujusmodi par est ut potius ad frigiditatem quàm calorem inclinent. Exemplo sunt *conserva rosarum antiqua, tabellæ rosarum cum tantillâ terrâ lemniâ, diamargaritum, diacorallium, triasandalum, & ejusmodi*.

Postremò quæ per rivulos sensim derivant, deducuntque aquosam illuviem, ea sunt quæ quotidie usurpata, aut perpetuò admota sive applicata corpori quâcunque ratione paulatim aquam eliciunt ex fontibus ipsis illectamque absorbent, & absumunt. Ac quæ usurpata quidem viscera seu

fon-

fontes exhauriunt, ea ferè sunt *diuretica* quæ quotidie in esum venire possunt, *uti jussula aperientia de quibus in victus ratione.*

a. Diuretica cum cibus assumpta.

Quæ autem tertium fontem, hoc est, caput respiciunt sunt *apophlegmatismi, masticatoria, errhina*, & id genus ex quibus *errhina* præ illis tutiora videntur: periculum enim est ne redundans plurimum aqua in capite quanquam leviter attracta universa tamen profluxilitate insitâ & confertim depluat in pulmones, aut ventriculum magno cum ægri detrimento & viscerum labefactione. Nam aquæ id ingenium est ut accepto motus principio levi sponte naturæ decidat, ejusque, impetus haud facile possit coerceri. Satis igitur erunt in illo genere levia admodum ut *mastiche, passulæ; nux moscata, radix angelicæ*: inter *errhina* autem probo *majoranæ, ebuli*, aut *iridis succos* cum vino extractos & in nares prono capite attractos, & maximoperè commendo usum *oxymelitis* vel *mellis scyllitici*.

b. Caput respicientia, tam errhina.

Ad hunc scopum pertinent *externa remedia sensim è capite aqueum humorem & sine damno attrahere nata idque valde mediocriter*: nam *exsiccantes & refrigerantes pulveres è galliâ, hypocystide, rosis idque genus cerebrum exterius tantum exsiccare possunt*. Probantur ergo *mastiche, sandaracha, flores salviæ, melissophylli, anthos absynthium coriandrum, nigella quocumque modo admota*, & non nisi manè *junoque ventriculo usurpata: emplastrum de betonicâ aut tacamachacâ probantur*, & hoc *ceratum, quod constat ex laudani 3. ℞. mastiches 3. j. thuris, styr. ana 3. j. sulphuris, sinapi ana 3. ℞. resinæ, picis navalis ana q. s. misce: fiat ceratum.*

Quam externe humorem attrahentia.

Postremò ad hoc genus deducendis aquis tanquam per rivulos accommodatum *vesicantia* pertinent, & *cauteria*. *Vesicantia* certè quia non solum ex alto trahendi sed sensibilibiter citraque molestiam & noxam humores aqueos evacuandi vim habent ideoque fluxiones sive in artus nervosumque genus, sive in ventriculum cohibent atque intercipiunt, omnino tanquam utilia salubriaque statuere oportet, & eo nomine quòd excretiones ad partes externas juvant, imò urinas provocant. Nec revocare potest febris

Item vesicantia pone aures applicata:

metus cùm passim in malignis gravissimisque febribus eorum usum magni medici minimè reformident, & vulgus sine discrimine in benignis diuturnisque usurpet. Ergo eorum usus etiam sæpiùs repetatur, exempli gratiâ sit hoc *energicoton. R. cantharidum præparat. ℥. B. euphorbii, sinapi an ʒ. j. seminis ammios ʒ. B. ceræ, therebinthinæ an. q. s. misce: fiat ceratum pone aures raso capiti applicandum.*

& Cauterium
occipiti inus-
tum.

Jam verò ut in deducendis aquis fossæ superficie tenus & capiti fontis continuatæ laudantur, quæ pedem gallinæ quandoque referunt, ita *cauteria* admota fontibus serosæ colluviei expurgandis parem vim habere videntur. Ac cùm utrique cruri ea admoveri debere viscera fontes aquæ præcipui suadeant, & capiplenium utrique brachio, tamen quoniam artus videntur quodammodo tabe confecti in illustri ægroto, *saltem inustum occipiti imò rejici non potest*, quod etsi non sine tædio ferendum est, tamen quia ejus maxima necessitas nedum utilitas id jubet, ea certè molestia æquo animo est devoranda, quippe quod vehementiam arthritidis jamjam fauces maxillasque, imò jugulum ipsum constringentis retundere evidenter potest, imò verò si reputamus per morbi inducias insolitas & plurium mensium corpus *illustris Viri* recreatum refectumque non mediocriter, & carnosum genus quasi redivivum succrescere, pulsum præterea constantem integritatis virium locupletem testem, nec non tolerantiam firmam tot & tam atrocium dolorum per tot retrò annos quibus non fractus corruit, sed viget vigetque etiamnum & quodammodo floret instar redivivæ aquilæ invictus princeps, nemo certè nisi molli & fracto animo abhorrebit à cauteriis prædictis membris inustis, quæ tantum superficiem cutis lambant & urant, alias corpus macie confectum ea non ferret impunè.

Atque hæc satis superque de iis quæ è pharmaciâ aut chirurgiâ petuntur remedia: nam quæ fervori sanguinis compescendo, temperandis visceribus, corrigendæ cutis densitati, cæterisque causis sive colligentibus serosum humorem sive moventibus prodesse possunt, ea partim hæcenus sunt insinuata, partim & po-

tiſſimum ex victus ratione intelligentur, ad quam accede retempeſtivum eſt.

Principiò ergo quoniam ſeroſæ pleonexiæ potulenta eſculentaque materiam ſubminiſtrant, nullum ſiquidem vivens quamvis ſolidum quod in eſum hominum veniat non aliquid humiditatis continet ejuſque aquæ magis, quàm oleoſæ, ſed ſemper terram exuperantis, uti ex arte factis extractionibus liquet, è quibus humoris multum, ſalis autem ſive cineris ac terræ elicitur minimum, prima ſanè lex in arthritidis præcautione hæc magnâ ſervari religione debet, *ut tantum cibi aſſumatur quantum viribus reficiendis & conſervandis ſit ſatis.* Quamobrem bonum factum ſi *illuſtris æger ſit in victu & præſertim potu parciffimus, & à cænâ abſtineat ſæpiculè*: quod ei non moleſtum certè non injurium eſſe poteſt, cùm perpetuæ quieti corpus ſit emancipatum: unique lecto aut cathædræ tanquam *Caucaſo Prometheus* ipſe ſit affixus alligatuſque. Experienciâ teſte hydropici aut pauci integrâ à potu abſtinentiâ unius anni ſunt priſtinæ redintegrati ſanitati cur non & arthritici? *vas eſto vir illuſtris Italus* (nomen cum libello effugit quæſtionem per parvitatem) *qui cùm ab ineunte juventute plurimis morborum generibus inprimiſque arthritidi obnoxius vixiſſet, parcâ victus ratione diurnoque potu ad uncias duodecim redactò immunem ab omnibus morbis deinceps firmamque & conſtantem vitam ad provectam perducit ſenectutem.*

III. Rerum non naturalium.

Hic. ſ. in victu tam cibi quantitas.

Observatio.

Jam quòd ad ciborum qualitatem ſpectat, mihi certè placere non poteſt familiaris *illuſtri ægro* tota victus ratio humida actu calidaque. Mallem equidem in poſterum aſſueſceret ſi non ſiccis ſolidiſque omninò, ſaltem mediæ conſiſtentię cibis, & frigidis, ut ſunt panatellæ; nam carniū ſucci, gelatinæ, & ſimiles bileſcunt facilè ſanguinemque phlogoſi ſeu inflammabilitati propriorem generant magiſque ſeroſum. Et quandoquidem maſticandi uſus extra paroxyſmos liber eſt, cur non ipſiſmet carniſus integris veſcatur potiùs quàm ſuccis non video; ſcilicet vitulinis, hædinis, gallinaceis, ac perdicum, & ejus generis. Juſcula tamen neque interdico paulò ante paſtum ſed in quantitate valdè

& qualitas.

modicâ , & diureticis saporata herbis asparagis , petroselino , capparibus , iniybo.

Atqui cùm odium illi esse debeat cum fructibus omnibus , excipio tamen *passulas & ficus* , imò multis nominibus salubres esse judico. Ac tot succis demum *panis usum præfero illi insuetum , eumque sale fœniculoque saporatum.*

Quàm etiam
Potus, obser-
vanda.

In Potu porro longè strictior meâ sententiâ quàm hætenus fuerit non solum penes quantitatem esse debet sed etiam qualitatem. Nam si me audiat, *vino* , cui quidem generoso & meraco ferè etsi modico hætenus assuevit , carere in posterum debet non solum quia id est aquæ genus ex sententiâ *Aristotelis* sive aqua putrida , ut dicebat *Empedocles* , itaque serosæ plenitudinis materia , sed potiùs quia est sanguinis ad inflammationem proni nutrimentum & quasi ad succendiculum, quod à vitali in vino superstite calore sanguis principium fervoris accipiat faciliè quæ est febris occasio, atque arthriticarum fluxionum: sed ab ejus usu nativa fervidaque viscerum intemperies fovetur maximè , ut taceam vino qualitatem inesse nervoso generi insensissimam, atque spontaneam mobilitatem ad caput præcipuum fontem totius morbi. Experimentiâ certè constat ab ejus abstinentiâ integrâ non paucos sese vindicasse ab arthritide. *Vivit in aulâ nostrâ Vir admirandæ temperantiæ qui cùm perpetuis arthritidis querelis infestam transsegisset adolescentiam , & ex consilio Clariss. Viri Nicolai Pisonis piæ memoriæ parentis mei in flore ætatis sibi vini usum prorsus interdixisset quanquam præfectus vinariæ cellæ principali, jam à triginta annis ab iis sese doloribus penitus liberavit.*

Observatio.

Ergo operæ precium illustrissimus æger fecerit si abstemius deinceps vivat , & *hydrosaccaro aut ptissanâ magistrali ex hordeo , liquiritiâ , passulis , ficubus , coriandro vel aniso ; vel fœniculo* (nam à cinamomi usu statim sanguis ebullit rapiturque in caput , ut hæmorrhagia ejus usum consequens indicat) *Æstate quidem utatur , hyeme autem decocto aliquo , ut sassaphras. vel lentisci , sed admodum diluto.* Quod si vino prorsus carere illi non lubet , *absynthites saltem sed parcissimum delibet , idque benè dilutum aquâ chalybeatâ sive potiùs inauratâ , vel ferratâ tantoperè à Clarissimo Alexandro Petro-*

nio in splenicis commendatâ; hæc namque stringit, & quodammodo exprimit superfluum in vasis serum expressumque in renes deducit, itaque splenem aquarum conceptaculum comminuit experimento Cornelii Celsi in canibus aquam fabrorum potantibus.

Atque hæc de cibo & potu, nisi placet addere *condimenta*, seu potius alvum liquidis assiduò diffluentem excrementis corroborantia, ut sunt *cydoniorum succus conditus*, *conserva rosarum antiqua*, *conserva de ribes*, *de berberis*, & *ejusmodi*, quæ sanguinis quoque orgasmum coërcere possunt, & æstum ejusdem unàque viscerum temperare.

Non neglectis condimentis idoneis.

Sed non prætermitti debent memorabiles cautiones in usu reliquarum rerum non naturalium, & inprimis aëris ambientis, cujus extremæ qualitates omnes tanquam maximè adversæ illustri ægroto seriò quantum in nobis erit sunt corrigendæ. Commotio enim ejus tempestasve ac cæteræ alterationes, quæ à superioribus imprimuntur corporibus sanguinemque horsum vorsum agitant, & in orgasmum impellunt, susque deque à nobis habendæ, quòd nostram excedunt providentiam: quæ supra nos, nihil ad nos. Ergo quia in primis aër maximè infensus est frigore sive quia serum ab habitu in centrum exprimit sanguinemque intro compulsum per antiperistasin agit inflammatque, sive quia retinet effluvium perenne utileque vaporum aquei generis è toto corpore, accuratè profectò illustris Vir ab aëris inclementiâ defendendus: ex quo sedulò intendendum domesticis stragulis ita semper muniant corpus nulla ut vis frigoris ferire id possit. Aëris quidem frigidi inspiratum verno præsertimque æstivo tempore permittit, imò suadet temperatio fervoris sanguinis circa cor qui febrem accendit, sed eâ lege suadet ut nihilominus reliquum corpus planè sit tectum & impervium injuriis aëris.

2. Aër frigidus vitandus.

Jam verò excretionis superfluatorum & præsertim vaporum qui per cutem exspirare aliàs solent, cura huc pertinet eaque sanè magni momenti. Quia ergo cohibentur potissimum per cutis densitatem, videndum seriò ut non solum frigus externum non tangat corpus, densetque habitum, sed den-

3. Excretiones superfluatorum per cutis spiracula promovendæ.

Scil. Aragu-
lis levibus &
mollibus,

Frictionibus
& inunctio-
bus,

Atque Laco-
nico ;

fitas jam contracta corrigatur , muteturque cum rariore
texturâ. Quamobrem non solum *stragula à pilis caprinis*,
sericove cocco insecto texta hactenus illi familiaria cum plu-
mis , certè cum *pellibus calidis & levibus ut quæ è mure pon-*
tico, vel marte parantur commutanda : sed adjungendæ
frictiones quotidianæ æque molles, longæ, levesque , & *li-*
tus quoque seu *unctiones* ex oleo *amygdalino, de behen, sesa-*
mino, liliaceo temperatis temporibus, hyeme autem anethino,
amaracino. Optandum equidem foret per virium alacrita-
tem membrorumque robur exercere posse corpus quotidie
illustri ægroto esset integrum tum ad firmitatem articulorum
retinendam juxta ^a *Hippocratis* consilium : *labor articulis*,
somnus visceribus , tum reliquiarum affluxæ materiæ serosæ
perfectam discussionem , tum denique ad impediendam ejus-
dem pleonexiam , quæ ab otio præsertim succrescit : verum
quoniam sive mollitiâ animi dolorem omnem à quovis leviori
corporis motu exacerbari solitum refugientis sive impo-
tentia & exsolutione membrorum ita est alienus ab omni la-
bore , ut vix è lecto surgere aut in cathedrâ sedere , ne-
dum ambulare equitare aliterve corpus exercere sit ei jam
liberum , inde eò diligentius frictiones exercitii vicariæ sunt
adhibendæ. Imo non erit ab re ut semel & iterum in heb-
domada sudet in *Laconico* struendo , si placet ad Romana-
rum thermarum imaginem non longè à cubiculo principali.
Nam cum quò natura ducit, eò vergere oporteat ; na-
tura autem benè constitua è centro soleat impetu capto
exundans serum per corporis habitum præcipuè excutere ,
si modo viæ pateant , utilissima erit hæc vacuatio quæ re-
gionem naturæ familiarem & commodissimam habet. In
ejus usu autem providendum , ut ore quidem auram frigi-
dam temperamento sanguinis opportunam captare possit ,
ori & naribus admoto instrumento quodam in externum pa-
tente aërem , & interea os frigidâ colluendo , vel aquâ ro-
sarum aut poscâ , sed reliquum tamen corpus defendat se-
dulò ab ambientis frigore.

Occasio autem ejus erit tempus declinationis febris , &

^a Lib. Epid. Sect. 56. Aph. 9. πόνε τοῖς ἐρεθροῖσι, ὕπνῳ σπλάγχνοις.

fluxionum post exactum scilicet quadragesimum diem à primâ invasione paroxysmi ex annotatione *Hippoc.* aut potiùs proximè consequens, quo scilicet tempore & reliquæ morbi dissipandæ, & minor metus incessit novi paroxysmi toties experimento nostro recurrentis, quoties sanguine vasa vel mediocriter distenduntur ejusque exhaustus à lautiore victu est reparatus: nunquam enim occasio incendii, vel orgasmi sanguinis deest quoties in vasis abundat.

Ex quo iterum nemo non colligit quantâ religione frugalitatem, quâ omnis morbifera diluvies circumcidatur, *illustrissimus Vir* colere debet: ubi namque primùm referit vires nitidiorque solito fuerit, tum suspecta habere debet sua bona.

Ut redeamus autem è diverticulo in viam *stuphis assuescere potest*, & si ægrè sudor dimanat non solum *prædictis* adjuvandus *linimentis*, sed *decocto aliquo hydrotico eoque temperato*, ex *gr. ficuum, hordei*, addito *syrupo capilli veneris*, vel loco *decocti syrupo Divi Ambrosii*; imo non insalubrem sentio usum *corniculorum & scarificationum* toti carnosio generi adhibitarum. Denique *cucurbitulæ sine scarificatione* sæpiculè extra stupham in usum possunt venire, ut sensim externis evacuationibus serosæ illaviei natura assuescat.

Denique adhibitis stuphis, decoctis hydroticis: & cucurbitulis cum & sine scarificatione.

Atqui ad majorem fidem & lucem superioris hujus sermonis & novi dogmatis operæ precium erit fatalem extremumque morbum & totius corporis œconomiam, qualem ipsa anatomia subjecit oculis, breviter perstringere. Ergo *circa novilunium Mensis Novembris Anni millesimi sexcentessimi septimi*: cum jam quindecim dies febris, arthritidis, sopor, cæteraque symptomata crudeliter pro more illustrem exercuissent Principem, ecce derepentè insolita accessit spirandi difficultas ad sublimem accedens & rectispira, eaque dolore universi thoracis superioris comitata, atque gravi illo quidem magis quàm pungente, & unà tussicula sed rara: eo dolore quarto die evanescente supervenère sopor, genarumque rubor, febre intereà spirandique difficultate increbrescentibus.

Morbi Eventus,

Quem morbi progressum tametsi ipse nequaquam viderim, tamen ex auditu & diligenti perquisitione à domesticis tum

Ejus in Pe-
ripneumoni-
am lethalem
commutatio.

*præcipue ab illustri ægro habui sero scilicet & triduo duntaxat
antequam excessit è vitâ vocatus, itaque illico peripneumoniam
urgere & jam ad suppuratum & brevi ad mortem tendere sig-
nificavi, cum tamen pro febre simplici catarrho conjunctâ dun-
taxat ab omnibus haberetur. Nam & pathognomonica signa eum
affectum evidenter arguebant, & præter sputa toto morbi tem-
pore alba, viscida spumosa prorsus, rotundaque, æstus, suffo-
catio, & veluti lypothymia, nec non ephidrosis superiorum par-
tium, cæteraque accidentia confirmârunt satis: quibus non
multò post difficultas in spirando gravior, sudor toto corpore
diaphoreticus successit, à quo sensim labefactari functiones omnes
& stertor subsequi cœpit. Tum præter dejectiones aliàs semper abo-
minabiles tunc fœtoris expertes, hoc quoque memorabile fuit,
quod in illo ipso agone vel antequam spiritus rareficeret atque
Vir piissimus magnam animam redderet Deo, è naribus per
quatuor horas distillavit humor albidus tenaxque & fœtidus
omnino, ac verè purulentus sed excoctus, qui in pulmoni-
bus ebulliens suâ sponte in nares despumaverat: cujus etiam
reliquias repertum iri in dissecto pulmone denunciavi, & re-
vera observavi, quanquam longè major portio ante mortem
destillasset.*

cujus causa
περὶ κατάρ-
κτου,
Aëris incle-
mentia.

Cæterùm sanguinis ferofi recursus in thoracem occasio
quidem fuit externa scilicet aëris inclementia magna sub id
tempus, quæ causarium perculit in itinere plurium dierum;
ad quam accessit interna pulmonum dispositio: Annotavit
namque *magnus Galenus* affectus pulmonum, eosque le-
thales doloribus arthriticis facilè succedere: qui locus su-
periores illustrans doctrinam annotationeque maximè
dignus sic habet: ^a *alia verò medicamenta, quæ podagrici
in morbi auxilio bibunt, ad pedem quidem humores deferri
vetant, sed horum superfluam humiditatem non discutientia
majorem quendam morbum faciunt: nam fluxionem per corpus
oberrantem pulmo semper ob spirandi necessitatem motus, ac
propter corporis sui raritatem ad illam excipiendam facilis
totam ipse ad se trahens ita hominem suffocat, quod periculum
non rarò conspiciamus.*

^a L. De Ther. ad Pis.

Postremo

Postremò cum viscera & hypochondria intestinaque cum ventriculo & mesenterio integra ac inculpata omnino fuissent re-
perta præter renes calculis prægnantes, & cæteroqui sanos solus pulmo insigniter tumidus & quodammodo exesus repertus, in iisque unus humor albus & tenax ac purulentus delitescens.

In dissec-
tione cadaveris
quæ obser-
vata.

Ex quâ dissectione intelligere est quoque, doloris arthritici febrisque causam non fuisse refundendam in infarctum sive obstructiones viscerum & meserei, insignemque earum partium impuritatem & cacochymiam partim pituitosam partim biliosam, tametsi is fuerit sensus omnium hætenus Medicorum, sed potius in unam intemperiem sanguinis ex se admodum serosi, & æstuosi atque plenitudinem, cujus una fere viscerum fervida intemperies causa parens esset, qui scilicet quotiescumque in vasis turgescere sive spontè suâ præ abundantia, sive principio caloris accepto vel à suppressis fuliginibus necessariò succrescentibus, vel ab ambientis commotione incendium fervoremque conciperet, ejusque effervescentis aquosa pars longè latèque exundaret desumparetque introrsum nimirum, unde perpetuæ dejectiones aquosæ, & extrorsum in articulos, in quibus vasorum totius habitus fines tandem sistuntur, nec quo ulterius sese exonerent reperiunt facile, inde crudi contumacesque dolores arthritici increbescerent.

Unde appa-
ret Arthritici
doloris & fe-
bris vera cau-
sa.

OBS. CXXXIII. Carolus Perdeus Picardus in Academicis Rethoricæ agonibus tergeminos consecutus honores, à septimo ætatis anno arthritidi obnoxius, eique sæpius quotannis recurrenti atque studia interturbanti consuluit me annos ante aliquot si quod ars tam importuno dolori leniendo posset levamentum adferre: ego autem spe non vanâ Adolescentem tum recreavi si modo paucis hisce præceptis obtemperantem sese redderet: scilicet de demenso quidem & præsertim potu quotidiano sensim tertiam minimum partem detraheret; imprimis autem vino prorsus abstineret: tum verò sese accuratè semper ab aëris injuriis & præsertim frigore defenderet, prætereaque ita se muniret stragulis de nocte ut quotidie sub finem secundi somni judor, certè mador dimanare posset: denique syrupo infusionis rosarum pallidarum ter quaterve in mense repetito illuviem omnem aqueam repurgaret. Paret

De Arthriti-
de periodica,
ejusque felici
curatione: ac
tandem in
hydropem le-
thalem com-
mutatione.

Adolescens per biennium & amplius, atque fomitem morbi præter omnium opinionem circumscidit, vixitque tum liber prorsus ab omni dolore articulari.

Sed ut difficilis est temperantiæ custodia in eâ præsertim ætate & consuetudine cum juvenibus ventri & abdomini natis, quales præsertim qui sui juris sunt, noster causarius brevi exquisitam tenuemque victus rationem cum licentiosâ commutavit, & quod est in proverbio anus ad armile, hoc est, ad commessiones, neglectumque sui rediit. Quid inde? sensim illuvies serosa in corpore colligi cæpit ob viscerum innatam intemperiem impense calidam, quæ illuvies non amplius ut biennio antè à naturâ in articulos deposita sed sensim in abdomen gliscens collectaque hydropi lethali materiam dedit.

CAPUT II.

DE ARTHRITIDE

CONSILIUM ALIUD.

De dolore
Arthritico.

OBS. CXXXIV.

Nativam illustris & reverendi admodum Domini Præsulis temperiem ad calorem & humiditatem ita propendere, ut in eâ vitalis calor humidumque primigenium calori mixtionis in principum partium idiosyncrasiâ longè præcellant, evidenter demonstrant cum functionem omnium sive animi sive corporis eximium robur perfectioque singularis, tum calor in habitu mediocris & hali- tuosus tactuique non insuavis, & roseus quidam rubor ac gratiosus universum perfundens lustransque corpus atque imprimis εὐσπρίχ πολυσπρίχ prior; denique inclinatio lapsusque facilis in febres & catarrhos, quippe quam^a Galenus annotavit esse familiarem indeque temperaturæ calidæ humidæ hepatis præsertim & capitis indicem. Quò nequaquam mirum videri debet illustrem Principem solis hisce affectibus obnoxium hætenus vixisse, & in præsentiarum præcautionem ab iisdem à nobis expostulare.

Causæ
πρὸς τὴν
ἐνέργειαν.

Etenim quanquam is pro suâ singulari temperantia moderatam victus rationem accuratè semper observavit, ac vino suavit

^a In Arte parvâ.

quàm parcè usus , nihilominus ejus adolescentiam quidem febris sæpius exercuit , eaque modò continens , modò tertiana sed producta ferè : virilem autem ætatem cum erysipelas , & hæmorrhoides semel ac iterum : sed frequentissimè variæ interturbant fluxiones nunc in fauces & pectus , nunc in articulos decumbentes , eæque ferè cum febre conjunctæ , quæ fluxiones licet non gravibus infestæ sint doloribus , quia tamen suâ crebritate suis vigilantissimum antistitem avocant muneribus , opem medici suo jure implorant , quam ut ei gratiam præstare pro officii nostri ratione possimus ut debemus , sedulò inquirendum à nobis in causas ejusmodi affectuum , de quibus præcipuæ sunt querelæ : quod ut ex methodo fiat , ita ratiocinari placet.

Signa antecedentia.

Dolor arthriticus violentam naturæ corruptionem & confertim à rebus sive nativam partis temperiem evertentibus sive continuitatem solventibus factam consequitur , ut omnibus philosophis medicisque est in confesso , quoniam autem alteratio omnis cum tristi doloris sensu conjuncta calori & frigori duntaxat tribui potest , aut tandem in eas qualitates resolvi ultimò utpotè maximè actuosas , atque in arthriticis doloribus frigoris quidem tristis & excellens sensus nunquam sentitur , omniaque in nobis mediocriter calent , caloris autem qui sensus inest in afflictis articulis is minimè urens , ulcerosus aut admodum acer percipitur , arthriticus profectò dolor non est nudæ simplicisque alterationis effectus : nullus præterea dolor arthriticus gravitatis absque sensu tristisve distentionis persentitur , & verò idem cum externo quodam tumore membri afflictæ sive à principio statim , sive saltem sub finem apparente necessariò cohæret teste experienciâ , eundem , denique præcedunt ferè convulsivi quidam membrorum præsertim inferiorum motus vulgò *crampes* dicti certa plenitudinis effecta , efficitur sanè , *dolorem arthriticum alicui materiæ articulum suâ plenitudine distendenti acceptum referri debere*. Quoniam adhæc dolor naturæ eversionem magnam affatimque factam sequitur , certè haud materiæ congestio sensim sine sensu fieri solita , cum præsertim à principio non semper membrum præter

Doloris Arthritici causa.

non est nudæ intemperies,

sed materiæ quædam sua plenitudine articulum distendens :

Idque influ-
xu confertim
facto.

naturam intumescat, *sed influxus ejus ἀδρόω factus accusari debet.*

Quæ per va-
sa patentia &
in cava arti-
culorum sys-
tentia illuc
venit,

Unde igitur hæc materia dolorifica, qualis, & quæ causæ ejus impellentes? nam in omni motu mobile & motor adsint oportet, unaque præter spatium duo diversi termini, ut notum est ex physicis. Atqui quæ sit materia non aliundè meliùs intelligi potest quàm ex perfectâ ejus origine seu fonte, nec non locis per quæ illa diffuere potest. Quoniam itaque articuli & partes circum articulos cùm solidæ densæque ex se tùm compactæ strictæque admodum sunt, certè quæcunque sit materia, etsi fluxam esse necesse est, minimè tamen eam per partium poros inaniave spàtia decurrere, pervadereque compagem partium ita strictarum verosimile est: ex quo relinquitur, *illam per vasa patentia sistentiave in cava articulorum venire.*

Sed enim quia trium generum vasa ad articulos perveniunt, in iisque secundùm exiguas propagines terminantur quæ cum nullis aliis communionem habent ut eandem materiam possint aliò à se refundere & transferre, oportet profectò materiam arthriticorum dolorum causam è venis arteriisque vel nervis, vel omnibus simul defluere ideoque primùm derivari è capite, aut visceribus, aut potius è toto corpore. Atqui in venis quidem sanguis crassus frigidusque continetur una cum sero, sed in arteriis sanguis tenuis & calidus, iisque copiosiore sero perfusus; à nervorum denique principio per multiplices propagines præter aquam ferè lentam, cujus caput quodammodo fons est sive metropolis, nihil videtur depluere posse: nam quod descendit, illud omninò inter duas tunicas meningum cerebri propagines, vel secundùm externam superficiem nervorum defluat oportet, siquidem si per cavum internum propriamque nervi substantiam trajiceretur, id sensum obruto spiritu animali interciperet, qui tamen in articulis acerrimus viget.

Quia autem in spatio duram matrem, & piam interjecto atque secundùm naturam vacuo aqua plurima colligitur, quæ sensim vi & motu naturæ, imò consilio ad instrumenta

vocis , respirationis , motusque animalis , partes scilicet eas præ motu assiduo siccitatis metuentes irroratura , *verosimile est si à quâcumque causâ in capite aqua colligatur redundetque eam magnâ vi depositam ac irruentem in nervosum genus tandemque sistentem in articulos , & usque usque decumbentem violentâ distentione præ copiâ membranarum & ligamentorum articulos abducentium continuitate solutâ dolorem inferre posse* : Quod confirmant motus convulsivi antè memorati , & ferè prænuncii arthriticorum dolorum in iis quibus nimîâ caput humiditate scatet.

Scilicet per
nervos.

Jam cùm in venis & arteriis sanguis contineatur plurimo perfusus sero , & hoc quidem suâ naturâ liquidum fluxumque à sanguine laudabili crassioris quippe consistentiæ secerni facilè possit ; in sanguine autem quanquam sint quatuor humores seu diversæ substantiæ , quia tamen coeunt miscenturque & mixtæ continentur atque quodammodo uniuntur vitalis caloris beneficio , ut nisi ejusdem caloris continentis evocatione (quæ putredo est) non sint separabiles , putredinis autem in massâ sanguinis , vi cujus calore vitali evocato humorum divulsio seu separatio inter se fieri potest , signa evidentia minimè in arthriticis doloribus apparent , necesse est profectò arthriticorum materiam dolorum fomitem vel esse ipsam sanguinis massam quatuor humores complexam , vel serum seorsim à sanguine , vel sanguinem cum sero.

Sed enim quoniam ut plurimum fluxione sistente doloreque cessante , tumor partis brevi ita subsidet , ut nihil in articulis alienæ superfit materiæ , itaque fateri oportet materiam arthritici doloris causam omnino esse resolutam ; uni porrò aquæ integra perfectaque resolutio competere potest , non autem sanguini magnâ quippe ex parte crasso & terreno , & qui præterea aliàs extra vasa necessariò putrescit & suppuratur , atque hujus suppurationis in arthriticis doloribus nulla adsunt signa , relinquitur sanè , *serum sanguinis vehiculum esse causam dolorum arthriticorum materiale* : quod tamen ut plurimum intelligi cupio.

Eaque plerumque est serum sanguinis :

Nec enim negaverim aliquando sanguinem ipsum unâ cum

Cui aliquando se adjungit.

gunt, vel ipse
sanguis,

vel humorum
ichores sive
biliosi, sive
atrabilares.

Sed in præ-
fente casu
causa conti-
nens doloris
est verè hu-
mor aqueus.

De arthritide
sæpiùs recur-
rente & re-
mittente.

Tophi in ar-
thriticorum
articulis con-
crescentes un-
de!

De Arthriti-
de nodosâ.

sero sive attractum vi doloris, sive aliter in articulos irruere qui tandem suppurat & pure foras erumpente ulcus relinquit in corporibus scilicet plethoricis admodum ac crapulæ ac vino deditis: quod in uno & altero Pontanis civibus observavi sedulo. Non ierim quoque inficias è vasis aliquando posse defluere ichores humorum in iis redundantium sive biliosos sive atrabiles, sed tum putridam febrem cum doloribus ab his causis conjungi fateri oportet: nam humorum ichores nequaquam à suo crassamento absque putredine possunt separari. Utcunque sit, ita statuere oportet: ut plurimum resolvi arthritidis fomitem ita ut in parte nihil crassamenti supersit & in illustri ægroto ita hætenus evenisse, ideoque concludendum verè aqueum esse illum humorem arthritici doloris causam continentem.

OBS. CXXXV. *Et confirmari potest exemplo Viri illustris fratris germani Reverendissimi Domini Antistitis, qui tametsi à duodecim annis hujusmodi doloribus ter quaterve recurrentibus tenetur, habet tamen artus ab omni alienâ concretione prorsus liberos, & ad apprehensionem, ingressumque flexiles prorsus ac versatiles.*

Nam quod quandoque videmus temporis lapsu tophus in articulis arthriticorum superare, illi fanè vel ex arenulis seu crassamenti terrenis, quæ ebibuntur cum aquâ, accipiunt concretionem, vel ex sanguinis ichoribus biliosis præsertim in picrocholis hominibus observatione nostrâ.

OBS. CXXXVI. *Et nominatim in Magistro Henrico Pharmacopæo Suxæ Celsitudinis, cui à naturâ bilioso admodum paucos intra annos arthritidis in flavos oppidò tophos degeneravit, scilicet humorum serum biliosis passim ichoribus aspergitur, ut lippa oculorum, auriumque cera præter urinam & sudorem satis arguunt.*

Atque hanc, de materiali fluxionum arthriticarum causâ serosâ scilicet colluvie seu aquosâ, sententiam non solum vulgare confirmat veriverbium ab experienciâ quotidianâ dictatum: *Arthritidis scilicet remedia præsentissima esse potum quidem parcissimum, urinam autem profusissimam; sed etiam affectus in quos arthritici mutantur dolores aut certè sibi*

tandem asciscunt & habent comites, lethargus scilicet & similes stagnantis in toto capite aquei humoris effectus, ut superiori consilio est diffusè à nobis demonstratum. *Ratum igitur sit, materiam dolorum arthriticorum esse serum sive purum putum, sive arenulis, sive etiam ichoribus biliosis immixtum.*

Age autem quis *terminus à quo*, unde hæc materia in articulos tanquam terminum in quem ruit? *caput* imprimis esse fontem, unde omnis generis scaturiunt fluxiones, insinuat gravitas ejus hosce dolores prævertère passim solita; confirmantque soporosi modò memorati capitis affectus: sed enim cum febris ferè sit cum iis conjuncta doloribus, imò meo quidem experimento semper præcedat, haud temerè possumus suspicari *non solum è capite serosum illam diluviem decumbere in artus subjectos, sed etiam è toto reliquo corpore.*

Equidem, tametsi communis hætenus est omnium medicorum sententia febres hujus generis esse symptomáticas duntaxat, atque spirituum in nobis vitalium vi doloris agitatorum accensionem consequi, ego tamen contrà sentio semperque sum expertus: & testes appello arthriticos omnes, antè dolorum insultum ægros toto corpore gravitatem, caloremque præter naturam persentiscere, vigiliis, siti fastidio, ejusque generis symptomatis infestari: quin etiam in plerisque linguam arentem & nigram animadverti, ut non immeritò hæc febres *ad continentes* referri debeant, cum alioqui nulla manifestè in typo varietas deprehendatur, sed febris ferè æqualitatem retineat per integrum mensem lunarem, aut quadraginta dies, qui termini sunt febrium acutarum & graviorum fluxionum.

Itaque sic existimo, dum sanguis sive venosus sive arteriosus incenditur uriturve in vasis (*nam synochi legitimæ potius sunt & imputres, quàm putres quæ arthriticos dolores comitantur febres*) dum, inquam, sanguis primùm ebullit, tum serum cum eo plurimùm immixtum effervescens desumpansque è centro sponte sua necessariò movetur in vasa externa, quod fines eorum articulis implantatos nec ulte-

Occasio mor-
tus, Febris,

quæ non sym-
tomática,

Sed conti-
nens,

Eaque syno-
chus impu-
tris,

Spatia seu
viæ quæ?

rius porrectos attigerit, impleveritque horum cava, unde urgente magnâ vi atque impetu fluxione necesse est colligentia corpora impleri distendique, itaque dolorem succrescere. Atque ita fit hætenus satisfactum quæsitis *de mobili, ac motore, spatiis atque terminis motus.*

Nimirum mobile est serum vel aqua utrique sanguini affusa plurima, & præ calore exundans è vasis; motus autem occasio est febrilis calor aquam illam susque deque agitans, & in spumam vertens; terminus à quo tum caput, tum viscera seu fontes sanguinis; & stipites vasorum, in quibus primum sanguis fervorem & ebullitionem concipit; spatia porro (nam de termino ad quem nulla est dubitatio) spatia, inquam, sunt venæ arteriæque mediæ & extremæ.

Serosæ pleo-
nexiæ causæ
sunt, vel ge-
nerantes;

Quòd si quis in *serosæ pleonexiæ* causas inquiret, ex sanè variæ sunt. Nam vel ad *generationem primam* redundantis feri pertinent, vel ad *retentionem præter naturam seu cohibitam excretionem*, quæ ex instituto & motu naturæ fieri consuevit sive per urinas, sive per insensibilem expirationem. *De causis autem primi generis* non ita anxie fatagere debemus, cum illæ necessariæ ferè sint & inevitabiles, siquidem vita cibo atque potu carere non potest, ideoque serum seu aqua necessariò in corpore succrescat oportet unà cum sanguine, & copiosius in iis quibus *hepar*^a *Gal. annotatione* sed potissimum *lien nostrâ observatione* in calore excedit, adeò ut cum contractam à vitæ primordiis temperiem immutare non sit facile, neque verò tutum, frustra de causis serum generantibus solliciti admodum simus, & præsertim cum *illustris Antistes* jam ei victus rationi assueverit, quæ haud uberem materiam præstare serosæ illuviei sit nata apta: nam tametsi lautiùs prandet tamen & à cœnâ abstinet & modicis utitur jusculis, ac parco potu, nec ultrà quàm ejus usus postulat, hoc est, usus elixationis alimenti communis & diadosis ejusdem in universum corpus.

Vel eam ge-
neratam reti-
nentes ejus-

Supereft ergo ut accusemus provideamusque diligenter causis secundi generis, quæ sanè sunt multiplices, sed in iis fami-

a In arte parvâ.

liam

liam ducunt meo iudicio duæ, quietum scilicet sive statarium vitæ genus, & densior corporis habitus: nam *Reverendissimus Præsul* astrictus addictusque est plurimum volens nolens vitæ sedentariæ ratione suæ dignitatis & officii, quippe anima sedens sapientior, sapientia autem summæ illius dignitatis unicum est gubernaculum. Densitatem verò habitus corporis etsi non à naturâ, tamen ascitam eamque non mediocrem arguit facitque potissimum *πολυσαρκία*, quâ laborat: rara enim illi quidem est à naturâ corporis textura eximii scilicet in eo nativi caloris comes, sed carnosa moles plurima implens, infarciensque corporis poros, memorabilem infert densitatem, densitas autem cutis ab hac causâ contracta suppressionis feri redundantiaque ejus toto corpore causa est, quod aliàs scilicet sine sensu exhalaret autem etiam aspectabiliter excerneretur per conceptacula huic ex instituto naturæ muneri dicata: Quò non mirum mediocri duntaxat feri quotidie cum cibis extrinsecus in corpus illabentis portione per renes excretâ, reliquam quæ necessariò per vasa magna simul cum sanguine in corporis habitum confluit suppressam, nec ut antè refudantem per pororum astrictionem magis magisque in dies aggeri aggestamque relegere iter & in interna vasa, unde ea primum venit, refluere.

Atqui tametsi *πολυσαρκία* illa debet statui causa densitatis pororum quæ feri synathrismum invehit, ire tamen inficias non possum eandem densitatem causam aliam externam habere, ambiens nimirum frigus magnam ferè anni partem in hac regione corpora percellens astringensque; cujus præterea non minor vis est ut veniam *ad causas moventes impetumque sero uberius collecto in articulos ipsos dantes*, magna, inquam, vis est frigoris ambientis, si præsertim poros apertos à prægresso æstu offendens penetraverit altius, in exprimendo compellendoque è corporis externo habitu ferosam plenitudinem sive in partes abditiores & viscera, sive in media vasa & lateralia, quæ tandem in articulis sistuntur. Equidem quotidiana confirmat experientia arthriticos dolores medio potissimum autumno recrudescere

que excretionem cohibentes.

Causa moventis, & sero uberius collecto in ipsos articulos motum dans, est frigus externum,

consuevisse, hoc est, autumnii frigore primo, quo calor & frigus, sed frigus vehementius eodem die corpora feriunt: à cujus causæ externæ vi injuriæque *illustrem Præsulem* minimè vindicare possum, cum ille æstus impatiens calidus scilicet juventâ, & sanguine, sese ambientis identidem exponat inclementiæ & algori, sitque illi familiare sub sera crepuscula detegere caput.

Febris causa,
sanguinis ple-
nitudo.

Jam verò quod ad *febrem* spectat, quæ de genere continentium est, haud dubiè ejus licet modicæ causæ eadem genere sunt quæ fluxionum. Plenitudinis namque sanguinis fomitis synochi febris causas habeo partim vitam desidem partim densitatem corporis à vastiore illatam mole, ut necessarias prætermittam causas, quarum ut inevitabiliū providentia vix haberi potest: sanguis namque redundans in vasis nec liberè per ea præ multitudine commeans, atque à suppressis præ cutis densitate fulginibus incalescens facilè putredinem concipit, aut certè levem ebullitionem, & præsertim si is desubito vi frigoris ambientis ex habitu repulsus impingatur ac veluti incuneetur, ebullientis autem & catulientis sanguinis quid mirum si aquosa pars longè latèque despumans deërret aut in viscera aut in vasa lateralialia quæ tandem in articulis sistuntur, introrsum scilicet ab eodem frigore pariter coacta?

Præcautionis
ab arthritide

Quibus ita constitutis, in proclivi est eorum *indicationes præsidiorum* eruere, quorum ope, *illustris Præsul* deinceps possit sibi præcavere ab ejusmodi affectibus atque salubrius degere, si modo benignam parentiam consiliis nostris pro suâ prudentiâ adferre non dedignetur. *Nimirum serosa coluvies minuenda, impetusque & motus coercendus: ac provenus collectioque cum victus ratione exsiccante, tum variâ potest minui evacuatione, impulsus vero revulsione.*

Scopi Tres
sunt.

I. Scopus
proventum &
collectionem
feri minuere
docet; sicca
scil. victus
ratione.

Victus ratio exsiccans in parcissimo usu potulentorum sive jusculem præcipuè consistit. Equidem nullam adeo contumacem fluxionem esse crediderim quam non sicca victus ratio paucos intra dies persanare valeat, ut *Cl. Heurnius* in se ipso expertus; & ego in non paucis comprobavi. *Siccam autem victus rationem* appello quæ omni interdicit potu, quæ si

præsentem fluxionem emendat, magnum in præcavendis fluxionibus momentum habere potum rarum necesse est: neque enim tam severus sim, ut juscula & potum prorsus omnem vetem, sed parcissimum eorum usum laudo; sua-deoque & præsertim vini, quo utpote aquæ genere sed la-tente igne quodam vigente nihil potentius sive ad proven-tum sive ad colluviam sive ad orgasmum serosi humoris, observatione scilicet *Magni Mercati*, & quotidianâ expe-rientiâ vinum crudum in caput sæpè fertur, & è capite ner-vosum genus irruit ac non mediocriter lædit & infirmit. Cætera ad victum attinentia prætereo quippe satis superque nota, & suo loco obiter postea tangenda.

Age igitur *illuvies serosa* deteri potest *vacuatione duplici sensibili scilicet, aut insensibili: aspectabili quidem expurgatione convenienti per alvum, urinas, sudores, vel etiam cauteria; & speciatim colluvies capitis salivatione aut simili alia; insensibili autem per frictiones, cubile calidum, exercitationemque corporis validam seu laborem.*

II. Scopus
serosæ illu-
vie vacuatio-
nem indicat:
& perficitur,
vel sensibili-
ter.

Atqui quod attinet ad *purgationem per alvum* multa com-mendantur *hydragoga* vulgo à Medicis, & à me probantur *syrupus de rhamno solutivus, medicamenta quæ è carthamo, me-choacanna, granis ebuli, iride, soldanellâ, & ejusmodi com-ponuntur, & præterea hydragogum duplex Fernelii.* Sed in tanto numero tutior usus meo judicio gratiorque, & naturæ *illustris Antistitis* magis familiaris *blandiorum* duntaxat *medicamentorum*, qualia sunt *syrupus & mel infusionis rosarum pallidarum, manna, syrupus de cichoreo compositus cum rheo,* quæ licet benigna in magnâ dosi tamen & sæpius repetita commodè sufficienterque serosam omnem impuritatem eluere possunt sine ventriculi offensione, aut viscerum intemperie, aliàs à suis avocare muneribus *Reverendissimum Præsulem* non possunt: ita eorum usus octavo quoque aut certè decimo quinto quoque die gravis esse non poterit.

a Ejus ex-
purgatione
per alvum
convenienti
post intersec-
tos aliquot
dies repetitâs

Non improbaverim tamen *Vere & Autumno solemnio-rem purgationem* per medicamenta paulum generosiora, quæ è capite potissimum serosi humoris fonte elicere aquam valent, quod tamen ut commodius tutiusque, fiat præmittendam

Vere & Au-
tumno solem-
niore:

sed hanc præcedat venæ sectio. sentio *venæ sectionem*, quæ unâ cum capite corpus à ferofâ illuvie liberabit & plethoræ medebitur, quæ causa est febris continentis fluxionum arthriticarum assiduæ comitis.

b. Per diuretica temperatiora.

Jam verò cùm *diuretica* duplicis sint generis, à calidis jure metuerem in corpore à naturâ calido & ad febrem proclivi, ideoque *opiat* vulgaribus ex *conservis enulæ, anthos, pulveribus gentianæ, ivæ arthriticæ, theriacâ, mithridatio* & ejusmodi *confectis prætulerim temperatiora è conservis betonicæ, cichorei, capillis, veneris, pulveribus diarrhodonis Abbatis* & ejus generis: imo si fastidit medicamentorum usum frequentem, *jusculis* contentus esse potest *saporatis indiviâ, buglosso, hyssopo, radicibus petroselini, capparibus super capone, usus tamen rhei barbari sive in tabellas, sive in pulverem, sive in pilulas redacti* mihi admodum diureticus & potens in eluendo fero bilioso comprobatus est semper.

c. Sudorifica:

Denique quod spectat ad *vacuationem feri per cutem, eamque sensibilem*, hanc plurimi facio ut debeo, quia & revulsione vim habet, & maximè est opportuna in his affectibus, quippè quæ naturæ convenientissima, cùm ea feri portio, quæ per cutem insensibiliter ex naturæ instituto continenter quotidie expirare debet, suppressa quâcunque ratione & introrsum depulsa materiam præstet Arthriticis doloribus, ut antehac demonstratum. Quamobrem consulo ut *illustris Præsul* sudorem quotidie si fieri potest aliquâ arte promoveat, aut certè insensibilem expirationem: quod ut consequatur inprimis densitati cutis, quam infert inclementia aëris, præsertim hyberno tempore consulere debet, nam quæ à polysarciâ, aut ætate densitas infertur, de eâ nulla providentia haberi potest. Ergo accuratè videat ut *benè tectus incedat semper & de nocte potissimum stragulis levibus quidem sed calidis plumâ videlicet aut pelle infartis desuper subterque stratis opertus dormiat*, & ita opertus ut spontè sudor sub diluculum erumpat: quod eveniet si non ita de manè expergiscatur sed aliquantisper quietem in lecto longiorem capeffat, & si sudor nihilominus non erumpat, is multâ longâque provocetur *universi corporis frictione*.

Ope scilicet vestitus idonei de die, & stragulorum calidiorum de nocte,

Frictione universi corporis,

Quòd si eo frustretur, aut hisce modis eum provocare tædiosum illi est, suadeo certè ut semel in hebdomada *hypocaustum* jejunos adeat ibique per horulam fudet, quod primùm tentabit ubi plethoræ corporis venæ sectione priùs providerit ut avertat cutaneos affectus, qui ab insolito hypocausti usu spontè emanare solent.

Atqui si his artibus sudor erumpens minùs emendandæ colluviei feri in corporis habitu stagnantis satisfacere potest, certè author sum ut ineunte vere & autumnò, quibus anni temporibus fluxiones repetere solent, utatur *decocto sudorifico sive zarzæ-parillæ, sive radicis sinarum*, idque per unam, aut alteram septimanam, vel certè *Syrupo Ambrosiano*, si metus sit à viscerum & sanguinis æstu.

Porro *cauteria*, quæ sensibilibus sed sensim serosum evacuant humorem etsi à me non improbantur, parvam tamen ab iis utilitatem percipi constat præ purgantibus, aut sudorificis, vel etiam iis, quæ insensibiliter conterunt & dissipant serosam plenitudinem, ad quæ ideo tempestivum est accedere. In horum autem censu præter tegumenta, stragulaque corpus ab ambientis injuriis munientia, primas tenere debet *exercitatio corporis moderata illa quidem sed tamen quotidiana & diuturna*, eaque ita producta, ut corpus incalescens aliquo tandem madore diffuat sive cursu, sive luctâ, equitatione, sive ludo pilæ, sive aliter perficiatur, & tempestivè, hoc est, ante cibum semper, & loco ab injuriâ aëris libero ineatur. Equidem tanti æstimo hanc per spiracula cutis sive sensibilem, sive etiam insensibilem feri expurgationem, ut credam in eâ solâ præcautionis omnium fluxionum arthriticarum momentum omne esse positum, cùm & felicem ejus successum in non paucis & *speciatim in Rever. Patre societ. Jesu* hætenùs comprobarim, & experimentis ratio maximè faveat, siquidem ejusmodi feri evacuatio evidentissimam in eo ab articulis revellendo vim habet.

Quò sanè non est necesse inquirere in alia revulsionis remedia nisi fortè in *cauteria*, de quibus modò dictum, quæ hoc nomine passim & non temerè magni fiunt *admota scilicet utrique brachio, sive cruri, sed maxime principio spinalis*

Hypocausti.

& denique decocti sudorifici.

d. Cauteria.

Vel insensibiliter.

Præsertim per Exercitationem corporis moderatam.

III. Scopus Revulsionis remedia complectitur:

430 MORBI EXTERNI HABITUS

medullæ, quod æquabiliter & continenter liberat expurgatque caput ab omni fero superfluo; itaque hoc intercipit & ab articulis avertit. Quod cum præstent pariter *caput-purgia sive errhina, sive masticatoria jejuno stomacho & post solemnem purgationem atque frequenter usurpata*, non possum non probare, quæ tamen brevitatis causâ & quia satis nota omitto.

Artuum quoque imbecillitati prospiciendum

(quamvis ea plerumque extra culpam sit)

Hic fortassè aliquis desiderabit ut consultum eatur *imbecillitati partium fluxionem suscipientium*, verum cum nondum inveteratæ sint fluxiones, ideoque probabile sit artus nullam notabilem contraxisse debilitatem, non est quod de eâ anxii valde simus, cum præsertim in eâ sim heresi articulos injuriâ incusari in his affectibus & eos omninò esse extra culpam, nullumque in iis agnosci vitium, cui mereri oporteat. Neque enim ob laxitatem aut cavitatem facile suscipiunt humores aliundè depulso, sed quia sunt à naturâ conformati, ut extremas vasorum propagines & fines admittant, quæ extremitates cum in alias partes susceptum humorem deponere nequeant, hinc præ ceteris partibus doloribus à decubitu humorum illatis maximè tentantur. Nimirum serum ex toto corporis habitu repulsum & in majora vasa remeans sensim ac sensim in minima tandem in articulis terminata excutitur, quæ quia in alia non possunt derivare, in cavo articulorum restitet illud necesse est affligatque membranofum genus articulis obductum: quod si ita est, facile unusquisque intelligit parum prodesse quæ articulis admoventur, & vix prohiberi posse impetum aquæ magnâ vi depluentis exundantisque è vasis majoribus in minima tandem vasa, nisi vasa intermedia aliquâ arte stringantur, & ita intercipiatur fluxio, quod an tutum sit alii viderint, cum longè minus malum videatur externa membra dolere quàm nobilia & interna gravibus exponi affectibus.

anodynis, reliquias humoris dissolventibus, & calorem vitalem foventibus.

Atqui quanquam hæc ita sint, non vetuerim aut artubus jam afflictis *anodyna* applicari, aut quæ dissolvant reliquias *fluxi humoris*, & calorem in iis vitalem foveant vel alliciant. Cujus generis medicamentis libri omnes referti, & iis accensuerim lubens tum *fomenta è spongiâ novâ, quæ maduerit*

in decocto herbarum nervoso generi familiare ex vino generoso addito sale communi, tum emplastra de betonicâ, tacamahaca, & ejus generis gummis quippè quæ affectibus cati & nervosi generis maximoperè conferunt.

Cæterùm de febre quæ conjungitur ferè arthriticis doloribus imo eos præcedit, nihil necesse est plura dicere cùm *venæsectio, probaque victus ratio antè declarata* ei avertendæ satis esse possint, ipsaque febris præsens Medici in Momenta ejus singula accuratè intuentis præsentiam suo jure exigat.

Febris in arthritide curatio.

Postremò quod speciatim attinet ad *fluxionem in fauces & pectus*, remedia jam antè descripta huic succurrent, si accedat usus familiaris sive sistentium impetum, ut sunt syr. jujub. tragacanta, conf. ros. aut tabell. è sacc. ros. & bolo armena, succoque liquiritiæ paratæ; sive fluxum humorem in pectus detergentium, ut syr. de hyss. & similium. Atque hæc satis multa de præcautione eorum affectuum, quibus valetudo ill. Præsulis interturbatur, quam ut meliore & profperiore commutet Deus; obnixè & ex animo vovemus.

Fluxioni in fauces & pectus remedia.

OBS. CXXXVII. Cæterùm valetudinem corporum insigni laborantium plethorâ, qualia sunt adolescentium calidâ & humidâ temperie, genioque plus satis indulgentium, sed & consistentium præsertim bono habitu, & mulierum ejus ætatis, quâ menses desinunt fluere, sæpe intercursant continuæ febres doloribus infestæ articularibus iisque atrocissimis, qui non tamen periodicè singulis annis bis quaterve, ut ii de quibus antè repetunt, semel aut iterum duntaxat in vitâ ingruunt, unde minimè arthritici vocandi, una siquidem hirundo non facit ver.

De Doloribus Arthritidi analogis.

Hujuscemodi sanè febres evidenter acceduntur ex universa sanguinis massâ & imprimis serosâ ejus parte affatim ebulliente & quodam orgasmo effervescente potissimùm in vasa usque extrema, quæ præcipuè in articulos desinunt: nam doloris conditiones omnes antè tactæ hîc conspirantes manifestè nullum alium præter serosum humorem magnâ vi modò hunc, modò illum articulum impetentem insinuant; non repetunt autem nisi raris ex intervallis quod

Eorum causa proxima.

plethora insignis harum occasio febrium rarò gravet corpora sæpiùs in vitâ.

De iisdem
doloribus :

OBS. CXXXVIII. *Memini equidem perhonestam Matronam nobilis Quæstoris Domanii principalis in Marquisionatu Pontanouxorem eusarco habitu mulierem circa quinquagesimum ætatis annum hujuscemodi febre doloribus stipatâ per omnes artus successivè vagantibus laborasse cum antea & post secundâ valetudine usa fuisset.*

Præced. si-
mil.

OBS. CXXXIX. Inter alios autem juvenes recordor. nobilem Antonium Richardum politissimi ingenii & prudentiæ non vulgaris Jurisconsultum, meritissimumque civitatis hujus scabinum, & Carolum de Lespine oppidi de la Chaussée incolam similiter hisce doloribus graviter exercitos fuisse ante annos aliquot, sed minimè recurrentibus, postquam lautiorē vivendi rationem cum sicciore atque tenuiore nostro commutassent consilio. Porro notandum est hosce dolores in Jurisconsulto pererrasse omnes articulos, atque cum unum circiter diem singulos afflixissent tumore apparente, qui tamen brevi subsideret, conquiescere solitos, febrem autem vigesimo octavo die à decubitu prorsus deferbuisse. Denique cum bis in vitâ hisce affectibus tentatus fuisset semper à liberali sanguinis detractiōe & repetitâ maximum percepisse dolorum adlevamentum.

Curatio.

C A P U T I I I.

De doloribus partium externarum à diluvie serosâ, perioestia membranofumque genus internum divellentibus, ut & stuporibus sive paralyfibus ab eodem humore nervosum genus mædefaciente.

De Doloribus
artuum, & totius
corporis,
externis.

OBS. CXL. *N*on solùm articulos sed medios etiam artus, imò thoracem & externum omnem habitum corporis dolere à conferto decubitu aquei humoris citrà aliam notabilem noxam quotidianis constat experimentis, nisi fortè quòd doloris incurfatio & metus aliquam in motu animali partium

partium dolentium difficultatem invehit, ejus enim doloris horrore sive metu volentes nolentes ægri omnem sibi interdiciunt motum. Audire namque est quotidie multorum voces de subito brachii alterutrius, homoplatae, aut thoracis dolore ferè succedaneo gravitati colli quiritantium. Alii autem per febres sibi crura & quandoque brachia quasi pistillo tundi vociferantur, in quibus omnibus si partes dolentes intueare, illas neque in colore, neque in mole aut habitu à seipsis sanis immutatas dixeris.

OBS. CXLI. Novi Reverendum admodum Abbatem & excimiâ pietate commendabilem, qui hætenus obnoxiam vitam egit modò dentium, modò alterutrius brachii & dextri præsertim, modò thoracis medii & inferni tam antici, quàm postici doloribus, iisque supervenientibus febriculis, quibus singulis aëris insignibus mutationibus recurrentibus incurfatur ejus valetudo, quoties scilicet à commotione ambientis notabili sanguinem in eo à naturâ fervidum & atrabilem variè moveri, & vel introrsum ad viscera impelli, vel æstuarè & agitari contingit: nam certè tres circiter anni quadras febrem eum habere observo, quanquam victus rationem prorsus febrì contrariam stricte retineat, vinumque rarò & nisi dilutissimum gustet. Ab iis autem doloribus tandem me præmonente se reddidit immunem frequentibus sudoribus, iisque solo calore lecti ferè promotis, & aliquando sessione in sellâ undique clausâ ab igne supposito tepesactâ, præmissâ tamen iis providentiâ totius, cujus maximum momentum in sectione venæ sæpè sæpius repetitâ Revd. Vir expertus est semper, à quâ unâ quippe sanguinis fervor in vasis coërcetur, & simul serosæ partis in sanguine effervescentia in extrema membra sistitur.

De iisdem
Doloribus fe-
liciter percus-
ratis.

OBS. CXLII. Utor quoque familiariter altero Præsule singulari prudentiâ prædito Viro, qui de hyeme doloribus externi habitus frequenter laceffitur, uti & catarrhis assiduis. Observavi in illo sanguinis massam tantâ colluvie serosâ scatere, ut in eo detractò & seposito in pelvi vix vigesima pars in fundo subsideret, quæ sanguinis colorem & consistentiam retineat, reliquo alio liquore supernatante penitus aqueo existente, sed obductò & incrustato veluti pelliculâ quâdam viscidâ & albâ cu-

De multo
sero post ve-
næ sect. in
sanguine de-
tracto.

jusmodi sanguinem (si sanguinis nomen meretur) annotavi semel, & iterum tantum in aliis.

De dolore
alio memora-
bili cum mo-
tu & sensu
abolito.

OBS. CXLIII. Memorabilis porro extitit dolor, quo me-
mini ante annos quatuor perculsum graviter Splendidum Virum
Samuëlem Phulpinum, qui magnificum nobis colit hortum &
omnibus exoticis plantis instructissimum. Hic circa insignem
aëris mutationem in Borealem constitutionem, quæ ineunte Fe-
bruario contigit, unâ cum continuâ febre eâque gravi desubi-
to invasit bonum virum, eique universum pectus idque dex-
trum simul cum cervice & brachio ejusdem lateris tam vehe-
menter strinxit & pertudit (alias liberum satis spiritum indul-
gens) ut metu exacerbationis doloris vix manum movere au-
deret, & quasi palo adactus totos dies quatuordecim immotus
rigidusque in lectulo jaceret. Toto autem eo tempore urinæ illi
supra modum fluxere & copiosæ tenuesque admodum sed tamen
subatræ, & quasi fuligine multâ affusæ atque aspersæ, ut non
vana suspicio esset massam sanguinis infectam fuisse vapore an-
timonii & sublimati, quem antè mensem in iis pertractandis
hauserat, & à quo alioqui universum corpus intumuerat &
expalluerat, pectusque non leviter oppressum fuerat. Dolor
igitur ille gravis à nobis annotatus exacto secundo septenario ita
tandem remisit, ut cum rigore relaxato æger suæ sponti reddi-
tus libere sese moveret, sed febris ad vigesimum octavum vi-
guit.

De Dolori-
bus cum mo-
tu deperdito,
remanente
sensu.

OBS. CXLIV. Age autem aliàs hic dolor sæpè atoniam
& imbecillitatem membri, ima prorsus abolitum motum
comitem habet, qui non nisi ægrè & tardissimè, hoc est,
intra plures annos sibi restituitur: meminimus antè ministrum
cujusdam Societate Jesu, qui post cruciatus seu dolores con-
vulsorios totius abdominis in eam brachiorum paralytin incidit
in quâ motus quidem prorsus esset deperditus, sed sensus tamen
vigeret, quippe cui brachia dolerent non mediocrem dolorem,
quo tamen dolore sensim intra sex circiter septimanas languef-
cente motus vix exacto anno redintegratus fuit.

De dolore
alterius late-
ris cum ato-
niâ & hemi-

OBS. CXLV. Eodem autem anno Reverendus Senex ejus-
dem Societatis in longè memorabiliorem ejusdem generis affectum
incurrit. Scilicet Autumno ineunte cum in febrem continuam

incidisset, tertio statim die brachium & crus sinistra dolor oppressu gravis, & simul motus ex toto earum partium abolutus. Quamquam autem paucos intra dies dolor inducias præbuit & febris quoque exactis mensibus quatuor, nihilominus atonia in motu tam obstinata fuit & hemiplegia pertinax adeò, ut jam tertium annum scipione uti coactus fuerit, quamquam & singulis septimanis medicamenta caput etiam purgantia eaque generosa deglutierit, & sæpè oculi inflammati fuerint, atque aures ferè perpetuò aqueo cereoque humore defluxerint.

Quoniam igitur (paucis transigamus de causa hujusmodi dolorum & parte affectâ, suprâ enim de paralyse & stupore, atque finitimis affectibus satis multa) nulla causa evidens sive externa circumstat, quæ vehemente & subitâ alteratione ad calidam aut frigidam intemperiem tendente, aut verò divellendo dilacerandoque, vel pungendo, secando, aliterve continuitatem partis affectæ solvere possit, & alioqui dolor ejusmodi absque manifesto frigoris aut caloris fit sensu, sanè minimè nuda intemperies, sed solutio continuitatis dolorem facit, quam non causa extrinsecus veniens sed interna, id est, humor aliquis desubito partem irruens inferat. Quia porrò partes membrorum dolentiam externæ attrectatæ minimè dolent, neque tactu acuitur dolor, partes certè interiores easque sensu præditas necesse est affligi. Ex quo quia partes internæ & sensiles sunt duntaxat membranæ sive ossa subjecta sive intratas carnes investientes, & tactus cæteroque organum omne membranofum est (ut in physicis demonstratum) relinquitur profectò : *periostia & musculosi generis membranas proprias esse partes affectas per hos dolores.*

Horum dolorum causa unde deperdet?

Quæ partes afficiuntur.

Sed enim quoniam neque in colore, neque in mole & caractere à seipsis membra dolentia sunt immutata, necesse est omninò tenuissimum atque decolorem eum humorem esse, qui dolorem membranoso generi infligit, qualis unus est aqueus seu serofus in sanguinis massâ. Nam à sanguine crasso, unaque rubro, aut atro membranas madescere & distendi violenter præter naturam absque molis augmento, aut colore aliquo eximio saltem partes externas notante,

Causam continens ferofum humor confertim in eas irruentem esse probant.

1. Ejusmodi dolorum solutiones.

2. Serosæ pleonoxiæ in corporibus malè affectis manifesta signa.

3. Membrarum totius corporis cum capite continuitas.

Per quas humor iste depluit.

4. Viscerum

aut certè non sine sensu caloris vel erosioni est impossibile, cum contrà serofus humor quanquam naturâ frigidus, tamen quia tepescit, ut cætera omnia in corpore mediocriter calent, frigoris sensum certè non inurit. *Itaque continens causa hujusmodi dolorum est decubitus serofi humoris confertim irruentis in periostia vel membranas musculorum proprias.*

Conjecturam sanè adjuvat quòd *dolores* de quibus quæstio est *vel sensim sine sensu* humore scilicet resoluta & citra suppuratum evanescente, *aut subito* sudore largiùs dimanante mitescunt, tum verò quòd *pleonoxiæ serosæ in corporibus ita affectis manifesta se produnt argumenta*: scilicet urinæ copiosæ & longè potum excedentes tenuesque ac perspicuæ: (nam si quando aspersæ fuligine videntur, ut in aliis vidi præterquam in præfato honesto Viro, eas potiùs ex admixtione ichorum atrabilaris sanguinis, qualis in splenicis, atrescere credendum est quàm à suspecto illo vapore sive fumo antimonii aut sublimati inspirato) deinde sanguinis massa tota ferè serosa, hoc est, sero plurimo diffuens & exiguum aut nullum sanguinem continens, qualis apparuit in *Præsule præfato*.

Atqui quoniam *membranæ totius corporis omnes sunt membranis capitis continuæ*, & hoc aquarum fons est sive labrum, ut in *Præfatione* demonstratum, è capite profectò secundum membranas serofum humorem dolorum causam depluere est verosimile; sed & quia non tam partes externæ quàm internæ membranæ dolent, omnino *ex interno capite* non autem ex externo depluvium illud venire conjicere est, præsertim cum quod ab externo capite depluvium fit ab eo potiùs externa corporis facies intumescere quàm dolere soleat. Scilicet externæ membranæ & universales ob motus membrorum assiduos contractioni & explicationi sunt assuetæ, & ita impunè ferunt distentionem, quàm depluvium è capite externo quanquam confertim decumbens & tumefaciens infert, ut constat in leucophlegmatico habitu, de quo mox.

Porro quia præter caput *duo viscera hepar, & lien præ-*

ferunt sunt fontes serosi humoris, eaque viscera membranoso generi per venas & arterias conjuncta sunt, haud dubium est serosum humorem in vasis redundantem & ab aliquâ causâ fervefactum, ut contingit in febribus pluribus, posse è vasis despumare & effervesce longè latèque & impetere confer-tim membranofum genus; itaque violentâ exporrectâque plurimùm distentione dolorem vehementem inurere sed alioqui ferè fugacem, nisi diu duret ebullitio serosi humoris, ut fit in febribus synochis præsertim hybernis, qualis fuit illa quæ detinuit *Splendidum Herbarium nostrum*.

sanguifica-
tionis cura
membranoso
genere per
venas & ar-
terias con-
junctio.

C A P U T I V.

De Hydrope five aqua intercute, & tumoribus aquosi habitus externi, à serosâ diluvie tam parvis & universalibus, hydropiis dictis, & exanthematibus aquosis; quàm magnis & particularibus, ut hydromphalo, hydrogonat, imo etiam erysipelate.

OBS. CXLVI. **M**E olim pertranseuntem fortè oppidum Thiaucurtum sistit quidam ejus incola implorans medicam opem, affectum corporis exhibens oculis non oratione declarans: nam facies omnis externa corporis totius, nedum vultus, supra modum turgida-universalem hydropem satis significabat, quanquam abdomen reliquo corpori non exstaret.

De Hydrope
corporis uni-
versi.

OBS. CXLVII. Anno autem superiore observavi hujusce-modi tumorem sed præcipuè conspicuum in facie & pectore dor-soque, & asciti alioqui adjunctum tum in Reverendo quodam Presbytero è Societate Jesu, tum in Virgine Promotoris Acade-mici Nepte; cui hoc memorabile accidit tandem, quod umbilico sponte aperto aqua ad viginti & amplius libras sensim per unum & alterum diem diffluxit continuo, quâ evacuatâ anima innocens cælis reddita.

De Hydrope
univers.
cum Ascite
conjuncta.

OBS. CXLVIII. Nihil frequentius autem occurrunt quàm

De Hydrope.

particularibus.

Hujusmodi tam universales quam particulares Hydropes, differunt à leucophlegmatia :

I. Causa concitante ,

II. Signis propriis & symptomatibus affidentibus.

III. modo solutionis.

particulares hujus generis hydropes sive tumores aquosi & præsertim brachiorum & crurum , qui tumores ferè morbis longis succedunt , & nunc fugaces quippe solo qui calore lecti oblitterantur , nunc pertinaces admodum. Hoc autem tumoris universalis genus fortè quis tertiam hydropis speciem , *leucophlegmatiam* passim dictam crediderit : sed certè quantum sanguis crudus à mero sero distat , tantum ille hydrops in memoratis ægris observatus & non infrequens à leucophlegmatia debet distingui. Hic enim sanguinis pituitosi crudique & malè compacti nec poris partium benè agglutinati assimilative , ideoque in toto redundantis & superflui soboles existit. Ille autem contrà continentem habet causam ferosum humorem cutem inter & cæteras membranas universales stagnantem , unde aqua intercus Celso dicitur , ut color demonstrat in cute idem ferè atque antè , non autem subalbidus atque lacteus , aut livore suffusus juxtà oculos qualis in leucophlegmatia cernitur ac si cutis suffuso lacte pureve madesceret vividi coloris flore prorsus perduto.

Et confirmat tactus : nam in hydrope compressa digito cutis resilit ex se statim refluenta aquâ spontè illuc , unde à premente manu dejecta ; in leucophlegmatia autem impressum digiti relinquitur vestigium , sanguine crasso non facile refluenta illuc unde expressum fuit. Adhæc tumor in illo mollis æqualiter & partes superas præsertim distendit ; hic autem non nisi præcipuè partes infernas. Uno verbo cachexiæ nulla in illo manifesta indicia , quæ hunc prævertere solent : nec pariter febres ardentes aut viscerum tumores inflammatorios ille subsequi ut hic solet , nisi fortè conjunctus sit ascites , ut in *Patre Reverendo & Virgine prædictâ* , & si gravitas capitis & hydrocephalus ferè hydropem nostrum præcedant. Denique universali hydropi minimè anorexia , & sitis importuna , assiduaque quemadmodum leucophlegmatiæ assidere consuevere.

Postremò hydrops de quo quæstio est , facilis est solutionis cum leucophlegmatia non nisi ægrè curetur , quandoquidem longè facilius pleonexia serosa in toto redundans

corrigitur, quàm intemperies frigida siccaque viscerum crudioris sanguinis parens emendatur. Certè aquosus tumor habitus externi experientiâ teste solo calore lecti vel sudore evanescit, unde meritò constituimus, hujusmodi tumorem ab aquoso humore stagnante dictis in spatiis collectoque excitari ac foveri, scilicet vel quòd depluerit ex externo capite hydrocephalo tentato, vel è toto habitu exsudarit suppressumque fuerit per cutis densitatem.

Et excitantur ab aquoso humore.

Quoniam autem quibus remediis pleonexia serosa vacuari avertique possit, hætenus satis superque dictum, sive quæ in vasis magnis restitat, sive quæ habitum etiam externum occupat, supervacaneum est in curatione hujus tumoris diutiùs immorari: hoc tantùm monendum, præmissis generalibus remediis & purgatione per hydragoga juxta Hippocratis sententiam: ^a incipienti hydropi alvi profluvium aquosum sine cruditate morbum solvit, & purgatione per renes juxta eundem Hippocratem & si aqua ad vesicam aut ventrem fluat solutio. In usu frictionum, in corporis legitimâ exercitatione, in hydroticis insistendum: nam navigatio, volutatio in arenâ Hippocrati celebrata, insolatio, vel etiam rutilatio in furno calente factitata ut audio rusticis, & ejusmodi non sine discrimine possunt tentari.

Curatio quomodo instituenda.

OBS. CXLIX. Atqui hujus quoque census manifestè sunt cutanei illi affectibus, quos Hydatides nominare licet, qui in toto efflorescunt extuberantque corpore & præcipuè in extremis manibus & pedibus: cujus generis sunt quæ scabiem sæpè plures dies prævertere solent vesiculæ cironibus, passim prægnantes, imò citra scabiem etiam cutem exasperant (ut taceam hydroa sive sudamina pudendis internisque cruribus puerorum familiaria) & præsertim variolarum ea species quæ vulgo Divæ Barbaræ vesiculæ vocantur, quæ exanthemata non solum continentibus assident febribus ut cætera variolarum genera ex observatione nostrâ in non paucis sed nominatim in Ge-

De Hydatide totius corporis.

a. Coac. Præn. ap. 457. ἐπὶ δὲ ὑδρω ἀρχομένῳ διαῖται γενόμενῃ ὑδατώδης, χωρὶς ἀπεψίνης, λύει τὸ νόσημα.

b Lib. de Judication. Aph. 49. ὑπὸ ὑδρωπ & ἰχομενων κατὰ τὰς φλέβας εἰς τὴν γύσιν, ἢ κρολὴν ὑδατώδης γίνετο, λύει.

neroso Puero , de quo mox , verum etiam in intermittentium febrium principiis ut suo loco dicetur uberius.

Hydatidum
causa interna
continens ,

ἔκ προκα-
ταρκτην.

Ac quantum ad hydatides , quæ sunt pforicorum affectuum ferè anteambulones , ita quidem sentio iis sanguinis ebullitionem sed levem & adhucnum incipientem inque magnis vasis ferventem omninò originem dare , in quâ scilicet una duntaxat pars serosa sanguinis effervescebat : nam cum ea longiùs progreditur , tum sanè unà cum serosâ parte ichor quoque sanguinis jam vi putredinis separatus longè latèque effervescebat ad extremam usque cutem , in quâ tubercula excitat variaque scabiei genera pro diverso sanguinis ingenio ebullientis. Quæ sanè sanguinis ebullitio fit vel per alterationem à tepore & commotione ambientis illatam , uti verno tempore contingit , vel per sanguinis motum introrsum à contrariâ ambientis impulsu constitutione , hoc est , frigidâ eâque sive subitâ & magnâ , ut quoties ambientis constitutio è mediocri in Borealem & gelidam derepentè mutatur , sive levi aut sensim factâ , qualis est quæ quotidie singulis succedit vespers : quo sanè fit ut Autumni primo frigore mediâque hyeme sed & quocunque tempore sub vesperam scabies importuno urat pruritu.

Earum re-
medium.

Præter autem præcipuum ad eas vesiculas apparatus in cacochyria universali seu materiali causa positum cuticulæ densitas maximè facit ad hujusmodi aqueorum tuberculorum generationem : nam per eam serum in cuticulam usque effusum supprimi solet , unde nullum iis avertendis , aut cito discutiendis facilius expeditiusque remedium , quàm extrema membra calido & immuni ab injuriâ ambientis continere loco v. g. in lecto experimento nostro frequenti. Sed non est hujus instituti de præcautione aut curatione pforicorum affectuum differere : rem tamen non poenitendam fecerim si non ignobile exanthematum serosorum exemplum superioribus subjecero.

De Exanthematis serosis.

OBS. CL. Generoso igitur Puero Joanni Egmunto de Rinnach Domino de Montreux in comitatu Ferretensi synocho putri mediâ hyemè oppresso eâque gravibus stipatâ symptomatis ,
magnâ

magnâ lassitudine, summâ pectoris angustîâ, ac prope suffocatione nec non dolore capitis & dorsi cæterisque plethoræ insigniter ebullientis effectibus (quanquam ab injecto enemate sectâ venâ detractus fuisset sanguis maturè quidem pro meo more, sed habitâ teneræ ætatis ratione in copiâ mediocri) circa quartum diem delirium unâ cum vigiliis & maculæ toto corpore supervenêre. Atque vigiliæ quidem & delirium mite licet & minimè ferox integrum septenarium viguêre ; maculæ autem sensim extuberavêre non in acumen & conum, sed longè latèque admodum, ut universa facies unâ cum toto corpore non sine horrore spectantium admodum extumescere, sed eæ non purulentâ materiâ sed sero duntaxat ebulliente turgebant, ut totum corpus vesiculis scatere videretur : scilicet in quibus cuticula extans quasi pelluceret ut laterna punica, & vesicâ apertâ non crassus sive lacteus humor, quale est pus è sanguine genitum, sed aqueus prorsus humor dimanaret.

Quem sanè particulam fuisse serosi humoris in sanguine putrente effervescentis è vasis longè latèque sed intra epidermidâ subsistentis, sanguinis ipsius crassamento in vasis restitante hæc sunt præter sensum visus clara documenta : scilicet pustulæ circa decimum quartum subsidere cæpere spontè nullo humore aspectabili difffluente, resolutâ aquâ, sed cuticulâ quasi ambustâ incinerataque brevi in furfures sordidaque crassamenta abeunte, totus lectus iis pustulis brevi exsiccatis furfuribus sordesceret. Deinde pustulis ita facessentibus & evanescentibus nulla in vultu earum vestigia, aut superficie reliquâ corporis, cavitates nullæ in exesa cute impressæ fuere, tametsi admodum pruriginosæ essent non aliter atque hydroa, quæ scabiem prævertere solent ab ebulliente sub vesperam seroso humore ratione putredinis salsuginoso succrescere solita.

Ad hæc observatione nostrâ hujusmodi exanthemata familiaria sanè sunt corporibus fuscis & gracilibus ac splenicis, quibus sanguis præsertim arteriosus atrabilaris est fervidusque sed aliàs serosus, cùm reliqua exanthematum genera suppurato terminari solita sui que vestigia in exesâ cute impressa relinquere efflorescant potissimùm in éufarcis corporibus beneque habitis, hoc est, in quibus sanguis minùs fervidus est, sed crassior.

*Ejusmodi
exanthemata
quibus naturis
familiaria?*

Symptomata
eis assidentia.

Adhæc fidem facit conditio delirii cæterorumque symptomatum assidentium. Nam delirium leve minimèque lethale etsi continuum per integrum septenarium non aliam causam habere potuit quàm serosum humorem in toto ebullientem inque caput effervescentem : mite, inquam, delirium propter humoris benignum ingenium; sed non lethale propter facilem ejusdem resolutionem, nam vigilias certè delirii comites fuliginibus è sanguine inflammato continuo expirantibus imputare oportet.

Furfures &
sordida cutis
crassamenta
unde?

Cæterum quanquam hoc exanthematum genus sine suppurato terminatur evanescitque spontè, utpotè cum aqueus humor sit perfectæ resolutionis & evaporationis capax, tamen nihilominus non est improbabile à fervore falsi humoris permixtique fortè calidis siccis sive fuliginosis vaporibus, & putrentis per septenarium cuticulam veluti amburi, itaque in furfures sordidaque crassamenta sed pauca tamen abire, tametsi aliter observare sit in eodem genere exanthematum quæ principiis intermittentium febrium solent affidere : nimirum hæc duas circiter intra horas evanescunt & cuticulam tantum afficiunt, quod effervescencia humoris serosi statim conquiescat nec progrediatur tam longo tempore, uti in synochis febribus contingit.

In Curatione
venæ sectionis
summopere
habenda est
ratio :

De *curatione* autem horum exanthematum non est instituti nostri minutiùs agere, hoc tantum monendi tyrones venæ sectionem maturè celebratam esse maximè conducibile remedium in omnibus hujusmodi febribus, in quibus exanthemata quâcunque ratione erumpere solent, nullâ vel habitâ ratione ætatis nisi fortè infantilis, modò adsit plethora, maturè, inquam imò verò etiam quamprimùm apparentibus. Nam experientia ratioque docent naturâ non nihil levatâ ab onere, hoc est, sanguinis plenitudine longè faciliùs & in minori copiâ, quod fanè optandum est imprimis, erumpere exanthemata, neque corporis universum habitum tantâ opprimi infestarique putredine. *Speciatim* autem monendi quoque sunt tyrones, ad juvandam horum exanthematum resolutionem accelerandamque non inutilem esse *culcitram è fabarum pulvere contextam*, super quâ æger dormiat.

OBS. CLI. Postremò huc pertinent *Aquosi* quarundam De Aquosis
quarundam
partium tu-
moribus. partium tumores ut umbilici (*ὀσφύρεα* & dicitur) & artuum præsertimque genuum mihi non semel visi : qui sanè tumores à scirrhis quidem discriminantur quòd minimè tactui renituntur , ab œdematis autem quòd compressi foveam non relinquunt , resilit quippe pressa aqua recurritque facilè in antiquum locum , & alioqui non sine pruritu fiunt , quia humiditati serosæ salsedo ferè inest.

Atque hi tumores quemadmodum & fudamina , de quibus antè , præmissis generalibus remediis non solùm digeruntur *cataplasmatibus* ex *farinâ fabarum* , aut *lupinorum* , sed Curatio in
ejusmodi tu-
moribus qua-
lis instituen-
da. *aquâ calcis* , *lixivio cineris sarmentorum vitis* , *fomentis* ex *decocto herbarum calidarum siccarum* ut sunt *arthriticæ* de quibus antè , cum *vino* & *sale* ex *spongiâ* adhibitis , *cerato barbaro* , *oxycrocco* & *ejusmodi*.

Imò verò *erysipelata* , aut valdè fallor , ad hoc genus referenda , si modò non serosum humorem simplicem sed sanguinis aut bilis ichoribus immixtum continentem causam statuamus : nam & tumor cutis duntaxat isque superficialius & exiguus ut vix sub aspectum cadat , sed aliàs longè extensus & facilè serpens , & verò compressilitas sive cessilitas manui tangenti manifestè id arguunt , uti & pruritus atque vesiculæ ferè erysipelati assidentes ; sed admixtionem ichoris aut biliosi aut sanguinei tum calor & rubor sive color ad flavum aut viridem vergens demonstrant. Quam sanè sententiam & *Galenus* alicubi ex sero & bile erysipelas adstruens , & insuper confirmant febris , vomitus , & diarrhœa aquea biliosa cæteraque symptomata quæ erysipelati assident , & sequuntur certò ebullitionem serosi præsertim humoris in vasis atque visceribus ejusdemque effervescentiam longè latèque , id est , tam in partes internas , unde vomitus & cætera , quàm externas , unde tumores externi. Sed de erysipelate etiam obiter agendum in tractatu de febribus , ad quem tandem opportunè transeo.

An Erysipelata ad hoc genus tumorum referenda ?

FEBRES

Quæ in serosa Massæ Sanguinis parte ebulliente, vel etiam putrescente, seu subiecto hærent, aut in quibus certè occasio putredinis sanguinis ipsius est eadem serosa substantia.

SECTIO VI.

CAPUT UNICUM.

Uoniam in *Febre* sanguis evidenter calet sive *fiertem* habeat *calorem*, sive etiam *factum*, cujus vi & commercio universum incalescit corpus, ideoque febre tenetur, atque calorem eum sanguis comparat ael simplici alteratione, vel etiam putredine, cujus nomine ustio intelligi debet (nam etsi hæc duo verè differunt, tamen quia in humidis substantiis similes sunt passionés similiaque invehunt symptomata, certè ambo sub uno nomine putredinis à medicis hac in parte dicuntur non aliter ac medicamenta urentia appellantur plerumque putrefacientia) *bonum factum, si de febrium subiecto continenteque causâ frequentissimâ, & à quâ pleræque febrium differentiæ emanent acturi, de sanguinis putredine paulò accuratius antè omnia disputemus.*

Febrium doctrinæ præmittitur doctrina de Putredine sanguinis:

Quâ in disputatione imitari sane placet a *Aristotelem*, qui putredinis definitionem signis confirmaturus, illa ipsa petivit ab iis quæ in aëre & aquâ putrescunt tanquam à manifestioribus: signa enim non dicuntur nisi illa quæ ex sese sunt perevidentia. *Putredinem nimirum sanguinis,*

quæ in animalium corporibus contingere solet, cæteroqui occultam & intellectu difficilem explicaturi de manifestiore vini putredine pauca prælibabimus, ut ex ejus ceu manifestioris analogiâ intelligi possit ac cognosci natura putredinis ipsius sanguinis.

Huic verò
Tractatio de
putredine
vini.

Enim verò *sanguis* proportionem respondet *vinum* non solum in partium seu substantiarum diversarum, è quibus constat, similitudine ac numero, sed etiam in temperie omnisque generis qualitatem complexu: nam quemadmodum *vinum* quatuor habet partes sive diversas substantias ex Galeni observatione, *fecem* scilicet *terrenam*, quæ fundum petit: *partem præterea* aliam (*flos* hæc dicitur) primum quidem supernatantem deinde tandem fundum ipsum petentem; tum verò *aquosam* toti *vinum* commixtam, denique ipsammet singularem & propriam *vini* substantiam: ita *sanguis* coit quatuor è dissimilibus substantiis ex limo scilicet sive parte terrenâ in fundo pelvis subsidente, ex parte præterea supernatante ferè calidâ & flavâ (nam de perfectè cocto sanguine maturo *vinum* respondente, in quo cruda seu pituitosa pars jam in sanguinem propriè dictum quartum humorem est penitus conversa loquimur, & hæc intelligi volumus, non de dimidiato sanguine & crudo, qui musto respondet) deinde ex tertia quâdam temperatâ & rubrâ, propriâ scilicet ipsius sanguinis, utrique alteri conjunctâ & unitâ, denique ex sero seu aquâ reliquis duntaxat affusâ immixtâque.

Sanguinis &
vini compa-
ratio, de-
sumpta 1. à si-
militudine &
numero par-
tium & sub-
stantiarum cu-
jusque.

Adhæc quemadmodum *vinum* præter elementarem calorem seu temperaturæ continentem terminantemque humidum cum sicco commixtum, calorem alium habet vitalem qui animæ comes est, quippe qui à vivente corpore defluit, & similiter duplicem humiditatem, quarum altera innata est, altera nutritia seu ascita, pariter in sanguine agnoscere est geminum calorem cum duplici humiditate. Etenim *vinum* quanquam propriè animatum non est ut puta minimè organicum corpus existens, tamen potest secum ferre calorem ab animâ olim vitem, è quâ defluxit. vegetante sibi insitum non secus atque animalis aut plantæ semen calorem vitalem retinet, impressum scilicet viti ab ambiente

2. A Calore
& humiditate
utriusque du-
plici: scilicet
Calore vini
tam elemen-
tari, quàm
vitali.

feu loco, hoc est, particulam caloris solaris, qui calor licet externus vino fit tandem illi naturalis & cognatus, & revera alius est à calore temperaturæ ipsius vini proprio.

Atque quoniam accidentia duo ejusdem speciei faciunt unum numero, ex hisce duobus caloribus conflatur constituiturque unus vino verè naturalis, qui minimè in indivisibili consistit, sed in quâdam latitudine modò scilicet major, modò minor cum pro varietate specierum plantarum tum pro diversitate locorum; è calore quippe loci intentiore major & intentior fit calor vitalis & elementaris, vini experienciâ namque teste in locis æstuosis, ubi sol majorem afflat calorem, vina calidiora generosioraque producuntur.

Et humiditas
etiam vinosâ,
quàm aquosâ.

Atque similiter vino *duplex* inest *humiditas*; *vinosa* nimirum *substantia humidum illud* continet quo fit partium conjunctio, intimumque est & proprium vino, sed *aquosa in eo substantia est alterum humidum* ex alimento contractum. Nam dum uva viti adhuc adnata pendebat, ad eam humor quidam aqueus tanquam alimentum proprium confluebat, eumque humorem separata uva retinet necdum in vini substantiam conversa, imo vinum ab uvâ expressum eundem sibi immixtum habet, idemque diu cum ipso vino cohæret, nec in ipsam vini substantiam converti amplius potest, quòd vinum tum anima sit prorsus destitutum.

Cui massa
sanguinis in
omnibus res-
pondet.

Atqui in *sanguinis* quoque *massâ* cum *duplici humiditate duplicem* vigere *calorem* omnino est verosimile. Nam quandoquidem sanguis vel etiam extra corpus effusus, imo ejus partes sive substantiæ quanquam à se invicem sejunctæ nihilominus continuitatis cujusdam sunt retinentes, calorem sanè elementarem humidum & siccum unientem habeant necesse est: cum autem eadem ex se sint fluxa liquidaque corpora, nullus non prædominantem internam humiditatem agnoscit. Sed quia in vivente corpore massa ipsa sanguinis cum corde ratione vasorum insignium conjungitur, fateri quoque oportet vitali quodam calore continenter è corde diffluente insito sive elementari afflato frui ac gaudere.

Denique quoniam massa sanguinis è corpore effusa plurimæ aquæ innatare conspicitur, ad humiditatem internam ei quandam aliam externam eamque aqueam omnino adjungere conjungique dicendum.

Age verò ratione *humidi aquei asciti seu nutritii*, quem *admodum & caloris illius gemini vinum varias pati affectiones cum naturales tum præter naturam experientia docet*. Ac ut *naturales* sicco pede percurram, videre est *vinum* modò *cruditate adhuc affici*, quia humiditas illa adventitia longè exorbitat, modò *perfectum & maturum*, in quo humiditate illâ ferè consumptâ efflorescit vini substantia & ejus humidum verè naturale & intimum, quod cum per coctionem fit in eam singularem substantiam conversum, dulcedinem afflat, quia ex *Aristotelis* doctrinâ *concoctum omne dulce est*, ea autem coctio vino accedit sive tempore à calore scilicet tam proprio quàm ambientis externâ illâ humiditate resolutâ sive subito ab arte quando vinum fervet & igne coquitur: modò denique *vinum medio se habet inter utrumque modo quale horum*, in quo adhuc viget humiditas illa aquea nutritia.

Vinum ratione humidi aquei nutritii tam n. quam p. n. patitur affectiones. Quoad naturales, modo crudum, modo maturum est.

Modò medio modo se habens.

Præter has autem naturales alterationes *vinum vel putrescit vel mutatur in alienam diversamque substantiam*. Experiri namque est æstivo tempore ab ambientis calore incalescere & ebullire, ebulliendo fieri putridum & vappam, pariterque mutari quandoque in acetum. Nimirum vinum tenue ac dilutum, in quo aqueum redundat humidum, quia & debilem habet calorem per humiditatem exorbitantem, & hæc humiditas haud facilè resolvitur sive à proprio sive à calore ambientis; calor porrò præ tanto humido debilis ab ambientis calore tanquam à simili facilè educitur sive is sit vitalis sive mixtionis; ex caloris autem continuantis recessu humidum quoque proprium à sicco separatur, sanè inquam *vinum tenue ac dilutum in putredinem proclive est, siquidem in eâ separatione humidi proprii à sicco putredinis essentia consistit, cujus putredinis indicium manifestum est ipsa vini ebullitio*.

Quoad præter naturales, vinum vel putrescit,

Vel acescit.

At vero *vinum merum & generosum, quod aquei humoris*

Acetum quid?

minus habet, haud facile putrescere vidimus, sed potius accescere. Scilicet hujus vitalis calor duntaxat, minimè autem calor temperaturæ ab ambientis calore evocatur. Ex quo acetum est quasi vinum mortuum, id est, vitali destitutum calore nec non humiditate extraneâ illâ, sive aqueâ majori ex parte: nam in aceto potest aliquid hujus humiditatis superesse, cujus ratione ipsum acetum aliquando putrescit.

Vinum quomodo corruptur:

Quomodo in Acetum convertatur.

Itaque *vini putrefactio* quidem est corruptio seu evocatio caloris elementaris humidique proprii: à quo partes habent continuitatem; eò provecta, ut separatio humidi à sicco licet non perfecta sequatur, ejusdem autem *vini conversio in acetum* est corruptio caloris vitalis humidique aquosi sive extranei superante calore elementari unâ cum humido naturali, quæ veluti mors quædam vini dici potest: nam etsi caloris in vino vitalis educatione animæ interitus reverà minimè sequitur, siquidem vinum eâ caret, tamen per quandam similitudinem potest dici mors, & vinum amisso calore vitali mortuum quòd viventia tum demum mori dicuntur quoties vitali calore privantur.

Aceti generatio;

& qualitates

In generatione namque aceti unâ cum vitali calore humidum aqueum dissolvi, superesseque humidum continuans sive proprium unâ cum mixtionis calore ex eo intelligere est quòd acetum etsi est actu humidum facultate tamen est admodum exsiccans. Scilicet acetum per nutritiæ humiditatis consumptionem non amplius ita humectat atque vinum sed siccius vino factum est, humiditate quippe internâ per extraneæ recessum commixtâ cum sicco accuratissimè. Præterea tametsi acetum ab ambientis caloris actione aliquid contraxit caloris adventitii, à quo acrimoniam quandam comparat, tamen vino frigidius esse absolutè per vitalis corruptionem caloris mordacitas quam habet evidens est argumentum; quæ mordacitas tanta est ut quia altius penetrat unâque constringit & mordet, sæpè solutionem continuitatis cum dolore conjunctam inferat: penetrat autem altius ob substantiæ miram tenuitatem.

In Aceti generatione

Quanquam porrò aceti ex vino generationem passim Medici ad putrefactionem referunt, in eo tamen nullam esse putredinem

hæc

hæc argumenta convincunt. Scilicet certo constat experimen-
to minorem putredinem sive inchoatam ad majorem esse
viam, ut longè facilius sit id quod aliquantum cœpit pu-
trescere deinceps insigni corripì corrumpique putredine,
quàm id quod neutiquam adhuc putredinis rudimentum
concepit illum: quod ratio ipsa physica etiam satis confir-
mat; facilior quippe est à medio ad quodvis extremum
transitus, quàm ab uno extremo ad alterum. Quo posito, si
inchoatam in aceto putredinem fatemur, necesse acetum ad
putredinem esse paratissimum: atqui experienciâ quotidia-
nâ teste acetum vel nunquam putrescit vel certè ægerrimè,
vinumque multo proclivius est ad putredinem contrahen-
dam antequam in acetum mutetur quàm ubi jam est commu-
tatum, ut docet *aceti generatio arte facta, quæ fit si vinum
vel à sole vel ab alio mediocriter calefaciente tepescat, quo
vitalis exhalet calor, unàque aqueum humidum absuma-
tur.*

nulla accidit
putrefactio.

Aceti gene-
ratio quomo-
do arte adju-
vetur.

Itaque *putrefactio vini, ejusque in acetum conversio* sic in-
ter se dissident; quòd in putredine quidem unius calidi na-
turalis humidique proprii, non autem vitalis caloris aut hu-
midi aquosi consideratio habetur, atque humidum proprium
non immediatè ab ambientis calore patitur, sed priùs calor
naturalis patitur ac educitur, eamque evocationem caloris
tanquam causæ opposita patibilia continentis unientisque
humidi dissolutio proprii consequitur separatioque à sicco.
Quod experientia in aridis demonstrat lignis, quæ vel in
magnis æstibus locisque fervidissimis servantur diutissimè,
nec usquam non antè evocato calore intimo & naturali con-
tinuans elici humidum experiri est. In vini autem conver-
sione in acetum vitalis caloris exhaustum prægressum reso-
lutio humidum minimè consequitur, sed immediatè ab am-
bientis calore & calor vitalis elicitur & humidum dissolvi-
tur aqueum, imo sine illius exhalatione hoc quandoque
consumitur; itaque aut ab utroque calore proprio & am-
bientis humidum resolutio fit immediatè, aut certè prægre-
ditur vitalis caloris evocationem majori ex parte aut peni-
tus.

Differentia
inter vini pu-
trefactionem
& in acetum
conversio-
nem.

Quale vinum
facilius acef-
cat.

Experientia enim id satis docet, cū vinum novum haud facile acefcat fed vetuftum duntaxat, & omnino in aceti generatione humidi resolutionem minimè fuccedere alicujus caloris corruptioni hinc intelligi poteft, quòd aquea in vino humiditas à calore minimè continetur, fed potiùs patitur & confumitur ab eodem, quippe quæ ab animâ nutritionem moliente fuerit illecta. Nam in vino etfi anima non fuperat, fed unus vitalis calor unà cum humido nutritio priùs ab animâ nutritionis gratiâ attracto, tamen cum illo calore hæc fervatur vitalis conditio ut humidum refolvat, quanquam eâ actione vinum minimè nutriatur. Quamobrem in generatione aceti vinum non diffolvitur quatenus mixtum eft, quia ficcum & humidum elementaria unita vigent in eo & fuperant, fed quatenus vinum in viventium genere continetur, ut femen plantæ.

An vinum
congelationis
capax fit?

De *congelatione* autem alterâ interitus violenti specie intempeftivum effiet ex hoc loco dicere, oftendereque vinum ejus quoque capax effe, ut experientia sæpè docuit: nam Aquilone faviente hiftoriarum fide nōftro ævo ita congelafcere vinum compertum eft, ut in frufta divifum fuerit militibus. Quod & olim contigiffe fidem Ovidius fecerit:

Nudaque confiftunt formam ferventia tefta

Vina, nec haufta meri fed data frufta bibunt^a.

His præmiſſis
ſtatuitur: ſan-
guinem eas
quas vinum
pati affectio-
nes poſſe ta-
menſi cum
nonnullo diſ-
crimine.

Quoniam igitur ſanguis reſpondet proportionē vino, eſtque mixtum quod aquæ genus appellat, *Ariſtoteles*, efficitur profectò, ſanguinem eas poſſe pati affectiones quas vinum ſentire experimur ſive naturales ſive præter naturam tamenſi cum nonnullo diſcrimine; e. g. quoniam ſanguis aliqui concretum mixtum ex craſſiorum elementorum prædominio propter uſum alimenti fluxilitatem magnam poſtulat ob diſtributionis & commeatus per anguſta admodum vaſa neceſſitatem; fluxilitas autem ex adverſo non niſi ab humidi actu ſeu liquidi corporis, uti eſt aqueum, affuſione & commixtione accedere poteſt, certè reſolutio humiditatis

a 3. de triſt. Elegia 10.

b. 4. Meteor.

aqueæ sibi ad eum finem necessario affusæ plurimæ non potest ita naturalis esse illi atque resolutio ejusdem aqueæ substantiæ in vino, siquidem in hac vini perfectio maturitasque consistat. Unde etiam sanguinis *αἷμα*, id est, destitutus sero seu vehiculo *Hippocrati* damnatur. Adhæc ob idem prædominium crassiorum elementorum in sanguine hunc ad uersionem longè paratissimum esse necesse est, cum vinum integrum ejus affectionis incapax sit omnino, etsi aqua è vino extracta vi caloris externi maximè sit inflammabilis.

Congelationem namque *sanguinem* non solum extra corpus effusum pati experientia docet, sed adhucnum in vivente vel etiam in vasis residem gangræna amplam fidem facit, & concretio ejus sive congelatio in vasis capitis à frigore aquæ in eo stagnantis plurimæ mihi observata, & antè annotata.

Et quidem
I. quoad congelationem.

Verùm quod ad *Putredinem* spectat; *plures sanè variosque putredinis gradus sanguinem admittere*, modò scilicet *mediocrem & coctionis participem*, quæque corrigi potest, modò *malignam & inemendabilem*, modo *mediam putredinem* cum sensus vel ipse docet in sanguine extracto; tum diversæ febrium species, quæ variam putredinis in sanguine naturam consequuntur. Nam sensus satis deprehendit fibrosæ in sanguine venâ sectâ extracto substantiæ dissolutionem in faniem omnis consistentiæ expertem tabum, aut amurcam referentem, quem ^a *Aristoteles* ideo ichorosum morbidumque appellat. Sedimentum quoque in urinâ per febres varium idque modò laudabile, modò exitiale, modò neutrum, pariterque pus idem demonstrat longè scilicet varium per inflammationes partium tumoresque præter naturam succrescens in corpore cum tempore; hæc enim sequuntur ideoque arguunt ichorosæ à fibrosâ sanguinis substantiâ separationem, quæ absque putredine fieri nequit. *Sanguinem igitur capacem esse putredinis ejusque multiplicis estotatum firmumque.*

II. Quoad putredinem.

a 4. Meteor.

III. Quoad
Acorem.

An autem *idem immutari possit, ut vinum in aliam quandam substantiam aceto proportionem respondentem*, etsi crassities sanguini ingenita impedire videtur, tamen affinitas substantiarum, similitudoque duplicis in utroque caloris unâ cum duplici humiditate antè declaratæ satis insinuant. Nam quemadmodum ex caloris in vino vitalis evocatione, humidique aquei seu nutritii resolutione ab ambientis calore potissimum factâ vinum in acetum mutatur; pariter sanguinem ex evocatione vitalis spiritus serosique humoris mutari in substantiam aceto affinem quid vetat? Certè *limus seu succus melancholicus* in quem sanguis ustulatus convertitur passim frigidus quippe, acidus & mordax, omninoque aceto finitimus luculentam fidem facit: nam in aceto quam tenui tamen crassiorum elementorum non parum superare fæces, quæ cum tempore in acetum continentibus vasis subsidunt, & succo melancholico magnâ ex parte respondere videntur, docent. Neque improbabile est varias bilis & reliquorum humorum species in quas sanguis fermentatione, ebullitione, ustione, aut aliâ simili alteratione experientiæ fide convertitur, esse mixta quædam quæ aceto quodammodo finitima sunt.

Putredo inducitur à Calore in humano corpore actuali; sive is sit naturalis; ex sanguine præsertim arterioso;

& excrementis fuliginosis

Enimverò non deesse *calorem in humano corpore actualem sive naturalem sive præter naturam*, qui in evocando sanguinis insito calore humidoque interno, itaque putredinem inferendo ambientis caloris vicem gerere possit, hæc sane habeo illustra documenta. Nam inprimis omnia in nobis actu calent, & extra omnem controversiam est spiritus in nobis vitales, & sanguinem præsertim arteriosum ubi calorem præter naturam conceperint quâcunque ex causâ sive ob animi motus, aut corporis immodicos, sive ob alterationem ab ambiente, sive ob confertum introrsum impulsu posse sanguinem venosum ad fervorem putredinemque adducere, si eum ad putredinem paratum offenderint. At præter spiritum vitalem & sanguinem occurrunt quoque excrementa varia & fuliginosa præsertim vel in toto, vel in parte aliquâ quibusdam in corporibus succrescentia; quæ cum sint actu calida & per vasa permeent, seseque facilè sanguini immisceant

necessariò suum illi inurunt calorem, & ad ebullitionem impellunt.

Similiter *quæcunque materia sive humor* alicubi in corpore cunctans *actû tandem præter naturam* incaluerit, potest sanè contagione & ratione vicinæ sanguinis massam calefacere, propriique caloris evocatione putrefacere, si eveniat ad focum ejusque materiæ sanguinem ipsum moveri eique adhærescere, ut evenit eum unâ cum spiritu ferri quoties vel natura incumbit coctioni alicujus materiæ, vel laborat in ejusdem expulsionem.

sive præter naturam, vel ab humore aliquo in corpore diu cunctante,

Jam *partes ipsæ solidæ, visceraque in primis, & maxime cor* haud dubiè *calidam & æstuosam intemperiem sive naturalem sive acquisitivam* sanguini facillè communicant, eumque ad putredinem tandem adducunt. Quanquam enim cor finitimum sanguis nec penetrat nec subit, tamen diu in vasis cordi proximis cunctabundus facillè calore ejus naturali licet quia tamen eximio & insigni incandescit ferverescitque. Multa igitur in humano corpore occurrunt præter ea, quæ extrinsecus circumfusa sunt, quæ calidi ambientis vicem gerere & sanguinem, certè aliquas ex ejus substantiis diversis ex quibus constat præter naturam calefacere, atque ad fervorem & putredinem adducere nata sunt.

vel ab ipsis solidis partibus, imprimis visceribus intemperie calidâ laborantibus,

Cæterum quanquam *serosa in sanguine pars* à naturâ frigidissima est utputa vere aquea, aqua namque à physicis primum frigidum perhibetur, tamen cum in corpore ea perpetuò tepescat ob spiritus vitalis commercium, fervorem brevi admittere conceptumque diu retinere, atque sanguini commixta communicare, itaque *per se putrescere vel certè occasionem dare putredini reliqui sanguinis* ex analogiâ aquæ elementaris perspicui potest, quæ experientiæ fide ob tenuem substantiæ modum alienum calorem facillè recipit ferverescitque, ac putret.

Sed præsertim à serosâ sanguinis parte:

quod perspicui potest i. ex analogiâ feri in corpore.

Et vitium capiunt ni moveantur aquæ.

Imò calorem conceptum satis diu retinet, atque si tepidum offendat corpus non facillè deponit, sed vicissim fovet, ut experiri est si cruribus à gravi nephritidis dolore refrigeratis, & quasi gelascentibus vas aquâ fervente plenum ad-

moveatur : nam suum calorem vel decem horas servare constat.

& aquæ elementaris.

Et quod ad aquæ elementaris putredinem attinet, de eâ nullus ambigere potest, qui consideraverit illi inesse exhalationes siccas terreas unâ cum calore à lumine astrorum accepto, cujus evocatione certè licet imperfectè putrescere potest. Nam quanquam veram non habet mixtionem & naturæ unionem, quòd in illâ propter magnùm ejus excessum & naturæ, & nomen aquæ fervetur, ideoque calidum & siccum quæ in aquâ insunt, nequeunt dici propriæ naturalesque aquæ qualitates; quia tamen sunt quodammodo intrinsecatæ permixtæque cum ipsâ aquæ substantiâ, sanè totum illud corpus reddat putredini obnoxium saltem imperfectæ, quæ putredo secundùm partem dicitur.

z. Humidi aquei vini reliquorumque corporum mixtorum.

Atqui in vino pariterque in sanguine, ut & in reliquis corporibus mixtis, in universum humidum aqueum præsertim esse putredinis subjectum, aut certè causam seu occasionem omninoque conditionem putrefactionis ratione & experimentis pluribus demonstrare est. Etenim quanquam corpus omne naturale revera est putredinis subjectum, id tamen intelligendum est esse putredinis subjectum nos quatenus est corpus, sed quatenus est humidum, si potiori loco apud nos est auctoritas *Aristotelis*, ut esse debet, quàm *Galenii* opinio. Nam quoniam causa putredinis efficiens est proprii caloris recessus, calor autem recedere nequit sine proprio interitu, cùm idem numero accidens proprium nequeat deferere subjectum ac in aliud migrare, necessaria profectò est calori humida substantia, in quâ resideat si educi debet, & cum quâ tanquam cum vehiculo emigret.

Ligna arida quâ ratione à carie permultos annos integra servantur.

Hoc sane arguunt vel *ligna arida*, quæ experienciâ teste integra & sine carie multis sæculis non aliâ ratione servantur, quàm quia in iis exigua admodum inest, nec nisi ægerimè evocabilis humiditas naturalis; cujus indicium quòd ubi primum ea madescunt externoque aliquo perfunduntur & humectantur humore, tum facillimè putrescunt. Nimirum calor non potest solus evaporare sine humidâ aliquâ substantiâ: in humectatis enim aridis lignis aquosus

humor imbibitus quia vehiculi usum naturali calori exhibet, occasionem certè præbet & apparatus ad cariem, quippe cùm beneficio ejus tanquam vehiculi naturalis calor ab ambientis calore evocatur, ægrè aliàs per humiditatem naturalem modicam ligni extrahi potens.

Cùm autem in omnibus viventibus *interna humiditas insit duplex*, *aquea sane res putrescibiles maxime reddit*, qui quod humidum in mixto tanquam materia requiruntur, id potissimum est aqueum, ut siccum maximè est terrenum. Aqua namque & terra molem & corporaturam præsertim mixtis præbent partim quia substantiam habent magis consistentem & crassam, partim quia humidum aqueum utpote magis divisibile ac miscibile ad conglutinationem atque unionem partium mixti præ aërio humido aptius videtur, itaque humidum præsertim aqueum omnino est putredinis subiectum, vel certè conditio putrescibilitatis, ejusdemque occasio. Ac tametsi humiditatis adventitiæeductio sive evaporatio nequaquam est putredo nisi cùm ea naturalis educatur calor, tamen est occasio putredinis, quia calori, ut dictum est, naturali tanquam vehiculum offertur, cum quo hic facilè educitur.

Humor profectò aqueus & naturalis verè putredinis subiectum statui debet in rebus, in quibus ille plurimum luxuriat, ut absque externi commercio res ipsæ sint ad putredinem habiles à naturâ, quales sunt caro, lac, sanguis, & id genus. At verò quibus modica aut propè nulla naturalis inest, humiditas, uti sunt ligna antiqua, externa certè humiditas occasio est putrescibilitatis, quippè quæ nullo negotio ab ambiente elicitur. Experimur equidem quoties animus est *mixta* quævis à putredine vindicare, id nos consequi, si *sale*, vel *igne humidum aqueum extractum à nobis fuerit*, tanquam causa facilis putrefactionis: eo enim in vaporem soluto, nativoque humido, quos res conjunguntur, superstitè res retinent suam integritatem multò diutiùs.

Certè *carnes animalium mortuorum* haud facilè putrescunt si *nutritia*, quâ abundant *humiditate*, quomodocumque res solvatur, aliàs ad putredinem sunt à naturâ paratissimæ.

Itaque verum putredinis subiectum est partim humor aqueus & naturalis luxurians, partim externus & adscititius: id probant:
1. Mixta quæ sale vel igne à putredine præservantur.

2. Carnes animalium mortuorum.

3. Ea quibus
humiditas aquea,
pauca, sed humidum
naturale &
oleosum plurimum
ineft.

Contrà quibus *humiditas aquea pauca inest*, sed *humidum naturale & oleosum cum sicco apprimè mixtum* redundat, ea difficillimè sentiunt putredinem: testis est *oleum humidum* quidem valdè, sed humido naturali pollens eoque accuratissimè cum sicco commixto, ut visciditas ejus docet, nam difficillimè putrescit.

4. Quæ ad
evitandam
putredinem
Solis radiis
exponuntur.

Denique hanc doctrinam confirmant, quæcunque *Solis radiis exposita à putredine diu præservantur*, quod vehemens Solis actio præoccupet humidum resolvere, quàm inter-
nus eliciatur calor, & particulatim *castanæ & nuces* id convincunt, quæ in extimâ quidem parte quanquam ambientis propiore tamen quia sicciore à naturâ ideoque magis resistente haud facilè concipiunt putredinem, cùm in interiore facillimè putrescant, utpote longè humidior: agens namque omne citiùs magisque in corpus ad actionem recipiendam aptius agere consuevit.

Porrò speciatim, vini aquosam partem & subjectum & occasionem Putredinis esse, adstruitur. I. ex situ in superficie vini conspicuo.

Age enim *speciatim in vini putrefactione aquosam ejus partem & subjectum esse putredinis, & verò ejusdem occasionem* ex sequentibus satis intelligere est. *Principiò* enim non totam vini substantiam putrescere sed particulas tantùm tenuiores & aquosas ex *situ vini* in superficie ejus conspicuo arguere est: nam hic ex aquosis particulis exhalantibus per ebullitionem vini fit; ebullitio enim situsque in omnibus signum putredinis esse solet, vel qui in ipsius aquæ elementaris putredine conspicitur ceu quædam reticula.

2. Vini ætate: ubi vinum novum ad putredinem proclive est.

Deinde experientia docet vinum proclive esse ad putredinem *primâ potissimùm æstate ipsius confectiorem consequente*, quâ præteritâ si vinum evaserit putredinem sequente alterâ æstate minimè putrescere. Quod sane contingit, quia aquosa in vino humiditas primâ æstate adhuc superfluit non ita sequente quippè quæ continuò resolvitur tam à proprio quàm ambientis calore sensim scilicet sine sensu: quod docet vini in doliis imminutio sensim fieri solita.

Vetustum non item.

Præterea vinum vetustum ob eam continuam aquei humoris exhalationem minimum ejus humoris habens ægrè putrescit, & eò minùs quo antiquius, similiterque vinum merum & generosum, sed acescit potiùs si modò adhuc ali-

alicujus humiditatis est particeps, cujus ratione vitalis calor ab ambientis calore educi possit, aliàs ne acescit quidem, ut fidem faciunt vina hispanica.

Denique idem confirmatur ex eo quòd qui vinum à putredine vindicare student, illi igne excoquunt ut omnes ejus aquæ partes exhalentur: ex quibus aqueum in vino humidum causam esse & occasionem putredinis concludere licet.

1. Ejus Excoctione.

Quod & *Acetum* demonstrat, quod non facilè putredinem sentit non tantùm quia per educationem caloris vitalis acetum frigidius vino redditum evocanti ambientis calori magis obsistit, sed quia humidum in aceto aquosum aut nullum aut paucum existit, quoque ejus minus est eò minus putredinem sentire potest, cujus indicium est quòd acetum ex vino tenui dilutoque factum propter ejus humiditatis aquosæ exorbitantiam facilè putrescit, cùm ex vino generoso factum incolumitatem diutissimè servet.

4. Aceti naturâ.

Itaque humidum aqueum in quovis subjecto putrescibili aut est subjectum conditioque putredinis: aut certè occasio putrescibilitatis, proindeque serum sanguinis massæ, affusum putredinis sanguinis varias suscitantis febres in humano corpore subjectum ejusce putredinis statuere oportet, si quando ipsa massa humores alibiles complexa nondum trahitur in sympathiam putredinis, & quando trahitur, occasionem saltem esse putredinis omninò fatendum est. Quanquam enim omnis putredo, quia fit per separationem partis à parte nempe humidi à sicco, non ipsi parti educæ attribui debet sed toti mixto, nec enim putrescere dicitur humidum pomi sed educi tantùm, totum autem pomum putrescere; itaque licet partes aquosæ & tenuiores sive in vino sive in sanguine potissimum putrescant, hoc est, in putrefactione extrahantur, toti tamen sive vino, sive sanguini potius quàm illis educis attribuenda videtur putrefactio.

Ultimò concluditur: Humidum aqueum in quovis subjecto putrescibili aut esse subjectum aut occasionem putredinis.

Quod tamen de putredine perfectâ, quâ mixta scilicet penitus dissolvuntur ut nihil ejus reliquum remaneat præter cinerem aut calcem sive terram, quæque cadit in corpora solida & per excessum terrea intelligi debet Nam in

Putredo aliâ est perfectâ,

alia imper-
fecta.

illis, quibus putredo imperfecta convenit, nihil fortè obstat putredinem tribuere substantiis quæ non sunt tam internæ, quàm adventitiæ, uti est aqueus humor & nutritius atque externus in vino exorbitans, & serofus humor affusus massæ quatuor humorum sive sanguini, cum præfertim hæ substantiæ externæ non sint accuratè unitæ, & unio non consistat nisi in humido interno proprioque cum sicco naturali; & verò in medicinâ magni referat solum serofum humorem citra sanguinis massam alibilis putrescere. An verò unà cum eo sanguinem quoque putrescere, cum agendorum indicatio diversitatem exinde capiat & quocunque casu serofi humoris ebullitio fervorque coërcitionem indicet & statum, sive serofus humor solus sit putredinis subjectum, sive massa quatuor humorum sit unà quoque cum eo, & ejusdem putredinis præterea serofus humor sit occasio.

Tractatio de
febris in
in serosâ san-
guinis parte
tanquam sub-
jecto inhæ-
rentibus.

Age igitur his jactis fundamentis de sanguinis aquosæque in eo partis putredine, videamus deinceps sedulò, quæ ex tanto febrium dissimilium inter se homini infestarum numero in serosâ sanguinis parte tanquam subjecto inhærent, & quarum putredinis fomitis occasio saltem dici debet eadem serosa materia.

In omni febre
universi cor-
poris habitus
calore igneo
p. n. quasi uri
persentitur.

Principio ergò in omni febre universi corporis habitus mediocri aliàs quodam & naturali calore tepescens æstu & calore igneo præter naturam quasi uri persentitur, ex communi siquidem omnium consensione eum constat hominem febricitare qui calidus esse sentitur totus, aut pulsus habet usui aucto familiares, hoc est, majores, celeriores & crebriores, aut certè quasdam ex his differentias. Nam etsi perpetuò homo non uritur, sed frigus quandoque alternat, hoc tamen præ calore longè minùs urit breviusque, neque universum corpus stringit; contra calor sive ardor multò gravioribus & pertinacioribus febricitantem mactat ardoribus & incommodis, & verò æstus si non universum corpus, certè cor & viscera interiora etiam præsentente frigore externum habitum stringente male habet.

Qui calor p.

Is ergò calor præter naturam urens toto in habitu non so-

lūm ægro molestus, sed etiam astantibus sensibilis & adventitius *suæ generationis ab aliquo actu calido principium accepit, quod vel est externum vel internum.* Atque externum quidem, uti experiētiā constat, præcipuè ferèque est *ambiens, aër scilicet æstuosus & fervidus*, ut sub caniculâ: nam *aqua fervens, ignis & medicamenta ignea* rarò febrem inurunt.

n. principium accepit ab aliqua actu calidâ causâ, vel externâ, ut aëre ambiente æstuoso & fervido:

Quanquam autem solidus corporis habitus, si cuiquam contigerit immotum sese rutilare flammis solis aliàs diuturnâ jam ante tristitiâ gravique curâ squalido, calorem præter naturam eumque hecticum contrahere potest, quod certè rarò evenit, tamen quia corporis in nobis tenuia actusque calida, (spiritum vitalem unâ cum sanguine intelligo) multò facilius ac citius vim & ardorem ambientis experiuntur, quàm solidæ in nobis partes (ut quod castaneis & nucibus accidit, in quibus putredo interioris substantiæ humidæ prævertit cariem exterioris, duræ quippe siccæque) & aëris circumfusi, actionem lædentis pariter in humano corpore, contingat, ut spiritus ac sanguis calorem præter naturam antè quàm partes ipsæ solidæ excipiant ad externis illarum corporibus, duræ scilicet cùm sint, densæ, compactæque & suâ naturâ frigidæ, calorem, inquam, præter naturam excipiant, qui non sit momentaneus & fugax, sed morbi rationem habere possit: itaque in febribus *quarum causa seu principium alterationis venit extrinsecus, ut plurimum spiritus & sanguis subjecti cui febris inhæreat vicem gerunt.*

ut plurimum spiritus & sanguinem accendente.

Neque enim contendere pertinaciùs velim disputareque fierine à principio hectica possit, quæ excitatur à causis procatarticis febris, cùm talem vidisse se *Galenus* in muliere sed unicâ duntaxat testetur, tametsi suspiciosè potiùs quàm affirmativè loqui videatur: nam vix ac ne vix præsertim in zonâ temperatâ tanta ustio ab aëre inferri potest, quæ vel primo die roridum cordis humidum absumendo hecticam primæ speciei invehere possit.

An febris hectica à causis externis excitari possit?

Jam vero quod ad *causam internam* attinet, quoniam calor febrilis per universum corporis sparsus habitum, ex-

vel internâ.

Quæ natura
mobilis & va-
riè mutabilis
esse debet.

perientia fide, variat mirificè, five intentionem gradumque spectemus caloris, qui modò major, modò minor est; five tempus durationis ac vigoris, vel succedentis intermissionis aut remissionis, atque vices recursusque consideremus, five etiam caloris, contrariæque calori qualitatis, hoc est, frigoris reciprocationes, *causam sanè calefacientem corporis habitum & febrem inurentem eo planè esse ingenio necesse est, ut modò hominem affatim suâ presentiâ calefacere vel absentia refrigerare, modò intensum aut remissum imprimere calorem, modò continenter id præstare aut pausam facere, ac per vices repetere possit: quæ non aliter profectò facere potest, nisi quia ipsa fervorem faciliè assumere aut deponere, & rursus resumere nata est, vel penitus resolvi certè ex parte, vel denique extra corpus abire & deferre quâcunque ratione.*

Quas alter-
nantes & va-
rias mutatio-
nes cum cor
& reliqua vis-
cera subire
non possint;

*Quas sanè alternantes & varias mutationes ut cor viscera-que subire ac sustinere non possint, nemo sanus non videt, quî enim fieri potest ut cordis corporis scilicet solidi, densi, compactique (idem esto de cæteris visceribus iudicium) imo substantiæ ejus carnosæ aut spirituosæ, quas Cl. L. Mercatus subjectum putridarum & diariarum statuit ut puta viventes partes, quî fieri, inquam, potest, ut cordis intemperies morbofa factaque ex brevibus temporis interval-
lis, nunc intendatur, nunc lentescat, vel etiam desubito ac penitus faceffat, & cum mediocri atque naturali commutetur, aut etiam quandoque in extremam & contrariam der repente migret, moxque sibi intra unam aut alteram horulam restituatur. Nam in intermissione febrium periodicarum sudore superveniente calor antè igneus omnino tepescit, & corpus ἀπυρετόν cernitur saltem in febre tertianâ exquisita, & intra diem naturalem denuo incandescit & accenditur; similiterque febres diariæ madore superveniente, uti & continuæ liberali sudore, & synochi profusâ hæmorrhagiâ desubito solvuntur, corpusque pristina hoc est mediocri temperaturæ restituitur: imo verò in febrium principiis, quæ invadunt cum horrore & rigore cor frigidâ laborare, intemperie pulsus parvitas, raritasque arguunt (nec enim simul calida & frigida intemperies in eodem sub-*

jecto consistere valent) & extemplò , id est , unam aut alteram intra horam calor ut antè igneus reviviscit.

Quoniam igitur intemperies calida morbosa , ideoque fixa certè quid factum habens minimè potest in momenta exigua in parte solidâ densâque aut penitus obliterari , aut in contrariam intemperiem , hoc est , frigidam immutari , denuoque mox sibi restitui , quæ necessariò in febre evenire typus febrium solutioque subita arguunt , *sanè meritò suspecta est communis Medicorum opinio , affirmantium , in omni febre cor tanquam subjectum ejus calidâ affici intemperie , cujus communicatione (quippe cor omnis naturalis caloris fons est) universum corpus præter naturam statim incalescat , ut quod est calida intemperies in quâcumque aliâ parte corporis , velut febris capitis , hepatis , aut lienis , id in corde existens sit febris simpliciter seu febris totius : sed quære aliud corpus in nobis oportet , quod à naturâ mobile & tenuè alternantium qualitatem ex brevibus temporis intervallis sit capax , quanquam calorem præter naturam fixum factumque habeat.*

Hinc suspecta est communis Medicorum opinio , affirmantium in omni febre cor tanquam febris subjectum calidâ effici intemperie , à quâ universum corpus p. n. statim incalescat.

Etenim quoniam febris non est calor simpliciter , sed calor præter naturam , quo scilicet corpus est præter naturam affectum , & non quâ calor , sed quâ est affectus præter naturam , morbus est & febris , ut differentia illa constituens febrem (præter naturam) rationem contineat affectionis , indeque *febris primæ & essentielles differentiæ sint , esse vel dispositionem vel habitum ;* dispositiones autem quâcumque in re sublatione causæ tolluntur , cùm habitus non nisi contrariarum dispositionum ipsis habitibus objectu deleantur ; ex quo *febrem habitum* jam habere eum hominem statuere est , quando calor in eo nullius causæ præsentia conservatur , cujus amolitione possit extinguì , sed ita est in partibus fixus firmatusque ut vel omnino extinguì nequeat , vel certè alterationem contrariam postulet : eum vero *febrem dispositionem* habere dicendum est , quando eo aliqujus præsentia conservatur causæ , ejusque non externæ sed intra non existens , aliàs qui soli expositus aut irâ percitus calet febricitare perhiberetur , à quibus tamen causis

Cùm febris prima & essentialis differentia consistat vel esse in habitu ,

vel in dispositione :

inductus calor licet naturali major, tamen quia facile abit & recessu à sole aut irâ sedatâ minimè durat justum febris tempus seu legitimam febrium constitutionem, haudquam morbus dicitur, sed is duntaxat qui causam intra nos aliquam habet, eamque talem per quam etiam in causarum externarum recessu tempus quo febres durare solent censeatur durare.

Earum solum
febrium, quæ
in habitu sunt
& hecticæ di-
cuntur, sub-
jectum est
cor.

Atque quò calor tam diu duret, minimè sanè sufficit, ut earum quæ intra nos sunt substantiarum aliqua utcunque sit calida, siquidem in irascente certum est sanguinem & spiritum fervere, non tamen quisquis ab irâ incandescit & æstuat, is febrem habet, sed necesse est internam illam substantiam febris subjectum ita incallescere, ut in eâ firmus atque in habitu sit calor :

Sed febres,
quæ in dispo-
sitione sunt,
aliud subjec-
tum & cau-
sam conti-
nentem ag-
noscunt;

quò sanè quia cor solidum compactumque calorem in habitu & mobilem simul & variabilem ferre nequit, illud certè earum febrium in quibus caloris mirifica illa varietas antè exposita efflorescit, subjectum dici nequit, sed earum tantum quæ diuturnæ quidem ac constantes æquabilitatem toto morbi progressu quandam retinere videntur hecticæque dicuntur. Quærenda igitur aliqua alia substantia, quæ reliquarum à febribus hecticis subjectum sive causa continens, à quâ scilicet calefactæ præter naturam habitus incalescat cum prædictâ varietate, quanquam non ierim inficias in omni febre cum reliquo habitu unâ quoque cor incallescere præter naturam.

Sed enim intra nos sunt præter solidas partes spiritus & succi, quibus nutrimur unâ cum excrementis diversi generis. Spiritus quidem alii sunt vitales, alii animales, si modò inter se differunt: succorum autem quidam sunt alimenta peculiariora, ut quatuor secundæ humiditates dictæ, quidam communia, ut chylus & sanguis duplex: excrementorum denique quædam sunt sanguinis, quæ ad quatuor succorum alibi-um genera reducuntur, succi scilicet crudi ad pituitam, flavi aut virides ad bilem, nigri ad melancholiam; quædam sunt quarundam partium, ut mucus capitis, aurium cera, oculorum lippe, pituita acida ventriculi, intestinorumque fæces alvi, & incrustamentum si quod vasis internis obducitur.

& lentore adhærescit infarcitque ea & obstruit, præsertim si angusta à naturâ aut constipata.

Atqui ex his omnibus substantiis *rores proprii singularum partium* nequaquam calorem factum habere possunt, quin unâ cum iis substantia partium sit calidior facta; itaque febrium hoc genus hecticum censendum est. *Chylus* autem *ventriculi*, multòque magis *alvi fæces*, si calorem factum conceperint privatam quidem febrem & particularem faciunt ventriculi aut intestinorum, sed nequaquam febrem morbum universalem nisi priùs infecerint simul aliquam earum, quæ in venis sunt substantiæ; quòd innumerabiles venæ & arteriæ in eas partes terminentur, ratione quarum cum chylo & fæcibus necessario commiscentur sanguis & spiritus, certè copiosæ horum aliorumque fuligines paratissimæ sunt succos aut spiritus inficere, quoties putredinem contraxerint: itaque potiùs per horum infectionem, quàm per solam continui alterationem chylus & fæces febrem invexerint. *Lippæ* autem *oculorum cera aurium*, *aliaque ejusmodi excrementa* oppidò parcius succrescunt quàm ut tantum motum ciere tantumque calorem imprimere valeant. Superfunt ergò *spiritus & humores* quatuor; unâ cum sui generis excrementis, quæ febrem accendere valeant.

non rorem
singularum
partium pro-
prium; non
Chylum ven-
triculi, neque
fæces alvi,

aut particula-
ria quarun-
dam partium
excrementa;

Enimverò quoniam *spiritus & sanguis à natura calorem actualem in se continent*, haud dubiè fervorem caloremque præter naturam magis minusque intensum sive secundum se totum, sive per partes possunt concipere, conceptum fervorem modò deponere, modò etiam resumere: sed & cum in vasis contineantur per universum corpus dispensis, variosque motus in iis vasis subire & nunc versus circumferentiam desubito ferri, ut pigro lapsu permeare, modò in præcordia refluere sive principio motus interno & spontaneo, sive ab externis causis impulsu accepto: & verò quantitas seu moles tam spirituum quàm sanguinis etiam vita constante variare admodum possit, ut modò redundet & superfluat, modò deficiat & quasi exhaustum patiatur, imò cum sanguinis diversis ex substantiis confect, quæ insignem pariter varietatem sive in calore, sive in

Neque tan-
dem succos
excrementi-
cios inutiles,

quantitate accipere possunt, haud dubiè sanè à spiritu & sanguine præter naturam affectis habitus totius corporis multifariam potest incallescere. Jam verè ex excrementis succi quidam inutiles, ut acida pituita ventriculi, mucosum capitis serum, bilis seu fel hepatis pariterque atque nuper memorata excrementa etsi possunt quidem putredine, aut assatione alienum contrahere calorem, quia tamen parcius ut plurimum generantur quàm ut universum corpus complere queant, sanè minimè subjectum esse possunt febris, à quo scilicet subjecto habitus corporis totus incalescat, quanquam continuitate & communicatione caloris sanguinem unà cum spiritu præter naturam possunt calefacere.

aut vapores,

Vapores autem sive humidi, sive sicci & fuliginosi quia actu calidi, tenui mole, mobilique ingenio & propè momento quaquaversum intima quæque corporis penetrare, atque se toti immiscere valent, videntur certè posse totius mediocrem temperiem ad calidam non naturalem immutare, sed tamen, quia per corpus perspirabile tranant duntaxat, neque hærent aut subsistunt, nisi in superficie fortè densatâ & adstrictâ, & tantumnum in extremis membris uti manibus & pedibus, ad quæ membra præter densitatem cutis naturalem vasorum fines ferè terminantur, & verò secundum naturam non nisi pauci saltem fuliginosi succrescunt, aut certè si uberius generantur, eâque copiâ, ut non solum extremas partes, sed universum habitum compleant, sanè suscitantur ex minerâ seu foco peramplo, qualis minera nulla alia esse potest præter sanguinis massam alterutram sive in vasis magnis, sive in vomicâ aliquâ insigni, ut thorace, stagnantem. Ex quo necesse est prius sanguinis massam esse corruptam sive putrentem sive ustulatam, ex quâ efferuntur ejusmodi vapores: quo casu prius & immediatè à sanguine ipso quàm à fuliginibus habitus corporis incaluit.

Sed Spiritum
& sanguinem
earum scil.
februm quæ
varietatem in
calore qua-

Quamobrem efficitur reverâ, sanguinem unà cum spiritu esse subjectum caloris præter naturam earum febrium, quæ varietatem in calore quâcunque ratione præ se ferunt. Et certè præter discrimina caloris sive in gradu, sive in duratione, sive

sive vicissitudine, & ejusmodi, differentiæ caloris cæteræ, cunque ratio-
ne præ se fe-
runt. quæ ex materiâ sumuntur satis confirmant hanc sententiam: febrili namque calori necessario accidit in aliquâ inesse materiâ, materia autem adjunctas habet aliquas qualitates, scilicet diversos tactui accurrendi sive afficiendi modos, aut calores. Nam febrium quarundam calor occurrit tactui vel cum suavitate & quasi vaporosus, ut quæ à sanguine temperato aut fero ebulliente, vel cum acrimoniâ, ut à sanguine bilioso, aut cum quâvis aliâ insuavitate, qualem falsa gustui inferunt, ut à sanguine pituitoso putrescente: pariter febrium aliæ rubicundæ sunt, sive rubro faciei colore significantur, quæ scilicet à temperato sanguine pendent, aliæ pallidæ, quæ à bilioso, aliæ lividæ quæ ab atro, partim albæ quæ à crudo. *Febres hæc quidem manui sunt mordaces, illæ verò mites, quædam autem non mordaces sed incrementales, aliæ verò acutæ quidem sed à manu devictæ: aliæ rubicundæ valde, aliæ vehementer pallidæ, aliæ lividæ, & aliæ istiusmodi.*

Quoniam igitur in omni febre calor multifariam multisque modis ferit tactum, & vero color adjunctus calori in corporis superficie efflorescit similis humoribus, id est, varietati in sanguine existenti analogus *febrium sanè quæ inæqualitatem quandam habent subjectum, cui calor in facto inest, & à quo incalescit habitus corporis, est alterutra sanguinis massa, vel utraque unâ cum spiritu.* Et confirmant planè typorum & momentorum omnium febrium varia conditio, atque assidentia symptomata, crisesque, & reliqua omnia quæ circa febres contingunt, quorum ratio à multiplici sanguinis conditione, fervore, alteratione motuque, & partium affectarum idiosyncrasiâ pendet.

Atque cum *sanguinis duo sint diversa conceptacula seu vasa, una* quippe ejus portio: eaque elaboratior & defæcatior, in stipitibus continetur vasorum magnorum, quæ ab amplitudine *cava* dicuntur, & eorum cum ramis hinc inde

Cum verò
duo diversa
sint sanguinis
conceptacula;
vena Cava,

a Lib. Epid. 6 Sect. 1. Aph. 17. πυρετοὶ, οἱ μὲν δακνῶδες τῇ χειρὶ, οἱ δὲ πρήεις. οἱ δὲ δ' δακνῶδες μὲν, ἐπαναδιδόντες δὲ. οἱ δὲ ὀξέες μὲν, ἡσώμενοι δὲ τῆς χειρὸς. οἱ δὲ ἐξέρυθροι, οἱ πελιοί, οἱ δὲ ἐξωχροί, καὶ ἄλλα τοιούτοισιν.

& Portar.

in partes omnes distributis usque ad habitum externum, tum radicibus implantatis visceribus propriis ejusdem officinis; *altera* autem quæ semisanguis adhuc est, & chylo permixta necdum perfecta, in stipitibus *portis* dictis, radicibusque eorum pariter insumptis utrique visceri, & ramis per inferiorem alvum propagatis infertisque ventriculo, intestinis, meseræi glandulis, & reliquis, certè licet radices portæ & cavæ per insignes anastomoses sibi consentiant, tamen sanguinem à sanguine hæc diversa vasa ita dividunt ut non facilè sit uni parti confertim & spontè migrare ab uno in aliud vasis genus: quanquam ex naturæ instituto beneficio & vi tractricis facultatis hoc fiat, sed sensim tantum: affatim autem fieri vix crediderim, nisi fervore quodam concepto ipse sanguis spontè ebulliat despumetque ab uno in aliud aut vi naturæ irritatæ compressis vasis sanguis expressus alteri confundatur, quo sanè fit ut viâ ordinariâ sanguis impurior minimè sit subjectum febris, à quo scilicet externus habitus incalescat febrisque fiat, si modò hæc in calore totius habitus præter naturam omnino sita esse debeat, & non ad ejus constitutionem sufficiat saltem cor & cum corde præcipua membra, hoc est, internum habitum incalescere, quod est certè Galeni decretum his verbis conceptum. ^a *Essentia verò febrium est non secundum Hippocratem modò atque præclarissimos Medicos, sed etiam secundum communem omnium hominum consensum præter naturam calor maximè quidem in totum animal effusus, sin minus at omnino vel in plurimis partibus vel in nobilissimis accensus: sæpius namque universa cutis nullum evidentem præter naturam calorem neque nobis exterius tangentibus, neque ipsis laborantibus præ se ferre videtur, sed in profundo corpore ipsi ægrotantes sentiunt, visceraque sibi incendio flagrare aiunt.*

Potest igitur sanguis impurior in portâ alterutrâ propriisque ramis, vel etiam radicibus subjecti febris rationem habere, quandoquidem saltem internus habitus, hoc est, præcordia, partesque alvo inferiore conclusæ ab ejus sive putredine sive ustione, sive etiam ebullitione præter naturam in-

^a Comm. Sent. 2, p. 1, 6, Epid.

calescunt ; sed etiam hoc nomine quia huiusmodi sanguis minimè putrescere aut corrumpi potest , quin brevi sanguis etiam purior in cavis stagnans necessario computrescat.

Ex quo ita statuendum est sanguinem quidem purum & perfectum in cavis quoties à se immutatus principia putredinis concipit , tum rationem habere & subjecti , & causæ continentis simul , quippe qui calorem factum habet , & habitum corporis ferè omnem calore præter naturam afficit ; sed quoties is computrescit incalescitque duntaxat per sympathiam sanguinis impurioris , tum neque causæ continentis rationem habere illum , quippe qui calorem minimè factum habet , & putredinem sed emendabilem concepit tantum , neque verò subjecti proprii & adæquati sed inadæquati : sanguinem autem impurum in portis quoties calorem factum habet quâcunque ratione , causæ quidem continentis vicem gerere , sed subjecti immediati quidem respectu partium internarum inferiore alvo conclusarum , sed respectu habitus externi & partium superiorum subjecti duntaxat mediati , quippe quem immutat nisi per sanguinem purum antè calefactum à se præter naturam.

Sanguis quæque illius purior , huius impurior :

uterque in vas suis putrescens diverso respectu causæ continentis & subjecti rationem obtinet.

Atqui ut redeamus in viam , cùm sanguinis duæ illæ partes locis distinctæ , calorem possint alienum concipere , vel simplici alteratione , vel putredine , aut ustione , hæc enim substantiæ corruptelam quandam præter alterationem inferunt , *principia sanè seu causæ alterantes eæque internæ (nam de internis antè dictum) sunt cætera omnia in corpore quæ ambientis calidi vicem gerere posse antè monuimus , sive partes solidæ , sive succi iique tam utiles quàm inutiles , & utrique sive communes sive particulares. Quæ substantiæ etsi subjectam febris minimè sunt , tamen si quando calorem habent factum vim causæ continentis habent , quâ scilicet febris adest & fovetur , quâ ablatâ tollitur , id est , calor in habitu sive interno sive externo spontè abis.*

Principia verò seu causæ alterantes internæ sunt eæ quæ in corpore ambientis calidi vicem gerere possunt :

Atque ex excrementis quidem inprimis sunt fuligines eæque sive secundum naturam genitæ modicè , sed retentæ & prohibitæ præter naturam , itaque affatim aggestæ in corpore , sive præter naturam succrescentes , ob intemperiem partium naturalium quanquam intra sanitatis latitudinem consistentem , ut

Ceu i. Excrementa fuliginosa in corpore affatim aggesta & cohibita .

in corporibus calidis, & squalidis atque atrabilaribus; aut ob errorem externum pravam scilicet victus rationem in alimentis suâ naturâ pravis potissimum positam: hæc namque in toto aut etiam parte aliquâ congestæ & sanguini alioqui laudabili immixtæ tandem hunc calefaciunt, atque principium putredinis vel inflammationis præbent. *Cohibentur autem & ita aggeruntur, quoties exitu naturali prohibentur, quod contingit sive cum liber commeatus per vasa sanguini denegatur, sive per cutem liberè expirare non datur.* *Primum* autem accidit *vasis vel obstructis vel constipatis*; *obstructis* scilicet sive ab ipso sanguine copiâ laborante & quodammodo incuneato, sive à lentis & crassis humoribus oblitis & incrustatis vasorum præsertim angustorum parietibus: *constipatis* verò, ut quoties partes earum parenchymata inflammatorio tumore distenduntur; comprimi enim & subsidere tum vasa in se necesse est. *Secundum* autem evenit, quoties vel externus corporis habitus laborat polyfarcia, aut multitudine humorum, vel ipsa cutis densa est, quæ densitas astrictione, aut refrigeratione, vel etiam exsiccatione inducitur.

Sive per liberum sanguinis per vasa commeatum denegatum,

Sive per cutis expirationem cohibitam.

2. Spiritus & sanguis tam venosus quam arteriosus p. n. se habens.

Ex *substantiis* autem *utilibus spiritus & sanguis* alteruter sibi mutuæ sunt causæ alterationis: nam impurus præter naturam putrens puriorem sæpè trahit in intemperiem, & vicissim, atque quivis alterum, venosus quippe arteriosum, sed arteriosus contrà & potissimum calefacit præter naturam venosum. Verùm frequentissimè spiritus vitalis sanguinem alterum aut utrumque præter naturam calefacit & succendiculi febris est instar. An verò etiam is subiecti quoque vicem præstet excutietur expendeturque mox à nobis.

His ita præmissis:

Jam enim præmissis quæ hætenus dicta sunt, fundamenti loco sigillatim inquirendum à nobis, quæ ex duplici genere febrium ab hæcticis diversarum, quæque alicujus causæ præsentia foventur & calorem fientem in habitu duntaxat habent, sint quæ reverà serosam in sanguine cujuscunque generis partem pro subiecto habeant; nam cuivis sanguini sive venoso sive arterioso, sive impuro sive puro, aqua atque serum plurimum affunditur.

Duo igitur sunt subalterna febrium genera ab hecticis alia, quorum primum diariæ nomine exprimitur & subjectum habet ex communi Medicorum sententiâ spiritum sive inflammatum sive putrentem; alterum putridæ febris nomine insignitur & in humore cujuscunque generis & quâcunque ratione calefacto præter naturam hæret. Primi autem generis duplicem speciem passim scholæ constituunt, quarum altera unum diem naturalem minimè excedit, altera autem etiam ad quatuor dies extenditur, unde ephemera plurium dierum vulgò dicitur in hoc à priore distincta quòd non solum spiritus, sed sanguis quoque propriè dictus quartus humor incaluit. Ad hoc genus autem meo judicio reduci quoque possunt febriculæ illæ quæ hemicranias & erysipelata, similesque affectus comitantur, cum levissimæ sint & diebus admodum paucis fere terminentur.

Atqui harum omnium febrium paucorum dierum, quam hætenus unanimi omnium Medicorum consensu unus vitalis spiritus inflammatus pro subjecto habitus fuerit, tamen ut potius illas omnes in unâ aquâ sive serosâ sanguinis venosi aut arteriosi parte, eâque ebulliente vel etiam fortè putrente hæerere ceu subjecto affirmem, multa graviaque persuadent argumenta, tametsi in plerisque hujus generis febribus non ierim inficias spiritum vitalem succendiculi habere rationem sive causæ internæ, quæ principium quidem fervoris seroso humori det, sed tamen minimè foveat, ut quanquam spiritus suæ restitutus est mediocritati, breve intra tempus, ut horulæ, si placeat, nihilominus fervor ebullitioque serosi humoris duret, itaque in eo ebulliente febris hærens servet constitutionem legitimam.

I. Statuitur : Febres omnes paucorum dierum seu diarias pro subjecto habere unam aquam seu serosam sanguinis venosi aut arteriosi partem.

Primum igitur argumentum à caloris, in quo essentia febris consistit, conditione repeto. ² Galeni decreto & consensu omnium Medicorum calor in febre diariâ vel primo contactu vel statim suavis est & blandus; quæ caloris certè lenitas suavitasque subjecti halituosi & vaporosi, aquei, inquam, & minimè ignei certum est argumentum: nam calor igneus mordet, pungitque, & erodit. Quia ergo spiri-

Quod confirmant,
I. Condicio caloris,

tus inflammatus, hoc est, ignescens fumum emittit acrem & pungentem, minimèque blandum & suavem: aqua autem contrà ebulliens non nisi mitem & levem saltem mulcebre cum tempore, & statim atque fervor ejus summus remiserit, sanè calor in diariâ suavis fervorem potius humoris aquei mediocrem quàm ignitionem spiritus demonstrat.

2. Signa ab
actionibus læ-
tis petita.

Secundò idem insinuant signa ab actionibus lætis petita, & imprimis è pulsu: nam in diariis^a Galeni observatione pulsus in magnitudinem, celeritatem & crebritatem mutatur alioqui exquisitè servans naturalem æqualitatem & mollitiem cum ordine, nisi quod crebritas in pulsu à proportionem deficit secundum quietem externam, quæ diuturnior evadit, unde pulsus rarior, & interna quies brevior, ipsaque systole nullo modo in celeritate mutatur. Nimirum cum ferofus humor sit corpus homogeneum & tenue atque simplicissimum æqualiter fervet, atque ejus fervore cor non nisi mediocriter incalescit, ac sine spirituum notabili exhaustu; ex quo pulsus augetur secundum magnitudinem, celeritatem ac crebritatem, sed modicè & æqualiter, atque ordinatè. Si namque contrà spiritum vel per unum diem naturalem ignescere statuamus, non levem ejus jacturam sequi necesse erit, unaque vires insigniter collabascere: itaque cum spiritus inflammatione magnitudinem pulsus & celeritatem consistere omnino improbabile, mollities autem in pulsu organi sanè mollis est index, qualis est arteria aquâ plurimâ ebulliente turgens.

Jam certum est ab aquâ vapores duntaxat aqueos excitari, à spiritu ignescente contrà calidos, siccos & fuliginosos, cujus rei indicia sunt tum thorax hispidus intemperiei cordis calidioris, spiritusque ignei index (nam fuligo pilorum materia) tum lingua, universumque os fuligine multâ ex sanguine & spiritu in corde accenso expirante atra. Quia igitur crebritas pulsus in diariis deficit secundum quietem exterioriorem, ut pulsus sit rarior, systoleque nullo modo in celeritate mutetur, itaque nulla necessitas

^a 3. de præf. ex puls.

est contractionis in pulsu majoris seu celerioris, sed sola febrilis caliditas temperari debet, hinc conjicere est in diariis spiritum vitalem minimè ignescere, sed potius alium humorem ex quo vapores aquei, non autem fuligines excitentur.

Quod confirmat inspiratio quoque major, & celerior expiratione in diariis, quia scilicet in his fuligo nulla succrescit à feri ebullitione.

Nulla porro ex numero malignorum symptomatum ab Hippocrate in prognosticis commemoratorum assidere & supervenire diariis si non proprium est, inseparabile certè signum est annotatione ^{3. Symptomata benigna.} Galeni; atqui hoc sanè evincit diarias minimè in spiritu vitali ignescente hærescere, sed in aliquo alio humore à naturâ benigno, & cujus aliàs jactura aut corruptela minimè perniciem aut noxiam insignem adferre naturæ potest. Nam spiritus inflammatio diem naturalem adæquare (si modò tam diu etiam ignescens vigere & durare potest, quod apud me omnino est ex genere *τὸ ἀδυνάτω*) diem, inquam, naturalem adæquare non potest citra omnimodam resolutionem & exhaustum, itaque summam virium jacturam consequentem, indeque syncopem, aut certè lipothymiam, atque omnium functionum abolitionem, ut ex se satis notum est. At verò humor serofus simplex & benignus nullam naturæ ingratam qualitatem & alienam valdè, nullamque molestiam inferre potest; neque notabilem offensam functionum importare, aut habitum corporis à naturali statu in non naturalem immutare, nisi ferè sensus devincere ad tempus fatendum: nam in his febribus mediocris alioqui est ejus fervor ut metuendum non sit à conferto, ejus ad caput, aut aliorsum raptu, & à gravioribus proinde symptomatis consequentibus, cum præsertim præpropere resolvi sit pronus.

Jam verò *urinæ benè coloratæ, omninoque urinis sanorum similes sunt inseparabile ephemerarum signum*, ^{4. Urinæ benè coloratæ.} Gal. observatione. Sed enim experienciâ teste ejusmodi sanè urinæ familiares quoque sunt omnibus morbis à pleonexiâ serosâ ex-

a 3. de Crisib. Cap. 3.

b Ibid.

citatis , cùm contrà verosimile sit in phlogosi spirituum urinas fulgorem quendam ac veluti flammam præ se ferre etsi nihil alieni deponant.

5. Solutionis
modus.

Ad hæc *solutionis diariarum febrium modus* demonstrat evidenter veritatem nostræ præpositionis. Est enim omnino necessarium febrem ei inhærere materiæ ceu subjecto , cujus quomodocunque factam vacuationem seu recessum semper sequitur febris ipsius solutio : atqui *declinationi accessionis cum sudore , aut rore , aut cum aliquo vapore proprium utique & inseparabile signum est diariarum* ^a *Galen*i observatione & experientiæ fide. Quia igitur aqua fervens necessariò in vaporem abit magis aut minùs sensilem , sed aqueum tamen , hoc est , in aquam rursus facilè mutabilem & concrescibilem , uti est sudor ; spiritus autem contrà inflammatus vel insensibiliter resolvitur ; vel in vaporem ficcum & fuliginosum , sed illud potiùs utpote cùm sit simplex & aëreo prorsus ingenio : in aqueum autem vaporem idem non nisi congelascens , atque à frigore condensatus abire potest , diaria profectò febris in aqueo humore , non in spiritu hæret.

Quid quòd febris diaria desinit in ἀποξείαν perfectam , & ubi declinaverit sub finem diei naturalis , nulla superstitis empyreumatis indicia relinquit , in quo à cæteris febribus in sanguine focum habentibus prorsus differt , tametsi convenit in iis quæ in eodem seroso humore hærent , ut hoc non sit proprium diariarum signum , sed inseparabile tamen , an non veritas nostræ propositionis inde lumen capit ; nam quia aqua incalescens suâ sponte ad ingenium redit si calefaciens causa removeatur , calor ab eâ toti communicatus facilè & subitò per ejus resolutionem remittitur evanescitque ex se penitus cùm non ita facilè calor igneus à spiritu inflammato inustus lentescere possit.

6. Causæ
omnes procata-
rcticæ & e-
videntes :

Postremò videamus argumenta ex *causis diariarum* repetita , quale nam subjectum demonstrent spiritum scilicet incensum , an serosam pleonexiam ebullientem. Equidem *causæ diariæ omnes sunt procatarcticæ & evidentes , unum*

^a Lib. 1. de febr.

scilicet hoc est præcipuum annotatione a Galeni, febrium ephemerarum indicium ab aliquâ incipere causâ evidenti ac manifestâ, quæ antè præcesserit, etsi non est proprium. Atqui causæ illæ omnes evidentes tametsi variæ & multiplices calefaciunt tamen præter naturam per unum ex quatuor hisce modis à ^b Galeno adductis, scilicet vel per medium motum sive animi sive corporis, vel rei calidæ externæ viciniam & adhæsum, vel alicujus substantiæ pariter calidæ permixtionem, vel denique expirationis calidæ cohibitionem & collectionem: nam putredo quintus aliàs modus, putredo, inquam, concepta intus utpote latens obscuraque, è causarum procatarticarum censu excluditur.

Motus ergo & imprimis animæ sive ad intra, ut in timore & in syncope ex Avicenna, sive ad extra, ut in gaudio, curis & vigiliis, sive mixtus, ut in irâ & tristitiâ, sive indifferens, ut in dolore, pariterque motus corporis immoderati tametsi evidenter necessariòque spiritus exagitant, perturbant, atque quodammodo inflammant, tamen quia una quoque sanguinem variè commovent, impelluntque, utique eundem certè calefaciunt, aut saltem per medium spiritus vitalis inflammati calorem quandam in ipso sanguine ejusque serosâ parte vehementius commotâ ebullitionem excitant. Sed enim quoniam perturbatione animæ compositâ motus spiritus illico conquiescit, & ad ingenium redit, itaque calor in eo per se remittitur, nisi spiritus ipse per se evanescit, aut absumitur potius in substantiæ spirituosæ continentem reparationem, spiritus autem qui deinceps generatur (nam continens fit spiritus reparatio exhaustui perenni respondens) is sedata jam animæ passione temperatus ac tepidus minimèque ut antè fervidus substituitur, hinc fanè efficitur febrem, quæ succedit animæ perturbationi, & eâ tamen sedatâ viget nihilominus etiam diem naturalem, minimè quidem in inflammato inhærescere spiritu cùm is qui sufficitur jam non ut antè ferveat, sed mediocritatem naturalem habeat, verùm in aliquâ aliâ substantiâ quæ qui-

E quorum numero sunt:

a Motus tam animi quàm corporis.

a 2. de cris. c. 13.

b. L. 1. de diff. feb. & de caus. morb.

dem fervefacta à spiritu antè accenso, nec una cum spiritu absumpta retineat ultra alienum calorem scilicet per diem naturalem, qualis certè materia cùm nulla alia sit præter sanguinem, & hujus duæ sint partes maximè dissimiles, aquosam tamen partem esse potius quàm crassam & fibrosam hinc certè intelligere est quòd cùm utraque semper caleat actu à commercio spirituum, aquosa tamen propter tenuem substantiæ modum faciliùs citiùsque præ fibrosâ alienum concipit à spiritûs ignitione calorem & conceptum deponit, hoc est, diem intra naturalem, & pristinam recuperat temperiem.

Equidem ultrò fateor spirituum incensionem per animæ perturbationes esse frequentissimam causam diariæ, indeque occasionem dedisse medicis ejus focum statuendi, in accenso spiritu; verùm eam spiritus inflammationem esse causam remotam & incentivum duntaxat ebullitionis aqueæ in sanguine partis, quæ ebullitio quandiu durat, tam diu alieno corpus laceffitur calore, arctè teneo, accuratèque defendo. Nam præter motus animæ vehementes quoque *corporis labores, immoderatæque vacuationes, & lassitudo consequens, ac dolor, imo syncope, sed & insolatio, ignes, medicamenta calida* experientiæ fide febrem diariam inducunt quidem, non solùm quòd spiritus variâ agitatione inflamment, sed etiam quòd mediante spiritu accenso sanguinem, unàque partem ejus aqueam ad fervorem impellunt, nisi potius simul & semel spiritus unàque sanguinem calefacere dicendum est.

Et sanè cùm eadem causæ intereà dum spiritus inflamment finitu eisdem resolvant atterantque aut vacuent, calor perseverans & in habitu, in quo febris hyparxis consistit, suscitatus v. g. à calore momentaneo spirituum, habet certè subjectum non substantiam illam spirituum quæ evanuerit, aut certè tantâ laborat penuriâ, ut ei calor diurnæ durationis tribui non debeat, sed potius aliquod aliud subjectum quod vel unà cum spiritu calefactum ab eisdem causis ebullierit, vel certè immediatè à spiritu alteratum calorem firmiter retinuerit. Et confirmatur quòd

cùm fyncope accenseatur causis diariæ, in ea minimè spiritus, qui posteaquam ad se æger redierit de novo generantur, incendium concepisse dici possunt & febrem fovere, atque subjecti ejus vicem gerere.

Jam verò *ex causis quæ calidæ rei externæ adhæsu mediante, aut rei calidæ permixtione febrem diariam inferunt, ut inter externas sol, ignis, medicamenta calida, cibi acres, vinum, fames, sitis, inanitio, & inter internas biliosa cacochymia*, hæ profectò causæ omnes, quia etsi spiritus agitant, unâ quoque vel etiam prius sanguinem & serosam ejus partem fervefaciunt, non magis spiritum quàm aqueam in sanguinis massâ portionem diariarum febrium subjectum esse convincunt.

b. Rei calidæ externæ adhæsiō & vicinia.

c. Calidæ substantiæ permixtio.

Quæ denique ad *effluxus calidi retentionem* causæ referuntur, ut *cutis frigiditas, adstrictio, obstructio, aut ariditas*, quoniam effluxus ille est vapor vel aqueus, vel terreus seu fuliginosus; atque quæ diariam inducunt fuliginosi retentione vaporis, illa pariter aquam in sanguine atque spiritus ad fervorem impellunt, neutri certè opinioni sed utrique ex æquo favent: quæ porrò aquei vaporis cohibitione, omnino nostram stabiliunt sententiam, cùm aquea colluvies redundans neque de more exspirans & præcopiâ minimè ventilatâ ad alienum calorem concipiendum proclivior sit, quàm si liberè moveretur.

d. Expirationis calidæ cohibitio & retentio.

Et viiium capiunt ni moveantur aquæ.

Præterea mirificè nostram confirmat sententiam *contemplatio constitutionis febris diariæ*. Nam experimentis constat serosam sanguinis partem ferveferi & fervefactam retinere alienum calorem circiter spatium vel unius diei, ut constat ex orthopnoeâ, quæ hydropem thoracis sequitur, ut antè demonstravimus: illa enim fervorem serosi sanguinis circa primum somnum consequens eumque abrumpens, nec nisi duodecim post horas remittens satis declarat constantiam feri in retinendo fervore circiter spatium diei naturalis. Quod comprobavi quoque in aquâ semicupii: nam cùm sub vesperam incaluisse & egelidæ commixta fuisset, sequenti die post quatuordecim à fervore horas adhuc eam

7. Contemplatio constitutionis febris diariæ.

retinere alieni caloris aliquid observavi, cum ab ambientis alteratione munita coniecto vase fuisset.

8. Ex febricula ephemera, quæ hemicraniam, vertigines, & similes affectus comitantur.

Postremo hoc dogma illustrent eæ febriculæ ephemerae, certè paucorum dierum, quæ hemicraniam ac vertigines similesve affectus comitantur, quæve præcedunt erysipelata. Nam antè demonstratum, hujuscemodi affectus contingere, vel sero jam diu stagnante in capite desubito commoto atque ebulliente, vel ex toto repente ad caput raptò & aut membranas violenter impetente, unde dolor, aut spiritus animales horsum vorsum agitante, unde vertigo; cum porrò fervorem præcipuè & frequenter induci quidem ab aëriâ aliquâ tempestate: eam autem ebullitionem diem intra naturalem ferè terminari brevis affectuum die naturali circumscripta satis insinuat. Cujus etiam durationis indicium est duratio æqualis commotionis, quæ est in aëre, quam uno die terminari experientia docet: nam ab animalibus effusæ querimonie hujusmodi perturbationum aëris indices & præfagæ seu divinatrices ferè unum diem antequam ingruant exaudiri consuevere experientiæ fide.

Atque quæ erysipelata præcedunt aut eis assident.

Jam verò quæ febriculæ assident aut etiam præcedunt erysipelata, ea pariter in seroso humore præcipuè consistunt, eoque bilis vel etiam sanguinis ichore tincto & in vasis modò majoribus & superioribus, modò descendentibus ebulliente, unde erysipelata vel faciem, vel crura potissimum obsident: nam ebullitionem febriculæ horrorem quandoque levem consequens, & sitis arguunt: sed serosi humoris febriculæ subjecti atque tumoris causæ materialis indicia sunt cum vomitus aqueus ferè & nonnihil biliosus, tum mollities mediocritasque tumoris consequentis, & subsidencia sive evanescencia brevis citra suppuratum, vel scirrhum; tumorem enim subolescere à decubitu humoris morbifici sive febriferi verosimile est. Denique biliosi aut sanguini ichoris sero affusi index color flavus aut rubeus etiamnum post tumoris evanescenciam aliquandiu in parte superstes (serum enim brevius faciliusque resolvitur (sed & sensus pruritus. Atqui quoniam experientiâ teste febricula, dolorque, & fluxio cum erysipelate conjuncta unum diem

terminum habent (nisi fortè pleonexia serosa tanta sit , ut postquam efferbuerit novum deinceps fervorem resumat periodicè , & paucos intra dies v. g. quatuor consequentem scilicet perturbationem aëris quarto quoque die recipocantem) conjicere est certè febres , quarum fervor unius diei naturalis est , in humore aqueo hærere , qui scilicet fervorem à causis externis impressum unius diei naturalis spatio retinere solet , cùm præsertim causa externa commovens id tempus in perturbando aëre servare soleat.

Et verò etiam experientia docet ab aliis causis quàm ab ambiente serosum humorem conceptum fervorem tamdiu etiam retinere : nam in erysipelate ab iracundiâ excitato quanquam cessante illâ & animâ tranquillitati suæ restitutâ nihilominus dolor fluxioque vigent in erysipelate circiter unum diem.

Concludamus itaque diarias febres sive propriè dictas & solitarias , sive impropriè dictas quæ scilicet à fluxione aut dolore excitantur , vel certè cum dolore sunt conjunctæ , ut quæ hemicraniæ , vertigini , aut erysipelati assident , & si quæ sunt aliæ ejus generis , quanquam plurimæ latent & propter brevitatem aut parvitatem ab ægrotis susque deque feruntur & citra querimoniam , atque pariter etiam medicos fallunt , in uno aquoso humore calefacto præter naturam atque ebulliente sive ichoribus biliosis permixto tanquam proprio & adæquato sive totali subjecto inhærere.

Difforum
conclusio.

Agedum autem in genere febrium , quæ humorales dicuntur , inprimis occurrunt *synochi sive continentes & præsertim quæ imputres dicuntur* quæ mediæ sunt inter diarias & putridas , si non potius ad ephemeris referri debent , utpote quarum essentielles conditiones sunt eadem atque ephemerarum , & in hoc uno differunt ab his ex communi medicorum sententiâ quòd non in spiritu tantum sed in sanguinis massâ simul hærere , à cujus fervore fovetur & prorogatur spiritus inflammatio. Verùm ut ingenuè quod sentio dicam *continentes certè febres , quæ nullis periodicis exacerbationibus , aut remissionibus distinguuntur , sed æqualitatem in continuitate servant , tametsi calor in iis vel serpet eundem*

II. Statuitur, febres synochas continentes imputres sive ephemeris plurimum dierum , idem subjectum cum veris ephemeris habere , scilicet serosum humorem in vasculis ebullientem , sed magis reducere

dantem, &
vehementius
ferventem.

tonum toto morbi progressu, vel æqualiter increseat & intensatur, aut contrà æqualiter decreseat eundo, continentes, inquam, sive ephemeræ plurium dierum idem subiectum cum veris ephemeris habent serosum humorem in vasis ebullientem, sed magis redundantem & vehementius ferventem, itaque reliquam sanguinis massam sibi confusam magis & pertinacius calefacientem simulque totum corporis habitum.

Quod com-
probat:
1. Signa pe-
tita à causis,

Cujus doctrinæ argumenta peti possunt tum è signis omnis generis, & motu caloris, tum verò solutionis specie. Etenim si signa è causis petita intueri placet, causæ certè synochi imputris eadem sunt quæ diariæ, sed actuosiores sive efficaciores, ut v. g. densitas insignis cutis, quam pariat obstructio pororum quâ vehementer impacti sint humores, & inferat plethora vel etiam polysarcia, & verò omnes causæ serosæ pleonexiæ sive generantes ut victus plenior, & humidior, atque calida admodum viscerum intemperies, sive colligentes, ut longa consueti exercitii intermissio, aut suppressio vacuationis solemnis. Nam ab his causis aqueus humor suppressus ideoque redundans est subiectum febris, sed effluxus calidus ficcus est principium & occasio fervoris in aqueo præter cæteras causas externas & evidentes, de quibus in ephemerâ.

Motu caloris,

Jam verò in synocho calor similiter atque in diariis blandus & minimè mordens sed major tamen & paulò vehementior, pulsus pariter magni, celeres, crebri ac vehementes, sed pleni tamen & molles, similiterque respiratio pulsui respondens etsi videntur indifferentia signa, & non fortè expressius serosum humorem quàm sanguinem incallescere convincunt, tamen typus & motus caloris, urinæ atque cætera assidentia signa serosi humoris potius quàm sanguinis ipsius fervori attestantur.

Nam serosus humor tenuis ex se jam actu incallescens longè facilius & citius summum fervorem subito & brevi tempore concipere quàm sanguinis vinosi massa ex se crassa & frigida potest, qualis fervor in febribus synochiis & paracmasticis cernitur, in quibus calor statim summum vigorem attingit; similiterque serum conceptum fervorem

citiùs deponere potest & perfectiùs, ut evenit in épacmasticis synochiis & homotonis, cùm sanguis contrà calorem in habitu præsertim non facile possit & integrè deponere citraque sui corruptionem, qui tamen calor in habitu in causâ continente & subiecto inest revera, ut antè demonstratum à nobis.

Urinæ autem in synochiis consistentiâ & colore sanorum Excretis, urinis similes sanè ebullitionem feri citrasanguinis putredinem insinuant: nam hæc absque separatione ichorum, à quibus aspersis serum alieno suffunditur colore, hoc est, congeneri ichori permixto fieri nequit; quia enim neque fufura neque sedimentum in urinâ sanguinis ichorem ostendit sibi affusum, certè putredinem in sanguine minimè indicant huiusmodi urinæ, proindeque in sanguine calorem habituale inesse minimè significant.

Lassitudo autem generalis, ut & inquietudo corporis, etsi Et actionibus læsis, quæ alia plethoræ indicia assident his febribus, non magis plethoram massæ sanguineæ arguunt quàm plenitudinem unius serosi humoris, ut satis intelligere est quòd hæc solvitur lassitudo spontè & paucos intra dies unà cum morbo sive sensim sine sensu idque per resolutionem, aut cum spectabili & continuo madore totius corporis, sive subito sudore largius dimanante è toto corpore, nam lassitudinem ab unius aquei humoris suâ copia corpus aggravantis fieri posse intelligere est ex eo, quòd Austro flante, & in constitutionibus aëris humidis & pluviosis corpora insolitam gravitatem persentiunt, à quâ liberantur Aquilone flante & sereno cœlo; quo tempore minimè serosi humores colliguntur & contrahuntur ab ambientis contactu, sed potiùs exprimuntur è corpore.

Adhæc gravitas capitis & impotentia vigilandi, inclinatioque ad cataphoram, aut potiùs somnus profundus & verno- ut & Symptomatis. sus, sed tamen εὐδίαεψ] & paucorum dierum, indicat non tam sanguinis ipsius metastasin quàm aquei humoris in commune sensorium raptum sive ascensum, certè effumationem plurimam vaporum frigidorum humidorum, qui non nisi ex aquoso humore excitari & attolli possunt: itaque omnia signa favent nostro dogmati.

2. Solutionis
modus.

Quod demùm cōfirmat *solutionis modus*: nam citra va-
cuationem insignem & aspectabilem, aut certè per sudō-
rem, vel somnum solvuntur hujusmodi febres. Quis enim
alius à seroso humore sive sensim sive subito resolvi, aut
certè sub aquæ formâ exire potest?

III. Statui-
tur; Febres
continuas seu
synochos pu-
tres, etsi in
sanguine hæ-
rent; serosum
tamen humo-
rem pro par-
tiali subjecto
agnoscere.

Jam verò quoniam ex numero *febrium continuarum syno-
chi putres ferè succedunt imputribus*, de quibus antè, &
ambarum causæ sunt eædem, sed illarum majores tamen,
astrictio scilicet insignis admodùm, constipatioque & ob-
structio sive pororum totius cutis, sive finium & extremi-
tatum vasorum à multis, crassis, lentisque humoribus ve-
hementer impactis, eaque prohibens effluvium tam aqueum
quàm fuliginosum, *conjicere est profectò synochum putrem
ita in sanguine inhærere, ut serosa in eo pars ebulliens maxime
ac putrescens subjecti præcipui quandoque vicem gerat, reli-
quâ autem ejusdem sanguinis substantiâ putredinem quidem
contraxerit aliquam, sed non admodum progressam & emen-
dabilem; itaque subjecti quoque partialis sed minùs præcipui
lorum teneat: tametsi quandoque contrarium contingat.*

Quod asseru-
unt 1. Caloris
modus.

Quod effatum sanè cōfirmat *caliditas*, ^a *Galen*i obser-
vatione *manui tangenti sese offerens plurima quidem, sed illa
tamen mitis & vaporosa, omninoque similis ei calori, qui in
balneo contrahitur, ideoque minùs molesta quàm quæ in
cæteris putridis febribus percipitur, qui calor vaporosus in-
dicat planè subjecti febrilis plurimum exhalare inque hali-
tum digeri: quod à seroso nullum aliud esse potest, siqui-
dem vaporis humidi materia ex quâ præter aquam nulla
est alia.*

2. Urinæ co-
piosæ & te-
nues.

Adhæc *urinæ copiosæ, tenues, & aquæ instar perspicuæ;*
omninòque urinis sanorum similes, primæ saltem morbi
invasioni familiares, & singulis exacerbationibus synochor-
um febrium, sed productarum etiam ad quadragesimum
diem obscurè licet quaternarios aut septenarios factis &
motibus lunæ respondentibus, evidenter insinuant serosam
in sanguine partem ante reliquam sanguinis massam & præ-
cipuè fervere: nam urinæ copia assumpto potu longè

b 2. de diff. febr.

majot

major ostendit inprimis serosum in sanguine humorem ebullire, perspicuitas autem sive tenuitas adjuncta pariter eundem humorem ante reliquum sanguinem saltem unum diem ebullire, cum crassities & sedimentum rubrum separationis ichorosæ in sanguine partis à fibrosâ, sive putredinis indices & secundo duntaxat die aut tardius conspiciua longè post sanguinem computrescere arguant.

Denique confirmat *solutio* hujusmodi febrium per sudorem facta, imò adlevamentum sive remissio earundem perennem sudorem jam à principio morbi consequens.

OBS. CLII. *Memini equidem, ut taceam synochum criticè indicatam sudore liberali tum 17. die morbi ab urinâ è turbidâ subito clarâ tenuique redditâ indicato in illustri Matronâ D. de Viange;*

3. Solutio.

De solutione febr. putrid. contin. Præced. simil.

OBS. CLIII. *Tum die septimo à vehementi rigore indicato in multis & nominatim in Ambrosio quodam milite Prætoriano,*

OBS. CLIV. *Memini, inquam illustrissimam Virginem, de quâ mentio à nobis facta in consilio de Epilepsiâ, ante viginti annos verno tempore pluvioso & simul ab Euro præter ordinem perflato febre synocho laborasse sed insignitâ perenni propè sudore: nam vesperi & mane corpus universum largis difflebat sudoribus per plusculas horas, quibus imminutionibus unâ quoque & febris evidentem imminutionem capiebat, ut decimo quarto die prorsus extincta fuerit.*

Præced. simil.

OBS. CLV. *Hoc anno ineunte Nobilissima Francisca de Saint - Ignon, uxor generosi & piissimi Viri Nicolai de Rarcourt, in synochum incidit jam quinquagenaria: septimo die à sudore largo febris admodum elanguit, sed is sudor licet modico potu utenti Mensem Februarium integrum magnamque Martii partem totas noctes profusissimè diffluit, quamquam lingua nigra atque urina turbida cum sedimento rubro febrem nihilominus delitescere toto eo tempore satis arguerent.*

Præced. simil.

Enim verò quæ continententes febres speciatim in arterioso sanguine inflammato sive ustulato (ustionis enim is magis capax quàm putredinis veræ) focum habere videntur, atque splenicis maximè sunt familiares, earum sane subjectum mea

Porro speciatim asseritur: Continentium febrium in arterioso sanguine inflammato for-

eum habentium
subiectum
potiori jure,
quàm aliarum
in aquosa sanguinis
parte consulere.

sententiâ potiori jure quàm aliarum in aquosâ ejusdem sanguinis parte constituendum esse ex sequentibus intelligere est. Nam inprimis sanguis arteriosus longè copiosiori sero ex anatomia affusus conspicitur : urinæ præterea toto morbi decursu urinis sanorum similes , ut in *illustri arthritico* observatum à nobis , etsi quando in iis aliquid sedimenti deponitur , illud tantum per septenarios , & uno duntaxat die sese conspiciendum exhibet idque perexiguum , ut observatum in *Nobili cive Pontano Claudio Charbonier* ; rarum quippe in his febribus sedimentum , quòd sanguis potius comburitur verè & ustulatur , quàm computrescit seroso humori.

Conjecturam autem adjuvant symptomata omnia quæ utrique generi synochorum putrium sed potissimum in arterioso sanguine consistentium assidere solent & inprimis varii dolores externum præsertim habitum & in eo præcipuè articulos obsidentes. Demonstratum enim à nobis paulò antè dolores harum febrium comites modò thoracem , modò artus aut spatia inter articulos media , aut potissimum ipsos articulos maximè infestantes serosi humoris in vasis & præcipuè arteriis ebullientis effervescentiam sequi insignem ac veluti exundationem quandam in eas partes , in quibus vasorum extremitates sistuntur , quòd is humor hæc de causâ ulterius progredi non potens , cohibeatur aggeraturque prædictis in partibus , diuturnoque depluvio continuitatem earum tandem solvat & præsertim membranosi generis acerrimo scilicet sensu à naturâ præditi. *Verosimile enim est aut potiùs necessarium , febris atque gravissimorum symptomatum tum incurfantium continentem causam unum & eundem statuere humorem , eum quippe qui clariora sui fervoris exhibet indicia , ut quoniam certissimis argumentis constat , hujusmodi dolorum causam esse serosi humoris continuatam & propè perennem effervescentiam , eundem meritò humorem febris quoque esse subjectum affirmare debeamus præcipuum.*

Itaque continentes & productæ febres , quæ æquabilem quandam continuitatem servant nec exacerbationis quotidianæ , ter-

tianæ aut quartanæ typum præ se ferunt, tametsi obscuros motus quadris lunæ imperium in humores aqueos obtinentis respondententes servare videntur, & alioqui varios dolores comites habent, in seroso humore ebulliente ceu subjecto hærent.

In hoc autem censu collocandas quoque crediderim non temerè eas febres, quæ dejectiones aqueas biliosas familiares habent, non solum principio morbi sed toto decursu cum utilitate aliàs & tolerantia fluentes, quarum observationes plusculæ antè sunt à nobis annotatæ, & simul insinuatum eas pleonexiæ serosæ esse effectus, quæ nimirum ebulliens in vasis & potissimum in arteriis introrsumque rapta per viscera sibi viam parat in communem omnium excrementorum sentinam. Equidem cum citra erosionis vasorum, & apertionis sensum, atque cruoris affusionem fiant, facile autem perferantur, minimè certè fiunt motu seu pulsu naturæ aliquâ infestâ qualitate irritatæ: sed & quia aqua ex se simpliciter gravis nequaquam est præsertim fervefacta, sanè minimè naturam plenitudine & copiâ irritare probabile est. Ex quo relinquitur, eas dejectiones non tam esse opera naturæ, quàm symptomaticas, factasque impetu & orgasmo humoris serosi propter fervorem propriis in sedibus consistere nequeuntis, sed hac illac diffluentis, hoc est, quaquaversum despumantis, tam extrorsum scilicet in varias externi habitus regiones, quàm introrsum, in alvum ceu sententiam communem.

In hoc censu quoque collocandæ sunt eæ febres, quæ dejectiones aqueas biliosas familiares habent.

Quæ dejectiones non tam sunt naturales quàm symptomaticæ, ac impetu serosi humoris excitatæ:

Nam & dolores antè memorati & dejectiones ὀδυνώχλαραι coincidere possunt eadem in febre continente primò, sed quæ tandem relinquat in aliquo viscerum tumorem sive duritiem, à restitante ichore crassiusculo sero præterfluenti immixto, angustias scilicet vasorum non potente evadere. Est autem notandum, huiusmodi dejectiones potissimum evenire seorsim à doloribus prædictis, vel etiam simul cum iisdem, quoties serosus humor ebulliens ab habitu externo introrsum quâcunque ratione & præsertim ambientis frigore compellitur.

Imò verò compulsus introrsum non solum huiusmodi diarrhæas serosas, sed longè alia graviora infert mala. Scilicet

Qui intro compulsus, longe alia

graviora ma-
la infert, tam
in thorace :

quàm in ca-
pite.

ad *ventrem medium sive thoracem* compulsus modò dolores lateris varios sed ferè fugaces & periodicos, modò spirandi difficultatem & præsertim asthmâ occupatâ pleurâ aut etiam pulmone vel thorace interno infert : ad *ventrem autem summum*, id est, *caput*, raptus nunc carum, aut lethargum similesque soporosos affectus, sed minimè *ἀδυσπρεπές*, nunc insultus epilepticos sive convulsivos motus vehementes magis aut minùs, vel etiam obscuros aut parvos excitat ; nunc deliria sed minimè ferocia tametsi magis & minùs diuturna & contumacia ; nam carum, lethargum, & ejusmodi soporosos affectus humoris serosi in intimo capite stagnantis esse effectus in superioribus observationibus demonstravimus : pariterque pluribus argumentis evicimus epileptica symptomata & paralyses doloribus abdominis convulsoriis succedaneas eundem in humorem postico in capite ebullientem debere refundi, & *speciatim in historiis bonorum civium Pontanorum Claudii Charbonier & Cl. Juvenis*. Neque enim dubium est apud me epilepticos insultus vere & autumnò recurrentes passim copulari cum febre synocho quanquam modicâ admodum ideoque obscurâ.

De delirio autem tametsi antè nulla ejus seorsim historia est aut mentio facta nisi in exanthematum seu variolarum eâ specie, quæ à seroso humore erumpunt ; tamen certò meminimus delirii synocho febris assidentis non solùm fugacis sed etiam valdè pertinacis, ejusque minimè lethalis & evidenter à serosi humoris raptu in caput excitati.

De febre gravissimâ arthritidem præcurrente, cum delirio & motibus convuls.

OBS. CLVI. *Novi hic arthriticum Nobilem qui quoties arthritide infestatur, toties febris gravissima præcurrit, cujus episemasiæ recurrentes per septenarios & tempus insignes mutationes repetentes nonnullis sed modicis tamen motibus convulsivis, delirioque evidente sed paucarum horarum sunt insignitæ : quæ symptomata certum est ab eodem humore ebulliente, à quo arthritidis febrisque, hoc est, seroso foveri suscitarique.*

De febre synoch. cum delirio menstruo conjuncta.

OBS. CLVII. *Memini autem me observasse in Adolescente Generoso Burgundo de Bresse, synocho hybernâ laborante delirium leve quidem sed menstruum, idque minimè lethale, quanquam lingua arida utraque, & urinæ perpetuò crudæ, id*

est, tenues & aqueæ dilirii comites adessent, imo hæ urinæ perpetuæ toto morbi decursu, qui ob vehementiam hyemis quin-
quemestris fuit, sed salutaris tamen, satis ostenderunt unâ
cum morbi exitu focum putredinis sive bullitionis in uno se-
roso humore exstitisse præcipuè: tametsi non dubium est unâ
quoque negarim quandoque etiam ipsum sanguinem quatuor
humores complexum computrescere aut etiam comburi: quæ sci-
licet febres pleonexiâ serosâ scatentia corpora invadunt & ejus-
dem etiam effervescentis effectibus symptomatis variis modò
enarratis incurfantur. Neque enim desunt febres quæ in
sanguinis massâ putrente aut ustulatâ simul cum serosâ par-
te ebulliente focum habent, cujus generis sunt eæ, quæ
corpora plethorica carnosaque, qualia adolescentem infestant
verno præsertim tempore atque æstate, quibus tempori-
bus effluvium aqueum liberum est; quibus tamen in feбри-
bus probabile est serosam colluviem occasionem putredinis
reliquæ massæ redundantî occasionem dedisse, ut est antè
pluribus argumentis demonstratum.

At enim verò idem judicium esse de *reliquis febribus pu-
tridis sive continuis sive intermittentibus*, quod de synochis,
multa habeo documenta, quæ antequam sigillatim expli-
cem, supponendum *febrium continuarum quidem subjectum*
*esse sanguinem cujuscunque naturæ sive arteriosum sive veno-
sum, pituitosum scilicet seu crudum, biliosum, vel atrabila-
rem, quicumque occurrit in venis, tam in stipitibus cava sci-
licet & porta utraque, necnon ramis sive ad externum usque*
*habitum pertinentibus sive ad partes inferiore ventre conclu-
sas, quàm in radicibus eorundem truncorum disseminatis per*
*hepar & lienem; sed eâ copiâ aggestum & aliàs inculca-
tum, ut cùm ratione ventilationis prohibitæ à suppressis fu-
liginibus incalescat & putredinem concipiat aut ustionem,*
has affectiones usque & usque progredientes in aliam atque
aliam materiam seu mineram sibi quippe continuatam &
magnâ aggestam copiâ, nec nisi plures intra dies facîle
resolubilem aut in cineres mutabilem diutissimè retineat.

IV. Statua-
tur: Febrium
putridarum
continuarum
diversos faeco-
esse.

Febrium autem intermittantium materiam supponendum
minimè esse triplicem illam cacochymiam famosam siqui-

Ut & inter-
mittentium.

dem bilis, pituita, aut melancholia excrementitii humores seorsim haud quanquam reperiuntur eâ copiâ, cum quâ febrem in toto excitent, *sed potius esse sanguinem impurum illum quidem sive semisanguinem quanquam crudum, temperatum, vel etiam biliosum, aut atrabilem, qui in portis hepatis & lienis earumque cum radicibus per duplex viscus propagatis, tum ramis & propaginibus per mesereum & epiploom glandulasque varias perreptantibus, tandemque ventriculo & intestinis implantatis contentus putrescat, uraturve, aut simpliciter ebulliat: sed cum eâ conditione, ut quævis alteratio minimè sit continuata, sed interpolata quâcunque ratione interrumpatur.* Hæc enim est jam pervagata opinio de loco & de foco putredinis intermittentium febrium à divino scilicet Fernelio primùm meditata, explicataque ab excellentissimis Viris Ludovico Mercato & Eustachio Rudio, aliisque magnis Viris luculentissimis rationibus, quas hic inculcare piget, ne præter morem meum alienos labores mihi videar vindicare; denique experimentis meis propriis confirmata.

De febre tertianâ intermittente cum tumore hepatis:

OBS. CLVIII. Nam memini febrem tertianam, quæ tenuit amplissimum Præsidem Michaëlem Bouvetum ante quinque annos, focum habuisse in hepate, cujus indicium tumor inflammatorius visceris ei superstes, qui in suppuratum abiit, ut constitit ex sero purulento commixto sanguinis massæ venâ sectâ conspicuo, & linguâ semper albescente vapore scilicet purulento tinctâ, quique accessu febris quartanæ exacto tandem anno mortem intulit. Ejus in cadavere hepar insigniter tumefactum & quasi retorridum, sed adhuc aspersum pure reperiit fuit; lien autem totus ambustus & carbonis instar ater.

præced. simil.

OBS. CLIX. Recordor etiam Nobilem Adolescentem & Religiosum ordinis Benedictini Joannem de Pouilly, tertianâ laborasse gravi admodum & productâ, cujus paroxysmi circa meridiem à mediocri rigore cum inciperent, sudore largo sequenti die solvebantur: febre autem ingravescente derepente & in continuam mutatâ subito me absente brevi suffocatus interiit. Dissecto cadavere hepar immani tumore & jam scirroso distentum inventum, & vomica pure prægnans in pulmone:

nam biduo antè peripneumoniâ , ut audio, oppressus fuerat.

OBS. CLX. Porrò non ita pridem hîc excessit è vivis Reverendus Canonicus Collegiatæ Ecclesiæ S. Crucis , cui nomen Basinus , à tertianâ febre comitatâ magno admodum tumore hepatis eoque duro , nec non abdominis dextri & eo infra etiam umbilicum porrecto confectus. In huius cadavere , præter hepar scirrhosum & oppidò grande , observatæ glandulæ omnes dextri lateris unâ cum pancreate tumore supra admirationem magno & duro distentæ , retorridæque ut lapideas verè diceres. Hic autem ut ex auditu accepi ante tertianam lentâ febre hybernâque detentus propè extabuerat.

Præced. sim.

OBS. CLXI. Recordor denique egregiam & nobilem Domicellam Annam de Gatinois , Uxorem Generosi Viri Ludovici de la Mothe , Domini de Landfracourt , viginti ante annos tertianâ autumnali laborasse , quæ in continuam & modicam tamen mutata totam hyemem vixit , sed insignita sævissimis stomachi doloribus duas tresve horas statim ab assumpto cibo juvenculam graviter excernentibus.

De febre tertianâ intermittente in continuam mutatâ.

OBS. CLXII. Verosimilè fane fuit focus febris causamque doloris adeò acerbi in pancreate latuisse ; nam huiusmodi dolores deinceps observavi à scirrroso pancreate graviter premente ventriculum cibo distentum excitari aut potius recrudescere & exacerbari à compressu ventriculi cibo pleni ; & nominatim in Reverendo Canonico præfatæ Ecclesiæ Desiderio de Rupé , qui quatuor ante mortem annos de his doloribus fuit apud me semper conquestus : id enim constitit satis ex dissectione corporis. Cæterum ingeniosa & prudens domicella à febre iisque doloribus Junio mense sequenti ab usu aquarum Birckenfeldensium meo consilio liberata revaluit , cum cætera medicamentorum genera ne hilum profuissent , succedente scilicet diuturno alvi profluvio.

De febr. tert. à scirrroso pancreate.

His itaque experimentis confirmata fuit apud me gravissimorum medicorum sententia , febres intermittentes scilicet hæerere in sanguine qualiscunque occurrit in vasis sive viscerum , sive glandularum cæterarumque partium abdomine conclusarum , & eas quidem in triplici esse differentiâ.

Istæ sunt
febris inter-
mittentium,

Aliæ sunt
quotidianæ,

Aliæ tertia-
næ,

Aliæ quar-
tanæ,

Enimverò quoniam in ramis portæ hepaticæ sanguis crassus in hepate genitus continetur isque à mediocritate versus frigus, aut calorem recedens (nam temperatus prorsus sanguis nisi præter naturam prius incaluerit & jam billescere coeperit præ uisione febrem certè fovere nequit) sunt autem rami unà cum ipso stipite portâ dicto insignes septem, *inde in eo sanguine ceu subjecto hærent duplicis generis febres, quotidianæ scilicet in crudo & pituitoso, & tertianæ in bilioso sive calido, quæ septem circiter vel quatuordecim circuitibus ut plurimum terminantur tandem, circuitibus, inquam, sive paroxysmis recurrentibus, quia scilicet sanguine in uno ex illis ramis delitescente ac per putrefactionem incinerato diem intra naturalem circiter utpote pauco ideoque facilè resolubili sive combustili febris extinguatur, certè fervor ejus prorsus tepescit, quæ tamen, quia interea sanguis qui in proximo vase latet incalescit contactu & ratione sanguinis primum paroxysmum excitantis, itaque ad putredinem apparatus citiùs aut tardiùs concipit, recurrit brevi intra diem unum aut alterum pro naturâ humoris faciliùs citiùsque putredinem imbibentis: nam sanguis pituitosus quia humidissimus & exiguo aliàs calore à naturâ præditus putredinem biliosi utpote calidi & sicci prævertit circiter spatium unius diei.*

At verò quoniam sanguis in liene confectus per portam splenicam diffunditur reconditurque in longè multò numerosioribus ramis, gastricis scilicet, epiploicis, gastroepiploicis & aliis longiùs quàm meseraica exporrectis, is porro putredini maximè resistit utpote calidus à naturâ & siccus admodum, *hinc pariter intermittentem quidem febrem sed quarto quoque die duntaxat recurrentem excitat: nam humor in uno ex his ramis quia paucus brevi incineratur intermissionem facit, sed quia putredo ad proxima vasa & communionem habentia non nisi longo tempore propter resistantiam majorem ad eum gradum procedit caloris, qui emicare possit & febrim in toto accendere, hinc qui recurrunt deinceps paroxysmi numerosi quidem sunt multitudini vasorum diversorum, in quibus sanguis successive putrescit sive potius*

potius uritur, respondentes, sed intervallum longum, hoc est, plurium dierum habent. Itaque fit producta admodum febris, cujus scilicet constitutionis terminus est ferè motus solis, uti motus lunæ sive integer sive dimidiatus est terminus constitutionis reliquarum febrium antè memoratarum annotatione^a Hippocratis, & quotidianæ experientiæ fide; sed duo minimùm dies intercedunt aut ampliùs puri & à febre vacui inter recursus paroxysmorum quartanæ sese consequentium.

His ergo positis fundamentis, quæ aliàs plenius uberiùsque Deo dante explicabuntur, redeamus ad institutum, & propositionem nostram in continuis primùm expendamus, si priùs coronidis loco addamus unum verbum, *de febribus, quæ sæpè aut succedunt aut confunduntur cum synochis & aliàs frequentissimæ sunt, quæ scilicet causam continentem habent serosum humorem, qui è capite in pulmonem decubuerit, quæque ideo catarrhales dici possunt.* Nam cùm in corporibus plenitudine serosâ laborantibus & aliàs synochò detentis in ebullitione ipsâ sanguinis in vasis magnis serum effervescens in caput passim efferatur despumetque quodammodo, non semper illic immorari & cunctari ei contingit, sed statim excerni rectaque per communes meatus ejus effluxui à naturâ dicatos in partes depluere subjectas ac præsertim in pulmonem: atque cùm sit diuturnus & quasi perennis ascensus feri in caput, & defluxus ejusdem in pulmonem, necesse est sensim aggestum collectumque ob cordis viciniam incalescere ac lentescere crassescereque præsertim si in delapsu mucosa capitis excrementa detulerit sibi que immiscuerit, itaque quia magna ejus pars per tenuitatem aut lentorem effugiens naturæ conatum tussi excutere conantis hæret in pulmonibus, necesse est tandem putrescere atque simul aut synochum fovere, aut particularem pulmonum febrem inferre, quæ alioqui singulis diebus sub vesperam quandam exacerbationem præ se fert, quòd eo tempore depluvio feri nocturnum frigus occasionem det; atque sine dubio serosum humorem habet pro subjecto.

Febrium Catarrhalium descriptio.

^a In epid. Lib. 6. aph. 25.

Particulares hujus historias referre piget quippe quâ nulla frequentior.

De febre Catarrhali.

OBS. CLXIII. Tantùm moneo me in fortissimo Equite Nicolao Marco de Nouroy Domino de Portsurseille polysarco & genii sui satis peramante sæpe sæpius observasse hujusmodi febres, quo tempore solvitur acris hyems gratâ vice veris & Favoni, recurrentes.

Subjectum febrium putridarum cum continuarum plerarumque inadæquatum & parziale est eadem serosa perluvies:

Sed age ad institutum pergamus. Ita enim statuo febrium continuarum plerarumque perluviem serosam esse revera subjectum si non proprium adæquatum, certè inadæquatum & parziale, unâ scilicet cum sanguine reliquo cujuscunque naturæ pituitoso, bilioso, sive atrabiliari: porrò computredinis hujusce sanguinis eandem perluviem esse occasionem præsentissimam: sæpè enim in febribus continuis longè vehementior est & major fervor serosi humoris quàm reliquæ massa sanguineæ. Eæ scilicet continuæ serosum humorem tanquam præcipuum subjectum habent, in quibus & causæ pleonexiæ serosæ sunt admodum evidentes & prægressæ sunt manifestè, tum verò symptomata febris assidentia fervori serosi humoris maximè attestantur, quæ denique vacuatione ejusdem quâcunque ratione factâ solvuntur, aut certè ad levamentum capiunt.

Ceu id evincunt i. Signa ejus evidenter.

Omnino enim necessarium est illum humorem febris agnoscere subjectum præcipuum, cujus & redundantiæ, & ebullitionis sive putredinis clariora extant indicia, cujusque recessu morbi vis infringitur penitus, aut saltem ex parte. Ac fervoris indicia manifesta sunt sanè in primis dolores & præsertim partium habitus externi, offensæque in sensu interno, vel etiam in motu animali, denique simplices corporis affectus sive qualitates mutatæ in eodem externo habitu: nam evidentior majorque omnino ejus humoris fervor statui debet, qui è propriis vasis exiliens erumpensque effervescit vel in caput, vel in externas corporis partes cutemque ipsam, quàm ejus qui in propriis duntaxat conceptaculis cohibetur & quasi ibi commoritur. Porrò quoniam serosus humor & facilè resolvitur atque fervorem etiam deponit, & verò ob ingenium lene & minimè naturæ humanæ

Infestum haud valdè naturam perturbat, inde sanè symptomata fervoris ejus indicia nec pertinacia admodum sed fugacia esse necesse est, neque vero lethalia aut naturæ admodum infensa & incommoda. Quamobrem eæ febres continuæ hæere in aqueo humore fervefacto vel putrente tanquam præcipuo subjecto statuendæ sunt, quæ cum corpora & densa, & otiosa, atque aliàs victui pleniori & humidiori, hoc est, largo potui assueta invadunt, & soporosis affectibus at brevibus, aut intempestivis productisque quidem sed ex se tamen solubilibus, aut deliriis mitibus atque fugacibus, motibusque convulsis non valdè gravibus, & verò momentaneis, ac pariter doloribus variis externi habitus partes affligentibus sed circa suppuratum remittentibus incursantur: tum quæ familiares habent sive dejectiones aqueas, sive dolores largos, & quæ denique exanthemata lata pruriginosa & alba habent.

2. Symptomata assidentia.

3. Solutiones febrium.

Enimverò continuas omnis generis hisce symptomatibus organi humoris serosi signis incursatas frequenter grassari experientia quotidiana satis docet. Atque ut exempla continuarum, quæ comate deliriis mixto, & admodum producto, similibusque capitis affectibus insignes fuere, & à nobis diffusius tradita sunt in observationibus superioribus, & speciatim in capite de parapoplexiâ, pariterque earum exempla, quæ doloribus arthriticis infestæ fuerunt, qualis illa quæ *Meritissimum Scabinum hujus urbis exercuit, de quâ suprâ*, prætermittam; non desunt mihi *quotidianæ & quartanæ continuarum*, quanquam eæ sunt admodum raræ *Galenî* annotatione, satis memorabilia exempla.

OBS. CLXIV. CLXV. *Vidi equidem quotidianam continuam duabus in fœminis, in Splendidâ scilicet Matronâ A. Furneriâ, Uxore Amplissimi Viri & Consilarii Vicani D. Liegeois jam sexagenariâ, & in perhonestâ alterâ Matronâ Nicoleâ Rouget, Uxore M. Chavotii Pharmacopœi, quæ quadragenaria primùm, deinde iterum decimo quarto post anno incidit ejusmodi febrem: utrumque profectò gravis & contumax somnus & præsertim hanc magnam diei sed inclinantis partem tenebat. Otiosa autem vita, turgida facies, urina vitro fusa*

De Febre quotidiana continua.

perquàm similis cæteraque omnia symptomata, & præsertim typus febris sanguinem pituitosum, unàque serosum satis demonstrabant. Utrique difficilis quidem febris sed tamen minimè lethalis fuit, etsi in illâ doloribus abdominis convulsoriis morosior exstiterit.

De febre
quartanâ
continuâ so-
porosâ.

OBS. CLXVI. Ex quartanariis autem memini Nobilem Virum Joannem de Reins D. de Brenecourt ante tres hyemes sibi gratulantem, quod tempus rigoris & acerbationis molestissimum cæteroqui & gravissimum sine sensu transigeret: alto quippe sopore Vir Splendidus eoque duodecim horarum & amplius tenebatur, sed indolentiam ab hac causâ in malis rebus potius ponebam in febre, quæ ad apyrexiam non perveniret; & non temere: nam quinto circiter mense sopor ille cum æternâ nocte commutavit.

Præced. si-
mil.

OBS. CLXVII. Idem contigisse recordor Religioso Viro ordinis Præmonstratensis & Parocho vici Charpaine, in quo jam sene sopor non ita altus fuit, sed coma potius pervigil, clarioraque deliria in principio exacerbationis, unàque majus incendium internum quàm quenquam alium quartanarium à me visum pium hominem exacerbant.

Præced. si-
mil.

OBS. CLXVIII. Vivit hoc tempore adhuc & quartanâ tenetur Nobilis admodum & Religiosus Benedictini ordinis Joannes de la Tourre Piissimus Juvenis intermittente scilicet, sed factâ ex continuâ trium mensium, cujus episemasæ sopore, motibus convulsivis, deliriis infestæ fuerunt, nec non etiam doloribus abdominis.

Præced. si-
mil.

OBS. CLXIX. Postremò mihi subit in memoriam penè intermortua febris quartanæ continuæ longè memorabilior cæteris historia, quæ in Amplissimo Præsede Michaële Bouveto ad hepatis phlegmonem ad annum vertentem exporrectam accessit, quartumque intra mensem ægrum confecit: principium enim cujusque exacerbationis se pulsu admodum parvo simulque raro, ut quandoque plusculas horas penitus lateret, sese prodens comate supra modum gravi, nisi quando deliriis interturbaretur, & eo ut plurimum quindecim & amplius horas continuo urgente fuit insigne. Sed de eo morbo aliàs pluribus.

Agedum autem quoniam eadem symptomata fervoris ferrosi humoris indicet *febris intercurrentibus omnis generis* sæpenumero assidere solent, & præterea efflorescentiæ ejusdem in cute ipsâ, sed imprimis vacuationes aspectabiles ejusdem humoris frequentissimæ sunt, à quibus solutionem perfectam, aut certè adlevamentum & utilitatem non mediocrem capiunt, *nulla prosectò justa ratio prætexi potest, cur non statuamus pariter earum subjectum etsi parziale sed præcipuum tamen serosum humorem, cum præsertim primæ illæ venæ in quibus focus febris delitescit perluvie serosâ longè magis quàm venæ magnæ inter alas & inguina sitæ scatere & turgere soleant.*

Tum intercurrentium febrium idem est serosus humor.

Experientia fanè quotidiana docet principium aut certè tempus inæqualitatis tertianarum sopore magis aut minùs gravi ac diuturno esse oppressum, ut supervacaneum sit id particularibus demonstrare experimentis.

Quod probant :
1. Varia symptomata, præsertim cephalica.

OBS. CLXX. Memini autem delirii sed levis singulorum paroxysmorum comitis assidui in quodam ephippiorum sartore Nanceliano ante viginti annos tertianario ; atque ostendimus suprà id genus febrium cruciatibus abdominis convulsivis sæpè infestari, quos affectus quoque demonstravimus à serosâ colluviei è visceribus in caput per fervorem raptâ spontè excitari.

De febre tertianâ intercurrente cum delirio.

OBS. CLXXI. Quorum certè cephalicorum symptomatum syndromen in quartanariis observavimus, pluribusque experimentis suprà comprobavimus, CLXXII. pariterque hoc præsentis anno in illustri Equite de CLXXIV. quò antè, in Honoratis Viris Carolo de l'Espine incola Oppidi de la Chaussée, & in N. Drovot incola Oppidi de Rembeucourt, denique in profugo quodam ex Angliâ religionis Romanæ causâ, Ric. Greffinus illi nomen. Huic scilicet jam sextum mensem causario singulis paroxysmis ineuntibus sopor altus sed stranguria interturbatus sensus omnes arctissimæ per septem horas ligat, alioqui is diebus intermissionis insomniâ laborat.

De febre intercurrente quartanâ cum cephal. sympt.

OBS. CLXXV. CLXXVI. Jam verò ex iis, qui quotidianâ intercurrente laborarunt, ejusdem generis symptomatum seriem

De quotidiana.

intermittente
cui iisdem
symptomatis.

*memini me annotasse tum in locuplete & perhonesto cive Pontano Joanne Notario, & in domiciliâ juveniculâ uxore Nobilis Viri Jacobi des Combles: febre enim singulis diebus à meridie recru-
descens veterius utrumque urgebat gravis adeo & contumax, ut non levem metum præsertim in mercatore subrufo aliàs sene lethargi injiceret: urina utrique vitrum fustum referebat. Neque dubito hujusmodi symptomata hisce febribus cæteroqui admodum raris esse perpetua.*

De febre
quartanâ cum
efflorescentiis
in cute.

OBS. CLXXVII. Cæterum quod ad efflorescentias in cute attinet, annotavi non semel olim in tertianarum principio, sed in querquerâ febre semel duntaxat in ingenuo Adolescente Trecenti Nicolao d'Aubeterre, in quo exanthemata lata albaque, & æqualis durationis principio singulorum paroxysmum erumpebant; de quibus plura antè capite proprio.

a. Vacuationes
serosi humoris
sensiles:

tam per vomitum,

Postremò quantum spectat ad *vacuationes sensiles serosæ humoris*, nemo nescit vomitum intermittentibus febribus & præsertim tertianis utique esse familiarissimum, & ejusmodi ut quo copiosior est, eò evidentior utilitas & adlevamentum febris sequatur; eum porrò esse aqueum ferè totum sed bile tamen eâque variâ suffusum.

Diarrhœam:

Experientia similiter quotidiana docet *diarrhœam serosam* intermittantium plerarum inæqualitatis temporis & præsertim tertianarum assidere uti supra demonstravimus.

De quartana
intermittente
cum diarrhœâ.

OBS. CLXXVIII. Sed & querquerâ febre observavi eandem in Adolescente modò nominato. Quod confirmant quoque vacuationes arte factæ & alioqui serosæ planè, quas tanta utilitas sequitur quandoque, ut non in paucis observarim ab ejusmodi purgatione focum febrilem tandem absterfum.

De quartanâ
per expurgationem
seri curatâ.

OBS. CLXXIX. Et memini ante quindecim annos quartanam in Nobili Puero Belga convictore Doctoris Helix ab exhibito mediocri medicamento melanagogo pridie quarti paroxysmi omnino esse curatam.

De Tertianâ
eodem modo
curatâ.

OBS. CLXXX. Superioribus autem annis postremis hujus generis febrium feracissimis in tertianariis plusculis idem mihi observatum: & nudiùs tertius in ancillariolo uxoris meo,

quod beneficio hausti medicamenti quintum evasit paroxysmum tertianæ, in quam biennio antè sed trimestrem incurrerat. Hujusmodi certè curationes evidenter comprobant in humore seroso præcipuè intermittentes febres hæere, quandoquidem à medicamentis præter aqueum humorem bile suffusum nihil ἀξιόλογον externi experientia testatur.

Denique quod spectat ad sudores, cum eadem experientia doceat intermittentes febres cujuscumque generis & faciliores curatu & breviores esse, in quibus sudores largiores aut citius in declinatione succedunt, atque exiguam contrà aut nullam curationis spem ante sudoris eruptionem in declinatione affulgere.

quàm per sudorem.

OBS. CLXXXI. Annotavi præterea vel in quinquaginta tertianariis (vadis mihi & testis fide dignissimus noster herbarius Samuel Phulpinus assiduus ferè visitationum mearum comes) sudorem antevertere alium à sudore declinationis, scilicet statim à rigore & inæqualitatis tempore.

De Solutionibus tertianar. intermit. per sudores.

Imò præter utrumque sudorem iis statim temporibus vicissim succedentem, in uno & altero ægris tertium alium annotavi rigori scilicet unam aut alteram prævertentem horam, de quo sudore usurpare illud dictum Plauti soleo, quod a b Hippocrate accepit, pro monstro est cum quis sudans tremit.

OBS. CLXXXII. Memini namque Generosum Adolescentem Lotharium Meternich in incremento ipso tertianæ, quam semestrem fuisse audio ter sudasse largiter duas circiter horas ante rigoris febrilis invasionem. Quisquis autem sudor fuerit diversus à sudore declinationis certum est eum longitudinis quidem morbi signum esse, unàque etiam causæ, quippe indicem ebullitionis serosi humoris præcipuè materiæ febrilis in principio scilicet longè latèque in habitum externum effervescentis.

De sudore inter. intermit. rigorem prævertente.

Sæpiùs autem antè declaratum à nobis quartanariis sudores esse maximè familiares; exceperim tamen senes & hyeme laborantes, è quibus non citius sudorem expectes, quàm ex pumice aquam: sed illis profusa admodum urina præsertim

Sed in senibus & hyeme laborantibus sudoris vicaria est urina.

a Lib. aph. 7. aph. IV. Ε'πὶ ἰσχυρῶτι φρίκη, & χρεὶς. Ex sudore horror, non bonum.

inæqualitatis tempore sudoris est vicariâ ; in aliis namque ætatibus etiam rigida hyems non prohibet sudorem.

De quartanâ
intermittente
cum sudore
perpetuo.

OBS. CLXXXIII. *Laborat quidam è meis subditis Cam-
pelianis Dominicus Ferry ab Autumno querquerâ febre , jam
agitur sextus mensis , ab eo tempore corpus totas noctes etiam
à febre vacuas quanquam hyeme admodum sævâ perenni diffluit
sudore : nam de die ðððððð se habens sudorem rejicit.*

3Ea, quæ per
errorem exhi-
bita, nocent.

*Postremò confirmatur hæc sententia ex eo quòd cùm lon-
gitudinem paroxysmorum intermittentium , ut & omnium
omnino reliquarum febrium productionem error externus
adferat ex ^a Galeni observatione , experienciâque quotidianâ ,
is autem partim in largiori potu , partim in negligentia cor-
poris externi & expositione ambientis injuriis , ac præsertim
frigori captandæ frigidæ auræ gratiâ factâ consistat , atque
prior ex illis erroribus per materiæ additamentum serosam
plenitudinem maximè augeat , posterior verò per cohibitum
effluvium aqueum idem quoque præstat , meritò colligere est
febres non solùm intermittentes , sed ferè omnes cujuscunque
generis in seroso humore aut solo aut certè unâ cum sanguine
cujuscunque naturæ ebulliente atque putrescente hædere , sero-
sumque humorem si non adæquati certè partialis , sed præcipuè
subjecti vicem gerere , & alioqui occasionem putrescibilitatis
dare sanguini proprio & specifico quarundam febrium subjecto.*

Conclusio fe-
brium doctri-
na.

a Lib. 2. de febrib.

FINIS.

INDEX

INDEX PRIMUS,

IN QUO

OBSERVATIONES:

I.

Eæ, quæ ab auctore numeris notatæ sunt, continentur.

OBS. I.	D e Hydrocephalo. pag. 41	18. 19. De eod. Affectu.	98
	De Hydrocephalo cum	20. 21. De Apoplexia levi.	99
	bile permixto. 43	22. De eadem.	100
3.	De genæ tumore. 44	23. De Lethargo periodicè re-	
4.	De Hydroparotide. 45	tente, five Hydrope Cere-	
5.	De Tumoribus genarum, &	bri. 105	
	glandularum circa aures &	24. De Epilepsia Consilium. 117	
	collum. <i>ibid.</i>	25. De visus obtenebratione	
6.	De Parafynanche, & intern.	hystericam passionem præ-	
	oris part. tumoribus. 46	cedente. 120	
7.	De Odontalgia. 47	26. De Sensibus ante motum de-	
8.	De Odontalgia cum phleg-	pravatum ablatis ante hys-	
	mone genæ alterius com-	tericam passionem. 121	
	plicata. 48	27. De affectibus hystericis,	
9.	De Dolore Auris internæ cum	duæ. 149	
	Odontalgia mixto. 50	28. De Hysterica passione per a-	
10.	De visus debilitate & Hypo-	quæ excretionem soluta. 153	
	chymate. 53. Quæsitum.	29. De Epilepsia per largam	
	<i>ibid.</i> Responsum.	sputationem aquæ puræ	
11.	De Hemicrania periodica. 68	soluta. 154	
12.	De Hemicrania per <i>πρωτοπά-</i>	30. De Plurima aqua in parte ca-	
	<i>θειαν.</i>	pitis postica inventa. 158	
13.	De Hemicrania cum gravi-	31. De Epilepsia & Hysterica	
	bus affectibus complicata &	passione usu cauterii percu-	
	periculosa. 75	rata. 173	
14.	De Vertigine simplici; five	32. De Hysterica muliere odo-	
	<i>Δίνα.</i> 77	re lapidis gagatis a paroxys-	
15.	De Caro. 81	mo excitata. 177	
16.	De Parapoplexia, five febre	33. De Epilepsia levi. 179	
	tritæoph. comatosa. 88	34. De Symptomatis quæ prohyf-	
17.	de eod. affectu. 97	tericis vulgo habentur. <i>ibid.</i>	

I N D E X.

OBS. 35. De Syncope lethali & ἀνελπιστῇ ab interceptione nervi cordi implantati facta, scilicet à feri è capite in hunc deplu- vio. 182 36. De eadem. 185 37. De Palpitatione Cordis. 188 38. De cordis Palpitatione cum tussi. 192 39. De Aqua plurima in peri- cardio cadaverum diuturna palpit, Laborantium reper- ta. <i>ibid.</i> 40. De Tussi diuturna. 299 41. De Tussicula levi. 204 42. De Tussi gravi & assidua per sudores quotidianos curata. 208 43. De Asthmate intermittente. Consilium. 212 44. De pituita in pulmonibus concreta & lapillis cum tuf- si excretis. 215 45. De Empyematis expurga- tione. 216 46. De Compressione thoracis à circumjacentibus visceri- bus. 217 47. De Diaphragmatis coarcta- tione ab eadem causa. 218 48. De Asthmate cum febre conjunct. 223 49. De Asthmate continuo. Consilium. 226 50. De Asthmate victu & pil. be- neficio percurato. 234 51. De Hydrope pulmonis. 235 52. De Hydrope Thoracis. 237 53. 54. De eod. affectu, 239 55. 56. De eodem. 240 57. De Hydatide pulmonis. 242 58. De Paralyfi brachii per sym- pathiam thoracis. 243	OBS. 50. De eadem. 244 60. De dyspnœa gravissima multiplicis variique morbi effectu. <i>ibid.</i> 61. De Pleuritide. 249 62. De pleuretidis frequenti in- vasione & remissione. 253 63. De Pleuritide miti & parva. 257 64. De Empyematis, post pleu- ritidem malè curatam, ex- purgatione. 258 65. 66. De Diarrhœa Serosa. 260 67. De Aquæ è capite in alvum decubitu. 263 68. 69. De Diuturno alvi profluvio bilioso. <i>ibid.</i> 70. De vomitu bilioso. <i>ibid.</i> 71. De Diuturno alvi profluvio feroso. 264 72. De Dejectionibus liquidis cineraceis in declinat. fe- brium, 265 73. De Dejectionibus aquosis ex intervallis repetentibus. 266 74. De Doloribus totius ventris inferioris, aut certè qua- rundam in eo partium, &c. 267 75. De iisdem. 268 76. 77. De Successione ejusmodi dolorem ventr. infer. fe- bri tertianæ. 269 78. De Complicatione dolorum ventris cum febribus conti- nuis. <i>ibid.</i> 79. De ejusmodi dolorum so- lutione per hæmorrhagiam immoderatam. <i>ibid.</i> 80. De eorum alliis solutionibus. 270 81. 82. De eor. dol. commutatione in alios affectus. <i>ibid.</i>

OBSERVATIONUM.

- Obs. 83. De Complicatione febris tam
intermitt. quam continuæ
cum his doloribus. 271
84. 85. De eor. cum febre quartana
complicatione. 272
86. De Doloribus ventr. infer. fe-
bribus quibusdam familia-
ribus. 275
87. De urina in dolore Colico. 278
88. De urina in dolore nephriti. *ibid.*
89. De colica flatuosa. 279
90. De affectibus à feri in caput
raptu ortis. 286
91. De affectibus, à feri è capite
in partes externas decubitu,
ortis. 287
92. De Hemicrania à seroso hu-
more in capite fervente, &
ei succedentibus abdominis
doloribus. 292
93. De Plurima aqua in dissecti
cadaveris capite réperta. 294
94. De magna dilatatione renis
externæ membranæ. 296
95. De valida renum & ureterum
facultate expultrice. *ibid.*
96. De Malè instituta venæ sectio-
ne in doloribus abdominis. 303
97. De Pertinaci & longa dura-
tione dolorum totius abdo-
minis. 304
98. De Magna dolorum toleran-
tia. 311
99. De urinis dolorem nephriti-
cum præcedentibus. 313
100. De Ichoribus biliosis nephri-
ticorum urinis permictis. 314
101. De Fistula lapidea in aorta
propè cor reperta. 315

- Obs. 102. De Calculi vi vomitus ex-
cretionem. 317
103. De Calculo post equitatio-
nem rejecto. 319
104. De Curatione calculi per
pulverem Virgæ aureæ. 319
105. De urina cruenta post usum
granor. juniperi reddita. *ibid.*
206. De Experimento singulari
& memorabili in calculo
vesicæ. 320
107. 108. De Pluribus calculis per
dies aliquot continuos ex-
cretis. 326
109. De Calculo beneficio butyri
excluso. 327
110. De Doloribus abdominis pro
colicis habitis cum nephri-
tidis in eodem subjecto
concurrentibus. *ibid.*
111. De Exclusionem calculi post
succussionem corporis for-
tuitam. 329
212. De Hydrope ascite. 329
113. 114. De Hydrope à nimio aquæ
potu. 333
115. De Hydrope à tumore visce-
rum. 340
116. De Hydropis per hydrago-
gum Fernelii curatione. 352
117. De Infelici sudorificorum in
hydrope usu. 353
118. De curationis hydropis per
acidulas Spadenses. *ibid.*
119. De Gangræna post caute-
rium in hydrope cruri ad-
hibitum. 354
120. De Male administrata in hy-
drope umbilici apertione. *ibid.*

I N D E X.

OBS. 121. De Tumoribus lienis aquo- fis. 355 122. De ejusmodi tumorum so- lutionibus. 356 123. De Tumore hepatis inflam- matorio, cum sero super- fluo. 360 124. De Tumore hepatis maxi- mo. 362 125. De Hydrope uteri. 369 126. De Partu quodam Lunæ, molæ specie. 369 127. De Ischuria memorabili cum sudore perenni. 370 128. De Ischuria lethali. 371 129. De Hydrocele, prima. 372 130. De Hydrocele, altera. 375 131. De Arthritide. Consilium primum. 376 132. De arthritide à sanguinis ebullitione, per suppura- tionem soluta. <i>ibid.</i> 133. De Arthritide periodica, ejusque felici curatione: ac tandem in hydropem lethalem commutatione. 417 134. De Arthritide. Consilium alterum. 418 135. De Arthritide sæpius re- currente & remittente. 422 136. De Arthritide nodosa. <i>ibid.</i> 137. De Doloribus arthritidi analogis. 431 138. 139. De iisdem Doloribus. 432 140. De Doloribus artuum, & totius corporis externis. 432 141. De iisdem Doloribus felici- ter percuratis. 433 142. De Multo sero in sanguine è vena secta reperto. <i>ibid.</i>	OBS. 143. De Doloze quodam memo- rabili cum motu & sensu abolito. 434 144. De Doloribus cum motu deperdito remanente sen- su. <i>ibid.</i> 145. De Doloze alterius lateris cum attonia & hemiple- gia pertinaci. <i>ibid.</i> 146. De Hydrope corporis uni- versi sive aqua intercute. 437 147. De Hydrope universali cum ascite conjuncto. <i>ibid.</i> 148. De Hydropibus particula- ribus. <i>ibid.</i> 149. De Hydatid. totius corpo- ris. 439 150. De Exanthematibus serosis. 440 151. De Aquosis quarundam partium tumoribus. 443. 152. 153. De Solutione febrium pu- trid. contin. 481 154. 155. De eadem. <i>ibid.</i> 156. De Febre grevissima arthri- tidem præcurrente cum delirio & motibus con- vulsivis. 484 157. De Febre synocho cum de- lirio menstruo conjunct. <i>ibid.</i> 158. 159. De Febre tertiana intermit. cum tumore hepatis. 486 160. De eadem. 487 161. De Febre tertiana intermit. in continuam mutata. <i>ibid.</i> 162. De Febre tertiana à scirrho- so pancreate. <i>ibid.</i> 163. De Febre catarrhali. 490 164. 165. De Febre quotidiana conti- nua. 491

O B S E R V A T I O N U M.

OBS. 166. De Febre quartana continua soporosa	492	OBS. 178. De Quatarna intermitt. cum diarrhœa.	<i>ibid.</i>
167. 168. De eadem.	<i>ibid.</i>	179. De quartana per expurgationem feri curata.	<i>ibid.</i>
169. De ead.	<i>ibid.</i>	280. De Tertianâ eodem modo curata.	<i>ibid.</i>
170. De Febre tertiana intermittente cum delirio.	493	181. De Solutionibus tertianarum intermittentium per sudorem.	495
171. 172. De Febre quatarna intermitt. cum cephalicis symptomat.	<i>ibid.</i>	182. De sudore in tertiana intermittente rigorem prævergente.	495
173. 174. De eadem.	<i>ibid.</i>	183. De Quartana intermittente cum sudore perpetuo.	496
175. 176. De Quotidiana intermittente cum iisdem symptomat.	<i>ibid.</i>		
177. De Febre quatarna cum efflorescentiis in cure.	494		

I I.

O B S E R V A T I O N E S

NULLIS NUMERIS NOTATÆ,

Sed in toto opere hinc inde dispersæ.

D E Multo pure ex aure manante.	50	De Monstroso abscessu inter duas ventriculi tunicas latente.	138
De Surditate immedicabili curata.	51	De Affectione hysterica in paralyfin transmutata.	156
De Apoplexia forti, & lethali.	103	De Colli quadam perversione pertinaci.	180
De Apoplexia ab interceptione vasorum seu de sphacelismo cerebri.	104	De Membrana renis universam abdominis capacitatem coæquante & 14. libras puris continente.	193
De Apoplexia à sanguine duæ.	105	De Asthmate non æque à cibo quàm à potu aucto.	216
De Lethargo à pituita viscida	109	De Excreatione cruenta copiosa à pulmonia & pleuritide complicatis liberante.	255
De Abscessu Renis sinistri immani per plures annos gestato	130	De Suppuratione pleuritidis ante diem decimum quartum, tres.	256
De Sinu pudoris sanguine perfuso & utero sicco, & connivente in cadavere puellæ reperto.	131		
De Carnosa quadam & informi substantia in uteri cavo reperta: sterilitatis causa.	<i>ibid.</i>		

INDEX OBSERVATIONUM.

De Doloribus ventris inferior. post paralyfin recurrentibus. 288	to vino. 308
De iis non semper perfecta succeden- te paralyfi. <i>ibid.</i>	De Semicupii in arthritide utilitate. 318
De Doloribus convulsoriis totius ab- dominis & nephriticis simul junc- tis ; & seorsim existentibus. 297	De Ebrioso Scoto à liberali aquæ vitæ potu exanimato. 337
De iisdem alia. <i>ibid.</i>	De Arthritide per parcam victus ra- tionem curata. 411
De Doloribus ventr. infer. ab assump-	De Arthritide per vini abstinentiam soluta. 412

INDEX RERUM

ET VERBORUM, QUÆ IN OPERE HOC CONTINENTUR LOCUPLETESSIMUS.

A

A bdominis dolores hemicraniae succedentes. 292	Affectuum à sero sive aqua genera in- numera. 8. 9
Abcessus in rene sinistro immanis per plures annos sine reliqui corporis noxa durans. 130	Alimenti elixatio : affatio. 14
Abcessus monstrosus inter duas Ven- triculi tunicas latens. 138	Alimentum inter & corpus alendum similitudo quædam intercedat oportet. 14
Abusus circa Venæ sectionem in pleu- ritide. 257	Alvi diuturni profluvii biliosiduae hi- storiae. 263
Acetum quid. 448. ejus generatio. <i>ibid.</i> quomodo arte adjuvetur 449	Alvi diuturnum profluvium sero- sum. 264. ejus causæ. <i>ibid.</i> Pro- gnosis. Cura. <i>ibid.</i>
Acidularum spadensium in tumori- bus & infarctibus viscerum usus. 353	Animalia liene distituta. 35
Aëris ambientis perturbatio serum in toto habitu commovet. 75. ejus perturbationem præsagiunt variæ fluxiones, & in quibusdam seminis involuntaria excretio. <i>ibid.</i>	Anodyna quamvis dolori nephritico sæpe levamen adferant, frequenter tamen etiam nocent. 310
Affectus à feri in Caput raptu. 286 à feri è capite in partes externas decubitu. 287	Antiquitatis statua, sine validissimis rationum firmamentis deferere, te- merarium est. 376
	Apocruistica an in Arthritide locum habent. 402
	Apoplexia ab interceptione vaforum Hippocrati dicta. 15. ejusque ex- emplum. 104. à sanguine ; ejus

INDEX RERUM ET VERBORUM.

duo exempla. 105
 Apoplexia duplex. 95
 Apoplexiæ tres species. 103. Fortis, fortissima, levis. *ibid.*
 Apoplexiæ fortis causa. 101. exempla. 103. 104
 Apoplexiæ levis exempla. 99. 100 ejus Causæ. 99. 100. 102. Signa 99. pars affecta. 100. in omni apoplexia, an respiratio lædatur. 100. 101. ad quod morbi genus referatur. 101. Causa permutationis in Paralyfin. 102
 Apoplexiæ febri complicatæ focus non semper est in Cerebro. 95
 Aqua pura puta non nutrit. 4. 15. stagnans facile putrescit. 7. p. n. in capite congesta multorum in eo affectuum causa existit. *ibid.* quomodo in thorace colligatur. 242. in thorace cadaveris aperto inventa. 239. in dissecti cadaveris capite reperta. 294
 Aquæ in corpus affluxus ejusdem extra corpus effluxu major est. 5
 Aquæ vitæ liberali potu quidam exanimatus. 338
 Argumenta serum multorum morborum causam esse adstruentia. 10. 11
 Ariditas cum rigore conjuncta mortui animali nocet. 16
 Arthritis. 376. 418. ejus Causa continens &c. 377. ad 385. 417. 419. 422. Terminus à quo. 378. 432. Terminus ad quem. 378. 420. Causa movens 382. 394. 395. 425. Causæ antecedentes tam internæ, quàm externæ 384. 385. 418. viæ 420. 421. 424. Signa causæ assidentia. 385. antecedentia. 419. Febris arthritidem præcedens. 386. eique conjuncta. 389. qualis. 391. 393. 423. ejus causa. 392. 426. moruum

tempora. 394. eorum causæ. *ibid.*
 Occasio. 423. Curatio. à pag. 396. ad p. 403. 432. Præservatio à 404. ad 415. & à 426. ad 431.
 Arthritis periodica. 418. ejus Cura. *ibid.* in hydropem lethalem Commutatio. *ibid.*
 Arthritis sæpiùs recurrens & remittens. 422. Nodosa. *ibid.*
 Arthritis an articulorum febris est. 390
 Arthritis per suppurationem soluta. 389
 Arthritidis in peripneumoniam lethalem Commutatio. 416. ejus causæ. *ibid.*
 Arthritidis per parciam victus rationem averfio. 411. per vini abstinentiam. 412
 Arthriticorum topi unde. 422
 Arthriticis analogi dolores. 431. eorum Causa. *ibid.* Cura. *ibid.*
 Ascites. Vide Hydrops Ascites.
 Assatio quid.
 Asthma intermittens. 212. Causæ in genere à 214. ad 219 & in specie in proposito casu continens. 219. ejus signa. 220. Causæ antecedentes. *ibid.* Febris conjuncta. 222. ejus signa. *ibid.* Cura à 223. ad 225. Præservatio. 225. 226.
 Asthma continuum à pag. 226. ad 235. Signa. 226. Causæ 226. ad 231. Cura. à p. 231. ad p. 234.
 Asthmatis curati exemplum 234. 235
 Atrabilarii salivoli sunt. 31
 Auctorem ad scribendum impellens causa. 2. ejus in scribendo scopus. *ibid.* ordo 3. ad lectorem allocutio. 3. 9. 10. ejus decretum in tractando II. multa in physicis & practicis scripsit. 4. Sintaxim medicam promittit. II. hujus utilitas. *ibid.*

INDEX SE CUNDUS

Auris internæ dolor cum odontalgia mixtus. 50. ejus Causæ, Signa. 50. 51. Cura. 52. 53

B.

Bibentes multum mox à potu aqueam vini portionem in magna copie mejunt. 31

Bilis fero affusa lentorem succorum deterget. 18

C.

Cacochimia triplex est. 4

Calculi generatio. 313. Causa materialis. *ibid.* duplex eorum genus. *ibid.* Causa efficiens. 315. Cura à pag. 316. ad 320. Præservatio à p. 321. ad 327

Calculi renalis per vulnerem Virgæ aureæ curatio. 319

Calculi renum plures per aliquot dies continuos excreti. 326. duo beneficio butyri exclusi. 327

Calculus post succussionem corporis fortuitam exclusus. 329. vi vomitus excretus. 317. per equitationem rejectus. 319

Calor in Febr. intus revocatus acrior fit. 91

Capitis morbi Vide morbi Capitis. Capitis Vasa duplicem continent sanguinem fero plurimo perfusum. 144

Carnes animalium quomodo putrescant 7. & quomodo à putredine præservandæ. *ibid.*

Carnosa & informis substantia uterici cavum obstruens sterilitatis causa. 131

Carus. 81. exquisitus 82. distinguitur à Catocho & apoplexia. *ibid.*

qui sensus in eo & quot abolentur. 83. quæ Capitis pars male afficitur *ibid.* in præsentî ægro ad vasorum angustiam refertur. 84. cujus causa est serum commotum Cerebri vasa distendens. *ibid.* Hujus feri collectionis causæ. 86. 87. signa. *ibid.* occasio, affectus solutio. *ibid.*

Catarrhorum causæ motrices. 202

Catarrhus inveteratus. 227. ejus causa generans secundum alios. 227 ad 229. secundum auctorem. 229 230

Causarum internarum omnium morborum duo genera. 4

Causâ morbi continente non probe cognitâ curatio rite institui nequit. 4. recte intellectâ optimè succedit. 11

Cauterium occipiti applicatum in morbo pervicaci cum fructu adhibitum. 43. Epilepticis & Hystericis prope futuram coronalem admotum utillissimum. 173. in Hydrope cruri adhibitum gangræna subsecuta. 354

Cephalicæ colluviei indicia manifesta. 200. 201. 220

Clysteris in intestina ingressum quid aliquando impediat? 280

Coli intest. structura & usus. 278

Colica flatuosa. 279

Colicus dolor & Nephriticus inter se maximè affines sunt. 275. eorum Differentia. 276. 277. 301. utriusque Pars affecta. 276. Symptomata. *ibid.* Causæ. 277. signa. *ibid.* Cura. 302. Præservatio. 311

Colici doloris urina. 278

Colici dolores cur post paralysin recurrant. 288. Cur non semper perfecta succedat paralyxis. *ibid.*

Colli perversio pertinax. 180

Con-

R E R U M E T V E R B O R U M.

Convulsio in hystericis sepe diù per-
manet. 124

membri alicujus particularis est
prodromus affectus universalis epi-
leptici jam instantis. 140. 141. à
membro convulso sensus auræ ad-
scendentis non est adscensus causæ
morbificæ. 141. convulsionis sen-
sus cur ab extremis corporis parti-
bus incipiat. 141. 142

Convulsio intestinorum. 281. Peri-
tonæi. 282. Nervi sexti paris &
ejusdem propaginum. 283

Convulsivus Ureterum motus. 284

Cordis Palpitatio. 188. quibus fa-
miliaris *ibid.* cor quomodo in eâ
moveretur. *ibid.* ab aqua è cerebro
sensim depluente. 192

Cordis palpitaciones Spuriæ. 190
eæ tripliciter accidunt. *ibid.* &
motu composito constant. 191.
causa materialis varia sed frequ. se-
rosa colluvies. *ibid.* ab hac palpi-
tatio alia est subita, alia difficilis
& pertinax. 192. 193. prioris sig-
na & causæ antecedentes. 193.
posterioris signa. *ibid.* utriusque
cura atque præservatio. à 194 ad 198

Corpus omne perspirabile est. 6. hu-
manum ex tribus constituitur ven-
tribus; & artubus. 8. 9

Corporis exercitatio ad sanitatem
conservandam multùm confert.
11. redundantem humiditatem se-
rosam in corpore absumit. *ibid.*

Corpora oleosa & pingua inflamma-
tioni; aquea emollitioni & elixa-
tioni propria sunt. 14

Coryzæ causæ motrices. 202

Curatio ex dignotione causæ morbo-
rum institui debet. 4

Cutis sordida crassa menta unde. 442

D

DEjectiones aquæ similes. 10
limo aut pici fusæ similes nun-
quam sanis contingunt. 21

Dentium dolor. V. Odontalgia.

Desipientiæ notæ. 93

Diarrhœæ Aquæ & Biliosæ in prin-
cipiis Febr. Continuarum acciden-
tes. 263

Diarrhœæ Aquosæ ex intervallis re-
petentes. 266. sæpe tumores tam
universales, quàm patticulares se-
quuntur. *ibid.*

Diarrhœa Arthritica. 402

Diarrhœa Serosa. 260. in medio &
fine autumnii frequens. *ibid.* causæ.
261. viæ per quas serum movetur.
ibid. Cur vomitibus aquosis cre-
brior. *ibid.* nonnunquam biliosæ
& limosæ evadunt. *ibid.* Progno-
sis. *ibid.* Cura. 262

Diarrhœæ serosæ quasi cineracæ in
declinatione Febr. 265, de iis pro-
gnostica. *ibid.*

Δῖν⊙ V. Vertigo.

Divulsio intestinorum. 281

Dolor Arthriticus. V. Arthritis.

Dolor lateris. V. Pleuritis.

Dolor artuum memorabilis cum sen-
su & motu abolitis. 433

Dolor unde. 29

Dolores Arthriticis analogi. 431. eo-
rum Causæ. *ibid.* Cura. 432

Dolores Artuum externorum felici-
ter percurati. 433

Dolores artuum & totius corporis
externi. 432. cum motu & sensu
abolitis. 434. cum solo motu de-
perdito. *ibid.* alterius lateris cum
atoniâ & hemiplegiâ pertinaci.
434. 435. eorum causa. 435. par-

INDEX SECUNDUS

- res affectæ. *ibid.*
- Dolores partium externarum à dilu-
vie ferofâ. 432
- Dolores ventris inferioris totius, vel
quarundam in eo partium passim
pro Colicis, Stomachicis, Ne-
phriticis, Hystericis sed perperam
habiti. à pag. 267. ad 329
- Dolores Ventris inferioris complica-
ti. 267. eorum Signa. *ibid.* perti-
nax & longa duratio. 304. Cau-
sæ. 267. qui pro Colicis habiti
modo declinationibus febrium ter-
tian. succedunt, modò contin. com-
plicantur. 268. modò diversimo-
dè solvuntur. 269. 270. modò in
alios affectus commutantur. 270.
modò etiam febres utriusque gene-
ris cum ejusmodi doloribus com-
plicantur. 271. partim etiam quar-
tanæ. *ibid.* Inquisitio in naturam
ejusmodi dolorum. 278 causas.
281. partes affectas. 282. Gene-
rationis modum. 1°. scilicet dolo-
rum Colicorum vulgò dict. 285.
ubi causa continens explicatur.
293. 2°. Dolorum Nephriticorum.
295. quoad causam proximam &c.
296. 3°. utrorumque inter se com-
plicatorum. 297. Symptomatum
affidentium enumeratio. 298. Cu-
ra. 1°. doloris colici. à p. 301. ad
311. ejus Præservatio. 311. 2°. do-
loris Nephritici. *ibid.* ejus præser-
vatio. 312
- Dolorum Colicorum & Nephritico-
rum in eodem subjecto concurren-
tium historia. 327
- Dyspnœa gravissima. 244. ejus pri-
ma invasio. *ibid.* altera. 245. Even-
tus 246. Signa. 244. Causæ. 245.
prognosis. 246. cum aliis affectibus
complicata. *ibid.* Cur in eâ aper-
tio thoracis non erat instituta. 249
- ## E
- Elixatio quid? 14
- Empyematis expurgatio. 216. à
pleuritide malè curatâ cura. 258
- Epilepsia quale symptomata. 119. in
eâ pars affecta. *ib.* motus de prava-
ti utpl. cum sopore conjuncti cau-
sa 120. 123. conquassatio membro-
rum identidem facta unde. 124. sen-
sus ablati causa. 125. 126. Aucto-
ris sententia de loco collectionis
causæ continentis. 144. ea quæ sit.
145. 146. Omnium symptomatum
cum hystericis conjunctorum ra-
tiones. 150. 151. particularis inquisi-
tio externarum Causarum singulos
paroxysmos excitantium. 151. 152.
proxysmi solutio. 153. 156. quæ
res adjumentum aut noxam hyste-
ricis adferant. 157. 158. reperta in
cadavere. 158. 159. Signa causæ
continentis. 159. 160. ipsa Causa
continens. 161. 162. à paroxysmo
Præservatio. 162. 176. à paroxysmo
Cura. 176. 178
- Epilepsia levis. 179. per consensum
partium externarum excitata. 139.
in Tetanum & Apoplexiam facile
mutatur. 124. Idiopathica per pro-
pagationem materiæ. 262
- Epilepsiæ gravissimæ Historia. 115. 119
- Epilepsiæ signa. 117. symptom. varia.
ibid. eorum conditiones. 118. oc-
casiones repetitionum cujusque
paroxysmi. *ib.* modus invasionis &
solutionis. 119. præsidia quæ adju-
mento vel nocumento fuere. *ibid.*
- Epilepsiæ & paralyxis differentia 156
- Epileptica symptomata pro hysteri-
cis vulgò habita. 179. 180
- Epilepticæ paroxysmi pertinacia apo-
plexiæ insequentis indicium est. 178

R E R U M E T V E R B O R U M

Epilepticis an etiam strangulatio & suffocatio accidat. 180. 181
 Epilepticum paroxysmum particularis alicujus membri convulsio præcedit. 140 ejus causa. 141
 Epilepticus ope cauterii prope futuram coronalem ad motum sanatur. 173
 Erasistratus olim fautor fuit Auctoris sententiæ de Hydropis causa. 344
 Erysipelas ad quod genus tumorum referendum. 443
 Exanthemata serosa 440. quibus familiaria. 441. symptom. eis assidentia. 442. Cura. *ibid.*
 Excretiones criticæ quales. 11
 Exercitationis corporis utilitas, 165

F

FAMES cur mox ab assumpto cibo sedatur. 28. ejus causa. *ibid.* locus. *ibid.* dolor unde. 29. lienosis familiaris. 30
 Febriculæ ephemeræ hemicraniam vertigines &c. comitantes. 476.
 Erysipelata præcedentes, aut iis assidentes. *ibid.*
 Febris magnæ indicia. 89. signa ab urina & pulsu desumpta incerta sunt 222. prima & essentialis differentia. 461
 Febris gravissima arthritidem præcedens cum delirio & motibus convulsivis. 484. Arthritidi conjuncta qualis? 389. ejus signa. *ibid.* focus. 392. motuum tempora. 394 causæ. *ibid.* 426
 Febris Hæctica an à causis externis excitari possit? 459
 Febris intermittens Quotidiana : Tertianæ : Quartanæ. 488
 Febris Quatarna continua cum phle-

gmone hepatis conjuncta. 33
 Febris Quartana cum efflorescentiis in cute. 494. cum sudore perpetuo. 496
 Febris Quartanæ Continuæ Soporosæ quatuor exempla. 492
 Febris Quartana Intermittens cum diarrhœa. 494. per expurgationem feri curata. *ibid.* Tertianæ eodem modo curata. *ibid.* 495.
 Febris Quartanæ Intermittentis cum cephalicis symptom. iv. exempla. 493
 Febris quotidianæ intermittens cum cephalicis sympt. duo exempla. 493. 494
 Febris Synochus cum delirio menstruo. 484. 485
 Febris Tertianæ à scirrhuso Pancreatate. 487
 Febris Tertianæ Intermittens in continuam mutata. 487. cum delirio. 493
 Febris Tertianæ Intermittentis cum tumore Hepatis tria exempla. 486. 487
 Febris Tertianæ Intermittentis solutio per sudorem. 495
 Febrilis caloris causæ. 459
 Febrium Intermittentium solutiones. 33
 Febrium Quartanarum fomes creberrimus Lien. 34. Tertianarum Hepar. 33
 Febres Catarrhales. 489. Continentes. 481. earum focus 482. subjectum. *ibid.*
 Febres Continuæ seu Synochi putres. 480. earum subjectum. *ibid.* signa solutiones. 481
 Febres cum dejectionibus aqueis biliosis. 483. quæ sunt symptomati- cæ. *ibid.* ex deject. si intropellantur graviora inferunt mala. 484

INDEX SE CUNDUS

Febres Diariæ, seu paucorum dierum.
 469. earum subjectum. *ibid.* signa.
 470. causæ. 472. 475. constitutio.
 475. solutionis modus. 472
 Febres in habitu. 462. earum subje-
 ctum. *ibid.* in dispositione. *ibid.*
 earum subjectum. 463. Causa con-
 tinens. 466. 467. principia seu cau-
 sæ alterantes internæ. 467. 468.
 Febres in serosâ sanguinis parte tan-
 quam subjecto inhærentes. 443
 Febres Putridæ Continuæ. 485. ea-
 rum subjectum. 493. signa. 490.
 solutiones. 491. Intermittens.
 486. earum subjectum. 493. diffe-
 rentiæ 488. signa. 493. 494.
 Febres Synochi Imputres seu Ephe-
 meræ plurium dierum. 477. 478.
 earum subjectum. *ibid.* signa. *ibid.*
 solutionis modus. 480
 Fernelii opinio de febrium inter-
 mittentium foco. 486
 Fistula lapidea in Aortâ prope Cor
 repta. 315
 Fluxiones omnis generis & affectus
 præter naturam invadunt præser-
 tim sinistras partes. 37
 Fluxus hæmorrhoidalis qui? 23
 Frigus quomodo fluxionem con-
 citat. 202. 203
 Fructuum horæorum usus Epilepti-
 cis aut nullus aut parvus esse de-
 bet. 164
 Fulgurum scintillantium vesperi
 oculos obrepentium causa. 59
 Furfures unde. 442

G.

Gagates lapis Hystericis præsen-
 tiss. remedium. 177
 Galeni de Epilepsiæ causâ continente
 & de ejus collectionis loco axami-

natur sententia. 127. dogma de
 Hydrope ascite à sanguificatione
 læsâ 342
 Galliæ urbanorum artificum mores.
 99
 Gangræna à cauterio in Hydrope
 cruri adhibito. 354
 Genæ tumor aqueus. V. Tumor.
 Gravedinis Causæ morrices. 202
 Gutta Serena. 60. locus affectus seu
 verum subjectum. 61. 62.

H.

Hæmorrhoides quibus familiares.
 22
 qualem sanguinem expurgant. *ibid.*
 Hemicrania Periodica. 68. ejus Cau-
 sâ. Signa. 69. 72. Locus affectus.
 73. diversorum Symptomatum.
 Ratio. *ibid.*
 Hemicrania per *συμπάθειαν*. Per *δευτο-
 ροπάθειαν* Per *προτοπάθειαν*. 74. Signa.
 Præservatio. *ibid.* Prognosis. 75.
 Cura in genere. *ibid.* Præsentissi-
 mum remedium. 74
 Hemicrania à sero *ισιοπαθητική* quotu-
 plex. 73. 74.
 Hemicrania cum aliis affectibus com-
 plicata, & periculosa. 75. 76 ejus
 Causæ. Signa. Symptomata. 75.
 Prognostica. Paroxyfmi solutio,
 & ægræ restitutio. 76
 Hemicraniæ à sero in capite succe-
 dentes abdominis dolores. 292
 Hepar quibus tumoribus obnoxium
 est. 360
 -- Febr. Tertianarum fomes fre-
 quantiss. 33
 Heurnii in Catarrho experimentum.
 211
 Hippocrates omnes morbos ex aquâ
 & bile nasci prodidit. 11

R E R U M E T V E R B O R U M.

- Horatii Eugenii de hysterica suffocatione opinio refutatur. 148
- Humiditas motum animale[m] promovet. 16
- Humidum Aqueum in sero crassos succos fluxiles reddit. 18. ad inflammationem propensos refrigerat. *ibid.* Exsiccationem immoderatam. impedit. *ibid.*
- Hydatis Pulmonis. 242. ejus causa continens. *ibid.*
- Hydatides totius corporis. 439. earum causæ. 440. remedium. *ibid.*
- Hydragoga benigna. 66
- Hydrocephalus. 41. 42. Signa. Causæ. Cura. *ibid.* cum bile permixtus. 43. ejus Signa. Causæ. Cura. *ibid.*
- Hydrocle. 372. locus collectionis aquæ. 373. Causæ. *ibid.* Prognosis. Curatio. 374
- Hydroparotis. 45. ejus solutio. *ibid.*
- Hydropes particulares brachiorum, crurum. 438. differunt à Leucophlegmatiâ. *ibid.* eorum causæ. *ibid.* signa. *ibid.* Curatio. 439
- Hydropes particulares Lienis & Hepatis. V. Tumores Aquosi.
- Hydropi asciti sudorifica infelicitè adhibita. 353
- Hydropico cauterium in crure infelicitè adhibitum. 354. Umbilici apertio malè administrata, infelix. *ibid.*
- Hydrops ascites. 329. Causa continens. 330. modus generandi. 331. Causæ antecedentes. 333. Signa. 344. Prognosis. 347. Ejus cacoëthiæ & indomabilis contumaciæ causæ. 348. Cura in genere. 350. in specie 1°. ejus qui provenit à frigidâ viscerum intemperie. 250. 2°. ab angustia viarum. &c. à 350.
- ad 355. quæ Cura hydropi recenti & non inveterato convenit. 355
- Cur hydropè laborantibus sitis perpetuo molesta. 346
- Hydrops ascites per Acidulas Spadenses curatus. 353. per hydragog. Fernelii. 352
- Hydrops Ascites à nimio aquæ potu. 333
- à tumoribus viscerum. 340.
- Hydrops Cerebri V. Lethargus periodicè repetens.
- Hydrops lethalis ex Arthritide periodicâ. 417
- Hydrops Pulmonis. 235. Causæ procatarticiæ. 236. continens. *ibid.* Cura. 236. 237.
- Hydrops Thoracis. 237. ejus Causa continens. 238. Signa. 243. Cura. 238. 244
- Hydrops Thoracis ad quod genus morbi pertinet. 241
- Hydrops totius corporis. 437. cum Ascite conjunctus. *ibid.* differt à Leucophlegmatiâ. 438. ejus causa. *ibid.* signa. *ibid.* Cura. 439
- Hydrops Uteri ejusque causæ. 369
- Hypochyma. 60
- Hysterica mulier ope cauterii prope futuram coronalem admoti sanitati restituta. 173
- Hysterica Symptomata omnia fere viris cum mulieribus communia sunt. 181
- Hystericas juvantia remedia, eis noxia. 157. 158
- Hystericæ affectionis dux singulares observationes. 149
- Hystericæ affectionis in quâ sensus prius abolentur, quàm motus in toto depravaretur, duo exempla. 120. 121
- Hysterici affectus in paralyfin trans-

INDEX SECUNDUS

mutantur. 155. 156
 Hystericis symptomatis puellæ sæpius obnoxia sunt, adultæ non conjugatæ rariùs. 135. conjugatæ iis priùs tentatæ sæpe. 137
 Hystericorum affectuum per excretiones aqueas solutorum duo exempla. 153. 154
 Hystericorum falsò dictorum symptomatum unum Caput parens idque per idiopathiam. 144
 Hystericorum vulgò dictorum affectuum causa continens. 144. 145

I.

Ischuria lethalis. 371
 Ischuria memorabilis cum sudore perenni. 370. ejus frequentes invasiones & solutiones. *ibid.* in eâ cur Urina sæpius suppressa iterum reddita fuit. 371
 Juniperi granorum usum Urina cruenta subsecuta. 319

L.

Lactuca imprudenter vulgò damnatur. 65
 Lapidea fistula in Aortâ prope Cor reperta. 315
 Lapilli è pulmonibus per tussim reiecti. 215. 235
 Lethargi à pituitâ in Capite putrente exemplum. 109
 Lethargi periodicè repetentis historia. 105. 106. is ad quod soporis genus referendus. 107. ejus signa *ibid.* 108. Causa continens. 108. 109. 110. symptomata varia assidentia. 110. 111. de ejus genere communis medicorum sententia ab Auctore rectè explicatur. 112. in hoc casu con-

vulsivorum motuum causa. 113
 ratio, curii duntaxat ægro sopito, minimè viilanti acciderint. 114
 Lien Aquæ sedes est juxta Hippocratem. 35. è variis vasorum plexibus conformatur. 28. frequentissimus fomes Febrium Continuarum & Intermittentium. 32. 33. Quartanarum. 34
 Lien comparatur cum fisco. 35
 — quibus tumoribus obnoxius. 362
 Liene affecto totius corporis habitus immutatur. 32
 Liene quæ animalia destituantur. 35
 Lienis vasorum conformatio. 28. Naturalis constitutio. *ibid.* Situs. *ibid.*
 Lienis situs cur hepati oppositus. 28
 Lienis tumores calidi. 34. eorum causæ *ibid.* obstructiones, tumores aquosi, eorumque causæ. *ibid.*
 Lienosi famelici. 30
 Ligna arida quâ ratione à carie per multos annos servantur integra. 454.
 Liquor duplex in vasis continetur. 6
 Lotharingicum solum levium Apoplexiarum feracissimum. 100

M.

Medicamenta aquam sensibilibiter è Capite educunt. 174
 Medicamenta quò pauciora, eò meliora. 323
 Medicamentorum formulas cur Auctor sæpe omittat. 97
 Medicinæ aliquid adjiciendi nulli unquam præcludetur occasio. 1. 2. eaque ad incolumitatem mortali-um retinendam nata est. 2. ab omni ævo aliquod accepit additamentum. *ibid.*
 Melancholici sputatores. 31. 37. voraces. 30

R E R U M E T V E R B O R U M.

Membra corporis præsertim quæ in perpetuo motu sunt, perpetuâ humectatione egent. 14. 15

Membranæ totius corporis membranis Capitis sunt continuæ. 436

Menses quo tempore fluunt. 129

Menstruus sanguis per quas vias expurgatur. 131

Mictio plurima mox post assumptum multum potum quomodo fiat. 31
eâ non vinosa substantia, sed tantum aquea redditur. *ibid.*

Molæ species. 369

Morbi à fero Capitis externi. 9. 41.

Interni. 9. 68. Thoracis. 9. 182.

Imi vetrins. 9. 260. Artuum. 9. totius corporis habitus. 9. 376

Morbi omnes ab aquâ & bile nascuntur juxta Hippocratem. 11

Motus animalis principia. 100

Μορπία. 57. in eâ spectra Oculis obversantia an phantasmata an vera simulacra sint. 58

N.

Narcotica in Nephritide sæpiùs nocent, quàm profunt. 310.
summâ cum cautione adhibenda sunt. *ibid.* omissa magis profunt. 311. adhibita sæpe nil juvant. *ibid.*

Natura omnis generis superflua excrementa sponte expellit. 135 136

Nephritici doloris Urina. 278

Nephriticis ferè omnibus cur ut plurimùm sinister ren, paucis verò dexter dolet. 38

Nephriticorum Urinæ ichoribus biliosis permixtæ. 314

Nephriticum dolorem præcedentes Urinæ. 313

Nephriticus dolor. V. Colicus dolor.

O.

Odontalgia. 47. ejus Cura. 48.
causa creberrima. *ibid.* signum evidentissimum. *ibid.*

Odontalgia Phegmone genæ alterius complicata. 48. 49. ejus solutio. 49
causa continens, & occasio. *ibid.*

Ophthalmias cur voluntariæ lacrymæ præcedant 50.

Oris collutiones. 174

P.

Palpitatio Cordis. V. Cordis Palpitatio.

Paralyfis brachii per sympathiam Thoracis. 243

Paralyfis è levi Apoplexiâ : cui gravis Apoplexia successit. 99. 100

Paralyfis & Comitialis morbi differentia. 156

Paralyfis nunquam in alium morbum mutatur. 102. in eâ cur nunc motus, cum sensu, nunc motus solum tollatur. 102. 103

Paralyfis pro humoris conditione magis minusve pertinax esse solet. 103

Parapoplexia. 88. 89. 90. 92. 97. 98. qualis affectus. 92. ejus species, & naturâ. *ibid.* in eo serosæ colluviei p. n. in Cap. congestæ signa in paroxysmo. *ibid.* & post mortem. 93. 98. signa symptomatum variorum, & Causæ. 93. ad 96. prognostica. 93. 94. signa malignitatem morbi ostendentia. 96. Curatio. 97

Parasynanche. 46. ejus Curatio. 46. 47.

Partus Lunæ, molæ species. 369

Perfrigerationis totius Corporis in Epilepsiâ causa. 134. 135

Pericardium in apertis cadaveribus

INDEX SECUNDUS

diuturna palpitatione laborantium plurimâ aquâ turgens reper-
tum est. 192. 193
Peripneumonia & Pleuritis consimi-
les affectus, quibus signis à se in-
vicem distinguuntur. 255
Peripneumonia ex Arthritide lethali-
lis. 416
Pituita in pulmone concreta. 215
Pleuritide cur rustici in Gallia singu-
lis hyemibus infestentur. 154
Pleuritis. 249. ejus Signa. 250. Causa
continens. 251. Pars affecta. 252.
Causæ antecedentes internæ, &
externæ. 254. quibus signis à peri-
pneumoniâ distinguatur. 255. Pro-
gnosis. 256. Curatio. 256. ad 259.
Quæ lethalis. 253
Pleuritis calidis naturis familiaris. 253
Pleuritis mitis & parva. 275
Pleuritis Auctoris observatione sep-
timo vel etiam quarto die ad sup-
purationem tendit. 256. Hippo-
cratis observatione non ante deci-
mum quartum diem. *ibid.*
Pulmonis dextri inflammatio. 247
ejus signa & Causæ. *ibid.*
Pulmonis Hydrops. V. Hydrops Pul-
monis.
Pulvis laxans in Calculo Vesicæ. 320
Purgantia quo tempore in Colico
dolore noxiâ. 302
Puris aliquot libræ in Empricorum
cadaveribus inventæ. 217

Q.

Quartanarii multum sudant &
mejunt.

R.

Raucedinis causæ motrices. 202
Renis externæ membranæ ma-

gna dilatatio. 290
Renum validæ facultatis expultricis
exemplum. 296
Respirationis natura. 212. instru-
menta triplicia. 213

S.

Sanguinis in dissecti cadaveris
vasis vix libra inventa est. 95
Sanguinis & vini comparatio. 445
Sanguis eas, quas vinum, patitur af-
fectiones licet cum quodam dis-
crimine. 450. potest congelari, &
concreescere. 451
Scotus quidem à liberali aquæ vitæ
è vino hispanico extractæ potu ex-
animatus. 338
Semen circa uterum in paucâ colli-
gitur copiâ. 132. an aliquando
qualitatem induat veneficam. 132.
133.
in naturalibus conceptaculis tan-
quam thesaurus conservatur. 133.
ejus substantia & hyparxis. *ibid.*
Semen foemininum an masculino
frigidius sit. 136
Seminis excretionis in epilepticis
causa. 137
Seri in corpore usus primarii. 12. 15.
secundarii. 12. 16. speciales. *ibid.*
Seri circulantis effectus per totum
corpus. 7
—— in corpore usus, natura, cau-
sæ. 12. 15
—— substantia. 7. indoles. 17
—— vi compulsi effectus. 7
—— generatio: functiones: in cor-
pore quantitas. 379
—— in corporis habitu consumptio-
nem consequuntur febres Causi,
Hecticæ. 13

Seri

R E R U M E T V E R B O R U M.

Seri circa renes suppressionis causæ.

334

— in vasis præcipueque Capitis arteriis collectionis causæ.

5

Serosa colluvies quo major est in toto eo magis in capite redundat.

162. frequentissima causa Cordis palpitationis est.

191. 192

Serosa Exanthemata. V. Exanthemata Serosa.

Serosæ in capite colluviei causa evidentissima. 6. inevitabilis necessitas.

ibid.

Serosæ in capite redundantia signa, causæ.

293

Serosæ excretiones quid indicent. 10

Serosæ totius colluviei per sudorem evacuatio utilissima.

208

Serosæ pleonexia causæ, signa ante & post mortem.

248

Serosam colluviem criticæ excretiones demonstrant.

11

Serosam in Capite colluviem in subjectas partes impellentes causæ.

202

Serosi in Corporis humoris redundantia signa.

384

Serum à Calore lentescit.

220

— in corpore stagnans varias subit alterationes. 5. variè movetur. 6. à sanguine facillè separatur. *ibid.* sponte sua sursum movetur. *ibid.* Cunctabundum tam in vasis quàm extra ea putrescit. 7. compulsum corpora crassa; arenulas, lapillos secum deportat. *ibid.* lentos humores abstergit. *ibid.* compulsum corpora objecta fluxum ejus sistentia comprimit: distendit: frangit. *ibid.* innumerabilium morborum causa est. 8. coctionem in ventriculo adjuvat. 12 particularem coctionem in singulis membris molitur. 13. succis omnibus affunditur, eum iis

totum corpus, pervadit, & per omnia vasa decurrit. 19. inter Cerebri membranas facillè colligitur. 146. movetur.

147

Serum in capite cunctans p. n. quales affectus producat. 39. è vasis capitis exiliens in subjectas partes gliscit. 144. idem sæpe obstructis undique viis in capite redundat. *ibid.* ejus redundantia causæ. 145. per renes quibus de causis non excernitur. 335. quomodo motuum convulsivorum causa fiat. 395. nonnunquam in capite delitescens motus eos edit. *ibid.* sæpe extra cranium decurrens, cutem in tumorem attollit. 396. multum in sanguine per V. S. detracto.

433

Serum purgantia.

195

Sero posticum & infernum caput invadente sensus abolentur. 147. eodem totum principium nervorum impetente universum corpus concutitur. *ibid.* principium sexti, septimique paris; partes internas folas. 148. principium spinalis medullæ partes externas & quasdam etiam internas.

ibid.

Sexus masculini cum foeminino comparatio.

136

Siccitate Oris gustus &c. læduntur. 16.

Sopor in Febr. Synochis non omni ætati, sed pueris d'untaxat se adjungit quibusdam.

86

Soporosi affectus cum Epilepsiâ facillè commutabiles.

179

Soporis quatuor genera.

107

Spiritus omnes ad partem dolentem accurrunt.

84

Spiritus à Sanguine differt.

26

Splenicarum affectionum symptomata.

32

Splenici perpetui sunt salivatores. 37

INDEX SECUNDUS

Splenici quasi mortui ambulare videntur. 32
 Sudorificorum infelix usus in hydrope ascite. 353
 Syncope à nervo sexti paris Cordi implantato obstructo. 182. 187
 Syncope qualis affectus 182. à solidarum partium, & præcipuè Cordis tabe; intemperie. 183. à Spiritus in temperie. *ibid.* defectu. *ibid.* exhaustu à variis causis. 184
 Syncope lethalis. 182. 183. ejus causæ in universum. 183. 184. & in specie in proposito exemplo. 184. 185. 186. causa continens. 187. Cura *ibid.* Præservatio. *ibid.*
 Syrupi magistralis epileptici Mercati duplex descriptio. 169
 Syrupus de Scoriâ Chalybis Lud. Mercati. 196. de Helenio Augenii 233. de Tabaco ejusdem. *ibid.*

T.

Thoracis compressio. 217
 Thoracis Hydrops. V. Hydrops Thoracis.
 Thoracis Morbi. V. Morbi Thoracis
 Thophi in Arthriticorum articulis concrecentes, unde. 422
 Tumor Genæ aqueus. 44. ejus Causæ. Signa. 44. 45
 Tumor Hepatis maximus. 362
 Tumores Aquosi habitus externi. V. Hydrops totius corporis.
 Tumores Aquosi Lienis. 355. eorum Solutio. 356. Signa. 359. Cura. 365
 Tumores Aquosi quarundam partium. 443. Eorum Curatio. *ibid.*
 Tumores frigidi. 364
 Tumores Genarum, & glandularum circa aures, & collum. 45. eorum Curatio. *ibid.*

Tumores Hepatis inflammatorii cum fero superfluo. 360
 Tumores internas oris partes occupantes. 46. eorum Solutio. *ibid.* Curatio. 47
 Tumoribus laxis & immanibus an Hepar, vel Lien magis obnoxium. 362
 Tumorum in Liene origo, & causæ. 34. eorumque solutiones. *ibid.*
 Tumorum feroforum in genere causæ, signa. 44
 Tussis à perfrigeratione Capitis. 204
 Tussis diuturna. 199. ejus Causa continens. *ibid.* Fons. 200. Signa. 199. Causæ. 200. 201. 202. 203. 204. Prognosis. 205. 206. Curatio. 205. 211

V.

Vasorum seriferorum propagines. 6
 Venæ sectio in exhausto viribus malè instituta. 303
 Ventriculorum Cerebri angustiae triplex causa. 112
 Ventriculus cum intestinis nusquam atrore suffunditur, nisi veneno urente ambugustus, aut gangrænâ corruptus sit. 21
 Ventris Inferioris dolores. V. Dolores Ventris inferioris.
 Ventris Inferioris Morbi à proluvie Serosa. V. Morbi Vent. infer.
 Vertigo simplex. 77. ejus causæ. *ibid.* signa. *ibid.* subjectum. 78. causa continens. 79. de eâ nova Auctoris opinio. *ibid.* Prognosis. *ibid.* Cura. 80. 81. diæta. 81. Præservatio. *ibid.*
 Viarum angustia quot modis accidat. 339

R E R U M E T V E R B O R U M.

Vinum in affectibus epilepticis & hysteri- cicis vulgo dict. venenum. 164	Signa. 57. 58. Prognosis. 60. 62. Eventus. 67. Cura. à 64. ad 67
Vinum quatuor constat partibus. 445 ejus corruptio. 448. in acetum con- versio. <i>ibid.</i> quale faciliùs acescat. 450. an congelationis capax sit. <i>ibid.</i> novum ad putredinem procli- ve est, vetustum non item. 456.	Visus repentinæ obtenebrationis causa. 59
Crudum : Maturum : Hornum. 447. putrescens : acescens. <i>ibid.</i>	Vomitùs biliosus. 263
Vini & Sanguinis comparatio. 445	Umbilici apertio in hydrope malè administrata. 354
Vini plurimum bibentes aquosam mejunt materiam. 31	Ureterum affectus. 295
Virgæ auræ pulvis in Nephritide opt. 319	Urinâ cruenta post usum granorum Juniperi reddita. 319
Viscerum obstructions rarò percu- rantur. 349	Urina qualis dolorem Nephriticum præcedit. 313
Viscus unum pleonexiam suam inter- dum in alterum deponit. 361	Urinæ suppressio. V. Ischuria.
Visio quomodo fiat. 55. ad 57	Uteri Hydrops. V. Hydrops Uteri.
Visus debilitas. 53. ad 55. Causæ.	Uteri motus depravati. 139
	Uteri convulsio corporis concussio- nem frequentissime antevertit. 143
	— Convulsionis causa. <i>ibid.</i>
	Uterus præstantissimo officio à na- turâ destinatus est. 131
	Ἰσχυρία

F I N I S.

T. P. C. 1887	
Item	Amount
Jan 1st	100.00
Feb 1st	200.00
Mar 1st	300.00
Apr 1st	400.00
May 1st	500.00
Jun 1st	600.00
Jul 1st	700.00
Aug 1st	800.00
Sep 1st	900.00
Oct 1st	1000.00
Nov 1st	1100.00
Dec 1st	1200.00
Total	10000.00

